

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI

**BELEDİYE HİZMETLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞI İLİŞKİSİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ANKARA YENİMAHALLE VE
ALTINDAĞ İLÇE BELEDİYELERİ ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Asmin KAVAS URUL

Ankara, Haziran 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ (KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI

**BELEDİYE HİZMETLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞI İLİŞKİSİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ANKARA YENİMAHALLE VE
ALTINDAĞ İLÇE BELEDİYELERİ ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

Asmin KAVAS URUL

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

ANKARA, Haziran 2017

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ
(KENT VE ÇEVRE BİLİMLERİ)
ANABİLİM DALI

**BELEDİYE HİZMETLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞI İLİŞKİSİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: ANKARA YENİMAHALLE VE
ALTINDAĞ İLÇE BELEDİYELERİ ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ayşegül MENGİ

Tez Jürisi Üyeleri

<u>Adı ve Soyadı</u>	<u>İmzası</u>
Prof. Dr. Ayşegül Mengi	
Prof. Dr. Kemal Görmez	
Prof. Dr. Tayfun Çınar	
Doç. Dr. Can Umut Çiner	
Yrd. Doç. Dr. Belma Tokuroğlu	

Tez Sınavı Tarihi

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(22../06../2017)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin Adı ve Soyadı

Asmin Kavas Urul

İmzası

İçindekiler

Tablo Listesi.....	i
Şekil Listesi	xii
Kısaltmalar	xvii
ÖNSÖZ.....	xx
GİRİŞ	22
BİRİNCİ BÖLÜM: SEÇMENİN OY VERME DAVRANIŞI VE BELEDİYE HİZMETLERİ	29
I. Seçmen Davranışına Yön Veren Etkenler.....	29
A. Seçmen ve Seçmen Davranışının Genel Özelliği	30
B. Seçmen Davranışını Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar.....	33
C. Kuramsal Yaklaşımlara Göre Seçmen Davranışını Etkileyen Değişkenler. 48	
1. Sosyolojik ve Sosyo-Psikolojik Yaklaşımın Değişkenleri	52
a) Aile	53
b) Din ve Mezhep	56
c) İdeolojiye Oy Verme	63
d) Etnik Kimlik	68
e) Sosyo-Demografik Değişkenler	70
f) Adayın İmajı.....	89
g) Parti İmajı	94
2. Siyasal Pazarlama Yaklaşımının Değişkenleri	97
a) Siyasal Propaganda Araçları.....	97
b) Seçim Kampanyaları	99

c) Kitle İletişim Araçları.....	101
d) İkna Edici Mesaj Stratejileri.....	106
e) Kamuoyu Araştırmaları.....	109
3. Rasyonel Yaklaşımın Değişkenleri.....	112
a) Ekonomik Oy Verme.....	113
b) Konuya Göre Oy Verme.....	117
c) Sunulan Hizmetlere Göre Oy Verme	120
II. Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi.....	123
A. Belediye Hizmeti Kavramı	123
B. Belediye Hizmetlerinin Sınıflandırılması	126
C. Belediye Hizmetleri-Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Yapılan Çalışmalar	148
İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE VE ANKARA’DA 1980’DEN GÜNÜMÜZE SEÇİMLER VE SEÇMEN DAVRANIŞLARININ ANALİZİ	163
I. Türkiye’de Seçmen Davranışları ve Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler	164
A. Çok Partili Dönem ile Beraber Seçmen Davranışı: 1946-1960	166
B. İdeolojik Parçalanma ve Kutuplaşma Dönemi: 1961-1980	178
C. Yeniden Yapılanma: 1983-1990	198
D. İki Partili Dönemden Kutuplaşma Dönemine: 1990-2002	215
E. Yeniden Tek Partili İktidar Dönemi: 2002-2015	239
II. 1980’den Günümüze Ankara İlinde Seçmen Davranışının Analizi.....	291
A. 1983 Ankara İli Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	292

B. 1984 tarihli Ankara Büyükşehir Belediyesi Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi.....	295
C. 1987 Yılı Ankara İli Genel Seçim Sonuçları	301
D. 1989 Yılı Ankara Büyükşehir Belediyesi Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi.....	304
E. 1991 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	311
F. 1994 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	315
G. 1995 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	323
H. 1999 Yılı Ankara Yerel ve Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	326
I. 2002 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	333
J. 2004 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	336
K. 2007 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	340
L. 2009 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	343
M. 2011 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	350

N. 2014 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	354
O. 2015 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi	362
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YENİMAHALLE VE ALTINDAĞ İLÇE BELEDİYELERİNDE BELEDİYE HİZMETLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞI İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	373
I. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler	373
A. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler	373
B. 1983 Yılından Günümüze, Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Seçimlerin Değerlendirilmesi.....	392
1. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Seçmen Eğilimleri ve Partiler Arasındaki Farklılaşma (Parti Tercihleri)	394
2. 2014-2015 Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Yerel ve Genel Seçimler	412
II. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Yapılan AlanAraştırması ile İlgili Temel Bilgiler.....	441
A. Araştırmanın Kapsamı, Amacı ve Önemi.....	441
B. Araştırmanın Soruları ve Hipotezleri.....	443
C. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	451
D. Araştırmanın Yöntemi, Evreni ve Örneklem Süreci.....	452
E. Araştırmanın Örneklem Seçimi ve Evreni.....	453
F. Verilerin Toplanması	456
III. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Alan Araştırması Veri ve Bilgi Analizi	459

A. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinin Sosyo-Demografik Verilerinin Analizi.....	459
IV. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Alan Araştırmasının Bulguları.....	477
A. Altındağ İlçesinde Seçmenlerin Siyasal Tercihlerini Etkileyen Bulgular .	477
B. Yenimahalle İlçesinde Seçmenlerin Siyasal Tercihlerini Etkileyen Bulgular	516
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	551
KAYNAKÇA	575
EK-1:	607
Özet.....	618
Abstract.....	618

Tablo Listesi

Tablo 1: “Belediye Başkanlığı Aday İmajı Algısı: Gümüşhane Örneği”	93
Tablo 2: Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Yerel Seçimlere Etkisi.....	157
Tablo 3: 1995 genel seçimlerinde seçmenlerin oy verme nedenleri	229
Tablo 4: Ankara İlçeleri 1983 Genel Seçim Sonuçları	293
Tablo 5: Ankara Büyükşehir İlçe Belediyelerinin Seçim Sonuçları	298
Tablo 6: Ankara İlçe Belediyeleri 1984 Yerel Seçim Sonuçları	299
Tablo 7: 1987 Genel Seçim Sonuçları İlçelerin Karşılaştırması	303
Tablo 8: 1989 Yerel Seçim Sonuçları ve Ankara Büyükşehir İlçe Belediyeleri Sonuçların Karşılaştırması	309
Tablo 9: 1989 Yerel Seçim Sonuçları ve Ankara Büyükşehir İlçe Belediyesi Olmayan İlçelerde Sonuçların Karşılaştırması.....	311
Tablo 10: 1991 Genel Seçim Sonuçları Ankara İlçe Sonuçları Karşılaştırması	314
Tablo 11: 1994 Ankara Yerel Seçim Sonuçları Büyükşehir İlçe Belediyeleri Sonuçları Karşılaştırması	320
Tablo 12: 1994 Ankara Yerel Seçim Sonuçları Büyükşehir Olmayan İlçe Belediyeleri Sonuçları Karşılaştırması.....	321
Tablo 13: 1995 Ankara Büyükşehir İlçe Belediyeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması.....	325
Tablo 14: 1995 Ankara Büyükşehir Olmayan İlçe Belediyeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	325
Tablo 15: 1994-1999 Ankara Büyükşehir İlçe Belediyeleri Yerel ve Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	332

Tablo 16: 1994-1999 Ankara İlçe Belediyeleri Yerel ve Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması.....	333
Tablo 17: 2002 Ankara İline Bağlı İlçelerin Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması.....	335
Tablo 18: 2004 Ankara Büyükşehir İlçe Belediyelerinde Yerel Seçim Sonuçları..	339
Tablo 19: 2004 Ankara İlçe Belediyelerinde Yerel Seçim Sonuçları	340
Tablo 20: 2007 Ankara Büyükşehir İlçeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması.....	341
Tablo 21: 2007 Ankara İlçeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	342
Tablo 22: Ankara 2009 Yerel Seçim Sonuçları	347
Tablo 23: 2007 Genel Seçimleri ve 2009 Seçimlerinde Belediye Başkanlığını Kazanan Partiye Göre Aday Etkisi	349
Tablo 24: 2011 Ankara İlçeleri Genel Seçim Sonuçları	351
Tablo 25: Ankara Büyükşehir’e Kayıtlı Mahalle Statülerine Göre, Ankara’daki Seçmenlerin Oy Verdikleri Partilerin Dağılımı	353
Tablo 26: Büyükşehir İlçe Belediyelerine Göre Seçmen Sayısı Değişimi.....	355
Tablo 27: Ankara 2014 Yerel Seçimi Kazananlar ve Oy Dağılımları	359
Tablo 28: Ankara İli ve İlçeleri 7 Haziran 2015 Genel Seçimi Kazananlar ve Oy Dağılımları	363
Tablo 29: Ankara İli ve İlçeleri 1 Kasım 2015 Genel Seçimi Kazananlar ve Oy Dağılımları	366
Tablo 30: İkamet Edilen İlçeye (Altındağ’da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl Araştırması Sonuçları 2016.....	380

Tablo 31: Türkiye, Ankara ve Altındağ'da 6 Yaş Üstü Okuma Yazma Oranı (2016).....	381
Tablo 32: Altındağ İlçesi (6 + Yaş) Okuma Yazma Oranı (2016).....	381
Tablo 33: Türkiye, Ankara ve Altındağ'da 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi (2016).....	382
Tablo 34: Altındağ İlçesinde Cinsiyete Göre 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi (2016).....	382
Tablo 35: İkamet Edilen İlçeye (Yenimahalle'de) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl Araştırması Sonuçları 2016.....	388
Tablo 36: Türkiye, Ankara, Altındağ ve Yenimahalle'de 6 Yaş Üstü Okuma Yazma Oranı (2016).....	390
Tablo 37: Yenimahalle İlçesi (6 + Yaş) Okuma Yazma Oranı.....	390
Tablo 38: Türkiye-Ankara-Altındağ ve Yenimahalle'de 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi	391
Tablo 39: Yenimahalle ve Altındağ İlçesinde Cinsiyete Göre 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi	391
Tablo 40: Genel Seçimlerde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara'da Sağ ve Sol Partilerin Toplam Oy Dağılımları ve Temsiliyet Oranları.....	396
Tablo 41: Genel Seçimlerde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı.....	397
Tablo 42: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara'da Sağ ve Sol Partilerin Toplam Oy Dağılımları ve Temsiliyet Oranları	400

Tablo 43: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı	402
Tablo 44: Genel Seçim ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı	404
Tablo 45: İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Sağ ve Sol Partilerin Toplam Oy Dağılımları ve Temsiliyet Oranları ...	407
Tablo 46: İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı	409
Tablo 47: İlçe Belediye Başkanlığı ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Farklılaşma.....	410
Tablo 48: Altındağ ve Yenimahalle’de 1984 Yılından Bu Yana İlçe Belediye Başkanları ve Partisi.....	411
Tablo 49: 30 Mart 2014 Altındağ İlçe Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	413
Tablo 50: Belediyelerde Harcamaların Fonksiyonel Sınıflandırması	418
Tablo 51: Altındağ Belediyesi Sunulan Hizmetler, Yatırım ve Transfer Harcamaları	419
Tablo 52: Altındağ Belediyesi Tarafından 2009-2014 Yılları Arasında Sunulan Belediye Hizmetleri	420
Tablo 53: 30 Mart 2014 Altındağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	422
Tablo 54: Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından 2007-2014 Yılları Arasında Sunulan Belediye Hizmetleri	426
Tablo 55: 1 Kasım 2015 Altındağ Genel Seçim Sonuçları	428
Tablo 56: 30 Mart 2014 Yenimahalle İlçe Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları .	429

Tablo 57: Yenimahalle Belediyesi Sunulan Hizmetler, Yatırım ve Transfer Harcamaları	433
Tablo 58: Yenimahalle Belediyesi Tarafından 2009-2014 Yılları Arasında Altındağ İlçe Sınırlarında Sunulan Belediye Hizmetleri	434
Tablo 59: 30 Mart 2014 Yenimahalle Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	436
Tablo 60: Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından 2007-2014 Yılları Arasında Sunulan Yenimahalle İlçe Sınırlarında Sunulan Belediye Hizmetleri	438
Tablo 61: 1 Kasım 2015 Yenimahalle Genel Seçim Sonuçları.....	439
Tablo 62: “Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi Alan Araştırması Anket Sorularında “Belediye Hizmetleri”	445
Tablo 63: Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi Alan Araştırması Anket Sorularında “Parti”	447
Tablo 64: Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi Alan Araştırması Anket Sorularında “Belediye Başkan Adayı”	448
Tablo 65: GPower Programında 1101 kişilik örneklem üzerinden Güç Analizi Tablosu.....	454
Tablo 66: Altındağ İlçesi Mahalle Örneklemi.....	455
Tablo 67: Yenimahalle İlçesi Mahalle Örneklemi	456
Tablo 68: Altındağ İlçesi İçin Alt Maddelere Ait Güvenilirlik Katsayıları	459
Tablo 69: Yenimahalle İlçesi İçin Alt Maddelere Ait Güvenilirlik Katsayıları.....	459
Tablo 70: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Eğitim Durumu	462
Tablo 71: Altındağ İlçesinde Yaşıyorsunuz, Aslen Nerelisiniz? (İBBS Düzey 1 Bölgelerine göre).....	463

Tablo 72: Altındağ İlçesinde Hanede Yaşayan Kişi Sayısı.....	463
Tablo 73: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Çalışma Durumu.....	464
Tablo 74: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Temel Geçim Kaynakları	464
Tablo 75: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Ortalama Hane Halkı Geliri	465
Tablo 76: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Siyasal İdeolojileri...	467
Tablo 77: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Eğitim Durumu.....	470
Tablo 78: Yenimahalle Yaşıyorsunuz, Aslen Nerelisiniz? (İBBS Düzey 1 Bölgelerine göre).....	471
Tablo 79: Yenimahalle İlçesinde Hanede Yaşayan Kişi Sayısı	472
Tablo 80: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Çalışma Durumu	472
Tablo 81: Yenimahalle’de Ankete Katılan Katılımcıların Temel Geçim Kaynakları	473
Tablo 82: Yenimahalle’de Ankete Katılan Katılımcıların Ortalama Hane Halkı Geliri	473
Tablo 83: Ankete Katılan Katılımcıların Siyasal İdeolojileri	476
Tablo 84: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Altındağ)	478
Tablo 85: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Altındağ)	480

Tablo-86: İlçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermenizde belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Altındağ).....	480
Tablo 87: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Altındağ).....	484
Tablo 88: Partinin iktidar partisi olması’ değişkeni ile ‘Cinsiyetiniz’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)	486
Tablo 89: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Altındağ).....	488
Tablo 90: Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’ değişkeni ile ‘Cinsiyetiniz’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ).....	490
Tablo 91: ‘İşıklandırma’ değişkeni ile ‘Eğitim Durumu’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)	491
Tablo 92: ‘Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri’ değişkeni ile ‘Cinsiyet’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)	492
Tablo 93: Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’ değişkeni ile ‘Eğitim Durumunuz’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ).....	493
Tablo 94: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Altındağ).....	494

Tablo 95: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiden farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler değiştirdi? (Altındağ)	498
Tablo 96: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Altındağ)	499
Tablo 97: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Altındağ)	500
Tablo 98: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Altındağ)	501
Tablo 99: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur. (Altındağ)	505
Tablo 100: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Altındağ)	508
Tablo 101: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Altındağ)	511
Tablo 102: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiden farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler değiştirdi? (Altındağ)	513

Tablo 103: En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Altındağ).....	514
Tablo 104: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Yenimahalle).....	517
Tablo 105: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Yenimahalle).....	518
Tablo 106: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Yenimahalle)	519
Tablo 107: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Yenimahalle)	523
Tablo 108: Temizlik hizmetleri değişkeni ile medeni durum değişkeni arasındaki Ki-Kare (χ^2) İlişki Analizi (Yenimahalle).....	525
Tablo 109: ‘Işıklıdırma’ değişkeni ile ‘Cinsiyet’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Yenimahalle).....	526
Tablo 110: ‘Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ değişkeni ile ‘Eğitim Durumuna’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Yenimahalle).....	527
Tablo 111: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle)	528
Tablo 112: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle).....	531

Tablo 113: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler belirlemiştir?(Yenimahalle)	534
Tablo 114: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Yenimahalle)	535
Tablo 115: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Yenimahalle)	537
Tablo 116: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Yenimahalle)	537
Tablo 117: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Yenimahalle)..	542
Tablo 118: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle).....	544
Tablo 119: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle).....	546
Tablo 120: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde farklı partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler belirlemiştir? (Yenimahalle).....	549

Tablo 121: En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Yenimahalle) . 549

Tablo 122: Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörlere Yönelik Sosyo-Demografik Analizi..... 564

Tablo 123: Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörlere Yönelik Sosyo-Demografik Analizi..... 565

Şekil Listesi

Şekil 1: 2014 Yerel Seçimlerinde İdeolojinin Seçmen Davranışındaki Etkisi	67
Şekil 2: Türkiye 2014 Yerel Seçimleri-Gelir Durumu ve Seçmen Davranışı	81
Şekil 3: İllerin Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetinin Türkiye Ortalamasına Göre Durumu	155
Şekil 4: Nüfus Ölçütüne Göre Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	238
Şekil 5: 1983 Ankara ve Türkiye Genel Seçim Sonuçları	293
Şekil 6: Ankara Şehrinin Yerleşim Alanı	296
Şekil 7: 1984 Yerel Seçim Sonuçları	298
Şekil 8: 1987 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	302
Şekil 9: 1989 Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	308
Şekil 10: 1991 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	312
Şekil 11: 1994 Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	317
Şekil 12: 1989-1994 Ankara Büyükşehir Belediyesi Yatırım ve Transfer Harcamaları	323
Şekil 13: 1995 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	324
Şekil 14: 1999 Yerel ve Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	327
Şekil 15: 1994-1999 Ankara Büyükşehir Belediyesi Yatırım ve Transfer Harcamaları	331
Şekil 16: 2002 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	334
Şekil 17: 2004 Yerel Seçimleri ve Ankara Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	336
Şekil 18: 1999-2004 Ankara Büyükşehir Belediyesi Yatırım ve Transfer Harcamaları	339
Şekil 19: 2007 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması	341

Şekil 20: 2009 Yerel Seçimleri ve Ankara Yerel Seçim Sonuçları	
Karşılaştırılması	345
Şekil 21: 2011 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması.....	350
Şekil 22: 2014 Yerel Seçimleri ve Ankara Yerel Seçim Sonuçları	
Karşılaştırılması	358
Şekil 23: Yıllara Göre Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Hizmeti	
Harcamaları	361
Şekil 24: 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri ve Ankara Genel Seçim Sonuçları	
Karşılaştırılması	362
Şekil 25: 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri ve Ankara Genel Seçim Sonuçları	
Karşılaştırılması	365
Şekil 26: 1989-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Seçimlerinde Parti Çeşitlenmesi	
.....	368
Şekil 27: 1989-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Seçimlerinde Parti	
Çeşitlenmesi	368
Şekil 28: 1989-2014 Ankara Genel Seçimlerinde Parti Çeşitlenmesi.....	369
Şekil 29: Ankara İlçelerinin Seçmen Tercih Cetveli	371
Şekil 30: Ankara İlçelerinin Seçmen Tercih Cetveli	372
Şekil 31: Altındağ İlçesinin Yıllara Nüfus Değişimi	
Şekil 32: Ankara'nın Yıllara Nüfus Değişimi	376
Şekil 33: Altındağ İlçesinde Yıllara Göre Toplam Nüfus Değişimi.....	377
Şekil 34: Altındağ İlçesinin Yıllara Kadın Erkek Nüfus Dağılımı.....	378
Şekil 35: Altındağ İlçesinin Yaş Gruplarına Göre Nüfusu (2016)	378
Şekil 36: Altındağ İlçesinin Yıllara Göre Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	379

Şekil-37: Yenimahalle İlçesinde Yıllara Göre Toplam Nüfus Değişimi.....	386
Şekil-38: Yenimahalle İlçesinde Yıllara Kadın Erkek Nüfus Dağılımı	387
Şekil 39: Yenimahalle İlçesinin Yaş Gruplarına Göre Nüfusu (2016).....	387
Şekil 40: Yenimahalle İlçesinin Yıllara Göre Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	388
Şekil 41: Genel Seçimlerde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmen Eğilimleri	395
Şekil 42: Genel Seçimlerde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmenlerin Parti Tercihleri	397
Şekil 43: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmen Eğilimleri	400
Şekil 44: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmenlerin Parti Tercihleri.....	402
Şekil 45: İlçe ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmen Eğilimleri.....	406
Şekil 46: İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmenlerin Parti Tercihleri.....	408
Şekil 47: GPower Programı kapsamında 1101 kişilik örneklem kütesinin sonuçları	454
Şekil 48: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları ..	460
Şekil 49: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları ...	461
Şekil 50: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları	462
Şekil 51: Altındağ’da Yaşayanların İlçede ve Yaşadıkları Mahallelerinde İkamet Etme Süreleri.....	466

Şekil 52: Altındağ İlçesinde Yaşayan ve Ankete Katılan Katılımcıların Mülk Durumu	466
Şekil 53: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Kişilerin Aidiyet Durumu	467
Şekil 54: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları	468
Şekil 55: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları	469
Şekil 56: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları	470
Şekil 57: Yenimahalle’de Yaşayanların İlçede ve Yaşadıkları Mahallelerinde İkamet Etme Süreleri.....	474
Şekil 58: Yenimahalle İlçesinde Yaşayan ve Ankete Katılan Katılımcıların Mülk Durumu	475
Şekil 59: Yenimahalle İlçesinde Yaşayan ve Ankete Katılan Katılımcıların Mülk Durumu	475
Şekil 60: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Yerel Seçimlerde Parti Farklılaşması	562
Şekil 61: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Yerel Seçimlerde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörler	563
Şekil 62: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Belediye Hizmetleri	567
Şekil 63: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Belediye Hizmetleri	567

Şekil 64: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Parti Faktörü Alt Değişkenleri.....	568
Şekil 65: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Parti Faktörü Alt Değişkenleri	569
Şekil 66: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Belediye Başkan Aday Faktörü Alt Değişkenleri	570
Şekil 67: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Belediye Başkan Aday Faktörü Alt Değişkenleri.....	571

Kısaltmalar

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	Anavatan Partisi
AP:	Adalet Partisi
BBP:	Büyük Birlik Partisi
BDP:	Barış ve Demokrasi Partisi
BM:	Birleşmiş Milletler
C:	Cilt
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CGP:	Cumhuriyetçi Güven Partisi
CKMP:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP:	Cumhuriyetçi Millet Partisi
Çev.	Çeviren
DEP:	Demokrasi Partisi
DEHAP:	Demokratik Halk Partisi
DP:	Demokrat Parti
DSP:	Demokratik Sol Parti
DYP:	Doğru Yol Partisi
DTP:	Demokratik Türkiye Partisi
Ed.	Editör
FP:	Fazilet Partisi
GP:	Genç Parti

HADEP:	Halkın Demokrasi Partisi
HAS:	Halkın Sesi Partisi
HEPAR:	Hak ve Eşitlik Partisi
HDP:	Halkların Demokratik Partisi
HEP:	Halkın Emek Partisi
HP:	Halkçı Parti
HSYK:	Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
IDP:	Islahatçı Demokrasi Partisi
IMF:	International Monetary Found (Uluslararası Para Fonu)
İP:	İşçi Partisi
KİT:	Kamu İktisadi Teşebbüsü
LDP:	Liberal Demokrat Parti
MÇP:	Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP:	Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP:	Milli Nizam Partisi
MP:	Millet Partisi
MSP:	Milli Selamet Partisi
ODTÜ:	Ortadoğu Teknik Üniversitesi
OECD:	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
RP:	Refah Partisi
s.	Sayfa
SDP:	Sosyalist Devrim Partisi
SHP:	Sosyaldemokrat Halkçı Parti

SODEP:	Sosyal Demokrasi Partisi
SP:	Saadet Partisi
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBP:	Türkiye Birlik Partisi
TEPAV:	Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESAV:	Toplumsal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı
TESEV:	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı
TİP:	Türkiye İşçi Partisi
TKP:	Türkiye Komünist Partisi
TODAİE:	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
TOKİ:	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TP:	Türkiye Partisi
TRT:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TSİP:	Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
Yay:	Yayın
YDH:	Yeni Demokrasi Hareketi
YP:	Yeni Parti
YTP:	Yeni Türkiye Partisi

ÖNSÖZ

Belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin araştırıldığı bu doktora tez çalışmamda; her zaman ve her yerde ilgisini, desteğini, anlayışını benden esirgemeyen, kocaman yüreğini açan, üzerimde sonsuz emeği bulunan ve tezime yapmış olduğu büyük katkılarından dolayı hem tez danışmanım hem de akademik annem Prof. Dr. Ayşegül MENGİ'ye, sadece tezim başlangıcından bitiş aşamasına değil; yaşantımın en önemli dönüm noktalarında görüşleri, bilgi birikimi ve yüce kalbiyle bizleri her zaman aydınlatan, akademik babam Prof. Dr. Ruşen KELEŞ'e, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Prof. Dr. Tayfun ÇINAR'a, tezimin her aşamasında beni yönlendiren, destekleyen ve tezimin oluşumunda büyük emekleri olan Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ'e, Doç. Dr. Murat ATAN'a ve Doç. Dr. Sonay BAYRAMOĞLU'na, bilim insanı olma hayaliyle çıktığım yüksek lisans ve doktora yolculuğumda, bana önce iyi insan olmayı öğreten sonra da engin bilgilerle tanışmamı sağlayan hocalarım; Prof. Dr. Cevat GERAY'a, Prof. Dr. Can HAMAMCI'ya Prof. Dr. Nesrin ALGAN'a, Prof. Dr. Aykut ÇOBAN'a, Doç. Dr. Bülent DURU'ya, ve Doç. Dr. Bilge Kaan ŞAKACI ve Can Giray ÖZGÜL'e ve benim her zaman yanımda olan Ezgi KOVANCI'ya ve Serap ÖZTÜRK'e en derin ve sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Varlıkları ve destekleri ile beni her zaman güçlü kılan ve yaşamımı anlamlandıran değerli ailem Kayhan KAVAS'a, Yeşeren KAVAS'a, Mücella URUL'a, Mehmet URUL'a ve Gökalp URUL'a, iyi gün kötü gün demeden kardeşten öte dostlar Deniz ACET'e, Cemil ACET'e, Fatma KALDIRIM AKGÜN'e, Ramazan AKGÜN'e, Hilal KARA'ya, Seda Özlem DİRİ'ye ve Ayşe ÇELME'ye, varlığı ve önemli dokunuşları ile tezimi anlamlandıran Evren AYDOĞAN'a, sabrı ve motivasyonu ile beni

güçlendiren Selçuk SERTESEN'e, tezime değerli katkıları ve yönlendiricilikleri ile her zaman beni destekleyen Emre KOYUNCU'ya, Emin DEDEOĞLU'na, Halil AGAH'a, Bozkurt ARAN'a ve Doğan AKYAZ'a, her zaman varlığını ve yönlendiriciliğini hissettiğim Sadun EMREALP'e, iş arkadaşı olmaktan çok öte, güçlü sevgilerini ve inançlarını bana her zaman hissettiren Hatice KIVANÇ'a, Ceyda ve Özgür DEMİR'e, Seda BAŞIHOŞ'a, Erdem GÜRKAYNAK'a, Beruh YILMAZ'a, Şenay YILDIZ'a, Tuğba EGE'ye, Ümit DURMAZ'a, Burcu URUN'e, Esra BAYGÜNEŞ'e, Funda GÜNEŞ'e, Mustafa ALDI'ya, Neşe ATASOY'a, Meryem DOĞAN'a, oda arkadaşlığının içtenliğini bana en güzel şekilde yansıtan Murat KENANOĞLU'na ve Volkan ERDEM'e, başından beri bana büyük destek veren Ecener IRBİK'e, tezimi bitirmemi cennetten izleyen anneannem Ülgen ERENKUŞ'a...

ve

Alagöz balıkları ile çıktığım yolculuğun en değerli kahramanı eşim Gökhan URUL'a,

SONSUZ TEŞEKKÜRLERİMLE...

GİRİŞ

Belediyeler yöre yaşayanlarının ihtiyaçlarını karşılamak için, yerel hizmet sunmakla yükümlü yerel yönetimlerdir. Özellikle 5 yılda bir yenilen yerel seçimlerde, vatandaşın tercihini kazanarak belediye yönetimine gelen aktörlerin, iktidarlarını sürdürmelerinde “belediye hizmetlerini” başarılı bir şekilde sunmaları, çok önemlidir. Bahsi geçen belediye hizmetleri, “bir yer, yöre, mahal veya bölgeyi ve orada yaşayan halkı ilgilendiren, ulusal çapta olmayan hizmetler” olarak tarif edilmektedir. Bir başka ifadeyle belediye hizmetleri, yöre halkının günlük yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereken kanalizasyon, itfaiye, altyapı, iskân gibi “mahalli müşterek nitelikteki” hizmetlerdir.

Vatandaşlar, seçimlerde oy verirken siyasal bir davranış sergilemektedir. Siyasal davranış kavramının genel çerçevesi içinde kalan ve siyasal bilimcilerin kapsamlı araştırma alanlarından olan seçmen davranışı da siyasetin en önemli çalışma alanlarından birisini oluşturmaktadır. Bir siyasal davranış biçimi olarak seçmen davranışının ve seçmen tutumlarının iyi bir şekilde analiz edilmesi, yönetim ile vatandaş arasındaki temel ilişkilerin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kamuoyu oluşum sürecinde birçok etken, seçmen davranışını belirlemektedir. Seçmen davranışı; sosyal, sosyo-psikolojik, rasyonel, sezgisel ve siyasal pazarlama değişkenleri tarafından şekillenmektedir. Bu değişkenler seçimlerde, seçmenin kararında etkili olmakla birlikte; birtakım farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Özellikle yerel seçimlerin gerek işleyiş, gerekse sonuçları itibariyle genel seçimlerden farklılıklar göstermesi, yerel dinamikleri de seçmen davranışının belirlenmesi sürecinde devreye sokmaktadır. Yerel seçimlerde seçmen davranışının

belirlenmesinde bu değişkenler, yerel dinamiklerle şekillenmekte ve seçmenin oy verme davranışında “yerel koşulları” ön plana çıkarmaktadır. Yerel seçimlerde; i) adayın sahip olduğu kimi özelliklerin (fiziksel, kişisel, eğitim, iletişim becerisi, ideoloji hemşericilik gibi) ii) seçim vaatlerine yansıyan ve adayın seçmen tercihini etkilemeye yönelik projeleri ve iii) bir önceki dönemde vatandaşın ihtiyaçlarına yönelik sunulan yerel hizmetler seçmen tercihlerinde etkili olan yerel koşullardandır. Bahsedilen bu yerel koşullardan bir tanesi de vatandaşların ihtiyaçlarına yönelik olarak yukarıda ayrıntılı olarak ele alınan “belediye hizmetleri”dir. Bu çalışma kapsamında da belediye hizmetlerinin seçmen davranışında etkisi olup olmadığı, belediye hizmetlerinin seçmen tercihlerini etkilemesi halinde hangi hizmetlerin seçmenin oy verme tercihini şekillendirdiğı sorularına cevap aranmış, Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırlarında yapılmış olan alan araştırması sonucunda elde edilmiş olan veriler çerçevesinde, analiz edilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın konusu ve genel kapsamını, yerel yönetim kuruluşlarından olan belediyelerce sunulan belediye hizmetlerinin, seçmenin oy verme davranış üzerindeki etkisinin araştırılması oluşturmakta; belediye hizmetlerin seçmen davranışını belirlemedeki yeri, önemi ve boyutları, bu çalışma kapsamında ele alınmak istenmektedir.

Çalışma kapsamında, özellikle yerel seçimler ve seçmen davranış ilişkisi dikkate alınmıştır. Belediye hizmetlerini de kapsayan yerel dinamiklerin seçmen davranış üzerindeki etkilerinin yerel seçimlerde daha ön plana çıkması, çalışmanın da bu alanda sınırlandırılmasında etkili olmuştur. Bilindiğı üzere yerel seçimler, i) büyükşehir belediye statüsü kazanmış illerde; büyükşehir belediye başkanlığı, büyükşehir ilçe belediye meclisi, büyükşehir ilçe belediye başkanlığı, mahalle muhtarlığı, ii) büyükşehir olmayan illerde; il belediye meclisi, il belediye başkanlığı, il genel meclisi,

iii) büyükşehir olmayan ilçelerde; ilçe belediye meclisi, ilçe belediye başkanlığı, mahalle/köy muhtarlıkları ve ihtiyar heyetlerinin seçimlerini kapsamaktadır. Seçimlerin her biri için seçmen davranışının incelenmesi önemlidir. Ancak, belediye meclis seçimleri ile genel olarak ulusal siyasetin yansımaları olarak alınan il genel meclisi seçimlerinin büyükşehir ya da ilçe belediye başkanlığı seçimlerine göre daha anonim kaldığı¹ belirtilmektedir. Dolayısıyla il özel idaresinin, il genel meclisinin ve belediye meclisinin daha az bilinmesi nedeniyle bu seçimler, seçmenlerin kimlere oy verdiklerinin pek farkında olmadan oy kullandığı, seçmen davranışında da hizmetlerden ve adaylardan öte, siyasal partilerin ön plana çıktığı yerel seçimlerdir. Dolayısıyla bu seçimler, büyükşehir, ilçe/belde seçimleri kadar yerel siyasetin yerel koşullarını tam olarak yansıtmayabilir². Çalışma kapsamında da belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisi, bu hizmetleri sunan ilçe belediye ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri üzerinden tartışılmıştır. Belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisi; Ankara Büyükşehir Belediyesi Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi sınırlarında yaşayan 1101 kişi üzerinde yapılacak olan alan araştırmasıyla ölçülmüş ve irdelenmiştir. Çalışma kapsamında genel seçimlerdeki oy verme davranışına değinilmekle beraber, çalışmanın amacına yönelik olarak, yerel seçimlerdeki oy verme davranışı ve belediye hizmet ilişkisini inceleyen çalışmalar, daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Hem siyasetin temel kurumları hem de yönetim organları için önemli bir role sahip olan seçmen davranışları üzerine, Türkiye’de yapılan araştırmaların sayısında

¹ İhsan Kamalak, “Yerelin Yerel Seçimlere Etkisi: Belediye Başkan Adayları Üzerinden Bir İnceleme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 3, 2013, s. 419-446.

² Ulaş Bayraktar, “Yerelin seçimi, çözümlemenin yereli: Mersin’de Mart 2009 İl genel meclisi ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, Cilt: 121, 2011, s. 9-47.

son dönemde önemli bir artış olduğu görülmektedir. Ancak seçmenin karar verirken nasıl bir süreçten geçtiği, bu süreç içerisinde hangi unsurlardan etkilenip, hangi unsurları dikkate almadığı ve özellikle yerel yönetim seçimlerinde “sunulan belediye hizmetlerinin” bu davranışları belirlemede etken bir rol oynayıp oynamadığı yönünde yapılan araştırmalar, son derece sınırlıdır. Özellikle son dönemlerde güncel olan ve tartışmaya açık olan yerel hizmetlerin, seçmenin oy tercihlerindeki yeri ve önemi üzerine yapılan sınırlı araştırmalar, bu alanda çalışma yapılmak istenmesinin önemini ve temel nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Bu kapsamda da çalışmada, özellikle belediye hizmetlerinin, Türk seçmenin oy verme davranışı üzerindeki etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılmış ve seçmenin oy verirken hangi konuları nasıl önceliklendirdiği incelenmiştir.

Çalışmanın Önemi, Amacı ve Sınırları

Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı tez çalışmasının temel amacı, yerel seçimlerde oy kullanacak olan seçmenin oy verme davranışına etki eden faktörlerin, yerelde sunulan hizmetlerle ilişkisini tespit etmektir. Çalışmanın amacı doğrultusunda, literatür taramasının tamamlanmasının ardından, seçmenlerin oy verme davranışında, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin ne kadar ve hangi yönde etkili olduğu, yerel seçimler bağlamında Ankara Büyükşehir Belediyesi Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyeleri örneği çerçevesinde ele alınmıştır. Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yapılmış olan alan araştırması ile en son yapılan ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanmış olan seçmenin siyasal parti tercih nedenleri, oy verme davranışına yön veren kuramların ve

bu kuramlara etki eden faktörlerin, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerle ilişkisi tespit edilmiştir.

Seçmenin karar verirken nasıl bir süreçten geçtiği, bu süreç içerisinde hangi unsurlardan etkilenip, hangi unsurları dikkate almadığı ve özellikle yerel yönetim seçimlerinde “sunulan belediye hizmetlerinin” bu davranışları belirlemede etken bir rol oynayıp oynamadığı yönünde yapılan araştırmalar, son derece sınırlıdır. Özellikle son dönemlerde güncel ve tartışmaya açık olan belediye hizmetlerinin, seçmenin oy tercihlerindeki yeri ve önemi üzerine yapılan sınırlı sayıdaki araştırmalar, bu alanda çalışma yapılmak istenmesinin temel nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Bu kapsamda da Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerinde yapılmış olan alan araştırması ile birlikte belediye hizmetlerinin, seçmenin yerel seçimlerde oy verme davranışı üzerindeki etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmış ve türlü boyutlarıyla irdelenmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı tez çalışması, Ankara ilinin Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki vatandaşların belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisine yönelik alan araştırması, anket yöntemine dayanmaktadır. Anket yöntemine bağlı olarak çalışma kapsamında Yenimahalle ve Altındağ ilçe belediyeleri sınırları içerisinde yaşayan, 2014 yerel seçim dönemlerinde aynı ilçe sınırlarında oy kullanmış, 18 yaşını doldurmuş ve oy verme hakkına sahip toplam nüfus, çalışmanın ana kütlesini oluşturmaktadır.

Çalışmanın Varsayımları

“Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara

Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı tez çalışmasının genel varsayımı, belediye hizmetleri ile vatandaşın oy verme davranışı arasında bir ilişkinin olup olmadığının araştırılmasına dayanmaktadır.

Çalışmanın Kapsamı

“Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı tez çalışması, 3 bölümden oluşmaktadır. “Seçmenin Oy Verme Davranışı ve Belediye Hizmetleri” başlıklı birinci bölümün ilk kısmında, seçmen davranışı kavramına giriş yapılmış, seçmen davranışına yön veren etkenler, derinlemesine incelenmiştir. İkinci kısımda seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımlara, tarihsel gelişimleri bağlamında yer verilmiş ve 1940’lı yıllardan günümüze kadar seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımların evrimi incelenmiştir. “Kuramsal Yaklaşımlara Göre Seçmen Davranışını Etkileyen Değişkenler” başlıklı üçüncü kısımda, kuramsal yaklaşımlara göre seçmen davranışını etkileyen değişkenlerin ya da faktörlerin seçmen davranışı üzerindeki etkileri ve genel analizi yapılmıştır. Birinci bölümün dördüncü ve son kısmında ise seçmen davranışını etkileyen faktörlerden belediye hizmet kavramının ne olduğu, Türkiye’de nasıl ele alındığı, belediye hizmetlerinin etkinlikleri, işlevleri ve niteliklerine göre nasıl sınıflandırıldığı üzerinde durulmuş; ardından da ulusal ve uluslararası düzeyde seçmen davranışı ile belediye hizmetleri arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Çalışmanın, “Türkiye’de ve Ankara’da 1980’den Günümüze Seçimler ve Seçmen Davranışının Analizi” başlıklı ikinci bölümü, iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, Türk seçmen davranışının analiz edilebilmesi için 1946 yılından günümüze kadar gerçekleştirilen toplam 17 genel seçim ve 14 yerel yönetim seçimi, dönemin

siyasal konjonktürü ve seçmen davranışına yönelik olarak yapılan çalışmaları göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Bu kısımda ayrıca, Türkiye’de seçmen davranışını etkileyen faktörlerin yerel ve genel seçimlere göre farklılaşıp, farklılaşmadığı, özellikle sunulan belediye hizmetlerinin yerel seçimlerde seçmenin kararında ne derece etkili olduğu tartışılmıştır. Türkiye’de yerel ve genel seçimlerde seçmen davranışının analiz edilmesinin ardından, “1980’den Günümüze Ankara İlinde Seçimler ve Seçmen Davranışının Analizi” başlıklı çalışmanın ikinci kısmına yer verilmiştir. Bu kısımda, çalışmanın Ankara ili Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediye sınırları içerisinde belediye hizmeti ve seçmen davranış ilişkisine yönelik olarak yapılan alan araştırması analizlerine ışık tutması amacıyla; 1980’den günümüze kadar Ankara ilinde yerel ve genel seçim sonuçlarının, seçmen davranışı üzerindeki etkisi ele alınmıştır. Alan araştırmasının sonuçları Türkiye’de genel seçim ve yerel seçim sonuçlarının seçmen davranışı üzerindeki etkisi kapsamında tartışılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisi üzerine yapılan alan araştırmasına yer verilmiştir. Bu bölüm 3 temel kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, “Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler” başlığı altında, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin kısa tarihçesi ve sosyo-demografik özelliklerinden oluşmaktadır. İkinci kısımda, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin yerel ve genel seçim sonuçlarının analizlerine, seçmen eğilimlerine ve parti tercihlerine yer verilmiştir. Son kısımda ise alan araştırmasının amacı, kapsamı ve araştırmanın varsayımlarına yönelik temel bilgilerin verilmesinin ardından, 1101 kişi üzerinde yapılan alan araştırmasının sonuçları değerlendirilmiş ve sonuçlar belediye hizmetleri-seçmen davranışı ilişkisi bağlamında tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM: SEÇMENİN OY VERME DAVRANIŞI VE BELEDİYE HİZMETLERİ

I. Seçmen Davranışına Yön Veren Etkenler

Seçmen davranışı demokratik sistemlerde ekonomik, hukuksal, sosyolojik ve psikolojik bir sürecin ürünüdür. Seçmen davranışı, ülkelerin sosyo-gelişmişlik düzeyine ilişkin ciddi bilgiler sunması ve veriler ortaya çıkarması açısından son derece önemlidir. Bu anlamda da seçmen davranışının iyi bilinmesi ve yorumlanması gerekmektedir. Seçmen davranışının iyi yorumlanması, onun ancak gelişimine yön veren etkenlerin iyi bilinmesi ile gerçekleşir. Bu çalışmanın “Seçmen Davranışına Yön Veren Etkenler” başlıklı bu kısmında, bu etkenler, derinlemesine incelenmeye çalışılacaktır. Çalışmada seçmen davranışına yön veren etkenler, 3 temel başlık altında incelenecektir. “Seçmen ve Seçmen Davranışının Genel Özelliği” başlıklı birinci kısımda, Siyaset Bilimi literatüründe geniş bir yere sahip olan seçmen ve seçmen davranışı kavramlarının genel analizine yer verilecektir. Ardından “Seçmen Davranışını Açıklayan Kuramsal Modeller” başlıklı ikinci kısım ele alınacaktır. Bu kısımda, seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımlara tarihsel gelişimleri bağlamında değinilecek ve 1940’lı yıllardan günümüze kadar seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımların evrimi tartışılacaktır. “Kuramsal Yaklaşımlara Göre Seçmen Davranışını Etkileyen Değişkenler” başlıklı üçüncü ve son kısımda ise kuramsal yaklaşımlara göre seçmen davranışını etkileyen değişkenlerin ya da faktörlerin seçmen davranışı üzerindeki etki derecelerine ve konuya ilişkin genel analizine yer verilecektir.

A. Seçmen ve Seçmen Davranışının Genel Özelliği

Siyaset bilimi literatüründe önemli bir yer tutan siyasal davranış, vatandaşların siyasal olaylarda sergilediği davranışlardan birisidir³. Siyasal davranış kavramının genel çerçevesi içinde kalan ve siyasal bilimcilerin kapsamlı araştırma alanlarından olan seçmen davranışı da vatandaşın, toplumsal ve siyasal yaşamını kendi ihtiyaç, talep ve beklentilerine göre anlamlandırırken, sahip olduğu kanaat, düşünce, tutum ve izlenimlerin tümünü oluşturmaktadır⁴. Seçmen davranışı kavramının özünü oluşturan “seçmen” de, bir ülke vatandaşı olmanın kendisine sağladığı temel hak ve görev olarak, yaşadığı bölgede ve ülke sınırları içinde yönetici kadronun belirlenmesiyle ilgili seçimlere katılan, siyasal partiler veya liderler arasındaki seçme işlemini yapan kişidir⁵. Bu bağlamda, seçmen davranışı kavramı, seçmenin temel hak ve görevi olarak yönetici kadronun belirlenmesi için katıldığı siyasal eylemdir. Seçmen davranışı; seçmenlerin yöneticilerini seçme eylemi olarak tanımlanırken; aynı zamanda; seçmenlerin kamu politikalarını etkileme amacıyla katıldıkları ortak işlevleri de kapsar⁶.

Seçmen davranışının özünde karar verme eylemi yatar. Karar verme, bir tercihin yapılması ile sonuçlanan eylemdir. Bir davranışın gelişmesinde yönlendirici bir faktör ve aynı zamanda bir süreçtir⁷. Karar verme, oldukça yoğun ve karmaşık etkiler altında gelişebilir ve sık değişebilir. Kararlar, genellikle seçmenlerin sahip oldukları kişilik özellikleri, düşünce yapıları ve onların genel çevreleriyle etkileşimi sonucunda alınır.

³ Abdullah Koçak, “Siyasal Davranış ve Kamuoyu”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt:2, Sayı: 3, 2004, s. 96.

⁴ Ömer Çaha, *Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler* (Ankara: Orion Kitabevi, 2008), s. 2.

⁵ İnan Özer ve Mehmet Meder, *Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı* (İstanbul: Ege Yayınları, 2008), s. 30.

⁶ Kemal Görmez ve Hatice Özkan Sancak, “Türkiye’de Yerel Siyasette Seçmen Davranışının Dönüşümü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, ed., Bekir Parlak, (Bursa: Dora Yayıncılık, 2009), s.80.

⁷ Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, (İstanbul: Beta Yayınları, 2003), s. 80-82.

Seçmen davranışının temelini ve seçmenin siyasal kararlara katılımını oluşturan birinci aşama ya da seçimlere katılıp-katılmamaya yönelik karar aşaması, seçmenin çevresinden gelen etki ve uyarılarla belirlenmektedir. Seçmeni ve seçmen davranışını etkileyen bu uyarıcılar ya da faktörler, esas olarak seçmenin hem seçimlere katılma kararında hem de hangi parti ya da adayı destekleyeceğinin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Seçmeni etkileyen faktörler; i) seçimlere, partilere ve adaylara yönelik haber kaynakları, ii) propaganda araçları (seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları, liderlerin ikna edici mesaj stratejileri), iii) seçmenin ailesi, arkadaşları gibi yakın çevresinin seçimlere yönelik düşünceleri, iv) yaş, cinsiyet, gelir, eğitim, medeni durum gibi demografik özellikler, v) ırk, din, ideoloji mezhep gibi toplumsal statüyü oluşturan sosyal, demografik ve ekonomik dinamikler gibi geniş bir yelpaze içinde ele alınmaktadır⁸. Birinci aşamayı oluşturan kişinin seçimlere katılıp katılmama kararında, bu faktörlerin etkisi çok belirleyicidir. Çünkü seçmen, çevresinden gelen bu uyarıcıların etkisiyle siyasal katılımın ilk aşamasıyla tanışmaktadır. Örneğin, seçmenin ailesi ya da sosyal çevresi seçimlere yönelik olarak ilgisiz bir tutum sergilerlerse, seçmen de bu çevreden etkilenebilir ve seçimlere ilgisiz, duyarsız kalabilir ve hatta seçimlere katılmak bile istemeyebilir. Dolayısıyla seçimlere katılım kararında ya da seçmen davranışının açıklanmasında sosyal, demografik ve ekonomik bileşenleri kapsayan faktörler, çok önemli bir yere sahiptir.

Birinci aşamada, seçimlere katılma ya da oy kullanma kararı verenler, siyasal kararlara katılımın ikinci aşamasına geçerler. Bu aşamada oy kullanmaya karar veren seçmen artık siyasal parti veya aday tercihini belirleyecektir. Seçmen siyasal parti veya

⁸ Ömer Çaha, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış, “Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler (Kırıkkale Örneği)”, (Der. Ömer Çaha), *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, (İstanbul: Gendaş Yayınları, 2002), s.112-113.

aday tercihini belirlerken de aslında kendi seçmen davranışının yönünü çizmektedir. Böylelikle seçmen, yapacağı siyasal parti veya aday tercihiyle, ya sistemde belirleyici bir rol oynayacak ya da sisteme karşı çıkan bir davranış sergileyecektir⁹. Bu davranış da seçmenin temel davranışını oluşturacaktır. Birinci aşamada olduğu gibi ikinci aşamada da aile, din, sosyal çevre, sosyo-demografik değişkenler, haber kaynakları, propaganda araçları ve benzeri unsurlar seçmenin parti ve aday kararında ve seçmenlerin davranışlarının belirlenmesinde etkili olan faktörlerdir. Bu faktörler, ikinci aşamayla beraber seçmen davranışının tartışıldığı ana süreci oluşturmaktadır. Bu kapsamda da siyasal arenada seçmenlerin siyasal parti ya da adaylara ilişkin karar verme aşamasında hangi faktörlerden etkilendiği, bu faktörler sonucunda nasıl ve ne tür davranışlar sergiledikleri hep araştırma konusu olmuştur. Çünkü seçmen davranışını çözümlmek ve seçim sonuçlarını bu davranışları göz önünde bulundurarak öngörebilmek, başta siyasetçiler, siyaset bilimciler, siyasal partiler ve liderleri olmak üzere, seçmenler ve ülkeler açısından çok önem taşımaktadır. Bu nedenledir ki, seçimler öncesinde seçmenlerin eğilimlerini ve tercihlerini anlayabilmek için, alan araştırmaları ve kamuoyu yoklamaları yapılmakta; yapılan kamuoyu yoklamalarında seçmenlerin genel görüş ve düşünceleri dikkate alınarak, seçimlere ilişkin tahminler ve seçmenlerin davranışları analiz edilmektedir¹⁰.

Seçimlerin merkezinde yer alan seçmenlerin, seçim dönemleri boyunca nasıl davranışlar sergiledikleri, siyasal kararları almada hangi faktörlerden etkilendikleri uzun yıllardan beri önemli bir çalışma ve tartışma alanı olmuştur. Bu alana yönelik ilk araştırma ve çalışmalar, 1940'lı yıllarda ABD'de yapılan deneysel yöntemlerle başlamıştır. Zaman içerisinde, özellikle teknolojiye yaşanan gelişmeler sonucunda,

⁹ Özer ve Meder, **op.cit.**,s.30.

¹⁰ Yüksel Gülmen, *Türk Seçmen Davranışı* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1979), s.19.

seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımlar daha da ayrıntılı ele alınmış ve bu kuramsal yaklaşımlar, seçmenleri etkileyen faktörler üzerinden tartışmaya açılmıştır. Günümüzde de bu kuramsal yaklaşımlar ışığında seçmen davranışının analizleri yapılmakta ve bu analizlere göre, seçim dönemleri incelenmektedir. Seçmen davranışının açıklanmasında da bu kuramsal yaklaşımların iyi bilinmesi ve bu yaklaşımlara göre seçmen davranışını etkileyen değişkenlerin iyi yorumlanması gerekmektedir. Çünkü seçmen davranışının her açıdan iyi yorumlanması, bir ülkenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmişlik düzeyine ilişkin ciddi bilgiler sunması ve veriler ortaya koyması açısından son derece önemlidir¹¹.

B. Seçmen Davranışını Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

Seçimler sırasında seçmenlerin genel siyasal kararları birden fazla etki altında kalabilen, sıkça değişebilen ve seçmenin genel davranışını şekillendiren tercihlerden oluşmaktadır. Bu kapsamda “seçmen davranışını etkileyen yaklaşımlar nelerdir?” sorusu da uzun zamandır araştırmacıların temel gündemini oluşturmaktadır. Sanayileşmiş batı demokrasilerinde seçmen davranışına yönelik olarak yapılan ilk araştırmalar, 1910’lu yıllar itibariyle başlamıştır¹². 1940’lı yıllarla birlikte konu ile ilgili ABD merkezli olmak üzere pek çok görgül (ampirik) araştırma yapılmış ve bilim insanlarınca seçmen davranışını açıklayıcı kapsamlı kuramlar geliştirilmiştir. 1913 yılında André Siegfried tarafından ilk sistemli seçmen davranışına yönelik çalışmalar, haritalar üzerinden tartışılarak başlamıştır¹³.

¹¹ Coşkun Can Aktan ve Dilek Dileyci, “Kamu Ekonomisinde Karar Alma ve Oylama Yöntemleri”, *Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Dergisi*, Sayı.1, 2001, s. 12-25.

¹² Metehan Temizel, “Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyopsikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal Ve Ampirik Bir Çalışma”, (doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı) 2012, s.21.

¹³ Temizel, **op.cit.**,s.21-22.

1940 yılından bugüne kadar yapılan araştırmalar ve çalışmalar, seçmen davranışına üç temel düşünce doğrultusunda yaklaşıldığını göstermektedir. Lazarsfeld ve arkadaşlarının “Kişilerin Tercihi (The People’s Choice)”, Campbell ve arkadaşlarının “Amerikan Seçmeni (The American Voter)” ve Anthony Downs’un “Demokrasinin Ekonomi Teorisi (An Economic Theory of Democracy)”, seçmen davranışını açıklayan yaklaşımların temelini oluşturan eserlerdir. Bu eserlerle birlikte seçmen davranışı, sosyolojik, sosyo-psikolojik ve ekonomik yaklaşımlar olarak ele alınmıştır. Bu 3 temel yaklaşım kimi düşünürlerce farklı olarak isimlendirilse de temel olarak literatüre bu isimlerle geçmiştir¹⁴.

Çalışmamızın aşağıda kısımlarında da seçmen davranışını ele alan bu yaklaşımlar ana hatlarıyla incelenecektir. Seçmen davranışı yaklaşımlarının kökenleri ABD’den çıktığı için çalışmamız boyunca ABD’de yapılan örneklerle ve alan araştırmalarına sıkça yer verilecektir. Bu örnekler, her ne kadar genel seçimlerle ilgiliyse de, yerel düzeydeki seçmen davranışları için de yol göstericidir. Bu nedenle üzerinde durulmaya değerdir.

1. Sosyolojik Yaklaşım (Columbia Okulu)

Sosyolojik yaklaşım, 1940’lı yıllarda Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan ilk seçmen davranışını¹⁵ açıklayan sosyolojik yaklaşım, Columbia Üniversitesi’ndeki bir grup araştırmacı tarafından başlatıldığı için, bu yaklaşım Columbia modeli olarak da bilinmektedir. 1940’lı yıllarda Columbia Üniversitesi bünyesinde görev yapan Paul Lazarsfeld’in öncülüğünde bir ekibin yaptığı çalışmalar, Amerika’da başkanlık seçimi kampanyası boyunca bireysel olarak seçmen davranışını ölçmeyi amaçlamıştır.

¹⁴ Ahmet Kalender, *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri* (Konya: Çizgi Yayınevi, 2005), s.39.

¹⁵ Fatih Beren, “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt (8), Sayı (1), 2013, s. 195.

Araştırmaların çoğunda, nüfus sayımından elde edilen demografik veriler kullanılmıştır. Dalton ve Wattenber'in de belirttiği gibi, 1940'lı yıllar bugünün dünyası gibi karmaşık ve politik bir dünya değildir. Bu nedenle o dönemde seçmen davranışlarının belirlenmesinde sosyal ve coğrafi gibi temel demografik veriler yeterli olabilmektedir¹⁶.

Lazarsfeld ve arkadaşlarının yapmış olduğu kapsamlı araştırmanın sonunda, sosyolojik yaklaşım kapsamında seçmen davranışı ile sosyal kimlikler arasında ciddi bir etkileşim olduğu belirlenmiştir. Araştırma kapsamında sosyal kimlik temel olarak; din, etnik köken, aile, mesleki farklılıklar, yaşanan coğrafya gibi değişkenler üzerinden kurulmuştur. Sosyal kimlik, araştırmacılar tarafından sosyal bölünmüşlük olarak da algılanmaktadır. Bu sosyal kimliğin ya da bölünmüşlüğün birey üzerinde yarattığı etki, bireyin seçmen davranışını ve politik söylemini geliştirmekte ve bu davranış, adaylar arasında değil, partiler arasında bir tercih yapmayı gerektirmektedir¹⁷. Aday tercihi yapılacak ise partiye göre aday kararı verilmektedir. Sosyolojik yaklaşım kuramcılarına göre bireyler, politik kararlarında aynı ortamda yaşadıkları ve çalıştıkları kişilere benzeyecekleri için, bu bireylerin demografik özelliklerinin bilinmesi, var olası bir seçimin tahmin edilebilmesinde yol göstericidir. Bu yaklaşımda birey, belirli bir sosyal gruba bağlıysa, belirli bir sosyal kimliğe ya da herhangi bir sınıf statüsüne sahip ise oy tercihi de bellidir. O yüzden kişilerin demografik bilgileri, seçim sonuçlarının da tahmin edilmesini sağlamaktadır. Bu yaklaşımı savunanlar, seçmen davranışını temelde bir grup deneyimi olarak

¹⁶ Russell J. Dalton ve Martin P. Wattenberg, "The Not To Simple Act of Voting", *In The State Of Discipline*, ed., Ada Finifter, (Washington DC: APSA, 1993), s. 193.

¹⁷ Bernard R. Berelson, Paul E. Lazarsfeld ve William N. McPhee, *Voting: A Study of Opinion Formation in A Presidential Campaign*, (Chicago: University of Chicago Press), 1954.
<<http://wikisum.com/w/Berelson, Lazarsfeld, and McPhee: Voting#Chapter 1: Case Selection and Method>>, (erişim tarihi: 12.06.2016).

görmektedirler. Lazarsfeld de araştırmalarında bireylerin tercihleri ve oy vermeye yönelik davranışlarında birincil olarak grupların etkili olduğunu öne sürmüş ve çalışmalarında oy verme kavramını “kolektif bir sorun” olarak nitelendirmiştir. Lazarsfeld ve arkadaşlarının yapmış olduğu araştırmalar, kişilerin kendilerine bağlı hissettikleri grubun görüş ve tutumlarını dikkate alarak oylarını kullandıklarını ortaya koymuştur. Bu da göstermektedir ki, seçmen davranışında ne ideoloji, ne de rasyonel tercihler etkili değildir, etkili olan tek şey bireyin bağlı olduğu sosyal grup ve kişinin demografik özellikleridir¹⁸.

Bir başka ifadeyle, Lazarsfeld ve arkadaşlarına göre, seçmen davranışlarının şekillenmesinin ardında, bireyin sosyo-ekonomik statüsü, dini değerlere verdiği önem, aile ilişkileri ve içinde bulunduğu ve yaşamakta olduğu coğrafi alan önemli bir rol oynamaktadır. Birey sosyal gruba bağlı olarak gelişen siyasal eğilimlerine ya da siyasal beklentilerine göre, partiler arasında seçim yapmaktadır. Bireyin parti seçimi de ağırlıklı olarak siyasal beklentilerini karşılayan partilere yönelik olmaktadır. Dolayısıyla, bu modelde parti nitelikleri, yaşanan günlük sorunlar ya da ideolojiler, politik kararların alınmasında doğrudan etkili değildir. Bu yaklaşım kapsamında temel olarak siyasal eğilimlerin kaynağını sosyal gruplarla olan ilişkiler belirlemektedir¹⁹.

¹⁸ John Boiney ve David L. Paletz, “In Search of Model Model: Political Science Versus Political Advertising Perspectives on Voter Decision Making”, *Television and Political Advertising Volume 1: Psychological Process*, ed., Frank Biocca (New York: Routledge, 2011), s. 3-4.

¹⁹ Bernard R. Berelson, Paul E. Lazarsfeld ve William N. McPhee, *Voting: A Study of Opinion Formation in A Presidential Campaign*, (Chicago: University of Chicago Press), 1954.
<<http://wikisum.com/w/Berelson, Lazarsfeld, and McPhee: Voting#Chapter 6: Social Processes>>, (erişim tarihi: 12.06.2016).

Sosyal kimliği temel alan bu yaklaşıma, oy kaymalarını açıklamakta yetersiz kaldığı gerekçesiyle eleştirilere uğramış ve en büyük eleştiriyi de seçmen davranışını psikoloji ile bağdaştıran Michigan Okulu'ndan almıştır²⁰.

2. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Okulu)

1950'li yıllarla birlikte seçmen davranışı üzerine anket araştırmalarının artması, buna bağılı olarak bireysel düzeyde toplanan verilerin çeşitlenmesi, seçmen davranışı yaklaşımında yeni bir modelin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Michigan Üniversitesi Ulusal Seçim Araştırmaları Merkezi'nden Angus Campbell ve arkadaşlarından oluşan bir grup araştırmacı tarafından kaleme alınan *Amerikan Seçmeni (American Voters)* adlı eser, seçmen davranışına yeni bir boyut kazandırmış ve çalışma daha sonrasında "Michigan Modeli" olarak da isimlendirilmiştir²¹. Bu model, siyasal bir partiye olan yakınlığın oy verme davranışını etkileme ilkesine dayandığı için, daha net ve kolay anlaşılabilir bir model olarak kabul edilmiştir²².

Campbell ve arkadaşlarının Amerikan seçmeni üzerinde yaptığı araştırma sonuçlarına göre, birçok seçmende bir partiye yönelik olarak yerleşik bir "psikolojik sevgi bağı" olduğu ve seçmenlerin belirli bir parti kimliğine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Parti kimliğinin yanı sıra, literatürde parti ve seçmen arasında kurulan bu ilişki, sosyo-psikolojik model, partiye özdeşleşme veya partizanlık şeklinde de geçmektedir²³.

²⁰ Russell J. Dalton, "Political Cleavages, Issues and Electoral Changes", *In Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*, ed., Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi, ve Pippa Norris Thousand Oaks, (CA: Sage Publications, 1996), s. 321-339.

²¹ Akgün, *op.cit.*, s.77-78.

²² Kenneth J. Levine, "Voter Decision Making: The Tensions of Personal Identity, Personal Ethics, Personal Benefits", *American Behavioral Scientist*, Cilt. 49, Sayı.1, Sage Publications, s. 53-71

²³ Kalender, *op.cit.*, s.45.

Partiyle özdeşleşme durumunda birey yakın hissettiği bir partiye karşı psikolojik bağlılık ya da yukarıda vurgulandığı gibi psikolojik sevgi bağı kurmaktadır. Seçmen bir partiye taraftardır ve gönülden bağlıdır. Seçmenin partisine olan bağlılığı, sanki bir futbol takımı taraftarlığı gibi de değerlendirilebilir. Partiyle özdeşleşmede, seçmen ile parti arasında herhangi bir hukuksal bağın kurulması zorunlu değildir. Seçmenin partiye olan bağlılığı, partiyle özdeşleşmenin oluşması için yeterlidir²⁴. Partiyle özdeşleşmeyi Campbell ve arkadaşları, “güçlü ancak sabit olmayan bir bağ” olarak yorumlamıştır²⁵. Bu bağın sabit olmamasının nedenini de Campbell ve arkadaşları, kısa süreli çevresel faktörlere bağlamışlardır. Onlara göre seçmen, bazı seçimlerde adayın kötü olması, ekonomik sorunlar, aile, arkadaş etkisi, parti adayının tutumu gibi farklı nedenlerle başka bir partiyi tercih etme doğrultusunda da kısa süreliğine de olsa tavır alabilir. Seçmenlerin kendi partilerinden ya da parti kimliklerinden sıyrılarak kısa süreli de olsa başka bir partiye ve adaya oy vermesinde, en etkili faktör de genel siyasal tutumlar ve adayın kimliğinden kaynaklanan tutumlardır. Buna göre seçmen, kendi partisinin siyasal tutumundan rahatsız olur ise, ya da başka bir partinin adayından, o adayın imajından veya adayın tutumlarından olumlu yönde etkilenir ise geçici bir süreliğine de olsa başka bir partiyi ya da adayını destekleyebilir.

Amerikan seçmeni üzerinde yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, Michigan modelini savunan araştırmacılar, parti kimliği ya da partiye duyulan yakınlığın, büyük oranda çocukluk döneminde edinilmiş, değişmez bir psikolojik bağımlılık olduğunu düşünmektedirler. Çalışmaya göre seçmenler, büyük bir çoğunlukla çocukluklarından başlayarak yakın çevrenin görüşleri ve etkileriyle beraber bir partiye yakınlık

²⁴ Özer ve Meder, **op.cit.**,s.32.

²⁵ Angus Campbell, Philip E. Converse, Warren E. Miller ve Donald E. Stokes, *The American Voter*, (Chicago: University of Chicago Press, 1980), s.147-148.

hissederler. Bu yakınlık zaman içerisinde, bir psikolojik bağılığa dönüşür ve hayat boyu devam eder. O halde bu yaklaşıma göre, çocukluk dönemlerinde sosyal çevrenin de etkisiyle kazanılan siyasal düşünceler ve ideolojik yönelimler, kişi ile bir parti arasında çocukluk yaşlarda bir bağ kurulmasını sağlar ve seçmen davranışının gelişmesine yön verir²⁶. Küçük yaşlardan itibaren sahip olunan parti kimliği, bazı seçim dönemlerinde sekteye uğrasa da bireyin partisi ile kurduğu yakın bağ onun partisini tekrar desteklemesini sağlayacaktır. Birey, partisini aldığı bir karar ve çevresel faktörler nedeni ile bir süreliğine cezalandırsa dahi, kısa bir süre içerisinde partisine tekrar dönüş yapacaktır. Bu bireyin var olan parti kimliğini koruması ile doğrudan ilgilidir. Akgün'e göre, seçmenler, gündemi ve siyaseti bağ kurdukları siyasal partisinin yorumları üzerinden okumayı tercih ederek, karmaşayı kendi zihinlerinde anlamlı bir hale getirmek istemektedirler. Böylece, seçmenler gelişen siyasal olaylar hakkında yeterli bir bilgiye sahip olmasalar da bu olaylar hakkında parti zihniyetini benimseyerek, kolaylıkla yorum yapabilmektedirler²⁷.

Sonuç olarak, sosyo-psikolojik modelin savunucuları, seçmenlerin ağırlıklı olarak çocukluğundan bu yana bir partiyle bağ kurduğunu ve zaman içerisinde de bu partiyle bağını kuvvetlendirerek bu doğrultuda oy kullandıklarını ileri sürmektedirler. Güvenlik isteği, saygınlık isteği, duygusal bağılılık, dinsel ve siyasal inançlar da parti kimliğinin gelişmesinde etkili olan bireysel tutumlardandır. Bireyin tutumunu da yine sosyolojik faktörler (aile, arkadaş, grup üyeliği, vs.) gibi etkenler üzerinden açıklamaktadırlar²⁸.

²⁶ Beren, **op.cit.**,s.195.

²⁷ Akgün, **op.cit.**,s.77-78.

²⁸ Kalender, **op.cit.**,s.47.

Sosyo-psikolojik yaklaşım, 1950'lerin sonu 1960'lı yılların başı itibariyle sorgulanmaya başlanmıştır. Çünkü önce Amerika, sonra da Avrupa'da gelişen olaylar ve yapılan araştırmalar, bu ekolün temel varsayımları hakkında şüphe uyandırmıştır. Örneğin, Amerika'da her geçen yıl daha çok sayıda kişi hiç bir partiyi kendisine yakın bulmadığını ve bağımsız olduğunu belirtmektedir. Avrupa'da ise uzun yıllar siyasete egemen olan klasik sağ ve sol partilerin dışında yeni partiler (örneğin Yeşiller Partisi) seçimlerde başarı göstermektedir. Bu nedenlerden dolayı araştırmacılar, seçmen davranışında etkili olan yeni yaklaşımları araştırmaya başlamışlardır²⁹. 1950'li yılların sonlarından itibaren ekonomik yaklaşım ya da rasyonel tercih modeli sosyo-psikolojik yaklaşımın bu eleştirileri üzerinden şekillenmiştir.

3. Rasyonel Tercih Yaklaşımı/ Ekonomik Yaklaşım

Seçmen davranışlarının ekonomik değişkenler ve kişisel çıkarlar üzerinden geliştiği varsayımına dayanan “rasyonel tercih yaklaşımına” göre, seçmen, her bir seçim döneminde kendi amaçlarını ve çıkarlarını en iyi yansıtan partiye oy verir. Bu yaklaşım temel olarak seçmenlerin kendi çıkarlarını iyi bildiği ve bu doğrultuda oy kullandığı varsayımına dayanmakta ve seçmenlerin kendi faydalarını en üst düzeye çıkarma amaçlarının altında “maddi ya da somut çıkarların” yattığını iddia etmektedir³⁰. Bu yaklaşıma göre, seçmen kendi maddi çıkarlarını hesaplayarak, en az kaynakla en uygun ve en iyi (optimal) sonucu elde etmeyi amaçlamaktadır³¹. Literatüre “ekonomik tercih modeli” olarak da geçen rasyonel tercih yaklaşımının öncüsü olan Anthony Downs'un o güne kadar seçmen davranışlarına ilişkin olarak kabul görmüş ilkeleri sarsan çalışması, 1957 tarihinde *Demokrasinin Ekonomik*

²⁹ Akgün, **op.cit.**,s.78.

³⁰ Akgün, **op.cit.**,s.78-79.

³¹ Filiz Baloğlu, “Rasyonalite ve Ekonomik Sosyoloji”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi TÜBİTAK-ULAKBİM*, Sayı: 26, 2000, s. 217-226.

Kuramı (An Economic Theory of Democracy) isimli eseri ile şekillenmeye başlamış ve sonraları farklı araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir.

Rasyonel tercih modeline göre seçmen davranışlarını ve seçmenin kararını etkileyen birtakım faktörler söz konusudur. Bu faktörler: tam bilgiye erişim, ekonomik değişkenler, partinin ve adaylarının ekonomik icraatı, vaatleri ve benzerleri şeklinde sıralanmaktadır. Bu kuram çerçevesinde seçmen tercihini etkileyen her bir unsur, seçmen tarafından kendi kişisel çıkarları ve genel beklentileri doğrultusunda ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Bu unsurların en önemlilerinden ve seçmenin oy verme kararında etkili olan unsurlardan birisi, “tam bilgiye” (perfect knowledge) erişimdir. Adaylar ve partiler hakkında sahip olunan bilgiler seçmen tarafından genel çıkarları, istek ve beklentileri ile uyumu doğrultusunda değerlendirilerek, adaya/partiye oy olarak yansıyacak veya yansımayacaktır. Tam bilgiye erişim gibi benzer bir bilgi edinme isteği aday ve partiler için de geçerlidir. Buna göre, adaylar ve partiler seçmenin istek ve taleplerini tam olarak bilip, seçim yarışında bu istekler doğrultusunda hareket alanlarını genişletmek isterler. Bu doğrultuda da aday/partiler seçmenlerin genel isteklerini anlamaya çaba harcarlar, seçmenlerle seçim öncesi dönemde sık sık bilgi alışverişinde bulunurlar ve seçim vaatlerini ve söylemlerini ona göre geliştirirler³². Rasyonel tercih kuramında da hem seçmenlerin hem parti ve adayların birbiri hakkında tam bilgi sahibi olduğu varsayılmaktadır. Her iki grubun da gündemi ilgilendiren temel konular hakkında tam bilgiye sahip oldukları ve kararlarını bu bilgiler ışığında yansıttıkları varsayımı kabul görmektedir.

Tam bilgiye erişim dışında, rasyonel tercih kuramında diğer önemli faktör, ekonomik değişkendir. Bu değişkenin seçmen davranışı üzerindeki etkileriyle ilgili

³² Downs, **op.cit.**,s.139-140.

araştırmalar, zamanla derinleşerek “ekonomik oy verme” diye tanımlanan bir teoriye dönüşmüş ve rasyonel tercih kuramı altında tartışılmaya başlanmıştır. Rasyonel tercih kuramı da temel olarak ekonomik oy verme modelini bünyesinde barındırdığı için ekonomik yaklaşım olarak anılmıştır. Seçmen, var olan ekonomik koşulları kendi çıkarları doğrultusunda analiz ederek, partileri ve adayları değerlendirir ve oy kullanır. Hatta partilerin faaliyetlerini de çoğu kez bir önceki seçim dönemindeki ekonomik performansları üzerinden değerlendirir ve o günkü ekonomik durumu ile karşılaştırır ve ona göre oy verirler. İşsizlik, milli gelir, enflasyon koşulları altında yaşanan farklılaşma ekonomik oy verme davranışının temel değişkenlerini oluřturmaktadır³³. Tam bilgiye erişim ve ekonomik değişkenlerin etkili olduğu Downs’un kuramında, seçmen oy verirken aynı zamanda parti/aday icraatı ve vaatlerini de dikkate almaktadır. Dikkate alınan bu değişkenler de tam bilgiye ulaşmada bir araç olarak değerlendirilebilir. Özellikle parti veya aday, bir önceki seçim döneminde seçilmiş ve yeni dönemde tekrar aday olmuş ise partinin ve adayın bir önceki dönemdeki icraatı, seçmen tarafından değerlendirmeye alınır. Partinin ya da adayın icraatı kapsamında özellikle bir önceki dönemde sunulan hizmetler dikkate alınır. Genel olarak hizmetlerden memnun ise bir önceki dönemin partisi ve adayı ile devam etme kararı alır; değil ise kendi çıkarına yarayacak diğer partileri değerlendirir ve kararını belirler³⁴.

Rasyonel tercih yaklaşımı da zaman içerisinde ciddi eleştiriler almış ve yerine seçmen davranışını daha iyi açıklayan kuramsal yaklaşımlar geliştirilmeye

³³ Roderick Kiewiet ve Rivers Douglas, “A Retrospective On Retrospective Voting. In Economic Conditions And Electoral Outcomes”, *Political Behavior*, Cilt.6, Sayı.4, 1984, s.369-370.

³⁴ Kalender, **op.cit.**,s.64 ve Anthony Downs, “An Economic Theory of Political Action in A Democracy”, *Journal of Political Economy*, (Chicago: The University of Chicago Press, 1957), s.140-150.

çalışılmıştır. Özellikle seçmenlerin oy verirken, gündemi ilgilendiren sorunlardan, parti ve adaylara kadar her türlü tam bilgiye sahip olduğu varsayımı, en çok eleştirildiği noktalardan birisidir. Eleştirilere göre seçimler sırasında birden fazla kaynaktan bilgi yoğunluğu ile karşı karşıya kalan seçmen, gerçek anlamda bilgi sahibi olamaz ve verilmek istenen mesajları tam olarak anlamadan oy tercihinde bulunur. Bu belirsiz oy verme durumunda seçmenler, bilginin yerine sezgilerini daha çok kullanmayı tercih ederler. Dolayısıyla, tam bilgiyle oy kullanma durumu gerçekleşmez³⁵. Seçmenlerin karar vermelerinde rasyonel ve ekonomik faktörlerin etkisinden çok, kendi çıkarlarını gerçek anlamda yansıtan aday ve partileri, en iyi kendi sezgileri belirlemektedir. Diğer bir eleştiri de, rasyonel değerlere dayanan bu modelde toplumsal ilişkilerin yüzeysel olarak ele alınmasıdır³⁶.

4. Sezgisel Oy Verme Yaklaşımı / Sınırlı Rasyonel Yaklaşım

Sınırlı rasyonel model, seçmenlerin oy kararlarının, seçmenlerin genel çıkar ve beklentileri ile uyumlu olduğunu; bu kararların aynı zaman da sezgisel olduğunu varsaymaktadır³⁷. Bu model, karar verme aşamasında, çıkarların yanı sıra; sezgilerin, duyguların ve beğenilerin de etkili olduğu varsayımına dayanmaktadır. Sezgisel yaklaşımda, seçmen oy vermek için gerekli olan bilgi miktarını sınırlandırarak, en son sezgilerini de devreye sokarak tercihinin belirlemektedir. Böylelikle, seçmen kendisi için karar verme işlemini daha da kolaylaştırmakta; az sayıda değişkeni değerlendirerek, oy tercihinin rahatça belirleyebilmektedir³⁸. Bu modele göre seçmen

³⁵ Donald Green ve Ian Shapiro, *Pathologies of rational choice theory: A critique of applications in political science*, (Cambridge, Cambridge Univ Press, 1994), s.47.

³⁶ Betül Aydoğan Ünal, “Oy Verme Davranışı Modelleri”, *ODTÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 15, Temmuz 2016, s.108.

³⁷ Samuel L. Popkin, *The Reasoning voter: communication and persuasion in presidential campaigns*, (Chicago: University of Chicago Press, 1991), s.16.

³⁸ Martin Rosema, *The Sincere Vote: A psychological study of Voting*, (Leiden: Febodruk, 1970), s. 73-87.

elinde sınırlı bilgi de olsa, kararını verirken bu bilgileri kullanması açısından mutlaka rasyonel davranacak ve derlediği bilgileri gene kendi çıkarı doğrultusunda kullanacaktır. Ancak, seçmenin beğenileri ve hisleri de karar verme aşamasında kendi çıkarları kadar etkili olacaktır. Seçmenler karar verme aşamasında çıkarlarını göz önünde bulundurarak duygularını devreye sokacaklardır. Seçmenlerin duygularına karar vermesi, çoğunlukla onları bireysel temelli olmaktan çıkaracak ve seçmenin davranışları ideolojiye dayalı grup davranışları (demokratlar, cumhuriyetçiler, liberaller gibi) şeklinde kendisini gösterecektir³⁹.

Paul Sniderman ve arkadaşları, siyasal kültür ile sezgi arasında karşılıklı bir ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkinin sezgilerin kullanım oranlarını belirlediğini ileri sürmektedirler. Onlara göre, sezgilerle hareket etme, bilgi eksikliğini gidermek için devreye girmektedir. Örneğin, toplumdaki eğitimli kesimler, ideolojik sorgulamalarını tamamlamış, kendilerine uygun ideolojiyi benimsemiş, seçimler hakkında tam bilgiye sahip kişilerdir. Bu kişiler seçim tercihlerini öğrenmiş oldukları bilgiye göre yapacaklardır. Buna karşın, toplumun eğitimsiz, bilgi edinmenin maliyetine katlanmayan kesimleri ise seçim kararında daha sezgisel hareket edeceklerdir⁴⁰. Burada, eğitimli kesimlerin rasyonel tercih modeline, eğitimsiz kesimlerin ise sınırlı rasyonel ya da sezgisel modele göre davrandıkları görülmektedir. Ancak burada toplumun eğitimli ve bilgiye erişen kesimini rasyonel tercih modeline, eğitimsiz ve tam olarak bilgiye ulaşamayan kesimlerini ise sezgisel modele göre konumlandırmak yanlış olacaktır. Çünkü bazı durumlarda toplumun eğitimli ve tam bilgiye sahip olan kesimi de sezgileriyle hareket etmeyi seçer ve gerçek tercihlerini ortaya koymak

³⁹ Paul M. Sniderman, Richard A. Broody ve Philip E. Tetlock, *Reasoning and Choice: Explorations in Political Psychology*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), s. 68-69.

⁴⁰ Sniderman, Broody ve. Tetlock, **op.cit.**,s.87-88.

istememezler. Bu tür seçmenler aslında hem rasyonel tercih yaklaşımına hem de sezgisel yaklaşıma göre davranan seçmenler olarak değerlendirilebilir.

Sınırlı rasyonel modelinin sorunlarından birisi, seçmenin parti ve adaylara ilişkin tam olmayan bilgilerle seçime gitmesi ve kimi zaman gerçekten kendi görüşünü yansıtmayan kararlar verebilmesidir. Örneğin, seçime katılan aday ve partiler ile ilgili tam bilgi sahibi olmayan seçmen, partilerin ve adayların performanslarının değerlendirilmesinde, siyaset dışı unsurlara başvuracaklardır. Bu aşamada seçime katılan adayların siyaset dışı yaşamlarındaki özellikleri, kimlikleri, din ile ilişkileri, etnik kökenleri, tutumları, seçmen davranışını etkileyen unsurlar olarak ön plana çıkacaktır. Adayların ve partilerin siyaset dışı özellikleri, performans değerlendirmesini tam olarak yansıtmamaktadır. Partilerin ya da adayların bu tip siyaset dışı değişkenlere göre ölçülmesi, zaman zaman yanlı ve ideal olmayan kararların alınmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda, seçmenlerin rasyonel tercih yaklaşımının yanı sıra, sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlara göre de davranış sergilediklerini göstermektedir. Bu durum da seçmen davranışının ölçümünü zorlaştırmakta ve ölçümlerde yanılma payını yükseltmektedir. Ancak, tüm bu sınırlılıklarına rağmen de sınırlı rasyonel model, seçmen davranışlarını yorumlamada en çok başvurulan kuramlardan birisini oluşturmaktadır⁴¹.

Sınırlı rasyonel modelde seçmenlerin karar alma sürecinin çok boyutlu olduğu ileri sürülmektedir. Bu modelde seçmenin bilgisinin yanında duyguları da oy vermede devrede olduğu için, seçmen davranışlarını etkileyen birçok değişkene rastlanmaktadır. Bu değişkenler şöyledir; i) seçmenin toplumsal çevresinin siyasal

⁴¹ Mutlu Yüksel Avcılar ve Emre Yakut, “Yapay Sinir Ağları Çoklu Lojistik Regresyon ve Çoklu Diskriminant Analiz Yöntemlerinden Yararlanarak Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihlerinin Belirlenmesi: Osmaniye İli Uygulaması”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2015, s. 209.

parti ve adayla ilgili görüş ve düşünceleri, ii) parti adayının niceliksel ve niteliksel özellikleri, iii) seçmenin sahip olduğu ideoloji, kişisel ve toplumsal değerleri ve çıkarları, iv) siyasal parti ve adaylarının ülkenin sorunları karşısındaki duruşları, v) siyasal propaganda araçları olarak siyasal kampanyaların ve medyanın gücü, vi) parti ve aday imajı vii) partinin ya da adayın seçim bölgesine sunduğu hizmetlerden seçmenin memnuniyet düzeyi, bu değişkenlerden bazılarını oluşturmaktadır⁴².

5. Siyasal Pazarlama Yaklaşım

Sosyolojik, sosyo-psikolojik, rasyonel tercih ve sınırlı rasyonel kuramın yanında seçmen tercihlerini başka yönlerden ele alan kuramsal ve deneysel çalışmalar da vardır. Bu yaklaşımlar aslında seçmen davranışını oluşturan 4 temel yaklaşımdan farklı bir varsayım çerçevesini ortaya atmazlar. Ağırlıklı olarak, 4 temel yaklaşımın temel varsayımları üzerinden şekillenirler. Bu yaklaşımlardan en çok bilineni ve literatüre geçeni siyasal pazarlama yaklaşımıdır.

Siyasal pazarlama yaklaşımı Bruce I. Newman ve Jagdish N. Sneth tarafından 1985 yılında pazarlama amacıyla geliştirilen temel yaklaşımdır. Bu yaklaşım, siyasal alışveriş sürecinin kolaylaştırılması ve temel olarak seçim sırasında pazarlama ilkelerinin uygulanmasıdır⁴³. Siyaset bilimcilerine göre, en yalın deyişle siyasal pazarlama yaklaşımı, seçmenleri birer siyasal tüketici olarak görmekte ve seçmenin beklentilerini ortaya çıkararak, bu yönde bir siyasal ürün geliştirmeyi ve ürünün tanıtımı süreçlerini içermektedir. Siyasal pazarlama yaklaşımında müşterinin, ya da seçmenin memnuniyeti esastır. Bu çerçevede, siyasal pazarlamada siyasal partiler, siyasal pazarı ele geçirmeye çalışanlar gibi, seçmenler de siyasal pazarda kendileri için

⁴² Avcılar ve Yakut, **op.cit.**,s.209.

⁴³ Stephan C. Henneberg, "The Views Of An Advocatus Dei: Political Marketing And Its Critics", *Journal Of Public Affairs Henry Stewart Publications*, Cilt.4, Sayı.3, 2004, s.226.

en iyiyi seçmeye çalışan müşteriler gibidir. Siyasal partilerin amacı, sahip oldukları siyasal fikirleri ve politikalarını uygulamaya dönüştürmektir. Bunun için de siyasal partiler, siyasal pazarın çoğunluğunu elde etmeye çalışırlar. Bir parti, siyaset pazarında seçmenlerden oy alabilmek için, seçmenlerin ya da müşteri kitlesinin karşısına bir paket ya da yukarıda da vurgulanan bir siyasal ürün ile çıkmaktadır. Partilerin, seçmenlerin karşısına çıkardığı bu paketin içerisinde, partinin kadrosu, temel ideolojisi, partinin temel politikaları, vaatleri, parti liderinin imajı, partinin adayları ve adayların imajı ve benzeri birçok unsur yer almaktadır. Bu yaklaşıma göre, seçmen bu paket içerisinde bulunan unsurları göz önünde bulundurarak oy vermektedir. Her ne kadar paket içerisinde bulunan değişkenlerin ağırlıkları seçmenler açısından farklılıklar yaratsa da bunların hepsi birden “siyasal ürün paketi” olarak nitelendirilmektedir⁴⁴.

Sonuç olarak, bu yaklaşıma göre, siyasal partiler bir pazarlamacı gibi davranarak, kendilerini ve parti programlarını, seçim kampanyaları gibi uygulama araçları üzerinden seçmenlere anlatıp oylarını almayı hedeflemektedirler. Seçmen de bu pazar içinde bir tüketici olarak düşünülmektedir. Ancak bu tüketiciler, normal piyasa koşullarının aksine, rasyonellikten uzak davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu farklı davranışların oluşmasında da parti programları ve seçim dönemindeki sosyal, kültürel, dinsel ve ekonomik unsurlar belirleyici olabilir. Tüm bu değerlendirmeler ele alındığında, her ne kadar siyasal pazarlama bir seçmen davranışı olarak literatüre girmiş olsa da siyasal pazarlama yaklaşımı, aslında, temel olarak, bir seçmen davranışından öte, siyasal partilerin seçmeni kazanmak için seçmen davranışını

⁴⁴ Cihat Polat ve Banu Küller, “Genç Seçmenler Gözüyle Siyasal Ürün (Siyasal Lider) Özellikleri: Ankara’daki Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2008, s.4-5.

oluşturan yaklaşımların hangi temel değişkenler üzerinde durduğunu açıklayan bir siyasal parti davranışdır.

C. Kuramsal Yaklaşımlara Göre Seçmen Davranışını Etkileyen Değişkenler

Kuramsal yaklaşımlar göz önünde tutularak seçmen davranışlarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesine amacıyla yapılan çalışmalarda, seçmenin oy verme davranışını etkileyen çok sayıda değişkenin bulunduğu gözlemlenmektedir. Türkiye’de seçmen davranışına etki eden faktörlere ilişkin olarak yapılan çalışmalar incelendiğinde, seçmen davranışında birçok değişkenin önemli bir etkisi olduğu görülür. Örneğin ulusal seçimlere ilişkin olarak, Ömer Çaha, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış tarafından Türkiye 2002 Genel seçimlerine yönelik yapılan “*Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler Kırıkkale Örneği*” başlıklı çalışmalarına göre seçmen, oy kararlarını seçim sırasında partilerin vaatlerini ve seçim bildirgelerini esas alarak belirlemektedir⁴⁵. Ömer Çaha, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış’a göre, parti vaatleri ve seçim bildirgeleri seçmen tercihinde etkili faktörler olurken; 1999 yılında “*Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik Üzerine Bir Model Denemesi*” başlıklı çalışmasında Birol Akgün’e göre, ekonomik koşullar seçmenin oy verme kararında etkili olan bir diğer faktördür. Yılmaz Esmer’e göre ise seçmen, ideolojik ve kültürel faktörleri, sosyo-ekonomik faktörlerden daha çok tercih etmektedir⁴⁶. Gülay Ercins’e göre ise adaylar ve gündemdeki siyasal sorunlar, kısa süreli oy dalgalanmalarında etkili olurken, parti imajı ve parti kimliği, uzun dönemli seçmen

⁴⁵ Ömer Çaha, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış, “Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler (Kırıkkale Örneği)”, der. Ömer Çaha, *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, (İstanbul: Gendaş Yayınları, 2002), s.116-141.

⁴⁶ Birol Akgün, “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik’i Üzerine Bir Model Denemesi”, *Liberal Düşünce*, Cilt: 14, Sayı: 4, 1999, < <http://www.libertedownload.com>>, (erişim tarihi: 29.05.2016).

davranışı açısından daha belirleyici olmaktadır⁴⁷. Ersin Kalaycıoğlu'na göre ise seçmenin sosyo-demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, gelir, sosyal sınıf vb.) seçmen davranışının açıklanmasında etkili faktörler arasındadır⁴⁸. Cem Başlevent, Hasan Kırmancıoğlu ve arkadaşları tarafından 2005 yılında “*Parti Tercihlerinin Ampirik Olarak İncelenmesi ve Türkiye’de Ekonomik Oylama*” (“Empirical Investigation of Party Preferences and Economic Voting in Turkey”) başlıklı çalışmalarında, din ve etnik kimlik gibi değişkenlerin, oy verme davranışında etkili olduğu görülmüştür⁴⁹. Ali Akarca ve Aysıt Tansel tarafından 2004 yılında yapılan “*Ekonomik Performans ve Siyasal Sonuçları-1995 Genel Seçim Sonuçlarının Analizi*” (“Economic Performance and Political Outcomes: An Analysis of the 1995 Turkish Parliamentary Election Results”) başlıklı çalışmalarına göre, seçmen davranışında iktidar partisinin ekonomik performansı dikkate alınmaktadır⁵⁰. Esra Aydın Kılıç’a göre ise seçmenlerin demografik özellikleri, aday ve parti imajı ve siyasal propaganda araçları, seçmen davranışları üzerinde etkilidir ve siyasal pazarlama çalışmalarında özellikle seçmenlerin demografik özelliklerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır⁵¹.

Yerel düzeydeki seçimler de seçmen davranışlarına ilişkin çalışmalar da bulunmaktadır. Adem Doğan ve Göksel Göker tarafından “*Yerel Seçimlerde Seçmen*

⁴⁷ Gülay Ercins, “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2007, s. 25-40.

⁴⁸ Ersin Kalaycıoğlu, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1983), s.1-110.

⁴⁹ Cem Başlevent, Hasan Kırmancıoğlu ve Burhan Şenatalar, “[Empirical investigation of party preferences and economic voting in Turkey](#)”, *European Journal of Political Research*, Cilt.44, Sayı.4, 2005, s. 547-562.

⁵⁰ Ali Akarca ve Aysıt Tansel, “Economic Performance and Political Outcomes: An Analysis of the 1995 Turkish Parliamentary Election Results”, *ERC Working Paper in Economic*, Cilt.4, Sayı.1, 2004. << <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0401.pdf>>, (erişim tarihi: 14.02.2016).

⁵¹ Esra Aydın Kılıç, “Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 2013.

Tercihi-29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği” başlıklı çalışmalarında da kamuoyu araştırmalarının seçim döneminde seçmen tercihleri üzerinde ciddi etkisi olduğu görülmektedir⁵². Kemal Görmez ve Sevcan Güleç’in⁵³ 2009 yılında yayımlanan “*Yerel Siyasette Hizmet Sunumunun Seçmen Davranışına Etkisi: Ankara ve Adana Büyükşehir Belediyesi Örneği*” başlıklı çalışmalarına göre, özellikle yerel seçimlerde seçmen davranışında etkili olan faktörler şöyledir; i) sunulan hizmetler ve hizmetlerden duyulan memnuniyet, ii) adayların, seçim süreçlerinde izlemiş oldukları politikalar ve seçim dönemlerinde vatandaşta farkındalığın artırılması için hazırlanan kitapçıklar, dergiler, broşürler, iii) adayların başkanlık deneyimleri, iv) ideoloji, parti ve parti liderinin tutumu; v) seçim kampanyalarında adayların kullandıkları dil ve üslup ve v) kamuoyu araştırmalarıdır. Nilüfer Negiz ve Fulya Akyıldız da “*Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği*” başlıklı çalışmalarıyla, adayın imajının ve bu imajı oluşturan; adayın kişisel özellikleri, adayın yaş, cinsiyet, eğitim ve gelir düzeyi gibi sosyo-demografik özelliklerinin, yerel seçimlerde seçmenin oy verme kararında çok etkili olduğunu belirtmişlerdir⁵⁴.

Seçmenlerin oy tercihlerinde bir önceki kısımda ayrıntılı olarak anlatılan yaklaşımlar doğrultusunda etkili olan faktörlerle ilgili oldukça geniş bir literatür vardır. Yukarıda referans gösterilen araştırmalardan da çıkan sonuçlar doğrultusunda seçmen davranışını etkileyen değişkenler, bu çalışmada 11 temel ana başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar; i) aile, ii) din ve mezhep, iii) ideoloji, iv) etnik kimlik, v) sosyo-

⁵² Adem Doğan ve Göksel Göker, “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği), *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt.5, Sayı.2, 2010.

⁵³ Kemal Görmez ve Sevcan Güleç, “Yerel Siyasette Hizmet Sunumunun Seçmen Davranışına Etkisi: Ankara ve Adana Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, ed., Bekir Parlak, (Bursa: Dora Yayıncılık, 2009), s.57-79.

⁵⁴ Nilüfer Negiz ve Fulya Akyıldız, “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:15, 2012.

demografik değişkenler (yaş, cinsiyet, eğitim, gelir düzeyi, mesleki durum, coğrafi yerleşim yeri), vi) adayın imajı, vii) partinin imajı, viii) siyasal propaganda araçları (seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları, ikna edici mesaj stratejileri, kamuoyu araştırmaları), ix) ekonomik faktörler, x) konuya göre oy verme ve xi) sunulan hizmetlere yönelik oy vermedir.

Çalışmanın bu kısmında seçmen davranışına etki eden faktörler; seçmen davranışını açıklayan sosyolojik, sosyo-psikolojik, rasyonel tercih kuramı, sınırlı rasyonel ve siyaset pazarlaması kuramları kapsamında ele alınmaya çalışılmıştır. Faktörlerin seçmenin kararı üzerindeki etkisi, ülke örnekleri çerçevesinde açıklanmış ve tartışılmaya çalışılmıştır. Türkiye ile birlikte Avrupa ülkeleri ve Kanada’da yapılan seçmen davranışına yönelik çalışmalar, faktörler bağlamında ele alınsa da çalışmanın bu bölümünde örnekler daha çok Amerika’dan verilmiştir. Çünkü Amerika’da seçmen davranışını etkileyen her bir değişken hakkında ciddi anlamda araştırmalar ve çalışmalar yapılmaktadır. Seçmen davranışına yönelik çalışmalar, “*Amerikan Ulusal Seçim Çalışmaları*”⁵⁵ (American National Election Studies) isimli Araştırma Topluluğu tarafından gerçekleştirilmekte ve sonuçlar topluluk tarafından kurulan web sisteminde paylaşılmaktadır. Araştırmalarda yüz yüze görüşme ya da anket yöntemi kullanılmaktadır. Araştırmalar, Türkiye ya da diğer ülkelere göre daha geniş bir örneklem üzerinden gerçekleştirilmekte, her yıl düzenli aralıklarla güncellenmekte ve seçmen davranışını etkileyen her bir değişkenin (din, ideoloji, aile, sosyo-demografik değişkenler ve benzerleri gibi) seçmen kararındaki etkisi, ölçülmeye çalışılmaktadır. 4 yılda bir yapılan Amerikan Başkanlık Seçimleri ve yerel seçimler özelinde bu araştırmalar önemli bir altlık olarak kullanılmaktadır. Ayrıca çalışmanın “Türkiye’de

⁵⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: American National Election Studies, 2015, < <http://www.electionstudies.org/>>, (erişim tarihi: 14.01.2015).

ve Ankara’da 1980’den Günümüze Seçimler ve Seçmen Davranışının Analizi” başlıklı ikinci bölümünde Türkiye’de seçmen davranışında etki eden değişkenler ayrıntılı olarak ele alınacağı için, çalışmanın bu kısmında Türkiye örneklerine daha az yer verilmiştir. ABD ile Türkiye arasında her ne kadar ekonomik, siyasal, kültürel ve toplumsal farklar olsa da, ABD’deki bulgular Türkiye açısından da aydınlatıcı olabilir.

Yukarıda da ayrıntılı olarak açıklandığı üzere seçmen davranışını etkileyen bazı faktörler, birden fazla kuramın ortak değişkeni olarak ele alınmaktadır. Bu yüzden, bu çalışma kapsamında da bazı faktörler, “seçmen davranışını etkileyen sosyolojik ve sosyo-psikolojik değişkenler” gibi birleştirilmiş başlıklar altında tartışılmaktadır

1. Sosyolojik ve Sosyo-Psikolojik Yaklaşımın Değişkenleri

Seçmen davranışını etkileyen sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlar, temel felsefeleri, varsayımları bakımından birbirlerinden farklı olsalar da seçmen davranışını etkileyen birçok değişken açısından benzerlik taşımaktadırlar. Her iki yaklaşımda, seçmen davranışı ile sosyal kimlikler arasında ciddi bir etkileşim olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle, sosyal kimliği oluşturan değişkenler, her iki yaklaşım için de önemlidir. Sosyal kimliği de temel olarak; din, etnik köken, aile, ideoloji, yaşanan coğrafya gibi değişkenler biçimlendirir.

Sosyal kimlik ve buna bağlı değişkenler, temel olarak sosyolojik yaklaşımın değişkenlerini oluşturmaktadır. Sosyolojik yaklaşıma göre sosyal kimlik, seçmen davranışının oluşmasında en önemli etkidir. Ancak, sosyo-psikolojik yaklaşım da partiyle kurulan bağın oluşumunda, sosyal kimliğin önemine yer vermiştir. Bu yaklaşıma göre, sosyal kimliğin çocukluk dönemlerinden başlayan “siyasal sosyalleşme süreci”⁵⁶ sonucunda kazanılan siyasal tutumların, parti kimliğinin ve

⁵⁶ Beren, *op.cit.*,s.195.

ideolojik yönelimlerin yerleşmesindeki önemi yadsınamaz. Bu nedenle, çalışmamızın bu kısmında sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlar kapsamında sosyal kimliğin temel öğelerini oluşturan aile, din, mezhep, ideoloji, etnik kimlik, sosyo-demografik değişkenler, kuramsal olarak ele alınacak ve başta ABD olmak üzere, somut örneklerle dayanılarak seçmen davranışı üzerindeki etkileri belirlenecektir.

a) Aile

Seçmenlerin oy tercihlerini belirlemesinde en etkili unsurlardan birisi, referans (danışma) gruplarıdır. Bu referans grupları, kişinin ailesi, sosyal çevresi (dostları, komşuları), iş arkadaşları, üyesi olduğu dernekler, kulüpler, etkilendiği ve örnek aldığı bilim insanları, politikacılar, iş adamları ve benzerlerinden oluşmaktadır⁵⁷. Aile ise bireyin çocuk yaştaki kararlarının oluşması ve ileriye yönelik davranışlarının belirlenmesinde en etkili referans gruplarından. Aile, çocuğun bilinçli toplumsallaşma sürecine katkıda bulunurken, ona belli karar verme kalıplarını da kazandırır. Böylece aile, bireyin çocuk yaşta hem politik tercihlerinin şekillenmesinde hem de bunun bir davranışa dönüşmesinde, etkili olmaktadır. Tabii ki, birey oy verme yaşına gelince mutlaka ailenin etkisinde karar vermek durumunda değildir. Ancak, ailenin birey üzerindeki etkisi de yadsınamaz. Bu kapsamda temel aile felsefesi, bireylerin ait oldukları sosyal gruplar arasındaki ilişkinin çok güçlü olduğu varsayımına dayanan sosyolojik yaklaşım ile parti kimliğinin ve siyasal bir partiye duyulan duygusal yakınlığın, çocukluk döneminde ve ailede başladığı felsefesine dayanan sosyo-psikolojik yaklaşımın temel kesişim faktörünü oluşturmaktadır. Seçmen davranışını açıklayan bu 2 yaklaşıma göre, aile, bireyin çocuk yaşlardaki

⁵⁷ Yavuz Cömert ve Yakup Durmaz, “Tüketicinin Tatmini İle Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörlere Bütünleşik Yaklaşım ve Adıyaman İlinde Bir Alan Çalışması”, *İzmir Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Cilt.1, Sayı.4, 2013, s.356.

politik tercihlerin şekillenmesinde en önemli etki unsurlarından birisini oluşturmaktadır⁵⁸. Hatırlanacağı üzere, bu çalışmada da ailenin bireyin seçim kararları üzerindeki etkisi sosyolojik yaklaşımın temsilcilerinden Lazarsfeld ve sosyo-psikolojik yaklaşımın düşünürlerinden Campbell ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmalarla ele alınmıştır

Sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımın savunucuları, aile bireylerinden anne ve babanın, çocuklarının siyasal toplumsallaşma sürecinin birinci basamağını oluşturduğunu vurgulamaktadırlar⁵⁹. Sosyo psikolojik yaklaşım ekseninde aile arasında siyasal bilgi alışverişi olması, çocukların oy verme yaşına gelmeden bir siyasal parti seçmelerini ve onunla yakınlık kurmalarını sağlamaktadır. Bu parti de genellikle ailenin desteklediği partidir. Bir ailede anne ile baba arasında ortak bir ideoloji ve bu ideolojiyi yansıtabilecek bir parti konusunda ortak bir uzlaşma var ise çocuğun da büyük olasılıkla aynı ideolojiyi ve o ideolojiye uygun olan partiyi destekleyeceği düşünülmekte ve yapılan birçok araştırma da bu görüşü desteklemektedir. 2000’li yılların başında yapılan bir araştırmaya göre, Fransa’da çocuklarla aileleri arasında düşük düzeyde bir siyasal bilgi alışverişi yaşanmaktadır. Bu alışverişten dolayı, oy verme yaşına gelen birçok genç de seçimlerde hangi partiyi destekleyeceklerine ilişkin netleşmiş bir fikir yoktur. Bu yıllarda yapılan bir araştırmada, Fransızların sadece %28’inin, aileleri ile aynı ideolojiyi ve aynı siyasal partiyi destekledikleri görülmektedir. Geri kalan %72’sinde net olarak bir parti tercihi belirlenmemiştir. Aynı yıllarda, ABD’de yapılan bir çalışmaya göre ise seçmenlerin

⁵⁸ Sosyal grupların (ailenin, arkadaşların, vb.) bireyin seçim kararları üzerindeki etkisine ilişkin Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmanın detayları için bkz: s.10 ve Campbell ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmanın detayları için bkz: s.16.

⁵⁹ David Easton and Jack Dennis, “The Child's Image of Government”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Cilt. 361, Political Socialization: Its Role in the Political Process, 1965, s. 40-57.

%82'sinin aileleri ile aynı ideolojiyi ve aynı siyasal partiyi destekledikleri görülmektedir. Böylece ABD'de seçmenin herhangi bir siyasal partiyle kurduğu yakınlığı, aile bireyleri arasında var olan güçlü etkileşime bağlamak mümkündür⁶⁰. Bunun yanında, Sidney Üniversitesi'nden bir grup araştırmacı ve Avusturalya Seçim Komisyonu yetkilileri, "Gençlik Seçim Çalışması Projesi"nin üçüncü çıktısı olan "*Gençlik Seçim Çalışma Raporu 3: Gençlik, Aile ve Siyasetten ve Seçimden Öğrenilenler*" (*Youth Electoral Study Report 3: Youth, The Family and Learning about Politics and Voting*) başlıklı 2009 tarihine ortaklaşa bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışma bilim dünyası tarafından aile, çocuk ve seçmen davranışı ilişkisinin incelenmesi açısından ciddi bir referans kaynağı oluşturmuştur⁶¹.

Türkiye'de de ailenin çocuğun politik tercihlerinin yerleşmesindeki etkisi önemlidir; ancak, bu konuda doğrudan ailenin etkisine yönelik yapılan çalışmalar sınırlıdır. Bu yönde yapılan çalışmalardan birisi, Kenan Aydın ve Volkan Özbek tarafından 2004 yılında yapılan "*Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi*" başlıklı çalışmadır⁶². Çalışma kapsamında, Kocaali'de yaşayan 620 seçmenin kararlarının oluşmasında ailenin etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. 620 seçmenin 179'u kadın, 441'i erkektir. Çalışmanın sonucunda seçmenlerin parti tercihlerinde ailelerinden, özellikle de anne ve babalarından, etkilenme düzeyleri, "cinsiyetlerine, yaş gruplarına, eğitim düzeylerine, çalışma durumlarına, medeni durumlarına, anne ve babayla birlikte yaşayıp yaşamadıklarına göre" farklılaşmaktadır⁶³. Örneğin,

⁶⁰ İrem Karakoç, "Türkiye'de Siyasal Parti Kimliği", (doktora tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000), s.39.

⁶¹ Corina Morutan, *Family Background Influence on Romanians' Youth Voting Behavior*, (Romanya: Lumen, 2009), s. 37.

⁶² Kenan Aydın ve Volkan Özbek, "Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi", *Kocaali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004/2, s.144-167.

⁶³ Aydın ve Özbek, **op.cit.**, s.165.

kadınların erkeklere oranla oy vereceği partide ailelerinin etkisinde daha çok kaldığı gözlemlenmektedir. Bunun yanında, seçmenlerin yaşlarına göre ailelerinden etkilenme düzeylerine bakılacak olursa, 25 yaş ve altı yaş grubunda yer alan seçmenler, oy verdikleri siyasal partilerde ailelerinden, 46 yaş ve üzeri seçmen grubuna göre daha çok etkilenmektedir. Çalışma durumlarına göre de seçmenlerin, ailelerden etkilenme düzeyleri farklılaşmaktadır. Buna göre, kendi hesabına çalışanlar ailelerinden en az düzeyde etkilenirken; çalışmayanların ve özellikle de öğrencilerin, ev hanımlarının, emekli ve işsizlerin ailelerinden en yüksek düzeyde etkilendikleri gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak, yapılan birçok araştırma, anne ve babanın çocukların siyasal toplumsallaşma sürecinde, çocukların oy verme yaşına geldiklerindeki siyasal tercihleri üzerindeki etkileri, yadsınamayacak derecede önemli olduğunu göstermektedir. Ancak, annenin mi, yoksa babanın mı çocuklar üzerinde daha etkili olduğu ciddi bir tartışma ve araştırma konusudur. Bu durum, toplum yapılarına göre değişiklik göstermektedir. Daha ataerkil toplum yapısına sahip olan yerlerde, babanın etkisi, kadınlara oranla daha fazladır denebilir. Batılı toplumlarda ise annenin etkisinin babaya göre daha fazla olduğu sonucuna varmak, kesin olarak doğru değildir. Bu durum annenin ve babanın aile içindeki görev tanımlarına ve konumlarına göre değişmektedir.

b) Din ve Mezhep

Toplumların tarihinde, din ve siyaset ilişkisi her zaman dikkatleri üzerine çekmiştir. Din ve siyaset ilişkilerinin bu kadar çok dikkat çeken bir gündem oluşturmasının en önemli nedeni, dinin siyasal hayatın bazen nesnesi bazen de öznesi

durumuna gelmesidir⁶⁴. Tarih boyunca siyasal modernleşme süreci içinde siyaset ile din arasında kimi zaman işbirliği, kimi zaman da çelişkiler ve çatışmalar yaşanmıştır. Din ile siyaset arasında yaşananlar, gelişmemiş ya da az gelişmiş yerlerde, güç ilişkilerini pekiştirirken; gelişmiş yerlerde daha çok bir protesto şeklinde kendini göstermiştir⁶⁵. Dolayısıyla toplumların din ile kurdukları ilişkilerin boyutları, siyasal ve toplumsal davranışları, rolleri, siyasal yapıyı ve bireyler arasındaki ilişkileri düzenleyen adetleri ve kuralları etkilemektedir.

Dinin siyaset ile olan ilişkisi seçmen davranışlarına etkileri açısından da tartışılmaktadır. Akademik çerçevede dinin seçmen davranışı üzerindeki etkisine yönelik 2 farklı görüş bulunmaktadır. Birinci grup araştırmacılara göre, din, 1960 ve 1970’li yıllarda seçmenin kararları üzerinde daha etkili bir faktördü. 2000’li yıllardan sonra ve özellikle son 10 yıldır ise din, siyasal yapıdan giderek uzaklaşmaktadır⁶⁶. Bu düşünürlere göre, modernleşme ile beraber, toplumların siyasal örgütlenmesinde mutlak varlık kavramına duyulan inanç veya bağlılık, başta modern Batı devletleri olmak üzere, toplumların büyük çoğunluğunda kopmuş, dini ağırlıklı yasalar yerini modern yasalara devretmiş ve siyasal iktidarın sekülerleşme süreci başlamıştır⁶⁷. Dolayısıyla din ve siyasetin ayrışması, modern politik sistemlerin gelişmesi sürecinde ortaya çıkan temel değişikliklerden birisidir. İkinci grup düşünürlere göre, din sekülerleşmenin ötesinde hala pek çok toplumsal, politik tutum ve davranış üzerinde güçlü bir etki yaratmaktadır. Bunun da en temel gözlemlenme şansı seçimlerdir. Dinin

⁶⁴ Ferihan Polat, *Din Siyaset Seçmen*, (Konya: Konya Çizgi Kitabevi, 2010), s.13-14.

⁶⁵ Ahmet Yücekök, *Türkiye’de Örgütlenmiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı: 1946-1968*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1971), s.59-68.

⁶⁶ Andreas C. Goldberg, “The Impact of Religion on Voting Behaviour – A Multilevel Approach for Switzerland”, *Swiss Political Science Review*, Cilt.20, Sayı.2, 2014, s. 305.

⁶⁷ Charles Taylor, *Seküler Çağ*, çev., Dost Körpe, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014), s. 4.

seçmen üzerinde yarattığı güçlü etki, ABD’de ve Avrupa’da seçmen davranışı üzerine yapılan bilimsel araştırmalarla da pek çok kez kanıtlanmış ve ayrıca, mezhepler üzerinden de ölçülmüştür⁶⁸. Özellikle Hristiyan mezhebinden olan Katoliklerin etkin olduğu ülkelerde din faktörünün, seçmen tercihlerinde sosyo-ekonomik statülerden daha etkili olduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Avrupa’da Hristiyan demokrat partilerin iktidara gelmesindeki en önemli faktörün din ve mezhep olduğu yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır⁶⁹.

Seçmen davranışını açıklayan temel yaklaşımlar dinin seçmen davranışı üzerindeki etkilerini açıklarken, 2 farklı görüşü savunmaktadırlar. Sosyal bölünmenin ya da sosyal bağın seçmen davranışının temel belirleyicisi olduğunu savunan sosyolojik yaklaşıma göre, din aile faktöründe olduğu gibi, seçmen davranışının açıklanmasında önemli belirleyicilerden birisidir. Diğer yaklaşım olan sosyo-psikolojik yaklaşıma göre de psikolojik dürtülerden olan dinsel ve siyasal inançlar, oy vermede ve parti kimliğinin şekillenmesinde etkilidir. Dolayısıyla, din bu yaklaşımlara göre, seçmenin oy verme kararında etkili faktörlerden birisidir. Diğer yandan, tam bilgiye sahip olmayan seçmenin çıkarlarının yanında; oy verme kararında, beğenileri ve duyguları da etkili sayan sınırlı rasyonel yaklaşım ise temel olarak din faktörüne vurgu yapmasa da aslında duyguların ve beğenilerin oluşmasında dini düşünceyi de sistem dışı bırakmaz. Görüldüğü üzere, temel olarak bu 3 yaklaşımda dinin seçmen üzerindeki etkisi belirli kalıplar halinde vurgulanmıştır. Rasyonel tercih kuramının savunduğu rasyonalite anlayışına göre ise ne din, ne de ideoloji, ne de bunların

⁶⁸ J. Samuel Valenzuela, Timothy R. Scully ve Nicholas Somma, “ Social And Political Effects Of Religiosity And Religious Identities In Latin America”, *The Helen Kellogg Institute For International Studies*, December 2009, s.1.

⁶⁹ Mehmet Emin Köktaş, *Din ve Siyaset*, (Ankara: Vadi Yayınları, 1997), s.61-66

bütününü kapsayan sosyal bağlar, seçmenin maddi ve somut çıkarları ile uyumlu değildir ve doğal olarak da seçmenin kararının oluşmasında etkili olmazlar.

Dinin seçmen davranışı üzerindeki etkisine yönelik 2 farkı görüşü barındıran tüm bu tartışmalar değerlendirildiğinde, genel olarak dünyadaki dini inançlara yönelik nicel veriler, başta ABD ve Avrupa olmak üzere yapılan alan araştırma sonuçları, dinin seçmen davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğu gerçeğini yansıtmaktadır. Dünyadaki dini inançlara yönelik nicel veriler incelendiğinde, 2016 yılında bütün dünyada 2,2 milyarı Hristiyan, 1,6 milyarı Müslüman, 1 milyarı Hindu, 376 milyonu Hindu ve 14 milyon Yahudi nüfusunun bulunduğu görülmektedir. Nüfusun geri kalan %15,35’lik dilimini oluşturan 1,1 milyarlık kısmının, kendini “dindar olmayan”, “laik”, “ateist”, “agnostik” gibi ifadelerle tanımladığı göz önüne alınırsa, 7,167 milyarlık dünya nüfusunun, %85inin bir dine mensup olduğu görülmektedir⁷⁰.

Yılmaz Eser tarafından en son 2012 yılında yapılan bir çalışma *Türkiye Değerler Atlası*⁷¹. başlığı altında Türkiye’de her hanede yaşayan 18 yaş veya daha üzerindeki 2205 denekle görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında, Türk toplumu, en dindar toplumlarından biri olarak tespit edilmiştir. Dinin toplum yaşamındaki yeri Türk halkı için en üst düzeydedir. Yapılan çalışmaya katılanların %76’sı, dinin bu dünyadan çok öbür dünyada anlam kazandığını vurgularken; %64’ü dinin özünün kurallara uymak olduğunu düşünmektedir. Ayrıca, çalışmada kendisini ‘dindar bir

⁷⁰ “National & World Religion Statistics”, 2016,
< <http://www.adherents.com/>,>, (erişim tarihi: 02.07.2016)

⁷¹ Yılmaz Esmer, “Türkiye Değerler Atlası, 2012”,
<https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012>,
(erişim tarihi: 05.05.2015)

kişi' olarak tanımlayanların oranının, son 22 yılda 10 puan kadar arttığı vurgulanmıştır⁷².

Dinin yanında, o dine bağlı olan mezhepler de benzer şekilde seçmen davranışında etkilidir. Dinin seçmen tercihi üzerindeki etkisine yönelik olarak yapılan birçok araştırmada aynı zamanda dine bağlı olan mezheplerin de seçmen tercihi üzerindeki etkileri olduğu belirlenmiştir. Örneğin, ABD'de seçmen davranışı üzerinde yapılan araştırmalarda, din ve dine bağlı mezhepler ile seçmenin oy verme tercihi arasında ciddi bir bağ olduğunu göstermektedir.

Amerikan politika araştırmaları, oy verme davranışının yurttaşların dinsel duygu ve düşünceleri ile bağlı bulunduğunu, mezhebin kuralları tarafından büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Dolayısıyla, bu araştırmalara göre birçok vatandaş kendi dini inancı ve mezhebindeki temel değerleri göz önünde bulundurarak, Amerika'daki iki partili sistemde yer alan Demokrat Parti veya Cumhuriyetçi Partinin temel vizyonlarına⁷³ göre oy verdiklerini belirtmektedirler. İki partinin temel söylemleri ve Amerikan basınında yayınlanan ulusal anketlere dayalı raporlar incelendiğinde, Cumhuriyetçi seçmenler, özellikle aile, toplumsal sorunlar ve dinsel yaşam ile ilgili stratejileri nedeni ile Cumhuriyetçi Partiyi ve partinin adaylarını Demokrat Partiye ve adaylarına göre daha dindar ya da dinlerine yakın görmektedirler. Bu kapsamda Beyaz Katolikler, Protestanlar, Mormonlar Cumhuriyetçi Partiyi desteklemektedirler⁷⁴.

⁷² Yılmaz Esmer, "Türkiye Değerler Atlası, 2012",
<https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012>,
(erişim tarihi: 05.05.2015)

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bkz: "Demokratlar ile Cumhuriyetçiler Arasındaki Fark", *Limenya Online Sosyal Polirika ve Ekonomi Dergisi*, Ekim 2015,

< <https://limenya.com/demokratlar-ile-cumhuriyetciler-arasindaki-fark/>> (erişim tarihi: 05.06.2016)

⁷⁴ William D'Antonio, Religion and Political Affiliation", *National Catholic Reporter*, 2011,
<<https://www.ncronline.org/news/catholics-america/religion-and-political-affiliation>>, (erişim tarihi: 03.10.2015)

Demokratlar ise dinlerinde daha ılımlı algılandıkları gerekçesiyle ağırlıklı olarak dine daha ılımlı bir mezhepten yaklaşan siyah Protestanlar tarafından desteklenmektedir⁷⁵.

Din faktörünün her ne kadar politik kararlar üzerindeki etkilerinin gün geçtikçe azaldığına ilişkin görüşlerde bir artış görülse de, Amerika örneğinde de aslında dinin ve dine bağlı olan mezheplerin siyasal tutum ve davranışlar üzerinde hala etkili olduğu görülmektedir. Benzer durum Avrupa için de söz konusudur. Avrupa’da son 60 yıldır dindarlık endeksinde aşağı doğru bir seyir yaşansa da; dinin Avrupa üzerinde ciddi bir etkisi olduğu görülmektedir. Tüm Avrupa’da kendisini dindar olarak tanımlayanların oranı toplam nüfusun %55,2’sini oluşturmaktadır. Bu oran ülkelere yansıtıldığında, kendini dindar olarak algılayanların oranı Polonya’da %75, İtalya’da %72 ve Almanya’da %40 olarak görülmektedir. Bunun yanında din temelli partiler, seçim sonuçlarında bile yükselişe geçmiştir. Örneğin, Avrupa’da Hristiyan inancını temel olarak parti söylemini oluşturan Hristiyan Demokratik Partiler belli bir seçmen kitlesini elinde tutmayı başarmışlardır. Ayrıca, 2009 yılındaki Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, “Hristiyan Demokrat Partileri Konfederasyonu” olarak bilinen Avrupa Halkı Partisi, Avrupa Parlamentosu’ndaki 736 sandalyeden 265’ni alarak en büyük parlamento grubunu oluşturmuştur. Bu seçimlerde Liberal Siyasal Partiler oyların %22,5’ini alırken, Hristiyan Demokrat Partiler ise oyların %20,6’sını almışlardır. Hristiyan Demokrat Partilerin aldıkları bu oy oranı da onları Belçika siyasal sisteminde ikinci büyük parti konumuna taşımıştır⁷⁶. Belçika’da yaşanan örnek, Avrupa’nın diğer ülkelerinde de görülmektedir. Tıpkı Belçika’da olduğu gibi

⁷⁵ Jon F. Hale ”The Making of the New Democrats.” *Political Science Quarterly*, Cilt.110, Sayı.2, 1995, s.229.

⁷⁶ Sarah Botterman ve Marc Hooghe, “The Christian Democratic Vote and Religious Belonging. The Relation between Religious Beliefs and Christian Democratic Voting and the Individual and Community Level in Belgium”, *5th General Conference of the European Consortium for Political Research (ECPR)*, 2009, s.3-7.

Avrupa'nın başka ülkelerinde de dini inançları kuvvetli olan seçmenler, Hristiyan Demokratları destekleme eğilimindedirler. Bu partiyi desteklemedikleri takdirde, mutlaka dini değerleri ön planda tutan diğer muhafazakâr partilere yönelmektedirler⁷⁷.

ABD ve Avrupa örneklerinde dinin ve dine bağlı mezheplerin seçimlere ve seçmen davranışına olan etkisi Türkiye açısından da çok önem taşımaktadır. 1950 yılından günümüze kadar sağ ideolojideki siyasal partiler, söylemlerinin büyük bir kısmını dini ya da Türkiye özelinde İslami değerler üzerinden geliştirmişler ve seçmeni dini duygular üzerinden etkilemişlerdir. Bu kapsamda 2014 yılında yapılan bir çalışmaya göre Türkiye'de kendini dindar olarak tanımlayanlar, toplumun %60'ını oluşturmakta ve bu dindarların %60'ı da parti seçimlerinde dini değerleri daha ön plana çıkaran sağ ideolojideki partileri desteklediklerini vurgulamışlardır⁷⁸. Ancak Türkiye'deki dinlere dayalı mezhepsel ayrılıklar, sol ve sağ oylardaki farklılaşmanın bir nedenini oluşturmaktadır. Şöyle ki, Türkiye'de Sünnilik ve Sünnilikten sonra en fazla nüfusa sahip İslami bir mezhep olan Alevilik, görüşleri ve farklı mezhepsel inançları nedeniyle Sünniliğin inanç ve değer yargılarından ayrılmaktadır. Bu farklılaşma temel olarak yaşam biçimlerine ve ayrıca Alevi ve Sünni seçmenin kararlarına ve seçim sonuçlarına da yansımaktadır. Ayşe Güneş Ayata'nın yapmış olduğu bir çalışmaya göre, özellikle 1965 yılı sonrasında, farklılaşan siyasal konjonktürün yanında, Müslümanlığın Alevi mezhebinden olanlar, mezhepsel değerleri de temel olarak sol ideolojideki partileri desteklemeye başlamışlardır. Ayata'ya göre Alevi ve Sünni nüfusun bir arada yaşadığı yerlerde, Sünni mezhebinden

⁷⁷ Clem Brooks, Paul Nieuwbeerta ve Jeff Manza, "Cleavage-based voting behavior in cross-national perspective Evidence from six postwar democracies", *Social Science Research* Cilt.35, Sayı.1, 2006, s.88-128.

⁷⁸ "30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi", *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014, s. 24-78.

olanlar, Alevi mezhebine tepki olarak sağ ideolojideki partileri daha çok desteklemişlerdir. O dönemde yapılan çalışmada Sünni nüfusun çoğunluklu olarak yaşadığı yerlerde, sağ partilere daha fazla oy verildiği gözlemlenmiştir. Ayata’ya göre, “Türkiye’nin seçim coğrafyasına bakıldığı zaman, oy vermenin mezhepsel niteliği nedeniyle sağ oyların coğrafi bölgelerde yoğunlaştığı görölmekte”dir. Ona göre, Alevi mezhebindeki seçmenler sol, Sünni mezhebindeki seçmenler daha çok sağ ideolojideki partileri desteklemektedirler⁷⁹. Mezhepsel farklılığın bu görünürlüğü seçimlere de yansımıştır. Örneğin, 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde, KONDA Araştırma ve Danışmanlık firmasının yapmış olduğu çalışma kapsamında da Alevi Müslümanların %69’u kendisini daha merkez solda konumlandırıan CHP’ye; Sünni Müslümanların %45’i ise kendini sağ ideolojide tanımlayan AKP’ye oyunu vermiştir⁸⁰. Bu sonuçlar, Türkiye’de din ve mezhepsel farklılaşma seçmen davranışı üzerinde ciddi anlamda etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, dinin ve dine bağlı mezheplerin seçmen tercihlerinin belirlenmesinde göz ardı edilmeyecek derecede önemli bir rol oynadığı çok rahatlıkla söylenebilir. Bu bağlamda, kendini dindar olarak ya da belirli bir dinin mensubu olarak tanımlayan seçmen grubu, oy kararını kendi dinin değer yargılarını göz önünde bulundurarak belirlemekte ve kendi görüşlerine lideriyle, parti programıyla ve söylemleri ve vaatleriyle hitap eden partileri öncelikli tercih etmektedir.

c) İdeolojiye Oy Verme

İdeoloji, toplumların inanç ve bilişsel sistemleri ile toplumları hayat görüşlerine benzerlik bakımından bir araya getiren ortak değer, siyasal ya da toplumsal bir öğreti,

⁷⁹ Ayşe Güneş Ayata, “İdeolojik Kutuplaşma ve Demokratikleşme: Türkiye ve Yunanistan Arasında Bir Siyasal Davranış Karşılaştırması”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 24, Sayı 1, 1991.

⁸⁰ “30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014, s. 24-78.

siyasal ve toplumsal eylemi yönlendiren ve toplumsal durumu yansıtan düşünce, inanç ve görüşler sistemine verilen kavramdır⁸¹. İnanç ve görüşler sistemini oluşturan ideoloji, seçmen davranışlarının da en etkili faktörlerindendir. Ancak bu faktörün, seçmen davranışını açıklayan yaklaşımlardan hangisinin temel değişkeni olduğu, uzun zamandır yapılan tartışmalardan birisidir. Hala da ideolojinin temel olarak seçmen davranışını açıklayan hangi yaklaşımın bir değişkeni olduğuna ilişkin tartışmalar sürmektedir. Bu tartışmalar 1940 yılında Columbia Okulu temsilcilerinden Lazarsfeld ve arkadaşları ile başlamış, sosyo-psikolojik kuramın savunucuları, rasyonel tercih kuramcıları ve sezgisel yaklaşımı savunanlarla devam etmiştir. Tüm bu yaklaşımların savunucuları ideolojilerle ilgilenmişler ve ideolojinin parti seçmenleri arasında yarattığı ayrılıklar noktasından konuyu ele almışlardır. Columbia Okulu yapmış olduğu çalışmalar sonucunda, ideolojinin kurama dayandığını ve sosyolojik yaklaşımda böyle bir kuramsal tercihin söz konusu olamayacağını belirtilmiş ve ideolojinin sosyolojik yaklaşımda bir değişken olarak ele alınamayacağını vurgulamıştır. Rasyonel tercih kuramı araştırmacıları ise bu yaklaşım doğrultusunda seçmenlerin her konuda tam bilgi sahibi olması beklendiği için, ideolojinin seçmenlerin tam bilgi sahibi olmadan bilginin maliyetini azaltmak için başvurdukları bir yöntem olduğunu belirtmişler; bu kapsamda da ideolojinin kendi yaklaşımlarının bir değişkeni olmadığını savunmuşlardır. Sınırlı rasyonel kuramcılar ise rasyonel tercih kuramcılarına katılarak ideolojinin kendi kuramları için bir değişken olduğunu, ancak bunun özellikle sosyo-psikolojik yaklaşımla karıştırılabileceğini ve bu kapsamda da ölçümünün çok zor olacağını belirtmişlerdir. İdeolojinin önemli bir etken olduğuna ilişkin açıklamayı da sosyo-psikolojik yaklaşımın temsilcileri yapmıştır.

⁸¹ Şerif Mardin, *Din ve İdeoloji*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), s. 13-14.

Sosyo-psikolojik yaklaşıma göre ideoloji, parti kimliği yaratma konusunda etkili bir faktördür. İdeolojinin, kendilerini sol veya sağda konumlandıran seçmen için kritik bir rol oynadığı söylenebilir⁸². Bunun yanında, bazı siyasal bilimciler de seçmen tercihindeki ideolojik etkiyi, bağımsız bir değişken olarak ele almışlardır. İdeolojinin seçmen davranışını ilgilendiren her yaklaşımın bir değişkeni olduğu bu kapsamda da bağımsız olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Onlara göre, seçmen davranışında ideolojik etki, seçmenin sosyo-demografik özellikleri (eğitim ve gelir düzeyi), yetiştirilme şekli ve benzeri birçok özelliğe bağlı olarak farklılaşabilir ve bireyde oy verme davranışının yerleşmesinde uzun dönemli etkiler yaratabilir. Bu görüş Kenneth L. Hacker ve arkadaşları tarafından da vurgulanmıştır. Onlara göre, seçmen davranışında adayların imajı ve adayın temel sorunlar karşısındaki tavrı, seçmen davranışlarının gelişmesi üzerinde kısa dönemli etkiler yaratırken; parti imajı, ideoloji gibi unsurlar, seçmen davranışının yerleşmesinde daha uzun süreli etkiler yaratmaktadır⁸³.

Oy tercihlerinin belirlenme aşamasında, partinin temel felsefesi ile bireyin ideolojik görüşünün yakın olması ideolojiyi, seçmen davranışının açıklanmasında ve oy verme sürecinde etkili bir kriter yapar⁸⁴. Ancak ideolojinin seçmen davranışı üzerindeki etkisi, diğer faktörlere oranla daha sorgulanabilir niteliktedir. Seçmenlerin demografik, sosyo-kültürel özelliklerine, hayat standartlarına ve ülkelerin yaşamış oldukları genel sorunlara, toplumsal değişimlere bağlı olarak ideolojinin seçmen tercihi üzerindeki etkisi değişebilmektedir. Yapılan birçok araştırma da bunu kanıtlar

⁸² Kalender, **op.cit.**,s.61.

⁸³ Kenneth L. Hacker, Walter R. Zakahi, Maury J. Giles ve Shaun McQuitty, “Components of candidate images: Statistical analysis of the issue-persona dichotomy in the presidential campaign of 1996”, *Communication Monographs*, Cilt. 67, Sayı.3, 2000, s. 227-228.

⁸⁴ Kemal Görmez, “Türkiye’de Siyasal Yapı ve Siyasal Kültür”, *G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Cilt.1, Sayı.99, 1997, s. 15

niteliktedir. Özellikle seçmenlerin demografik özelliklerinin, hayat standartların farklı olması ve ülkelerin yaşamış oldukları genel sorunların değişiklik göstermesi nedeniyle, ideolojinin seçmen tercihi üzerindeki etkisi de değişebilir. Gelişmiş ülkelerde ideoloji, diğer faktörlere oranla daha az etkilidir. Ancak gelişmekte olan ülkelerde, sağ-sol ideolojinin etkisi diğer faktörler gibi seçimin de temel belirleyicileri arasında sayılmaktadır⁸⁵.

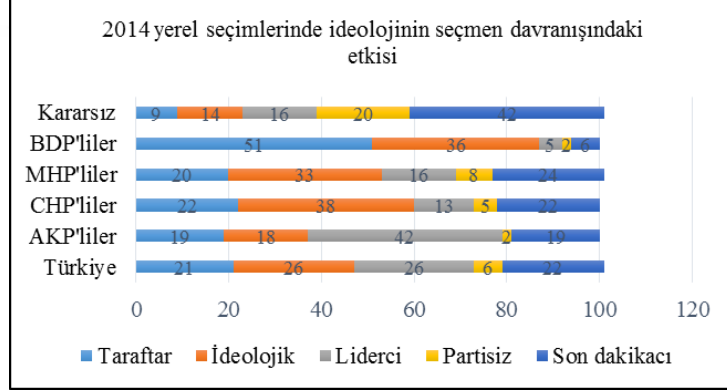
Türkiye gibi az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ideolojinin seçmen davranışı üzerindeki etkisi, Amerika gibi gelişmiş ülkelerde olduğundan daha güçlü ve belirleyicidir. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Çarkoğlu da gelişmekte olan ülkelerdeki seçmen davranışlarının yorumlanabilmesinde ideolojik ve kültürel faaliyetlerin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Gelişmekte olan ülkelerde ideolojinin seçmen davranışında yaratmış olduğu bu etki özellikle 1995’li yıllardan sonra artış göstermiştir. Örneğin, Türkiye’de 1990 yılında kendisini ideolojik olarak sola yakın olarak gören seçmenlerin oranı %21,8 olurken; kendisini sağa yakın olarak tanımlayan seçmenlerin oranı %22,7’dir. Kendisini medyan olarak tanımlayan seçmenlerin oranı ise %43,5’tir. 1996 yılında gelindiğinde kendisini ideolojik olarak sola yakın hisseden seçmen oranı %19,8, sağa yakın seçmen oranı %38,9’a yükselmiş, medyan seçmen oranı ise %32,6’ya düşmüştür. Bu sonuçlara göre, sağ ideolojiyi benimseyen seçmen oranında ciddi bir artış yaşanmış, seçmenlerin ideolojik belirsizliği azalmıştır. Bu dönemden itibaren seçimlerde sağ ideolojiyi benimseyen sağ partilerin seçimlerdeki başarısında da artış yaşanmıştır. Dolayısıyla, 1996 yılı itibari ile Türk seçmeni, oy kararını belirlerken ideolojik faktörün de ciddi anlamda etkisinde kalmıştır. Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu’na göre, Türkiye’de olduğu gibi gelişmekte olan birçok

⁸⁵ Larry M. Bartels, “The Study of Electoral Behavior”, *The Oxford Handbook of American Elections and Political Behavior*, ed., Jan E. Leighley, (New York: Oxford University Press, 2010), s.242-244.

ülkede de seçmen daha az faydacı, daha çok ideolojik bir davranış sergilemektedir.⁸⁶ 2000’li yıllara gelindiğinde, ideolojinin seçmen davranışı üzerindeki etkisi daha da artmıştır.

2014 yerel seçimlerinin ardından KONDA araştırma firması tarafından 33 ilde ve bu illere bağlı 173 mahallede toplam 3 bin 67 kişiyle yapılan yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerin sonuçlarına göre yerel seçimlerde ideoloji kendi başına seçmen davranışını etkileyen ve özellikle de muhalefet partisine oy veren seçmenin kararında etkili olan temel faktörler arasındadır. Muhalefet kanadını oluşturan MHP ve CHP de ideoloji, seçmenin kararında en etkili faktördür. Seçim savaşını kazanan AKP için ise ideoloji, aday imajı ya da lider ve taraftardan sonra oy verme davranışındaki en etkili üçüncü faktördür. Bütün Türkiye’de ise ideoloji, 2014 seçimleri kapsamında seçmenin kararında %26 oy oranı ile en etkili faktördür⁸⁷.

Şekil 1: 2014 Yerel Seçimlerinde İdeolojinin Seçmen Davranışındaki Etkisi

Kaynak: KONDA Yerel Seçimler Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi / 16 Nisan 2014 Raporu, sayfa 36'dan uyarlanmıştır.

Sonuç olarak, gelişmiş ülkelerde ideolojik olarak oy verme davranışı güçlü olsa da Türkiye gibi gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerdeki ideolojinin seçmen kararında yarattığı kadar güçlü bir etkisi olmayabilir. (Ancak ideolojik olarak seçmenin

⁸⁶ Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Çarkoğlu, *The Rising Tide of Conservatism in Turkey*, (New York: Palgrave Macmillan, 2009), s.4.

⁸⁷ “30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014, s. 24-78.

kararlığında da Amerika gibi ülkelerde her geçen yıl artış yaşandığı da göz ardı edilmemesi gerekmektedir.) Özellikle, gelişmiş olan ülkelerde medyan seçmenler, seçimlerin kaderinde belirleyici olduğu için, ideolojik faktörlerin dışındaki konuları bireysel olarak değerlendirmek istemekte ve seçimin kaderini belirlemektedir.

d) Etnik Kimlik

Yunanca “ethos” kelimesinden türeyen etnik kelimesi, kavram olarak topluluk, insanlar veya kabile anlamına gelmektedir. Etnik kimlik ya da etnisite, bir kimlik kategorisi olarak hem kendini kimlikleştirmeyi, hem de diğerleri tarafından kimlikleştirilmeyi kapsayan, ortak kültürel geleneklerle şekillenen, gerçekte fiziksel, kültürel olarak belirgin bir şekilde farklı olan davranışsal özelliklerdir. Etnik kimlik, bir grubun sosyal kimliğidir. Sosyal kimliğin her bir değişkeni de her bir grup üyesi tarafından içselleştirilmektedir⁸⁸.

Etniklik siyasal ve kültürel etniklik olmak üzere 2 düzeyde ele alınmaktadır. Siyasal etniklik, etnik bir gruptaki insan topluluğunun siyasal değer, bilinç ve kaygılarını; kültürel etniklik, etnik bir gruptaki insan topluluğunun kültürel öğelere vermiş olduğu değeri ifade etmektedir. Hem siyasal hem de kültürel etnik türün benzer özelliği etnik gruba mensup kişilerin farklılık bilincidir. Siyasal ve kültürel etniklik, ırk, etnik azınlık, alt guruplar şeklinde birbirlerinden başka anlamlara sahip kavramlar olarak ele alınmakta ve etnik kimlik başlığı altında literatürde birbirlerinin yerine de kullanılmaktadır⁸⁹. Ancak, altı çizilmesi gereken bir nokta vardır; o da etnik aidiyetin belli bir ırk özelliğine dayanabileceği gibi, asıl olarak kültürel veya siyasal

⁸⁸ Rasim Özgür Dönmez, “Görünürleştirilerek Görünmez Kılmak: Sincan Uygar Sorunu”, *Orta Asya'da Siyaset ve Toplum: Demokrasi, Etnisite ve Kimlik*, der., Turgut Demirtepe, (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 2012), s.146-147.

⁸⁹ Soner Ulu, “Almanya'da Kimlik Sorunu ve Türkler”, *Politika Dergisi*, 2012, < http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/almanyada_kimlik_sorunu_ve_turkler_-_soner_ulu.pdf>, (erişim tarihi: 11.01.2016).

faktörlerden beslenebileceği gerçeğidir⁹⁰.

Etnik gruplar genellikle nüfusun çoğunluğuna göre de azınlıktadırlar ve bu nedenle literatürde etnik gruplar yerine etnik azınlıklar ifadesi de kullanılmaktadır. Etnik azınlık gruplar, bir nüfus içerisinde sayıca fazla olmadıkları için, dayanışmacı ve yüksek bir aidiyet duygusuna sahiptirler. Diğer insanların bu gruplara yönelik ayrımcı tutum ve davranışları, etnik gruba bağlı insanların birbirlerine bağlılıklarını artırmaktadır. Bu gruplar ayrımcı tutumlardan da dolayı ülkelerdeki belirli bölgelerde ya da kentlerde yaşamayı tercih ederler. Kendi kültürel kimliklerini canlı tutmak için azınlıklar, kimi zaman ‘endogamiyi’ ya da aynı gruba mensup kişi ile evliliği temel olarak isterler⁹¹. Etnik azınlık gruplar, sahip olduğu fiziksel ve toplumsal özelliklerinden dolayı, geri kalan kesimden farklılaşmaktadırlar. Örneğin, Amerika’daki Afrikalı Amerikalılar, İngiltere’deki Batı Hintliler, Asyalılar, Türkiye’deki Lazlar, Çerkezler, Kürtler gibi etnik azınlıkların açık örneklerini oluştururken, Britanyalılar, İtalya ya da Polonya kökenli Amerikalılar daha az etnik azınlık olarak değerlendirilirler⁹².

Seçmen davranışını açıklayan sosyolojik yaklaşımın da sosyal bölünmeler içerisinde işaret ettiği etnik kimlik, farklı sosyo-kültürel yapılar ya da etnik azınlık gruplar, siyasal davranışı yönlendirebilen önemli etmenler arasında sayılmaktadır. Özellikle son yıllarda farklı etnik kimliklere sahip seçmenlerin seçimler üzerindeki etkisi, ciddi anlamda tartışılmaktadır. Tartışmalar özellikle aynı kültür ve gelenekten gelen, aynı etnik grubun mensubu olan kişilerin çoğu zaman benzer siyasal davranışlar sergilemesi üzerinden yapılmaktadır. Bu kişilerin ortak noktaları genellikle aynı

⁹⁰ Mehmet Cüneyt Birkök, “Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu”, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1994), s.114-122.

⁹¹ Anthony Giddens, “İrk, Etniklik ve Göç”, *Sosyoloji*, (İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012), s.535-538.

⁹² Giddens, **op.cit.**,s.535-538.

siyasal partiye oy vermeleri ya da bir adayı kendi etnik grubuna mensup olması nedeniyle desteklemelerdir. Bunun yanında, aynı etnik gruba mensup bireylerin her zaman, aynı doğrultuda bir parti için oy kullandıkları gibi, bu konuda genel kabul görmüş bir kural olmadığının da altının çizilmesi gerekmektedir⁹³.

23 farklı etnik grubu bünyesinde barındıran ve nüfusunun %30'unu oluşturan Türkiye'deki etnik grupların seçmen davranışına yönelik eğilimlerine bakıldığında ise 1950-1990 yılları arasında yapılan yerel ve genel seçimlerde, gerçek anlamda etnik temelli bir oy verme davranışına rastlanmamıştır. Çünkü bu tarihler arasında seçmen davranışları, oldukça dar alana yayılan bir siyasal ideolojik düzlemde devam etmiştir. Ancak 1990'lı yıllarda birlikte siyasal temelli bir Kürt hareketi olan Halkın Emek Partisi'nin (HEP) kurulmuştur. Bu partinin kurulması, etnik temelli siyaset yapan ya da yapacağını vaat eden örgütlenmelerin ortaya çıkması ve siyasal arenada etnik kimlik üzerinden seçim yarışlarının gelişmesi gibi etkenleri beraberinde getirmiştir. Etnik grupların oy verme davranışlarında etnik sorunları temel alan bir davranış sergilemelerine neden olmuş ve başta doğu ve güneydoğudaki geleneksel seçim coğrafyası olmak üzere, 1990'lı yıllarla birlikte etnik temelli oy verme önemli bir güç kazanmıştır⁹⁴. Özellikle 2014 yerel ve 2015 genel seçimlerinde Kürt siyasal hareketini temsil eden yerlerde BDP, genel olarak HDP'nin etnik azınlıklardan aldığı destek, etnik temelli oy verme hareketinde önemli bir yer tutmaktadır.

e) Sosyo-Demografik Değişkenler

⁹³ “Seçimde Başarı İçin Seçmeni Tanımak: Seçmen Davranışı: Çalışma Kılavuzu”, *Cumhuriyet Halk Partisi*, 2013, s.15.

⁹⁴ Ayşe Betül Çelik, “Etnik Çatışmaların Çözümünde Siyaset Bilimi ve Uyuşmazlık Çözümü Yaklaşımları,” *Çatışmadan Uzlaşmaya: Kuramlar, Süreçler ve Uygulama*, Nimet Beriker, (ed.), (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009), s.163-187.

Yaş, cinsiyet, eğitim, mesleki, medeni hali ve gelir durumu gibi nüfusun sosyal yapısını anlatan sosyo-demografik değişkenler, seçmen davranışını etkileyen temel faktörlerdendir⁹⁵. Bu değişkenler, seçmen davranışını açıklayan 5 temel yaklaşımla ilgili değişkenlerindendir. Dolayısıyla, sosyo-demografik değişkenler, tüm yaklaşımları ilgilendiren, bağımsız bir değişkenler bütünü oluşturmaktadır⁹⁶.

Sosyo-demografik değişkenlerin her birinin, parti ve aday tercihlerinde önemli bir faktör olduğu, istatistiksel olarak başta ABD olmak üzere, gelişmiş ülkelerde seçimlerden önce ve seçimlerden sonra düzenli aralıklarla ölçülmektedir. Sonuçlar, başta partiler olmak üzere kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Sosyo-demografik özelliklere göre seçmenlerin parti ve aday tercihlerini belirleme, partilerin seçim yarışında seçmenlerini tanıma olanaklarını artırır. Bunun yanında partiler seçim yarışında galip gelebilmek için, tüm seçmenlerin ilgi ve önem verdikleri konuları göz önünde bulundurarak, onlara yönelik politika ve vaatlerini geliştirebilmelerini sağlar.

i. Yaş ve Cinsiyet

Sosyo-demografik özelliklerin temel değişkenlerinden olan yaş ve cinsiyet, seçmen davranışına yönelik tartışmalarda çok önemli bir yer tutar. Örneğin, belirli bir yaş aralığındaki seçmen grupları, ağırlıklı olarak belirli bir siyasal parti üzerinde oy verme eğilimi gösterirken; başka bir yaş aralığındaki seçmen grubu farklı ideolojide bir siyasal partiyi tercih edebilirler. Daha basit bir ifadeyle açıklamak gerekir ise bir toplumda gençler oylarını, diğer yaş grubundaki insanlardan oldukça farklı bir yönde

⁹⁵ Ercins, **op.cit.**,s. 36.

⁹⁶Yapılan çalışmalarda etnik kimlik, ideoloji ve dindarlık düzeyi de sosyo-demografik değişkenler arasında yer almaktadır. Ancak çalışmanın yazarı bu 3 temel değişkenin, sosyo-demografik değişkenler kadar bağımsız olmadığını hem sosyolojik hem de sosyo-psikolojik yaklaşımların ilgili değişkenleri olduğu görüşünü benimsediği için, etnik kimlik, ideoloji ve dindarlık düzeyini ayrı bir bölüm olarak incelemeyi tercih etmiştir.

kullanabilir⁹⁷. Örneğin, son 16 yıldır en gelişmiş ülkelerden olan Amerika’da başkanlık seçimlerinde 18-29 yaş genç seçmen grubunda Demokrat Partiyi, 65 yaş ve üstü seçmen grubunda ise Cumhuriyetçi Partiyi desteklemeye yönelik bir eğilim söz konusudur. 30-64 orta yaş seçmen grubu ise diğer iki seçmen grubu kadar kararlı bir oy davranışı sergilememektedir.

Amerikan seçimlerinde yaş gruplarına göre seçmen tercihlerine ilişkin çalışmalara göre, yaş grupları arasındaki bakış açısı, hayatı algılama ve sorgulama biçimindeki farklılık, siyasal tercihlere de yansımaktadır. Özetle, Amerika’da gençlerin 50 yaş ve üstü seçmenlere göre daha liberal, değişme ve yenilik daha yakınken; 50 yaş ve üstünde olanlarının daha muhafazakâr ve tutucu eğilimlere sahip oldukları görülmektedir. Çok partili sistemlerde de gençler açısından benzer bir oy verme eğilimi hâkimdir. Çok partili seçim sistemlerine sahip olan ülkelerde de 18-29 yaş arasındaki seçmenler, muhafazakâr partilerden daha uzak ve sol ideolojilerdeki diğer partilere kendilerini daha yakın hissederlerken, 29-43 yaş grubundaki seçmenler, daha çok merkez partilere oy vermektedirler. 40-60 yaş aralığındaki seçmenler ise tercihlerini gittikçe sağ partilerden yana yapmaktadırlar. 60 yaş ve üstü seçmenler ise daha çok muhafazakâr partileri desteklemektedirler⁹⁸. Ancak, Türkiye gibi gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde, gençlerin tercihleri hala ağırlıklı olarak sağ ideolojideki partilere yöneliktir. Ancak, yıllar ilerledikçe gençlerin parti tercihlerinde sağdan sola doğru bir kayma gözlemlenmektedir. İksara araştırma firmasının 2011 ve 2015 genel seçimleri öncesinde 18-24 yaş aralığındaki toplam 1600 genç seçmen üzerinden yaptığı alan araştırması sonuçlarına göre, genç seçmenlerin parti tercihlerinin

⁹⁷ “Seçimde Başarı İçin Seçmeni Tanımak: Seçmen Davranışı: Çalışma Kılavuzu”, *Cumhuriyet Halk Partisi*, 2013, s.8.

⁹⁸ Cemal Altan, “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”, *C.Ü. İktidasi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt.12, Sayı.1, 2011, s.322.

farklılaştığı görülmektedir. 2011 seçimleri öncesinde 18-28 yaş arası seçmen grubunun %44'ü sağ ideolojideki AKP'yi desteklerken, 2015 Haziran seçimlerinde bu oran %30'lara kadar gerilemiştir. AKP'nin kaybettiği bu oylar sağda milliyetçi söylemleri ile MHP'ye ve sol ideolojideki partilere geçmiştir.

Sosyo-demografik değişkenlerden yaşın yanında cinsiyet faktörü de seçmen davranışının yorumlanmasında çok önemli etkenlerden biridir. Cinsiyete göre seçmen davranışı değerlendirildiğinde, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre erkek ve kadınların oy verme davranışında farklılık görülmektedir. 2000'li yıllardan sonra, kadınların oy verme davranışı erkeklerinkinden önemli ölçüde ayrılmaya başlamıştır. Bunun en belirgin örneği yine Amerikan seçimlerinde görülmektedir. Son 16 yıldır Amerikan seçimlerinin tümünde kadınların büyük bir bölümü Demokrat Partiyi, erkeklerin büyük bir bölümü ise Cumhuriyetçi Partiyi desteklemektedirler. Nitekim Kasım 2016 seçimlerinde de erkeklerin %53'ü Cumhuriyetçi Partiyi, kadınların %54'ü ise Demokrat Partiyi desteklemektedirler.

Türkiye gibi gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde ise yapılan araştırmalara göre, hala kadınlar, kocaları ya da ailedeki diğer erkeklerle aynı partiye oy verme eğilimindedirler. Kadınların eşleri ya da ailedeki diğer erkeklerle aynı yönde oy verme davranışını sergilemesinin temel nedenlerinden birisi de kadının erkeğe ekonomik olarak bağımlı olması ve paylaşılan ortak yaşamdır⁹⁹. Örneğin, Türkiye'de son 10 yıldır seçimlerden önce yapılan kamuoyu araştırmaları dikkate alındığında, kadınların büyük bir çoğunluğunun eşleri ile aynı partiye oy verme eğiliminde olduğu dikkat çekmektedir. Hatta özellikle son yıllarda kadın ve erkek arasındaki oy dağılımları ve oy tercihleri de birbirine çok benzemektedir. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden önce

⁹⁹ Oya Takgöz, "Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye'de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme", *TODAİE Amme İdaresi Dergisi*, Cilt.27, Sayı.4, 1994, s.99.

3067 kişi üzerinde yapılan bir alan araştırması kapsamında araştırmaya katılanların yarısını oluşturan kadınların parti tercihleri ile erkeklerin tercihlerinde birkaç puan farklılık dışında büyük bir benzerlik söz konusudur.

ii. Eğitim

Eğitim, siyasal toplumsallaşmanın önemli etmenlerinden birisidir. Yapılan araştırmalar, eğitimin bireylere (seçmenlere) siyasal değer kazandırmada önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Eğitim, seçmen davranışını ve siyasal davranışların niteliğini açıklamada güçlü bir sosyal deđiřkendir¹⁰⁰. Eğitim ve seçmen davranışı arasındaki ilişki iki şekilde ortaya konulmaktadır. İlk olarak eğitim, siyasal hayatın hem duygusal hem de rasyonel yönlerini bireye aktararak, siyasal bir altyapının ve zeminin oluşmasını güçlendirmektedir. İkinci olarak, eğitilmiş bireylerde, siyasal gelişmelerin içeriklerine ilişkin tüm neden ve sonuçları anlayabilme, sorgulayabilme ve siyasal hayata etkin olarak katılabilmek bilinci yerleşmekte ve seçmen parti tercihlerini bu bilinç doğrultusunda yapmaktadır¹⁰¹. Sonuç olarak, eğitim düzeyinin artması, bireyin oy verme tercihlerini daha bilinçli yapmasında güçlü bir rol oynar ve diğer sosyal bölünmelerin (aile, din, ideoloji ve benzerleri) siyasal tercihlerin belirlenmesi üzerindeki gücünü azaltır, siyasal içeriklerin yorumlanmasını sađlar¹⁰².

Seçmen davranışı, siyasal katılım ve eğitim arasındaki olumlu ilişkiyi tespit etmek üzere yapılan araştırmalardan ilki, seçmen davranışını açıklayan sosyo-psikolojik yaklaşımın temel kuramcılarında olan Campbell ve Cooper'ın 1948, 1952 ve 1956 yıllarında İngiltere'de ilkokul, lise ve yüksekokul mezunu insanlar üzerinde yaptıkları kapsamlı araştırmalardır. İlk 1948 yılında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre,

¹⁰⁰ Özer ve Meder, *op.cit.*, s.28.

¹⁰¹ İlder Turan, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, (İstanbul: Der Yayınları, 1991), s. 49.

¹⁰² Akif Çukurçayır, *Siyasal Katılma ve Demokrasi*, (Ankara: Yargı Yayınevi, 2000), s.83.

eğitim düzeyi düştükçe, seçimlere katılım oranı düşmektedir. Sonuçlar dikkate alındığında, seçimlere katılmayanların oran olarak çoğunluğu ilkokul mezunlarından oluşturmaktadır. Araştırmaların ayrıntıları incelendiğinde 1948 yılında seçime katılmayanların %44'ü ilkokul, %33'ü lise ve %20'si yüksekokul mezunudur. 1952 seçim sonuçlarına yönelik araştırma sonuçları da 1948 yılı verileri ile benzer bir niteliğe sahiptir. Bu seçimlere katılmayanların %38'i ilkokul, %20'si lise ve %10'u yüksekokul mezunudur. Son olarak, 1956 yılında ilkokul mezunlarının %62'si, lise mezunlarının %53'ü ve yüksekokul mezunlarının %40'ı seçimlere katılmamıştır. Bu 3 seçim üzerinde yapılan araştırmalar dikkate alındığında, eğitim düzeyi ile siyasal katılım arasında güçlü ve doğru orantılı bir ilişki olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır¹⁰³. İlk olarak Campbell ve Cooper'ın alanda ölçerek geliştirdiği eğitim ve katılım arasındaki bu ilişki, başka birçok araştırma ile de kanıtlanmıştır. Yeni yapılan araştırmalar da eğitim düzeyi arttıkça, bireyin siyasal yaşamda rol alma isteğinde ve seçimlere katılım oranında da artış yaşandığını göstermektedir. Bununla beraber birtakım araştırmalarda da eğitim ile siyasal katılım arasında doğru orantılı bir ilişkinin varlığı kabul edilirken; eğitim ve katılım arasında yıllar itibariyle yaşanan farklılaşmalara da dikkat çekilmektedir. Bu farklılaşmalarda eğitim düzeyi ile katılım arasındaki ilişki reddedilmez; sadece, yıllar itibariyle ülkelerin siyasal gelişmelerine bağlı olarak eğitim ve katılım arasında ters bulgulara rastlanabilmektedir¹⁰⁴. Bu araştırmalardan biri Barry C. Burden tarafından yapılmıştır. Burden, eğitim ve katılım arasındaki bu ilişkiyi 30 yıl öncesine kadar götürmektedir. Ona göre, 30 yıl önce eğitim, katılım ve seçmen davranışı ilişkisi üzerinde yapılan araştırmaların çoğunun

¹⁰³ Campbell, Converse, Miller ve Stokes, **op.cit.**,s.495.

¹⁰⁴ Barry C. Burden, "The Dynamic Effects Of Education On Voter Turnout", *Electoral Studies*, Cilt. 28, 2009, s. 540–549

sonuçları, eğitim düzeyi artıkça seçimlere katılım oranının da artacağı yönündedir. Ancak Burden'e göre günümüzde yapılan araştırmalarda, eğitim ile katılım arasında doğru orantılı ilişki zaman zaman farklılaşabilmektedir. Bu farklılaşma dönemsel sorunlara bağlı olarak yaşanmaktadır¹⁰⁵.

Türkiye'de ise eğitim düzeyi ve siyasal katılım arasındaki ilişkiye yönelik çok az araştırma yapılmış olsa da yapılan araştırma bulguları, eğitim ve katılım arasında Türkiye'de de doğru orantılı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu araştırmalardan ilki ve en kapsamlısı "*Eğitim düzeyinin seçmen davranışı üzerindeki rolü*" başlıklı araştırma ile Antalya ilinde yapılmıştır. Antalya'da yaşayan ve raslantılı örnekleme yöntemi ile seçilen 500 kişinin cevaplarından oluşan araştırma sonucuna göre; eğitim düzeyi arttıkça, siyasal katılım da doğru orantılı olarak artmaktadır. Bunun yanında, eğitim düzeyi arttıkça partilerin programları, geçmişteki ve bugünkü çalışmalarının diğer tercih faktörlerinde daha fazla ön plana çıktıkları görülmektedir. Dolayısıyla eğitim düzeyi arttıkça, bireylerin siyasal tercihlerinde daha bilinçli ve tutarlı hareket ettikleri, sorgulayıcı ve araştırmacı özelliklerinin daha fazla ön plana çıktığı; kısacası eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerin daha rasyonel bir tercih yaptıkları gözlemlenmektedir¹⁰⁶.

Eğitim ve katılım arasındaki ilişkinin yanı sıra; üzerinde durulması gereken diğer önemli bir nokta ise eğitim düzeyinin parti tercihleri üzerindeki etkisidir. Eğitim düzeyinin artması ile birlikte gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde seçmenlerin muhafazakâr ve gelenekçi partilere olan desteği düşmekte; yeniliğe açık, devletin müdahalesine daha çok izin veren partilere yönelik desteklerinin arttığı

¹⁰⁵ Burden, **op.cit.**,s.540-541.

¹⁰⁶ Burak Gümüş, "Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı", (yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2006), s. 56-84.

gözlemlenmektedir. Bu durum, Türkiye çapında ele alınacak ve tartışılacak olursa, Türkiye’de seçimler üzerinde yapılan analizler dikkate alındığında, eğitim düzeyi yüksek seçmenlerin daha çok sol ideolojiyi benimsemiş olan partileri desteklediği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla, eğitim düzeyi yükseldikçe, seçmenlerin geleneksel ya da muhafazakâr partilerden uzaklaşma eğiliminde oldukları ve daha çok merkezdeki, sol akımlara yönelik partilere yaklaştıkları gözlemlenmektedir¹⁰⁷. Eğitim düzeyi ve parti tercihleri arasındaki ilişkilere yönelik en kapsamlı diğer araştırmalar KONDA Araştırma ve Danışmanlık Firması tarafından yapılmıştır. KONDA, eğitim düzeyleri ile parti tercihleri arasındaki ilişkiyi, 7 Haziran 2015 genel seçimleri¹⁰⁸, 30 Mart 2014 yerel seçimleri¹⁰⁹, 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinden ¹¹⁰ önce yapılan alan araştırmalarıyla (Çalışmalar, seçim tarihlerinden bir hafta önce, toplam 10 bin seçmen üzerinde gerçekleştirilen kapsamlı araştırmalardır) ayrıntılı olarak ele almıştır. Araştırmalarda sosyo-demografik özelliklerin seçmen tercihi üzerindeki etkisi sorgulanmış ve eğitim düzeyleri ile politik tercihler arasındaki ilişkiler ölçülmeye çalışılmıştır ¹¹¹. 3 seçim döneminde eğitim düzeyi yükseldikçe, oy tercihlerinde de sol akıma daha çok yakın olan partilerin ön plana çıktığı gözlemlenmiştir. Sağda yer alan partilerin ise daha çok eğitim düzeyi orta ve alt düzeylerdeki seçmenler tarafından tercih edildiği gözlemlenmiştir.

Araştırmalara göre, sağda yer alan AKP seçmenleri içinde lise ve altı eğitimliler, görece en yüksek orana ulaşmaktadırlar. Buna karşılık, solda yer alan CHP seçmenleri

¹⁰⁷ Bekir Ağırır, “Eğitim seviyesi ile parti oyları arasındaki bağlantı”, 2016, < <http://www.konda.com.tr/>> (erişim tarihi: 17.01.2017).

¹⁰⁸ “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 2015, s. 78-104.

¹⁰⁹ “30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014.

¹¹⁰ “Seçim 07, Siyasal Eğilimler Araştırmaları Özet Rapor” *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 18 Temmuz 2007.

¹¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: “KONDA-Raporlar” <<http://survey.konda.com.tr/>>, (erişim tarihi: 17.11.2016).

ise tüm seçmen grupları arasındaki en eğitimli seçmen grubunu oluşturmaktadır. CHP seçmenleri içinde üniversite mezunu seçmen oranının, Türkiye'nin genel ortalamasından 2 kat daha fazla¹¹² olduğu dikkat çekmektedir. CHP seçmenleri içerisinde lise ve altı eğitimlilerin oranı diğerlerine oranla en düşüktür. MHP seçmenlerinde ise görece ağırlıklı olarak lise ve lise altı eğitimliler ağırlıklıdır.

Sonuç olarak, eğitim düzeyi ile siyasal katılım ve parti tercihleri arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Daha önce de belirtildiği gibi, eğitim düzeyi yükseldikçe seçmen daha rasyonel, çevresinde olup bitenlere daha hâkim bir konuma gelmekte; bireyin siyasal davranışları da daha bilinçli olmaktadır. Tüm bu çalışmalarla da eğitimin, seçmen davranışı üzerinde de güçlü etkileri olduğu desteklenmiştir.

iii. Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi, seçmenin siyasal eğilimini belirleyen en önemli sosyo-demografik değişkenlerden bir diğeridir. Seçmenler, gelir düzeylerini artırabilmek ya da var olan düzenlerini koruyabilmek için kendilerine en uygun partileri seçme eğilimindedirler. Seçmenlerin gelir düzeylerini göz önünde bulundurarak kendi çıkarları doğrultusunda oy verme durumu, gelir düzeyinin aynı zamanda rasyonel tercih kuramı çerçevesinde ele alınmasını da sağlar.

Gelir düzeyi ile seçmen davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara göre, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkelerde gelir düzeyi ve seçmen eğilimi birbirinden

¹¹² Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 Bitirilen Eğitim Düzeyi Verilerine göre, Türkiye'de üniversite mezunu nüfusun oranı; %11'dir.

Ayrıntılı bilgi için bkz: <<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>>,2015, (erişim tarihi: 12.11.2016).

CHP'de ortalama üniversite mezunu seçme oranı, grafikte de görüldüğü üzere %22 civarındadır. Bu nedenle, CHP'deki üniversite mezunu seçmen oranının, Türkiye'nin genel ortalamasından 2 kat daha fazla yorumu yapılmıştır.

farklı olarak seyretmektedir¹¹³. Yapılan araştırmalara göre, gelişmiş batılı ülkelerde gelir düzeyi ve seçmen davranışı arasındaki ilişki şu şekilde açıklanmaktadır:

- Düzenli gelire sahip olmayan ve gelir düzeyi düşük bireyler, sosyal politikalarla özellikle seçmenlerin gelirini artırmayı amaçlayan vaatleri ön plana çıkaran, kendileri gibi az gelirli yurttaşlara daha geniş olanaklar sağlayacağına inandıkları ve daha çok sosyal yönü ağır basan programlarla karşılırlarına çıkan sol ya da merkez sol görüşlü partilere oy verirler¹¹⁴.
- Düşük, ama düzenli bir gelire sahip bireyler ise genel olarak yaşamlarından memnun oldukları ve mevcut düzenlerinin bozulmasını arzu etmedikleri için, daha çok iktidardaki partiye yönelik olarak oy vermeyi tercih ederler. Çünkü bu seçmenler yeni oluşacak yapının kendi yaşamlarını nasıl etkileyeceğini bilmemekte ve yaşanılacak olası bir değişim ve yenilikler onları tedirgin etmektedir. Literatürde bu durum “güvenlik isteği” ya da mevcut durumu koruma isteği olarak açıklanmaktadır. Bu çalışmanın da seçmen davranışını açıklayan sosyo-psikolojik kuramı altında ele alınan güvenlik isteği¹¹⁵, bireyleri, temel olarak istikrar arayışına itmektedir. Bu tür seçmenler, gelirini artıracak, kendilerine daha iyi koşullar sağlayabilecek partilere seçimlerde pek itibar etmemekte, genel olarak iktidardaki partinin iş başında kalmasını istemektedirler¹¹⁶.
- Yüksek gelir grubuna mensup seçmenler ise merkezdeki ve genellikle de muhafazakâr ya da geleneksel partilere yönelik olarak oy vermeyi tercih

¹¹³ Şaban Sitembölükbaşı, *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler*, (Ankara: Nobel Yayınları, 2001), s. 19.

¹¹⁴ Ercins, **op.cit.**,s.34-35.

¹¹⁵ “Güvenlik isteği” ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Çalışmada “güvenlik isteği”, sosyo-psikolojik yaklaşım altında 15-16. sayfalarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

¹¹⁶ Ercins, **op.cit.**,s.35.

etmektedirler. Çünkü merkezdeki ya da muhafazakâr partilerin genel ideolojileri, görüşleri, gelir seviyesi yüksek olan bireyler için daha cazip gelmektedir. Merkezdeki ya da muhafazakâr partiler çoğunlukla ekonomik liberalizm eğilimli partilerdir. Partilerin vaatleri ise gelir durumu yüksek bireyler için daha çekicidir. Bu çekicilikte en çok vergi politikalarında devreye girmektedir¹¹⁷. Gelir durumu yüksek bireyler hem piyasa ekonomisinin genel kurallarından yararlanarak gelirlerini artırmayı hem de özgürlükçü bir ortamda daha yüksek standartlara sahip bir yaşam sürdürebilmeyi amaçlamaktadırlar. Onlara göre, böyle bir ortamı, ancak merkezdeki ve daha çok geleneksel partiler sağlayabilmekte ve bu nedenle kararlarını merkez yer alan ve muhafazakâr olan partiler yönünde kullanmaktadırlar¹¹⁸.

Yapılan araştırmalara göre, ABD ve İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde gelir durumu arttıkça, seçmen muhafazakâr partilere yönelik desteğini artırmakta; gelir durumu azaldıkça da ideoloji olarak sosyal demokrasi eğiliminde olan sol ve merkez soldaki partileri desteklemektedir. İngiltere’de en son 2015 genel seçimlerinde aylık gelir durumu, 20.000 € ve üzerindeki seçmenler muhafazakâr partiyi desteklemişlerdir. Kasım 2016’da ABD’de gerçekleşen seçimlerde de gelir durumu arttıkça, geleneksel Cumhuriyetçi Parti’nin oy oranları da artırmıştır.

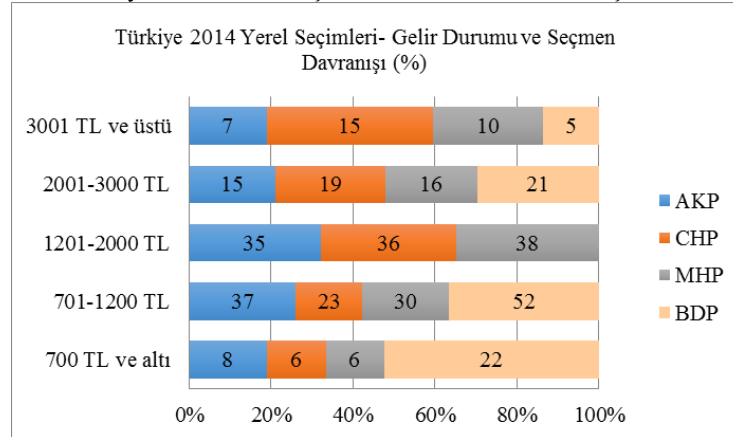
Gelişmiş batılı ülkelerde gelir düzeyi ve seçmen davranışı ilişkisinin aksine, Türkiye gibi ülkelerde bu ilişki çok daha farklı boyutlardadır. Türkiye gibi henüz

¹¹⁷ Vergi politikalarına bir örnek olarak ABD’deki Demokrat Parti ve Cumhuriyetçi Partinin bu alandaki genel görüş farkını sunmak uygun olacaktır. Buna göre daha sosyal liberalizmi benimseyen Demokrat Parti, vergi politikalarında ve özellikle de vergi indirimlerinin sadece orta sınıf ve dar gelirli aileler için yapılması gerektiğine inanır ve gelir durumu yüksek kimselerden ve kurumsal şirketlerden daha fazla vergi alınması gerektiğini savunur. Muhafazkar gelenekten gelen Cumhuriyetçi Parti ise vergi indiriminin büyük şirketler başta olmak üzere herkes için yapılması gerektiğini savunur.

¹¹⁸ Altan, **op.cit.**,s.321.

sanayileşme sürecini tamamlayamamış olan ülkelerde, sol partiler, daha yüksek gelir grubunun; daha düşük gelir grubuna sahip kişileri ise sağ ve muhafazakâr partileri desteklemektedirler¹¹⁹. Türkiye’de özellikle 2000’li yıllardan sonra gerçekleşen hem genel hem de yerel seçimlerde farklı partilerin seçmenlerinin, farklı gelir düzeylerine sahip oldukları görülmektedir. Barometre raporlarında da sık sık belirtildiği üzere, genel olarak solda yer alan CHP, eğitilmiş, yüksek gelirli, daha kentli bir seçmen grubu tarafından desteklenmektedir. Örneğin, en son 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde, gelir düzeyi en yüksek olan seçmen, CHP seçmenidir. Bu seçmenin %34’ünün hanesine ayda ortalama 2000 TL’den fazla para girmektedir. İdeolojisini İslami temeller üzerine kuran sağ görüşlü AKP seçmeninin %22’sinin aylık geliri 2000 TL’den fazladır. Genel olarak AKP’li seçmenlerin gelir düzeylerinin Türkiye ortalamasının altında olduğu ve gelir açısından ülke geneline en yakın seçmenin MHP seçmeni olduğu da tespit edilmektedir.

Şekil 2: Türkiye 2014 Yerel Seçimleri-Gelir Durumu ve Seçmen Davranışı

Kaynak: “30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014, sayfa 78’den uyarlanmıştır.

¹¹⁹ Sitembölükbaşı, *op.cit.*, s. 19.

iv. Meslek ve Meslek Grupları

Meslekler ve genel olarak sahip olunan statü ve mesleklerin toplum içindeki saygınlığı, seçmen davranışının belirlenmesi kapsamında önemli sosyo-demografik değişkenler arasındadır. Tüm seçmenlerin yer aldığı meslek grupları, kendi çıkarlarını en iyi yansıtabilecekleri partileri destekleme eğilimindedirler. Örneğin, Amerika’da 2016 Kasım ayındaki son seçimlere kadar işçi sınıfının büyük bir kesimi, oyunu kendilerinin haklarını daha çok savunan Demokrat Parti’ye verirken; işveren kesimi ve özellikle büyük burjuvazi daha çok Cumhuriyetçileri desteklemektedirler. Benzer durum Avrupa toplumları için de geçerlidir¹²⁰. Meslek gruplarının oy oranları o kadar önemli ve değerlidir ki, seçim yarışının genel kaderini belirleyebilmektedir. Örneğin, 2016 ABD Başkanlık Seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti adayı Trump’ın kazanmasının altında yatan en önemli sebeplerinden biri, 1980 yılından bu yana Demokrat Partiyi destekleyen ve yıllık 30 bin doların altında aile gelirine sahip işçilerin ya da işçi sınıfının oyunu almasıdır. İşçi sınıfında Cumhuriyetçilere oy verenlerin payı bir önceki seçim dönemi olan 2012’den bu yana % 10 artmıştır¹²¹ Trump, seçim kampanyasında özellikle 1980’lerden bu yana Demokrat partiyi destekleyen işçi sınıfının oyunu alabilmek için, seçim kampanyası boyunca onlara yönelik vaatlerini güçlendirmiştir. Seçim kampanyası boyunca Trump, Amerika’daki genel politikalarını başta işçi sınıfının gelir durumunu yükseltmek için oluşturacağını vurgulayarak, “Amerikan hayalini yeniden inşa edeceğiz ve bu sizlerle olacak. İşçi sınıfı nihayet karşı darbeyi

¹²⁰ Altan, *op.cit.*,s.322.

¹²¹ Eric London, “The myth of the reactionary white working class”, *Published by the International Committee of the Fourth International (ICFI)*, 12.11.2016,

< <https://www.wsws.org/en/articles/2016/11/12/pers-n12.html>>, (erişim tarihi: 13.11.2016)

vuracak. Bunun için yapılması gereken ilk şey, Hillary'den kurtulmak Gözlerinizi açın.” şeklindeki seçim mesajları ile beyaz işçi sınıfını oyunu almayı başarmıştır¹²².

Türkiye’de ise meslek grupları ve siyasal eğilim açısından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Özellikle en son 2014 yerel seçimleri ve 2015 genel seçimleri üzerinde yapılan ayrıntılı analizler incelendiğinde, gelişmiş ülkelerin aksine, işçi sınıfının merkez ve çevre ekseninde¹²³, sağda yer alan partileri daha çok destekledikleri görülmektedir. Bu çalışmalara göre sağda yer alan AKP’nin en çok işçi, esnaf ve zanaatkârlardan oy aldığı yapılan çalışmalarla ortaya koymaktadır. Bunun yanında, emekli seçmenler ve ev kadınları da AKP’yi en çok destekleyen grupları oluşturmaktadır. CHP seçmenleri ise devlet memurları ile özel sektörde çalışanlar tarafından desteklenmektedir¹²⁴. 2002 yılında Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı tarafından yapılan “*Türkiye’de Siyasal Partilerin Yandaş/Seçmen Profili*” adlı çalışmaya göre, beyaz yakalıları en az temsil oranını AKP içinde oluştururken, en yüksek temsil oranını CHP içinde oluşturmaktadır¹²⁵.

v. Coğrafi Yerleşim Yeri

Yerleşim yerinin kırsal veya kentsel nitelikte olması ya da yerleşim biriminin büyüklüğü ya da küçüklüğü hem siyasal katılımı hem de oy verme davranışını etkilemektedir. Modernleşme kuramı çerçevesinde kentleşme olgusu ile oy verme davranışı ve siyasal katılım arasındaki ilişki ve buna yönelik tartışmalar, başta ABD

¹²² Note Cohn, “Why Trump Won: Working Class-Whites”, 09.11. 2016, < <http://www.nytimes.com/2016/11/10/upshot/why-trump-won-working-class-whites.html>>, (erişim tarihi: 10.11.2016)

¹²³ Çalışmanın “Çok Partili Dönem ile Beraber Seçmen Davranışı: 1946-1960 başlıklı kısmında merkez-çevre eksenine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz sayfa.141.

¹²⁴ “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 2015, s. 78-104.

¹²⁵ *Türkiye’de Siyasal Partilerin Yandaş/Seçmen Profili, (1994-2002)*, Kollektif (TÜSES Vakfı Araştırma), TÜSES Vakfı Araştırması, (İstanbul: Nadir Kitap), 2002, s. 75-80.

olmak üzere sanayileşmiş batı toplumlarında 20. yüzyılın ortalarından itibaren yoğunlaşmıştır. Modernleşme yaklaşımı çerçevesinde geliştirilen varsayıma göre artan refah, eğitim düzeyi ve kentleşme oranı, sanayileşme ile birlikte siyasal sistemde de katılımı artıracak bir etkiye sahiptir. Bu varsayıma göre, temel olarak kentleşmenin kendisi hem siyasal katılımı artırıcı hem de oy verme davranışını etkileyen bir sosyo-demografik değişken olarak ele alınmaktadır. Kentleşme ve oy verme davranışı arasındaki ilişki, ilk olarak sosyolojik yaklaşımın kuramcılarında olan Lazarsfeld ve arkadaşları tarafından ele alınmıştır. Lazarsfeld ve arkadaşları başta olmak üzere, bazı ünlü siyasal bilimcilerde kentleşme ile oy verme davranışı arasında güçlü bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmacılar, yapmış oldukları çalışmalar sonucunda, kent büyüklüğü ile sola yönelik ya da sol akımlara yönelik oy verme davranışı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu vurgulamışlardır¹²⁶. Bu araştırmacılar tarafından, küçük yerleşim yerlerinde ya da kırsal bölgelerde yaşayan bireyler, tutucu özelliklere sahip olmaları, geleneklerine bağlı kalmaları gerekçesiyle, daha çok muhafazakâr sağ partileri destekleme eğilimindedirler. Yerleşim yerinin büyümesiyle de sol partilere yönelik eğilimin arttığı belirtilmektedir¹²⁷. Bu düşünürlerin görüşleri dikkate alındığında, kentleşme ve siyasal davranış arasındaki ilişkinin açıklanmasının ardında, temel bir felsefenin yattığı görülmektedir. Bu felsefe, kentleşmeyi modernleşmenin bir boyutu olarak kabul eder. Ayrıca kentsel yaşamın modern olduğu kadar, katılımcı bir kültüre de sahip olduğunu savunur ve kentlerin de siyasal katılmayı teşvik eden bir kültürel çevre oluşturduğunu iddia eder. Bu kültürel çevrede kentsel yaşamın sağladığı iş, eğitim ve sosyal faaliyet olanakları, siyasal kararlara katılım ve siyasal olayları

¹²⁶ Tayfun Çınar, “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü İle Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62-3, 2007, s.143.

¹²⁷ Altan, *op.cit.*, s.321.

izleme olanaklarının gelişebileceği bir çevre oluşturmaktadır¹²⁸. Örneğin, ABD’de %95 kentleşme oranına sahip olan California eyaletinde, 2016 Başkanlık Seçimlerinde daha solda yer alan Demokrat Partiye verilen destek %61,7 civarında iken, muhafazakâr ve geleneksel parti olan Cumhuriyetçi Partiye verilen destek %31,8 civarında ve seçimlere katılım oranı %72’dir. Kentleşme oranı %66 oranında olan Tennessee eyaletinde ise Cumhuriyetçi Partiye verilen destek %61,1 olurken; Demokrat Partiye verilen destek %34,9’dur ve seçimlere katılım oranı %57,5’tir. Bu kapsamda benzer örnekler söz konusudur¹²⁹. Dolayısıyla, araştırmacıların kentleşme ve oy verme davranışına yönelik olarak geliştirdikleri felsefeden ve araştırmalardan hareketle, kentsel bölgelerde siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma olanakları ve sola yönelik oy verme davranışı, kırsal yaşama oranla daha fazla görülmektedir.

Türk siyaset biliminde, özellikle son yıllarda yerleşim yerleri ve parti tercihleri arasındaki ilişkinin tespitine yönelik çalışmalar önem kazanmaya başlamıştır. Bu çalışmalar sırasında da Türkiye coğrafi yerleşim birimleri ve seçmen davranışı ilişkisinin, gelişmiş batı toplumlarından kentleşme oranları göz önünde tutulduğunda, zaman zaman farklılaşmalar dikkatleri çekmektedir. Yerleşim yerlerine ve parti tercihlerine ilişkin çalışmalardan ilki, 1950 ve 1954 yıllarında gerçekleştirilen genel seçimlere ilişkindir. Bu seçim yıllarının ikisinde de dönemin merkez sağ temsilcilerinden olan Demokrat Partinin ortalama %50’lik oy oranı, Türkiye’nin doğusuna göre daha fazla kentleşme oranına sahip olan batı illerinde büyük başarı yakalarken; CHP %35 oy oranı ile batıya göre daha az gelişmiş olan doğu illerinden

¹²⁸ Ersin Kalaycıoğlu, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir Araştırma*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBF Yayınları), 1983, s. 556-557.

¹²⁹“Elections 2016”, The New York Times”, *New York Times*, 10.11.2016, <“<http://www.nytimes.com/elections/results>>, (erişim tarihi: 29.11.2016).

üstünlük elde etmiştir. İki seçime de katılım oranı ortalama %88 civarındadır. Ancak doğudaki katılım oranı, batıya göre daha yüksektir¹³⁰. Bu çalışmayla, Türkiye’de batı ile doğu ya da kentsel veya kırsal alanlarda seçimlere katılım oranları değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeye göre, daha az gelişmiş ve kentleşme oranı daha düşük olan yerleşim yerlerinde ya da kırsal alanlarda siyasal katılımın, görece kentleşme oranı yüksek olan yerlerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç da yukarıda vurgulanan gelişmiş batılı ülkelerdeki sonuçlardan farklılık gösteren örneklerden birisidir. Böyle bir farklılaşmanın kırsal yerleşim yerlerinde kentsel yerleşmelere göre daha yüksek oranlara ulaşmasının nedeni, o dönemlerde kırsal alanlarda egemen olan feodal ilişkilerin varlığı olarak gösterilebilir¹³¹. Bu feodal ilişkiler, Ergun Özbudun tarafından da 1965, 1969 ve 1973 genel seçimlerindeki oy verme davranışı ve siyasal katılımı analiz eden çalışma kapsamında da ele alınmıştır. Özbudun’a göre, kentsel alanlardaki daha özerk ve bireysel olarak motive edilen oy verme davranışı ile kırsal alanlardaki oy verme davranışları karşılaştırıldığında, kırsal bölgelerdeki oy verme davranışında feodal ilişkiler sonucunda yaratılan toplumsal uyumun etkili olduğu görülmektedir. Bu uyum ortak bir davranış kalıbını geliştirirken, katılım üzerinde de belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla bu ilişkiler kentleşmenin daha yavaş seyrettiği kırsal alanlardaki siyasal katılımın artmasında önemli bir rol oynamıştır¹³².

Kentleşmenin hızlanmasına paralel olarak coğrafi yerleşim birimleri ve seçmen davranışı ilişkisi, gelişmiş batı toplumlarındakine benzer bir görünüm almaya

¹³⁰ Sabri Sayarı, “The Changing Party System”, *Politics, Parties and Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, (United Kingdom: Lynne Rienner Publishers, Colorado), 2002, s.180.

¹³¹ Çınar, **op.cit.**,s.145.

¹³² Ergun Özbudun, *Social Change and Political Participation in Turkey*, (Princeton and New Jersey: Princeton University Press, 2002), s.123-126.

başlamıştır. Yukarıda da vurgulandığı üzere, bazı seçim dönemleri hariç, kentleşme düzeyi ile siyasal katılım arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu; ayrıca kent büyüklüğüne bağlı olarak siyasal eğilimlerin de daha çok belirginleştiği gözlemlenmiştir. Bu kapsamda Ersin Çarkoğlu ve Gamze Avcı'nın, coğrafi yerleşim birimlerinin seçmen davranışı üzerindeki etkisinin ölçülmesine yönelik çalışmalarında, 1950 ve 1990'lı yıllar arasında yapılan 13 seçim göz önünde bulundurularak, coğrafi yerleşim birimlerine bağlı olarak sosyo ekonomik gelişmişlik düzeyi ile siyasal partilerin güçleri arasındaki ilişkiye dikkat çekilmek istenmiştir. Yazarlar tarafından 1950-1999 yılları arasında yapılan seçimler genel olarak göz önünde bulundurulduğunda, bazı sapmalar da olsa, gelişmişlik ve kentleşme düzeyi yüksek olan Batı Ege, Akdeniz, Marmara ve Karadeniz kıyı şeridinde yaşayan seçmenlerin mevcut sistemi koruyan merkez sağ veya merkez sol partileri destekledikleri yorumu yapılmıştır. Gelişmişlik düzeyi bu bölgelere oranla daha düşük olan iç bölgelerle, Doğu Anadolu'nun batı kesimlerinde yaşayan seçmenlerin ise daha çok sistem karşıtı politika üreten, İslamcı ve milliyetçi sağ partilere oy verdikleri gözlemlenmektedir. Türkiye'nin batı ve kıyı kesimleri merkezdeki ve laik partilere, İç ve Doğu Anadolu'nun batı kısımlarında, İslamcı ve milliyetçi sağ partilere yönelme eğilimleri 2000'li yıllara kadar devam etmiştir. Bu yıllara kadar neredeyse coğrafi yerleşim birimlerinin kentleşme düzeyi ve sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ile seçmen davranışı arasında batının gelişmiş toplumlarında olduğu gibi bir ilişki söz konusudur¹³³.

¹³³ Ali Çarkoğlu ve Gamze Avcı, "An Analysis of the Electorate from a Geographical Perspective", *Politics, Parties & Elections in Turkey*, ed., Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, (Londra: Lynne Rienner Publishers), 2002, s.130-135.

Tayfun Çınar tarafından kaleme alınan “*Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999*” başlıklı çalışma, coğrafi yerleşim birimleri ve seçmen davranışı ilişkisine yönelik olarak yapılan diğer önemli çalışmalardan bir diğeridir. Çalışma kapsamında temel olarak yerel seçimlerde kent büyüklüğünün oy verme davranışı üzerindeki etkisi ölçülmek istenmiştir. 1963-1999 yılları arasında gerçekleştirilen yerel seçimleri karşılaştırmalı olarak inceleyen Çınar’ın çalışmasına göre, büyük ve küçük kentlerde, siyasal eğilimler birbirlerinden farklıdır. Küçük kentler, büyük kentlere göre siyasal açıdan daha tutucu davranmaktadır. Büyük kentlerde de solun başarısı daha hâkimdir. Ancak Çınar bazı yıllarda yapılan seçimlerde kentlerin büyüklükleri ve seçmen eğilimleri göz önüne alındığında, büyük kentlerde sol, küçük kentlerde sağ ya da tutucu partilerin tercih edilmesi kapsamında kabul görülen hipotezinin doğrulanmadığını da vurgulamaktadır. Bunun nedeni olarak da coğrafi yerleşim birimi ile sağ veya sol eğilim arasındaki ilişkinin belirlenmesinde sosyo-gelişmişlik gibi faktörlerin yanında, askeri darbe ya da dönemin siyasal gelişmeleri gibi faktörlerin de etkili olduğunu belirtmektedir¹³⁴.

Sonuç olarak, kent ölçeği ile seçmen davranışı arasında önemli bir ilişkinin olduğu yapılan çalışmalarla kanıtlanmıştır. Ölçek büyüdükçe sol eğilimli, ölçek küçüldükçe tutucu ve muhafazakâr partiler lehinde bir davranış geliştiği gözlemlenmektedir. Ancak, Türkiye gibi siyasal gündemi her gün değişen ülkelerde seçmen davranışının açıklanmasında ölçek, kimi zaman yeterli olmayabilir. Ölçeğin yanında dönemin siyasal gelişmelerinin de etkileri siyasal eğilimlerin açıklanmasında göz önünde bulundurulmalıdır.

¹³⁴ Çınar, **op.cit.**,s.162.

f) Adayın İmajı

Seçmenlerin siyasal kararlarında önemli rol oynayan unsurlardan biri, yerel ve genel seçimlerde siyasal partilerin gösterdikleri adayların genel özellikleridir. Adayların genel özellikleri, aday imajı olarak yorumlanmakta ve seçmenin oy verme kararında etkili unsurlardan biri olarak değerlendirilmektedir¹³⁵. Adayın seçmen davranışı üzerindeki etkilerinin sorgulanmasına yönelik ilk çalışmalar, bu çalışmanın ilgili bölümünde¹³⁶ de vurgulandığı üzere, sosyo-psikolojik yaklaşımın kuramcılarında olan Michigan Okulu tarafından yapılan araştırmalar kapsamında başlamıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda, sosyo-psikolojik yaklaşıma göre, bireyin parti kimliğinin oluşmasında ve güçlenmesinde adayların imajları da siyasal karar verme sürecinde etkili faktörlerden birisidir.

Aday imajı, yerel veya genel seçimlerde aday olan kişinin seçmenin zihninde yarattığı izlenimleri anlatır. Seçmenin kafasında bırakılan bu izlenim; adayın kişisel özellikleri, fiziksel görünüşü, hayatı algılayış biçimi, güncel sorunlar karşısındaki tutumu, vaatleri gibi birtakım değişkenlerden oluşmaktadır¹³⁷. Aday imajı için tüm bu özellikleri içeren 4 temel değişken geliştirilmiştir. Bunlar; i) adayın kişisel özellikleri, ii) adayın konumu ve iii) adayın çevresi (çalışma kadrosu ve grup ilişkileri), iv) adayın partisi ve ideolojisidir¹³⁸. Adayın imajına ilişkin bu 4 temel başlığın ayrıntıları ele alınacak olursa; i) Adayın kişisel özellikleri; adayın sosyo-demografik özellikleri

¹³⁵ Adem Doğan ve Göksel Göker, “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(2), 2010, s. 163.

¹³⁶ Bu çalışmanın ilgili bölümü- ayrıntılı bilgi için bkz: Sosyo-Psikolojik Yaklaşım (Michigan Okulu), s.13-20.

¹³⁷ Newman, Bruce I. ve Jagdish N. Sheth., 1985. “A Model of Primary Voter Behavior”, *The Journal Of Consumer Research*, Sayı.12, s.178-187.

¹³⁸ Mutlu Yıldırım, “Parti Aday Tercihlerinin Seçmen Davranışına Etkisi 2009 Yerel Seçimleri Uşak İli Örneği”, *Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 17, 2014, s.15-38.

(yaşı, medeni durumu, eğitimi, cinsiyeti, memleketi, dini, etnik kimliği, ideolojisi), adayın partisi (iktidar ya da muhalefet partisinden olması) adayın sözsüz iletişimi ve fiziksel özellikleri (beden dili kullanımı, adayın giysileri, dış görünüşü, kullandığı renkler), karakteri (güç, tutarlılık, dürüstlük, samimiyet, sıcak kanlılık, kendine duyduğu özgüveni ve özsaygısı), karizması, adayın çekiciliği (görsel çekicilik, mesleki çekicilik, hitabet çekiciliği) adayın birikimi, adayın deneyimi, yeterlilik (empati yeteneği, toplumsal olaylar ve sorunları algılama, insanları anlama ve haberleşme kabiliyeti, yaratıcı bir zeka ve dolayısıyla liderlik vasfı) ve geleceğe ilişkin projeler ve vaatler sözlü iletişimi (konuşma ve ses tonu), çalışkan, namuslu, eğitimli ve dindar olma gibi özelliklerden oluşmaktadır. ii) Adayın mevcut konumu; onun güncel sorunlar karşısındaki tutum ve davranışları için çözüm önerilerini içermektedir. iii) Adayın çevresi, adayın çalışma arkadaşları ve temas halinde olduğu cemaat, iş, dernek, vakıf ve sosyal gruplardan oluşmaktadır. iv) Adayın partisi ve ideolojisi; adayın üyesi ya da yakınlık duyduğu parti (iktidar ya da muhalefet partisi olması) ve adayın ideolojik olarak kendisini nasıl tanımladığı, bu değişkenin ilgili özellikleridir ¹³⁹.

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde seçim yarışında siyasal partiler, seçmenin kafasındaki bu ideal aday imajını yaratabilmek ve seçimleri kazanabilmek için, ciddi anlamda çaba harcamaktadırlar¹⁴⁰. Genel olarak aday imajı yaratma çabaları, ABD gibi iki partili seçim sistemine sahip olan ülkelerde Başkanlık seçimlerinde, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de yerel seçimlerde daha çok gündeme gelmektedir¹⁴¹. Yerel seçimlerde yerel koşullar ön plana çıktığı için¹⁴², Türkiye’de yerel seçimlerde siyasal aktörlerin ya da adayların kendisinin (adayın memleketi, adayın fiziksel ve

¹³⁹ Negiz ve Akyıldız, **op.cit.**, s.178-179.

¹⁴⁰ Yıldırım, **op.cit.**, s.20-21

¹⁴¹ Doğan ve Göker, **op.cit.**, s.163.

¹⁴² Çaha, Toprak ve Dalmış, **op.cit.**, s.141.

kişisel özellikleri, eğitimi, iletişim becerisi, gelecekle ilgili projeleri, ideolojileri), üyesi olduğu partisinden daha önemli olduğuna ilişkin genel bir kabul vardır. Bu genel kabul aynı zamanda, yerel siyaset ile ulusal siyaset arasındaki temel ayrıma işaret etmektedir. Aday imajı ile ilgili çalışmalarda da bu genel kabul desteklenmiş ve seçim çevresi küçüldükçe adayın ve adayın imajının oynadığı rolün arttığı, seçim yöreni büyüdükçe adaydan çok partinin ve liderin ağırlık kazanmakta olduğu tespit edilmiştir¹⁴³. Benzer bir tespit Tayfun Çınar tarafından “*Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği 1963-1999*” başlıklı çalışması kapsamında da yapılmıştır. Çalışmada kent ölçeğine ve siyasal eğilime ilişkin bulguların yanında varılan bir diğere sonuç, yerel seçimlerde bağımsız belediye başkan adaylarının durumuna ilişkindir. Çınar çalışmasında, adayın imajını bağımsız belediye başkanı adayı üzerinden ele almıştır. Çalışmada, herhangi bir partiden bağımsız olarak aday olanların, belediye büyüklüğüne göre seçilme başarısı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, “adayın partisi dışındaki genel özellikleri, belediye ölçeği göz önünde bulundurularak, seçimlerde kazanmasında ne kadar etkilidir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmasının sonucuna göre de bağımsız adayların, küçük belediyelerdeki seçim yarışında daha başarılı oldukları, belediyenin ölçeği büyüdükçe başarılarının düştüğü, aday imajı dışında başka faktörlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır¹⁴⁴. Ancak, her ne kadar teoride adayın imajı yerel seçimlerde ulusal seçimlere göre, daha etkili bir faktör olarak değerlendirilse de yapılan çalışma ve araştırmalara göre uygulamada durumun her zaman böyle olmadığı, birçok yerel

¹⁴³ Nilüfer Negiz ve Fulya Akyıldız, “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:15, 2012, s.178.

¹⁴⁴ Çınar, **op.cit.**,s.161-162.

seçimlerin ulusal seçimlerin gölgesinde kalmaktan öteye gidemediği de kabul edilmektedir¹⁴⁵.

Türkiye’de yerel seçimler göz önünde bulundurulduğunda, aday imajına yönelik araştırmalarda, seçmenin en çok üzerinde durduğu ve önem verdiği faktörlerden birisi, adayın güncel sorunlar karşısındaki tutumu ve geleceğe yönelik projeleridir. Bu konuda 2010 yılında Hasan Güllüpınar tarafından kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Güllüpınar, Gümüşhane Belediyesi sınırları içerisinde ikamet eden 757 seçmen üzerinde, büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aday imajının seçmen tercihi üzerindeki etkisini ölçmüştür. Çalışma kapsamında aday imajı değişkenleri, görsellik, parti ve siyasal eğilim, konu ve güven oluşturma, sosyallik, hitabet ve adayın sosyo-demografik özellikleri olmak üzere 6 ana başlık altında toplanmıştır. Ankete katılanlardan kendi oy verme kararlarına göre etkili olan değişkenleri, 1’den 5’e kadar önem sırasına (1 az önemli, 5 çok önemli) göre sıralamaları istenmiştir. Tablo-1’de verilen çalışmanın bulgularına göre, Gümüşhane seçmeni için belediye başkanlık seçimlerinde, aday imajı özelinde adayın fiziksel görünüşü ve bu görünüşün altını dolduran özellikler, çalışmada tanımlanan diğer 5 faktöre oranla daha düşük bir tercih nedeni olmuştur. Araştırmada katılımcılar tarafından en çok önem verilen faktör, adayın projeleri ve konu faktörüdür. Bu faktörde, adayın belediyecilik alanındaki tecrübeleri, belediye hizmet sunma becerileri, gibi belediyecilik ile ilgili genel başlıkları kapsamaktadır. Bu başlıklar, seçmende adayın en çok üzerinde durduğu imaj olarak belirlenmiştir. .Diğer bir ifadeyle, adayın vaatleri, projeleri, hizmetleri ve belediye yönetimine ilişkin bilgisi ve bunları yerine getireceğine yönelik seçmenlerde bırakacağı güven izlenimi, ankete katılanlardan en yüksek puanı almıştır. Gürpınar’a

¹⁴⁵ Negiz ve Akyıldız, **op.cit.**, s.176.

göre, Gümüşhane seçmeni, adayın sosyalliği, hitabet ve konu faktörlerine bağlı özelliklerini, adayın parti ve siyasal eğilimleri ile fiziksel özelliklerinden daha ön plana çıkarmaktadır ¹⁴⁶.

Tablo 1: “Belediye Başkanlığı Aday İmajı Algısı: Gümüşhane Örneği”

Aday İmajı	Ortalama Değer
Adayın Fiziksel Görünüşü	2,535
Aday uzun boylu olmalı	2,504
Aday kel olmamalı	2,380
Fazla kilolu olmamalı	2,537
Gösterişli bir fiziğe sahip olmalı	2,766
Bıyıklı olmalı	2,450
Cinsiyeti erkek olmalı	2,556
Adayın Parti ve Siyasal Eğilimi	3.310
Partisi güçlü olmalı	3.284
Parti genel merkezi ile güçlü ilişkileri olmalı	3.678
Partisine bağlı olmalı	2.229
Partisinin çıkarlarını gözetmeli	2.610
Bağımsız değil, mutlaka bir partisi olmalı	3.249
Siyasal görüşünü açıkça ortaya koymalı	3.466
İdeolojisi önemli	3.677
Adayın Projeleri ve Konu Faktörü	4.473
İyi bir yönetici olmalı	4.610
Projelerinde belediye bütçesini dikkate almalı	4.439
Belediyecilikte yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalı	4.579
Her görüşten insanlarla ve gruplarla iyi ilişkiler kurmalı	4.545
Belediyecilik hizmetlerinde iş tecrübesi olmalı	4.310
Şehir, bölge ve ülke sorunları ile ilgili açık bir duruş sergilemeli	4.365
Adayın Hitabet Gücü	3.844
Açık ve sade bir dili olmalı	4.346
Duruşu, el kol hareketleri ve yüz hatları ile seçmeni etkilemeli	4.148
Her türlü konuşmaya vakıf olabilmeli	4.208
Etkileyici bir konuşma üslubuna sahip olmalı	4.237
Diğer adaylara karşı saldırgan bir konuşma üsluba olmamalı	4.226
Adayın Sosyalliği	3.844
Düğün, cenaze gibi merasimlerde bulunmalı	3.903
Toplumsal alanlarda sık sık görülmeli	3.866
Yaşam tarzı şehir halkı ile uyumlu olmalı	3.986
Orta sınıfa uygun bir konutta ikamet etmeli	3.042
Milli ve manevi günlerde vatandaşlarla birlikte olmalı	4.395

Kaynak: Hasan Güllüpinar, “Belediye Başkanlığı Aday İmajı Algısı: Gümüşhane Örneği”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergisi*, Sayı 36, 2013, s.37-39’ dan uyarlanmıştır.

Sonuç olarak aday imajı başta yerel seçimler olmak üzere seçmenlerin kararında etkili olan faktörlerin başında yer alır.

¹⁴⁶ Hasan Güllüpinar, “Belediye Başkanlığı Aday İmajı Algısı: Gümüşhane Örneği”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergisi*, Sayı 36, 2013, s.29-45.

g) Parti İmajı

Parti imajı, yerel veya genel seçimlerde partinin seçmenin zihninde yarattığı izlenimler bütünüdür. Parti imajı tıpkı aday imajı gibi seçmenin parti kimliğinin oluşmasında ve oy verme davranışının gelişmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle de sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında bireyin parti kimliğinin yerleşmesinde ve partiyle özdeşleşmesinde bu faktörün yeri çok önemlidir. Parti imajı da aday imajının alt değişkenleri ile benzerlik taşımaktadır. Parti imajının alt değişkenleri; i) parti lideri, ii) parti ideolojisi, iii) parti programı iv) parti söylem ve vaatleri, v) parti kadrosu ve vi) partinin seçmenle kurduğu ilişkilerden oluşmaktadır. Bunlar içerisinde özellikle parti lideri, parti ideolojisi, parti programı, parti söylem ve vaatleri seçmenin parti ile ilgili davranış geliştirmesinde en etkili faktörlerdendir. Ancak parti ideolojisi ve parti lideri, parti imajının altında en çok tartışılan konu başlıklarını oluşturmaktadır¹⁴⁷.

Parti ideolojisi, bu çalışmada ideoloji başlığı altında da tartışıldığı üzere¹⁴⁸, seçmenlerin parti tercihlerini belirlemesinde ve parti ile ilk ilişki kurmasında en önde gelen unsurlardan birisidir. Seçmenlerin büyük bir çoğunluğu ideolojik olarak kendilerine yakın hissettikleri bir partiyle doğrudan ilişki kurmakta ve bu yönde bir oy verme davranışı sergilemektedirler. Parti ideolojisinin yanında parti imajının en önemli faktörlerinden olan parti lideri de seçmenin parti ile ilişki kurmasında ve parti kimliğini geliştirmesinde önemli faktörler arasındadır. Partinin lideri ya kendi başına ya da parti ekibiyle partiyi yöneten kişidir. Bazı siyasal partilerde öyle liderler vardır ki bu siyasal partiler varlığını, parti liderinin kişiliği ve gücüyle sürdürmektedir. Kendi

¹⁴⁷ Ömer Çaha, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış, “Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler (Kırıkkale Örneği)”, (Der. Ömer Çaha), *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, (İstanbul: Gendaş Yayınları, 2002), s.116-141.

¹⁴⁸Seçmen davranışının oluşmasında ideolojinin yeri için bkz: s. 49.

siyasal gücünü liderden alan bu partilerin ömrü, parti liderinin ömrü ile sınırlıdır. Parti liderleri için en çok kullanılan kavramlardan birisi de “karizma”dır. Karizma, parti liderinin sahip olduğu belli bir çekicilik ve toplum üzerinde yarattığı psikolojik çekimi olarak da tanımlanmaktadır. Bir siyasal partinin liderinin karizmatik olarak nitelendirilmesi için, toplum tarafından kabul gören ve beğenilen enerjileri, kendilerine olan güvenleri, zekâları, hitabet gücü ve güçlü bir kişiliğe sahip olmaları gerekmektedir¹⁴⁹. Görüldüğü üzere adayın sahip olduğu fiziksel ve kişisel özellikleri ya da adayın genel imajı, partinin liderlik vasfı ile yakından ilgilidir. Siyasal parti liderleri, gerek parti içinde, gerekse parti dışında önemli güç ve prestije sahip insanlar oldukları için, bu liderler partiye sempati ve oy kazandırmakta önemli roller üstlenmektedirler¹⁵⁰. Örneğin, Kanada’da 2015 genel seçimlerinin ardından 2016 yılında oy kullanan ve 18-25 yaş aralığındaki 1000 genç Kanadalı seçmen üzerinde yapılan araştırmanın sonucuna göre, seçmenler tarafından bir partiye oy verilmesinde etkili olan faktörlerden birisi, parti lideri veya parti liderinin karizması olarak belirlenmiştir. Çalışma kapsamında genel seçim sonuçlarına göre Kanada Başbakanı seçilen Justin Trudeau’ya oy veren Kanadalıların %66’sı, oy verme gerekçesi olarak adayın sahip olduğu liderlik vasfını ve karizmasını ön plana çıkarmışlardır. Bu seçmen kitlesi Justin Trudeau’nun liderlik vasfının yanında, adayın sahip olduğu güç, tutarlılık, dürüstlük gibi kişilik özelliklerinin de oy verme kararlarında etkili olduklarını belirtmişlerdir. Seçmene göre adayın kişisel özellikleri, ona liderlik vasfı kazandırmıştır¹⁵¹. Türkiye siyasal hayatı da kendi imajı, karizması ve özellikleriyle

¹⁴⁹ Selen Doğan, *Vizyona Dayalı Liderlik*, (İstanbul, Kare Yayınları, 2001), s. 9.

¹⁵⁰ Ahmet Tan, *Politik Pazarlama*, (İstanbul: Papatya Yayınları, 2002), s. 37.

¹⁵¹ David Coletto, “The Next Canada: Politics, political engagement, and priorities of Canada’s next electoral powerhouse: young Canadians”, Canadian Alliance of Student Association, Nisan 2016, < http://abacusdata.ca/wp-content/uploads/2016/04/CASA_Next-Canada_Report-FINAL.pdf>, (erişim tarihi: 04.05.2016).

temsil ettiği partinin önüne geçmiş lider örnekleriyle doludur. Partiler, genel olarak onları temsil eden liderleri ile anılmışlar ve liderlerin yokluğu, parti tabanında hem üye hem de seçmen kaybına yol açmıştır. Bu durum da, Türkiye’de de yapılan seçimlerde seçmenin büyük ölçüde partinin liderine bağılı olarak oy kullandığını göstermektedir. Sahip oldukları liderlik vasıfları açısından ön plana çıkan bu isimlerden Bülent Ecevit, 1970’li yıllara düzgün, özenli tavırları, hitabet ve ikna yeteneğı ile damgasını vuran siyasetçilerinden ve liderlerinden birisidir. 70’li yıllarda, Karaoğlan sembolü ile siyasal hayatında önemli başarılarla imza atan ve liderlik vasfı ile büyük bir seçmen kitlesinden oy almayı başaran Ecevit, “ortanın solu” söylemi, açık mavi renkli gömleğı ve gökyüzüne uçurduğı güvercinleri ile seçmenin ihtiyaçlarına çözüm aramıştır¹⁵².

Parti liderinin yanı sıra, parti programı ve bu program ile birlikte parti söylem ve vaatleri de parti imajını oluşturan önemli unsurlar arasındadır. Bir siyasal partinin programı onu diğerk partilerden ayıran ve temel vizyonunu yansıtan, iktidara gelmesi halinde seçmenlerin ve genel olarak ülkenin sorunlarına yönelik çözüm yollarını gösteren, ihtiyaç, arzu, istek ve beklentilerini nasıl karşılayacağını ana hatları ile anlatan, içerisinde temel vaat ve söylemleri barındıran somut bir eylem planıdır. Parti programlarında seçmenlerin genel beklentilerine uygun olarak partinin izleyeceği yollar ifade edilmektedir¹⁵³. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de seçimlerde, propaganda faaliyetlerini ve parti programlarını ekonomik vaatlere dayandıran partiler çok zaman seçimlerde başarılı olmuşlardır. Örneğın, 1973 ve 1977 seçimlerinde Ecevit, “Hakça bir düzen”, 1983 seçimlerinde Turgut Özal, “Orta Direk”, 1991

¹⁵² Mehmet Ünal Erzen, “Siyasal Lider İmajlarının Seçimlerde Etkisi”, *İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı.31, 2008, s. 76-77.

¹⁵³ Esra Aydın Kılıç, “Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneğı”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 2, 2013, s. 198-199.

seçimlerinde Süleyman Demirel, “İki anahtar” sloganlarıyla seçmenin ekonomik çıkarına yönelmişler ve başarılı olmuřlardır¹⁵⁴. 1983 yılındaki seçimlerde Turgut zal’ın liderliğindeki Anavatan Partisi’nin (ANAP) başarısını, yaptığı ekonomik vaatlere bağlayan Osman Ulagay’a göre, ANAP’ı rakiplerinden ayıran en önemli özelliği, bu partinin önceden belirlenmiş bir ekonomik programın hedeflerine ulaşmak için kurulmuş olmasıdır. Bu program kapsamında başta düşük ve orta gelir grupları temel alınmak üzere, toplumun bütününde refahın yükseltileceği ve gelir dağılımının düzeltileceği bir propaganda, parti programı ile birlikte oldukça ustalıkla yrtlmştr. “Orta direk” terimi parti propagandasının ve parti programının temel söylemini oluşturmuştur. “Orta direk”i tehdit eden enflasyona, ancak “sosyal adaleti” ANAP’ın bir zm bulabileceği savunulmuş ve seçmen bu söyleme ve buna yönelik geliştirilen temel politikalara inandırılmıřtır¹⁵⁵.

2. Siyasal Pazarlama Yaklaşımının Değişkenleri

Çalışmanın bu kısmında seçmen davranışını açıklayan siyasal pazarlama yaklaşımına göre, seçmen davranışını etkileyen değişkenlere yer verilecektir. Bu değişkenler “Siyasal Propaganda Araçları” temel başlığı altında tartışılacaktır.

a) Siyasal Propaganda Araçları

Propaganda literatürde, hedef kitlenin tutum ve davranışlarını etkileme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Siyasal propaganda ise siyasal partilerin seçim dönemlerinde seçmeleri etkilemek için çeşitli araç ve yöntemlerle geliştirdikleri faaliyetlere verilen genel bir isimdir. Siyasal propaganda araçları demokratik sistemlerde parti ve seçmen arasındaki genel iletişimi güçlendirmektedir. Siyasal propaganda araçları ve bu

¹⁵⁴ A. Hamdi İşlamoğlu, *Siyaset Pazarlaması Toplam Kalite Yaklaşımı*, (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım Aş.,2002), s. 84.

¹⁵⁵ Osman Ulagay, *Özal Ekonomisinde Paramız Pul Olurken Kim Kazandı Kim Kaybetti*, (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1987), s. 73-74.

araçların kullanımı, seçmen davranışını açıklayan siyasal pazarlama yaklaşımının da başvurduğu temel yöntemlerden birisidir. Hatırlamak gerekirse siyasal pazarlama yaklaşımı, siyasal partilerin seçmeni kazanmak için seçmen davranışını oluşturan yaklaşımların hangi temel değişkenleri üzerinde durması gerektiğini açıklayan bir siyasal parti davranışdır. Bu yaklaşım daha çok siyasal partilerin başvurduğu, siyasal alışveriş sürecini kolaylaştıran ve temel olarak seçim sırasında pazarlama ilkelerinin uygulanmasına odaklı bir yaklaşımdır. Dolayısıyla, siyasal propaganda araçları, siyasal pazarlama yaklaşımında partilerin seçmeni etkilemek ve seçimleri kazanmak üzere başvurdukları temel araçlardır. Bu araçların seçmen üzerinde yarattıkları etki düzeyleri birbirlerinden farklıdır¹⁵⁶. Seçim dönemlerinde başvuru alan siyasal propaganda araçları; i) seçim kampanyaları, ii) kamuoyu araştırmaları, iii) yüz yüze oy toplama (Canvassing), iv) kitle iletişim araçları, v) siyasal parti toplantıları, vi) mitingler, vii) broşür ve pankartlar, viii) aday ve partilerin ikna edici mesaj stratejileri ve benzerleri şeklinde sıralanabilir¹⁵⁷. Burada sayılmayan birçok propaganda yönteminin var olduğu kabul edilmekle beraber, kullanım yoğunluğu bakımından yukarıda sayılanlar, en sık kullanılan ve rastlanılan siyasal propaganda araçlarıdır. Özellikle seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve ikna edici mesaj stratejileri, ve kamuoyu araştırmaları seçim dönemlerinde en çok başvuru alan propaganda araçlarıdır. Siyasal pazarlama adı altında partilerin en çok başvurduğu bu 4 propaganda araçlarının detayları ve seçim dönemlerindeki önemleri aşağıdaki gibidir.

¹⁵⁶ Hüseyin Çavuşoğlu ve Mehmet Pekkaya, “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Tercihine Etkisi: Zonguldak Örneği”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 10(3),2015, s 91- 94.

¹⁵⁷ Kalender,**op.cit.**,s.90.

b) Seçim Kampanyaları

Siyasal propaganda araçlarının en çok tercih edileni ve seçmen üzerinde etki bırakanı, seçim kampanyalarıdır. Seçim kampanyalarında, bilgi vermek, ikna etmek ve kamu seferberliği sağlamak üzere 3 ana amaç vardır¹⁵⁸. Seçim kampanyaları ve kampanya faaliyetlerinde, 3 temel seçmen profiline rastlanmaktadır. Bunlar, şekillenenler, yüzergezerler ve parti değiştirenlerdir. Şekillenen seçmen tipi, medyan seçmen grubunu oluşturmaktadır. Yüzergezerler, başlangıçta bir partiye oy veren, sonrasında bir nedenden ötürü oy vermekten vazgeçen, başka bir partiye oy vereceğini söyleyen, ancak daha sonra başlangıçtaki partisine oy veren seçmen grubudur. Parti değiştirenler ise siyasal kampanya dönemi boyunca kampanyadan etkilenip, destek verdikleri partiden uzaklaşan ve o partiye oy kullanmayan seçmenlerdir¹⁵⁹. Seçim kampanyaları ve kampanya faaliyetlerinin, özellikle yüzergezer oyları ve medyan seçmen grubunun oylarını partiye ya da adaya kazandırmaya çalışan¹⁶⁰ veya çok sayıdaki sabit seçmen görüşlerini güçlendirecek bilgiler sunmayı amaçlayan bir niteliği vardır. Bu kampanyalar seçmenler üzerinde ve seçmenlerin oy kararları üzerinde önemli bir etki yaratır. Seçim kampanyalarının bu niteliği, adayların ve partilerin kararları üzerindeki etkilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Seçmen, adayın veya partinin güncel sorunlar karşısındaki duruşlarına, adayların kişiliklerine ve diğer özelliklerine ilişkin bilgilere, bu kampanyalar aracılığı ulaşır.

¹⁵⁸ Kalender, **op.cit.**, s.91.

¹⁵⁹ Süleyman Karaçor ve Perihan Gözü, “Türkiye’de Seçmen Tercihlerinin Oluşmasında Seçim Kampanyaları ve Siyasal Pazarlamanın Rolü Üzerine Bir Araştırma”, *Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 12, Sayı: 24, 2012, s.403-426.

¹⁶⁰ Sitembölükbaşı, **op.cit.**, s.15.

Seçim kampanyaları hiç beklenmedik ve tahmin edilemeyen seçim sonuçlarının oluşmasına da sebep olabilir. Örneğin, 1 Ocak 1973'ten bu yana Avrupa Birliği yesi olan Birleşik Krallık, 23 Haziran 2016 günü yapılan referandum sonucunda, seçmenlerinin %51,8'inin Avrupa Birliği'nden çıkılması yönünde oy kullanması sonucunda, Avrupa Birliği'nden çıkma kararı almıştır. Bu karar dünya basınında geniş bir yankı uyandırmıştır; çünkü başta Birleşik Krallık'ta yapılan kamuoyu yoklamaları olmak üzere, birçok araştırmada seçmenin daha çok AB'de kalma yönünde karar vereceği tahmin edilmekteydi. Ancak, referandum süresinin en önemli galibi, "Ayrılığa Oy Ver" başlıklı yürütülen seçim kampanyaları ve ayrılıkçıların en önemli figürü haline gelen muhafazakâr partili eski Londra Belediye Başkanı Boris Johnson'un Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması yolunda ikna edici mesaj stratejilerdir¹⁶¹. Görüldüğü üzere, seçim kampanyaları, sonucu hiç tahmin edilmeyen ve seçmen üzerinde önemli etkiler bırakan siyasal propaganda araçları arasındadır.

Seçim kampanyalarının başarısını Türkiye'de 1950 yılına götürmek mümkündür. Türkiye'de seçim kampanyalarına ilk defa 1950 genel seçimlerinde başvurulmuştur. Bu seçim döneminde ülkede o güne kadar görülmemiş bir kampanya yürütülmüş, seçim kampanyalarının yanında; gazete, radyo ve afiş gibi kitle iletişim araçlarına da sıkça yer verilmiş ve bu seçim kampanyaları ile birlikte seçim sonucunda iktidar el değiştirmiştir. 1950'li yıllarla birlikte seçim kampanyalarının yanında devlet radyosu da siyasal partiler tarafından ilk defa seçimlere ilişkin olarak başvurulan propaganda araçlarındandır. 1970'li yıllarla beraber televizyon, seçim kampanyalarını daha farklı bir aşamaya taşı mıştır. Bu anlamda 1977 yılı genel seçimlerinde Adalet Partisi (AP)

¹⁶¹ "The UK's EU Referandum: All You Need To Know", BBC, 2015, < <http://web.archive.org/web/20160624132603/http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>>, (erişim tarihi: 25.06.2016).

tarafından ilk profesyonel seçim kampanyası televizyonun yardımı ile yürütülmüştür. Televizyonun ağırlıklı kullanıldığı bu seçim kampanyasını, Adalet Partisi (AP) adına reklam ilişkilerini Cenajans yürütmüştür. Ayrıca o yıl, ilk kez gazetelere siyasal reklam verilmiştir. Sonuç olarak 1970’li yıllar, Türkiye’de seçim kampanyalarının yürütülmesinde kitle iletişim araçlarının da devreye girdiği yıllardır. 1980’li yıllardan sonra, iletişim teknolojisindeki değişim, televizyonun yaygınlaşması, 2000’li yıllara doğru da internet ağının ve sosyal medyanın gelişimi, seçim kampanyalarının içeriğini ve boyutlarını güçlendirmiştir¹⁶².

c) Kitle İletişim Araçları

2000’li yıllardan sonra seçim kampanyalarının yanında, seçmen üzerinde etki yapan ikinci bir siyasal propaganda aracı da kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçları, medya tarafından yaratılan “tüm sözel ve göstergesel dil ve tüm gündelik pratikleri spordan siyasete sanattan eğlenceye bireyin içinde biçimlendiği, kendini yeniden ürettiği, toplumsal olguları anlamlandıran” bir iletişim yöntemidir¹⁶³. Bireyin bu noktadaki iletişim aracı da kitap, radyo, gazete, televizyon, sinema, dergi, afiş, telgraf, telefon, internet ve hatta sosyal medyadır. Kitle iletişim araçları, bir yandan siyasal mesajların özgür ve doğru olarak kitleye iletilmesi görevini üstlenirken, diğer yandan da kitlenin siyasal seçkinlere duyduğu ilgiyi artırma, kamuoyu fikir, kanaat ve faaliyetlerini açıklama işlevini yürütür¹⁶⁴. Kitap, radyo, televizyon, sinema, dergi, afiş, internet ve hatta sosyal medya, kitle iletişim araçlarının en temel araçlardır. Kitle iletişim araçları, bireylerin temel konulara ilişkin bilgi ve algı düzeylerini

¹⁶² Doğan Duman ve Serçin Sun İpekşen, “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt.8, Sayı.7, 2013, s. 117-135.

¹⁶³ Ceyda Ilgaz Büyükbakkal, “Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2005, s. 71-75.

¹⁶⁴ Arsev Bektaş, *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, (İstanbul: Bağlam Yayınları, 1996), s. 118.

etkilemektedir. Kitle iletişim araçlarının kullanımına ilişkin bir araştırmaya göre, siyaset gündemi ve siyasette bilgilere erişmek için kitle iletişim araçlarına başvuranların politikaya katılma eğilimi yüksektir. Bunun yanında, aynı araştırma göstermektedir ki, vatandaşlar, ülkelerindeki siyasal kurumların güvenilirliğine ilişkin genel bilgiye, yine kitle iletişim araçları sayesinde ulaşmaktadırlar.

Kitle iletişim araçları, kamuoyunun gündemini belirlemek ve etkilemek konusunda, önemli bir siyasal güce sahiptir. Gündem belirleme gücüne sahip olan kitle iletişim araçları, özellikle seçim dönemlerindeki olumlu ya da olumsuz yayınlarıyla kamunun görüş ve düşüncelerini etkilemektedir¹⁶⁵. Bu anlamda da kitle iletişim araçları, seçmenleri gündemle ilgili olarak bilgilendirmek açısından önemli bir rol oynamaktadır¹⁶⁶.

Teknolojinin ilerlemesine koşut olarak görsel medya alanında yaşanan gelişmeler, televizyonu, toplumun büyük bir kesimi tarafından, yaygın olarak kullanılmaya başlayan, etkili bir propaganda ve kitle iletişim aracı haline dönüştürmüştür. Artık televizyon kanallarının büyük bir çoğunluğunun temel işlevi sadece siyasal propaganda yapmak ve bireyleri etkilemek olmuştur. Özellikle ABD’de başkanlık seçimlerinde televizyonun seçmenlerin kararları üzerindeki etkisi çok önemli bir noktadadır. Başkan adaylarının televizyon kanallarında birbirleriyle yaptıkları canlı münazara ya da tartışmaların, Amerikalı seçmenlerin oy tercihlerini belirlemede çok önemli bir etkiye sahip olduğu, yapılan araştırmalarla da açık bir şekilde ortaya konulmaktadır. Örneğin, 8 Kasım 2016 ABD Başkanlık seçimlerinden önce, Başkan Adayları Hillary Clinton ve Donald Trump’ın 26 Ekim 2016 günü canlı televizyon programı önünde yaptıkları birinci başkanlık münazarası, 84 milyon kişi tarafından

¹⁶⁵ Büyükbakkal, **op.cit.**,s.73.

¹⁶⁶ Çavuşoğlu ve Pekkaya, **op.cit.**,s. 97-98.

evlerinde canlı olarak televizyondan izlenmiştir. Bu rakama ev dışında izlenen televizyon ortamları dâhil edilmemiştir. Amerikalı büyük bir medya ve ölçüm firması olan Nielsen'in yapmış olduğu araştırmaya göre, 84 milyon kişinin canlı olarak izlediği bu tartışma programı, izlenme durumu (*reytingler*) göz önüne alındığında, Amerikan tarihinin son 60 yıllık televizyondaki canlı başkanlık tartışmalarında en çok izlenen programı olmuştur. Ayrıca, program 2015-2016 yılının en çok izlenen canlı yayın programı seçilmiştir¹⁶⁷. Televizyon, seçim süresi boyunca hem karar alma aşamasında hem de bilgi edinme kaynağı olarak Amerikalı seçmen tarafından en etkili kitle iletişim aracı olarak belirlenmiştir. Bu örnekler, seçmenin kararında kitle iletişim araçlarından başta televizyonun oynadığı etkili rolü gözler önüne sermektedir¹⁶⁸. Televizyonun yanında bir diğer etkili kitle iletişim aracı internettir. İnternet, teknolojinin bilgisayar ve iletişim ağlarında yarattığı gelişmeler sonucunda bugün önemli bir araç haline gelmiştir. Manuel Castells tarafından internetin içinde yer aldığı ve değişime uğradığı süreç, teknolojik paradigma olarak adlandırılmıştır. İnternetin gücü ile birlikte teknolojik paradigma sonucunda, ekonomi, politika, toplumsal ilişkiler, kültür gibi alanlar değişime uğrar. Teknolojik paradigmanın bu yeni dönüştürme ve değiştirme algısı, yer, zaman ve ilişkiler bağlamındaki her şeyi yeniden üretmeye başlar. Bu dönüşümle, dünyadaki herhangi bir noktada gerçekleşen bir olay, bütün hızıyla toplumların geri kalan kısmını da etkisi altına alabilmektedir¹⁶⁹. Bugün

¹⁶⁷ Brian Stelter, "Debate breaks record as most-watched in U.S", 27 Ekim 2016, < <http://money.cnn.com/2016/09/27/media/debate-ratings-record-viewership/>>, (erişim tarihi: 01.11.2016).

¹⁶⁸ Z. Beril Akıncı Vural ve Mikail Bat, "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 20(5), 2010, s. 3348-3382.

¹⁶⁹ Manuel Castells, *Ağ Toplumunun Yükselişi-Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi*, çev.,Ebru Kılıç, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005), s. 88-96

Castells, op.cit.,s.88-96.

Internet World Stats¹⁷⁰ 2016 verilerine göre dünyadaki internet kullanıcıları yaklaşık 3. 611. 375. 813 kişiye (dünya nüfusunun yaklaşık olarak %49,2'sine) ulaşmıştır.

İnternet ile beraber sosyal medyanın önemli bir kitle iletişim aracı olarak özellikle 2000'li yıllar sonrasında kullanımında da ciddi artış yaşanmaktadır. Genel olarak sosyal medya, bireylerin dışında, siyasal partiler başta olmak üzere tüm siyasal örgütlenmelerin amaçları doğrultusunda mesajların yayılmasına imkan veren online araçlar ve web ortamı olarak kitle iletişim aracı niteliğine kavuşmuştur. Bu web ortamı, bloglar, online sohbet siteleri, “facebook”, “twitter”, “instagram”, “youtube” gibi sosyal ağ siteleri, sosyal medyanın içeriklerini ve sanal iletişim ortamlarını oluşturmaktadır¹⁷¹. 3. 611. 375. 813 internet kullanıcısının 2 milyarının, sosyal medyayı aktif olarak kullandığı göz önünde tutulduğunda¹⁷², sosyal medyanın özellikle seçim yarışlarındaki etkisi şaşırtılacak düzeyde önemlidir. Örneğin, Amerika'da 2012 seçimleri sonrasında yapılan bir araştırmaya göre seçmenlerin %29'u partilere ve adaylara ilişkin kararlarında facebook ve twitter kullanımının daha etkili olduğunu vurgulamaktadır¹⁷³. Bunun yanında, facebook, twitter gibi sosyal medyanın seçimler için doğrudan kullanımı da çokça başvurulan yöntemlerden biri haline gelmiştir. Örneğin, 2013 yılında İtalya'da yapılan seçimlerde, gerçek mesleği komedyenlik olan Beppe Grillo'nun 2010 yılında internet blogları ve facebook gibi

¹⁷⁰ “Internet Usage Statistic: The Internet Big Picture-World Internet User and 2016 Population Stats”, 2015,

<<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>>, (erişim tarihi: 30 Haziran 2016).

¹⁷¹ Ferat Onat, “Bir Halkla İlişkiler Uygulama Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kavram ve Araştırma Dergisi*, Sayı. 31, 2010, s.104-105.

¹⁷² “Leading social networks worldwide as of April 2016, ranked by number of active users (in millions)”, Statista, The Statistics Portal, 2015, <<http://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>>, (erişim tarihi: 07.06.2016).

¹⁷³ “Social Media and Voting”, Pew Research Center, <<http://www.pewinternet.org/2012/11/06/social-media-and-voting/>>, (erişim tarihi: 04.11.2015).

sosyal medya üzerinden başlatmış olduğu Beş Yıldız hareketi, büyük ilgi toplamış ve bu ilgi onun seçimlerde aday olarak gösterilmesiyle daha da artmıştır. Herhangi bir siyasal geçmişi olmayan Grillo, sosyal medyanın etkisi ile siyasal partiye dönüştürdüğü Beş Yıldız Hareketi ile seçimlerden beklenenin çok üzerinde bir başarı yakalamıştır. Grillo'nun Beş Yıldız Hareketi, İtalyan klasik sağ ve sol ayrımının eskidiğini savunmakta, geleneksel partilere alternatif bir “oluşum” olarak kendini konumlandırmaktadır. En temel seçim vaadi ise “özgür, sınırsız ve ücretsiz internet bağlantısı” olarak belirtilmektedir.

Türkiye’de ise Mayıs 2013 tarihinde yaşanan “Taksim Gezi Parkı Protestosu”, sosyal medyanın kullanımına verilebilecek önemli örneklerden birisidir. Taksim Gezi Parkı, İstanbul’un Beyoğlu İlçesinde Taksim Meydanı’nda bulunan, tarihi bir değere ve kimliğe sahip olan İstanbul’un önemli bir kamusal kullanım alanıdır. Bu alana, dönemin hükümeti tarafından yapılacağı söylenen Topçu Kışlası Projesi, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu vatandaşlar tarafından tepkiyle karşılanmış ve bu tepki kısa zaman içerisinde sosyal medya ile beraber tüm ülkeye yayılan bir kentsel toplumsal harekete dönüşmüştür. Bu hareket, ortak bir kullanım alanı olan Taksim Meydanı’nın göbeğinde bulunan bir parkın metalaştırılmasına karşı sosyal medyanın gücü ve siyasal iradelere vermiş oldukları kentli hakları mücadeleleri ile bir araya gelen bir direnişin en önemli simgesi haline gelmiştir¹⁷⁴. Hareketin seçimlere olan etkisi, sorgulanabilir nitelikte olsa da bu hareket sosyal medya kullanımının siyasal arenada yansıtmış olduğu mesajı göz önüne seren güçlü bir örnek oluşturmuştur¹⁷⁵.

¹⁷⁴ Ayşe Çolpan Kavuncu, “ ‘Sivil’ Değil ‘Sivil Görünümlü Siyasal-Gezi Park’ ”, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 7, 2014, s. 107-134.

¹⁷⁵ Yakup Köseoğlu ve Hamza Al, “Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya”, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, Cilt: 8, Sayı: 3, Yıl: 2013, s. 103-125.

d) İkna Edici Mesaj Stratejileri

Seçim kampanyaları ve kitle iletişim araçlarının yanında, partilerin ve adaylarının ikna edici mesaj stratejileri, diğer önemli siyasal propaganda araçları arasındadır. Partiler ve adaylar, seçmenleri ikna ederken 4 temel stratejiden yararlanmaktadır. Bunlar; “korku çekiciliği” (fear/threat appeal), “kapıyı aralama” (foot-in-the door), “kapıyı kapatma” (door-in-the-face) teknikleri ve “mesaj tekrarı”dır. Bu stratejilerden en çok başvurulan korku çekiciliğidir. Korku çekiciliği, genel olarak duygusal yönlerin ön planda tutulduğu fakat rasyonel unsurları da barındıran tutum temelli bir ikna tekniğidir¹⁷⁶. Korku çekiciliği, partilerin veya adayların diğer rakip parti ya da adayın seçimi kazanmasını engellemek amacıyla, diğer partilerin kazanması halinde ülkenin kötü zamanlarla karşı karşıya kalacağı, ekonomik durumun her geçen gün kötüye gideceği gibi kötü senaryoların üretilmesi ve mesajların yazılmasıdır. Korku çekiciliğinin başarılı olmasının en önemli sebebi, korku içerikli mesajların seçmende korku, öfke gibi duygusal tepkilere yol açmasıdır¹⁷⁷. Örneğin AB üyeliğini referanduma götüren Büyük Britanya Krallığı için üyelikten ayrılma yanlıları, “Ayrılığa Oy Ver” sloganı ile seçmenlere yönelik ikna edici mesaj stratejilerini, korku çekiciliği üzerinden kurmuşlardır. *“Britanya eğer AB üyesi kalırsa, başta Türkiyeli göçmenler olmak üzere yurt genelinde göçmenliği kontrol etmek neredeyse imkânsızlaşacak ve göçmenliğin, neden olduğu düşük ücretler nedeniyle, İngiliz uyruklu işgücü olumsuz yönde etkilenecektir. Ayrıca AB bürokrasisi mal ve hizmetleri pahalı hale getiriyor, bu da ülkenin gidişatını zedeliyor. Bu yüzden ayrılığa oy verin”*,

¹⁷⁶ Kalender, **op.cit.**,s.132 ve Çavuşoğlu ve Pekkaya, **op.cit.**,s. 98.

¹⁷⁷ Şükrü Balcı, “Negatif Siyasal Reklamlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2007, s. 73-106.

gibi olumsuz senaryolar üzerinden seçmen, korku çekiciliği yöntemi ile AB üyeliğinden çıkmaya ikna etmeye çalışılmış ve başarılı da olunmuştur¹⁷⁸. Türkiye’de ise korku çekiciliği, genellikle kamuoyu araştırmalarında lider durumda olan partilere yönelik olarak kullanılan bir tekniktir. Örneğin, 1991 genel seçimlerinden önce Doğru Yol Partisi (DYP) lideri Süleyman Demirel ANAP üzerinden korku çekiciliği tekniğini kullanarak seçmeni kendi partisine oy vermek için ikna etmeye çalışmıştır. Demirel korku çekiciliği mesajı üzerinden, ANAP’ın birinci parti olması durumunda Türkiye’de ekonomik krizin ihtimalinin artacağı ve enflasyonun daha fazla hissedileceği vurgusunu yapmış ve seçmeni ANAP’ın iktidar olması olasılığı üzerinden korku çekiciliği yöntemi ile etkilemeye çalışmıştır. Benzer şekilde, Tansu Çiller de 1995 genel seçimlerinde Refah Partisi’nin (RP) iktidar olması halinde, çağdaşlaşmanın ve laikliğin azalacağı vurgusunu yaparak korku çekiciliği üzerinden kendi partisine oy istemiştir. Cumhurbaşkanı ve AKP’nin eski parti lideri olan Recep Tayyip Erdoğan da 1 Kasım 2015 genel seçimleri sonrasında tek partili iktidar hükümetinin kurulmaması durumunda, enflasyonun ve işsizliğin büyüyeceği ve ekonomik sıkıntı yaşanacağı ifadelerini kullanmıştır. Bu ifadelerle, 1 Kasım 2015 seçimlerinden önce seçmeni tek bir partinin mutlak çoğunluk sağlayarak iktidara gelmesi konusunda korku çekiciliği üzerinden ikna etmeye çalışmıştır¹⁷⁹. Korku çekiciliğinin dışında Freedman ve Fraser tarafından kullanılan kapıyı aralama tekniği de bir çeşit ikna stratejisidir. Bu tekniğe göre, küçük bir isteği yerine getiren kişi, ileride gelebilecek daha büyük istekleri karşılayabilecektir. Kişide bir istek karşısında, bu isteğe yönelik yapıcı bir davranışın gerçekleşmesi sonucunda bu yönde olumlu

¹⁷⁸ “Brexit’e Dair Her Şey”, *Turkish Yatırım*, 14 Haziran 2016,

< <http://www.turkborsa.net/belgeler/raporlar/brexitdairhersey.pdf> >, (erişim tarihi: 14.06.2016).

¹⁷⁹ Bal, *op.cit.*, s.79 ve Çavuşoğlu ve Pekkaya, *op.cit.*, s. 98.

tutumlar gelişecek ve bu tutumlar tekrar davranışa dönüşecektir. Siyasal açıdan da durum benzerdir. Örneğin, siyasal partiler, yeni seçmen kitleleri kazanabilmek için farklı görüşteki seçmenlere kapılarını açarlar ve bu seçmenlerin ikna yoluyla görüşlerini değiştirebileceğine inanırlar¹⁸⁰. Bu yöntemle göre, eğer farklı görüşteki bir seçmen, partinin mitingine katılmaya ikna edilirse, bu seçmenin partinin lehine oy vermesi de kuvvetle muhtemeldir¹⁸¹. Kapıyı kapatma tekniğinde ise seçmenin bir isteği reddetmesi halinde, seçmenden o istekle bağlantılı daha küçük bir isteği yerine getirmesi talep edilir. Çünkü bireyler genel olarak kendilerinden talep edilen istekle ilgili genel bir indirimle gidildiğinde; karşı tarafın yaptığı indirim karşısında genel olarak borçlu kalmamak için, isteği yerine getirme eğilimindedir¹⁸². Kapıyı kapatma stratejisi kapsamında 2001 yılında Nicolas Gueguen ve Celine Jacob tarafından e-mail üzerinden rastgele seçilmiş 1008 kişi üzerinde kontrollü bir deney yapılmıştır. E-mail listelerinden rastgele seçilen bu 1008 kişiden, web üzerinden bir insani yardım kuruluşunun kârı için web sitesini ziyaret etmeleri, sitede yer alan dilekçe formunu imzalamaları ve kuruluş için bir bağış yapmaları talep edilmiştir. 1008 kişinin %63,77'si bağış yapmayı reddetmiştir. Bağış isteğini reddedenlere hemen ardından daha küçük bir bağışta bulunmaları için insani yardım kuruluşuna ait site tarafından yeni bir istek gönderilmiştir. Reddedenlerin %50'si bu sitenin bağış isteğini kabul etmiş ve siteye yardım için ikinci bağışı yapmıştır¹⁸³. Çalışma sonucunda bağış yapma isteğini birinci seferde reddedenlerin, son bağış teklifini kabul etme oranlarının daha

¹⁸⁰ Kalender, **op.cit.**,s.128.

¹⁸¹ Hasan Güllüpunar, "Seçmen Tercihlerinde Kapı Aralama Kapı Kapatma ve Korku Çekiciliği Tekniklerinin Etkilerinin Tespitine Dönük Bir Araştırma", *International Journal of Social Science*, 6 (3), 2013, s. 1186-1187.

¹⁸² Güllüpunar, **op.cit.**,s. 1187.

¹⁸³ Birinci seferde katılımcıların %36,23'ü, ikinci seferde ise %47,06'sı, kuruluşa bağış yapma teklifini kabul etmiştir.

yüksek olduğu dikkatleri çekmektedir¹⁸⁴. Siyasal açıdan da bu yöntem çok kullanılmakta; siyasal partiler ya da adaylar, seçmenlerden önce büyük bir talebi yerine getirmelerini istemekte, bu talebin reddedilmesi halinde taleple ilgili daha küçük bir istemde bulunma taktiğini uygulamaktadırlar. Son olarak gene bir ikna stratejisi olan mesaj tekrarı tekniğinde, seçmenlerin ikna sürecinde mesajın birden çok kere benzer şekilde tekrar edilmesinin seçimde yarattığı etki büyüktür. Tekrarlanan mesajlar, seçmenlerce akılda tutulabilmekte ve zaman içerisinde zihinlere işlenebilmektedir. Bu mesajlar, daha çok partinin genel sloganlarında ve afişlerde yer almaktadır¹⁸⁵. Örneğin 7 Haziran 2015 Genel Seçimler boyunca, AKP, “İstikrara Oy Verin” sloganını öne çıkarırken; CHP, “Milletçe Alkışlıyoruz”; MHP, “Bizimle Yürü Türkiye”; HDP ise “Yeni Yaşam” sloganları ile seçim süreci boyunca mesajlarını tekrarlamışlardır.

e) Kamuoyu Araştırmaları

Kamuoyu araştırmaları, seçmenin oy verme kararında etkili olan önemli bir propaganda ve iletişim faktörlerinden birisidir¹⁸⁶. Kavram, “bir alt gruba veya daha büyük bir gruba genelleştirmek için kullanılan örneklemden veya örneklemin elde edildiği popülasyondan sistematik, bilimsel ve tarafsız bilgi toplama işlevi”, olarak tanımlanmaktadır¹⁸⁷. Seçmenlerin partiler ve adaylara karşı tavırları, siyasal fikirleri, gündemdeki konulara ilişkin görüşleri, kamuoyu araştırmaları tarafından belirlenmekte ve siyasal partiler için önemli bir bilgi kaynağı sunmaktadır¹⁸⁸. Bu

¹⁸⁴ Nicolas Gueguen ve Celine Jacob, “Fund-Raising on the Web: The Effect of an Electronic Foot-in-the-Door on Donatio”, *Cyber Psychology and Behavior*, Cilt.4, Sayı.6, 2001, s. 705-709.

¹⁸⁵ Çavuşoğlu ve Pekkaya, **op.cit.**,s. 99.

¹⁸⁶ Kalender, **op.cit.**,s. 95.

¹⁸⁷ Celinda C. Lake ve Pat Callbek Harper, *Kamuoyu Araştırmaları*, çev., Nurettin Güz, (Ankara: AltınKüre Yayınları), 2002, s. 11.

¹⁸⁸ Kalender, **op.cit.**,s.95-96, ve Çavuşoğlu ve Pekkaya, **op.cit.**,s. 95-96.

nedenle de kamuoyu yoklamaları, siyasal partiler için seçim stratejilerini belirlemeleri anlamında yol gösterici niteliktedir. Seçmenler için de özellikle seçim dönemlerinde karar verme aşamasında yardımcı ve etkili bir faktördür.

Türkiye’de kamuoyu araştırmaları, ilk defa 1960 yılında Nermin Abadan Unat tarafından yabancı kuruluşlar adına yapılmıştır. Siyaset gündemine ilişkin kamuoyu araştırması ise Türkiye’de ilk defa 1975 yılında yapılmıştır. O tarihte yapılan kamuoyu araştırma, 1975 ara seçimlerinde halkın nabzını yoklamak için Milliyet Gazetesi tarafından, Nermin Abadan Unat, Ahmet Taner Kışlalı, Doğu Ergil ve Türker Alkan’a yaptırılmıştır. 1980 yılından sonra da Milliyet, Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet ve Güneş Gazeteleri düzenli olarak tartışmalı konularda kamuoyu yoklamaları yaptırmışlardır¹⁸⁹.

Kamuoyu araştırmaları, seçmenin karar aşamasında önemli bir etkiye sahiptir. Kamuoyu araştırmaları, özellikle de kararlı seçmenden çok medyan seçmen grubunun oy verme kararında daha etkilidir. Bu etki, 2012 yılında Cemal Baltacı ve Erdal Eke tarafından “*Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı*” başlıklı araştırma ile ölçülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen 397 kişiden kendisini medyan olarak tarifleyen seçmenler, kararlı seçmenlere göre yaklaşık olarak %20 daha fazla kamuoyu araştırmalarından etkilendiğini belirtmiştir¹⁹⁰. Yapılan diğer bir araştırma, gene kamuoyu araştırmalarının seçmen üzerinde yaptığı etkiyi ölçmeye yöneliktir. Ahmet Tarık Türkmenoğlu tarafından Konya’da 18 yaşını doldurmuş ve daha önce seçimlerde oy kullanmış olan 500 kişi üzerinde yapılan araştırmaya göre; seçmenlerin %42’si

¹⁸⁹ Erdal Eke ve Cemal Baltacı, “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:1, 2012, s.115-126.

¹⁹⁰ Eke ve Baltacı, **op.cit.**, s.115-126.

kamuoyu araştırmalarını çok önemli bulduklarını ve seçim süresi boyunca yakından izlediklerini vurgulamışlardır. Aynı çalışmada katılımcılar her ne kadar kamuoyu anketlerini yakından takip etmiş olsalar da sadece %11,9’u bu anketlere göre karar verdiğini belirtmişlerdir. Bunun temel sebebi sorulduğunda, %55,6’sı anketlerin güvenilir olmadığı cevabını vermiřlerdir¹⁹¹. Gerçekten, kamuoyu anketlerinin gvenilirliğı sorunu son günlerde ciddi bir tartişma konusudur. Özellikle ulusal ve uluslararası arenada son 2 yıldır seçimlerden önce düzenli olarak yapılan kamuoyu araştırmalarında yapılan tahminler ile gerçek seçim sonuçları arasında görülen yanılma payları yüksektir. Ulusal arenada Türkiye’deki 1 Kasım 2015 genel seçimleri öncesinde yapılan kamuoyu araştırma sonuçları ve uluslararası arenada İsrail¹⁹², Yunanistan¹⁹³ genel seçimleri, Kasım 2016’daki ABD Başkanlık Seçimleri, 23 Haziran 2016 günü Britanya Krallığı’nda yapılan Avrupa Birliğı yeliğinden ayrılıp ayrılmamaya yönelik referandum öncesi, kamuoyu araştırma firmaları tarafından yapılan neredeyse tüm tahminler yanılmıştır. Anket firmalarının bu yanılışı, bütün dünyada ciddi tartişmalara neden olmuştur. Bu alandaki tartişmalara geçmeden önce,

¹⁹¹ Ahmet Tarık Türkmenoğlu, “Kamuoyu araştırmalarının siyasi davranış üzerindeki etkisi: Konya rneğı”, (yüksek lisans tezi, Konya Selçuk niversitesi, 2011), s. 85-95.

¹⁹² İsrail genel seçimleri 17 Mart 2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Seçim sonuçlarına göre oyların %23,73’n Başbakan Binyamin Netanyahu’nun lideri olduğu Likud kazanmıştır. En yakın rakibi olan Siyonist Birlik % 19,06 oy almıştır. Seçim ncesi yapılan neredeyse tüm anketlerde Netanyahu’nun % 21,22 sandalye ıkarabileceğı, Siyonist Birlik’in % 24, 25 sandalyeyle birinci olacağı tahminleri yapılıyordu. İsrail basını, ‘Seçimin en büyük kaybedeni araştırma şirketleri’ yorumunu yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: “Where Israel’s Polls Missed”, 20 Mart 2015, < http://www.huffingtonpost.com/2015/03/18/israel-election-polls_n_6893084.html >, (erişim tarihi: 25 Mart 2015).

¹⁹³ 20 Eylül 2015 tarihinde yapılan Yunanistan genel seçimlerine göre, Radikal Sol Koalisyon (Syriza) Partisi başkanı Aleksis ipras %36,3 oyla tek başına iktidara gelmiştir. İkinci parti ise %27,8 oy oranı ile Yeni Demokrasi partisi olmuştur. Seçimlerden önce son ana kadar anket şirketleri Syriza ile Yeni Demokrasi Partisi’nin başa baş gittiğini, % 0,7 ila 3 arasında bir fark olduğunu göstermektedir. Ancak görüldüğü üzere arada %9’luk bir puan farkı söz konusudur. Anket firmaları ve Yunanistan genel seçim sonuçlarına ilişkin daha fazla detay için bkz: “Greece: Polls show 2 main parties in dead heat before election”, Fox News World, 18 Ekim 2015, < <http://www.foxnews.com/world/2015/09/18/greece-polls-show-2-main-parties-in-dead-heat-before-election.html> >, (erişim tarihi: 04.01.2016).

anket firmalarının yanılgılarının ayrıntıları üzerinde kısaca durmak gerekir ise bütün Türkiye’de 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin ardından koalisyon hükümetinin kurulamaması sonucunda 1 Kasım 2015 tarihinde tekrar edilen genel seçimler için kamuoyu araştırma firmaları tekrar seçim öncesinde seçim sonuçlarına yönelik tahminlerde bulunmuşlardır. Seçim sonuçları açıklandığında, kamuoyu araştırma sonuçlarını yayımlayan 9 kamuoyu araştırma firmasının biri¹⁹⁴ dışında, diğerlerinin tahminleri tutmamıştır.

Sonuç olarak, son dönemlerde kamuoyu araştırmalarının seçim sonuçlarına yönelik yanılgıları, tüm dünyada büyük bir tartışmaya yol açmaktadır. Bu tartışmalar, aslında kamuoyu araştırmalarına verilen önemin bir sonucu olarak yapılmaktadır. Dünyada özellikle seçimlere yönelik kamuoyu anketlerine verilen önem, seçmenin oy verme davranışını yönlendirmek suretiyle siyasal davranış üzerinde etkili olmaktadır.

3. Rasyonel Yaklaşımın Değişkenleri

Çalışmanın bu kısmında, seçmen davranışını açıklayan rasyonel yaklaşımı ve bu yaklaşıma göre seçmen davranışını etkileyen değişkenlere yer verilecektir. Bu değişkenler 3 temel başlık altında tartışılacaktır. Birinci başlık “Ekonomik Oy Verme”, ikinci başlık “Konuya Oy Verme” ve üçüncü başlık “Sunulan Hizmetlere Yönelik Oy Verme”dir. Bu başlıklar altında, ilgili değişkenler örnekler verilerek tartışılacaktır. Sunulan Hizmetlere Yönelik Oy Verme başlığı altında tartışılacak olan hizmet değişkeni, çalışmanın da genel konusunu oluşturduğu için. “Sunulan Hizmetler

¹⁹⁴ 1 Kasım 2015 genel seçimlerine ilişkin 9 kamuoyu araştırma firması, seçimlerden önce yaptıkları son kamuoyu araştırmasına göre seçim tahminlerini yayımlamışlardır. Bu sonuçlar arasında A&G (Adil Gür) tarafından yapılan son araştırmaya ve tahminlere göre AKP% 47,2, CHP %25,2, MHP %13,5, HDP %12,2 ve diğerleri %1,8 oy alacaktır. Bu sonuçlar 1 Kasım 2015 genel seçimlerini Türkiye özelinde en yakın tahmin eden firma olmuştur. Diğer firmaların detaylarına bakmak için bkz: “Dokuz araştırma şirketinin 1 Kasım tahminlerine göre hangi parti, yüzde kaç oy alıyor? ”, 21 Ekim 2015, <<https://t24.com.tr/haber/dokuz-anket-sirketinin-1-kasim-tahmininlere-gore-hangi-parti-yuzde-kac-oy-aldi,313836>>, (erişim tarihi:2 Kasım 2015).

Kapsamında Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi” başlıklı diğer bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınacak ve incelenecektir.

a) Ekonomik Oy Verme

Rasyonel tercih kuramına ilişkin literatür incelemesi yapıldığında oy verme davranışı Downs’un da varsayımları göz önünde alındığında, temelde 2 alt modelde birleşmektedir. Bu modellerin ilkinin, “geçmişe yönelik oy verme” ve “geleceğe yönelik oy verme” (retrospective-prospective voting), diğerini ise “toplum temelli oy verme” ve “birey ve yakın çevresi” temelli oy verme” (sociotropic ve egotropic/pocketbook voting) modelleri oluşturmaktadır. Her iki modelin de kendisine ait 2 alt modeli vardır ve bu modeller arasında 4 farklı birliktelik kurulabilmektedir. Ancak bu modeller, Downs’un varsayımının biraz daha genişletilmiş halidir. Downs’un kendisi bu modelleri doğrudan ekonomik değişkenler bağlamında ayrıntılandırmasa da; 1966 yılında Valdimer Orlando Key ve 1981 yılında Morris Fiorina, rasyonel tercih kuramının en temel belirleyicisinin, ekonomik değişkenler olduğunu kabul etmişlerdir. Bu sebeple, rasyonel tercih kuramı aynı zamanda ekonomik yaklaşım olarak da bilinmektedir. Geçmişe yönelik ve geleceğe yönelik oy verme modelleri, yaklaşımın ana modellerini oluşturmaktadır. Bu modeller, temel söylemlerini çıkarlar ve ekonomik değişimler üzerinden kurgulamaktadır. Bu ana modeller, partilerin ekonomik faaliyetlerinin değerlendirilmesinde geçmişteki dönemin mi, yoksa gelecekteki dönemin mi göz önünde bulundurulacağına yönelik 2 alt modele ayrılmaktadır ¹⁹⁵. Dolayısıyla, partinin ve adayın bir önceki dönem icraatı ve gelecek vaatleri bu modelin ana değişkenlerini oluşturmaktadır. Seçmen tarafından

¹⁹⁵ Joshua A. Tucker, Kristin Michelitch, Marco Morales-Barba ve Andrew Owen, “Looking to the Future: A Better Way to Study Prospective Economic Voting”, 2015, < http://www.politics.ubc.ca/fileadmin/user_upload/poli_sci/Faculty/aowen/EconVoteMethod.pdf> (erişim tarihi: 03.06.2016).

partinin/adayın geçmişteki icraatının değerlendirilmesi ve seçmenin geçmişi göz önünde bulundurarak oy vermesi, geçmişe yönelik oy verme modeli (retrospective voting) olarak ifade edilmektedir. Burada seçmen geleceği değil, geçmişi sağduyu ile değerlendirerek oyunu kullanmaktadır. Seçmen oy kararını belirleme aşamasında, özellikle iktidar partisinin geçmiş dönemde gerçekleştirdiği icraatın genel bir değerlendirmesini yaparak, bu icraattan kendisinin ne kadar ve ne derecede yarar sağladığına bakarak, fikrini belirlemektedir. Partinin geçmiş dönemdeki icraatından memnun değilse seçim süresi boyunca parti veya adayları tarafından yapılan vaatler ve ikna etme çalışmaları, seçmenin kararında etkili olmaktadır. Modelin en önemli noktası ise seçmenin karar verme aşamasında iktidar partisi merkezli bir düşünceyle hareket etmesi ve partinin geçmiş dönemde gerçekleştirdiği icraatında asıl olarak partinin izlediği ekonomi politikalarının sonuçlarını değerlendirerek karar vermesi, yatmaktadır¹⁹⁶. Bu oylamada seçmenin kararını, partinin geçmiş dönemdeki bütün icraatının ekonomik açıdan değerlendirilmesi belirlemektedir. Brad Gomez ve J. Mathew Wilson da seçmenin karar vermesinde ana belirleyici unsurun, geçmişten bugüne kadar ekonomik değişimler ve gelişimler olduğunu vurgulamaktadırlar. Onlara göre seçmenlerin en temel çıkarları, ekonomik unsurlarla örtüşmektedir¹⁹⁷. Bu modelde seçmenler için önemli olan, iktidarın izlemiş olduğu ekonomi politikalarıdır. İktidar partisinin bir önceki dönemdeki çalışmaları ve faaliyetleri ekonomiye katkı sunmuş ve seçmenin ekonomik anlamda kazançlı çıkmasını sağlamış ise seçmenler yeni seçimlerde iktidar partisine veya adayına tekrar oy vererek onu ödüllendirirler.

¹⁹⁶ Roderick Kiwit ve Rivers Douglas, "A Retrospective On Retrospective Voting. In Economic Conditions And Electoral Outcomes", *Political Behavior*, Sayı:4, Cilt:6, 1984, s.369-370.

¹⁹⁷ Brad T. Gomez ve J. Matthew Wilson, "Political Sophistication and Economic Voting in the American Electorate: A Theory of Heterogeneous Attribution", *American Journal of Political Science*, Sayı: 4, Cilt: 45, 2001, s.899-900.

Kötüye gitmesi halinde ise başka bir partiye oy vererek, iktidar partisini cezalandırırlar¹⁹⁸. Kısacası bu modelde hükümet, ekonomik politikalardan sorumludur ve hükümetin devamı bu politikaların seçmende bıraktığı etki ile ilgilidir. Dolayısıyla, partilerin ekonomi politikası konusundaki başarıları veya başarısızlıkları, seçmenin seçim dönemindeki kararında önem taşımaktadır.

Geleceğe yönelik oy verme (prospective voting) ise partilerin gelecek dönemde gerçekleşmesine vaat ettiği eylemlerin, gelişmelerin seçmen tarafından değerlendirilmesinin sonucu olarak şekillenmektedir¹⁹⁹. Bir önceki alt modelde, partinin geçmiş dönemlerdeki icraatı ile geçmişte verilen oylar arasında bir ilişki kurulurken; bu alt modelde de partinin vaatleri, programı ve söylemleri ile geleceğe yönelik oy verme arasında bir ilişki kurulmaktadır. Bu model kapsamında seçmenler, partilerin gelecek için vaatlerini, parti programına yansıtıklarını ve temel söylemlerini ekonomik koşulları göz önünde bulundurarak değerlendirmekte ve kararlarını belirlemektedirler²⁰⁰. Geçmiş ya da geleceğe yönelik oy verme modellerinde, partilerin/adayların ekonomik vaatleri ya da söylemleri, seçmenin geçmiş ya da gelecek ekonomik çıkarları ile ne derecede uygun ise seçmen kararı da o parti veya adaya yönelik o derecede uyumlu olmaktadır. Oy verme davranışında eğer seçmenler öncelikli olarak geçmişteki icraat ya da gelecek için vaatlere göre parti veya aday tercihlerini, öncelikli olarak kendileri ve yakın çevrelerinin ekonomik durumlarını göz önünde bulundurarak belirlerler ise birey ve yakın çevresi temelli olan “ego-tropic/pocketbook” seçim modeline göre oy vermiş olurlar. Seçmenlerin, toplumun

¹⁹⁸ Kiwit ve Douglas Downs, **op.cit.**,s.371-372.

¹⁹⁹ Ercins, **op.cit.**,s.27.

²⁰⁰ Joshua A. Tucker, Kristin Michelitch, Marco Morales-Barba ve Andrew Owen, “Looking to the Future: A Better Way to Study Prospective Economic Voting”, 2015, <http://www.politics.ubc.ca/fileadmin/user_upload/poli_sci/Faculty/aowen/EconVoteMethod.pdf> (erişim tarihi: 03.06.2016).

tümünü göz önünde bulundurarak ulusal ekonominin durumuna göre oy kararlarını belirlemeleri durumunda, toplum temelli model olan “sosyo-tropik” seçim modeli söz konusu olmaktadır²⁰¹.

Türkiye’de yapılan araştırmalar, seçmen davranışının ekonomik faktörler ile doğrudan bir ilişkisi olduğunu göstermektedir. Örneğin, seçmen davranışı ve ekonomi politik arasındaki ilişkiyi inceleyen Birol Akgün, yapmış olduğu bir çalışmada, işsizlik oranı, enflasyon oranı gibi ekonomik değişkenlerin, kolektif oy verme davranışları üzerinde etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Akgün’e²⁰² göre, başta iktidar partisi olmak üzere, partilerin oyu, ekonomideki fiyat hareketlerine/ enflasyona bağlı olarak değişim göstermektedir²⁰³. Akgün bu bulgusunu, 22 Temmuz 2007 tarihli genel seçimler üzerinde yaptığı yorumlarından çıkarmaktadır. Akgün’e göre, 2007 genel seçimlerinin sonuçlarına bakıldığında, ekonomik gelişmelerle, seçmen davranışı arasında bir etkileşim vardır. Bu dönem için seçimlerden sonra yapılan kamuoyu araştırmaları da ekonomi ile seçmen davranışı arasındaki etkileşimi göstermiş; seçmenlerin oy verme gerekçelerinde ekonomik etkenlerin birinci sırada yer aldığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalarda, iş başındaki siyasal iktidarın ekonomi alanındaki uygulamalarının, sandıklarda seçmen tarafından olumlu olarak algılandığı ve iktidarın devam niteliğinde oy kullanıldığı, vurgulanmıştır²⁰⁴. Akgün’e göre, ekonomik büyüme, iktidardaki partinin siyasal desteğini devam ettirmektedir. Ancak, Türk seçmeni,

²⁰¹ Gülay Ercins, “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, 25-28.

²⁰² Birol Akgün, “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik’i Üzerine Bir Model Denemesi”, < <http://www.liberaldt.org.tr/idd/m14/DDbiak.htm>>, (erişim tarihi: 29.05.2016).

²⁰³ Ercins, *op.cit.*,s.29.

²⁰⁴ Abdullah Özkan, “Ekonomi Politik ve Oy Verme Davranışı”, *Türkiye Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 2007, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/665/ekonomi_politik_ve_oy_verme_davranisi> (erişim tarihi: 29.05.2016).

olumsuz yönde seyreden ekonomik göstergelere, olumlu ekonomik gelişmelerden daha büyük bir duyarlılık göstermektedir²⁰⁵.

Sonuç olarak, tüm bu yorumlar ve çalışmalar göstermektedir ki, rasyonel tercih kuram bağlamında ele alınan ekonomik oy verme, seçmen davranışının açıklanmasında en temel davranış biçimlerindendir. Ekonomik değişkenler ise hem partiler hem de seçmenler açısından seçim dönemlerinin belirleyici faktörleri arasında ele alınmaktadır.

b) Konuya Göre Oy Verme

Konuya göre oy verme faktörü, rasyonel tercih kuramının değişkenleri arasındadır. Bu değişken seçmenlerin daha çok partiler ve adaylar konusunda bağımsız, tarafsız ya da kararsız bir duruş sergilemesi durumunda devreye girmektedir. Seçmenler bu değişkende partinin ve parti adayının konular, sorunlar karşısındaki duruşuna göre oy tercihlerini belirlemektedirler²⁰⁶. Seçmenler kararlarını belirlerken bir tarafa konuyu ve sorunu, diğer tarafa da adayın ya da partinin bu sorunlar karşısındaki tutumlarını koyacaklardır. Buradaki “konu/ sorun kavramları aynı anlamda kullanılmakta ve genel tanımı, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası gündemi meşgul eden olaylardan oluşmaktadır. Konu, seçmenlerin temel beklentileri ve taleplerini içermektedir. Konu, bir hizmet ya da politika önerisi veya gündemi meşgul eden soruna yönelik olarak parti ve adayların geliştirdikleri çözüm önerileridir. Bunlar, ekonomi politikaları, çevre, insan hakları, kadın, enerji, güvenlik sorunları, sağlık ve eğitim hizmetlerine yönelik talepler ve benzerleri gibi genel konulardan oluşturmaktadır. Adayın yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası gündemi meşgul eden bu konulara karşısındaki duruşu da

²⁰⁵ Birol Akgün, “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik’i Üzerine Bir Model Denemesi”, < <http://www.liberaldt.org.tr/idd/m14/DDbiak.htm>>, (erişim tarihi: 29.05.2016).

²⁰⁶ Konuya oy verme modelinde kullanılan “konu” kavramı, çalışma boyunca sorun olarak da ele alınmaktadır.

seçmen tarafından adayın kendisi ile aynı düşüncede yer alıp almaması ya da çıkarlarına uyup uymamasına göre değerlendirilmektedir²⁰⁷.

Seçmenler konuya göre oy verme modeli kapsamında oy tercihlerini belirlerken, bir tarafa sorunu ve kendi çıkarlarını, diğer tarafa da adayın bu sorunlar karşısındaki tutumlarını koymaktadırlar. Adayların sorunlar karşısındaki konumu ve bu konunun seçmenlerin çıkarları ile uyumu oy tercihlerinde etkili olabilmektedir. 1985 yılında bu değişken kapsamında çalışmalar yapan George Rabinowitz ve Stuart Elaine Macdonald'a²⁰⁸ göre, konunun önemi ve büyüklüğü, partinin/adayının bunun karşısında alacağı tavır ve söylemler, seçmenler içerisinde değişik etkiler yaratabilmektedir. Kimi seçmenler, güncel sorunlar konusunda fikir sahibi değildir. Bu seçmenlerin sorunlar karşısında fikirleri olmadığı için adayların sorunlar karşısındaki söylemlerini ve duruşlarını da çok önemsemezler. Dolayısıyla, adayları daha çok kişisel özelliklerine ve sorun çözebilme yeteneklerine göre değerlendirirler. Kimi seçmen grubu da (bunlar konuya oy verme değişkenini içine alan seçmen grubunu oluşturmaktadır), soruna ilişkin bir fikri vardır ve adayları bu sorun karşısındaki tutumuna göre değerlendirmektedir. Kendisi ile yakın görüşte olan adayı daha çok ön plana çıkarmaktadır. Kendisine yakın birden fazla aday varsa da adayların sorunlar karşısındaki uygunluğunu, kendi çıkarlarını göz önünde tutarak değerlendirir. Bu nedenle, seçmenler hem adayın uygunluğunu/sorunu çözme yeteneğini hem de sorunun önemini birlikte değerlendirmektedirler²⁰⁹.

²⁰⁷ George Rabinowitz ve Stuart Elaine Macdonald, “ A Directional Theory of Issue Voting”, *The American Political Science Review*, Cilt.83, Sayı.1, 1989, s.131-143.

< https://www.jstor.org/stable/1956436?seq=1#page_scan_tab_contents>, (erişim tarihi: 02.05.2016

²⁰⁸ George Rabinowitz ve Stuart Elaine Macdonald, “ A Directional Theory of Issue Voting”, *The American Political Science Review*, Sayı. 83, Cilt. 1, 1989, s.131-143.

< https://www.jstor.org/stable/1956436?seq=1#page_scan_tab_contents>, (erişim tarihi: 02.05.2016

²⁰⁹ Glenn Platt, Keith T. Poole ve Howard Rosenthal, “Directional and Euclidean Theories of Voting Behavior: A Legislative Comparison”, *Carnegie Mellon University, Legislative Studies Quarterly*, XVII, 1992, s. 561-572.

Yapılan birçok araştırma ve çalışmada, özellikle ekonomiye yönelik söylemler ve vaatler konuya göre oy verme değişkeninin en çok tercih edilen konuları arasında olduğunu göstermektedir. Örneğin, 2014 yılında Amerika’da 1505 seçmen üzerinde yapılan bir araştırma kapsamında, 1505 seçmenin %30’u bir önceki Amerikan seçimlerinde, konuya göre oy verdiklerini belirtmişlerdir. Konuya göre oy veren bu seçmenlerin %21’i ekonomi politikaları, %13’ü sağlık sistemi, %13’ü güvenlik sorunları, %9’u göç ve mülteci sorunu, %6’sı eğitim sistemindeki beklentilerine cevap veren adaya ya da partilere oy verdiklerini belirtmişlerdir²¹⁰.

Türkiye’de de seçmende konuya göre oy verme davranışlarına rastlanmaktadır. Bu kapsamda 20 Aralık 2014 ve 02 Şubat 2015 tarihleri arasında Ali Çarkoğlu, Ersin Kalaycıoğlu ve Erik Nisbet tarafından, “*Türkiye’de Siyaset, Medya ve İnternette Özgürlükler*” başlıklı çalışma 51 ilde 2 bin 356 kişiyle anket yöntemi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Çalışmasının sonuçlarına göre, seçmenlerin %33,1’i “işsizlik” sorununu, Türkiye’nin en önemli sorunu ve partilerin seçim yarışında üzerinde durması gereken temel konulardan birisi olarak belirtmiştir. Bunu %10,7 ile yoksulluk ve gelir eşitsizliği, %10,4 ile terör, %8,4 ile ekonomik istikrarsızlık, %6,4 ile Kürt sorunu izlemektedir. Geri kalan %31,2’si çevre, su, susuzluk, enerji, siyasal belirsizlik ve benzerleri olarak belirtmiş ve oy verirken bu konuları göz önünde bulundurduklarını vurgulamışlardır. Bu seçmenler, aynı zamanda oy verirken

²¹⁰ Liz Hamel, Jamie Firth, and Mollyann Brodie, “Kaiser Health Tracking Poll: August-September 2014”, 2014, <<http://kff.org/health-reform/poll-finding/kaiser-health-tracking-poll-august-september-2014/>>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

partilerin temel konular üzerindeki söylemlerine, geliştirdikleri politikalara da dikkat ettiklerini vurgulamışlardır.²¹¹.

Sonuç olarak ulusal ya da uluslararası gündemi meşgul eden konu, seçmen davranışında etkili faktörlerden bir diğeridir. Bu oy verme modelinde seçmenler, kendi çıkarlarını göz önünde bulundurarak, partilerin ve adayların gündemdeki konulara yaklaşımlarına göre oy tercihlerini belirlemektedirler.

c) Sunulan Hizmetlere Göre Oy Verme

Ulus devletlerin en temel sorumluluklarından birisi, kamu yararı ilkesi uyarınca vatandaşların ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak, kamu hizmeti sunmaktır. Ölçek ekonomisi ve kaynakların etkin ve verimli kullanımı amacıyla sunulan bu hizmetler genel ve yerel hizmetler olmak üzere iki farklı grupta ele alınmaktadır²¹². Genel hizmetler, merkezi yönetimin başkentteki ve taşradaki birimleri tarafından ya da bunların gözetim ve denetimi altında yürütülen kamusal hizmetlerdir. Yerel yönetimler eliyle yürütülen kamusal hizmetler ise ülke vatandaşlarının ihtiyaçları doğrultusunda sunulan yerel nitelikli hizmetlerdir. Bu hizmetler ülkelerin kendi mevzuatlarında ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Örneğin, Türkiye’de parklar, yollar, kaldırımlar, itfaiye, ulaşım, su ve kanalizasyon hizmetleri gibi hizmetler yerel birimlerce sunulan yerel nitelikli hizmet olarak belirlenirken; sağlık, eğitim, vergi ve güvenlik gibi hizmetler de genel nitelikli hizmetler olarak değerlendirilmektedir

Hem genel hem de yerel hizmetler, seçim döneminde seçmenler tarafından değerlendirilmeye alınan değişkenlerden bir diğeridir. Bu değişken, bu çalışma

²¹¹ “51 İlde Yüz Yüze Araştırma: En Önemli Sorun: İşsizlik”, *Evrensel Gazete*, 17 Nisan 2015, <<https://www.evrensel.net/haber/110575/51-ilde-yuz-yuze-arastirma-en-onemli-sorun-issizlik>>, (erişim tarihi: 14.05.2016):

²¹² Özcan Sezer ve Tarık Vural, “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı”, *Maliye Dergisi*, Sayı 159, 2010, s. 203-219.

kapsamında vurgulanan parti veya adayın geçmiş dönemdeki çalışmaları ya da performansları, gelecek dönem için söylem ve vaatlerinin bir bölümünü de kapsamaktadır. Ayrıca konuya oy verme faktörünün de hizmetler kısmını içermektedir. Örneğin, geçmişteki oy verme modeli, bilindiği üzere partinin geçmiş dönemdeki ekonomik faaliyetleri, çalışmaları ve performansına yönelik olarak oy vermeyi içerir. Buradaki icraat ve performans, sunulan hizmetlerden de oluşmaktadır. Bu kapsamda, ekonomik oy verme, konuya oy verme ya da hizmete oy verme aslında birbirleri ile bağlantılı, iç içe geçmiş ve keskin farkları olmayan kavramlardır.

Seçmen davranışını etkileyen faktörlerden; ideoloji, din ve mezhep, aile, etnik kimlik, sosyo-demografik unsurlardan oluşan sosyolojik ve sosyo-psikolojik değişkenlerin hemen hemen hepsi hem yerel hem de genel seçimlerde seçmenler üzerinde benzer etkiler yaratmaktadır. Örneğin, ideolojiye göre oy veren seçmen hem yerel hem de genel seçimlerde kendi ideolojisini yansıtan parti veya adayı tercih edecektir. Ya da küçüklüğünden bu yana bir partiyle bağ kurmuş ve kendisini o partiyle ya da ona yakın görüşü benimseyen başka bir partiyle özdeşleştirmiş seçmen ise yerel ya da genel, her iki seçimde de adaya bakmaksızın kendi gönlündeki partiye oy verecektir. Böyle bir tablo, genel seçimler ile yerel seçimler arasında seçmen davranışına etki eden değişkenler bağlamında çok da önemli farklılıklar olmadığı yorumunu ortaya çıkarsa da temel olarak “yerel seçimler gerek işleyiş, gerekse sonuçları itibarıyla genel seçimlerden farklılıklar” göstermektedir. Yerel seçimlerde seçmen davranışının belirlenmesi sürecinde yerel dinamikler devreye girmektedir²¹³. Kısacası yerel seçimlerde seçmen davranışının belirlenmesinde, sosyolojik ve sosyo-psikolojik etkenlerin yanında, seçmenin oy verme davranışında “yerel koşullar” ön

²¹³ Doğan ve Göker, **op.cit.**,s. 167.

plana çıkmaktadır. Bahsedilen bu yerel koşullardan bir tanesini ilgili bölümde değinilen aday imajı, bir diğerini de vatandaşların ihtiyaçlarına yönelik olarak sunulan yerel hizmetler oluşturmaktadır. Yerel hizmetler, yerel yönetim kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve özel sektörün, vatandaşların ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve kamu yararını sağlamak üzere ilgili yerel yönetim biriminin gözetim ve denetimi altındaki sürekli ve düzenli sundukları hizmetlerdir. Yerel hizmetin bir parçasını oluşturan belediye hizmeti de bir yörede yaşayanların ortak ihtiyaçlarını karşılamak ve kamu yararını sağlamak amacıyla ilgili yerel yönetim birimi olan belediyelerin gözetim ve denetimi altındaki sürekli ve düzenli olarak sundukları hizmetlerdir²¹⁴.

Yerel seçimlerde, özellikle de belediye başkanlığı seçimlerinde ideoloji, din, etnik kimlik gibi birçok faktörün, seçmen tercihinde ciddi etkisi olsa da belediye hizmet faktörü de önemli bir etkileyici unsurdur²¹⁵. Ancak, bu etkinin ne düzeyde olduğuna ve yerel hizmetlerin seçmen davranışı üzerindeki etkisinin ölçülmesi amacıyla yapılan çalışmalar ve araştırmalar son derece sınırlı olduğu için, etkinin düzeyi hakkında tam olarak bir şey söylemek doğru olmayabilir. Bu sınırlılık, bu çalışmanın da ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Çalışmanın kapsamını yerel yönetim kuruluşlarından olan belediyelerce sunulan yerel hizmetlerin ya da belediye hizmetlerinin, seçmenin oy verme davranışı üzerindeki etkisinin araştırılması oluşturmaktadır. Belediye hizmetlerinin seçmen davranışını belirlemedeki yeri, önemi ve boyutları, bu çalışma kapsamında ele alınacak ve ölçülecektir. Belediye hizmetleri ile seçmen davranışı arasındaki ilişkinin önemine ve bu konu kapsamında yapılan sınırlı araştırmaların ve

²¹⁴ Burak Hamza Eryiğit ve Fuat Yörükoğlu, “Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Yöntemleri Ve Hukuksal Altyapı”, *Öneri Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 37, 2012, s.151-165.

²¹⁵ Yusuf Barsboğa, “Yerel Seçimlerde Sportif Hizmetlerin Seçmen Tercihine Olan Etkisi (Konya, Karaman, Aksaray Ve Niğde İli Örneği)”, *Ulusal Köp Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 14-16 Kasım 2013, s. 1-12

Çalışmaların ayrıntılarına geçmeden önce; çalışma kapsamında bu konunun daha iyi açıklanabilmesi ve analizinin yapılabilmesi, seçmen davranışı ile belediye hizmetleri arasındaki bağlantıların kurulabilmesi için öncelikle aşağıda i) belediye hizmet kavramının ne olduğu, ii) Türkiye’de nasıl ele alındığı, belediye hizmetlerinin etkinlikleri, iii) işlevleri ve niteliklerine göre nasıl sınıflandırılmakta olduklarına yer verilmek istenmiştir. Ardından da seçmen davranışı ile belediye hizmetleri arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalara yer verilecektir.

II. Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi

Belediyeler tarafından sunulan belediye hizmeti, o yörede yaşayanların ortak gereksinimlerini karşılamak ve kamu yararını sağlamak üzere sundukları hizmetlerdir. Bu hizmetler, çeşitli yöntem ve örgütlenmelerle yerine getirilmektedir. Bu hizmetlerin belediye seçimlerinde seçmen davranışı üzerinde önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu ilişki çalışmanın “Sunulan Hizmetler Kapsamında Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi” başlıklı bu bölümün ikinci kısmında analiz edilecektir. Bu analizin yapılmasına zemin hazırlamak ve konunun daha iyi açıklanabilmesini sağlayabilmek için bu bölümün, “Yerel Nitelikli Hizmetlerden Belediye Hizmetlerinin Kavramsal erevesi ve Belediye Hizmetinin Etkinlikleri, İşlevleri ve Niteliklerine Göre Sınıflandırılması” başlıklı birinci kısmında, belediye hizmeti kavramının genel erevesi çizilecektir. Ardından, türlerine göre belediye hizmetlerinin sınıflandırılmasıyla ilgili yasal düzenlemeler referans gösterilecektir.

A. Belediye Hizmeti Kavramı

Siyasal ya da kamusal alanda devlet erki tarafından gerçekleştirilen tüm faaliyetler olarak tanımlanan kamu hizmetleri, toplumsal ihtiyaçların karşılanması göz önünde

bulundurularak²¹⁶ vatandaşların hak ve özgürlüklerinden yararlanabilmesi ve tüm değerlerini artırabilmeleri amacıyla idare tarafından kamu yararı gözetilerek sağlanması zorunlu ve yararlı işler olarak tanımlanmaktadır. Devlet tarafından, toplumsal yaşamın devam ettirilebilmesi için gerekli olan toplumsal ihtiyaçların, karşılanması amacıyla üretilen kamu hizmetleri, çeşitli yöntemlerle ve örgütlenmelerle yerine getirilmektedir²¹⁷.

20. yüzyılda refah devleti anlayışının değişmesi ile birlikte, devletin sunması gereken kamu hizmetleri çoğalmıştır. Bu dönemde devletin sunmakla yükümlü olduğu kamusal nitelikli hizmet alanlarının giderek genişlemesiyle, merkezi yönetim birimleri var olan yapısı ve bütçesi ile vatandaş beklentileri doğrultusunda nitelikli hizmet sunamaz hale gelmişlerdir. Zaman içerisinde de merkezi yönetimde hem kaynak sıkıntısı hem de hizmetlerin nitelikli olarak sunulmasında çeşitli sorunlar meydana gelmiştir. 1980'li yıllar itibari ile sosyal devlet anlayışının başta kamu harcamaları olmak üzere devlete getirdiği ağır yük ve devletin yaşadığı mali bunalım devletleri her anlamda zora sokmuştur. Bunun yanında kentlerde iletişim, bilgi, teknolojik olanakların gelişmesi, eş zamanlı olarak nüfusun artışı ve bu doğrultuda hizmetlere olan talebin artması, kamu hizmet sunumunda yeni yöntem arayışlarını da beraberinde getirmiştir.

Küreselleşme sürecinin hızlanması ile refah devleti anlayışında yaşanan dönüşüm ve ekonomide benimsenmeye başlayan neo-liberal politikalar, devletin küçültülmesi ve etkinleştirilmesi tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmaların yanı sıra,

²¹⁶ Onur Karahanoğulları, *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim)*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2002), s. 55-65.

²¹⁷ Karahanoğulları, **op.cit.**, s.6.

desantralizasyon (yerelleşme) politikaları²¹⁸, çeşitlenen ve farklılaşan kent hizmetlerinin daha etkin, verimli, hızlı ve ucuz olarak sunulmasını sağlamak amacıyla yerel yönetimlerin, (bu hizmetlerin sunumunda) daha önemli ve etkin olduğu görüşü benimsenmiştir. Ortak kabul gören bu görüşle birlikte yerel yönetimlerin öngörülen yasal çerçevelerde yapılandırılması için gelişmeler hız kazanmıştır. Bu gelişmelerle birlikte merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yetki ve görev paylaşımı ve bu paylaşım çerçevesinin iyi çizilmesine yönelik çalışmalar da kamu yönetimi reformlarının belirleyici unsurlarından biri haline gelmiştir²¹⁹. Kısacası küreselleşme, bölgeselleşme ve yerelleşme alanında yaşanan bu değişim, en çok kamu hizmeti ve yerel hizmet kavramlarının içeriğini yapısal ve işlevsel anlamda etkilemiştir. Özellikle Avrupa Birliği sürecinde kamu yönetimi anlayışında ve yerel yönetimlerin işlevleri konusunda yaşanan dönüşüm, Türkiye'nin iç dinamiklerinden kaynaklanan etkenler, bütün dünyada olduğu gibi kamu hizmeti- yerel hizmet ilişkisi”²²⁰. bağlamında tekrar ele almıştır.

Yerel hizmet sunmakla yükümlü olan ve 1982 Anayasası'nın “Mahalli İdareler” başlıklı 127. maddesine göre, yerel yönetimler, vatandaşa en yakın olan ve genel politikalarıyla vatandaşın gündelik yaşamına doğrudan etkide bulunan önemli bir yönetsel birimdir²²¹. Bu nedenle, yerel yönetimler gerek demokrasi anlayışının gelişmesi, gerekse doğrudan vatandaşın ihtiyaçlarına yönelik yerel hizmetlerin sunulması açısından oldukça önemli kurumsal yapılardır. Arapça'da kent anlamına

²¹⁸ Özcan Sezer ve Tarık Vural, “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı”, *Maliye Dergisi*, Sayı. 159, Temmuz-Aralık 2010, s. 203-219.

²¹⁹ Ferhan Berkay, “1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt.4, Sayı.9, 2013, s.1-20

²²⁰ Mustafa Ökmen ve Uluç Çağatay, “Kamu Hizmeti- Yerel Hizmet İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar”, *Yerel Politikalar Dergisi*, Temmuz-Aralık 2014, s.79.

²²¹ Şeref Gözübüyük, *T.C. 1982 Anayasası*, (Ankara: Turhan Kitabevi Ofset, 2008), s. 154-156.

gelen belde ya da belediye, toplumbilimsel olarak kenti değil, yerel yönetim birimini anlatmak için kullanılmaktadır²²² Yerel yönetim birimleri içinde en önemli yere sahip olan belediyeler, belli bir yörede birlikte yaşamanın ortaya çıkardığı ihtiyaçların karşılanabilmesi için oluşturulan yerel yönetim birimleridir. Bu birimler, dünyada meydana gelen siyasal, ekonomik, idari, sosyal ve teknolojik gelişmelere koşut olarak oluşan ihtiyaçları karşılama doğrultusunda sürekli bir değişim içindedirler²²³. Belediye hizmeti ya da kamu hizmeti kavramının mekânsal olarak irdelenmesi sonucunda gelişen kent hizmetleri, yerel hizmetler olarak anlaşılmaktadır²²⁴. Bu hizmetler, ortak gereksinimleri karşılamak ve kamu yararını sağlamak için il, ilçe belediyeleri ya da büyükşehir belediyeleri tarafından sunulan ve ilgili belediyenin gözetim ve denetimi altında bulunan sürekli ve düzenli faaliyetlerdir²²⁵.

B. Belediye Hizmetlerinin Sınıflandırılması

Belediyelerin sundukları yerel hizmetler, 2012 tarihli 6360 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında yapılan son değişikliklerle birlikte; il, ilçe belediyeleri için 5393 sayılı Belediye Kanunu, büyükşehirler belediyeleri için de 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu kapsamında yerine getirilmektedir. Türkiye’de belediye hizmetleri, 5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun belediyelerin görev ve sorumluluklarını belirleyen 14. maddesinde²²⁶; “Belediyelerin Görev ve Sorumlulukları” ve 5216 Sayılı Büyükşehir

²²² Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, (İstanbul: Cem Yayınevi, 2012), s.254.

²²³ Eryiğit ve Yörükoğlu, **op.cit.s.** 165.

²²⁴ Hikmet Kavruk, *Anakent’e Bakış-Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*, (Ankara: Hizmet-İş Sendikası, 2002), s. 236.

²²⁵ Ökmen ve Çağatay, **op.cit.**, s.90.

²²⁶ “3 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, 14. Madde, Yayımlandığı Resmi Gazete : Tarih: 13/7/2005 Sayı : 25874”,

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.5393&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5393>, (erişim tarihi: 12 Şubat 2016).

Belediyesi Kanunu²²⁷ 7. maddesinde; “Büyükşehir, ve İlçe Belediyelerinin Görev ve Sorumlulukları” başlıkları altında açık ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmektedir

Türkiye’de belediye hizmetlerinin türlerine göre sınıflandırılmasına ilişkin çalışmaların sayısı son derece sınırlı olduğu için bu bölümde, belediye hizmetlerinin sınıflandırılmasında; yasal kurallarının yanında, Türkiye’de Emre Koyuncu tarafından kaleme alınan, i) “*Vatandaş Karnesi: Kamu Hizmet Performansının İyileştirilmesinde Vatandaşlardan Geri Bildirim Alınması, Katılımcılık Rehberleri*” içinde yer alan hizmet sınıflandırılması ve ii) Nilüfer Negiz’in “*Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi*” başlıklı çalışmasının sosyal hizmetleri türlerine göre sınıflandırılması kısımları da yol gösterici olmuştur. Buna göre, belediye hizmetlerini temel başlıklarına göre aşağıda şekilde sınıflandırmak mümkündür.

a) Kentsel Planlama Hizmetleri

5393 Sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesi kapsamında, düzensiz yapılaşmayı ve çarpık kentleşmeyi önlemek, akçal kaynakların etkin, verimli ve sürdürülebilir kullanılmasını sağlamak, başta vatandaşlar olmak üzere yöneticiler, çalışanlar ve ilgililere yol gösterici ve bilgilendirici bir nitelik taşıyan her türlü planların yapılması, programların hazırlanması belediyelerin hizmet alanları içerisindedir. Belediye başkanı yerel seçimlerin yapılmasının ardından altı ay içinde stratejik planı ve yılbaşından önce de performans programını hazırlamak durumundadır. Nüfusu 50 bin ve üzerindeki belediyeler için stratejik plan hazırlamak zorunludur²²⁸.

²²⁷ 23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 23/7/2004 Sayı :25531”, (erişim tarihi: 11 Mayıs, 2015).

<http://www.mevzuat.gov.tr/>.

²²⁸ “3 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, 14. Madde, Yayımlandığı Resmi Gazete : Tarih: 13/7/2005 Sayı : 25874”,

İl belediyesi dışında belediye sınırları il mülki sınırı olarak genişletilen ve hizmet alanı ilin tamamı olan büyükşehir belediyeleri²²⁹ “çevre düzeni planına uygun olmak kaydıyla, her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak” uygulanmasını sağlar. Bunun yanında, büyükşehir belediyelerinin yıllık hedeflerini belirlemek, stratejik planlama çalışmalarını yürütmek, yatırım programlarını hazırlamak ve katı atık yönetim planlarını hazırlamak durumundadırlar. Büyükşehir belediyesi sınırları içindeki ilçe belediyelerinin tüm planlarını (imar, parselasyon, imar ıslah) olduğu gibi veya üzerinde değişiklik yaparak onaylar ve uygulanmasını denetler. Proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar ve parselasyon planlarını hazırlar, ruhsatlandırmaları yapar ve uygulanmasını sağlar. Ulaşım ana planını yapar veya yaptırır, buna yönelik olarak ulaşım ve toplu taşıma hizmetlerini planlar. Büyükşehir ölçeğinde, il düzeyinde hazırlanan tüm planlara uygun olmak kaydıyla, doğal afetlere ilişkin planları ve diğer hazırlıkları yapar. İlçe belediyesinin talepleri doğrultusunda büyükşehir belediyeleri doğal afet ile ilgili planları da göz

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.5393&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5393>, erişim tarihi: 12 Şubat 2016,

²²⁹ Büyükşehir belediyelerinin hizmet alanlarının il mülki sınır ile birleştirilmesi ve mevcuttaki 16 adet büyükşehir belediye sayının artırılmasına yönelik çalışmalar 6 Aralık 2012 tarihinde “6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile birlikte yasalaşmıştır. Bu Yasa ile beraber mevcut 16 büyükşehir belediyesine 13 il belediyesi daha eklenmiş ve büyükşehir belediye sayısı 29’a yükselmiştir. Bunun yanında bu büyükşehirlerin sınırları il sınırı ile genişletilmiştir. 14 Mart 2013 tarihinde, 6447 sayılı “On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”nun çıkması ile Ordu belediyesinin de büyükşehir statüsüne alınması ile birlikte büyükşehir sayıları 29’dan 30’a yükselmiş ve 26 altı ilçe sayısı da 27’ye yükselmiştir. Son düzenleme ile birlikte 30 büyükşehir il belediyeleri listesi şöyledir: Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kayseri, Kocaeli, Konya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Ordu, Sakarya, Samsun, Şanlıurfa, Tekirdağ, Trabzon, Van’dır.

Ayrıntılı bilgi için bkz: Ferit İzci ve Menaf Turan, “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa İle Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.18, Sayı.1, 2013, s.117-152.

önünde bulundurarak, afet riski altındaki binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerine destek sağlar²³⁰.

Kısacası büyükşehir, ilçe veya il belediyeler, kentsel planlama hizmetleri kapsamında kentlerin fiziksel/mekânsal gelişmelerinin bir plan/düzen çerçevesinde biçimlenmesine katkıda bulunacak her türlü planlama hizmetlerinden sorumludur.

b) Kentsel Altyapı Hizmetleri

Kentlerin gelişiminin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi ve kentlerde yaşayanlarının temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi açısından kentsel altyapı hizmetleri, önemli bir kentsel bileşen olarak ortaya çıkmaktadır. Üstyapı ve üstyapıyı biçimlendiren kent planları (nazım ve uygulama imar planları) ve değişiklikleri ile tutarlı bir şekilde hareket etmesi gereken yerel ve ortak nitelikli su, kanalizasyon, ulaşım, iletişim gibi çok çeşitli altyapı hizmetlerinin yerine getirilmesinden belediyeler sorumludur. Belediye Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca, belediyelerin mücavir alan sınırları içerisinde yer alan her türlü yol, bulvar, cadde, sokak, kavşak, kaldırım, kanalizasyon ve binaların yapım, bakım ve onarımı; belediye araç, gereç ve donanımın tamir, bakımı ve onarımı içme, kullanma ve endüstri suyu için gerekli teknik altyapıyı kurmak, atık su ve yağmur suyunun uzaklaştırılması için “gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlettirmek”,belediyenin görev alanları arasında sayılmaktadır. Ayrıca katı atıkların toplanması ve ortadan kaldırılması hizmetlerini yapmak ve yaptırmak gibi hizmetler de belediyelerin sunmakla yükümlü oldukları kentsel altyapı hizmetleri arasındadır.

²³⁰ “23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu madde 7, Yayımlandığı R.Gazete : Tarih : 23/7/2004 Sayı :25531”,
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.5216&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5216>, (erişim tarihi: 11.02.2016).

Büyükşehir belediyeleri de kentsel altyapı hizmetlerini Büyükşehir Belediye Kanunu'nun 7. maddesinin (g) bendinde belirtilmektedir. Buna göre, büyükşehir belediyeleri kendi görev sahasına giren meydanlar, bulvarlar, cadde ve ana yolları temel olarak yapmak ve yaptırmak, bu yollardaki aydınlatma hizmetlerini yürütmek, aynı zamanda bu yolların bakım ve onarımı ile bu yolların temizliği ve karla mücadele çalışmalarını yürütmekten sorumludur. Büyükşehir belediyeleri kentsel altyapıyı destekleyen kentsel tasarım projelerine uygun olarak cadde bulvar, yol, meydan gibi yerlere yükümlülükler koymak ve ilân ya da reklam asılacak yerleri, bunlara ilişkin genel şekil ve düzenlerini belirlemekle görevlidir. Ayrıca, meydan, bulvar, cadde ve sokakların da ad ve numaralarının verilmesi işlemini yürütmektedir. Hem il belediyeleri hem büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri için hizmet alanları sınırları içerisinde;

- Park, bahçe gibi ortak kullanım alanlarının, kaldırımların, röfujler ve meydanlar üzerindeki havuzların bakımı ve tamiri;
- Katı atık, baraj ve arıtma tesislerine ilişkin hizmetlerinin düzenli olarak sağlanması için teknik altyapının kurulması ve düzenli olarak bu tesislerin denetlenmesi;
- Yol, kaldırım ve asfalt yapım ve onarımı;
- Trafik sinyalizasyon ve aydınlatma bakımı, sayaç okuma ve sayaç sökme-takma işleri,;
- Kentin görülen yerlerinde bina cephelerinde değişiklik ve yenileme ile özel aydınlatma hizmetleri kentsel altyapı hizmetleri arasında sayılmaktadır.

Bunun yanında, nüfusu 10.000'i geçen belediyeler, hizmet alanı il sınırlarına kadar büyüyen büyükşehir belediyeleri belediye meclis kararıyla; turizm, sağlık, sanayi ve

ticaret yatırımlarının ve eğitim kurumlarının su, termal su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi geniş bir alt yapı hizmetleri yürütmektedirler.

c) İskân Hizmetleri

En temel insan ihtiyaçlarından ve haklarından olan, ayrıca kentlerde fiziki yapılı çevrenin temel bileşenlerinden biri olan konut (barınma), kentlerde yaşam kalitesinin belirlenmesinde en temel unsurlardan birisidir. 1982 Anayasası'nın 57. maddesi ile birlikte temel olarak konut sorununu çözme görevi devlete verilmiştir. Kentlerde de belediyeler konut ile ilgili kurum ve kuruluşlar ile işbirliği içinde, konut hizmeti sunmaktadırlar. 5393 sayılı Belediye Kanunu da 14. maddesinin (a) bendi ile birlikte belediyelerin, konut hizmetlerinden sorumlu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca 69. madde ile de belediyeler, mücavir alanların sınırları içinde özel kanunlarla korunması gereken yerler ve tarım arazisi ilan edilen yerler dışında kalan alanlarda, imarlı ve alt yapı arsalar üretebileceği de vurgulanmıştır. Aynı madde ile belediyelere, konut üretimi konusunda da görev verilmiştir. Buna göre belediyeler, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve bankalarla işbirliği çalışmaları ve ortak projeler üreterek, konut ve toplu konut, üretmek, satmak ve kiralamak amacıyla arazi satın almak, kamulaştırma yapmak yetkisine de sahiptirler. Kanunu'nun 73. maddesi kapsamında, kentin eskiyen kesimlerini, kentin gelişimine uygun olarak tekrar inşa ve restore edebilirler. Deprem riskine karşı tedbirler alma veya kentin tarihî ve kültürel dokusunu korumak amacıyla kentsel dönüşüm ve gelişim projelerini uygulamaya geçirebilirler. Benzer düzenlemeler büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri için de geçerlidir. Ancak, büyükşehir belediye sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projesi alanı ilan etmeye ilçe belediyeleri değil, büyükşehir belediyeleri yetkilidir. İlçe belediyeleri

büyükşehir belediye meclisince uygun görülmesi halinde kendi görev sınırları içinde kentsel dönüşüm ve gelişim projelerini uygulayabilirler.

d) Çevre Koruma Hizmetleri

Çevre koruma hizmetleri, çevresel değerlerin korunmasına, çevresel bozulmaların giderilmesine, çevrenin iyileştirilmesine ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerden oluşur. Bu hizmetler, kentteki yaşam için gerekli olan hava, su gibi fiziksel bileşenler ile kentteki çevre kirliliğine neden olan atıklar gibi unsurlarla ilgilidir. Çevre kirliliğinin önlenmesi ve doğal çevrenin korunması, kentlerin ve kentte yaşayanların yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkilidir.

Kentleşme, çevre sorunlarının oluşmasının en önemli nedenleri arasında gösterilmektedir. Çevre sorunları, en yoğun olarak kentlerde yaşanmakta ve yaşam kalitesi başta olmak üzere, kentleri ve yaşayanlarını doğrudan etkilemektedir²³¹. Kentleşme ile birlikte belediyeler, çevre kirliliğinin oluşmaması için gerekli tedbirler alma, çevrenin korunması, geliştirilmesi ve çevre sağlığına yönelik önlemler almak gibi görev ve sorumluluklara sahiptir. Belediyelerin çevrenin korunmasına ilişkin hizmetleri çok çeşitlidir. Belediye ve Büyükşehir Belediye Kanunları kapsamında belediyelerin çevrenin korunmasına yönelik hizmetleri, çevre temizliği, katı atıkların toplanması, sulak alanların ıslahı, bisiklet ve yürüyüş parkurlarının yanında park, bahçe ve yeşil alanların yapımı ve bakımı gibi hizmetleri kapsamaktadır. Belediyelerin, çevre koruma hizmetleri 4 temel başlık altında ele alınabilir. Bu başlıklar; i) atıkların toplanması, ii) atıkların işlenmesi ve bertaraf edilmesi, iii) atık su yönetimi, iv) kirliliğin azaltılmasıdır. Buna göre atıkların toplanması başlığı kapsamında belediyeler sokakların, yolların, meydanların, pazar alanlarının, park ve

²³¹ Ruşen Keleş, Can Hamamcı ve Aykut Çoban, *Çevre Politikası*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2012), s. 155-156.

bahçelerin ve benzerlerinin temizlenmesi ve süpürülmesi ile atılanların tiplerine göre ayırmak suretiyle toplanması; atıkların bertaraf edileceği alanlara taşınmasıdır²³². Kanun kapsamında bu hizmetler, il belediyelerin, büyükşehirlerde de ilçe belediyelerinin sorumluluğu altındadır. Büyükşehir belediyeleri, geri dönüştürülebilir olanlar da dâhil atıkların toplanmasına ilişkin hizmetler arasında eşgüdüm sağlar ve atık yönetim planı hazırlar. Atıkların işlenmesi ve bertaraf edilmesi başlığına göre, atıkların işlenmesi atıkların, “tehlikeli olmaktan çıkarılması, daha güvenli taşınabilir hale getirilmesi, dönüşüme, depolamaya uygun hale getirilmesi ya da hacminin küçültülmesi amacıyla fiziksel, kimyasal ya da biyolojik karakterlerinin ya da bileşimlerinin değiştirilmesi için tasarlanmış olan yöntem”²³³ ve işlemlere yönelik hizmetleri içermektedir. Atıkların bertaraf edilmesi ise “daha fazla kullanılması öngörülmeyen atıkların toprakla örtülmesi, toprak altına gömme konteynerlerde depolama, denize boşaltma ya da diğer uygun bertaraf etme yöntemleri aracılığı ile son depolamasının yapılmasıdır”²³⁴. Atıkların işlenmesi ve bertaraf edilebilmesi için lisanslı şirketler hariç, il belediyeleri 5393 sayılı Kanunu’nun 14. maddesi ve büyükşehir belediyeleri ise 5216 sayılı Kanunu’nun 7. maddesi kapsamında yapılmaktadır. Genel olarak il belediyeleri ve büyükşehir belediyeleri evsel, endüstriyel ve tıbbi atıkların toplanması ve taşınması işlemleri hariç olmak üzere; bu atıkların depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirir. Sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütebilmek için gerekli tesisleri kurar, kurdurur, işletir veya işlettirir. Deniz araçlarının oluşturduğu atıkları toplar, toplatır, arıtır ve

²³² Emre Koyuncu, *Vatandaş Karnesi: Kamu Hizmet Performansının İyileştirilmesinde Vatandaşlardan Geri Bildirim Alınması, Katılımcılık Rehberleri 2/4*, (Ankara: Başak Matbaa, 2014), s. 86.

²³³ Koyuncu, *op.cit.*, s. 86.

²³⁴ Koyuncu, *op.cit.*, s. 86-87.

bununla ilgili gerekli her türlü düzenlemeleri yapar. Atık su yönetimi, kanalizasyon sistemine ilişkin faaliyetlerden ve atık su arıtma faaliyetlerinden oluşmaktadır. Kanalizasyon sistemine ilişkin faaliyetler ise “atık su (yağmur suyu, evsel ve diğer atık sular) boşaltımını sağlayacak kolektör, boru hattı, taşıma kanalları ve pompa sistemlerinin, atığın olduğu mekândan bir arıtma tesisine ya da atık suyun yüzey suyuna boşaltıldığı noktaya kadar inşasını ve yönetimini (kayıp, kaçağın önlenmesi, bakım, tahsilat vb.) içerir”²³⁵. Atık su arıtma faaliyetleri ise atık suyun uygulanan çevre standartlarına ya da diğer kalite normlarına uygun hale getirilmesi için gerçekleştirilen mekanik, biyolojik ya da ileri seviyedeki işlemleri içerir. Bu hizmetlerin sunulmasından da il belediyeleri ve büyükşehir belediyeleri sorumludur. Kirliliğin azaltılması hizmet grubu, genel olarak hava ve iklim dengesinin, toprak ve yer altı ve yer üstü sularının korunması, gürültü ile mücadele ile radyasyona karşı mücadeleyi içerir. Genel olarak deniz kirliliği, “hava kirliliği ve gürültü kirliliğinin izlenmesi, denetlenmesi ve azaltılması Çevre ve Şehircilik Bakanlığının sorumluluğunda olup bazı yerlerde belediyelere bu kapsamdaki çeşitli yetkiler devredilebilmektedir”. Kirliliğin azaltılması konularında belediyeler farkındalık çalışmaları yapabilmektedirler²³⁶.

Büyükşehirler için 2012 tarihinde 6360 sayılı Yasa kapsamında yapılan son düzenlemeler ile birlikte, çevre koruma hizmetleri kapsamında büyükşehir belediyeleri ile büyükşehir ilçe belediyelerine tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla ve yetkiler verilmiştir. Büyükşehir ve büyükşehir ilçe belediyeleri görev alanları kapsamında yapılacak tarım ve hayvancılık faaliyetleri için çiftçiyi destekleyecek faaliyetler geliştirebilecekler, modern üretim ve yetiştiricilik konusunda

²³⁵ Koyuncu, **op.cit.**,s. 86-87.

²³⁶ Koyuncu, **op.cit.**,s. 84-92.

işbirliği çalışmaları yapacak ve projeler üretebilecekleridir²³⁷. Bunun yanında, Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7. maddesinin (j) bendi ve sürdürülebilir kalkınma ilkesi uyarınca büyükşehir belediyeleri, tarım arazileri ile su havzalarının korunmasını sağlar. Bu kapsamda büyükşehir belediyeleri “ağaçlandırma yapmak; hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek ve bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirleri almakla” yükümlüdür. Ayrıca, şehrin bütünlüğüne hizmet edebilecek bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapma/işletme ve ya yaptırma ve işletirmeye de büyükşehir belediyeleri sorumludur. Mezarlık alanlarını tespit eder, yeni mezarlıklar tesis eder, işletir veya işlettirir. Bunun yanı sıra, Büyükşehir belediyelerinin 6360 sayılı Kanun kapsamında çevre koruma hizmetleri başlığında büyükşehir belediyesinin görev alanındaki temizlik ve mezarlık tespiti ve defin hizmetlerini, büyükşehir belediyesi meclisinin kararı ile ilçe belediyelerine devredilebileceği veya bu hizmetlerin birlikte yapılabilceği düzenlenmiştir.

e) Şehir İçi Trafik ve Ulaşım Hizmetleri

Ulaşım hizmeti, kentlerde fiziki yapılı çevrenin temel bileşenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu hizmet, kentlerde yaşayanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik en temel teknik ve sosyal altyapı hizmetlerinden biridir. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 14. maddesinin (a) bendinde, belediyelerin ulaşım ve şehir içi trafik hizmetlerinden sorumlu olduğu belirtilmiştir. Kanunun “Belediyenin Yetkileri ve

²³⁷ On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Kanun No: 6360, 12.11.2012, Yayımlandığı R.Gazete Tarih: 6/12/2012, Sayı: 28489”, erişim tarihi: 11 Şubat, 2016, “6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna İlişkin Rehber”, Türkiye Belediyeler Birliği, 23.06.2014, s. 13-28.

İmtiyazları” başlıklı 15. maddesinin (f) bendine göre, genel olarak il belediyelerinin ulaşımaya yönelik hizmetleri sıralanmıştır. Buna göre il belediyeleri; “toplula taşıma yapmak ve bu kapsamda “deniz ve su ulaşım araçları, tünell, raylı sistem dâhil her türlü toplula taşıma sistemlerini kurmak, kurdurmak, işletmek ve işlet-tirmekle” görevlendirilmiştir. Aynı maddenin (p) bendi gereğince il belediyeleri, toplula taşıma araçlarını, zaman ve güzergâhlarını belirlemek, durak ve park yerlerini tespit etmekle görevlidir. Büyükşehirlerde ise şehir içi trafik ve ulaşım hizmetlerinden büyükşehir belediyeleri ilçe belediyelerinden daha yetkilidir. Büyükşehir belediyeleri, Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7. maddesinin (p) bendi gereğ-i, büyükşehir belediyeleri toplula taşıma hizmetlerini yürütür ve bu hizmeti yerine getirebilmek için gerekli tesisleri kurar, kurdurur, işletir veya işlet-tirir. (f) bendi kapsamında büyükşehir ulaşım ana plânını yapar/yaptırır ve uygular. İl için ulaşım ve toplula taşıma hizmetlerini planlar ve genel koordinasyonu sağlar. Ulaşım ana planı kapsamında kara, deniz, su ve demiryolu üzerinde işletilen her türlü toplula taşıma araçlarının tarifelerini, zaman ve genel güzergahlarını belirler. Ayrıca aynı Kanunu’nun (f) bendi kapsamında, kentteki meydan, cadde, bulvarlar üzerindeki uygun araç park yerlerini tespit eder ve bu yerleri işlet-tirir. (l) bendi kapsamında da yolcu ve yük terminalleri, kapalı ve açık otoparklar yapar, yaptırır, işletir, işlet-tirir veya bunlara ilişkin ruhsatları ruhsat verir ve bu hizmeti, büyükşehir belediyesi meclisinin kararı ile ilçe belediyelerine devredilebilir. Bunun yanında Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 9. madde kapsamında trafik düzeni ve güvenliğini sağlamak, ulaşım hizmetlerini planlama ve eşgüdümünü sağlamak üzere gerekli tedbirleri emniyet, belediye ve ilgili kuruluşların yer aldığı il trafik komisyonları ve büyükşehir belediyelerinin başkanlığındaki ulaşım koordinasyon merkezleri alır.

f) Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri

Kentlerde kamu düzeni ve güvenlik hizmetini sunmak, İl Emniyet Müdürlüğü ve İl Jandarma Komutanlığının yanı sıra belediyelerin de görev alanı içerisindedir. Bu kapsamda, kentlerde belediyeler tarafından sunulan kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri, 3 ana başlık altında ele alınmaktadır. Bunlar, zabıta hizmetleri, itfaiye hizmetleri ve iskân hizmetleri başlığı altında ele alınan ve belediyeler tarafından yürütülen hizmetlerdir. Zabıta hizmetleri, il, ilçe ve büyükşehir belediyeleri tarafından yürütülür. Hem Büyükşehir hem de Belediye Kanunu kapsamında genel sorumluluk alanı belirtilen zabıta hizmetleri, büyükşehir belediyesi ve büyükşehir ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları çerçevesinde paylaşılır. Örneğin, büyükşehir belediyesi tarafından ruhsat verilen işyerleri büyükşehir belediye zabıtası tarafından denetlenirken; ruhsatını ilçe belediyesinden alan yerler, ilçe belediye zabıtası tarafından denetlenmektedir²³⁸.

Zabıta dışında diğer kamu düzeni hizmetlerinden olan itfaiye hizmeti de yangından korunma, yangın söndürme hizmetleri ile şehir içindeki arama-kurtarma hizmetlerinden oluşmaktadır. Belediye sınırlarını il mülki sınırları ile birleştiren ve büyükşehir belediyelerinin hizmet alanlarını genişleten 6360 Kanun kapsamında itfaiye hizmetleri, 30 büyükşehir belediyesinin görev ve yetki alanına dâhil edilmiştir. Bu kapsamda itfaiye hizmetleri, büyükşehirlerde büyükşehir belediyesi tarafından, diğer il ve büyükşehir olmayan ilçelerde ise ilçe belediyeleri tarafından yürütülmektedir²³⁹.

²³⁸ Büyükşehir Belediye Kanunu’nun “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7 maddesinin (k) bendi ve, Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. maddesinin (a) bendi ile 51. maddesinde zabıtanın görev ve yetkileri tanımlanmıştır.

²³⁹ Büyükşehir Belediye Kanunu’nun “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7 maddesinin (u) bendi, Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. Maddesinin (a) bendi ile 52. maddesinde zabıtanın görev ve yetkileri tanımlanmıştır.

İtfaiyenin hizmet alanının dışında kentsel altyapı hizmetleri kapsamında ele alınan afetlerle mücadele de belediyelerin kamu düzeni ve güvenlik hizmet alanları içerisinde. Büyükşehir belediyeleri, 7 maddenin (u) bendi kapsamında “doğal afetlerle ilgili plânları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak ve gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermekle” görevlidir. İlçe belediyesinin isteği doğrultusunda büyükşehir belediyeleri doğal afet ile ilgili planları da göz önünde bulundurarak, afet riski altındaki binaları tahliye etme ve yıkım konusunda ilçe belediyelerine destek sağlar²⁴⁰. İl belediyeleri ise Belediye Kanunu’nun “Acil durum planlaması” başlıklı 53. maddesi gereği, doğal afet ve acil durum planlarını yapması dışında, büyükşehir belediyeleri gibi afet durumlarında gerekli desteği ve yardımı sağlarlar.

g) Toplum Sağlığı Hizmetleri

İnsan ve toplum sağlığını korumak için mevzuatta belediyelere ilişkin görev alanları belirlenmiştir. Buna göre, belediyeler birey ve toplum sağlığını koruyabilmek için Belediye Kanunu’nun 14. maddesinin (b) bendi kapsamında “her türlü tesisi açabilir ve işletebilir”. (a) bendi dâhilinde de acil yardım, arama-kurtarma, ambulans ve cenaze hizmetlerinin yürütülmesi için gerekli altyapıyı oluşturabilirler. Büyükşehir belediyeleri toplum sağlığını korumak için Büyükşehir Belediye Kanunu’nun 7. maddesinin (j) bendi gereği “gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayri sıhhi müesseseleri ruhsatlandırır”, gözetler ve denetler. Ayrıca aynı maddeyle büyükşehir belediyelerine “yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurma ve işletirme” görevleri de verilmiştir. Yine aynı maddenin (v)

²⁴⁰ “23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu madde 7, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 23/7/2004 Sayı :25531”, erişim tarihi: 11 Şubat, 2016, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Asp?MevzuatKod=1.5.5216&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5216>

bendine göre, sağlık merkezleri, hastaneler ve gezici sağlık birimleri kurarak halk sağlığına ilişkin hizmetleri yürütürler. Büyükşehir ilçe belediyeleri ise “sıhhî işyerlerini, ikinci ve üçüncü sınıf sağlığa aykırı kuruluşları, halka açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırma ve denetleme” görev ve sorumlulukları vardır. Bununla beraber hayvanlardan kaynaklanan hastalıkların önlenmesi ve hayvan sağlığının korunmasına yönelik, barınma yerlerinin kurulmasını, işletilmesini ve denetlenmesini de sağlarlar. İl belediyeleri ile ilçe belediyelerinin de gıda bankacılığı yapmasına ilişkin Belediye Kanunu’nun 14. maddesinin (b) bendi uyarınca, düzenleme getirilmiştir.

h) Eğitime Destek Hizmetleri

Eğitime destek hizmetleri kapsamında belediyeler, orta ve yükseköğrenim öğrenci yurtları açabilirler ve gerektiğinde “devlete ait her derecedeki okul binalarının inşaatı ile bakım ve onarımını yapabilir veya yaptırabilir; bunların her türlü araç, gereç ve malzeme ihtiyaçlarını karşılayabilirler”²⁴¹. Eğitim kurumları için su, kanalizasyon, doğal gaz, yol ve aydınlatma gibi alt yapı çalışmalarını geri ödemeli veya ücretsiz olarak yapabilir veya yaptırabilirler²⁴². Ayrıca, hazırlayacağı çalışmalarla meslek ve beceri kazandırıcı örgütlenmeler yapabilirler. Bu kapsamda da başta kadınlar, gençler ve dezavantajlı gruplar olmak üzere kişiye yönelik her türlü eğitim merkezleri ve meslek ve beceri kazandırma kursları açabilirler²⁴³.

i) Kültür, Sanat ve Turizm Hizmetleri

²⁴¹ 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. maddesinin (a) bendi kapsamında tanımlanmıştır.

²⁴² Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin yetki ve imtiyazları” başlıklı 15. maddesi kapsamında tanımlanmıştır.

²⁴³ Eğitime yönelik hizmet alanı, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. maddesinin (a) bendi kapsamında tanımlanmıştır.

Kentlerde yaşam kalitesinin artması, kent belleğinin gelişmesi ve bireylerin kültür, sanat ve turizme yönelik farkındalığının artması bağlamında, kültür, sanat ve turizm hizmetleri de belediyeler tarafından yürütülen önemli hizmet alanlarının başında gelmektedir. Sadece o kente ait değil, ulusal kültür ve sanatsal değerlerin korunması ve vatandaşa aktarılması konusunda da belediyeler önemli çalışmalar yaparlar. Kültürel ve sanatsal değerler bağlamında kentte turizmin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve turizm potansiyelinin tanıtılması belediyelerin görev ve sorumlulukları arasındadır. Turizmin bir ögesi olan, kültür ve tabiat varlıkları ile tarihi dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlarlar. Bu kapsamda, proje geliştirirler ve bu değerlerin korunmasına yönelik olarak bakım ve onarım faaliyetlerini üstlenirler. Korunması mümkün olmayan kültür ve tabiat varlıklarını aslına uygun olarak proje hazırlayıp, yeniden inşa edebilirler. Ayrıca belediyeler, kültür hizmetlerine destek kapsamında yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında yörede dayanışma ve katılımı sağlama, farkındalığı artırma kapsamında gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygularlar²⁴⁴. Büyükşehir belediyeleri de kültür, sanat ve turizm hizmetleri kapsamında, kentlerin bütünlüğüne hizmet edebilecek “kütüphane, müze ve benzeri yerler yapar, yaptırır, işletir veya işlettirebilirler. Bunun yanında yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü kültürel hizmetleri yürütür, geliştirir ve bu amaçla sosyal tesisler kurar, işletir veya işlettirir”²⁴⁵.

²⁴⁴ Kültür ve turizme yönelik hizmet alanı, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. maddesinin (a) bendi kapsamında tanımlanmış; ayrıca Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin yetki ve imtiyazları” başlıklı 15. maddesi kapsamında ele alınmıştır.

²⁴⁵ Kültür ve turizme yönelik hizmet alanı Büyükşehir Belediye Kanunu’nun “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7 maddesinin (m) bendi kapsamında ele alınmıştır.

j) Sosyal Yardım Hizmetleri

Sosyal yardım hizmetleri, sosyal devlet anlayışının bir gereği olarak belediyeler tarafından çocuklar, gençler, engelliler, kadınlar, yaşlılar ve dar gelirlere sunulan her türlü sosyal içerikli faaliyetleri kapsar²⁴⁶. Mevzuata uygun olacak biçimde sosyal belediyeçilik kapsamında yürütülen sosyal yardım hizmetleri, belediyelerin büyüklüğü, yerleşim yerinin nüfusu ve yine belediyelerin akçal gücü ile yakından ilişkilidir. Bu belediye hizmetlerinin mevzuatta nasıl ele alındığı şöyle özetlenebilir;

Belediyelerin kanunlar kapsamında sosyal yardımlara ilişkin genel görevlerine ve bu yardımları nasıl ele aldığına bakılacak olursa; 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda sosyal yardım hizmetleri"...sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma ..." biçiminde 14. madde ile düzenlenmiştir. Bu madde ile belediyeler, yerel düzeydeki sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve sınırları içindeki vatandaşların refahının artırılmasında etkin kuruluşlar haline getirmiştir. 14. maddenin (a) bendinde "...kültür ve sanat, sosyal hizmetler ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma vb. gibi hizmetleri yapar ve yaptırır" ifadesi, çocuklar ve kadınlara yönelik birtakım hizmetlerin belediyelerce sunulabileceğini göstermektedir²⁴⁷. Ayrıca, Kanun kapsamında "Toplum Sağlığı Hizmetleri" başlığında değinilen özellikle dar gelirli ailelere yönelik belediyelere gıda bankacılığı yapabilme yetkisi de verilmiştir. Bunun yanında, aynı Kanunun "Hemşehri hukuku" başlıklı 13. maddesinde, belediyelerin hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapacakları, o kentte yaşayan herkesin

²⁴⁶ Ethem Kadri Pektaş, "Türkiye'de Sosyal Belediyeçilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar", *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2010, s. 1-22.

²⁴⁷ Nilüfer Negiz, "Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, 2011, s.327.

ikamet ettiği yerin hemşerisi olduğu, belediye yardımlarından yararlanma hakkı bulunduğu ve yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulmasının zorunlu olduğu hususları düzenlenmiştir²⁴⁸. Diğer bir düzenlemeye 6360 sayılı Kanunla yapılan değişiklikler sonucunda yer verilmiştir. Buna göre, 6360 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000 üzerindeki belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konuk evi açmak zorunda oldukları düzenlenmiş ve zorunluluk haline getirilmiştir²⁴⁹. Kanunun Belediye başkanının görev ve yetkilerine ilişkin 38. maddesi kapsamında bütçede dar gelirli için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik hizmetleri yürütmek ve engelliler merkezini oluşturmak olarak belirtmiştir. Kanunun belediyenin giderlerini düzenleyen 60. maddesinde, dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yönelik olarak yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar da belediye giderleri arasında sayılarak, belediyelerin bu tür hizmetler için kaynak ayırmaları gerektiği hususu belirtilmiştir. Kanunun belediye hizmetlerine gönüllü katılımını düzenleyen 77. maddesinde ise belediyenin “sağlık, eğitim, sosyal hizmet ve yardım hizmetleriyle, yaşlılara, kadın ve çocuklara, özürlülere, yoksul ve düşkünlere yönelik hizmetlerin yapılmasında, belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayacakları” vurgulanmıştır. Görüldüğü gibi, Kanun ile belediyelere önemli sosyal hizmet görevleri vermiş ve bu hizmetlerin sunumu ile ilgili esaslar düzenlemiştir. 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyeleri belde sakinlerinin yerel ve ortak tüm ihtiyaçlarının muhatabı

²⁴⁸ Negiz, **op.cit.**,s. 328.

²⁴⁹ 100.000 üzerindeki belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konuk evi açmak zorunluluğu, 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” başlıklı 14. maddesinin (a) bendi kapsamında tanımlanmıştır.

olarak görmekte ve buna göre yetkilendirmektedir²⁵⁰. 5216 sayılı Belediye Kanunu'nda Büyükşehir Belediyesi Kanunun 7. maddesinin (v) bendine göre de sosyal ve kültürel hizmetlerin önemi üzerinde durulmuştur. Böylece, ev hanımları, okumamış gençler, işsizler, engelliler vb. insanlar, bu tür etkinliklere katılıp bir meslek veya beceri kazanabilecek; bir yandan gelir elde edecekler, diğer taraftan kurslar sayesinde yeni bir sosyal çevreye katılıp sosyalleşebilecektir. 18. maddesinin (m) bendine göre, yoksul ve muhtaçlar için bütçede ayrılan ödeneği kullanmak, engellilere yönelik faaliyetlere destek olmak üzere özürlü merkezleri oluşturmak, gibi belediye başkanına toplumun diğer kesimleri için faaliyette bulunma konusunda yetki verilmektedir. Ayrıca, 6360 sayılı Kanun kapsamında yapılan düzenleme ile “amatör spor kulüplerine nakdi yardım yapmak, malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor karşılaşmaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı yarışmalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere belediye meclis kararıyla ödül vermek” de spora ve gençlere yönelik sosyal yardım hizmetleri arasındadır²⁵¹.

Belediyeler tarafından yürütülen sosyal hizmetlerin çeşitleri, nitelikleri, yoğunluğu, kalitesi ve etkinlikleri, genel olarak belediyelerin nüfus büyüklüğüne, sahip oldukları mali kaynak, nitelikli personel durumuna, hizmet götürülen toplumun gelişmişlik düzeyine, yapı ve özelliklerine göre değişmekle birlikte; genel olarak bu başlıkta sıralanabilecek başlıca hizmetler, hizmetlerden yararlanan gruplar aşağıda gibi özetlenebilir²⁵².

²⁵⁰ Negiz, **op.cit.**,s. 329-330.

²⁵¹ Amatör spor kulüplerine yönelik nakdi yardım, Büyükşehir Belediye Kanunu'nun “Büyükşehir ve ilçe belediyelerinin görev ve sorumlulukları” başlıklı 7 maddesinin (m) bendi, kapsamında tanımlanmıştır.

²⁵² Negiz, **op.cit.**,s. 327.

- **Çocuklara yönelik hizmetler;** çocukların eğitimine destek verilmesi için çocuklara yönelik destek birimlerinin açılması, çocuklara, yeterli beslenmeye yönelik katkı sağlanması, sokak çocuklarının yaşama kazandırılması için çalışmalar yapmak, projeler geliştirmek, kreş hizmetleri, koruyucu sağlık hizmetleri ve çocuklara yönelik sosyal-kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmek,, dar gelirli ailelerin çocuklarına yönelik sünnet merasimlerini düzenlenmesi²⁵³;
- **Gençlere yönelik hizmetler;** i) madde bağımlılığı ve kötü alışkanlıkların önlenmesine yönelik çalışmaların yapılması, ii) meslek edindirme ve becerilerinin gelişmesi için eğitim yardımı, iş edindirme eğitiminin verilmesi, iii) şehrin uygun görülen yerlerinde gençlere yönelik eğlence ve spor alanlarının yapılması ve sosyal-kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, iv) gençlerin eğitiminde önemli bir tutan eğitim kurumlarına ek olarak, gençlerin fiziki ve zihin gelişmelerine de yardımcı olacak kültür, sanat, spor ve gençlik merkezlerinin kurulması²⁵⁴,
- **Yaşlılara yönelik hizmetler;** i) yaşlılara yönelik huzurevi veya bakımevi tesis etmek, ii) yaşlıların ihtiyaçlarına yönelik gerekli teknik malzemelerin tedariki, iii) sağlık yardımı, iv) yaşlılara yönelik çeşitli sosyal-kültürel faaliyetler gerçekleştirilmek, v) yaşlı kişilere verilen barınma, yiyecek içecek gibi ayni ve nakdi yardımlar, vi) yaşlı kişilere gündelik işlerinde yardımcı olabilmek için yardımlar (evde bakım ve onarım hizmetleri, evde temizlik, evde sağlık, psiko-sosyal destek hizmetleri, günlük bakım hizmetleri, gibi), vii) yaşlı kimselere

²⁵³ Negiz, **op.cit.**,s. 327.

²⁵⁴ Negiz, **op.cit.**,s. 327.

bakan kişilere yapılan ödemelerin belirlenmesi, viii) “yaşlıların toplumdan soyutlanmadan yaşamına devam etmesini sağlamak amacıyla yaşlı hizmet merkezlerinin açılması”²⁵⁵;

- **Engellilere yönelik olarak;** i) kültürel, eğitime yönelik ve sportif amaçlı faaliyetlerin düzenlenmesi, ii) akülü araç, tekerlekli sandalye, hasta yatağı gibi engellilere yönelik yardımlar, iii) fizik tedavi ve rehabilitasyon merkezlerinde tedavi ve bakım hizmetlerinin karşılanması, iv) günlük yaşamı kolaylaştırmaya yönelik mekansal düzenlemeler, v) engellilere yönelik teknik malzeme, gıda, giyim, yakacak ve ulaşım hizmetlerinden yararlanmaya yönelik ayni ve nakdi yardımlar, vi) engellilerin yaşamdan soyutlanmadan yaşamına devam etmeleri için meslek ve iş edindirme kurslarının açılması ve sosyal-kültürel faaliyetlerin düzenlenmesi
- **Dar gelirli ailelere yönelik hizmetler;** i) dar gelirli ailelere yönelik olarak düzenli gıda, temizlik malzemesi, yakacak, ayni ve nakdi yardımlar, ii) muhtaç ve çocuklu ve yeni çocuğu olan dar gelirli aileleri desteklemeye yönelik yardımlar yapılması (örneğin, dar gelirli ailelerde doğan bebeğe nakdi yardım yapılması-altın takma), iii) yaşam mücadelesi veren bu aileler için aş evlerinin açılması, aile eğitim merkezlerinin kurulması, iv) işsiz, çalışamayan, bir meslek veya sanatı öğrenmeye istekli dar gelirli kesimler için meslek ve beceri edindirme kursları açılması,²⁵⁶,
- **Kadınlara yönelik hizmetler;** belediyelerin kadınlar ve çocuklar için konukevi, aile merkezleri, meslek ve beceri edindirme kursları açılması,

²⁵⁵ “Yaşlı Hizmetleri ve Şefkat Evleri”, *Ankara Büyükşehir Belediyesi*, 2016, < <http://www.ankara.bel.tr/index.php?cID=2870>>, (erişim tarihi: 14.06.2016).

²⁵⁶ Negiz, *op.cit.*,s.328.

- **Diğer sosyal yardım hizmetleri;** i) vefat eden kişilere yönelik cenaze ve defin işlemlerinde yardımcı olunması, ii) taziye evine pide ve ayran ikramı yapılması, iii) nikâh ve sünnet organizasyonlarının gerçekleştirilmesi, iv) toplumsal sosyalleşmeyi artırmak için parkların, bahçelerin ve piknik alanlarının yaygınlaştırması, v) toplumsal sosyalleşmeyi artırmak adına festivallerin, gezilerin, konserlerin düzenlenmesi, tiyatro, sinema, kütüphane ve kültür merkezlerinin yaygınlaştırması ve vi) bu anlamda farkındalığın artırılmasına yönelik olanakların desteklenmesi şeklinde belirtilebilir.

Görüldüğü üzere kanunlardaki, sosyal hizmetlerin sunumu ile ilgili düzenlemeler, belediyeleri kentte yaşayanların yerel ve ortak tüm ihtiyaçlarının muhatabı yapmaktadır. Bu nedenle, yasal düzenlemeler belediyelere, vatandaşlarının toplumsal ihtiyaçlarının ve sorunların giderilmesi konularında oldukça önemli ve geniş bir çerçevede görev ve sorumluluklar yüklemişler ve belediyelerin sosyal belediyeciliğe ilişkin sorumluluk alanını genişletmişlerdir.

k) Diğer Hizmetler

Belediyeler, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna bırakılmayan yerel ve ortak nitelikteki diğer hizmetleri de yapar veya yaptırır. Bu hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin akçal durumu ve hizmetin aciliyeti dikkate alınarak belirlenir. Belediye hizmetlerinin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulması gerekir. Hizmet sunumunda engelli, yaşlı ve dar gelirlilerin durumu göz önünde bulundurularak uygun yöntemler saptanır. Ayrıca, belediyeler yerel kalkınma, istihdam ve serbest piyasa koşullarının sağlanmasına yönelik ekonomik ve ticari içerikli yetki, görev ve sorumlulukları da yüklenirler. Bu kapsamda, Belediye ve Büyükşehir Belediyesi Kanunları, belediyelerin kentlerin ekonomik ve

ticari gelişmesini sağlamaya yönelik olarak birtakım hizmetleri yapabilmelerine de imkan tanımakta ve bu amaçla belediyeler bizzat işletme kurabilecekleri gibi, kurulmuş olan işletmelerin ortağı ya da iştirakçisi olarak hizmetleri yürütme hakkına da sahip olabileceklerdir²⁵⁷.

Vatandaşların temel ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda, belediyeler tarafından yürütülen belediye hizmetlerini 10 temel hizmet başlığı altında, Kanunlardaki düzenlenmeleri temel alarak incelenmeye çalıştık. Vatandaşlar her yerel seçimde hizmete yönelik oy verme davranışı doğrultusunda özellikle kendi genel ihtiyaç ve çıkarlarına dönük, bu belediye hizmetlerini ve hizmete yönelik vaatlerini göz önünde bulundurarak, oy verme davranışı sergilemektedirler. Sunulan hizmete yönelik olarak oy vermede, bir önceki başkanın tekrar aday olması halinde geçmiş dönemde sunduğu hizmetler vatandaşın genel çıkarları doğrultusunda tekrar değerlendirilir. Hizmetler ve çıkarlar uyuyor ise eski başkana ve partisine tekrar oy verilir; eğer hizmetler ve çıkarlar uyumuyor ise diğer adayların hizmetlere dönük temel söylem ve vaatleri dikkate alınır.

Sunulan hizmete yönelik oy vermenin, daha ayrıntılı olarak açıklanabilmesi için, belediye hizmetlerinin sınıflandırılmasının ardından; çalışmanın bu kısmında sunulan hizmete yönelik oy verme üzerine yapılan çalışmalar genel anlamıyla değerlendirilecek ve sunulan hizmete yönelik oy vermenin, seçmen davranışını etkileyen diğer faktörler kadar etkili olup olmadığı tartışılacaktır.

²⁵⁷ Diğer hizmetlere ilişkin tanımlamalar, 5393 sayılı Belediye ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunlarının “Belediyelerin görev ve sorumlulukları” ve “Belediyelerin yetki ve imtiyazlar” başlıklı maddeleri kapsamında yapılmıştır.

C. Belediye Hizmetleri-Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Yapılan

Çalışmalar

Dünyada ve Türkiye’de sunulan hizmetler ve seçmen davranışı ilişkisi konusunda bugüne kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde, sunulan hizmetlerin, ayrı bir başlık veya seçmen davranışına etki eden faktörler ya da unsurlar kapsamında çok sınırlı olarak ele alındığı gözlemlenmiştir. Hizmet ve seçmen davranışı arasındaki ilişkiye yönelik olarak yapılan bu sınırlı çalışmaların, dünyada iki farklı biçimde ele alındığı görülmektedir. Bunlardan ilkin, hizmet ve seçmen arasındaki ilişkiyi geçmişe yönelik (retrospective voting) oy verme alt modeli çerçevesinde ele alan araştırmalar oluşturmaktadır. Diğer ise bir önceki kısımda belirtilen, konuya göre oy verme değişkeni çerçevesinde ele alan çalışmalardır. Türkiye’de ise bugüne kadar yapılan çalışmaların sunulan hizmet kalitesinin, vatandaş memnuniyeti üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar çerçevesinde ele alındığı gözlemlenmiştir.

Gelişmiş ülkelerde hizmet ve seçmen davranışı ilişkisi konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, seçmen, sunulan hizmetleri ve bu hizmetlerin kalitesini ağırlıklı olarak yerel seçimlerde partilerin geçmiş dönem faaliyetleri ve performansları kapsamında değerlendirmektedir. Parti ve aday tercihlerini de bu doğrultuda belirlemektedir. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, seçmen, partinin bir önceki dönemde sunmuş olduğu hizmetlerden ve bu hizmetlerin kalitesinden memnun ise ya da bu hizmetler kendi çıkarına bir şekilde hizmet ediyor ise gene aynı partiye oy vermeye devam etmektedir. Hizmetlerin kalitesinden memnun değil ise tercihini diğer partilerden özellikle de parti programında kendine en yakın gelen partiyi seçerek devam etmektedir²⁵⁸. Hangi hizmetler seçmenin belediye seçimlerindeki tercihlerinde

²⁵⁸ Craig M. Burnett ve Vladimir Kogan, “The Politics Of Potholes: Service Quality And Retrospective Voting In Local Elections”, *Journal of Politics Harvard Dataverse*, 2016, s.1-36.

doğrudan etkili olmaktadır sorusuna yanıt arayan araştırmalar sonucunda, seçmenlerin, başta ekonomik düzeni ve yaşam kalitesini etkileyen hizmetlere öncelik verdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Çünkü bu hizmetler, seçmenin temel çıkarları ile daha uyumlu hizmetlerdir. Seçmenler kendi çıkarları ile uyumlu olan bu hizmetleri ve hizmetlerin kalitesini seçim döneminde gözden geçirmeyi tercih etmekte ve belediye başkan adayını veya partisini bu hizmetleri yerine getirip getirmeme konusuna göre değerlendirmektedirler²⁵⁹. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, ekonomik düzeni ve yaşam kalitesini etkileyen ve seçmenlerin çıkarlarını doğrudan ilgilendiren bu hizmetlerin başında, suç oranlarını düşürmeye yönelik olarak belediyeler tarafından sunulan güvenlik hizmetleri gelmektedir²⁶⁰. Örneğin, Roeder, Eisen and Bowling tarafından 2015 yılında New York Belediyesi için yapılan bir çalışmada, belediyenin vatandaşın can ve mal güvenliğini korumaya yönelik olarak sunmuş oldukları polis ve itfaiye hizmetleri gibi suçu azaltmaya yönelik hizmetler, seçmenler tarafından seçim döneminde en başta değerlendirilen hizmet alanlarından birisi olarak belirlenmiştir²⁶¹. Diğer bir hizmet alanı ise seçmenin yaşam kalitesini doğrudan ilgilendiren ve şehrin tümünden öte özellikle seçmenin kendi yaşadığı yerde, belediye tarafından yerine getirilen altyapı hizmetleri olarak belirlenmiştir. Yine San Diego Belediyesi için yapılan bir çalışmaya göre de altyapı hizmetlerinden; yolların bakımı, aydınlatma hizmetleri, çöp toplama hizmetleri vatandaş tarafından, yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkili ve seçimler sırasında değerlendirmeye alınan hizmetler olarak belirlenmiştir. Yapılan çalışmada, seçmenlerin büyük bir çoğunluğu, kendi yaşadıkları yerlerdeki

²⁵⁹ Daniel Hopkins ve Lindsay Pettingill, “Economic Voting in Big-City U.S. Mayoral Elections”, 2015, <<http://ssrn.com/abstract=2567294>>, (erişim tarihi: 16.06.2016).

²⁶⁰ Oliver Roeder, Lauren-Brooke Eisen ve Julia Bowling, “What Caused The Crime Decline?”, *Brennan Center For Justice At New York University School Of Law*, 2015, s.15-66.

²⁶¹ Roeder, Eisen ve Bowling, *op.cit.*, s.15-66.

yolların ve kaldırımların bakımlı ve temiz olmasına ve bu taleplere yönelik olarak belediyeye yapılan istek ve şikâyetlerin dikkate alınmasına önem verdiklerini belirtmişlerdir²⁶². 2013 yılında Michael Miller tarafından yapılan bir çalışma kapsamında ise seçmenleri hizmetler bağlamında ilgilendiren diğer önemli bir faktör de yaşadıkları şehrin farkındalığını, yaşam kalitesini ve bilinirliğini arttıran ve belediyeler tarafından desteklenen faaliyetlerdir. Örneğin, belediyenin desteklediği spor takımlarının elde ettiği galibiyetler ve spor müsabakaları sonucunda elde edilen başarılarla yörenin bilinirliğinin artması, yerel yöneticilerin başarısı olarak görülmektedir. Bu başarı seçim dönemlerinde seçmen tarafından unutulmamakta ve adaya ya da partiye oy olarak geri dönmektedir²⁶³. Yapılan çalışmalarda seçmenlerin, geçmişe yönelik oy verme modeli kapsamında yerel seçimlerde belediyeler tarafından sunulan hizmetlerinden memnuniyet düzeylerine göre “öç alma” ya da “ödüllendirme” duygusuyla hareket ettikleri ortaya çıkmaktadır. Seçmen bir önceki dönemde parti ve aday tarafından sunulan hizmetlerden olumlu yönde etkilendiyse ve bu hizmetler kendi çıkarına hizmet ettiyse, bir sonraki seçimde parti ya da adayı oyuyla ödüllendirirken; olumsuz gelişmeleri de yine oylarıyla cezalandırmaktadır.

Konuya göre oy verme modeli kapsamında da hizmetler seçmen tarafından belirtilen bir alt değişken olarak dikkatleri çekmektedir. Hatırlanacağı üzere, konuya göre oy verme değişkeni kapsamında “konu”, seçmenlerin temel beklentilerini ve taleplerini içeren ve gündemi ilgilendiren temel sorunun başlığını içermektedir. Hizmet de bu başlıklardan bir tanesini oluşturmakta; konuya göre oy verme, hizmete oy verme değişkenini de kapsamaktadır. Örneğin, Amerika’da 2014 yılında 1505

²⁶² Craig M. Burnett ve Vladimir Kogan, **op.cit.**,s.12.

²⁶³ Michael K. Miller, “For the Win! The Effect of Professional Sports Records on Mayoral Elections”, *Social Science Quarterly*, Cilt. 94, Sayı. 1, Mart 2013, s. 60-78.

seçmen üzerinde yapılan bir araştırmada Amerikan seçimlerinde 1505 seçmenin %24'ü yerel topluluğa ya da devlete bağlı hizmetlere (%13'ü sağlık, %5'i güvenlik, %9'u eğitim) ve bu hizmetlere yönelik olarak çözüm önerileri sunan adaylara yönelik oy verdiklerini belirtmişlerdir. Geri kalan %21'i ekonomiyi, %13'ü terörü büyük bir sorun olan görmekte ve bunlara yönelik çözümler geliştiren aday ve partileri desteklediklerini belirtmektedirler²⁶⁴.

Türkiye'de ise hizmet ve seçmen davranışı arasındaki ilişkiye yönelik çalışmaların, hizmet kalitesinin vatandaş memnuniyeti üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar çerçevesinde ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu da geçmişe dönük oy verme modelinin bir türü olarak görülmektedir. Seçmen, yerel seçimlerde, belediyenin bir önceki dönemde sunmuş olduğu hizmetlerinden ve performanslarından memnun ise ve bu hizmetler kendi çıkarları ile uyuyor ise aynı adayı ya da adayın partisini destekler; memnun değil ise diğer parti ve adayların gelecek döneme ilişkin hizmet vaatlerini dikkate alarak oyunu kullanır. Türkiye'de hizmet kalitesi ve hizmetten duyulan memnuniyet üzerinden ölçülen hizmet ve seçmen davranışı ilişkisi, geniş örneklem düzeyi ile en kapsamlı şekilde Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV) ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) gibi düşünce kuruluşları tarafından ölçülmekte ve ele alınmaktadır. Örneğin, Ali Çarkoğlu ve Fikret Adaman tarafından TESEV adına, *“Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform”* konulu araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalardan ilkinin 1999 yılında 1206 kişi üzerinde yapılan çalışmaları, ikincisini ise ve 2004 yılında da 1220 kişi üzerinde yapılan çalışmalar oluşturmaktadır.

²⁶⁴ “Kaiser Health Tracking Poll: Ağustos-Eylül 2014”,
< <http://kff.org/health-reform/poll-finding/kaiser-health-tracking-poll-august-september-2014/>>,
(erişim tarihi: 04.03.2015).

Çalışmalar kapsamında hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin sunmuş oldukları hizmetlerden, vatandaş memnuniyeti ölçülmüştür. Araştırmaların ayrıntıları incelenecek olursa; 1999 yılında vatandaşın merkezi yönetim tarafından sunulan adalet sistemi, polis teşkilatı, sağlık sistemi, eğitim, ulaşım ve özellikle şehirlerarası yollar ve vergi sistemi gibi hizmetlerden memnuniyet düzeyi yıllar itibari ile 10 üzerinden 2,8 puan olarak belirlenmiştir²⁶⁵. 2004 yılında ise bu memnuniyet düzeyi 5,8 puana²⁶⁶ kadar yükselmiştir. Yerel hizmetler bağlamında ise her iki dönemde de park ve oyun alanları, pazar yerleri, sağlık tesisleri, trafik düzenlemesi, kanalizasyon ve su şebekesi, sokakların aydınlatılması, elektrik şebekesi, kaldırımlar, çöp toplama, sokakların temizliği, zabıta denetimi, inşaatların denetimi, asfaltlama, itfaiye ve otopark hizmetleri değerlendirmeye sunulmuştur. Değerlendirme kapsamında, yerel hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeyi 1999 yılında 10 puan üzerinden 5,1 iken; 2004 yılında bu rakam 5,3'e ulaşmıştır. Yine aynı araştırma kapsamında, yerel hizmetlerden memnuniyet sıralamasında itfaiye ve su işleri ilk sırada yer alırken; çöp toplama, sokakların aydınlatılması ve sokakların temizliği hizmetleri için memnuniyet düzeyinde bir azalış saptanmıştır. Ayrıca, ankete katılanların verdiği yanıtlarda ön plana çıkan ilginç bir noktayı da vurgulamak gerekir ise 1999 yılına göre 2004 yılında memnuniyet derecesi en fazla yükselen hizmet, inşaatların denetimi olmuştur²⁶⁷.

Sonuç olarak merkezi yönetim tarafından sunulan hizmetlerden duyulan memnuniyet, 2004 yılında 1999 yılına göre yaklaşık iki kat artarak 10 üzerinden 5,4

²⁶⁵ Ali Çarkoğlu ve Fikret Adaman, *Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform*, (İstanbul: TESEV Yayınları, 2000), s. 43

²⁶⁶ “TESEV Araştırdı: Halk İşsiz Ama Mutlu”, *Radikal Gazetesi*, 2004, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=111714>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

²⁶⁷ Mehmet Özel, Veysel Eren ve Emin İnal, “Yerel Siyaset ve Yerel Halkın Belediye Hizmetlerine Bakışı: Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Üzerine Bir Araştırma”, *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2009.,s.39.

puana yükselirken; belediye hizmetlerinden duyulan memnuniyet az bir artışla 5 tam puana yükselmiştir. Nitekim hem merkezi hem de yerel yönetimlerin sunmuş oldukları hizmetlere ilişkin memnuniyet derecesi araştırması, çalışmanın hemen ardından 28 Mart 2004 tarihinde yapılan yerel seçimlere ve yerel seçim sonuçlarına yansımış ve seçmen yerel hizmetlerden memnuniyetini, dönemin iktidar partisini ödüllendirerek göstermiştir²⁶⁸.

Belediye hizmet kalitesi ve bu hizmetten memnuniyet ile seçmen davranışı arasındaki ilişkiyi sorgulayan diğer önemli bir çalışma da Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından 2014 yılında yapılmıştır²⁶⁹. TEPAV, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından 2013 yılında 81 ilde 196 bin birey ile yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde hazırlanan “*Yaşam Memnuniyeti Araştırması*”²⁷⁰ hizmetlerden memnuniyetin yerel seçimlere olan etkisinin belirlenmesi kapsamında tekrar ele almıştır. TÜİK tarafından yapılan çalışma kapsamında, i) çöp ve çevresel atık toplama, ii) aydınlatma, iii) sokak levhaları ve dış kapı numaralandırma, iv) yol-kaldırım hizmetleri, v) kanalizasyon, vi) şebeke suyu, vii) toplu taşıma hizmetleri, viii) sosyal yardım hizmetleri (hasta ve yoksullara yardım ve engellilere yönelik düzenlemeler) ix) park-bahçe ve yeşil alan hizmetleri gibi belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri, 81 ilde yaşayan 196 bin kişiye sorulmuştur. Yapılan çalışmaya göre bu hizmetler arasında Türkiye’de en çok memnuniyet duyulan hizmet, %74,1 ile aydınlatma hizmeti olarak seçilmiştir. Aydınlatma hizmetini, % 73,3 ile çöp ve çevresel atık toplama, % 73 ile şebeke suyu,

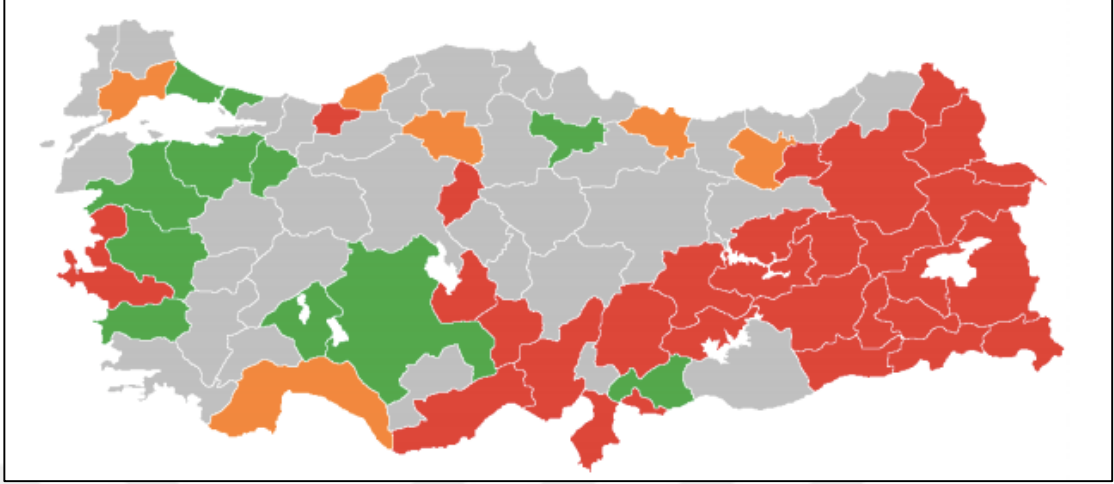
²⁶⁸ Özel, Eren ve İnal, **op.cit.**,s.39.

²⁶⁹ Hasan Çağlayan Dünder, “Kamu ve Belediye Hizmetlerinin Yerel Seçime Etkisi”, *TEPAV*, 2014, s.1-7.

²⁷⁰ TÜİK tarafından Yaşam Memnuniyeti Araştırması, en son 2014 ve 2015 yılları arasında yapılmıştır. Ancak TEPAV tarafından yapılan çalışma kapsamında 2013 yılı TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması’nın verileri kullanılmıştır.

% 72,7 ile sokak levhaları ve dış kapı numaralandırma, % 70,3 kanalizasyon, % 63,8 ile toplu taşıma, % 59,7 ile yol/kaldırım yapımı ve % 57,1 ile yeşil alan hizmetleri izlemektedir. Toplum memnuniyetinin en düşük olduğu hizmet alanı ise % 51,1 ile sosyal yardım hizmetleri olarak belirlenmiştir. Bu hizmetlerden hasta ve yoksullara yardım hizmetlerinde memnuniyet oranı % 53,3 iken, engellilere yönelik düzenlemelerden memnun olanların oranı % 48,9 olarak tespit edilmiştir. Bu 10 farklı belediye hizmetinden 81 ilde duyulan memnuniyet oranları, haritası aşağıda Şekil-3'e yansıtılmıştır. Buna göre, tüm belediye hizmetlerinden memnuniyet oranı Türkiye ortalamasının üzerindeki iller yeşil, tüm belediye hizmetlerinden memnuniyet oranı Türkiye ortalamasının altındaki iller kırmızı, 10 belediye hizmetinden en az 8'inde memnuniyetsizlik belirten iller de turuncu renkle gösterilmiştir. Gri renkte gösterilen iller ise 10 hizmetten 5'inden memnun olan ve Türkiye ortalamasını yansıtan illerdir. Bu haritaya göre 10 farklı belediye hizmetinden en çok memnun olan illerin başında Konya ve Manisa gelmektedir. Bu illeri, Kastamonu, Bilecik, Amasya Isparta, Karabük, İstanbul, Denizli, Karaman, Gaziantep Uşak ve Afyonkarahisar izlemektedir. Bu hizmetlerden memnuniyetin en fazla olduğu 13 il arasına sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi en düşük olan illerden hiçbiri girmemiştir.

Şekil 3: İllerin Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetinin Türkiye Ortalamasına Göre Durumu

Kaynak: “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, 2013, TÜİK ve Hasan Çağlayan Dündar, “Kamu ve Belediye Hizmetlerinin Yerel Seçime Etkisi”, TEPAV, 2014, s.7.

10 farklı belediye hizmetinden memnuniyetin en düşük olduğu illerin başında ise Muş ve Kilis gelmektedir. Muş ve Kilis’i, Adıyaman ve Hakkari izlemektedir. Hakkari’yi Iğdır, Mardin, Bingöl, Ağrı, Siirt, Kars, Batman, Ardahan ve Şırnak izlemektedir. Belediye hizmetlerinden memnuniyetsizliğin en fazla olduğu bu illerin tamamı, sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesinin en düşük olduğu illerdir. Bu illerin dışında Antalya, Düzce, İzmir, Mersin, Adana, Hatay gibi metropollerde hizmetten memnuniyetsizliğini dile getirmiştir²⁷¹.

TÜİK tarafından 2013 yılında yapılan bu araştırmayı TEPAV 2014 yılında, illerin belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyi ile bu düzeyin 2009 ve 2014 yerel seçimlerine yansımaları bağlamında tekrar ele almıştır. TEPAV’ın yapmış olduğu araştırmaya göre, belediye hizmetlerinden memnuniyetsizliğini dile getiren 13 ilin neredeyse tamamı, etnik kimlik açısından bünyesinde daha çok Kürt seçmenini

²⁷¹ Yaşam Memnuniyeti Araştırması, TÜİK, 2013, < <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18507> > (erişim tarihi: 14.11.2015) ve Hasan Çağlayan Dündar, “Kamu ve Belediye Hizmetlerinin Yerel Seçime Etkisi”, TEPAV, 2014, s.7.

barındıran Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki illerden meydana gelmektedir. Çalışma kapsamında bu bölgelerdeki hizmetlerden memnuniyet ile seçmen davranışı arasındaki ilişki incelendiğinde, sunulan hizmete yönelik oy verme faktörünün bu bölgelerde ve seçmenin kararında etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bölgelerde hizmetlerin ötesinde, daha çok etnik kimlik ve parti kimliği temelli faktörlerin oy verme davranışında daha belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Vatandaş hizmete yönelik olarak oy vermekten çok, kendi etnik ve parti kimliğini göz önünde bulundurarak oy vermektedir. Dolayısıyla, yapılan çalışmada hem 2009 hem 2014 yılında yapılan yerel seçimlerde bu bölgelerde daha çok etnik kimlik ve parti kimliği temelli bir oy verme davranışı sergilendiği gözlemlenmiştir. Bu bölgedeki birçok il yerel seçimlerde kendi etnik kimliklerini yansıtan (2009 yerel seçimlerinde) Demokratik Toplum Partisini (DTP) ve 2014 seçimlerinde de 2009 yılında DTP'nin kapatılması ile DTP ile aynı değerleri yansıtan Barış ve Demokrasi Partisi'ni (BDP) desteklemişlerdir. Dolayısıyla TEPAV tarafından yapılan çalışma kapsamında bu iller için hizmet ve seçmen davranışı arasında gerçek anlamda bir ilişki vardır demek doğru olmayacaktır.

Belediye hizmetleri ve seçmen davranışı arasındaki ilişkiyi ölçmek için, Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki illerin dışında hizmetlerden memnuniyetini ve memnuniyetsizliğini belirten, Şekil-3'te almış olduğu yeşil, kırmızı ve turuncu renkleriyle yansıyan diğer illerin de değerlendirilmeye alınması anlamlı olacaktır. Bu illerdeki hizmet ile seçmen davranışı ilişkinin belirlenebilmesi için de renkler dikkate alınarak “illerin durumu ve belediye hizmetlerinden memnuniyetin yerel seçimlere etkisi”ni gösteren Tablo-2²⁷² oluşturulmuştur.

²⁷²“İllerin durumu ve belediye hizmetlerinden memnuniyetin yerel seçimlere etkisi” başlıklı Tablo-2'deki ilk 13 il; i) belediye hizmetinden en çok memnun olan yeşil renkli illerden meydana

Tablo 2: Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetin Yerel Seçimlere Etkisi

İller	Belediye hizmetlerinden memnuniyet sıralaması	2009 Yerel Seçimleri	2014 Yerel Seçimleri	2014 Yerel Seçimde Parti	2014 Yerel Seçimde Başkan
Konya	1	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Manisa	2	MHP	MHP	Değişmedi	Değişmedi
Kastamonu	3	MHP	AKP	Değişti	Değişti
Bilecik	4	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Amasya	5	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Isparta	6	MHP	MHP	Değişmedi	Değişmedi
Karabük	7	MHP	MHP	Değişmedi	Değişmedi
İstanbul	8	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Denizli	9	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Karaman	10	AKP	AKP	Değişmedi	Değişti
Gaziantep	11	AKP	AKP	Değişmedi	Değişti
Uşak	12	MHP	AKP	Değişti	Değişti
Afyonkarahisar	13	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Doğu ve Güneydoğu'nun Dışında Belediye Hizmetlerinden Memnuniyetsizliğin En Yüksek Olduğu İller					
Düzce	68	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Antalya	67	CHP	AKP	Değişti	Değişti
Kırıkkale	66	AKP	AKP	Değişmedi	Değişti
Aksaray	65	AKP	AKP	Değişmedi	Değişti
Niğde	64	AKP	AKP	Değişmedi	Değişmedi
Adana	63	AKP	MHP	Değişti	Değişti
Hatay	62	AKP	CHP	Değişti	Değişti
Mersin	61	CHP	MHP	Değişti	Değişti
İzmir	60	CHP	CHP	Değişmedi	Değişmedi

Kaynak: “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, TÜİK 2013 ve Hasan Çağlayan Dündar, “Kamu ve Belediye Hizmetlerinin Yerel Seçime Etkisi”, TEPAV, 2014, s.5-6’nın uyarlanması ile oluşturulmuştur.

Tablo-2’ye göre belediye hizmetlerinden memnun olduğunu belirten illerin; **i)** %84,6’sı, ²⁷³bir önceki seçim döneminde oy verdiği partiye oy vermiştir; **ii)** illerin

gelmektedir. Tablo-2’deki son 9 il ise doğu ve güneydoğu bölgesindeki illerden sonra, belediye hizmetlerinden en çok memnuniyetsizlik duyan kırmızı ve turuncu renkli illerden oluşmaktadır. Ayrıca tabloda çeşitli renklerle gösterime gidilmiştir. Mavi renk, partisi ve adayı değişne illeri belirtirken; yeşil renk partisi ve adayı değişmeyen illeri işaret etmektedir. Kırmızı renk ise parti veya adaydan herhangi birinin değişimine işaret etmektedir.

²⁷³ %84,6’yı oluşturan bu iller: Konya, Manisa, Bilecik, Amasya, Isparta, Karabük, İstanbul, Denizli, Afyonkarahisar, Karaman, Gaziantep’tir.

%61'i²⁷⁴ bir önceki başkan adayını destekleyerek onu iktidara getirmiştir; **iii**) illerin sadece %15²⁷⁵'inde bir önceki seçimde kazanan parti ve başkan adayı değişmiştir. Tabloya göre hizmetlerden memnun olduğunu belirten illerin büyük çoğunluğu seçimlerde hem bir önceki dönem adayını hem de adayın partisini desteklemiştir. Bu sonuçlara göre, bu illerde hizmet memnuniyeti ile seçmen davranışı arasında bir ilişkinin mümkün olabileceği söylenebilir. Öte yandan hizmetlerden memnun olmayan illerde durum farklıdır. Şöyle ki, Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki iller dışında belediye hizmetlerinden memnuniyetin en düşük olduğu illerin %45'inde hem parti hem de başkan adayı değişmiştir. %55'inde partide ya da başkan adayında değişiklik söz konusu değildir. Hem parti hem de başkan adayı açısından değişikliğe uğrayan iller, Antalya, Mersin, Adana ve Hatay gibi metropollerden oluşmaktadır. Hem parti hem de başkan adayında değişikliğe uğramayan iller ise İzmir ve İç-Anadolu Bölgesi ve Batı Karadeniz'de²⁷⁶ yer alan küçük illerdir. Her ne kadar bu illerde hizmetten memnuniyetsizlik olsa da illerin büyük çoğunluğunda hem parti hem de aday değişimine rastlanmamıştır. Bu durum, illerde hizmetten memnuniyet ile seçmen davranışı arasında doğrudan bir ilişki olmadığını ya da sunulan hizmet dışında yerel seçimlerde diğer faktörlerin etkili olduğu yorumunu getirebilir.

Belediye hizmeti ve seçmen davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen diğer bir çalışma *“Yerel Siyasette Hizmet Sunumunun Seçmen Davranışına Etkisi: Ankara ve Adana Büyükşehir Belediyesi”*²⁷⁷ kapsamında 2009 tarihinde Kemal Görmez ve Sevcan Güleç tarafından yapılan çalışmadır. Görmez ve Güleç çalışma kapsamında, Adana ve

²⁷⁴ %61'i oluşturan bu iller: Konya, Manisa, Bilecik, Amasya, Isparta, Karabük, İstanbul, Denizli, Afyonkarahisar'dır.

²⁷⁵ %15'i oluşturan bu iller: Uşak ve Kastamonu'dur.

²⁷⁶ İç Anadolu ve Batı Karadeniz Bölgesinde yer alan bu iller, Niğde, Kırıkkale, Düzce, Aksaray'dır.

²⁷⁷ Görmez ve Güleç, **op.cit.**,s.59-60.

Ankara'yı yerel seçimlerde hizmet sunumunun etkisi açısından değerlendirmişlerdir. 2009 yerel seçimleri dâhil olmak üzere iki ilde de (1984 ve 2009 yılları arasında Adana'da 5 dönem belediye başkanı seçilen Aytaç Durak ve 1994 ve 2009 yılları arasında Ankara'da 4 dönem belediye başkanı seçilen İ. Melih Gökçek'in) uzun dönemler aynı belediye başkanları seçilmiştir. 2009 yılı da dâhil olmak üzere Adana ve Ankara belediye başkanlarının her ikisi de partilerini farklı nedenlerle değiştirmelerine rağmen, başkanlıklarını korumuşlardır. Başkanların uzun sürelerden beri neden seçildiklerini saptayabilmek için Görmez ve Güleç, 1989-2009 yılları arasında gerçekleşen yerel seçim sonuçlarını analiz etmişler ve Adana için 5, Ankara için 4 dönemdir seçilen belediye başkanlarının seçilme nedenlerini sorgulamışlardır. Çalışma kapsamında seçim dönemlerinde yaşanan gelişmelerin yanında; Görmez ve Güleç, belediyelerin yerel hizmetlerle ilişkisini sorgulayabilmek adına Ankara ve Adana Büyükşehir Belediyelerinin yatırım ve transfer harcamalarına²⁷⁸ ilişkin ayrıntılı tablolarına da yer vermişlerdir. Görmez ve Güleç tarafından yer verilen tablolar dikkate alındığında, transfer harcamalarında seçim dönemlerinde bir artış yaşandığını gözlemlenmiştir. Yazarlar bu artışın nedenini, yatırım harcamalarının daha uzun vadeli bir planlamayı gerektirmesi nedeniyle, yerel seçimler sırasında yapılacak olan sosyal yardım gibi, seçmenler için önemli olan bazı hizmet kalemlerinin transfer harcamaları altında yapılmasına bağlamışlardır. Dolayısıyla transfer harcamalarında seçim dönemlerinde yaşanan artış, yazarlar tarafından seçim yatırımı olarak

²⁷⁸**Yatırım Harcaması:** “Belediyelerin bünyesinde yeni bir yapı oluşturma amacıyla ve uzun dönemde getirisi olan veya hizmet harcamalarıdır. Okul, hastahane, otoyol vb alanlarda yapılan harcamalar yatırım harcamalarına örnek gösterilebilir”.

Transfer Harcaması “Herhangi bir mal veya hizmet alımı olmaksızın karşılıksız yapılan harcamalardır”

Detaylı bilgi için bkz: “Kamu Harcama Analizi”, TESEV, 2015,

< http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Kamu_Harcamaları_Analizi_El_Kitabı.pdf>, (erişim tarihi: 27.05.2015)

değerlendirilmiştir. Her ne kadar yazarlara göre, transfer harcamalarında yaşanan artışın, seçmen davranışını nasıl etkilediği doğrudan ve tam olarak ölçülmesine de; bu artışlar seçim dönemlerinde seçim yatırımı olarak görülmekte ve sosyal yardım hizmeti altında (ayni ve nakdi yardımlar, gıda, yakacak ve benzeri yardımlar), seçim sonuçlarında etkili olabilmektedir. Çalışmanın sonucunda yazarlara göre seçim yatırımlarının yanında; bu iki ilde yerel seçimlerde seçmen davranışında etkili olan faktörler şöyledir: i) sunulan hizmetler ve hizmetlerden duyulan memnuniyet, ii) adayların, seçim süreçlerinde izlemiş oldukları politikalar ve seçim dönemlerinde vatandaşta farkındalığın artırılması için hazırlanan kitapçıklar, dergiler, broşürler, iii) adayların başkanlık deneyimleri (örneğin Aytaç Durak'ın 25 yıl ve Melih Gökçek'in 20 yıl belediye başkanlığı deneyimine sahip olması), iv) ideoloji, parti ve parti liderinin tutumu; v) seçim kampanyalarında adayların kullandıkları dil-üslup ve v) kamuoyu araştırmalarıdır.

Sunulan hizmetlerle ve seçmen davranışı ilişkisi bağlamında yapılan diğer bir çalışma 2013 yılında Erkan Tural Demirel, Ahmet Yatkın, Muhammet Düşükcan, Neslihan Derin, Arzu Çakınberk ve Mehmet Güven tarafından “Yerel Siyasette Seçmen Bağlılığını Belediye Hizmet Kalitesi Aracılığıyla Oluşturmak: TRB-I Bölgesi Örneği”²⁷⁹ başlıklı çalışmadır. Bu çalışmanın temel amacını, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin kalitesinin, seçmen davranışı üzerinde etkisinin olup olmadığının tespitine yöneliktir. Çalışmanın evrenini, TRB1 bölgesinde yer alan Elazığ, Malatya, Bingöl, Tunceli il merkezlerindeki belediyelerin sınırları içerisinde yaşayan seçmenler oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında tesadüfî örnekleme yöntemiyle seçilen 1616

²⁷⁹ Erkan Tural Demirel, Ahmet Yatkın, Muhammet Düşükcan, Neslihan Derin, Arzu Çakınberk ve Mehmet Güven, “Yerel Siyasette Seçmen Bağlılığını Belediye Hizmet Kalitesi Aracılığıyla Oluşturmak: TRB-I Bölgesi Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt. 6, Sayı. 4, 2013, s. 305-33.

seçmenle anketler yapılmış ve anketler kapsamında belediye hizmet kalitesi ve seçmen bağlılığı ölçülmeye çalışmıştır. Çalışmada, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin kalitesi, “güvenilirlik, fiziksel unsurlar, vatandaş anlama, iletişim, erişebilirlik ve yeterlilik” gibi unsurlar ile ölçülmüştür. Çalışmanın sonucunda da Elazığ, Malatya, Bingöl, Tunceli illerinde belediye hizmetlerinin kalitesi ile seçmen davranışı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir.

“Belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri üzerine bir araştırma: Çanakkale Örneği”²⁸⁰ Cumhur Aslan ve Şeref Uluocak tarafından 2012 yılında yapılan diğer bir örnek çalışmadır. Çalışmanın amacı, belediye hizmetlerinden duyulan memnuniyet düzeylerinin seçimlere etkisinin olup olmadığının saptanmasına yöneliktir. Çalışmada 388 denekle yüz yüze görüşmeler yapılarak anket gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan bireylerin %97’sinin belediye hizmetlerine dönük değerlendirmeleri genel olarak “başarısız”dır. Özellikle, kentsel altyapı ve toplu taşıma faaliyetleri, en başarısız görülen hizmet alanları arasında sayılmıştır. Dolayısıyla, bu çalışma sonucunda hizmet ve seçmen davranışı arasında doğrudan bir ilişki tespit edilmemiştir. Çalışma sonucunda seçmen, Çanakkale Belediyesi’nin yürütmüş olduğu hizmetlerden memnun olmasa da 1989 yılından bu yana yapılan yerel seçimler sonucunda Çanakkale Belediyesi’nde CHP’nin birinci parti çıkması, Çanakkale’de yerel seçimlerde daha çok parti kimliği ve ideolojik ekseninde bir seçmen davranışının ön planda olduğunu ortaya koymuştur.

²⁸⁰ Cumhur Aslan ve Şeref Uluocak, “Belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri üzerine bir araştırma: Çanakkale örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2012, s.174-201.

²⁸⁰ Erkan Tural Demirel, Ahmet Yatkın, Muhammet Düşükcan, Neslihan Derin, Arzu Çakınberk ve Mehmet Güven, “Yerel Siyasette Seçmen Bağlılığını Belediye Hizmet Kalitesi Aracılığıyla Oluşturmak: TRB-I Bölgesi Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Cilt. 6, Sayı. 4, 2013, s. 305-33.

²⁸⁰ Aslan ve Uluocak, **op.cit.**,s.174-201.

Sonuç olarak, Türkiye’de belediye hizmetlerinden memnuniyet düzeyleri ve bu hizmetlerin kalitesinin ölçülmesi kapsamında gerek akademik yazın, gerekse doktora ve yüksek lisans tezleri gibi birçok çalışma yapılmıştır. Ancak hem ulusal hem de uluslararası örneklerde görüldüğü üzere bu çalışmalar ağırlıklı olarak hizmetlerden memnuniyet ve bu hizmetlerin kalitesinin ölçülmesi üzerinedir. Hizmetlerin seçmen üzerindeki etkisinin doğrudan ölçülmesine yönelik çalışmaların sayısı son derece azdır. Örneklerde de görüldüğü üzere, Türkiye’de yapılan çalışmaların bir kısmında “hizmet kalitesi ve seçmen davranışı arasında bir ilişki vardır” hipotezi doğrulanırken; bazılarında da “hizmet kalitesi ve seçmen davranışı arasında bir ilişki olmadığı” tespit edilmiştir. Türkiye’de her ne kadar sunulan hizmete yönelik oy verme, daha çok hizmet kalitesi ve memnuniyet üzerinden ölçülse de hizmete yönelik oy verme seçmen davranışını etkileyen önemli faktörler arasındadır.

İKİNCİ BÖLÜM: TÜRKİYE’DE VE ANKARA’DA 1980’DEN GÜNÜMÜZE SEÇİMLER VE SEÇMEN DAVRANIŞLARININ ANALİZİ

“Seçmenin Oy Verme Davranışı ve Belediye Hizmetleri” başlıklı çalışmanın birinci bölümünde ele alınan seçmen davranışı ve seçmen davranışına yön veren etkenler, Türkiye’de ve Ankara’da “Türkiye’de Seçmen Davranışları ve 1980’den Günümüze Ankara İlinde Seçimler ve Seçmen Davranışının Analizi” başlığı altında çalışmanın bu bölümünde tartışılacaktır. Bu tartışma bağlamında, çalışma iki kısma ayrılmıştır. “Türkiye’de Seçmen Davranışları ve Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler” başlıklı birinci kısımda, Türk seçmen davranışının analiz edilebilmesi için 1946 yılından günümüze kadar toplam 17 genel seçim ve 14 yerel yönetimler seçimleri, dönemin siyasal konjonktürü ve seçmen davranışına yönelik olarak yapılan çalışmaları göz önünde bulundurularak incelenmeye çalışılacaktır. Bu kısım, çalışmanın birinci bölümde tartışılan ve başta ABD olmak üzere dünya örnekleri üzerinden incelenen seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımlar ve bu yaklaşımlar doğrultusunda seçmen davranışını etkileyen değişkenler açısından tartışılacaktır. Çalışma kapsamında yerel seçimlerdeki seçmen davranışı büyükşehir ve ilçe belediye başkan seçimleri çerçevesinde ele alınacaktır. Çalışmada, ayrıca, Türkiye’de seçmen davranışını etkileyen faktörlerin yerel ve genel seçimlere göre farklılaşıp, farklılaşmadığı, özellikle sunulan belediye hizmetlerinin yerel seçimlerde seçmenin kararında ne derece etkili olduğu tartışılacaktır.

Türkiye’de yerel ve genel seçimlerde seçmen davranışının analiz edilmesinin ardından, “1980’den Günümüze Ankara İlinde Seçimler ve Seçmen Davranışının Analizi” başlıklı çalışmanın ikinci kısmına yer verilecektir. Bu kısımda, çalışmanın Ankara ili Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediye sınırları içerisinde belediye hizmeti

ve seçmen davranış ilişkisine yönelik olarak yapılan alan araştırması analizlerine ışık tutması amacıyla; 1980’den günümüze kadar Ankara ilinde yerel ve genel seçim sonuçlarının seçmen davranışı üzerindeki etkisine yer verilecektir. Ardından sonuçlar, tüm Türkiye’de genel ve yerel seçim sonuçlarının seçmen davranışı üzerindeki etkisi dikkate alınarak tartışılacaktır.

I. Türkiye’de Seçmen Davranışları ve Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler

Türkiye’nin 1946 yılından bu yana “uzunca sayılabilecek çok partili demokratik siyasal bir tecrübesi vardır”²⁸¹. Bu siyasal deneyim göz önünde tutulduğunda, Türkiye’deki ilk çok partili sistemin doğuşu olan 1946 yılından günümüze kadar geçen sürede 17 Milletvekili Genel Seçimi, 14 Yerel Yönetimler Seçimi, 8 Cumhuriyet Senatosu Seçimi, en son 16 Nisan 2017 yılında yapılan Anayasa Değişikliği ile 7 Referandum olmak üzere toplam 46 seçim yapılmıştır. Bu kadar seçim deneyimi yaşamış bir ülkede seçmen davranışına yönelik olarak yapılan çalışmaların sayısı maalesef son derece sınırlıdır. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, araştırmacıların siyasal deneyimlerini, seçmen davranışı yerine siyasal partilere bağlamaları olarak gösterilebilir²⁸² Türkiye’de seçmen davranışına yönelik analitik çalışmaların son derece sınırlı olması, çalışmanın “Türkiye’de Seçmen Davranışları ve Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler” başlıklı bu kısmın yazılmasının ardındaki gerekçelerden birisidir.

Çalışmada 1946-2015 yılı arasında gerçekleştirilen tüm genel ve yerel seçimler 5 dönem içerisinde incelenmiştir. Birinci dönem 1946-1960 yılları arasını

²⁸¹ Orhan Gökçe, Birol Akgün ve Süleyman Karaçor, “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 4, 2002, s.10.

²⁸² Gökçe, Birol Akgün ve Karaçor, *op.cit.*, s.10.

kapsamaktadır. Bu dönem, siyasal anlamda çok partili bir dönemi işaret etse de yönetimde tek parti iktidarının gücü ile devam eden bir dönem olmuş ve 1960 askeri darbesi ile son bulmuştur. İkinci dönem 1961-1980 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönemde de yönetimde tek partinin gücü kendini göstermiş ve tıpkı 1946-1960 yılları arasında olduğu gibi bu dönem de bir askeri darbe (1980 Askeri Darbesi) ile sona ermiştir. Üçüncü dönem 1980-1990 yılları arasını kapsamaktadır. Bu dönem, girişimciliği, özel mülkiyeti ve özelleştirmeleri destekleyen politikalar dönemidir. Üçüncü dönem de gene tek partinin hâkim olduğu bir dönemdir. Dördüncü dönemi oluşturan 1990-2000'li yıllar, tek parti döneminin sonra erdiği, yerine koalisyon hükümetlerinin geldiği ve seçmen davranışlarında farklılaşmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. 2000 ve sonrası ise tek partili iktidar döneminin yeniden başladığı beşinci dönemi oluşturmaktadır.

Türk siyasal hayatı yukarıda da özetlendiği gibi, 1946 yılından günümüz kadar 5 temel önemli siyasal dönem geçirmiştir. Her bir dönemin kendi içerisinde dinamiği ve seçmen üzerinde yarattığı davranışsal özellikler birbirinden farklıdır. Seçmenin davranışları dönemsel olarak rasyonel, sezgisel, sosyolojik ve sosyo-psikolojik, yaklaşımlar kapsamında değerlendirilmiştir.

Çalışmada sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlar bir arada çok kullanılmıştır. Çünkü her iki yaklaşımda bir önceki bölümde değinildiği üzere; din, ideoloji, aile, sosyo-demografik özellikler gibi seçmen davranışını etkileyen bazı faktörler açısından benzer görüşlere sahiptir. Din, ideoloji gibi etmenlerin dönemsel olarak seçmeni çok etkilediği düşünüldüğü için de çalışmada her iki yaklaşım da yer almaktadır.

Çalışmada bu dönemler için seçmen davranışına yönelik araştırmalar, Türkiye'de seçmenin tek bir oy verme yaklaşımına sahip olmadığını, oy vermede çeşitliliği

barındırdığını göstermektedir. Örneğin, Kalaycıoğlu'na göre Türkiye'deki seçmenin davranışları daha çok ideolojik ve kültürel faaliyetlere bağlı iken;²⁸³; Muzaffer Sencer, Türkiye'de seçmenlerin geçmişe yönelik oy verme modeli çerçevesinde bir davranış geliştirdiğini öne sürerek, Türkiye'deki seçmen davranışında daha çok ekonomik durumun dikkate alındığını belirtmektedir²⁸⁴. Yılmaz Esmer ise Türk seçmen davranışının ağırlıklı olarak ideolojiler etrafında şekillendiğini vurgulamıştır²⁸⁵. Sonuç olarak çalışmanın bu kısmında seçmen davranışında çeşitliliği bünyesinde barındıran bu 5 temel dönemin siyasal sahnedeki özellikleri göz önünde bulundurularak, Türk seçmen davranışının gelişimi, bu davranışların hangi yaklaşımlar tarafından şekillendiğine; 1946'dan günümüze kadar 17 Milletvekili Genel Seçimi, 14 Yerel Yönetimler Seçimi göz önünde bulundurularak açıklanmaya çalışılacaktır.

A. Çok Partili Dönem ile Beraber Seçmen Davranışı: 1946-1960

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesine karşılık gelen 1945 yılı ile birlikte, CHP'nin tek parti yönetimine karşı eleştiriler artmış ve parti içinde düşünce ve görüş ayrılıkları baş göstermeye başlamıştır²⁸⁶. CHP içindeki muhalif sesler, aynı yılda gerçekleşen Bütçe Kanunu ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun görüşmeleri esnasında daha da artmıştır²⁸⁷. Kanun kapsamında büyük toprak sahiplerinden alınacak toprakların kamulaştırılıp, topraksız çiftçiye dağıtılması gündeme getirilmiştir. Bu tasarının yasalaşmasına CHP Aydın Milletvekili Adnan Menderes'in başı çektiği büyük toprak

²⁸³ Ersin Kalaycıoğlu, "The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with the Post-Cold War Era", *New Perspectives on Turkey*, Sayı. 20, 1999, s.55.

²⁸⁴ Muzaffer Sencer, *Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Seçmen Davranışları*, (İstanbul: May Yayınları, 1974), s.277-278.

²⁸⁵ Yılmaz Esmer, "At The Ballot Box: Determinants Of Voting Behavior in Turkey", *Politics, Parties and Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, (United Kingdom: Lynne Rienner Publishers, Colorado), 2002, s.111.

²⁸⁶ Osman Akandere, "Bir Demokrasi Beyanamesi Olarak "Dörtlü Takrir'in" Amacı ve Mahiyeti", *Konya Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.9, 2003, s. 6.

²⁸⁷ Akandere, *op.cit.*, s. 6.

sahipleri karşı çıkmıştır. Nitekim Kanun görüşmeleri sırasında Adnan Menderes Meclis'te yapmış olduğu konuşma ile muhalefetin ilk sesi olmayı başarmıştır²⁸⁸. Menderes'le birlikte CHP parti üyesi ve eski Başbakanlardan Celal Bayar, İçel milletvekili Refik Koraltan ve Kars milletvekili Fuat Köprülü, 'memlekette demokratik usullerin daha geniş şekilde tatbikine geçilmesi' amacını taşıyan ve özgürlükleri kısıtlayan durumların daha fazla sürdürülemeyeceğine ilişkin bazı isteklerin yer aldığı "Dörtlü Takrir" isimli bir belgeyi, Meclis'te görüşülmek üzere önermişlerdir²⁸⁹.

Meclis, "Dörtlü Takrir"ın görüşülmesini reddetmiştir. Meclisin Dörtlü Takrir'i reddetmesinin ardından, adı geçen 4 milletvekili, CHP'den istifa etmiş ve 1946 yılının Ocak ayında Celal Bayar'ın genel başkanlığında Demokrat Parti'yi (DP) kurmuşlardır. DP kısa bir zaman içerisinde, CHP tabanından da önemli katılımları bünyesine alarak örgütlenmesini tamamlamıştır²⁹⁰.

DP'nin kurulması ile beraber CHP Meclis Grubu, 1946 yılında erken seçim kararı almıştır. Erken seçim kararı ile 1946 yılının Temmuz ayında genel seçimlere gidilmiştir. "1946 seçimlerinin Türkiye siyasi tarihine en önemli katkısı, birden fazla partinin katılmış olduğu bir Meclis tablosu sunması ve tek bir parti dışında gelişmiş, örgütlü bir muhalefet ile demokrasinin ilk adımlarının atılmasına katkı sağlamasıdır. Bu seçim, açık oy, gizli sayım ve çoğunluk usulüne dayalı seçim sisteminde

²⁸⁸ Mahmut Goloğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi –III (1939-1945) Millî Şef Dönemi*, (Ankara: Kalite Matbaası, 1974), s. 41.

²⁸⁹ Samet Zenginoğlu, "Dörtlü Takrir: Amacı, İçeriği, Neticesi", Akademik Perspektif, 2012, <<http://akademikperspektif.com/2012/06/07/dortlu-takrir-amaci-icerigi-neticesi/>>, (erişim tarihi: 12.02.2016).

²⁹⁰ Hasan Ersel, Ahmet Kuyaş, Ahmet Oktay ve Mete Tunçay, *Cumhuriyet Ansiklopedisi / 1923-2000 (I. Cilt 1923-1940, II. Cilt 1941-1960, III. Cilt 1961-1980, IV. Cilt 1981-2000)*: (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları 2003), Cilt.2, s. 100.

gerçekleştirilmiştir”²⁹¹. 1946’da yapılan tek dereceli seçimlere DP ve CHP dışında 4 parti (Milli Kalkınma Partisi, Liberal Demokrat Parti, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi ve Yalnız Vatan İçin Partisi) daha katılmıştır²⁹². Bu seçimlerde genel başkanlığını İsmet İnönü’nün yaptığı CHP, 395 milletvekilliğini, Celal Bayar’ın genel başkanlığını yaptığı DP ise 66 milletvekilliğini kazanmıştır²⁹³. 1946 seçimleri çok partili hayatın ilk seçimleri de olsa; bu seçimlerin açık oy ve gizli sayım usulüne göre gerçekleştirilmesi, “Türkiye demokrasinin daha sağlıklı bir şekilde başlamasının ve gelişmesinin önündeki en büyük yapısal sorunlardan”²⁹⁴ biri olarak görülmüş ve bu durum seçim sonuçlarına olan güveni olumsuz yönde etkilemiştir.

1946 yılı seçimlerinden sonra Recep Peker Başbakanlığındaki CHP hükümetiyle beraber, Türkiye’de hem ekonomik hem de siyasal alanda önemli değişimler yaşanmıştır. 1947 yılında Türkiye, “Uluslararası Para Fonu” (*International Monetary Fund*) ve “Dünya Bankası”na (*World Bank*) üye olmuştur. 1948 yılında ABD’nin Marshall Yardım Planı’yla, Türkiye’yi NATO üyeliğine götüren süreç de başlamıştır.

1950 yılına gelindiğinde, iktidarda olan CHP’nin hazırladığı yeni seçim yasası, Meclis’te kabul edilmiş; seçime katılan siyasal partilerin, sandık kurullarında birer temsilci bulundurmalarının önü açılmış, yeni seçimlerin tek dereceli, serbest, genel ve eşit oyla yapılması karara bağlanmıştır²⁹⁵. Seçim yasasında yapılan bu düzenlemelerle beraber 14 Mayıs 1950 genel seçimlerine gidilmiştir. Seçimlere 3 siyasal parti katılmıştır (Bu partiler: CHP, DP ve MP’dir.). Seçim sonuçlarına göre 27 yıllık CHP

²⁹¹ Gökhan Göktürk, “Kütahya’da 1946-1960 Yılları Arasında Milletvekili Genel Seçimlerinin Analizi ve Siyasal Yapı”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 37, 2013, s.254.

²⁹² Mustafa Çufalı, *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950)*, I. Cilt, (Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, No: 146, TBMM Basım Evi, 2012), s.1.

²⁹³ Göktürk, *op.cit.*, s.254.

²⁹⁴ Göktürk, *op.cit.*, s.255.

²⁹⁵ Ersel ve diğerleri, *op.,cit* Cilt:2, s.132-164.

iktidarı, yerini Demokrat Parti'ye bırakmıştır. Bu serbest seçimlerle Demokrat Parti (DP) geçerli oyların % 55,52'sini ve 487 milletvekilliğinin 408'ini alarak, yurt genelinde büyük bir başarı yakalamıştır. CHP ise geçerli oyların yalnız % 40'ını alarak 69 milletvekili çıkarmıştır²⁹⁶.

1954 yılı, Türkiye için yeni bir seçim dönemidir. Bu seçimlere DP ilk kez iktidar, CHP de muhalefet partisi olarak katılmıştır. Bu seçimler aynı zamanda, seçmenlerin partilerin (CHP ve DP) iktidarlıklarını görüp, performanslarına göre partileri değerlendirebilme şanslarına sahip oldukları seçimlerdir. Seçim süresi boyunca DP propagandasını, 1950-1954 yılları arasında sunmuş oldukları hizmetlerini vatandaşa anlatmak, “yeni temeller atmak ve bitirilen eserlerin açılışlarını yapmak üzerine” kurmuştur. CHP ise propagandasını DP'nin 4 yıl boyunca gerçekleştirdiği tüm hizmetlerin, ülkede pahalılığı artırdığı ve baskıcı politikaları ile ülkenin bağımsızlığını tehlikeye soktuğu sorunlar üzerinden geliştirmiştir²⁹⁷. Seçim propagandalarının ardından, 2 Mayıs 1954 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimlerde Adnan Menderes'in Genel Başkanlığını yaptığı DP, oyların %57,61'ini alarak 502 milletvekili çıkarmış ve yeniden birinci parti olmuştur. DP, 1954 seçimlerinde Cumhuriyet tarihinin en büyük oy oranını almıştır. İnönü Başkanlığındaki CHP ise oyların %35,35'ini alarak 31 milletvekili çıkarmış ve Meclis'te temsil edilen ikinci parti olmuştur. Diğer partilerden Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) %4,85 oy oranı almış ve 5 milletvekili çıkarmıştır. Türkiye Köylü Partisi de oyların %0,63'ünü almıştır²⁹⁸.

²⁹⁶ Çalışma kapsamındaki seçim sonuçları “Yüksek Seçim Kurulu”nun < <http://www.ysk.gov.tr/> > adresinden yayımladığı resim sonuçlardan alınmıştır.

²⁹⁷ Ensar Yılmaz, **op.cit.**, s. 541-545.

²⁹⁸ Ensar Yılmaz, **op.cit.**, s. 546.

1954 genel seçimlerinin hemen ardından, 25 Eylül-13 Kasım tarihlerinde iki aşamalı olarak yapılan 1955 yerel seçimlerinde, DP, “Dağlar Yol, Viraneler Bağ Oldu”, “Daha Çok Yol Daha Çok Fabrika Daha Çok Refah İstiyorsan Reyini Demokrat Partiye Ver”, sloganları ile²⁹⁹ hizmetler üzerinden söylemini geliştirmiştir. Bu seçimlerde DP, belediyelerin ve il genel meclislerinin büyük bir çoğunluğunu alarak başarı yakalamıştır³⁰⁰. Tüm bu sonuçlarla birlikte DP Yönetimi için ikinci dönem başlamıştır. DP bu yeni dönemle beraber ulusal düzlemde baskıcı politikalarını daha da artırmış; memurların siyasal haklarını kısıtlayan, yargıçların, profesörlerin ve memurların işten çıkarılmalarının ve erken emekli edilmelerinin önünü açan yeni düzenlemeler getirmiştir³⁰¹. Uygulanan politikaların yanında, bu seçimlerin ardından, Türkiye’de tarımsal üretimin düşmesi, bu sektörün büyümeye olan katkısını azalttığından ekonomik büyüme oranlarında düşüş yaşanmıştır.

27 Ekim 1957 genel seçimlerine hazırlık döneminde, DP ekonomik daralmayı gözler önüne sermemek için, özellikle çiftçi borçlarını ödeyerek, kırsal kesimdeki seçmene yatırım yapmış; okul ve cami yapımlarına fonlar ayırmıştır³⁰². Seçim kampanyasında da “denetimindeki radyoyu tek taraflı bir propaganda aracına”³⁰³ dönüştürmüş, sunmuş olduğu hizmetleri ve geleceğe ilişkin vaatlerini, radyo aracılığı ile halka duyurmuştur. Geleceğe ilişkin vaatlerinde de köylerin genel refahının artırılması, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde jandarmanın halkın üzerinde yaratmış olduğu baskının ortadan kaldırılması konularını gündeme taşımış ve

²⁹⁹ Esra Keloğlu İşler, “Demokrat Parti’nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı.24, 2007, s.111-128

³⁰⁰ Tuncer Bulutay ve Nuri Yıldırım, “Türk Seçmenlerin Oy Verme Eğiliminde İktisadi Sebeplerin Önemi Üzerine Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi*, Cilt.23, Sayı. 4, 1968, s.7-39.

³⁰¹ Bulut, **op.cit.**,s. 127.

³⁰² Bulut, **op.cit.**,s. 130.

³⁰³ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, Sayı.7, Cilt. 8, 2013, s. 117-135

sanayideki genel kalkınma politikalarına dikkatleri çekmiştir³⁰⁴. Ayrıca seçim dönemlerinde “Nurlu ufuklara doğru” seçim sloganı ile fabrika açılışlarına önem verilmiştir. CHP ise seçim süresi boyunca tarafsız ve demokratik bir yönetim vaadinde bulunmuş; seçim kampanyasında “Partizan idareye son”, “Hukuk devleti düzenini kurmak”, “Bağımsız mahkeme, hâkim güvencesi”, “Tarafsız radyo”, “Memurlara grev hakkı”, gibi sloganları ve vaatleri ön plana çıkarmıştır³⁰⁵.

1957 seçimleri sonucunda DP, oy oranını yaklaşık olarak %10 oranında düşürmüş ve oyu % 47'lere kadar gerilemiştir. CHP ise bir önceki seçimde almış olduğu %35,35'lik oy oranını, %41'e kadar yükseltmiştir. Milliyetçi kesiminin desteğini alan Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP), oylarını %7,13'e çıkarmış, 1955 yılında kurulan Hürriyet Partisi (HP) ise %3,83 oranında oy almıştır. Yıldırım ve Bulutay'a göre DP'nin oylarındaki bu düşüşün temel sebebi, kişi başı gelirin düşmesi ve seçmenin ekonomik çıkarlarını göz önünde bulundurarak oy vermesidir³⁰⁶. Ancak, her ne kadar DP, 1954 yılına göre oy oranını düşürse de bu seçimlerde büyük bir seçmen kitlesi tarafından yine birinci parti olarak tercih edilmiştir.

CHP, 1957 seçimlerinin ardından muhalefet partisi olarak göreve devam etmesine rağmen; Meclis içindeki konumunu güçlendirmiş; özellikle, ordunun, basının ve üniversitelerin desteklerini arkasına daha çok almıştır³⁰⁷. Bu dönemle beraber, DP yönetimindeki Türkiye ekonomisindeki canlanma iyice sona ermiş, ihracat olumsuz yönde etkilenmiş; ithalat oranı yükselmiş ve Türkiye'nin dış borç stoku artmıştır³⁰⁸.

³⁰⁴ Bulut, **op.cit.**,s. 130.

³⁰⁵ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, “Seçimler ve Kampanyalar 2: 1950-1960- Demokrat Parti'nin Üç Seçimi”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 21.05.2015, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/164677-1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi>>, (erişim tarihi: 21.02.2016).

³⁰⁶ Bulutay ve Yıldırım, **op.cit.**,s.9-10.

³⁰⁷ Bulut, **op.cit.**,s. 132.

³⁰⁸ Ersel ve diğerleri, **op.,cit** Cilt:2, s.338-363.

1959 ve 1960 yılları, iktidar ile muhalefetin ilişkilerinin iyice bozulduğu, baskıcı politikaların arttığı, gösterilerin yoğunlaştığı gerilim dolu yıllar olarak tarihe geçmiştir³⁰⁹. Nitekim askeri düzen, ülkenin bu gidişine son vermek için 1960 yılının 27 Mayıs’ında, yönetime el koyarak, DP’yi iktidardan uzaklaştırmıştır³¹⁰.

1946-1960 yılları için yukarıda kısaca değinilen siyasal konjonktür göz önünde tutularak yerel ve genel seçimlerdeki seçmen davranışları ve bu davranışları etkileyen faktörlere ve yaklaşımlar üzerindeki akademik araştırmalar ve çalışmalar incelendiğinde; Türk seçmen davranışının, genel olarak merkez-çevre ayrımına ya da sosyal bölünmeye (center-periphery cleavage) dayandırıldığı gözlemlenmiştir³¹¹. Bu konuya ilişkin en ayrıntılı çalışmaya Şerif Mardin, İngilizce yayımlanan ve daha sonra Türkçeye çevrilen “Türk siyasasını açıklayabilecek bir anahtar: Merkez-Çevre ilişkileri”³¹² adlı makalesinde yer vermiştir. Mardin ‘e göre, seçmenlerin kendilerini ait hissettikleri merkez ve çevre grupları vardır. Merkez, toplumun siyasal ve yönetsel tüm araçlarını elinde bulunduran azınlık ya da seçkin kitlelerden oluşmaktadır. Çevre ise yönetsel ve siyasal alanın dışında, seçmenin büyük bir kesimini oluşturan gruptur. Mardin’e göre, Osmanlı Döneminde ilk olarak görülen ve Cumhuriyet dönemine de yansıyan merkez-çevre ayrışması, çok partili dönemin başlaması ile beraber, ilk kez 1950 seçimlerinde görülmüştür. DP’yi de ilk iktidara taşıyan 1950 yılı genel seçimleri, merkez-çevre yarışında, çevrenin ilk zaferidir. DP kendisini, çevrenin ve çevrenin temsilcilerinin çıkarlarını özellikle dini değerleri savunacak şekilde oluşturmuş; CHP

³⁰⁹ Kemal Yıldırım, “1950 - 2011 Yılları Arasında Yapılan Genel Seçimlere Yönelik Seçmen Davranışları Üzerine Bir Araştırma”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı. 4, s. 13-34, 2013.

³¹⁰ Sayarı, **op.cit.**, s.9-32.

³¹¹ Sabri Sayarı, “Some Notes on the Beginnings of Mass Political Participation”, içinde: *Political Participation in Turkey*, edi. Engin Akarlı and Gabriel Ben-Dor, (İstanbul: Boğaziçi Press, 1975), s. 121-133.

³¹² Şerif Mardin, “Center-Periphery Relations: A Key to Turkish Politics?”, *Daedalus-Post-Traditional Societies*, Cilt.102, Sayı.1 1973, s.169-190

ise siyasal merkezde yer alan seçkin grubun temsilcisi olarak görülmüştür³¹³. CHP, askeri ve sivil bürokrasiden oluşan bürokratik merkezi, DP ise ticari orta sınıfları, kent içerisinde yaşayan yoksul grupları, eşrafı ve kırsal kesimlerde yaşayan köylülerden oluşan çevreyi temsil etmektedir³¹⁴. O güne kadar siyasal arenadan dışlandıklarını düşünen kesimler, DP ile birlikte idareciler gözünde bir anlam ifade edebildiklerini görmüşler ve kendi seslerini duyurmayı başaramışlardır. “Kendilerine benzemeyen CHP’lilerin yerine, çoğunluğu kendi kültürüne daha yakın DP’lilere muhatap olmak sokaktaki birey için o dönem çok büyük bir adım olmuştur”³¹⁵. Şerif Mardin’in merkez-çevre ayrımına yönelik tespiti, Ergun Özbudun tarafından da desteklenmektedir. Özbudun da bu dönemdeki seçim mücadelelerini merkez-çevre ilişkisi içinde değerlendirerek, DP’nin başarısını ve yükselişini, çevrenin büyük zaferi olarak yorumlamaktadır³¹⁶.

Merkez-çevre ayrımına dayanılarak yapılan seçmen davranışı çalışmaları kapsamında DP’nin seçmen tarafından en çok tercih edilme nedenleri arasında; ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler, Menderes’in liderlik vasfı, Parti’nin dini söylemleri ön plana çıkarması ve CHP’ye yönelik kültürel nitelikli bir tepkiyi dile getirmesi, olarak gösterilmiştir³¹⁷. DP’nin seçimleri kazanmasında, tarım, gıda ve dokuma sektörlerine yapılan yatırımlar sonucunda 1950-1954 yılları arasında ekonomide yakalanan olumlu ivmenin, kırsal kesimlerde yaşayanlar olmak üzere

³¹³ Mardin, **op.cit.**,s.177.

³¹⁴ Mardin, **op.cit.**,s.176-177.

³¹⁵ Mehmet Güçer,“Türkiye’nin Politik Kültürü ve Seçmenin Eğilimi”, *Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu Yayını*, 2011,

< <http://www.usak.org.tr/files/3042016101415-CEYUAIGCD6.pdf>>, (erişim tarihi: 13.04.2015).

³¹⁶ Ergun Özbudun, *Social Change and Political Participation in Turkey*, (Princeton, Princeton Üniv. Press, 1976), s.52.

³¹⁷ Türkiye’nin Politik Kültürü ve Seçmenin Eğilimi”, USAK-Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2011, < <http://www.usak.org.tr/tr/usak-haberleri/turkiye-nin-politik-kulturu-ve-secmenin-egilimi> > (erişim tarihi: 15.11.2014).

halkın büyük bir çoğunluğu tarafından ilgi ile karşılanması, seçmenin kararında etkili bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Cem Eroğul'a göre, DP'nin özellikle gıda ve dokuma sektörlerine olumlu müdahaleleri ve bunun ekonomik alana artı değer olarak yansımaları, halk tarafından çok olumlu karşılanmış; DP'nin bu sayede bilinirliği daha da artmıştır³¹⁸. Yıldırım ve Bulutay da yapmış oldukları bir çalışmada, DP'nin bu dönemdeki genel ve yerel seçimlerindeki başarısının altında; özellikle tarım sektörünün gelişmesine yönelik olarak yaptığı yatırımları ve sunduğu hizmetleri göstermekte; bunu vatandaşın tarım ürünlerinden sağladığı kazancın artması ve Gayri Safi Milli Hasıla'ya yansıyan ekonomik büyüme gibi değişkenlerle açıklamaktadırlar³¹⁹. Bu bağlamda özellikle 1954 genel seçimlerinde seçmenin, DP'nin ekonomik icraat, faaliyet ve hizmetlerini kendi çıkarlarını da göz önünde bulundurarak geçmişe dönük ekonomik ve hizmet temelli oy kullandığı ve DP iktidarını tekrar seçerek ödüllendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu yorum Ali Akarca ve Aysit Tansel tarafından yapılan bir çalışmayla da desteklenmektedir. Akarca ve Tansel'e göre, 1954 seçimlerinde seçmen, kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda oy kullanmış ve DP'yi bu anlamda ödüllendirmiştir. Ancak yazarlar seçmenleri rasyonel bir yaklaşım içerisinde değerlendirmemişlerdir. Onlara göre seçmenler genel gündeme ve siyasal partilere ilişkin olarak tam bilgi sahibi olmadıkları için; sadece ekonomik çıkarlarını göz önünde bulundurarak daha çok stratejik ya da sezgisel oy verme davranışında bulunduklarını belirtmişlerdir³²⁰.

³¹⁸ Cem Eroğul, *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, (Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2003) s.143.

³¹⁹ Bulutay ve Yıldırım, **op.cit.**, s.9.

³²⁰ Ali Akarca ve Aysit Tansel, "Economic performance and political outcomes: An analysis of the Turkish parliamentary and local election results between 1950 and 2004", *Public Choice*, Cilt.129, Sayı.1, 2006, s. 101.

DP'nin seçimleri kazanmasında etkili olan diğer bir faktör, DP'nin dini değerleri ön planda tutarak, klasik Batılılaşmacılığa karşı geleneksel değerleri ve davranış kalıplarını ön plana çıkarmasıdır. DP iktidara geldiği 1950'li yıllarla beraber, çevrenin ve çevrenin temsilcilerinin çıkarlarını en çok dini değerleri üzerinden savunmuştur³²¹. Özellikle 14 Mayıs 1950 genel seçimleri öncesinde seçmenler tarafından DP'lilere en çok duyurulan istekler arasında, 1932 yılından bu yana Türkçe okunan ezanın tekrar Arapça okunması vardır. DP de seçimler sırasında, iktidara gelirse ezanın tekrar Arapça okunacağına dair vaadini seçmene, her platformda hatırlatmış; bu vaat, çevre grubunun temsilcilerini oluşturan seçmenlerin oy verme kararı üzerinde önemli etkiler yaratmıştır³²². Nitekim Mayıs 1950 seçimlerinde iktidara gelen DP'nin ilk icraatından biri, ezanın Türkçe okunmasının 17 Haziran 1950'de sona erdirmesidir. Ezan üzerindeki Arapça yasağının kaldırılması kararı, dinci çevreleri sevindirmiş ve cesaretlendirmiştir. Özellikle "imamlar/vaizler aldıkları bu cesaretle ve destekle bu dönemle beraber siyasal içerikli vaazlar vermeye başlamışlardır"³²³.

Yapılan araştırmalara göre, din faktörünün yanında bu dönemde DP'nin kazanmasında etkili olan diğer bir faktör, aday imajıdır. Aday imajı ve aday imajının alt bileşenlerinden olan liderlik vasfı, DP'nin zaferlerinin ardında ve seçmenin kararında önemli bir yer tutmaktadır³²⁴. Liderlik vasfı seçmenin gözünde DP Genel Başkanı Adnan Menderes ile özdeşleşmiştir. Seçmenler, Adnan Menderes'i, muhafazakârlığın gereklerini ve dini değerleri genel tahakkümünden kurtardığı,

³²¹ Mardin, **op.cit.**,s.177.

³²² Sabahattin Nal, "Demokrat Parti'nin 1950-54 Dönemi Din Siyaseti", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt.60, Sayı:3, 2005, s. 148.

³²³ Nal, **op.cit.**,s.152.

³²⁴ Abdullah Saygılı, "Sağ partilerde lider kült ve koşulsuz sadakatin nedenleri üzerine", *Radikal Gazetesi*, 02.02.2014, < radikal.com.tr/politika/sag-partilerde-lider-kultu-ve-kosulsuz-sadakatin-nedenleri-uzerine-48483>, (erişim tarihi: 02.02.2014).

kendilerini yeniden öz kimlikleri ve değerleriyle buluşturduğu iddiasıyla güçlü bir lider olarak görmüşler; dahası ona 1959 yılında yaşadığı uçak kazasından sağ kurtulmasına da insanüstü özellikler yüklemiş ve neredeyse onu kutsallaştırılmışlardır. Bu özelliği nedeniyle de Menderes, muhafazakâr kesimin gözünde kurtarıcı olarak atfedilmiş ve sadık bir seçmen kitlesine sahip olmuştur³²⁵.

Liderlik vasfının yanında, DP'nin seçimleri kazanmasında etkili olan diğer bir faktör, seçim dönemlerinde DP'nin yürütmüş olduğu seçim kampanyaları ve bu kampanyalar kapsamında geliştirdiği seçim sloganlarıdır. 1950 genel seçimleri için DP tarafından kullanılan ve büyük bir seçmen kitlesini peşinde koşturan ilk slogan “Yeter Söz Milletindir” olmuştur. Bu slogan DP'nin diğer seçimlerinde de başvurduğu temel slogan olmuştur. ‘Dur’ anlamındaki el işareti ve altında “Yeter! Söz milletindir” mesajını veren bu slogan, Türk siyasal tarihinin ilk sloganı ve en etkili sloganlarından biri olarak kabul edilmiştir³²⁶. Bu sloganın dışında gene “Köylü Vatandaş DP Seni Kimseye Ezdirmez”, “Güvenden Seçtin Eserini Korum”, “İşçi Vatandaş! Demokrat Parti Haklarının Bekçisidir. Senin Partin Demokrat Partidir” gibi sloganlar da dikkatleri çekmektedir³²⁷. Bu sloganlar, merkez-çevre ayrımını daha da belirgin hale getirmektedir. Ayrıca bu dönemde DP tarafından düzenlenen mitingler de kalabalık ve görkemlidir. Bu kalabalık mitingler de seçimde güven oluşturu ve ikna edici yöntemlerden biridir³²⁸.

³²⁵ Abdullah Saygılı, “Sağ partilerde lider kült ve koşulsuz sadakatin nedenleri üzerine”, *Radikal Gazetesi*, 02.02.2014, < radikal.com.tr/politika/sag-partilerde-lider-kultu-ve-kosulsuz-sadakatin-nedenleri-uzerine-48483>, (erişim tarihi: 02.02.2014).

³²⁶ “Unutulmayan Sloganlar, Afişler, Vaatler”, *Akşam Haber*, 30 Mart 2014, < <http://www.aksam.com.tr/pazar/unutulmayan-sloganlar-afisler-vaatler/haber-295988>> (erişim tarihi: 30.03.2014).

³²⁷ Esra Keloğlu İşler, “Demokrat Parti’nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi* Sayı 24, 2007, s.117.

³²⁸ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, “1961-1969: İki Darbe Arası Üç Seçim”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 21 Mayıs 2015,

Tüm bu faktörlerle birlikte 1950’li yıllarda ve sonrasında çevreye dâhil olan DP’li seçmende, partisine karşı bir kimlik, bağlılık gelişmeye başlamıştır. Partiye duyulan bağlılığın zaman içerisinde daha da güçlenmesi, DP’nin 10 yıllık tüm seçimlerde avantajlı konuma gelmesini sağlamıştır³²⁹. Kırsal kesimlerde yaşayanlar başta olmak üzere DP’li seçmen, partisi ile kendisini o kadar çok özdeşleştirmiştir ki demokrat kelimesi kendisine yabancı bir kelime geldiği için “demokrat” yerine “demir kırat” demeyi tercih etmiş, DP’den “Demir Kırat partisi” olarak bahsetmiştir. DP’nin devamı olarak kurulan Adalet Partisi de ve sonrasında kurulan Doğru Yol Partisi de bu nedenden ötürü “Kırat” amblemini taşımışlardır³³⁰.

10 yıllık iktidar tecrübesine yönelik olarak yapılan çalışmalar, o döneme ilişkin Türk seçmen davranışında merkez-çevre ayrımının önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Bu etki göz önünde bulundurularak, 1950-1960 yılları arasındaki seçmen davranışının hangi yaklaşımlardan ve faktörlerden etkilendiği, dönemin siyasal konjonktürüne göre tekrar okunacak olursa, seçim dönemlerine göre seçmen davranışını açıklamada farklı yaklaşımlar dikkatleri çekmektedir. Çalışmanın yazarına göre, bu 10 yıllık döneme ilişkin seçmen davranışını açıklamaya hâkim olan yaklaşımlardan birisi, merkez-çevre ilişkisini yansıtmaları bağlamında sosyolojik yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Yazarın, dönemin seçmen davranışının sosyolojik yaklaşım kapsamında yorumlanmasının nedenlerinden birisi, merkez çevre ilişkisi ile sosyolojik yaklaşımın sosyal kimlik veya sosyal çevre değerleri ile bir etkileşim yaratmasıdır. Merkez ve çevre ilişkisi, farklı iki sosyal kimliğin temsilcilerinin ilişkisi olduğu için, yazara göre bu ilişki sosyolojik yaklaşım

<http://bianet.org/bianet/siyaset/164677-1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi>, (21.05.2015).

³²⁹ Bulut, **op.cit.**,s. 130.

³³⁰ “12 Mart İhtilalinin Gölgesinde Demokrasi Belgeseli”, 3 ve 4. Bölüm”, 32. *Gün Programı*, der. Mehmet Ali Birand, Can Dünder, Bülent Çaplı, 1994.

kapsamında değerlendirilebilir. Sosyolojik yaklaşım kapsamında değerlendirilmesinin diğer bir nedeni ise merkez çevre ilişkisinde grup temelli bir oy verme davranışının görülmesi ve sosyolojik yaklaşıma göre de oy vermenin bir grup deneyimi olmasıdır³³¹. Buna göre, bu dönemle beraber seçimlerde merkez ve çevreye ait olanlar seçmenler, kendi içerisinde bir grup deneyimi yaşamakta, seçmen kendi ait olduğu grubun genel görüşlerine ve etkisine göre oy verme davranışı sergilemektedir. Sosyolojik yaklaşımın yanında parti kimliğini ön plana çıkaran ve aday imajını özellikle de liderlik vasfını temel alan sosyo-psikolojik yaklaşımın seçmen davranışını açıklamada etkisi olduğu yorumunu getirmek de yanlış olmayacaktır. DP'nin ekonomik söylemleri ve icraatı sonucunda, seçmende rasyonel ya da sınırlı rasyonel yaklaşım kapsamında ekonomik ve hizmet temelli oy verme davranışının geliştiği de gözlemlenmektedir. Son olarak bu dönem için Menderes'in seçmen üzerindeki ikna edici sloganları, radyonun kullanımı, kalabalık seçim mitingleri, siyasal pazarlama yaklaşımı kapsamında değerlendirilebilir.

B. İdeolojik Parçalanma ve Kutuplaşma Dönemi: 1961-1980

27 Mayıs 1960 yılı ile beraber Türkiye'de parti sisteminde yeni bir dönem başlamıştır. Bir yıl süren askeri yönetimin ardından, siyaset sahnesi tekrar açılmış ve siyasal faaliyetler kaldığı yerden farklı bir düzlemde yeniden başlamıştır. 1961 yılının Ocak ayında Milli Birlik Komitesi'nin genel seçimlere katılacak partilerin Şubat ayının ortasına kadar kuruluş işlemlerini tamamlamaları yönündeki ilk açıklamasıyla, siyaset sahnesinde hareketlenmeler başlamış; birçok parti kuruluş çalışmalarına hız vermiştir. Kapatılan DP'nin parti programını benimseyen ve eski asker Ragıp Gümüşpala genel başkanlığında Adalet Partisi (AP) adıyla yeni bir parti kurulmuş ve

³³¹ Paul Lazarsfeld, Bernard Berelson ve Hazel Gaudet, *The People's Choice: How The Voter Makes Up His Mind In A Presidential Campaign*, (New York: Columbia University Press, 1968), s. 69.

DP kadroları, Adalet Partisi (AP) adıyla kurulan bu yeni partide örgütlenmişlerdir. AP'nin yanında yine DP kadrolarından Celal Bayar ve Adnan Menderes yönetimine muhalif olan kesimler, Yeni Türkiye Partisi'ni (YTP) kurmuşlardır. Aynı dönemde 1961 Anayasası hazırlanmış ve 9 Temmuz'da yapılan halkoylamasından sonra yürürlüğe girmiştir. Anayasanın kabul edilmesinin ardından, Kurucu Meclis, genel seçimlerin 15 Ekim 1961'de gerçekleştireceği kararını almıştır³³².

1961 yılında seçim takviminin açıklanmasının ardından 8 yeni parti kurulmasına rağmen, genel seçimlere CHP ve CKMP dışında, 2 yeni parti olan AP ve YTP'nin katılmasına izin verilmiş ve 1961 seçim yarışları 4 siyasal parti arasında geçmiştir. 1961 genel seçimlerinde CHP, geçerli oyların % 36,72'sini alarak seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. DP'nin miras yarışındaki en büyük bayrağını taşıyan AP ise %34,78 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. 1961 yılındaki seçimlerinin en önemli özelliği de DP'ye oy veren çevre grubunun, kapatılan DP'nin yerine mirasçısı³³³ olarak kurulan AP'de tekrar bir araya gelmesidir³³⁴.

Seçim sonuçlarının resmi olarak ilanından hemen sonra koalisyon görüşmeleri başlamış ve 20 Kasım 1961'de İsmet İnönü Başkanlığında ilk koalisyon hükümeti olan CHP-AP Koalisyon Hükümeti kurulmuştur. 1965 genel seçimlerine kadar AP, YTP, CKMP ve MP'den oluşan bir koalisyon hükümeti görev başında kalmıştır³³⁵.

³³² Kemal Yıldırım, "1950-2011 Yılları Arasında Yapılan Genel Seçimlere Yönelik Seçmen Davranışları Üzerine Bir Araştırma", *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı.4, 2013, s. 18.

³³³ Sedef Bulut, "27 Mayıs 1960'tan Günümüze Paylaşılamayan Demokrat Parti Mirası", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı.19, 2009, s.73.

³³⁴ Halit Kaya, "Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961-1965)", (doktora tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü) 2014, s.1.

³³⁵ Erol Tuncer, *1961 Seçimleri-TESAV Toplumsal Ekonomik Araştırmalar Vakfı*, (Ankara: Babil Yayınları), 2012, s.1-25.

<<http://www.tesav.org.tr/docs/kitaplar/1961secimleri.pdf>> (erişim tarihi: 13.01.2016).

1963 yerel seçimleri, 1961 Anayasası'nın ardından yapılan ilk seçim olması gerekçesiyle, Türk siyasal tarihinde ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca 1963 yerel seçimleri kabul edilen seçim yasası ile de farklı bir uygulamaya yol açmıştır. Bu yasa kapsamında 1963 yerel seçimleri çoğunluk sistemi yerine, d'hondt usulü nispi temsil sistemi uygulanmış; belediye başkanlığı ve mahalle muhtarlıkları seçimleri tek dereceli olarak gerçekleştirilmiştir. Bu seçimler ilk kez anayasal düzeyde gerçekleştirilmiş ve anayasal statüde bir kurum olan Yüksek Seçim Kurulu'nun gözetimi ve denetim altında yapılmıştır³³⁶. Bunun yanında, 1963 yerel seçimleri genel seçim atmosferinde gerçekleştirilen, 1965 seçimleri için bir nevi ön prova olan ve DP'ye yönelik darbeden sonra Türk seçmenin ilk tepkisini ölçen seçimlerdir³³⁷. Bu seçimlerde 1032 yerleşim yerinde belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri, 67 ilde de il genel meclisi üyeleri için oy kullanılmıştır³³⁸. Seçimlere 6 siyasal parti katılmıştır. Seçimlere katılan bu partilerden CHP ve CKMP 1960 yılından önce, Adalet Partisi (AP), Yeni Türkiye Partisi (YTP), Millet Partisi (MP) ve Türkiye İşçi Partisi (TİP) 1960 yılından sonra kurulmuştur³³⁹. 1963 seçimleri ile beraber AP, DP'den sonra sağıın en büyük partisi kimliğini kazanmış ve seçimler sonucunda belediye başkanlıklarının, belediye meclis üyeliklerinin ve il genel meclis üyeliklerinin yarısına yakınına almayı başarmıştır. AP, Ankara, İzmir ve İstanbul da dâhil olmak üzere 41 il merkezinde belediye başkanlıklarını kazanmış; CHP ise bunların sadece üçte birini alabilmiştir³⁴⁰.

³³⁶ Örsan Akbulut, "Ulusal Siyaset-Yerel Siyaset İlişkisi Bağlamında 1963 Yerel Seçimleri" *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt.10, Sayı.4, 2001, s. 36-60.

³³⁷ Ali Arslan, "1963'ten Günümüze, Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye'nin Siyasal Yapısı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt. 4, Sayı. 1, 2007, s.6-7.

³³⁸ Oya Çitçi, *Yerel Seçimler Coğrafyası-1963-1999*, (Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 2005), s. 46.

³³⁹ Çınar, **op.cit.**,s. 150.

³⁴⁰ Çitçi, **op.cit.**,s.46-56.

Bu seçimlerde seçmenin genel tavrı, daha çok tepkisel yönde olmuştur, yorumu getirilebilir. Şöyle ki, 1960 yılında DP yönetimine ordunun el koymasıyla beraber Adnan Menderes ve diğer DP kadrolarındaki milletvekillerine yönelik idam kararlarının yanı sıra; başta Cumhurbaşkanı Celal Bayar olmak üzere DP’li milletvekillerinin hapis cezasına çarptırılması, DP temsilcisi olan ve büyük çoğunluğunu çevrenin oluşturduğu seçmen grubunun tepkisine yol açmıştır³⁴¹. Bu seçmen grubu da bu karmaşadan sonraki ilk seçimlerde tepkilerini, DP’nin mirasçısı olan AP’ye oy vererek göstermişlerdir. Tepki oylarının yanında, 1963 yerel seçimlerinde seçmen davranışında parti bağlılığı da belirleyici bir unsurdur³⁴². DP’den gelen parti bağlılığı, yön değiştirerek mirasçısı AP’ye geçmiştir. Dolayısıyla, bu yönüyle sosyo-psikolojik yaklaşımın seçmen davranışını açıklamada önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

1963 yerel seçimlerinde sosyo-ekonomik özellikler ve seçmen davranışı ilişkisi, Oya Çitçi tarafından incelenmiştir. Çitçi bu seçimlerde, sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ve katılma arasında ilişkiye dayanan sosyolojik yaklaşımın, bölgesel olarak geçerli olmadığını vurgulamıştır. Çitçi’ye göre, seçimlere katılımda, il merkezlerinden beldelere, yüksek nüfus dilimine sahip olan yerlerden düşük nüfus dilimlerine doğru bir eğilim söz konusudur³⁴³. Tayfun Çınar da “*Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü ile Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği*” başlıklı çalışmasında, mekânsal ölçeğin değişmesi ile siyasal eğilimler arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda “1963 yılı yerel seçimlerine sağ eğilimin nüfus ölçeği büyüdükçe düzenli olarak sol eğilim karşısında göreceli başarısı

³⁴¹ Mehmet Ali Birand, Can Dünder, Bülent Çaplı, *12 Mart İhtilalinin Gölgesinde Demokrasi*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), s.150-160.

³⁴² Çitçi, **op.cit.**,s. 78.

³⁴³ Çitçi, **op.cit.**,s.46-71.

yükselmekte; sol eğilim içinse tam bir düzenlilikten bahsedilememektedir”³⁴⁴ bulgusuna erişmiştir. Çınar’ın bu bulgusuna göre, 1963 yerel seçimlerinde çevre ve merkez ayrımında mekânsal ölçeğin belirleyiciyi olmadığı vurgusunu yapmak yanlış olmayacaktır. Ancak, seçmenin büyük çoğunluğu yukarıda da belirtildiği gibi, hala etkin olarak, merkez-çevre ayrımına göre ele alınmaktadır. Bu seçimlerde sosyo-demografik değişkenler bağlamında her ne kadar bölgesel olarak sosyolojik yaklaşım çok baskın olmasa da aslında merkez-çevre ilişkisine dayanan bu yaklaşımın etkilerinin hala hâkim olduğu görülmektedir. Çitçi ayrıca sosyo-ekonomik özellikler bağlamında bu seçimlerde mezhep temelinde oy verme ilişkisini incelemiştir. Yapılan çalışmaya göre Alevi nüfusun yoğun olduğu illerin büyük bölümünde AP’nin birinci parti olduğu görülmüştür. Çitçi’ye göre bu seçimlerde görünür şekilde mezhep temelli bir oy verme davranışının geliştiğine yönelik yorum yapmak zordur ³⁴⁵.

1965 genel seçimlerine 6 parti (Bu partiler sol ekseninde, CHP, TİP; sağ ekseninde, AP, MP, YTP, CKMP’dir) katılmıştır. Bu seçimlerde AP’nin önemli bir başarı yakalayacağı 1963 yerel seçimlerinde test edilmiş ve 1965 yılı genel seçimlerinde AP, DP’nin köklü seçmenini ve çalışma yelpazesini, kendi çatısı altında toplamayı başaramamıştır. AP, Süleyman Demirel liderliğinde 1965 seçimlerini “anti-komünizm” sloganlarıyla ve “İslam”a dayanan³⁴⁶ bir seçim kampanyasıyla yürütmüştür. Demirel, dini öğeleri kullanarak seçmen karşısında bir farkındalık yaratmaya çalışmış ve DP’de olduğu gibi halkın arasına karışmaya çalışmıştır³⁴⁷.

³⁴⁴ Çınar, **op.cit.**,s.156.

³⁴⁵ Çitçi, **op.cit.**,s. 80.

³⁴⁶ Duman ve İpekşen, **op.cit.**,s. 123.

³⁴⁷ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, “Yarın/ 1973-1977: İki Seçim ve Koalisyonlar”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 2015, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/164691-1961-1969-iki-darbe-arasi-uc-secim>>, (erişim tarihi: 03.04.2015).

AP'nin yanında bu döneme CHP, Demokrat Parti ve Adalet Partisi gibi seçmen tabanına inebilmek adına İsmet İnönü tarafından benimsenen “ortanın solu”³⁴⁸ yaklaşımı ile seçimlere girmiştir³⁴⁹. Katılım oranının %71’lerde olduğu seçimlerde, CHP’nin ortanın solu söylemi destek görmemiş; CHP %28,75 oy oranı ile 134 milletvekili çıkarabilmiştir. AP, oyların %52,87’sini alarak 240 milletvekili çıkarmıştır. Bu seçimler yükselen AP ve diğer partilerin marjinal düzeyde kalan oyları ile 1963 seçimlerinde belirginleşen iki partili sistemin özelliklerini de pekiştirmiştir³⁵⁰.

1965 genel seçimleri, iki partili sistemin özelliklerinin daha da pekiştiği seçimler olduğu için; bir önceki seçim döneminde görülen seçmen davranışı özelliklerini ve bunu anlatan yaklaşımları bu seçim özelinde de okumak ve yer vermek mümkündür. Dolayısıyla çevre-merkez ayrımında sosyolojik, dini slogan, vaatler, parti bağlılığı ilişkisinde sosyo-psikolojik yaklaşımın etkili olduğu söylenebilir Bu seçimlerde ayrıca aday imajı da AP kanadında etkili olmuştur. Adnan Menderes liderliğinde olduğu gibi, AP içinde de bu dönemdeki büyük yükseliş ve başarı Süleyman Demirel gibi güçlü bir liderin etkisi ile yakalanmıştır³⁵¹. Demirel, halkın içinden gelen bir liderdir. Demirel’in bu özelliği, onun halk tarafından bu kadar sevilmesini ve desteklenmesini sağlamıştır. Demirel de sahip olduğu halkın içinden gelen bu köylü çocuğu imajına, siyaset sahnesinde her zaman başvurmuştur³⁵².

³⁴⁸ Ortanın solu hareketi;“1930’ların halkçılık anlayışından oldukça farklı bir halkçılık ideolojisine sahiptir. Sınıfların varlığını kabul etmekte, ama sınıf mücadelesine karşı çıkmaktadır. Sosyal adalet, sosyal güvence ve özgürlük taraftarıdır; serbest teşebbüsü de temel özgürlüklerden biri olarak görmektedir”, ayrıntılı bilgi için bkz: Ayşe Güneş Ayata, “Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi”, *SBF Dergisi*, Cilt.50, Sayı.3, 1995, s.82.

³⁴⁹ Çitçi, *op.cit.*,s. 80.

³⁵⁰ Çitçi, *op.cit.*,s. 85.

³⁵¹ Fatma Ülkü Selçuk, “Süleyman Demirel”, *Türkiye’de Siyasi Liderlik: Dönemler, Özellikler ve Karşılaştırmalar*, der. Emre Toros, (Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2011), s. 41-120.

³⁵² Tanıl Bora “Süleyman Demirel”, (Ed.Murat Yılmaz), *Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce, C.7, Liberalizm*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2005) , s.550-577.

1966 yılındaki ortanın solu hareketi, parti içinde bölünmeler yaratmış; Turhan Feyzioğlu'nun da aralarında bulunduğu 48 kişilik bir grup milletvekili istifa ederek Güven Partisi'ni (GP) kurmuşlardır. 1968 yılında da seçim sistemini değiştirilerek barajlı nispi temsil yöntemi getirilmiş³⁵³ ve 2 Haziran 1968 yerel seçimlerine gidilmiştir.

1968 yerel seçimlerini daha iyi yorumlayabilmek ve seçmen davranışını tartışabilmek için 1961 ile 1970 yılları iki seçim arası dönemde Türkiye'nin genel siyasal durumunu ve konjonktüründen bahsetmek gerekmektedir. Şöyle ki, bu 2 seçim arası dönem, Türkiye'nin toplumsal koşullarının değişmeye başladığı bir döneme işaret etmektedir. O dönemde nispeten sanayileşme sürecinin yanı sıra; köyden kente göçler sonucunda kentlerde nüfus ve sanayi işçileri artmaya, daha özgürlükçü hedefleri olan 1961 Anayasası'nın da etkisi ile sol hareketler yeşermeye başlamıştır. Sağ ve sol ideolojik ayrımlar netleşmiş, sendikalarda sol görüşlü yöneticiler ortaya çıkmaya başlamıştır³⁵⁴. Tüm bu gelişmelerin yanında 1968 yılı küresel dünya için unutulmaz bir yıl olarak tarih sahnesine geçmiş ve Türkiye'de bundan büyük ölçüde etkilenmiştir. Vietnam Savaşı, aya seyahat, Martin Luther King ve Robert Kennedy'nin öldürülmeleri ve Prag'da Sovyet tankları, gibi olayların hepsi bu yılda yaşanmıştır. Yaşanan olaylarla birlikte dünyanın her yanından milyonlarca genç, kent meydanlarına akın etmiş, üniversiteler işgal ve boykotla tanışmış ve devrimin ateşi işçilere de sıçrayarak, kırmızı kuşaklar başkaldırı yılı olarak tarih sahnesinde büyük bir yankı uyandırmıştır³⁵⁵. Türkiye de yaşanan bu gelişmelerden nasibini almış ve 68

³⁵³ Ersel ve diğerleri, **op.cit.**, s.145-213.

³⁵⁴ Ali Eşref Turan, *Türkiye 'de Seçmen Davranışı*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), s. 59-60.

³⁵⁵ Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, *12 Mart İhtilalinin Gölgesinde Demokrasi*, (Ankara: İmge Kitabevi, 2000), s.160.

kuşağı, devrimci gençlik eylemleri ile sol görüşlü gençliğin oluşturduğu bir akım olarak adını duyurmuştur. Bu dönem, artan eylemlerle siyasal ve ideolojik kutuplaşmaların yaşandığı bir dönem olmuştur³⁵⁶.

Türkiye’de değişen bu toplumsal koşullarla beraber, 1968 yılında katılma oranının (%55,23) en düşük seviyelerde olduğu yerel seçimlerden biri yaşanmıştır. Belediye sayısı, 1252’ye ulaşmış ve seçimlere, 8 siyasal parti katılmıştır.(Bu partiler sol ekseninde, BP, CHP, TİP; sağ ekseninde, AP, YTP, MP, CKMP, GP’dır). Birlik Partisi (BP) ve Güven Partisi (GP) ilk kez 1968 seçimlerine katılmışlardır³⁵⁷. Bu seçimlerde sağın ve solun küçük partilerinin hem sayılarında hem de oy oranlarında bir yükselme gözlemlenmiştir Etkin parti sayısının ve oy oranının yükselmesi de 1968 seçimlerinin bir başka özelliğini oluşturmuştur³⁵⁸.

1968 yerel seçim sonuçlarına göre AP, 669 belediye başkanlığını kazanmış ve oy oranını %46,1’e yükseltmiş, CHP ise 287 belediye başkanlığını alarak %30,75 oy oranı ile oylarını büyük ölçüde düşürmüştür. AP bu seçimlerde başarılı olmadığı 8 il merkezinde belediye başkanlıklarını kazanmıştır. Ancak nüfus dilimleri göz önüne alındığında, 50 bin nüfusa kadar belediye başkanlık sayılarını artıran AP’nin asıl kaybı, 50 bin-100 bin nüfus diliminde ortaya çıkmıştır. Bu nüfus dilimi göz önüne alındığında AP bir önceki seçimde kazandığı belediye başkanlıklarının sayısını 15’ten 9’a düşürmüştür³⁵⁹. Dolayısıyla, “ölçek küçüldükçe sağ eğilim, sol karşısında daha başarılı olmaktadır”³⁶⁰ yorumu bu seçimlerde desteklenmektedir. Mezhepsel olarak ise

³⁵⁶ Feryat Bulut, “68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu Ve Türkiye’de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 23, 2011, s.123-149.

³⁵⁷ Çınar, **op.cit.**,s. 150.

³⁵⁸ Çitçi, **op.cit.**,s. 135.

³⁵⁹ Çitçi, **op.cit.**,s. 104-105.

³⁶⁰ Çınar, **op.cit.**,s. 157.

oy verme davranışındaki genel durum değerlendirilecek olursa, Alevi ve Kürt oylarının yoğun olduğu yerlerde genelde AP birinci parti olmakla birlikte, oyları Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Bu durum mezhep farklılığının bu dönemde etkisi zayıftır yorumunu da beraberinde getirmektedir³⁶¹. Görüldüğü üzere, sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşım bağlamında ele alınan sosyo-demografik özelliklerden coğrafi yerleşim yeri, bu seçimlerde etkili faktörlerden biri olarak değerlendirilebilir.

1968 yerel seçimlerinde yaşanan siyasal konjonktürden ötürü, kutuplaşan ve toplumda yerleşen sağ-sol ideoloji ayrımı, özel olarak ise irtica ve komünizm tartışması, seçim kampanyalarının egemen temaları olmuştur. Tekin Erer, AP'nin bu seçimlerde başarılı olmasının en temel nedenini, illerde irticayı kullanmasına ve özellikle AP'nin belediye başkanlığı seçimlerinde hizmet alabilmenin iktidar baskısı ile bağlantılı olduğu söylemine bağlamaktadır³⁶². Nitekim CHP, seçim yarışlarında AP'nin irticaya taviz verdiğini öne sürmüş ve İnönü, "...hükümetin irticayı kullanmamasını istiyorum" söylemini, seçim yarışlarında çokça dile getirmiştir³⁶³. İrtica tartışmalarının yanı sıra 1965 yılından sonra partiler kendi programlarında, ideolojik söylemleri de ön plana çıkarmışlardır. Bu ideolojik tutumlar 1968 yılında yaşanan siyasal sorunlarla daha da görünür hale gelmiştir. İdeolojiye ilişkin bu tutumlar, 1968 yerel seçimlerine de yansımış ve seçmenler parti ve aday tercihlerini

³⁶¹ Çitçi, **op.cit.**,s. 135.

³⁶² Tekin Erer, "Seçimlerin Muhasebesi", Son Havadis, 5.6.1968'nden aktaran; Örsan Akbulut "Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi, 1968 Yılı Raporu", >
<http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php#_Toc500973562> (erişim tarihi: 01.03.2014).

³⁶³ Örsan Akbulut, "Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi, 1968 Yılı Raporu", 2006, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php#_Toc500973562> (erişim tarihi: 01.03.2014).

³⁶³ Tekin Erer, "Seçimlerin Muhasebesi", Son Havadis, 5.6.1968'nden aktaran, Oya Çitçi, Örsan Ö. Akbulut, Sonay Bayramoğlu, Mustafa Şener ve Hüseyin Yayman, *Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999*, ed. Oya Çitçi, (Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 2001), s. 55.

belirlerken, ideolojik faktöre kayıtsız kalmamışlardır³⁶⁴. Sağa ve sola destek veren kitleler, 1968 yerel seçimlerinde daha görünür olmuşlardır. Her iki akımın temsilcisi olan partilerin seçmen kitlelerinde ağırlığı; işçi, köylü ve küçük esnaf oluşturmaktadır. 1968 seçimleri, bu toplumsal tabanların tercihlerinin ideolojiler doğrultusunda belirlenmesi açısından, daha da önemli hale gelmiştir³⁶⁵. Dolayısıyla bu seçimlerde seçmen davranışında, Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal ve toplumsal koşullar nedeni ile coğrafi yerleşim yeri faktörünün yanında ideolojik faktörün de etkili olduğu yorumu yapılabilir.

1963 yerel seçimlerinde olduğu gibi 1968 yerel seçimlerinde de AP'nin başarı olmasında etkili olan faktörlerden bir diğeri de parti lideri Süleyman Demirel'dir. Süleyman Demirel'in 1968 seçimlerindeki başarısı basına "muhteşem Demirel muhteşem bir başarı kazanmıştır"³⁶⁶ şeklinde yansımıştır. Sosyo-psikolojik yaklaşım içinde ele alınan parti liderine olan bu bağlılık da özellikle 1965 genel seçimlerinde görüldüğü üzere, bu dönem de seçmeni etkileyen faktörler arasına girmiştir.

1968 yerel seçimlerinin hemen ardından yapılan 1969 genel seçimlerine kadar siyasal parti yelpazesinde; CKMP'nin, 1969'daki Olağanüstü Kongresi'nde Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adıyla yeni bir kimlik kazanması dışında, büyük bir değişiklik yaşanmamıştır³⁶⁷.

³⁶⁴ Örsan Akbulut, "Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi, 1968 Yılı Raporu", 2006, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php#_Toc500973562>, (erişim tarihi: 01.03.2014).

³⁶⁵ Örsan Akbulut, "Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi, 1968 Yılı Raporu", 2006, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php#_Toc500973562>, (erişim tarihi: 01.03.2014).

³⁶⁶ Oya Çitçi, Örsan Ö. Akbulut, Sonay Bayramoğlu, Mustafa Şener ve Hüseyin Yayman, *Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999*, ed. Oya Çitçi, (Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 2001), s. 133-134.

³⁶⁷ Çitçi, **op.cit.**, s. 137.

Adalet Partisi, 1965'ten 1971 yılına kadar geçen sürede tek başına iktidar gücünü ve parlamento çoğunluğunu elinde tutması geleneğini hem yerel seçimlerde hem de genel seçimlerde devam ettirmiştir. Ancak 1970'li yılların başında, AP'nin toplayıcı parti kimliği sarsılmaya başlamıştır. Bu sarsılma 3 oluşumla birlikte açıklanabilir. Bunlardan ilki, AP içinde kendisine yer verilmeyen Necmettin Erbakan liderliğinde Müslüman kimliği vurgusu ile Milli Nizam Partisi'nin (MNP) kurulmasıdır. İkinci oluşum, yine AP içinde "Kırkbirler" olarak adlandırılan ekibin, Demokratik Parti (DP) isminde yeni bir parti kurmasıdır³⁶⁸. 1973 yılında ise Cumhuriyetçi Güven Partisi (CGP), CHP kadrosundan istifa eden milletvekilleri tarafından kurulmuş, MNP yerine de yine Müslüman kimliği vurgusu ile Milli Selamet Partisi (MSP) kurulmuştur³⁶⁹.

12 Mart 1971 Askeri Muhtırası ile birlikte yeni partilerin kurulmasının hemen ardından 1973 yılında hem yerel hem de genel seçimler yapılmıştır. 1973 genel seçimlerinde 2 ana parti olan AP ve CHP'nin yanında seçimlere sağ ve sol görüşlü 6 farklı siyasal parti daha katılmış, seçimlerde toplam 8 parti yarışmıştır (Bu partiler; AP, CHP, CGP, CHP, DP, MHP, MSP, TBP'dir). Bu partilerin 2'si hariç (Bu partiler; CHP ve TBP'dir) 6'sı sağda yer almaktadır. Bu kadar farklı ve çok çeşitli partilerin 1965'ten bu yana seçimlerde temsil edilmeye başlanmasının en temel sebeplerinden birisi, 1960'lı yılların sonlarında ve 1970'li yıllarla beraber kendisini daha çok göstermeye başlayan ideolojik konumlanma ve sağ sol ayrımına yönelmenin, daha da belirginleşmeye başlaması olarak gösterilmektedir³⁷⁰.

³⁶⁸ Çitçi, **op.cit.**,s. 138

³⁶⁹ Çitçi, **op.cit.**,s. 139.

³⁷⁰ AP'ye yönelik genel müdahaleden sonra, sağda parçalanma başlamış ve AP'den ayrılan üyeler, 1970 yılında Demokratik Partiyi (DkP) kurmuşlardır. Aynı yıl, Erbakan'ın öncülüğünde kurulan ve 12 Marttan sonra kapatılan Milli Nizam Partisi (MNP) yerine Milli Selamet Partisi (MSP) kurulmuştur.

Seçim sureci boyunca Demokratik Parti, genel sylemini dindarlık ve komünizm karşıtı bir çizgide konumlandırmıştır³⁷¹. Bunun yanında MSP, İslami değerler ile İslam ahlakı temalarını işlemiş; bir yandan da esnaf, zanaatkâr ve küçük tüccarın çıkarlarını birleştirmeye çalışmıştır. MHP ise ateşli bir milliyetçilik sylemi ile komünizm karşıtlılığını savunmuştur. Ortanın solu sylemini uygulamaya yansıtmaya alışan Bülent Ecevit, CHP’de İsmet İnönü’nn yerine geçmiş, sol bir syleme yeni bir ses getirmiştir. Ecevit’in CHP’nin başına geçmesiyle, halk tabanı ile diyalogu geliştirme çabaları artmış ve yoksul kesimlerin szs olma hedefi ön planda tutulmuştur. CHP zellikle DP ve AP’nin önemsediği kentlerde ve kırsal alanda yaşıyan yoksul köylü kesimlerin desteğini almaya alışmıştır³⁷². Nitekim CHP bir önceki seçimlere göre bu seçimlerde yoksul köylü kesimlerin desteğini alabilmeyi de başarmıştır. Şöyle ki, askeri rejimin düzeni kurma iddiasının kentlerdeki en önemli boyutu gecekonduların yıkılması olmuştur. Ecevit de ortanın solunun en iyi uygulama alanını, gecekonduda yaşıyanların yıkıma karşı direnişini ile askeri rejime karşı yükseltilecek demokratik talepler arasında bir bağ kurarak gerçekleştirmiştir. Nitekim 1973 genel seçimlerinde, Ecevit’in asker ve toplum arasında yaratmış olduğu bu bağ sayesinde büyük kentlerde ve özellikle de gecekondularda yaşıyan yoksullar, CHP için oy kullanmışlardır³⁷³.

Katılım oranının %72,41 olduğu 1973 genel seçimlerin sonuçlarına göre CHP’nin özellikle yoksul kesimlere yönelik olarak geliştirdiği sylemleri başarılı olmuş ve %33,29 oy oranı ile birinci parti olmuştur.

³⁷¹ Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye: 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, (İstanbul: Remzi Kitabevi), 1998, s.198.

³⁷² stn Ergüder, “Türkiye’de Değişen Seçmen Davranışı rntleri”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, der. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2000), s.285-308.

³⁷³ Bülent Batuman, “Toplumcu Bir Belediyecilik Modeli: ‘Yeni Belediyecilik Hareketi’ 1973–1977”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 266, s. 228-229.

1973 yerel seçimlerine geçmeden önce o yıl yapılan genel seçimleri seçmen davranışı açısından yorumlamak için, öncelikle CHP'nin başarısının üstünde biraz daha durmak gerekmektedir. Seçim sonuçlarına göre CHP'nin birinci parti olmasının en önemli sebeplerinden birisi, kırdan çok kentlerdeki oy oranını artırması olarak gösterilebilir³⁷⁴. CHP lideri Bülent Ecevit'in genel seçimler öncesi hazırlıklarını tamamladığı "Ak Günlere"³⁷⁵ seçim kampanyası kapsamında hazırlamış olduğu seçim bildirgesi ve özellikle kentin yoksul çeperleri için yürüttüğü ortanın solu söylemi onu, "Türkiye'de demokrasinin kurtarıcısı olarak ön plana çıkarmıştır"³⁷⁶. Artık Ecevit seçmen için umut kaynağı, güven telkin eden ve ülkeyi "Ak Günlere" götürebilecek bir lider haline gelmiştir³⁷⁷. Ak Günlere seçim bildirisinin en önemli teması, gecekonducuların konut taleplerine ilişkin politikaları, "halk sektörü" ve "köykentler" gibi geleceğe güvenle bakan önerileri barındırmasıdır³⁷⁸. Dolayısıyla bu seçimlerde seçmen ve özellikle kentlerin yoksul kesimleri, CHP'nin kendilerine yönelik söylem ve vaatlerinden etkilenmişlerdir

14 Ekim 1973 genel seçimlerinden 2 ay sonra 9 Aralık 1973 yılında yapılan yerel seçimlere, genel seçimlerde yer alan 8 siyasal parti katılmıştır. Seçimler sırasında toplam belediye sayısı 1640'a ulaşmıştır. Bu seçimlerin sonuçları, İstanbul Belediye Başkan adayı Fahri Atabey'in deyişiyle 14 Ekim 1973 genel seçim sonuçlarıyla benzer

³⁷⁴ Meral Aslankaya, "Ecevit'in Yükselişi", 6.11.2006, < <http://www.haber7.com/siyaset/haber/196863-ecevitin-siyasetle-gecen-52-yili>>, (erişim tarihi: 15.04.2016).

³⁷⁵ Doğan Duman ve Serçin Sun İpekşen, "Türkiye'de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)", *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt, 8/7, 2013, s. 125.

³⁷⁶ Duman ve İpekşen, **op.cit.**,s.124-125.

³⁷⁷ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, "1973-1977: İki Seçim ve "Milliyetçi Cephe"ler", *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 14.07.2014, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/164708-1973-1977-iki-secim-ve-milliyetci-cephe-ler>>, (erişim tarihi 23.05.2015).

³⁷⁸ Batuman, **op.cit.**,s.229.

doğrultuda neticelenmiş³⁷⁹ ve bu seçimlerin galibi genel seçimlerde olduğu gibi CHP olmuştur. 1973 yerel seçim sonuçlarına göre, CHP ve bağımsızların oy oranlarında bir yükselme gerçekleşmiştir. AP’de ise bir önceki yerel seçime göre bir düşüş söz konusudur. AP, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük merkezlerin başkanlıklarını kaybetmiştir. CHP, Ankara, İstanbul ve İzmir illerinin de aralarında bulunduğu 33 ilde belediye başkanlıklarını kazanarak, birinci parti olmuştur. Böylelikle büyük merkezlerde solun üstünlüğü görülmüştür³⁸⁰. Dolayısıyla bu seçimlerde sağ eğilimin, ölçek büyüdükçe başarısı diğer seçimlere görece azalırken; sol eğilimin ise ölçek büyüdükçe ve dolaylı olarak nüfus artıka³⁸¹ başarı şansının arttığı görülmektedir³⁸². 1973 yerel seçimlerine CHP, genel seçimlerde olduğu gibi “Ak Günlere” adlı seçim manifestosu ile girmiştir.

CHP seçim bildirgesini ve genel propagandasını, “halkçı belediye” kavramı üzerinden kurgulamıştır. CHP’nin halkçı belediyecilik ya da toplumcu belediyecilik anlayışı³⁸³, seçimlerde kendisine, başta gecekondü kesimleri olmak üzere bütün ülkede büyük bir başarı getirmiştir. 1973 yerel seçimlerinde seçmen, CHP’nin toplumcu belediyecilik anlayışı misyonuna uygun olarak geliştirdiği vaatler karşısında etkilenmiş ve kendilerini kucaklayan söylemine yanıtsız kalmamıştır³⁸⁴. Dolayısıyla, yerel seçimlerde başta gecekondü kesimi olmak üzere siyasal eğilimini değiştiren seçmen grubunda, rasyonel ya da sınırlı rasyonel yaklaşımların daha baskın görüldüğü yorumu yapılabilir. Çünkü 1969 genel seçimleriyle muhafazakâr partilere oylarını

³⁷⁹ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.84.

³⁸⁰ Çitçi, **op.cit.**,s. 145.

³⁸¹ Çitçi, **op.cit.**,s. 140.

³⁸² Çınar, **op.cit.**,s.157.

³⁸³ Ruşen Keleş ve Bülent Duru, “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt. 32, Sayı. 261, 2008, s. 38.

³⁸⁴ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.84.

vermekten ağır ağır vazgeçen gecekondulular başta olmak üzere kentin yoksul kesimlerinin büyük bir çoğunluğu, 1973 genel ve yerel seçimlerinde CHP'yi desteklemeye başlamışlardır³⁸⁵. 1973 yerel seçimleri ile beraber CHP'nin toplumcu belediyeçilik hareketinin ayrıntılarına ve uygulamalarına geçmeden önce, 1973 yerel seçimlerinin bir özelliğinin daha altının çizilmesi gerekmektedir. Bu seçimlerde, neredeyse bütün partiler hem radyo konuşmalarında hem de miting alanlarında yerel yönetim sorunlarından daha çok; hayat pahalılığı, zamlar, kurulacak koalisyon gibi genel sorunlar üzerinde durdukları için, yerel seçimler, yerel seçim havasından çok genel seçim havasında geçmiştir. Ayrıca bu seçimlerin sonucunda 6 Ocak 1974'te CHP-MSP koalisyonuna gidilmiştir³⁸⁶ ve 1977 yılı genel seçimlerine kadar inişli çıkışlı bir koalisyonlar dönemi yaşanmıştır.

CHP'nin ülkede toplumcu/ halkçı belediyeçilik anlayışı, onun 1973 genel ve yerel seçimlerinde de birinci parti olmasında etkili olmuştur. Bu dönemde “Türkiye'nin yerel yönetimler tarihi içinde belediyeçilik pratiği ile zengin bir birikim ve deneyimi oluşturan”³⁸⁷ toplumcu belediyeçilik anlayışı, 1973-1977 yılları arasında özellikle büyük kentlerde yaşanan “Yeni Belediyeçilik Hareketi”ni oluşturmuştur. Bu hareketin en önemli nedenleri, iyice hızlanan kentleşme hareketleri, ülkenin aynı dönemdeki kapitalistleşme ve sanayileşme süreciyle kesişmesi sonucunda toplumsal ve siyasal isteklerin farklılaşması, gecekonduların o güne kadarki muhafazakâr eğilimlerini sekteye uğratıp sola yönelmelerini sağlayan taleplerin karşılanmasıdır³⁸⁸, olarak gösterilebilir. 1973 yerel seçimlerinin ardından Ak Günlere Bildirisinin dayandığı temel noktalar da göz önünde tutularak, CHP'nin liderliğindeki yerel yönetimler,

³⁸⁵ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.83.

³⁸⁶ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.90-91.

³⁸⁷ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.90.

³⁸⁸ Batuman, **op.cit.**,s.237.

kendilerine yeni kaynak alanları yaratmaya ihtiyaç duymuşlardır. Bu kapsamda sınırlı kaynakları en etkin şekilde kullanmayı planlamışlar, kent halkının kent yönetimine katılımının önemi üzerinde birleşmişler ve tüm bu çözüm arayışlarını “toplumcu belediyeçilik” kavramının ışığı altında geliştirmişlerdir³⁸⁹. Toplumcu belediyeçilik anlayışı kapsamında belediyeler, 1973-1977 yılları arasında ihtiyaç duydukları malları ve hizmetleri doğrudan kendileri üretmeye başlamışlardır. Belediyeler, sınırları ve kendi hizmet alanları içerisindeki yolları asfaltlayabilmek için fabrikalar kurmuşlar, halka ucuz ve temiz ekmek sağlamak için ekmek fabrikaları yapmışlar, çeşitli malları dar kesimli vatandaşlara ulaştırmak için halk ekmek gibi fabrikalar, satış yerleri açmışlar ve halkın temel ihtiyaçlarından olan toplu ulaşım konusunda önemli adımlar atmışlardır³⁹⁰. Altyapı hizmetlerinin yanında belediyeler hem artan gecekonduların sorununu önüne geçebilmek hem de 1973 seçimleri kapsamında gecekonduların taleplerinden olan konut sorununa çözüm yolu üretmek için de birtakım politikalar geliştirmişlerdir³⁹¹. Hatta bugün Yenimahalle İlçe sınırları içerisinde yer alan Batıkent adı ile bilinen yerleşim yeri projesi 1974 yılında Akkondular adıyla, bu amaca hizmet etmek için oluşturulmuştur³⁹². Toplumcu belediyeçilik anlayışının bir diğer önemli özelliği de temel olarak belediyeler arasında dayanışmayı ve yardımlaşmayı güçlendiren “birlikçi belediyeçilik”³⁹³ uygulamasını yerel yönetim

³⁸⁹ Korel Göymen, “Türk Belediyeçiliğinde Ankara Örneği: 1973-1980 Dönemi” içinde *Türk Belediyeçiliğinde Yol Bildiri ve Tartışmaları*, Ankara Büyükşehir Belediyesi, IULA-EMME, Maya Matbaacılık, 1990, s.396.

³⁹⁰ Yiğit Gülöksüz ve İlhan Tekeli, “1973-1980 Dönemi ve 1980 Sonrası Dönem Belediyeçiliği”, *Türk Belediyeçiliğinde Yol Bildiri ve Tartışmaları*, (Ankara: Ankara Büyükşehir Belediyesi, IULA-EMME, Maya Matbaacılık, 1990), s.374.

³⁹¹ “Ak Günlere: Cumhuriyet Halk Partisi 1973 Seçim Bildirgesi”, TBMM Kütüphanesi Siyasal Parti Yayınları, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, 2015, <https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASAL%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197600453> (erişim tarihi: 13.02.2015).

³⁹² Sonay Bayramoğlu, *Toplumcu Belediye Nam-ı diğer Belediye Sosyalizmi*, (Ankara: Renans Yayıncılık, 2015), s. 145-153.

³⁹³ Mahmut Güler, “Türkiye’de Toplumcu Belediyeçilik Anlayışının Evrimi”, (doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), 2004, s.97.

literatürüne kazandırmasıdır. Bu uygulama kapsamında, güçlü belediyeler, zayıf belediyelerin yanında yer almış ve onların kaynak sıkıntısına destek olmuşlardır³⁹⁴. Toplumcu belediye anlayışı çerçevesinde yapılan tüm bu uygulamalar hem 1977 genel seçimlerinde hem de 1977 yerel seçimlerinde CHP'ye artı puan getirmiştir.

Milletvekili genel seçimlerinden 6 ay sonra 11 Aralık 1977'de yapılan yerel seçimlere 10 siyasal parti (Bu partiler: AP, CGP, CHP, DP, MHP, MSP, SDP, TBP, TİP ve TSİP'tir) katılmıştır. Bu seçimlere katılım oranı %61,72'de kalmış ve bu oran 1977 genel seçimlere katılım oranının (%72,42) da altında kalmıştır. Seçim hazırlıklarında AP, CHP'ye karşı yoğun bir propaganda faaliyeti içinde girmiş ve milliyetçileri kendi çatısı altında toplama çağrısında bulunmuştur. CHP'ye karşı yoğun propagandanın yanında, AP, yerel seçim yarışının belediye başkan adayları arasında geçtiğini vurgulayarak, belediye başkan adayları üzerinden bir kampanya yürütmeyi tercih etmiştir³⁹⁵. CHP ise seçimlere bir önceki yerel seçimlerde yürütmüş olduğu toplumcu belediye anlayışına dayalı bir kampanya ile devam etmiştir. Seçim bildirgelerinde çevre sağlığı, toplu konut, çocuk yuvası sayılarının artırılması gibi belediye hizmetlerine öncelik vereceklerini açıklamışlar, seçmene bugüne kadar yaptıklarını anlatarak seçimlere hazırlanmıştır³⁹⁶. Diğer partiler ise seçim kampanyaları ve radyo konuşmalarını parti yöneticileri ve başkan adayları üzerinden gerçekleştirirken; CHP'de tüm konuşmalar güçlü bir lider özelliğine sahip Ecevit tarafından yapılmıştır³⁹⁷. Tüm bu gelişmelerle beraber, seçimlerde CHP, Türkiye'nin tüm bölgelerinde %46,14 oy oranı ile belediye başkanlığı seçimlerinde birinci parti, AP ise ikinci parti olmuştur. Bu yönüyle de 1977 yılı belediye başkanlığı seçimleri, oy

³⁹⁴ Güler, **op.cit.**, s.97.

³⁹⁵ Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.89-90.

³⁹⁶ Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.90.

³⁹⁷ Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.90.

dağılımları ve genel sonuçlar açısından 1973 yılı ile benzer özellikler taşımaktadır³⁹⁸. Toplam 1730 yerleşmede, CHP büyük merkezler başta olmak üzere 714 belediye başkanlığını kazanırken; AP, 699 belediye başkanlığı kazanmıştır³⁹⁹. AP, 2001-5000 nüfus diliminde CHP'den daha fazla belediye başkanlığını almış; CHP, 5000'nin üzerindeki tüm nüfus dilimlerinde AP'nin önüne geçmiştir⁴⁰⁰. Bu seçim sonuçlarını, seçmen davranışını da göz önüne alarak yorumlamak gerekir ise Metin Kazancı "1973 Sonrası Belediyeler ve Belediyelere İlişkin Sorunlar" başlıklı çalışmasında, 1977 yerel seçimlerinde seçmen davranışında büyük ölçüde belediye başkan adaylarının imajlarından çok, partilerin siyasal programlarının seçmen üzerinde etkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Demirel ve Ecevit'in imajlarının ve karizmalarının da seçmen davranışı üzerinde etkili olduğu Kazancı tarafından vurgulanmaktadır⁴⁰¹. Erhan Karaesmen'e göre, CHP'nin seçim başarısının ardında Ecevit'in görünür yüzü ve 1973-1977 yıllarında belediyelere yönelik yeni anlayış ve bu yönde yürütülen hizmetler, seçmenin kararında etkili olmuş;⁴⁰².seçmen, 1973 yılında CHP'nin ses getiren yeni toplumcu belediyecilik anlayışı kapsamında gerçekleştirmiş olduğu performansı dikkate alarak oy kullanmış ve CHP'yi ödüllendirmiştir. CHP'nin 1973-1977 yılları arasında Ak Günlere kampanyası ile yürütmüş olduğu başarı onu hem 1973 hem 197 seçimlerinde birinci parti yapmıştır. Bu dönemde özellikle gecekondu ve yoksul kesimlerden CHP'ye gelen destek, merkez-çevre ilişkisinin belirginliğini de hafifletmiştir.

³⁹⁸ Çınar, **op.cit.**,s.157.

³⁹⁹ Çınar, **op.cit.**,s.157.

⁴⁰⁰ Çitçi, **op.cit.**,s. 209

⁴⁰¹ Metin Kazancı, "1973 Sonrası Belediyeler ve Belediyelere İlişkin Sorunlar", *Yeni Bir Belediyeciliğe Doğru*, ed. Ergun Türkcan, (Ankara: Türk İdareciler Derneği Yayını, 1982), s. 256.

⁴⁰² Erhan Karaesmen, "1940'lardan 1970'lere Seçim Panoraması", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1977, s. 7.

1977 yılından sonra ekonomik bunalımın zirvede olduğu bu dönem, artan sokak çatışmaları ve topluma hâkim olan anarşi ortamıyla daha da kutuplaşmış, Türkiye koalisyon ve azınlık hükümetleri tarafından yönetilmiştir. Yönetim, en son 12 Eylül 1980 yılında askerin müdahalesi ile son bulmuştur. 1980 askeri darbesi ile asker, yönetime el koymuş, TBMM ve Hükümet dağıtılmış, siyasal partiler kapatılmış, tüm ülkede sıkıyönetim ilan edilmiş ve bir devir böylece kapanmıştır⁴⁰³.

1961-1980 dönemini içeren ideolojik parçalanma ve kutuplaşma dönemindeki tüm genel ve yerel seçimlerdeki seçmen davranışı özetlenecek olursa; bu dönemin ilk yarısını oluşturan 1961-1970 arasında, seçimde ağırlıklı olarak 2 temel davranışa rastlanmaktadır. Bunlardan ilki, seçmenin hala merkez-çevre ayrımının etkisi altında oy kullanmakta olduğudur. Bu kapsamda da seçimde, sosyal bölünmenin etkisini de barındıran, merkez-çevre ayrımına dayanan sosyolojik yaklaşımın daha çok görüldüğü kabul edilmektedir. Sosyolojik yaklaşımın yanında, DP'nin mirasını AP'nin alması ve çevredeki seçmenlerin kendilerini temsil edebilecekleri bir partiye ait hissetmeleri ya da bir partiyle özdeşleşme duygusuyla sosyo-psikolojik yaklaşımda bu dönemde daha görünür hale gelmiştir. Sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımın yanında 1961 darbesi ile birlikte, DP'nin kapatılma kararına karşı, yukarıda da belirtildiği gibi seçimde tepkisel olarak oy kullanmayı da bünyesinde barındıran sezgisel oy verme yaklaşımı gözlemlenmiştir. Bu dönem, özellikle 1968 yılından itibaren artan eylemlerle beraber siyasal ve ideolojik kutuplaşmaların yaşandığı bir dönem olmuş ve seçimde ideolojik olarak ayrışmalar da boy göstermeye başlamıştır.

1961-1970 yılları arasında yaşanan seçimlerde seçimde belirlenen 3 temel yaklaşımın yanında seçmen davranışını etkileyen değişkenler ya da faktörler ele

⁴⁰³ Suavi Aydın ve Yüksel Taşkın, *1960'tan Günümüze Türkiye Tarihi*, (Ankara, İletişim Yayınları, 2014), s. 325-330.

alınacak olursa, özellikle din, ideoloji ve adayın sahip olduğu liderlik vasfı, seçmen davranışını etkileyen unsurlar olarak dikkatleri çekmektedir. Özellikle liderlik, seçmenin kararını belirlemede çok etkili bir faktör olmuştur. Menderes gibi AP'nin yönetimini üstlenen Süleyman Demirel'de muhafazakâr değerleri ön plana çıkararak, vatandaşın hislerine tercüman olmuş, doğru ve ideali temsil ettiği savıyla muhafazakâr seçmen kesimi tarafından önemli bir lider olarak nitelendirilmişlerdir. İdeoloji faktörü ise daha çok 1968'li yıllarla önem kazanmaya başlamış; yaşanan kutuplaşmalarla beraber seçimde sağ-sol ideolojilere yönelik tercihlerin belirlenmesi daha da görünür olmuş; hem 1968 yerel hem de 1969 genel seçimlerinde ideolojik kamplaşmanın hızlandığı bir süreçte gerçekleşen seçimlerde seçimde de ağırlıklı olarak ideolojik temelli oy verme davranışı gözlemlenmiştir.

1960'lı yıllarda sağın İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük nüfuslu kentlerinde egemen parti olması, ancak bu egemenliğin 1970'li yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi'ne geçtiği gözlemlenmiştir. Çınar, bu siyasal olgu karşısında 3 büyük kentte oy verme davranışının kent merkezi ile gecekondu alanları arasında farklılaşmasına dikkat çekmiş ve mekânsal bir analiz ortaya koymuştur. Bu analize göre, daha küçük kentler, büyük kentlere göre siyasal açıdan daha tutucu davranmaktadır. Büyük kentlerde de solun başarısı daha hâkimdir. Çalışmayla birlikte, gecekondu alanlarında düşük gelirli seçmenler arasında siyasal eğilim olarak solun hızla yükselişe geçtiği bulgusuna erişilmiştir⁴⁰⁴.

1968'de başlayan ve özellikle 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası ile birlikte daha da güçlenen ideolojik konumlanma, bu dönemin seçmenini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Ancak bu dönem yılın ilk yarısından biraz daha farklılaşmaktadır.

⁴⁰⁴ Çınar, **op.cit.**,s.142-162.

Yelpazenin solunda yer alan CHP'nin yeni Genel Başkanı Bülent Ecevit, Ak Günlere sloganı ile seçmenin tabanına inmeyi başaramamış ve CHP'de yeni bir kan ve yeni bir lider imajı yaratmamıştır. Bununla beraber, CHP'nin toplumcu belediyeçilik uygulamaları, 1973 ve 1977 yıllarındaki seçimlerde seçimde hizmete dayalı bir oy verme davranışının gelişmesine de yol açmıştır. Sonuç olarak, 1961-1980 yılları arasında yaşanan siyasal sorunlar ve dönemin siyasal konjonktürü kapsamında seçmenin, merkez-çevre farklılaşmasından yola çıkarak sosyolojik, sosyo-psikolojik, sınırlı rasyonel, rasyonel tercih kuramı ve sezgisel oy verme yaklaşımları kapsamında hareket ettiği ve ideoloji, din, coğrafi yerleşim yeri, aday, parti imajı ve hizmetlere yönelik oy verme faktörlerinden etkilendiği bir dönem olmuştur.

C. Yeniden Yapılanma: 1983-1990

Türk Silahlı Kuvvetleri 12 Eylül 1980 günü, yönetime el koymuştur. 12 Eylül 1980 darbesi ile birlikte, ülkenin yönetimine el koyan Milli Güvenlik Konseyi, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni dağıtmış, milletvekillerinin, belediye başkanlarının görevlerine son vermiş ve il genel meclislerini feshedip, tüm siyasal partileri kapatmış, siyasal partilerin liderlerini ve üst düzey yönetim kadrolarına siyasal yasaklar getirmiştir⁴⁰⁵. Bu darbe, 1960 ve 1971 darbelerinden farklı olarak, Türk siyasal sisteminde büyük etkiler yaratmıştır. Darbe ile beraber askerin en temel isteği, Türkiye'de yaşanan istikrarsızlığın ve ekonomik krizin sorumlusu olarak gördükleri partileri ve bu partilerin liderlerini siyaset sahnesinden uzaklaştırarak anarşiyi yok etmek ve Türkiye için yeni bir dönem başlatmaktır. Bu yeni dönemde askeri yönetim ülkeyi, 1980 öncesi durumlara sürükleyen o günkü siyasal sistemi suçlu bularak, Türkiye'nin demokratik istikrarı için 1980 öncesindeki siyasal arenadan farklı bir

⁴⁰⁵ Aydın ve Taşkın, **op.cit.**,s. 325-330.

yapılanmaya gidilmesini istemiştir. Bu kapsamda asker, ılımlı iki merkez partisine dayanan yeni bir parti sistemi kurmak istemiştir⁴⁰⁶.

1983 yılında siyasal partilerin çalışmalarına tekrar izin verilmesi üzerine, 15 yeni parti kurulmuştur. Ancak, askeri yönetim, 1983 genel seçimlerine ılımlı iki parti sistemi ile girebilmek için seçimlerde aday olacak milletvekili adaylarını ve parti kurmak isteyenleri elemeye tabi tutmuş, Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin potansiyel takipçileri olduklarını düşündüklerini veto etmişlerdir⁴⁰⁷. Elemeler sonucunda siyaset sahnesinde 3 partinin seçimlere katılmasına izin verilmiştir. Bunlar Anavatan Partisi (ANAP), askeri yönetimin teşviki ile kurulan Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve Halkçı Parti'dir (HP). MDP merkez sağ, HP ise ikincisi merkez solu temsil edecektir. Seçimlere, MDP daha çok hukuk, düzen ve hükümetin otoritesi gibi kavramlar etrafında vaatlerle girerken, HP ekonomiye yönelik söylemler geliştirmiş ve daha çok devletçi bir çizgi izlemiştir. ANAP ise serbest piyasaya yönelik ekonomi temelli mesajlar vererek seçimlere girmiştir. %92,26 katılım oranı ile 6 Kasım 1983 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde, askeri yönetiminin beklentilerinin aksine, Turgut Özal liderliğindeki ANAP, 212 milletvekili ve %45,14'lik oy oranı ile birinci parti olmuş ve parlamentoda mutlak çoğunluğu sağlamıştır. 117 milletvekili ile HP %30,46 oy oranı ile ikinci parti olurken; askeri yönetimin devamı olarak iktidara getirilmek istenen MDP ise 71 milletvekili çıkararak, %23,36 oy oranı ile üçüncü sırada yer almıştır. Seçmen, askeri yönetimin desteklediği MDP'ye oy vermeyerek, askeri yönetimin sivil görünüm altında yönetimi devam ettirme planını bozmuştur⁴⁰⁸.

⁴⁰⁶ Birol Akgün, "Türkiye'de Siyasal Parti Sisteminin Gelişimi ve Demokratik İstikrar", *Liberal Düşünce*, Sayı. 27, 2013, s. 156.

⁴⁰⁷ Temizel, **op.cit.**,s.85.

⁴⁰⁸ Turan, **op.cit.**,s.128.

1983 genel seçimleri üzerinde yapılan seçmen davranışı çalışmaları incelendiğinde, ANAP'ın başarısının ardında onun Genel Başkanlığını yürüten Turgut Özal'ın büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. Kalaycıoğlu'na göre Turgut Özal'ın hem ekonomik hem sivil alanda sahip olduğu teknokrat geçmişi, onun seçimlere açık bir iktisadi programla girmesini sağlamış ve bu program halk tarafından geniş kitlelerce desteklenerek, ANAP'a başarı getirmiştir⁴⁰⁹. Özal'ın iktisadi programı kapsamında seçim dönemi boyunca dile getirdiği vaatler, seçmen tarafından ilgi ile karşılanmıştır. Bu vaatlerden birincisi, geleneksel sağ temalar olan “asayiş ve düzen” üzerine kuruludur. İkinci vaadi ise “sosyo-ekonomik dönüşüm” üzerinedir. Özal'ın bu iki vaadi de “toplumun 1980 öncesindeki kaotik siyasal ortama dönmeme isteminin yanı sıra, yıllardır beklenen fakat bir türlü gerçekleşmeyen ekonomik atılımı yapma özlemine de seslenebilen, kısaca popüler cazibesi yüksek bir siyasal söylem olmuş” ve geniş bir halk kitlesi tarafından seçimlerde destek görmüştür⁴¹⁰.

1983 seçimlerinde ANAP'ın başarısının altında Turgut Özal'ın teknokrat geçmişinin yanı sıra, Özal'ın sahip olduğu kişisel özellikler de önemli bir yer tutmaktadır⁴¹¹. Özal da Süleyman Demirel gibi sıradan bir insanın özdeşleşebileceği türden bir siyasetçidir. Malatya gibi o dönem için küçük sayılabilecek bir taşra kentinden gelerek, kendi çabasıyla başarılı olmuştur. Özal'ın mesleki yükselişinin ardında, “orta direk” sloganı önemli bir yer tutmuştur⁴¹². Özal'ın orta direk sloganı, orta sınıfın yanında; köylü kesimlerin, gecekonduda yaşayanların, esnafın umut ve yükselme hırslarının somut bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir. Özal tüm bu

⁴⁰⁹ Ersin Kalaycıoğlu, “The Motherland party: the challenge of institutionalization in a charismatic leader party”, *Turkish Studies*, Cilt.3, Sayı.1, 2002, s.40-61.

⁴¹⁰ Hayriye Özen, “Turgut Özal” (Der. Emre Toros), *Türkiye’de Siyasal Liderlik: Dönemler, Özellikler ve Karşılaştırmalar*, (Ankara: Atılım Üniversitesi, 2011), s. 128.

⁴¹¹ Turan, **op.cit.**, s.132-133.

⁴¹² Yalçın Akdoğan, “Tılsımlı söz: Ortadirek”, *Hürriyet Gazetesi*, 6 Ekim 2009.

kesimlerin desteklerini alarak seçimlerde başarı sağlamıştır ⁴¹³. Kişisel özellikler ve orta direk sloganın yanı sıra Özal'ın başarısının altında, siyasal pazarlama araçlarından olan televizyon ve radyoyu seçim süreçleri boyunca çok iyi kullanması da yatmaktadır⁴¹⁴. Özal, 1983 seçimleri boyunca televizyon ve radyolardaki görünürlüğünü iyice artırmış, seçimlerinden önce Türkiye'de ilk defa Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) tarafından parti liderlerini bir araya getiren bir canlı açıkoturum programına katılarak, üst düzeyde bir görünürlük yakalamıştır. Özal, açık oturumda canlı yayın boyunca başarılı bir performans sergileyerek, diğer parti liderleri karşısında serbest piyasa ekonomisinin önemini savunmuş ve seçim vaatlerini açıklamıştır. Özal'ın aynı programa katılan diğer parti liderinden HP Genel Başkanı Necdet Calp ile yaşadığı “Boğaz köprüsünü satarım, sattırmam” tartışması programa damgasını vurmuştur. Özal'ın program boyunca bu tartışmaları başarı ile yürütmesi, onun halktan aldığı desteği artırmış, seçimlerde başarı yakalamasını sağlamıştır⁴¹⁵. Özal'ın 1983 seçimlerinde, AP'li seçmen kitlesinin yanı sıra, eski MSP ve MHP tabanından da oy aldığı gözlemlenmektedir. Özbudun'a göre, ANAP'ın kendisi de seçmen kitlesi ile beraber merkez sağda liberallerin, muhafazakârların, ılımlı İslamcılarının ve eski aşırı milliyetçilerin bir araya geldiği bir koalisyon görünümündedir⁴¹⁶. Görüldüğü üzere 1983 seçimlerinde özellikle sosyo-psikolojik yaklaşımın alt bileşenlerini oluşturan aday imajı faktörü kapsamında ele alınan liderlik vasfı seçmenin oy verme kararında çok etkili olmuştur. Bunun yanı sıra, Özal'ın

⁴¹³ Turan, **op.cit.**s.133.

⁴¹⁴ Özen, **op.cit.**, s. 127.

⁴¹⁵ “Özallı Yıllar Belgeseli-3 ve 4. Bölüm”, 32. *Gün Programı*, der. Mehmet Ali Birand ve Soner Yalçın, 1999.

⁴¹⁶ Ergun Özbudun, “Turkey: Crises, Interruptions and Reequilibrations”; der. L. Diamond, J. J. Linz ve S. M. Lipset, *Politics in Developing Countries: Comparing Experiences with Democracy*, (Boulder and London: Lynne Rienner, 1995), s. 219-261.

seçimlerde, siyasal pazarlama yaklaşımlı altında orta direk sloganını kullanarak ikna edici mesaj stratejilerini doğru oluşturması, yine siyasal pazarlama yaklaşımı içerisinde ele alınan kitle iletişim araçlarından televizyon ve radyoyu seçime hazırlık süresi boyunca iyi kullanması, 1983 seçimlerinde seçmen davranışı kapsamında öne çıkan faktörler arasındadır. Ayrıca, Kalaycıoėlu⁴¹⁷ ve Özen'in de belirttiği gibi ANAP'ın seçimlere “asayiş ve düzen” ve “sosyo-ekonomik dönüşüm” gibi güçlü bir iktisadi programla girmesi, onun halk tarafından desteklenmesini de sağlamıştır. Dolayısıyla, bu noktada halkın çıkarları ile ANAP'ın vaatlerinin benzeştiği yorumu yapılabilir. Son olarak, seçmenlerin sezgisel ya da sınırlı rasyonel yaklaşım kapsamında askeri yönetime tepkisel olarak bir oy verme davranışı geliştirdiği gözlemlenmektedir.

1983 yılındaki genel seçimlerin hemen ardından Özal hükümetinin ilk etkinliklerinden birisi genel olarak kamu yönetiminin yeniden örgütlenmesi olmuştur. Kamu yönetiminin yeniden örgütlenmesinin en açık örneği de yerel yönetimlerde gerçekleştirilmiş ve 1984 yerel seçimlerine bu yeni düzenlemelerle gidilmiřtir⁴¹⁸. Bu kapsamda, 1984 yerel seçimlerini, diğer yerel seçimlerden ayıran 4 temel özellik vardır. Birinci özellik, tıpkı 1983 genel seçimlerinde de olduğu gibi, 1977 yerel seçimlerine katılan hiçbir siyasal partinin bu seçime katılmamasıdır. İkincisi, 1980 yılından sonra kurulmalarına rağmen askeri yönetim tarafından veto edilen ve 1983 genel seçimlerine katılamayan siyasal partilerin 1984 tarihli yerel seçimlere katılmasıdır. Üçüncüsü ise Anayasa'da yerel yönetimlere ilişkin olarak yapılan değişiklerden sonra yerel seçimlere gidilmesidir⁴¹⁹.

⁴¹⁷ Kalaycıoğlu, **op.cit.**, s.41-60 ve Özen, **op.cit.**,s. 128.

⁴¹⁸ iti ve diğerleri, **op.cit.**,s.127.

⁴¹⁹ Mustafa şener, “1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, 2010,

ANAP'ın 1983 yılında %45 oy oranı ile arkasına aldığı rüzgâr, yerel yönetimlere özgü tüm bu değişiklikler ve düzenlemelerle, 25 Mart 1984 yılında yerel seçimlere gidilmiştir. Bu seçimlere ANAP, MDP, HP ile birlikte yeni kurulan 3 siyasal parti ve bağımsız adaylar katılmıştır. Yeni kurulan Refah Partisi (RP) ve Doğru Yol Partisi (DYP), adları ve liderleri değişmekle birlikte ideolojileri açısından 1980 öncesi aktif siyasette olan AP ve MSP'nin ardılları olarak siyaset sahnesine çıkmışlardır. CHP'nin iki ardılını ise askeri yönetimin desteğini arkasına alarak varlığını sürdüren HP ve İnönü soyundan güç alan ve genel başkanlığını İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü'nün yaptığı Sosyal Demokrasi Parti (SODEP) oluşturmuştur. Böylelikle, yerel seçimlere, siyasal partiler yelpazesinin sol kanadından 2, sağ kanadından ise 4 parti katılmıştır⁴²⁰.

Seçim yarışında iktidar partisi olan ANAP daha çok kırsal kesimde ve gecekonduarda yaşayanlara yönelik söylem ve vaatlerini geliştirmiş ve seçimden önce gecekonduarda yaşayanlara “tapu tahsis belgesi” dağıtmış, seçimlere 1 ay kala da “imar affını”⁴²¹ çıkarmıştır⁴²². ANAP'ın görünür yüzü olan Özal, seçimlerden önceki son haftalarda radyo ve televizyon başta olmak üzere yine kitle iletişim araçlarını başarılı bir şekilde kullanmış ve gazetelerde tam sayfa ilanlar vermiştir. O döneme ilişkin gazetelerde Özal toplam 5 farklı ilan vermiştir. Bu ilanlar “Gerçekçi Olalım” başlığı ve Özal'ın fotoğrafı altında yayımlanmıştır⁴²³. Özal ilanlarında, bir milyon gecekondu için imar affı çıkardığını anlatmış ve gecekondu sahiplerine gerçek tapu

<http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

⁴²⁰ Çitçi, **op.cit.**,s.245.

⁴²¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: 24 Şubat 1984 tarihli ve 2981 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Yayımlandığı Resmi Gazete : Tarih: 8/3/1984, Sayı:18335.

⁴²² Mustafa Şener, “1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php/23.10.2010, (erişim tarihi: 12.04.2015).

⁴²³ “Özallı Yıllar Belgeseli-4 ve 5. Bölüm”, 32. Gün Programı, der. Mehmet Ali Birand ve Soner Yalçın, 1999.

vereceğini söylemiştir. Bunun dışında, diğer 4 ilan fotoğrafsızdır ve hepsinin en altında da “Türkiye’nin bütün belediyelerine iş bitirici başkan, Anavatan’dan” yazmaktadır⁴²⁴. Ayrıca, seçim döneminde, Memur Yardımlaşma Kurumu kesintilerinin ödenmesi, asgari ücretin arttırılması ve pancar üreticilerine olan borçların ödenmesi, ANAP’ın seçim çalışmaları içinde değerlendirilmektedir⁴²⁵. ANAP seçim propagandasını iktidar olmanın avantajları ve istikrar kavramı üzerinden kurmuştur. Seçim süresinde “dişliler uymaz ise çark tekler, bizim adaylarımızı seçin” diyerek halka ikna edici mesajlar vermiştir⁴²⁶. DYP’nin yerel seçim kampanyası ANAP karşıtlığı üstüne kurulmuş ve yerel seçimler, genel seçimler havasında yürütülmüştür. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı aday Hüsamettin Cindoruk, seçilmesi halinde, Taksim Parkı’nın altına yapılacak alışveriş merkezi ile kaynak yaratacağını vurgularken, Mehmet Gölhan ise benzer bir öneriyi yeraltı dükkânları ile Ankara için yapmıştır. SODEP seçim kampanyasını, ulusal politika çerçevesinde yürütmüş ve HP ile birleşme çağrısında bulunmuştur⁴²⁷. HP İstanbul ve Ankara’daki gecekondu sahiplerini ikna etmeyi hedeflemiştir. MDP ise özellikle Ankara için metro hizmetini vaat etmiştir⁴²⁸. Katılım oranının %80’lerde kaldığı 1984 yerel seçimlerinin galibi, ANAP, olmuştur.

“1984 belediye başkanlığı seçimleri, olağanüstü koşulların etkisi nedeniyle sol ve sağ eğilimler için ortaya konulan ‘mekânsal ölçek değişmesi ile siyasal eğilimler arasında anlamlı bir ilişkinin olması’ hipotezinin doğrulanmadığı bir seçimdir”⁴²⁹. Bu seçimlerde sağ için coğrafi yerleşim ölçeği büyüdükçe oylar artarken; solda yer alan

⁴²⁴ Turan, **op.cit.**,s. 201.

⁴²⁵ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 142.

⁴²⁶ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 142.

⁴²⁷ Mustafa Şener, “1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, 2010, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

⁴²⁸ Turan, **op.cit.**,s. 202-203.

⁴²⁹ Çınar, **op.cit.**,s.158.

partiler için ölçek büyüdükçe oyların azaldığı görülmektedir⁴³⁰. Alevi ve Kürt nüfusunun yoğun olarak yaşadığı iller ve siyasal eğilimler dikkate alınarak seçim sonuçları değerlendirildiğinde mezhepsel bir davranışın bu seçimlere tam olarak yansımadağı görülmektedir. Alevi nüfusun yoğun olduğu illerde (Tunceli ili dışında) ANAP birinci parti konumundadır. Bunun yanında, Kürt nüfusunun yoğun olduğu illerde de her ne kadar ANAP birinci parti olsa da siyasal parti yelpazesinde parçalanmalar yaşanmaya başlamaktadır⁴³¹.

Sonuç olarak, 1984 yerel seçimleri 1983 genel seçimleri ile birlikte, 1980’den sonra seçmenlerin parti bağılılıklarının tekrar tanımlanmaya başladığı seçimler olmuştur. Parti bağımlılığı ANAP üzerinden tekrar gelişmeye başlamıştır. 1983 tarihli ulusal seçimlerin hemen ardından yapıldığı ve benzer oy oranları alındığı için, bu seçimler, iktidar partisinin güven yoklaması olarak değerlendirilebilir⁴³². Seçim sonuçlarının ve seçmen eğilimlerinin benzerliği nedeniyle seçmen davranışı açısından da 1983 seçimlerine benzer yaklaşımlar ve faktörler geçerlidir yorumunu getirmek yanlış olmayacaktır. Bu seçimlerde siyasal pazarlama yaklaşımı kapsamında kitle iletişim araçlarının, seçim kampanyalarının ve ikna edici mesaj stratejilerinin kullanımı çok yaygındır. Sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında liderlik vasfının Özal ile ön plana çıktığı görülmektedir.

1984 yerel seçimlerinin ardından 1985 yılında, siyasal yasaklı olan Bülent Ecevit’in eşi Rahşan Ecevit’in Genel Başkanlığında Demokratik Sol Parti (DSP) kurulmuştur. Bu yıl içinde ANAP, bütün ülkede ekonomik sorunlarla karşılaşmaya başlamıştır. Yıllık %7’lik iktisadi büyüme hızının yanında enflasyon yükselmeye devam etmiş; öte

⁴³⁰ Çınar, **op.cit.**,s.158.

⁴³¹ Çitçi, **op.cit.**,s.291.

⁴³² Örsan Akbulut, “Yerel Seçimlerin Yerelliği”,
<eski.yerelnet.org.tr/secimler/yerel_secimlerin_yerelligi.doc>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

yandan siyasal yasakları sürmesine rağmen 1980 öncesindeki liderlerin varlığı gittikçe daha fazla hissedilmeye başlanmıştır. Hatta 1987 yılında, eski siyasetçilere getirilen yasakların kalkması gündeme gelmiş ve bu kapsamda halkın kararının alınması için referanduma gidilmiştir. Referandum süresince, Özal ve partisi, eski siyasilerin yasaklarının kalkmaması için propaganda yapmışlardır. Ancak 6 Eylül 1987 tarihinde yapılan referandum sonucunda seçmenlerin %50,2'si siyasilerin yasaklarının kalkması için “evet” oyu kullanmıştır⁴³³. Bu durum yaşanan sorunların seçim sonucuna ufak çaplı bir yansımasıdır. Seçmen Özal'ı ve partisini bir şekilde de olsa uyarmış ve eski liderlere duyulan özlemini referandumdaki tercihleri ile belirtmiştir. 1988 yılında yapılması gereken genel seçimler, erken seçim kararıyla 29 Kasım 1987 yılına alınmıştır. Özal hükümetinin erken seçim kararını desteklemesinin en temel sebebi, referandum sonucunda siyasal yasakları kalkan siyasal partilerin, yeterince örgütlenemedi ve propaganda yapamadan kendilerinin seçimleri kazanmasıdır⁴³⁴.

1987 yılı genel seçimlerine gidilirken, Türkiye’de mali yönden istikrarsızlık ve dengesizlikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Özal hükümetinin 1983-1987 yılları arasında uyguladığı politikalar, Türkiye’de liberalleşme ve yeni dünya düzeniyle bütünleşme yolunda önemli adımlar olarak değerlendirilmiştir. Yeni dünya düzeni, mali piyasaların serbestleştirilmesi ile mali piyasaların ulusal engellerden kurtulması ve karlı alanların devlet tekelinden arındırılarak özel sektöre açılması tezleri üzerine yükselmiştir. Türkiye’de Özal döneminde bu neo-liberal politikaların uygulanması sonucunda ülke ekonomisinde bir canlanma görülmüş, dış ticarete olumlu gelişmeler yaşanmıştır⁴³⁵. 1983 yılında Özal’ın seçilmesi ile ekonomideki önemli toparlanmanın

⁴³³ Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Seçmen Davranışı*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), s. 59-136.

⁴³⁴ Turan, op.cit.,s. 136-137.

⁴³⁵ Özlem Eştürk, “Türkiye’de Liberalizm: 1983 - 1989 Turgut Özal Dönemi Örneği”, 2000,

ardından, 1987 yılında ihracat oranlarının ithalat oranlarından düşük olması, beraberinde mali istikrarsızlığı getirmiş; Türkiye'nin dış borç stoku artmış ve ülke krizlere yatkın bir hal almıştır⁴³⁶. Böyle bir atmosferde 1987 genel seçimlerine gidilmiştir.

1987 seçimlerine 7 parti katılmıştır. Seçime ilk kez katılan partilerden üçü, 1983 seçimlerinden önce kurulmuş, ancak kurucuları veto edildiği için seçimlere katılamamışlardır. Bu partiler, DYP, Muhafazakâr Parti (Muhafazakâr parti üyelerinin bir bölümü 1985 yılında Milliyetçi Çalışma Partisini kurmuşlar, bir bölümü de ve Islahatçı Demokrasi Partisini kurmuşlardır) ve RP'dir. Bunların yanında seçimlere katılan SHP, 1983 seçimlerine katılamayan SODEP ile Halkçı Parti'nin birleşmesinden meydana gelmiş; DSP ve Islahatçı Demokrasi Partisi (IDP), 1983 yılından sonra kurulmuştur⁴³⁷.

Seçim sonuçlarına göre, ANAP her ne kadar bir oy kaybı yaşasa da bu seçimlerin de birinci partisi olmuştur. Ekonomik anlamda olumsuz süreçlerin yaşanmasına; iç, dış borçlar, enflasyon ve işsizliğin artmasına rağmen; seçmen yine de ANAP'ı birinciliğe taşımıştır. Kalaycıoğlu'na göre bunun en önemli sebebi, ANAP'ın seçim kampanyası boyunca, toplanan vergilerle sunulan hizmetler arasındaki ilişkiyi göstermesi ve seçmenin toplanan vergilerle iyi bir hizmet sunulduğuna yönelik ikna edilmesidir⁴³⁸. İkna sürecinde lider Özal hem radyoda hem de televizyonda

< http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/turkiyedeliberalizm_1983-1989.pdf>, (erişim tarihi: 12.06.2016).

⁴³⁶ Kerem Karabulut, "Özal Dönemi Türkiye'nin Ekonomi Politikası", *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt. 2, Sayı. 1, 2010, s. 978-1008.

⁴³⁷ Çitçi, *op.cit.*, s. 293.

⁴³⁸ Ersin Kalaycıoğlu, "The Motherland party: the challenge of institutionalization in a charismatic leader party", *Turkish Studies*, Cilt.3, Sayı.1, 2002, s.49-50.

yayımlanan “icraatın içinden” programlarıyla seçmene hem partisinin hem de hükümetin faaliyetlerini aktarmıştır.

Hizmet alanları, başta TRT olmak üzere gazete ve radyolarda düzenli olarak duyurulmuş, televizyondaki programlar, Özal için seçmenle kurduğu ilişki, siyasi bir iletişime ve propaganda aracına dönüşmüştür. Programın hazırlanışındaki profesyonellik de Özal’ın görünürlüğünü ikiye katlamıştır⁴³⁹. Yine bu seçimlerde ANAP reklam filmine başvurmuştur. Bu yönüyle, 1987 genel seçimleri, televizyonda reklam filmi gösterilen ilk seçimler olması ile de farklılaşan seçimlerdendir. Gösterilen bu reklam filmlerinden de ANAP büyük ölçüde yararlanmıştır (ANAP dışında SHP de kampanyalarında reklam filmlerine yer vermiştir)⁴⁴⁰. Görüldüğü üzere, Özal’ın siyasi propaganda araçlarını çok iyi kullanması ve halkı ikna etme mesajları, onu bu seçimlerin de galibi yapmıştır⁴⁴¹.

Seçmen davranışını açıklayan yaklaşımlar açısından bu seçimde siyasi pazarlama yaklaşımının dışında, seçmenin iktidar partisinin geçmiş dönem faaliyetleri kapsamında geçmişe yönelik bir oy verme davranışı da sergilemiş olduğu gözlemlenmektedir. Faaliyetlerin değerlendirilmesi bu noktada hizmetlerin değerlendirilmesi ile örtüşmektedir.

1987 genel seçimlerinden 2 yıl sonra 26 Mart 1989 yılında yerel yönetim seçimleri yapılmıştır. Siyasi partiler yelpazesi, bu seçimlerde bir önceki yerel seçimlere oranla değişiklik göstermektedir. 1984 seçimlerine katılan ANAP, DYP ve RP, bu yerel seçimlere de katılmıştır. Bunun dışında, 1986’da MDP’nin ANAP’a katılmasıyla

⁴³⁹ Karabulut, **op.cit.**,s. 1007-1008.

⁴⁴⁰ Duman ve İpekşen, **op.cit.**,s. 127-128.

⁴⁴¹ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, “1983-1987: Altı Yıl Sonra Sandık Başı”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 14.07.2014, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/164709-1983-1987-alti-yil-sonra-sandik-basi>>, (erişim tarihi: 24.05.2015).

siyasal yaşamı sona ermiş, 1987 genel seçimlerine katılan HP ve SODEP, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) adıyla bu seçimlere katılmışlardır. 1984 seçimlerine katılmayan DSP, siyasal yasağı kaldırılan Bülent Ecevit'i 15 Ocak 1989'da tekrar partinin başına getirerek seçimlere girmiştir. Kendisini aşırı muhafazakâr olarak nitelendiren IDP ve MHP'nin ardılı MÇP, ilk kez bu seçimlerde seçmen karşısına çıkmışlardır⁴⁴²

1989 yerel seçimlerine katılım oranı, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde %72,46 ve belediye başkanlığı seçimlerinde %78,10'dur. ANAP 26 Mart 1989 yerel seçimlerinde, soldaki SHP karşısında büyük bir yenilgi almıştır. SHP, HP-SODEP birleşmesinin sonucu olarak merkez solun büyük partisi kimliğini kazanmıştır. SHP geçerli oyların üçte bir kadarını alırken (SHP oyların, %32,76'sını almıştır), ANAP %23,7'sini alarak ikinci parti olmuştur. SHP, 1976 belediyeden toplam 646'sında seçimleri kazanmıştır. ANAP 569, DYP 549, RP 73, DSP 37, MÇP 24, IDP 7, bağımsızlar 71 belediyeyi kazanmıştır. O dönemde büyükşehir sayısı Adana, Bursa, Gaziantep, Kayseri ve Konya'nın da büyükşehir statüsüne kavuşmasıyla 8'e ulaşmıştır. Bu 8 büyükşehir belediyesinde de Bursa (DYP) ve Konya (RP) dışında SHP'nin üstünlüğü dikkatleri çekmektedir⁴⁴³. 1989 seçimleri coğrafi yerleşim ve ölçek bağlamında değerlendirilecek olursa, Çınar'ın yapmış olduğu çalışmaya göre, sol partiler küçük kentlerde %30, orta ölçekli kentlerde %46 ve büyük kentlerde %70 oranlarında oy almıştır. Sağ partiler sol partilerin almış olduğu oyların aksine, büyük kentlerde %30, orta ölçekli kentlerde %53 ve küçük kentlerde %66 civarındaki oy

⁴⁴²Çitçi, **op.cit.**,s. 295.

⁴⁴³ Çitçi, **op.cit.**,s.295-305.

oranlarına ulaşmıştır. Dolayısıyla, ölçek büyüdükçe solun başarısının istikrarlı bir biçimde arttığı, sağın ise oylarının azaldığı görülmektedir⁴⁴⁴.

1989 yerel seçimlerinde tüm partiler, kampanyalarını ulusal ölçekte partilerin başkanlarınca yürütmüş olsalar da adayların basında daha fazla yer aldıkları ve seçmenlere, mektup, gazete ilanları, afişler ve telefonlar gibi yöntemlerle daha çok seslendikleri görülmektedir. İktidar olan ANAP'ın yerel seçim propagandası, 1984 seçimlerindeki gibi hizmetlerin tanıtımı üzerinden yapılmıştır. Ancak bu sefer Özal, ikna edici mesaj stratejilerini “korku çekiciliği” üzerinden kurmuştur. Kendi partisi dışında, diğer partilerin kazanması halinde ülkenin kötü zamanlarla karşı karşıya kalacağı, ekonomik durumun her geçen gün kötüye gideceği gibi kötü senaryoların üretilmesi ve mesajların yazılması olarak bilinen korku çekiciliği, Özal'ın bu seçimlerde en çok başvurduğu yöntemdir. Özal, seçmene sürekli olarak, iktidar partisi ile uyum içinde çalışacak belediyelerin başarılı olacağı vurgusunu yapmış; “muhalafetin kazandığı belediye başkanlarına yardım etmeyeceği”ni dile getirmiştir. Hizmete ilişkin olarak ise büyükşehirlerde ANAP İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayı Bedrettin Dalan, altyapı hizmetleri, ulaşım, trafik ve kültür hizmetlerine ağırlık vereceğini açıklamıştır. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı adayı Mehmet Altınsoy, bitmemiş projeler için aday olduğunu, İzmir Büyükşehir Belediye Başkan adayı Burhan Özfatura körfezin temizleneceği, Adana Büyükşehir Belediye Başkan adayı Aytaç Durak ise dar gelirli aileler için konut yapılacağı sözünü vermiştir⁴⁴⁵.

ANAP dışında DSP, seçim propagandasında ANAP ve SHP'yi hedef alan bir kampanya yürütmüştür. DYP ise 1984 yerel seçimlerinde olduğu gibi bu seçimleri de genel seçim havasında yürütmüş; DYP lideri Demirel, genel olarak ANAP'ı

⁴⁴⁴ Çınar, **op.cit.**,s.157.

⁴⁴⁵ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 180-186.

eleştirerek seçim yarışında yer almıştır. “ANAP iktidarında vatandaş doğduğuna pişman olmuştu”, “26 Martta ANAP’a dur deyin” sloganları üzerinden yürütülen eleştirilerini Demirel bol miktarda kullandığı afiş, kitap ve posterlerle halka aktarmıştır⁴⁴⁶. SHP ise seçim programında yerel yönetimlerin çoğulcu, demokratik bir anlayışla yürütülmesine yer vermiş ve seçimlerde en çok adayları ve hizmetleri ön plana çıkarmıştır. SHP’nin seçimlerde kullandığı ana slogan ise “İşte mühür, haydi süpür” olmuştur. RP ise genel başkan Necmettin Erbakan aracılığı ile ulusal siyasal sorunlara dayalı bir kampanya yürütmüştür. MÇP, milli birlik ve beraberlik, hukuk devleti ve milli siyaset ilkeleri ile seçim sürecini yönetmiş, IDP’de ise sessiz bir seçim kampanyası yürütmüştür.⁴⁴⁷

ANAP’ın, 1987 yılı referandumuyla başlayan, 1987 genel seçimleriyle artan başarısızlığı, 1989 yerel seçimlerinde de tam olarak yaşamıştır. Bu seçimlerde ANAP’ın başarısız olmasının birçok sebebi vardır. Bunlardan ilki 1983 yılından bu yana o günlerin koşullarına göre Türkiye’de 6 yıl süren iktidar döneminin ANAP’ı yıpratması, seçmen gözünde güvenini kırması ve güç kaybetmesidir⁴⁴⁸. İkincisi, 1984-1989 arasını kapsayan ANAP’lı belediye yönetimlerinin, belediyeciliğin sosyal boyutunu ihmal edip, sermayedarların kentsel alanda üretilen rantlardan nemalanmasına hizmet edecek biçimde ekonomik boyuta ağırlık veren uygulamaları, ihaleciliğin yan ürünü olarak ortaya çıkan yolsuzluklar ve gecekondu yıkımlarının halk üzerinde oluşturduğu olumsuz tepkiler olarak sıralanabilir⁴⁴⁹. Bunun dışında, ANAP’ın parti yöneticileri ile aday belirleme sırasında karşılaştığı iç çekişmeler,

⁴⁴⁶ Duman ve İpekşen, **op.cit.**, s. 127-128.

⁴⁴⁷ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**, s. 180-186.

⁴⁴⁸ Cemal Altan, “Genel Seçimler-Yerel Seçimler İlişkisi (1983-2004)”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.3, Sayı.12, 2005, s. 181

⁴⁴⁹ Ali Ekber Doğan, *Eğreti Kamusalılık: Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik*, (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2007), s. 73-74.

belirlenen adaylara yönelik olarak medyada yer alan olumsuz haberler, başarısızlığın diğer nedenleri arasında gösterilmektedir⁴⁵⁰. Diğer bir etken de reel olarak gerileyen işçi ücretlerinin 1989 yılında iyice görünür hale gelmesi sonucunda işçi direnişlerinin ortaya çıkması olarak özetlenebilir⁴⁵¹.

SHP ise İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü ile siyaset sahnesine tekrar dönen bir parti olarak 1989 yerel seçimlerinde, sağ partilere karşı iyi bir sol söylem geliştirmiş, diğer partiler üzerinden ciddi anlamda siyaset yapmamış, temel söylemini, hizmetler üzerinden geliştirmiştir. Hem büyükşehirler hem de büyükşehirler dışında il ve ilçe merkezlerinde vaat edilen hizmetler sadece dar kesimlere yönelik değil; toplumun her kesiminin ihtiyaçlarına yöneliktir⁴⁵². Özellikle, iş saatlerinde parasız ulaşım, dar gelirlilere parasız su, her mahalleye ücretsiz sağlık ocağı, ücretsiz üniversite kursları İstanbul adayının ses getiren vaatleri arasındadır. Ankara adayı Murat Karayalçın'ın, "ilk yüz günde iktisadi ve sosyal planlama, sonra hizmet" söylemleri, İzmir adayı Yüksel Çakmur'un ise konut soruna ilişkin önerileri dikkatleri çekmiştir. Bu hizmetlerin duyurulmasında, SHP basını çok iyi kullanmış ve basında en fazla yer alan parti olmuştur. Erdal İnönü'nün, büyükşehir adayları ve büyükşehirler dışındaki adayların söylemleri ve hizmete ilişkin vaatleri, gazetelere büyük ölçüde yansımıştır⁴⁵³. Sonuç olarak 1989 seçimlerinde Erdal İnönü'nün partisi SHP, seçmeni önemli ölçüde vaatleri, adayları ve basını iyi kullanması yönüyle etkilemiş; SHP hizmetlerini duyurabilmek için basını bir araç olarak Özal gibi iyi kullanmıştır. Seçim

⁴⁵⁰ Altan, op.cit.,s.181-183.

⁴⁵¹ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 161.

⁴⁵² Altan, **op.cit.**, s. 183.

⁴⁵³ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 170-186.

sürecinde de “Limon gibi sıkılmaya hayır” sloganı ile de partisinin oylarını yükseltmiştir⁴⁵⁴

1989 yerel seçimlerinden sonra SHP'liler belediyelerin başına geçtikten sonra, ANAP'ın uyguladığı neo-liberal ekonomik siyasanın kentte yarattığı toplumsal ve mekânsal bölünmüşlüğü hafifletecek birtakım uygulamalarla işe başlamışlardır. İlk yıllarda, kamuoyunda sosyal adaletçi bir belediyeçilik izlenimi uyandıran bu uygulamalardan bazıları: i) Halk Ekmek fabrikasının kapasitesini artırıp, etkin biçimde çalıştırmak, bayilik ağını genişletmek; ii) tanzim satış mağazaları kurmak; iii) tüketim kooperatiflerini desteklemek, iv) bazı yoksul gecekondu mahallelerine sabah ve akşam saatlerinde ücretsiz toplu taşıma hizmeti vermek (Halk Taşıt); v) söz konusu mahallelerinin altyapısını geliştirmek, buralara çocuk gelişimi hedefiyle her sabah süt dağıtmak; vi) konut kooperatiflerine ucuz arsa tahsisi ve çeşitli altyapı kolaylıkları sağlamak ve vii) üniversite öğrencileri için ucuz kiralık konutlar tahsis etmek olarak sıralanabilir⁴⁵⁵.

1989 yerel seçimlerinin ardından, Kenan Evren'in Cumhurbaşkanlığı süresinin dolması üzerine 31 Ekim 1989 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Turgut Özal, Türkiye Cumhuriyeti'nin sekizinci Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş ve 9 Kasım 1989 günü görevine başlamıştır. Ancak partinin genel başkanlığını Özal'ın terk etmesi sonucunda partinin başına, parti kurucularından ancak seçmen için yeni bir isim olan TBMM Başkanı Yıldırım Akbulut'u getirilmiştir. Akbulut 1991 yılına kadar Türkiye'nin Başbakanı ve ANAP'ın genel başkanlığı görevini üstlenmiştir. Bu durum bir sonraki kısımda da görüleceği üzere ANAP'ın eski gücünü tamamen kaybetmesine

⁴⁵⁴ “1950' den Günümüze Yerel Seçim Çalışmaları ve Sonuçları”, <<https://haber/1950-den-gunumuze-yerel-secim-calismalari-ve-sonuclari-1-265101>>, (erişim tarihi: 08.03.2014).

⁴⁵⁵ Ekber Doğan, *op.cit.*, s.74-75.

ve seçmen gözünde yeni liderin Özal kadar benimsenmemesine neden olacaktır. Ancak Özal, başkanlıktan ayrılmasına rağmen, siyasal olayların gelişmesinde belirleyici rolünü sürdürmeye devam etmiştir.

Sonuç olarak, 1989 yerel seçimleri, siyasal partiler sisteminde bir değişimin sürecinin başlangıcını oluşturmuştur. Bu seçimlerle beraber artık ANAP, bir dönemlik sağın toplayıcı partisi olma kimliğini yitirmiştir. Akgün'e göre ekonomik büyüme başarısı ve Türkiye'ye yaptırdığı teknolojik atılımlar 1983-1987 yılları arasında Özal'ın başarısını arttırmış; ANAP, başarılı bir “herkesi yakala” partisi olmuşsa da 1987'de siyasal yasakların kalkması ve ANAP'ın ekonomik başarısının düşmesiyle beraber, ANAP'ın ve Özal'ın büyümesi de bozulmuş ve partinin halk desteği de azalmıştır⁴⁵⁶.

1980-1991 dönemi, seçmen davranışı açısından birden çok unsuru barındırsa da çalışmanın yazarına göre seçmenin ağırlıklı olarak siyasal pazarlama yaklaşımı altında oy kullandığı gözlemlenmiştir. 1946-1960 ve 1960-1980 dönemlerinde etkili olan merkez-çevre ilişkisinin bu dönemde zayıflamaya başladığı dikkatleri çekmiştir Kalaycıoğlu'na göre de merkez-çevre yerine bu dönemle sağ ve sol olarak parçalı bir yapı arz etmeye başlamıştır. Kısacası, merkez ve kenar parçalanmıştır⁴⁵⁷. Siyasilerin seçim süresi boyunca kendi propagandalarını yapmak için başvurdukları gazetelerin, televizyonun ve radyonun siyasetin bir aracı olarak aktif olarak kullanımı, siyaset pazarlama yaklaşımının önemli değişkenleri olarak seçmen üzerinde önemli etkiler

⁴⁵⁶ Birol Akgün, “Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven”, *Uluslararası Politika Akademi Dergisi*, 2 Aralık 2016, < <http://politikaakademisi.org/2016/12/02/birol-akgunden-turkiyede-secmen-davranisi-partiler-sistemi-ve-siyasal-guven/>>, (erişim tarihi: 14.12.2016).

⁴⁵⁷ Ersin Kalaycıoğlu, “1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi, Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, der. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, (İstanbul: Alfa Yayınları, 2000), s. 403.

yaratmıştır. Bu döneme ilişkin çalışmalar yapmış olan düşünürler ve siyaset sosyolojisi araştırmacıları da bu dönemi siyasal pazarlama döneminin başlangıcı olarak kabul etmektedirler⁴⁵⁸. Bu nedenle, bu dönemin seçmen davranışında siyaset pazarlama araçlarının iyi kullanılmasının da etkili olduğu görülmektedir. Siyaset pazarlama araçlarının dışında lider faktörü de bir önceki dönemlerde olduğu gibi bu döneme de damgasını vurmuştur. Bunun dışında, bu dönemde özellikle 1987 genel seçimleri ve 1989 yerel seçimlerinde rasyonel tercih kuramı çerçevesinde hizmet temelli ve ekonomik oy verme açısından “geleceğe yönelik oy verme” davranışlarından bahsedilmesi mümkündür.

D. İki Partili Dönemden Kutuplaşma Dönemine: 1990-2002

1990 yılları, Türk siyasal hayatında ve siyasal partiler yelpazesinde önemli gelişmelere sahne olmuş bir dönemdir. Bu dönemin Türk siyasal hayatında önemli etkiler bırakmasının altında 4 temel gelişme yatmaktadır. Bu gelişmelerden birincisi, Refah Partisi’nin (RP) temsil ettiği siyasal İslam’ın hızla yükselişe geçmesidir⁴⁵⁹. Aslında siyasal İslam 1989’lu yıllarda yükselmeye başlamıştır. Anayasa Mahkemesi’nin⁴⁶⁰ 07.03.1989 yılında, türbanla ilgili bir yasa⁴⁶¹ iptal etmesine yönelik olarak vermiş olduğu karar, başta üniversite öğrencileri olmak üzere toplumun belirli bir kesimi tarafından tepki ile karşılanmış ve bu tepki, protestolara, gösteri yürüyüşlerine dönüşmüştür. Üniversite öğrencileri ve onları destekleyenler bir araya gelerek, cami önlerinde İslami değerleri ön plana çıkaran gösteriler düzenlemişlerdir.

⁴⁵⁸ Duman ve İpekşen, **op.cit.**, s. 127-130.

⁴⁵⁹ Birol Akgün, “Türkiye’de Siyasal Parti Sisteminin Gelişimi ve Demokratik İstikrar”, *Liberal Düşünce*, Sayı. 27, 2013, s.157.

⁴⁶⁰ “Anayasa Mahkemesi Kararı”, 7.3.1989 gün, R.G. Tarih-Sayı :05.07.1989-20216, Karar Sayısı: 1989/12, Esas Sayısı: 1989/1.

⁴⁶¹ 10.12.1988 gün ve, 3511 sayılı "2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununun 44 üncü Maddesinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Ek ve Dört Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun"un 2. maddesiyle 2547 sayılı Yasa'ya eklenen "Ek Madde 16"nın, Anayasa'nın Başlangıç Kısmı ile, 2., 10., 24., 174. maddelerine aykırılığı nedeniyle iptali istemidir.

26 Mart 1989 yerel seçimlerinden sonra bu tepkiler, 1990'lı yıllara birlikte daha çok hissedilmeye başlamıştır⁴⁶².

Bu dönem üzerinde etkili olan diğer önemli bir gelişme, etnik kimliklerin siyasallaşmasıdır⁴⁶³. Bu dönemde Alevi ve Kürt siyasal hareketi anlamında önemli siyasal gelişmeler yaşanmış; Kürt ve Alevi toplumlarının tanınma mücadelesi başlamıştır⁴⁶⁴. 1980'lerin sonunda siyasal İslam'ın hareketlenmesi ile birlikte Alevi bilinçlenmesine karşı bir panzehir olarak Türk-İslâm (Sünnî) sentezi öne sürülmüştür. Bu sentez, Türk milliyetçiliğini daha çok İslamlaştırmış, Alevi cemaatini devletten iyice uzaklaştırmış ve 1990'larda Alevilere yönelik tepkisel hareketlerin şiddetinde artış yaşanmasına yol açmıştır⁴⁶⁵. Diğer yandan Kürt siyasal hareketi de bu dönemle beraber hızlı kutuplaşmış⁴⁶⁶, Halkın Emek Partisi (HEP), ardından da kurulan Demokrasi Partisi (DEP) ile iyice görünür hale gelmiştir.

1990'lı yılları etkileyen üçüncü bir gelişme, ANAP, DP, AP, CHP gibi hem Meclis'te hem de seçimlerdeki üstün tek parti döneminin artık parçalanmaya başlamasıdır. 1980'lerin sonunda ortaya çıkan ve 90'lı yıllarda etkisini gittikçe artıran merkez sağ ve merkez sol partilerin sayıca artması ve oylarda yaşanan bölünmeler, parti sisteminde yaşanan bu parçalanmanın en önemli sebepleri arasında gösterilmektedir⁴⁶⁷. Merkez sağda etkili olan ANAP ve DYP, merkez solda ise CHP ve DSP'nin varlıkları ve İslamcı parti olan RP'nin radikal sağda gücünü göstermesi,

⁴⁶² Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**, s. 162.

⁴⁶³ Akgün, **op.cit.**, s.157.

⁴⁶⁴ Şebnem Cansun, "Türkiye'de Aleviler ve Siyasal Partiler İlişkisi: Cumhuriyet Gazetesi Üzerinden Bir İnceleme", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı.2, 2013, s. 455.

⁴⁶⁵ Hakan Yavuz, "Alevilerin Türkiye'deki Medya Kimlikleri: Ortaya Çıkışın Serüveni. " *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye'de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*. der. Irene Melikoff, İlber Ortaylı, Hakan Yavuz, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999), s. 57-112.

⁴⁶⁶ Birol Akgün, "Türkiye'de Siyasal Parti Sisteminin Gelişimi ve Demokratik İstikrar", *Liberal Düşünce*, Sayı. 27, 2013, s.157.

⁴⁶⁷ Tanju Tosun, *Türk Parti Sisteminde Merkez Sağda ve Merkez Solda Parçalanma*, (İstanbul: Boyut Kitapları, 1999), s. 88-89.

80'lerin sonunda çatırdamaya başlayan iki-partili yapının 90'larla beraber parçalanmasına neden olmuştur⁴⁶⁸.

1990-2000 dönemini etkileyen diğer önemli bir gelişme ise ekonomidir. 1990-2000 dönemi, ekonomik anlamda Türkiye için zor bir dönemdir. Özal dönemi ile başlayan neo-liberal politikaların etkisiyle, Türkiye ekonomisindeki yakalanan olumlu ivme bu dönemle beraber gerilemeye başlamıştır. Türkiye ekonomisi, siyasal, sosyal ve yasal altyapı tam olarak sağlamadan, Türk sanayisi güçlendirilmeden ve rekabet edebilir hale getirilmeden dış piyasa açıldığı için, 1987 yılında ekonomide yakalanan olumlu ivme düşmeye başlamış, düşen ivme 1990'lı yıllarda ekonomik alanda çok daha fazla hissedilir hale gelmiştir. 1990'lı yıllarda Türkiye'nin ihracata dayalı büyüme modeli içerisindeki ihracat payı azalmış, ithalat payı artmıştır. Bu durum Türkiye'nin dışa borçlanmasına neden olmuştur. Ekonomi alanında bu gelişmelerin sonucunda, ülkenin tarımsal ithalat oranı yükselmiş; ihracattaki payı azalmıştır⁴⁶⁹. Ekonomik ve siyasal alanda yaşanan tüm bu gelişmelerle birlikte Türkiye için yeni bir dönem başlamış ve böyle bir ortamda dönemin ilk seçimleri olan 1991 genel seçimlerine gidilmiştir.

1980-1990 yıllarının önemli bir gücü olan ANAP 20 Ekim 1991 genel seçimlerine, Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından önce Yıldırım Akbulut'un, sonrasında da 15 Haziran 1991 yılında parti genel başkanı olan Mesut Yılmaz'ın liderliğinde girmiştir. Aslında genel seçimler 1992 tarihinde yapılması gerekirken; Yılmaz Hükümeti, güven kazanmak ve hiç kimsenin onayı ile bu göreve getirilmediğini ispat etmek için, muhalefet partileri ile uzlaşarak 20 Ekim 1991'de erken seçim kararı almıştır⁴⁷⁰.

⁴⁶⁸ Tanju Tosun, **op.cit.**, s. 89.

⁴⁶⁹ Karabulut, **op.cit.**, s. 1005-1006.

⁴⁷⁰ Cemal Altan, "Türkiye'de Erken Genel Seçimleri Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı.16, 2009, s. 148.

Katılımın %83,94 oranında olduğu bu seçimler, 12 Eylül 1980 darbesi sonrası kurulan tüm dengelerin değiştiği seçimlerdir. Tüm partiler ilk kez bu seçimlerde reklam ajanslarıyla işbirliğine girmişlerdir. Seçim kampanyaları birer gösteriye dönüşmüştür⁴⁷¹. Seçim sonuçlarına göre ülkede geçerli oyların %27'sini alan Süleyman Demirel'in liderliğindeki DYP, 178 milletvekili çıkararak birinci parti olmuştur.

Partilerin almış olduğu oy oranları ve bu oy oranları arasındaki küçük farklılıklar göz önüne alındığında, seçmen 1991 seçimlerinde tam olarak hangi partiyi desteklemesi gerektiğinden emin olamamıştır. Seçim sonuçlarının en dikkat çekici özelliklerinden birisi, 1989 yerel seçimlerinden büyük bir başarı ile çıkan SHP'nin, bu seçimlerde oy oranını düşürmesidir. Parti içi çatışmaların kamuoyunda yarattığı sıkıntı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin İSKİ skandalı⁴⁷², SHP'nin bir önceki seçimlerde almış olduğu oy oranını düşürmekte etkili nedenler arasında gösterilmiştir⁴⁷³.

1950-2011 yılları arasında gerçekleştirilen genel ve yerel seçimler örneğinden yola çıkarak Türk seçmen davranışını ekonomik performans göstergesi üzerinden araştıran Ali Akarca ve Aysit Tansel, çalışmalarında her partinin seçim sonuçlarına göre aldıkları oy oranları ile o yılın büyüme ve enflasyon oranlarına ilişkin verileri üzerinde

⁴⁷¹ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman “1991-1995-1999 Seçimleri: İmaj Çağı”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 11.03.2011.

< <http://bianet.org/bianet/bianet/164719-1991-1995-1999-secimleri-imag-cagi>>, (erişim tarihi: 25.05.2015).

⁴⁷² İski Skandalı, 1989 Yerel seçimlerinden sonra SHP İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen'in İSKİ Genel Müdürü olarak görevlendirdiği Ergun Göknel, İSKİ Genel Müdürlüğü'nün ihalelerini paravan olarak kurduğu şirketlere vermesi ve bu ihalelerde büyük yolsuzluklar yapması olayıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz: “Göknel'e 60 yıl hapis isteniyor”, *Sabah Gazetesi*, 1989, < <http://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/iste-gazete-kupurlerinden-1989-iski-skandalı>>, (erişim tarihi: 11.03.2015).

⁴⁷³ “Özallı Yıllar Belgeseli 10. Bölüm”, 32. *Gün Programı*, der. Mehmet Ali Birand ve Soner Yalçın, 1999.

regresyon analizi yapmışlardır⁴⁷⁴. Regresyon analizi sonuçlarına göre, 1991 genel seçimlerinde ANAP'ın oy kaybetmesinin ardında yatan en önemli sebep, 1987 yılından itibaren ANAP iktidarında Ülke çapında artan mali istikrarsızlığın, 1991 yılına gelindiğinde daha da görünür hale gelmesi; seçmenin bu durumdan ANAP yönetimini sorumlu tutması ve seçimlerde ANAP yönetimini cezalandırmasıdır. Akarca ve Tansel seçmenin bu tavrını, sezgisel oy verme yaklaşımı ile aynı anlama gelen stratejik oy verme yaklaşımı kapsamında değerlendirmektedir⁴⁷⁵. Akarca ve Tansel'e göre, 1991 yılında binde 3'e kadar gerileyen büyüme oranı, seçmen tarafından hükümeti cezalandırma aracı olarak kullanılmıştır. Yazarlar seçmenin bu stratejik davranışını, "seçmen miyopluğu" ekseninde yorumlamışlardır. Literatüre de "politik miyopluk" ya da "seçmen miyopluğu" olarak geçen bu kavram, seçmenin uzun vadeli toplumsal çıkarları yerine, kısa vadeli ekonomik çıkarlarına göre oy kullanma durumu olarak ele alınmaktadır⁴⁷⁶. Seçimlerden en fazla 1 yıl öncesine kadar yapılan maaş artışları, gelir vergisi indirimleri, sosyal yardım hizmetleri için yapılacak yardımlar ve reel ekonomik büyümeye yönelik politik kararlar, seçmenin kısa vadeli ekonomik çıkarlarını etkiler ve bu etkiler, seçmenin iktidara gelecek olan partileri

⁴⁷⁴ 1950-2011 yıllarında yapılan tüm yerel ve genel seçim sonuçlarında iktidar partilerinin almış olduğu oy oranları, seçim dönemi ve bir yıl öncesindeki yıllık büyüme oranları ve enflasyon oranlarını dikkate alınarak hesaplanmıştır. Akarca ve Tansel'in yapmış olduğu çalışmanın bulguları şöyledir:

- Bir önceki seçimde iktidarda olan parti, yeni seçime girerken %9,3'lük bir avantajla girer.
- Her seçim döneminde iktidar partilerinin seçmenlerinin %18'lik bir bölümü gücü dağıtmak için başka bir partiye oy verirler. Bu durum iktidar partisinin almış olduğu oy oranında %5'lik bir düşüşe karşılık gelir.
- Yıllık büyüme oranında yaşanan % 1'lik artış, iktidarda olan partinin oylarında % 0,88'lik artış yönünde bir etki yaratır.
- Yıllık %1'lik enflasyon artış, iktidar partisinin oy oranında %0.13'lük bir puan oy kaybına neden olur.

Tüm bu bulgularla, seçim sonuçları tekrar hesaplanmış ve doğrulanmıştır.

⁴⁷⁵ Ali Akarca ve Aysit Tansel, "Economic performance and political outcomes: An analysis of the Turkish parliamentary and local election results between 1950 and 2004", *Public Choice*, 2006, s. 77–105.

⁴⁷⁶ Nazım Öztürk, "Anayasal İktisat Çerçevesinde Demokrasiyi Yozlaştıran İktisadi Etmenler", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt.37, Sayı.3, 2004, s. 17-35.

değerlendirmesine yön verir. Seçmenin uzun vadeli toplumsal çıkarları yerine, kısa vadeli ekonomik çıkarlarına göre oy kullanma durumu “seçmen miyopluğu” olarak adlandırılmaktadır⁴⁷⁷. Akarca ve Tansel’e göre de seçimlerden önceki en fazla 1 yılı, kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda değerlendiren seçmenler, 1991 seçimlerinde ülkede yaşanan ekonomik koşullardaki olumsuz durumdan, yönetimdeki partiyi sorumlu tutmuşlar ve seçimlerde ona göre oy kullanmışlardır. Aslında bu durum sezgisel yaklaşımın yanında, rasyonel tercih kuramının geçmişe dayalı ekonomik oy verme modelini de akıllara getirmektedir. Ancak, yazarlar çalışmalarında bu duruma açıklık getirmektedirler. Yazarlara göre, seçmenlerin bu tavrının sezgisel ya da stratejik oy verme yaklaşımı kapsamında değerlendirilmesinin en önemli sebebi; seçmenlerin oy kullanırken partilere ve adaylarına ilişkin tam bilgiye sahibi olmamalarıdır. Seçmenler, tam bilgi sahibi olmadan, hükümetin ekonomik performansını sadece kendi çıkarlarını düşünerek değerlendirdikleri için rasyonel davranmamışlardır⁴⁷⁸. İsmail Genç, Hasan Şahin ve Selahattin Bekmez de benzer şekilde 1991 seçimlerindeki seçmenin genel davranışını, reel gelir durumunda yaşanan değişimler üzerinden açıklamışlardır. Ancak yazarlar, Akarca ve Tansel’den farklı olarak, seçmeni miyop olarak tanımlamazlar. Onlara göre, seçmen sadece içinde bulunduğu dönemdeki reel gelir durumuna göre ekonomik oy verme modeli içerisinde oy tercihini belirlemektedir⁴⁷⁹.

Sonay Bayramoğlu 1994 yerel seçimlerine giderken siyasal ortamı, 3 temel eksenle tartışmaktadır. Birincisi, Güneydoğu’da yaşanan terör olayları ve PKK (Kürdistan İşçi Partisi) sorunudur. İkincisi, RP’nin yükselişi ile beraber şariat tartışmaları ve buna

⁴⁷⁷ Öztürk, **op.cit.**, s. 17-35.

⁴⁷⁸ Akarca ve Tansel, **op.cit.**, s. 89.

⁴⁷⁹ İsmail Genç, Hasan Şahin ve Selahattin Bekmez, “Is Turkish Electorate Homo-economicus?”, *Southwestern Journal of Economics*, 2005, s. 1–24

bağlı olarak laiklik tartışmalarıdır. Sonuncu eksen bu dönemde yaşanan ekonomik bunalımdır

Mezhep gerginliklerinin ve Güneydoğu’da yaşanan gerilimlerin yanında, ekonomide yaşanan bunalım, seçim öncesindeki tartışmaların üçüncü eksenini oluşturmaktadır. 1990 yılından sonra yükselen enflasyon oranı, bir taraftan gelir dağılımını etkilerken, diğer bir yandan da kamu gelirlerini etkileyerek kamu açıklarının artmasına sebep olmuştur. Ekonomideki açıklar, iç ve dış borçlar 1994 yılında patlak vermiş ve Türkiye’de büyük bir kriz yılı başlamıştır⁴⁸⁰. Bu kriz, işsizlikte artış, ücretlerin düşürülmesi, yeni vergiler, yüksek bir devalüasyon ve enflasyon döneminin açılması olarak kendini göstermiştir⁴⁸¹. Bu dönemde ekonomide yaşanan gerileme, yüksek enflasyon, artan işsizlik, iç ve dış borçlar, büyüyen dış ticaret açığının yaşanmasına sebep olmuş ve ülke ekonomik krizin içerisine sürüklenmiştir.

Yaşanan bütün bu gelişmeler, 1994 yerel seçimleri ile beraber ana muhalefet partisi olan ANAP’ı küçültmüş ve dini değerleri ön planda tutan sağ muhafazakâr tarafta yer alan RP’yi ön plana çıkartmıştır⁴⁸². Ekonomik krizin yanında DYP Genel Başkanı Tansu Çiller’in mal beyanında yer almayan ABD’deki mal varlığına ilişkin söylentileri de seçim öncesi dönemin önemli gelişmeleri arasında yer almıştır⁴⁸³. Sonuç olarak, 1991 genel seçimlerinden 3 yıl sonra yapılan 27 Mart 1994 yerel seçimlerine, giderek yoğunlaşan ekonomik kriz, Kürt sorunu, RP’nin laiklik karşıtı söylemlerinin geliştiği

⁴⁸⁰ Metin Bayrak ve Osman Cenk Kanca, “Türkiye’de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan Ekonomik ve Siyasal Gelişmelerin Seyri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı. 35, 2013, s. 5-6.

⁴⁸¹ Yakup Kepen, “5 Nisan 1994 Kararları, 1994 Ekonomik Krizin Nedenleri”, 1994, < http://www.ekodialog.com/Konular/1994_krizi.html >, (erişim tarihi: 10.10.2015).

⁴⁸² Ergun Özbudun, “Turkey: Crises, Interruptions and Reequilibrations”; der: L. Diamond, J. J. Linz ve S. M. Lipset, *Politics in Developing Countries: Comparing Experiences with Democracy*, (Boulder and London: Lynne Rienner, 1995), s. 243.

⁴⁸³ “Son Darbe: 28 Şubat: 4. Bölüm”, 32. Gün Programı, der. Mehmet Ali Birand, 2012.

bir ortamda gidilmiştir. Yaşanan bu gelişmeler seçmendeki güvensizliği iyice tırmandırmış ve seçmeni yeni arayışlar içerisine sokmuştur. Seçmendeki bu arayışların ilki 1994 yerel seçimleriyle başlamıştır.

1994 yerel seçimlerine, sağda 8, solda 5 parti olmak üzere toplam 13 siyasal parti ve bağımsızlar katılmıştır. Böylelikle 1989 yerel seçimleriyle karşılaştırıldığında siyasal partiler yelpazesindeki çeşitlilik daha ileri bir boyuta ulaşmıştır⁴⁸⁴. Parti yelpazesinin çeşitliliği dışında 27 Mart 1994 yerel seçimleri, 1989 yerel seçimlerinden 2 açıdan farklıdır⁴⁸⁵. Bunlardan birincisi, 1994 yerel seçimlerinde, seçim mevzuatında yapılan değişikliktir⁴⁸⁶. 1994 yerel seçimlerini, 1989 yerel seçimlerinden ayıran ikinci fark ise söyleme ilişkindir. Seçim döneminde de ulusal konular ve vaatlere ilişkin söylemler, terör ve laiklik tartışmaları üzerinden şekillenmiş, yerel konulara ilişkin söylemler de İstanbul odaklı olarak küreselleşme etrafında geliştirilmiştir. Bu kapsamda seçim, 3 temel söylem üzerine oturmuştur: Bunlar, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Laiklik sorunu ve Şeriat 'tır. Seçimlerde yerel yönetimler kapsamındaki tartışmalara ve hizmetlere ilişkin vaatler ikinci plana atılmıştır⁴⁸⁷. Hatta Çitçi ve arkadaşları tarafından, seçimlerle ilgili söylemler ve vaatlere yönelik haberler taranmış ve çevreye ve altyapıya yönelik söylemler dışında fazla bir hizmet alanına yer verilmediği tespit edilmiştir. Yapılan haber taramalarına göre, 77 gazeteden 20'sinde

⁴⁸⁴ Çitçi, **op.cit.**,s. 352.

⁴⁸⁵ Sonay Bayramoğlu, "Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu", 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

⁴⁸⁶ "1989 yılı ile 1994 yılı arasında seçim mevzuatında şu değişiklikler olmuştur: A) "Zorunlu oy" usulü getirilmiştir. B) Yerel yöneticilerin seçiminde uygulanan "altı ay süre ile o seçim bölgesinde oturmuş olmak" koşulu kaldırılmıştır. C) Milletvekillerinin görevlerinden istifa etmeden yerel yönetim seçimlerinde aday olmalarına olanak tanınmıştır. Bu kişiler seçimi kazandıkları takdirde 15 gün içerisinde tercih haklarını kullanacaklardır". Ayrıntılı bilgi için bkz: Sonay Bayramoğlu, "Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu",

<http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015)

⁴⁸⁷ Sonay Bayramoğlu, "Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu", 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

çevre konusuna ilişkin vaatlere, 17'sinde altyapıya ilişkin vaatlere yer verildiği görülürken; 77 gazetenin 41'inde din, terör, ekonomik kriz ve etnik söylemlerin seçim vaatleri kapsamında ele alındığı gözlemlenmiştir. Yine seçimle ilgili basına yansıyan haberlerde ideolojik, etnik ve dinsel konulu yazıların %70'inden fazlası birinci sayfa haberini oluşturmaktadır.⁴⁸⁸. Haber taramalarına göre, seçimler boyunca yapılan propagandanın yarısından fazlasının, din, terör, ekonomik kriz ve etnik söylemlerine dayandığı genellemesini yapmak yanlış olmayacaktır.

Seçim öncesinde yaşanan siyasal gelişmelerle birlikte din, terör, ekonomik kriz ve etnik temelli söylemlerin etkili olması, yerel seçimlerin genel seçimler havasında yaşanmasına neden olmuştur. Seçimler, 15 büyükşehir, 76 il, 848 ilçe ve 1786 belde olmak üzere toplam 2710 belediye için yapılmıştır.

Seçimlerinde katılım oranının ortalama %90,62'ye ulaştığı yerel seçimlerde, yalnızca 4 parti (ANAP, DYP, RP ve SHP) belediye başkanlığı seçimlerinde % 10'nun üzerinde oy alabilmiştir. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde DSP de bu partilere katılmıştır. Belediye başkanlığı seçimlerinde ilk üç sırada 3 sağ parti (ANAP, DYP ve RP) yer alırken; büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde RP ve ANAP'tan sonra SHP üçüncü sırada yer almıştır. Sol oyların görünürlüğünün bu kadar azalması, 1989 yerel seçimlerinin birinci partisi olan SHP'nin oylarının düşmesinden kaynaklanmaktadır⁴⁸⁹. Bu seçimlerde siyasal eğilimlerin ölçeğe göre nasıl dağılım gösterdiğine bakacak olursak; i) 10 binden küçük yerleşmelerde belediye başkanlığı seçimlerinde %79,3 oranında sağ partilerin, %18,9 sol partilerin; ii) 10 bin-50 bin arası orta ölçekli yerleşmelerde %75,7 sağ partilerin, %22,9 sol partilerin; iii) 50 binden

⁴⁸⁸ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 196-197.

⁴⁸⁹ Çitçi, **op.cit.**,s. 358-365.

büyük yerleşmelerde ise %82,9 sağ partilerin, %17,1 sol partilerin oy aldıklarını görürüz.

Sağ partilerin almış olduğu oy oranlarından özellikle RP'nin başarısı dikkat çekicidir. RP özellikle büyükşehirlerde gösterdiği başarı ile seçimlerin en büyük galiplerinden biri olmuştur. RP, 15 büyükşehirden 6'sında (İstanbul, Ankara, Diyarbakır, Erzurum, Konya, Kayseri) 22 il, 92 ilçe ve 207 beldede, toplam 327 belediye başkanlığı kazanmıştır. Hatta o tarihten bu yana İstanbul, Ankara, Konya ve Kayseri belediyeleri hep RP-Fazilet Partisi ve AKP çizgisinde kalmıştır. Dahası RP, özellikle Doğu Anadolu'da (%28,50), Güneydoğu Anadolu'da (%27,24), Marmara (%22,40) ve İç Anadolu (%22,12) Bölgelerinde oylarını büyük ölçüde artırarak birinci parti olmuştur. RP açısından çarpıcı gelişmelerden bir diğeri de Alevi ve Kürt nüfusun yoğun olduğu illerde RP'nin birinci parti olmasıdır. Alevi nüfusunun yoğun olduğu bu illerden Çorum, Elazığ, Erzincan, Kahramanmaraş, Malatya, Nevşehir, Sivas ve Tokat illerinde RP oylarını, Türkiye ortalamasının üzerine çıkarmış; Amasya (%18, 17), Çorum (%24,90), Elazığ (%30,51), Malatya (%32,39), Sivas (%29,92) ve Tokat'ta (%22,08) birinci parti olmuştur. Kürt nüfusun yoğun olduğu Ağrı, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Mardin, Muş, Siirt, Şanlıurfa ve Van'da Türkiye ortalamasının üzerinde oy alan RP; Batman, Bingöl, Diyarbakır, Muş, Siirt, Şanlıurfa ve Van'da illerinde birinci parti olmuştur⁴⁹⁰. Seçim süresi boyunca, özellikle Güneydoğu Anadolu'da oyların nereye kayacağı sorusu, RP'nin üstünlüğü ile cevaplanmıştır.

Partilerin yerleşim yerinin büyüklüğüne göre aldıkları oy oranları göz önünde bulundurulduğunda, 1994 yerel seçimlerinde genel olarak siyasal eğilimlerin ölçeğe

⁴⁹⁰ Ruşen Çakır, "30 yıldan hatırladıklarım/8: 27 Mart 1994 Yerel Seçimleri: Medyaya rağmen ve Medya sayesinde RP'nin zaferi", 1994, <http://rusencakir.com/30-YILDAN-HATIRLADIKLARIM8-27-Mart-1994-yerel-secimleri-Medyaya-ragmen-ve-medya-sayesinde-RPnin-zaferi/5118>, (erişim tarihi: 21 Şubat 2015).

göre belirli bir istikrar göstermediği görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasının en önemli sebeplerinden birisi Çınar’a göre; “1989 yerel seçimlerinde büyük kentlerde tepki oylarının sol eğilime kaymasına rağmen, 1994 seçimlerinde bu oyların büyük ölçüde yeniden sağa kaymasıdır”⁴⁹¹. Sonuç olarak, bu seçimlerde sağ ve sol eğilimler için mekânsal ölçek değişikliği karşısında bir düzenlilik görülmemektedir⁴⁹².

1994 yerel seçimleri, RP’nin üstünlüğünün yaşandığı, radikal sağın yükselişine ve yaygınlaşmasına tanıklık ettiği için diğer seçimlerden ayrılmaktadır. Seçim yarışı boyunca, mehter marşları, ümmetçi özelliklerini ortaya koydukları ezgilerle yol alan ve “adil düzen” sloganı ile RP, seçmeni dini duygular üzerinden etkilemeye çalışmıştır. Seçim süresi boyunca RP yoksulları ve toplumun dışlanmış kesimlerini hedef alan bir seçim propagandası yürütmüştür. RP’nin başta ev kadınları olmak üzere, başörtülü ve çalışmayan kadınlardan oluşan kadın kolları ile kapı kapı ikna yöntemleri, seçim süresince büyük ses getirmiştir. Seçim sonrasındaki genel hava da yurttan Refah Partisi’nin yükselişiyle ilgilidir. 28 Mart 1994 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, “Sandıkta Refah Gölgesi”, 28 Mart 1994 tarihli Hürriyet Gazetesi “Refah Şaşkınlığı”, 28 Mart 1994 tarihli Milliyet Gazetesi “İstanbul RP’ye Kaydı” gibi o dönemdeki gazete manşetleri de RP’nin başarısını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak bu seçimler, radikal sağın yükselişi olarak tarihe geçmiştir⁴⁹³. Seçim sonuçları değerlendirildiğinde RP’nin yükselişi daha çok Koalisyon ortağı olan DYP’ye ve SHP’ye yönelik tepki oylarına bağlanmaktadır. RP’ye oy verenlerin birçoğunun dinci ve laiklik karşıtı olmadığı ve ülkedeki yerleşik düzenin “rüşvetçi, çalıp çırpın, köşe dönmece zihniyet”ine karşı

⁴⁹¹ Çınar, *op.cit.*,s.158.

⁴⁹² Çınar, *op.cit.*,s.156.

⁴⁹³ Sonay Bayramoğlu, “Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu”, 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015)

olan, ezilen ve çalışan kitlenin sesi olduğu o dönem için ortaya sürülmektedir⁴⁹⁴. RP'nin dışında sağda yer alan DYP ve ANAP bu seçimlerden istedikleri zaferi elde edememişlerdir. Akgün'e göre bunun en önemli sebepleri, başarısız ekonomik politikalar ve yolsuzluk söylentilerinin seçmen üzerinde yarattığı olumsuz etkilerdir⁴⁹⁵. Ayrıca 1994 ekonomik krizi ve koalisyon ortağı olan DYP'nin Genel Başkanı Tansu Çiller'in ABD'deki gayrimenkullerine ilişkin söylentiler, DYP'nin seçimlerde istediği başarıyı yakalamasının ardındaki en büyük engeller olarak görülmüştür⁴⁹⁶. ANAP kanadında ise liderlik tartışmalarının seçim sonuçları üzerinde etkisi olduğu görüşü hâkim olmuş ve seçim sonrasında liderlik tartışmaları gündeme yansımıştır.

Sonuç olarak, bu seçimler, ideolojisi milli görüş, muhafazakarlık ve İslamcılık olgularını barındıran ve dini değerleri partinin temel misyon ve vizyonuna yerleştiren RP'nin yükselişinin yaşandığı seçimler olmuştur. Seçimlerde RP, din temelli söylemleri, adil düzen sloganı ile dışlanmış ve yoksul kimselere yönelik vaatleri, RP'yi seçmen gözünde önemli bir konuma yükseltmiştir.

24 Aralık 1995 tarihinde genel seçimlere 12 parti katılmıştır. Bu seçimlerde SHP, seçimlere CHP çatısı altında katılmıştır. ANAP, Büyük Birlik Partisi ile ittifak kurmuştur. Seçimlerde, "Refahın Vakti Geldi" sloganı ile RP % 21, 4'lük oy oranıyla 12 parti arasından birinci parti olmuş ve Meclis'te 158 sandalye kazanabilmiştir. Kalaycıoğlu'na göre, RP'ye yönelmiş oyların büyük bir bölümünü gecekondulardan oluşmaktadır. Gecekondularda yaşayanlar, 1950'lerdeki DP'yi, 1960'larda DP'nin

⁴⁹⁴ Tempo, Yıl 7, Sayı 14, 31 Mart 1994'den aktaran Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 222.

⁴⁹⁵ Birol Akgün, "Türkiye'de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven", *Uluslararası Politika Akademisi*, 2 Aralık 2016, <<http://politikaakademisi.org/2016/12/02/birol-akgunden-turkiyede-secmen-davranisi-partiler-sistemi-ve-siyasal-guven/>>, (erişim tarihi: 2.12.2016).

⁴⁹⁶ "Son Darbe: 28 Şubat: 4. ve 5. Bölüm", 32. *Gün Programı*, der. Mehmet Ali Birand, 2012.

devamı niteliğindeki AP'yi, 1970'lerde CHP'yi, 1980'lerde ANAP'ı ve 1995'te RP'yi desteklemiştir⁴⁹⁷. RP'den sonra “Bu işi biz çözeriz”, “Yeniden göreve hazırız” sloganları ile ANAP %19,65 oy oranı ve 132 milletvekiliyle ikinci parti olmuştur. “Haydi Türkiye'm İleri”⁴⁹⁸ sloganı ile DYP % 19,18 oy oranı ve 135 milletvekili ile üçüncü parti olurken; “Ulusal Birliğin İnançlara Saygılı Laikliğin Hakça Bir Düzenin Ve Güçlü Bir Türkiye'nin Güvencesi”⁴⁹⁹ sloganı ile Demokratik Sol Parti (DSP) % 14,64 ile 76 milletvekili ile dördüncü parti “Hayatı Sağa Kaymış Bir Türkiye İstemiyorsanız Bütün Oylar CHP'ye” sloganı ile CHP % 10,71 ile 49 vekillik kazanarak beşinci parti olmuştur. Kürt kimliğine dayalı olarak siyaset yapan HADEP ise %4 oy alarak, Meclis dışında kalmıştır.

1995 genel seçimleri, kimliğe dayalı siyasetin en görünür olduğu seçimlerdir⁵⁰⁰. Seçimlerde İslami değerleri ve Batı karşıtı söylemleri ile ön plana çıkan RP, birinci parti olurken; Kürt partisi, seçim arenasında etnik söylemleri ile yer edinmeye başlamıştır. Ayrıca yine kimliğe dayalı olarak seçimlerin dikkat çekici noktalardan birisi de daha öncesinde ağırlıklı olarak CHP'yi desteklediklerini belirten Alevi seçmenlerinin bir kısmının bu seçimlerde DSP'yi desteklediklerine yönelik açıklamalarıdır⁵⁰¹. Bunun nedeni, CHP'nin Alevileri kökten dincilerin tehditlerinden, Sivas Olaylarındaki gibi, koruyamayacakları endişesidir⁵⁰² Alevilerin bu yöndeki açıklamaları, bu dönemdeki kimliğe dayalı siyasette önemli bir tutumdur.

⁴⁹⁷ Ersin Kalaycıoğlu, “The Logic of Contemporary Turkish Politics”, Rubin Center Research in International Affairs, 1997, s. 7.

< <http://www.rubincenter.org/1997/09/kalaycioglu-1997-09-06/>>, (erişim tarihi: 06.11.2015).

⁴⁹⁸ İhsan Yılmaz, “Doğru Slogan Seçimi Kazandırıyor”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Mart 1999.

⁴⁹⁹ İsmail Köse, “Çok Partili Siyasal Hayat, Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri”, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, Sayı.3, 2014, s. 154-192.

⁵⁰⁰ Turan, *op.cit.*, s. 149.

⁵⁰¹ Ayşe Güneş Ayata, “The Republican People's Party”, *Turkish Studies*, Cilt.3, Sayı.1, 2002 s. 107.

⁵⁰² Turan, *op.cit.*, s. 149.

1995 genel seçimlerine ve seçmen davranışlarına yönelik yapılan çalışmalar ve araştırmalar incelendiğinde, kimliğe dayalı seçmen davranışının bu seçimlerde ön plana çıktığını belirten Ali Bayramoğlu'nun "28 Şubat: Bir Müdahalenin Güncesi"⁵⁰³ başlıklı çalışması dikkatleri çekmektedir. Bayramoğlu çalışmasında, 1995 genel seçimlerden sonra RP'li seçmen üzerinden derinlemesine yapıldığı görüşmelerin ayrıntılarına yer vermektedir. Bayramoğlu'na göre, bu seçimlerde, merkez sağ ve merkez sol partiler küçülürken, özellikle İslami kimlik hareketlerine dayalı siyasal partiler ve seçmenin bu partilere yönelik destekleri büyümüştür. Bayramoğlu'nun seçim sonrası RP'li seçmenler ile gerçekleştirdiği derinlemesine görüşmeler sonucunda RP'li seçmenlerin partilerini, İslami duyarlılığı temsil eden bir parti olarak kabul ettikleri ortaya çıkmıştır. Görüşmelerin sonuçlarına göre Bayramoğlu RP'nin; başta yoksulları ve toplumdan dışlandığını hissedenleri, İslami bir kimlik içinde temsil ettiğini belirtmiştir. Bu yoksul ve toplumdan dışlandığını hissetmiş kesimler, dindar grupların dışlanmış kesimleri ile dindar taşra kesiminden oluşmaktadır⁵⁰⁴. Gülalp'e göre ise dışlanmış kesimlerin yanında RP'yi destekleyenler; büyüyen işadamları, marjinal faaliyette bulunanlar olarak sıralanmaktadır⁵⁰⁵. Sayarı da yapmış olduğu çalışması kapsamında 1995 yılı ile birlikte merkez sağ ve sol partilerinin zayıfladığı, İslam ve dini faaliyetlerin artan görünürlüğü ve etkisi sonucu radikal sağ partilerin yükselişe geçtiği ve seçimde de en çok dini çıkarların ön planda tutularak oy verildiğini belirtmiştir⁵⁰⁶. Seçimlerin hemen ardından Yönelim Araştırma tarafından

⁵⁰³ Ali Bayramoğlu, *28 Şubat: Bir Müdahalenin Güncesi*, (İstanbul: Birey Yay, 2001), s.45.

⁵⁰⁴ Bayramoğlu, *op.cit.*, s. 34.

⁵⁰⁵ Haldun Gülalp, *Kimlikler Siyaseti: Türkiye'de Siyasal İslamın Temelleri*, (İstanbul: Metis Yayınları, 2003), s.60-64.

⁵⁰⁶ Sayarı, *op.cit.*, s.19.

2400 kişiyi kapsamına alan “Seçimde Oy Kararı ve Nedenleri Araştırması”⁵⁰⁷ yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları da dönemin seçmen davranışının yorumlanması açısından son derece önemlidir. Aşağıda Tablo-3’te de yer alan bu araştırma kapsamında RP, ANAP, DYP, DSP ve CHP’li toplam 2400 seçmene parti tercihlerinin arkasındaki nedenler sorulmuştur.

Tablo 3: 1995 genel seçimlerinde seçmenlerin oy verme nedenleri

Seçimde Oy Kararı ve Nedenleri	RP %	ANAP %	DYP %	DSP %	CHP %
Görüşlerini beğeniyor	8	12	9	7	16
Dinci	42	-	-	-	-
Sol bir parti	-	-	-	21	9
Atatürkçü, laik	-	1	-	-	18
Demokrat	-	1	-	1	6
Sorunları çözecek	4	9	5	3	4
Denemek için	20	1	1	2	2
Güvenilir	4	9	2	37	2
Liderini beğeniyor	2	15	23	6	9
Kadrosunu beğeniyor	2	6	5	1	2
Eskiden beri o partiye oy veriyor	1	13	18	10	14
İktidarda yaptıkları için	5	14	21	4	1
Çevresinin ve yakınlarının isteği	5	8	5	4	5
Diğer	7	11	11	4	12
Toplam	100	100	100	100	100

Kaynak: Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Seçmen Davranışı*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), s. 150-152’den uyarlanmıştır.

Yukarıdaki Tablo-3’te yer alan bu araştırmanın bulgularına göre, RP’ye oy verenlerin %42’si oy verme nedenlerini, RP’nin dinci bir parti olması olarak belirtmişlerdir. RP seçmenin neredeyse yarısına yakını, dini görüşlerinden ötürü RP’ye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Çalışma kapsamında diğer partilerin hiç birinin dini değerlerinden ötürü oy almadığı gözlemlenmiştir. ANAP’a oy verenlerin beşte biri partinin lider, kadrosunu beğendiği için oy verdiklerini belirtmişlerdir. İktidarda iken ANAP’a yaptıkları için oy verdiklerini açıklayanların oranı %14’tür. %13’ü eskiden bu yana ANAP’a oy verdiği için hala oy vermeye devam ettiğini açıklamıştır.

⁵⁰⁷“Seçimde Oy Kararı ve Nedenleri Araştırması”ndan aktaran; Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Seçmen Davranışı*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), s. 150-152.

DYP’li seçmenin beşte birinden fazlası, lideri Tansu Çiller ya da Süleyman Demirel’i beğendiği için oy verdiklerini belirtmiştir. Gene seçmenlerin %21’i, DYP’nin iktidarda yaptıklarından dolayı partisini desteklediğini vurgulamıştır. Sonuçlara göre, DSP’ye oy verilmesinin en büyük nedeni ise güvenilir olmasıdır. DSP’ye oy verenleri %37’si Partiye bu nedenle oy verdiklerini belirtmişlerdir. DSP seçmeninin beşte biri ise parti ideolojisinden ötürü Partiyi desteklediklerini belirtmişlerdir. DSP seçmeninin onda biri ise eskiden beri Ecevit’i desteklediği için bu seçimlerde DSP’ye oy verdiğini vurgulamıştır. CHP’ye oy vermenin başta gelen nedenlerinden birisi ise partinin Atatürkçü ve laik olması oluşturmaktadır. Diğer önemli faktör ise seçmenin partinin görüşlerini beğeniyor olmasıdır. Eskiden bu yana CHP’ye oy verdiklerini vurgulayan %14 oranındaki seçmen, liderini beğendikleri için partilerini desteklediklerini belirtmiştir. Yapılan bu çalışma da göstermektedir ki, bu dönemle birlikte artık seçimde milliyetçi ve İslamcı vurguları ön plana çıkaran davranış kalıplarının yerleştiği ve kimliğe dayalı siyasetin geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Dine ve kimliğe dayalı oy verme tutumunun dışında Ali Akarca ve Aysit Tansel tarafından 1995 genel seçimleri sonuçları ele alınarak her partinin seçim sonuçlarına göre aldıkları oy oranları, yıllık büyüme oranları ve enflasyon oranlarına ilişkin verilerle regresyon analizi yapılmıştır⁵⁰⁸. Analiz sonuçlarına göre, bir önceki yerel seçimlere (1994) denk gelen ülkenin büyüme ve enflasyon oranları, 1995 yılındaki rakamlarla karşılaştırılmıştır. 1994 yılında yönetimde bulunan CHP-DYP koalisyon ortaklığında %2,8’lik büyüme oranı 1995 yılında %5,3’e yükselmiştir. Akarca ve Tansel’in yapmış olduğu çalışmaya göre, büyüme oranları göz önünde tutulduğunda, regresyon sonuçlarına göre, DYP’nin 1995 genel seçimlerinde aldığı oy oranları

⁵⁰⁸ Ali Akarca ve Aysit Tansel, “Social and economic determinants of Turkish voter choice in the 1995 parliamentary election”. *Electoral Studies*, Cilt.26, Sayı.3, 2007, s. 633–647.

açısından olumlu ve istatistiki bir etkinin olduğu gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmaya göre, yıllık büyüme oranında görülen birer puanlık artışlar, iktidarda olan partinin oylarında %0,88’lik olumlu bir etki yaratmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, 1995 genel seçimlerinde seçmen iktidarın ekonomik performansını göz önünde bulundurarak oy kullanmıştır. Çalışma, Türk seçmenin oy tercihini belirlerken, iktidarda bulunan partilerin ekonomik performanslarının, büyüme ve enflasyon oranlarına etkisini göz önünde tutarak karar verdiklerini ortaya koymuştur. Yapılan regresyon analizi ayrıca seçmenlerin son 1 seneye kadar iktidardaki partilerin performanslarını dikkate aldığını da göstermektedir. Aralarında 1 yıldan daha fazla zaman aralığı bulunan 2 seçim yılında, büyüme oranları ve partilerin aldıkları oy oranları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir⁵⁰⁹. Sonuç olarak, yapılan çalışmalar göstermektedir ki, 1995 genel seçimlerinde Türk seçmeninde hem sosyolojik hem de sosyo-psikolojik yaklaşım içerisinde ele alınan din ve kimlik temelli bir davranışın geliştiği; bunun yanında Akarca ve Tansel tarafından yapılan çalışma kapsamında iktidardaki partilerin ekonomik performanslarının da seçmen tarafından dikkate alındığı gözlemlenmektedir.

1999’da yapılan genel seçimlerin sonuçları ve seçim sonuçları üzerindeki araştırmalar dikkate alındığında, Türkiye’nin batısında DSP ve CHP’nin, İç Anadolu Bölgesi’nde MHP’nin daha çok oy aldığı görülmektedir. Partiler arası rekabetin en yoğun olduğu bölge ise Doğu ve Güneydoğu’dur. Bu bölgenin oyları, Kürt milliyetçisi HADEP, İslamcı FP ve diğer merkez sağ partiler arasında paylaşılmıştır⁵¹⁰. Ömer Laçiner’e göre, metropollerde yaşayan orta sınıf, yeni girişimciler ve büyük sermayedarlar ANAP’ı desteklerken; mülk ve servet sahipleri ile taşra ve geleneksel

⁵⁰⁹ Akarca ve Tansel, **op.cit.**,s. 642.

⁵¹⁰ Turan, **op.cit.**,s 168.

endüstriyel sınıf DYP'yi desteklemektedirler⁵¹¹. Sosyo-demografik değişkenler bağlamında 1999 genel seçimlerinin incelediğinde Yılmaz Esmer tarafından yapılan çalışma da son derece önemlidir. Esmer'e göre, seçimlerde ANAP kadınlar tarafından, MHP de erkekler tarafından daha fazla tercih edilmiştir. Çalışmaya göre, cinsiyetin diğer partilerin tercihinde kayda değer bir etkisi yoktur. MHP gençlerin, DYP ise daha çok orta ve orta üstü yaş grubu tarafından desteklenmektedir. DSP'nin oyları ise yaş dilimlerine göre eşit dağılmıştır. Sol yönelimlerin eğitim düzeyi ile doğru orantılı olduğu görülürken, eğitim, FP'ye yönelenler ile ters orantılıdır. MHP, ANAP ve DYP oyları eğitim düzeyleri itibariyle dalgalanmaktadır⁵¹².

18 Nisan 1999 genel seçimleri ile aynı gün yapılan 1999 yerel seçimlerinde de genel seçimlere benzeyen bir tablo ortaya çıkmıştır. Katılım oranının %85'lerde olduğu bu yerel seçimlerde 15'i büyükşehir olmak üzere toplam 3200 belediye başkanlığı seçimi yapılmış ve 21 parti seçimlere girmiştir. Aynı gün genel seçimlerin de yapılması nedeniyle, partilerin seçim politikalarında, genel seçimlere yönelik vaatlerin daha ön planda olduğu gözlemlenmektedir. Ancak seçim yarışı boyunca, yerel seçimlere yönelik kampanyalar, genel seçimlere oranla daha fazla coşku ile karşılanmıştır. ANAP, "sessiz çoğunluk" sloganı ile DYP, "Milletle İttifak", Fazilet Partisi, "Türkiye'yi Sizinle Yöneteceğiz", CHP "Var Mısın" "Önce Ahlak", MHP, "18 Nisan'da Bir Şey Değişecek; Her Şey Değişecek" sloganları ile seçim yarışına girmişlerdir. Yerel seçim yarışlarında gene büyükşehir belediye başkan adayları, ulaşım, altyapı, çevre gibi konularla ilgilenmişler ve vaatlerini bu temel başlıklar

⁵¹¹ Ömer Laçiner, "Çağdaş Siyasetimizden Postmodern Post Kavgasına", *Birikim Dergisi*, Sayı 120, 1999, s.11.

⁵¹² Yılmaz Esmer, "At The Ballot Box: Determinants Of Voting Behavior in Turkey", *Politics, Parties and Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, (United Kingdom: Lynne Rienner Publishers, Colorado), 2002, s.99-100.

üzerinden şekillendirmişlerdir. Ulaşım, altyapı ve çevre dışında, sosyal yardımlar da bu seçimlerde önemli propaganda araçlarından biri olarak görülmüştür. Özellikle Ankara Büyükşehir Belediye Başkan adayı Melih Gökçek'in seçim çalışmalarında, yoksul semtlere kömür, odun gibi yakacak, bedava ekmek, makarna gibi gıda maddeleri dağıtması önemli seçim araçları olarak dikkatleri çekmektedir⁵¹³.

1999 yerel seçimleri, aynı gün yapılan genel seçimlerle karşılaştırıldığında DSP genel seçimlere göre yerel seçimlerde daha az oy alırken; belediye başkanlığı seçimlerinde FP, MHP, ANAP, DYP ve CHP yerel seçimlerde oy oranlarını artırmışlardır. Bu seçimlerde illere göre belediyeleri kazanan partilerde 777 belediye ve %24,28 oran ile ANAP birinci parti olmuştur. 736 belediye ve %23 oy oranı ile DYP ikinci parti olurken, %15,19 oy oranı ile DSP üçüncü, parti olmuştur⁵¹⁴. Büyükşehirlerde ise FP'nin üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. FP'nin aldığı %23,40 oy oranı dışında hiçbir parti %20 oy oranını aşamamıştır. FP'yi %19,30 oy oranı ile DSP, %16,88 oy oranı ile ANAP, %16,52 oy oranı ile CHP ve %10,35 oy oranı ile MHP izlemektedir. RP, Ankara, İstanbul, Konya ve Kayseri'de büyükşehirleri alırken, ANAP, Adana ve Samsun, CHP, Antalya, Gaziantep ve Kocaeli, DSP, Bursa, Eskişehir, İzmir ve Mersin, MHP, Erzurum, HADEP Diyarbakır büyükşehir belediye başkanlıklarını kazanmıştır⁵¹⁵. Bu seçimlerde siyasal eğilimlerin yerleşim yerlerinin büyüklüğüne göre nasıl dağılım gösterdiğine bakılacak olursa; i) 10 binden küçük yerleşmelerde belediye başkanlığı seçimlerinde %81,4 oranında sağ partilerin, %16,7 oy oranında sol partilerin; ii) 10 bin-50 bin arası orta ölçekli yerleşmelerde %74,4 oy oranında sağ partilerin, %24,6 oy oranında sol partilerin; iii) 50 binden büyük

⁵¹³ Sonay Bayramoğlu, "Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1999 Yılı Raporu", 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1999.php > , (erişim tarihi: 04.03.2015).

⁵¹⁴ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 254.

⁵¹⁵ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 250-252.

yerleşmelerde ise %65,5 oy oranında sağ partilerin, %34,5 oy oranında sol partilerin oy aldığı gözlemlenmektedir. Partilerin oy oranlarının durumu, ölçek bağlamında ele alınacak olursa, 1994 yerel seçimlerine göre bu seçimlerde sol ve sağ oyların mekânsal ölçek değişikliğine karşı düzenliliklerinin yeniden ortaya çıktığı gözlemlenmektedir⁵¹⁶.

1999 yerel seçimlerini hem sonuçları hem de seçmenin oy verme davranışları açısından aynı gün yapılan genel seçimlerden bağımsız olarak değerlendirmek oldukça güç görünmektedir. Ancak yerel seçimlerde MHP'nin yükselişi dikkatleri çekmektedir. MHP'nin yükselişinin ardında çeşitli gerekçeler gösterilmektedir. Abdullah Öcalan'ın yakalanmasının kendisine kattığı oy oranının dışında MHP'nin oy oranlarında yaşanan yükselmenin gerekçelerin en başında MHP'nin, FP'nin İç Anadolu ve Doğu Anadolu'daki oylarını almasıdır⁵¹⁷. Diğer bir neden, MHP'nin yeni oy kullanacak olan 3 milyon işsizlik, örgütsüzlük ve kimlik sorunuyla karşı karşıya kalan genç seçmen için umut ışığı olmasıdır⁵¹⁸. MHP'nin oy oranlarındaki artış ile birlikte 1999 yerel seçimlerinde radikal sağ olarak adlandırılan MHP ve FP'nin oy toplamaları, tüm kategorilerde⁵¹⁹ %33'ü geçmektedir⁵²⁰. Merkez sağın temsilcileri olan ANAP ve DYP'nin tüm kategorilerdeki toplam oy oranı, % 30 civarındadır. 1999 yerel ve genel seçimler sonucunda İslami değerleri barındıran FP ile milliyetçi kimliğiyle ön plana çıkan MHP'nin aldıkları oy oranları, radikal sağ ile merkez sağ arasındaki ayrımı ortadan kaldırmış; radikal sağ partiler merkez sağdaki partilerden daha yüksek

⁵¹⁶ Çınar, **op.cit.**,s.156.

⁵¹⁷ Tanıl Bora, “Zifiri Karanlık Seçimleri: MHP ve Diğerleri”, *Birikim Dergisi*, Sayı 121, 1999, s. 15-21.

⁵¹⁸ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 257.

⁵¹⁹ Yerel seçimlerdeki genel kategoriler 4'e ayrılmaktadır. Bu kategoriler; “İllere göre belediyeleri kazanan partiler”, “Büyükşehir belediye başkanlığı seçimi”, “Belediye meclisi seçimi” ve “İl genel meclisi” seçimidir.

⁵²⁰ Sonay Bayramoğlu, “Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1999 Yılı Raporu”, 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1999.php >, (erişim tarihi: 04.03.2015).

oy oranlarına ulaşmışlardır. Merkez sağdan özellikle DYP'nin yerel seçimlerdeki tüm illere göre belediyeleri kazanan partiler kategorisinde aldığı oy oranı, genel seçimlerde meclis dışı kalan CHP'nin bile altında kalmaktadır. Solda ise durum farklıdır. DSP'nin sol kimliği, dürüst, çalışkan ve güvenilir imajının, o dönem Türkiye'sinin konjonktürel gelişmeleriyle olumlu anlamda örtüştüğü söylenebilir. Hatta Türkiye'nin yolsuzluklarla çalkalandığı dönemde Abdullah Öcalan'ın tutuklanarak Türkiye'ye getirilmesi lider Ecevit'in ve partisinin lehine oy artışları sağlamıştır. Bu noktada da DSP'nin bu yükselişinin, sol politikalarla bağlantılı olduğunu söylemek güç görünmektedir. CHP açısından da ilginç bir seçim yaşanmıştır. "Atatürk'ün Partisi" sloganı ile girdiği genel ve yerel seçimlerde CHP, genel seçimlerde ulusal barajın altında kalırken, yerel seçimlerde oyların % 16,5'ini almıştır. Bu seçimlerle birlikte merkez sağa göre solun, 1990 dönemi seçimleri ile birlikte geleneksel oy oranını dengelediği görülmektedir⁵²¹. Sonuç olarak, 1999 hem yerel hem de genel seçimlerde de din, ideoloji ve sosyal bölünme konularına yönelik olarak, seçmenin bir eğilim sergilediği gözlemlenmektedir. Ayrıca bu seçimlerde laiklik ve Atatürkçülük üzerine oturan bir politika yerine, dinci ve muhafazakâr bir politik stratejinin izlendiği ve bunun da seçmen üzerinde etkili olduğu söylenebilir⁵²².

Sonuç olarak, 1999 yerel ve genel seçimleri ile birlikte özellikle dinin ve ideolojinin seçmen davranışı üzerinde etkili faktörler olduğu gözlemlenmektedir. Dini değerlerin ve ideolojinin seçmen davranışı üzerindeki etkisi, 1999 seçimlerinden sonra Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak tarafından 3053 kişilik bir örneklem çevresinde yüz yüze

⁵²¹ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 250-252.

⁵²² Sonay Bayramoğlu, "Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1999 Yılı Raporu",2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1999.php> , (erişim tarihi: 04.03.2015).

yapılan bir araştırmayla da desteklenmiştir⁵²³. Çalışmanın seçmen davranışının açıklanması üzerinde iki temel bulgusu vardır. Bunlardan biri, Müslüman kimliğinin Türk halkının kendini tanımlamasında ve parti tercihinin belirlenmesinde en etkili faktörlerden biri olmasıdır. Diğer bir bulgu ise sol-sağ ideolojik düzlemde sol ve ortasında bir boşalmanın olduğu ve seçmenin dini değerleri ön planda tutan sağ ideolojiye doğru bir kayma gösterdiği⁵²⁴. İdeolojinin seçmen davranışı açısından dini değerler kadar önemli olduğuna yönelik görüş de Yılmaz Esmer tarafından 1999 seçimlerinden sonra 1741 seçmen üzerinde yapılan bir çalışmayla desteklenmiştir⁵²⁵ Esmer, bu çalışmasıyla birlikte 1999 yerel ve genel seçimlerinde 2 temel bulguya işaret etmektedir. Birinci bulgu, 1999 seçimlerinde parti bağlılığının kaybolmasıdır. Diğer bulgu ise ekonomik göstergelerin, özellikle ekonomik refah göstergelerinin seçmen davranışı üzerinde herhangi bir etki yaratmada başarısız olmasıdır. Esmer'e göre, parti tercihlerinde ve seçmenin oy verme davranışında en önemli tanımlayıcı unsur, ekonomik göstergelerden çok sol-sağ ideolojilerdir. Sağ-sol ideolojilerin yanında, seçmen davranışı üzerinde etkili olan diğer faktörler de dini ve milliyetçi değerleridir⁵²⁶.

Parti sistemlerindeki değişikliğin yanı sıra, bu dönemde seçmen davranışında merkez-çevre bölünmesi, yapılan çalışmalarda tekrar gözlemlenmiştir. Çevre, bu dönemle birlikte daha çok ticari orta sınıf, kent içerisinde yaşayan yoksul gruplar, eşraf ve kırsal kesimlerde yaşayan İslami kimliğini ön plana koyan seçmen grubunu

⁵²³ Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak, Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset, (Ankara: TESEV Yayınları, 2000), s.112.

⁵²⁴ Çarkoğlu ve Toprak, **op.cit.**,s.26-31.

⁵²⁵ Yılmaz Esmer, “At The Ballot Box: Determinants Of Voting Behavior in Turkey”, *Politics, Parties and Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, (United Kingdom: Lynne Rienner Publishers, Colorado, 2002).

⁵²⁶ Esmer, **op.cit.**,s. 110-111.

oluştururken, merkez gene sivil bürokrasiden oluşan bürokratik merkezi kapsamaktadır. Ayatlar da 1980-1990 yılları arasında zayıflayan merkez-çevre ilişkilerinin bu dönemde boyut değiştirerek tekrar yükseldiğini belirtmektedir. Ayatlar'a göre, Alevilerle Sünniler, Türklerle Kürtler ve İslamcılarla laikler arasında ana toplumsal ve siyasal bölünmelerin 1990'lı yıllarla birlikte yoğunlaştığı; bu yoğunlaşmanın merkez ve çevre ayrımını yeniden yapılandığı; çevrenin dini duyarlılıkları, ANAP/DYP gibi merkez sağ partilerin ötesinde RP/FP +MHP gibi partiler etrafında şekillendiği belirtilmektedir⁵²⁷. Çarkolu ve Avcı da benzer görüşü savunmaktadır. Çarkoğlu ve Avcı'ya göre 1990'lı yıllarla birlikte, merkez-çevre bölünmesi günümüz politikasında seçmen tercihinin önemli bir kaynağı olarak da görülmüştür⁵²⁸. Ali Akarca ve Aksin Tansel'in yapmış olduğu çalışmalara göre de bu dönemde seçmen iktidar partilerinin en fazla 1 yıl önceki ekonomik performanslarına göre oy tercihlerini belirlemekte ve stratejik oy verme davranışı kapsamında iktidar partilerini ya cezalandırmakta ya da ödüllendirmektedir. Ayrıca, Akarca, seçmenin tam bilgiye sahip olmadan en fazla 1 yıl geriye giderek hükümetin ekonomik performansını değerlendirdiği ve ona göre oy kullandığı gerekçesiyle tam olarak rasyonel davranmadığını, rasyonelden çok stratejik ya da sezgisel bir yaklaşım içinde oy kullandığını belirtmekte ve bu noktada seçmen miyopluğu vurgusunu yinelemektedir⁵²⁹.

Kentleşme dinamikleri de bu dönemde özellikle yerel seçimlerde, seçmen davranışını etkileyen faktörler arasındadır. Bu dönemle beraber aşağıda Şekil-4'te de

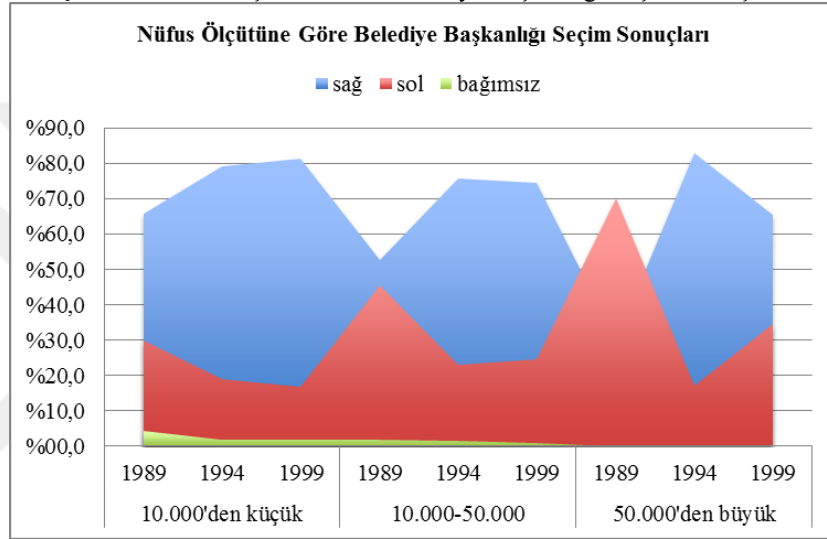
⁵²⁷ Ayşe Güneş Ayata ve Sencer Ayata, "Ethnic and Religion Bases of Voting", *Politics, Parties & Elections in Turkey*, ed., Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, (Londra: Lynne Rienner Publishers), 2002, s.135-155.

⁵²⁸ Çarkoğlu ve Avcı, **op.cit.**, s.133-135.

⁵²⁹ Akarca ve Tansel, **op.cit.**, s. 105.

görüldüğü üzere, 1994 yerel seçimleri hariç nüfusu 50 bin ve üzerindeki yerleşmelerde alınan sol oylar; nüfusu 10.000-50.000 arası ve 10.000'den aşağı olan yerleşmelerden daha fazladır. Sağ oyların ise nüfusun 10.000 ve 10.000-50.000 arasında olan yerlerde daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Bu sonuçlar, büyük kentler ile küçük kentler arasında oy verme davranışında belli bir siyasal eğilimden diğerine kaymada önemli farklılıklar bulunduğunu göstermektedir⁵³⁰.

Şekil 4: Nüfus Ölçütüne Göre Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

Kaynak: Tayfun Çınar, “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü İle Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62-3, 2007, s. 156’dan uyarlanmıştır.

Sonuç olarak, bu dönemde seçmen siyasal konjonktürün çeşitli olması nedeniyle birden fazla yaklaşımın etkisi altında kalmıştır. Merkez ve çevre bölünmesi dikkate alındığında ağırlıklı olarak seçmenin sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımın etkisi altında oy kullandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Benzer şekilde, seçmen hükümetin ekonomik performansını değerlendirmiş ve geçmişe yönelik oy verme davranışı içerisinde hükümeti ya cezalandırmış ya da ödüllendirmiştir. 1994 dönemi ile beraber dini söylemlerini yoksullar ve dışlanmışlar üstünden kuran RP yükselişe geçmiştir. Ayrıca etnik kimliğe dayalı milliyetçiler ve Kürt siyasal hareketinin de hız

⁵³⁰ Çınar, *op.cit.*, s.156-161.

kazandığı bu dönemde, kimlik, din ve ideoloji temelli oy verme davranışlarının da yoğun olarak yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu dönemle beraber Türk siyasal hayatı çok parçalı bir hal almıştır. 28 Şubat süreciyle beraber de bu parçalanma daha çok dikkatleri çekmiş ve Türkiye halkı daha farklı arayışlara yönelmeye başlamıştır⁵³¹.

E. Yeniden Tek Partili İktidar Dönemi: 2002-2015

Türkiye’deki mevcut parti yapısı, 2001 yılında yaşanan krizle ve 2002 seçimleri ile birlikte değişim sürecine girmiştir.

3 Kasım 2002 genel seçimlerine, 18 siyasal parti katılmıştır. Bu seçimler, internet kullanımının yaygınlaşmaya başladığı seçimler olmuştur. Seçim yarışına katılan partiler, internetteki web sayfalarında partilerinin seçim programlarını duyurmuşlardır. Seçim yarışında, AKP, R. Tayyip Erdoğan’ı ön plana çıkarmış, ekonomik vaatlerle birlikte; ‘3Y ile mücadele’ (yasak, yolsuzluk, yoksulluk) vaatlerinde bulunmuştur. AKP’nin hafızalarda kalan seçim sloganları ise ‘Yeter! Söz milletindir’, ‘Her şey Türkiye için’ ve ‘Durmak yok yola devam’ olmuştur⁵³². CHP ise ikna edici mesaj stratejilerinden özellikle korku çekiciliğini kullanmış ve “Ocağınıza incir ağacı dikecekler”⁵³³ sloganını ve incir görselini kullanarak, seçmeni ikna sürecine girmiştir. SP ise seçim kampanyalarında siyasal yasağı bulunan Erbakan’ın gücünü kullanmaya çalışmıştır⁵³⁴. Seçim döneminde yankı uyandıran bir diğer seçim kampanyası ise Genç Parti’ye aittir. GP seçim süresi boyunca, seçim kampanyasına

⁵³¹ Birol Akgün, “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik’i Üzerine Bir Model Denemesi”, 2004,

< <http://www.liberaldt.org.tr/ddd/m14/DDbiak.htm>>, (erişim tarihi: 29.05.2016).

⁵³² Okan Yüksel, “3 Kasım 2002 Seçimleri ve AKP’li Yıllar”, *Politik Akademi Dergisi*, 28 Şubat 2011, < <http://politikakademi.org/2011/02/3-kasim-2002-secimleri-ve-akpli-yillar/>>, (erişim tarihi: 19.11.2015).

⁵³³ Serçin Sun İpekşen ve Doğan Duman, “2002: Ezber Bozan Seçim”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 26.05.2015,

< <http://bianet.org/bianet/siyaset/164720-2002-ezber-bozan-secim>> (erişim tarihi: 14.02.2016).

⁵³⁴ Gökçe, Akgün ve Karaçor, *op.cit.*,s.2-17.

38 trilyon lira harcamıştır. Uzan sahibi olduğu medya grubunun yardımıyla seçim sürecini yönetmiştir. GP seçim kampanyasında, 18-30 yaş arası genç seçmenleri ve dar gelirli seçmen grubunu hedef almıştır. Kampanya süresi boyunca yürüttüğü seçim vaatlerinde ise; ekonomik söylemleri ön planda tutarak “herkese arsa ve kredi verilmesi”, “KDV olmak üzere vergilerin düşürülmesi”, “işsizliğe çözüm getirilmesi” gibi vaatlerde bulunmuştur⁵³⁵.

Katılım oranının %79'larda olduğu 2002 seçimleri sonucunda Türkiye siyaset ve seçim tarihinde bir ilk yaşanmış ve bir önceki dönemde Mecliste bulunan tüm siyasal partiler yüzde 10 barajına takılmışlar ve Meclis dışı kalmışlardır. 2002 genel seçimlerinde AKP, oyların büyük çoğunluğunu elde ederek Meclis'e giren iki partiden biri olmuştur. Yüzde 10 seçim barajını sadece AKP ve CHP geçmiştir.

2002 genel seçimlerinde seçim sonuçları ve seçmen davranışı kapsamında yapılan çalışmalara bakılacak olursa, Erdal Tanas Karagöl ve Nergis Dama tarafından yapılan çalışmaya göre, 2002 seçimlerinde seçmen, bir önceki hükümetin ekonomik performansını değerlendirmiş, 2001 krizinden koalisyon hükümetini sorumlu tutmuş ve hükümeti cezalandırmıştır. Karagöl ve Dama'ya göre, AKP'nin %34,30 oranında oy alarak tek başına iktidar olmasının sebepleri arasında; yaşanan ekonomik kriz, artan yoksulluk, gelir eşitsizliğinin derinleşmesi sonucunda seçmenin yeni bir umut arayışıyla beraber, AKP'yi desteklemesi, gösterilmektedir⁵³⁶. Benzer bir görüş Ali Akarca ve Aysit Tansel tarafından da vurgulanmış ve seçmenin ekonomik çıkarları

⁵³⁵ Raci Taşçıoğlu, “Seçim Kampanyalarındaki Dönüşüm: ‘Amerikanlaşma’ Bağlamında 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde Genç Parti Seçim Kampanyası”, (doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2007), s.113-114.

⁵³⁶ Erdal Tanas Karagöl ve Nergis Dama, “Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler?”, *Seta Perspektif*, Sayı.101, Mayıs 2015.

doğrultusunda koalisyon hükümetini cezalandırmak için stratejik olarak oy kullandığı belirtilmiştir⁵³⁷.

Orhan Gökçe, Birol Akgün ve Süleyman Karaçor tarafından seçim sonrası yapılan “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”⁵³⁸ başlıklı çalışmaları da 2002 genel seçimlerinde seçmen davranışının tartışılması bağlamında en ayrıntılı çalışmalardan bir diğeridir. Çalışma kapsamında seçime katılan seçmenlerin neredeyse yarısının, bu seçimle birlikte yenilik arayışında olduğu hipotezi geliştirilmiş ve 3987 seçmen üzerinde yapılan alan araştırması ile de bu hipotez doğrulanmıştır. Yapılan çalışmanın ayrıntılarına göre seçmenlerin %54’ü bir önceki seçimde oy verdiği partiyi değiştirmişler ve 2002 genel seçimlerinde başka bir partiye oy vermişlerdir. Yenilik denemek isteyen seçmenlerin %34’ü “Adalet için, Kalkınma için, İstikrar için, Türkiye için, Tek başına İş başına” sloganı ile ön plana çıkan, AKP’ye oy verdiklerini belirtmişlerdir⁵³⁹. Yapılan çalışmaya göre seçmenler, Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı ve çözülmesi gereken en önemli sorunlardan birincisini, %72 ile ekonomi, ikincisini ise %28 ile işsizlik olduğunu belirtmişlerdir. Seçmenlere göre bu sorunu en iyi çözebilecek parti %40,2 oranında oy almış olan AKP’dir. AKP’yi %14,3 ile CHP, %5,9 ile MHP ve %2,3 oy oranı ile GP takip etmektedir. Araştırma sonuçlarına göre yazarlar, seçimde rasyonel ya da ekonomik temelli bir oy verme davranışının oluştuğunu belirtmektedirler. Ekonomik temelli oy vermenin dışında, Gökçe, Akgün ve Karaçor, alan araştırmasında aynı zamanda, seçmenin parti tercihlerini belirleyen faktörler üzerinde de durmuşlardır.

⁵³⁷ Ali Akarca ve Aysit Tansel, “Economic performance and political outcomes: An analysis of the Turkish parliamentary and local election results between 1950 and 2004”, *Public Choice*, 2006, s. 77–105.

⁵³⁸ Gökçe, Akgün ve Karaçor, *op.cit.*, s.1-44.

⁵³⁹ Gökçe, Akgün ve Karaçor, *op.cit.*, s.2-17.

2002 genel seçimlerinde, seçmenler için **i)** partinin vergi, kamu harcamaları ve finans sektörüne yönelik ekonomik vaatleri ve ekonomik olarak seçmeni ikna etme gücü⁵⁴⁰, **ii)** partinin sahip olduğu kimlik ve temsil ettiği siyaset anlayışı ve **iii)** parti kimliğini temsil eden liderler, seçmen tarafından en çok tercih edilen değişkenler arasında gösterilmiştir. Çalışma aynı zamanda parti tabanları ve sosyo-ekonomik değişkenler bakımından da önemli ayrıntılar sunmaktadır. Buna göre, yaş grupları itibariyle AKP seçmenlerinin ağırlıklı olarak 25-44 yaş arası; CHP'nin 44 yaş ve üstü; GP'nin 25-34; MHP'nin 18-24 yaş ve DYP'nin de 55 yaş üstü seçmen grubu tarafından desteklendiği gözlemlenmektedir. Çalışmaya göre, en eğitilmiş seçmen grubu (%25 yüksekokul, %41 lise mezunu) CHP'ye oy verdiklerini açıklayanlardır. AKP seçmeni ise ağırlıklı olarak lise (%41) ve ilkokul mezunlarından (%20,5) oluşmaktadır. Seçmenler arasında ilkokul mezunlarının en yüksek oranda bulunduğu partiler arasında GP (%25,7) ve DYP (%24,4) ön plana çıkmaktadır. Yaş, eğitim ve gelir gibi sosyal sınıf göstergeleri bakımından ise CHP'nin eğitilmiş ve 44 yaş ve üstü kesimlerden destek aldığı görülürken; genç işsizler ile yoksul kesimlerin daha çok AKP ve GP'ye oy verdikleri gözlenmektedir⁵⁴¹.

Gökçe, Akgün ve Karaçor tarafından yapılan çalışmaya göre, seçmen üzerinde ekonomik vaatlerin yanında, parti kimliği ve parti liderlerinin etkisi de 2002 yılında seçmenin kararında en belirleyici faktörler arasındadır. Seçmene göre, parti kimliği ve liderleri arasında doğru ve belirgin bir ilişki yaratılmaz ise o parti ya başarılı olamaz ya da sınırlı bir başarıya sahip olmaktadır. Nitekim çalışma kapsamında da MHP ve CHP'ye oy verdiklerini belirten seçmenlerin büyük bir bölümü, kendilerini partilerinin

⁵⁴⁰ AKP'nin ekonomik vaatleri için bkz: "2002 Seçim Beyannamesi-Her Şey Türkiye İçin", *AKP Parti Seçim Beyannamesi*, 2002.

⁵⁴¹ Gökçe, Akgün ve Karaçor, **op.cit.**, s.33-38.

felsefesine ve ideolojisine yakın görmelerine rağmen; parti liderlerini, partinin ideolojisi ve kimliği ile özdeşleşmiş görmemektedirler. Bu anlamda AKP'ye oy verdiğini belirten seçmenin %22,3'ü, parti ideolojisini en iyi şekilde temsil ettiklerine inandıkları R. Tayyip Erdoğan'a oy verdiklerini belirtmişlerdir. AKP'ye oy veren seçmenlerin %88,8'i siyasal kimlik olarak kendilerini Müslüman olarak tanımlarken; bunların %40'ı da dini değerleri iyi temsil ettiği için AKP'ye oy verdiklerini belirtmişlerdir⁵⁴².

Seçmen davranışının tespit edilmesi amacıyla yapılan çalışmanın bir diğer önemli noktası da “Eski Partinizi Neden Terk Ettiniz?” sorusudur. Seçmenlerin %17'si oy verdikleri eski partinin vaatlerini yerine getirmemesinden dolayı partilerini terk ettiklerini belirtirken, %10,8'i partilerin temel ilkelerinden vazgeçmelerini ve %6,8'lik bir kesim de parti liderini beğenmemelerini, eski partilerini terk etme nedenleri arasında göstermişlerdir. Son olarak, AKP'ye oy veren seçmenlerin %88,8'i siyasal kimlik olarak kendilerini Müslüman olarak tariflerken; bunların %40'ı AKP'nin dini değerleri iyi temsil ettiğini vurgulamaktadır⁵⁴³. Çalışmanın sonuçlarına dayanarak genel bir analiz yapan Gökçe, Akgün ve Karaçor'a göre, AKP'nin seçimlerde büyük bir başarı yakalamasının ardında yatan en önemli sebepler, i) partinin dini değerleri öne plana çıkarması ve İslam kimliğinin kalkınma ve çağdaşlaşma vurgusuyla birlikte kullanılması; ii) halkla kurduğu yüz yüze ilişkiler, ekonomik krizler, yolsuzluk ve rüşvet gibi toplumun çoğunluğunun gündemini oluşturan sorunların çözümüne ilişkin partinin geliştirdiği “toplum” ve “insan merkezli” siyasal mesajlar; iii) seçmen gözünde “dürüst” ve “güvenilir” bir lider ve kadro imajı, olarak gösterilebilir⁵⁴⁴.

⁵⁴² Gökçe, Akgün ve Karaçor, **op.cit.**,s.25-27.

⁵⁴³ Gökçe, Akgün ve Karaçor, **op.cit.**,s.26-32.

⁵⁴⁴ Gökçe, Akgün ve Karaçor, **op.cit.**,s.37.

3 Kasım öncesinde, Türkiye’de seçmen eğilimleri üzerinde yapılan diğer çalışmalardan birisi TESEV bünyesinde, 3 Kasım’ın davranış kalıplarının ölçülmesine yönelik olarak, Ali Çarkoğlu, Üstün Ergüder ve Ersin Kalaycıoğlu tarafından geliştirilen araştırmadır. Çalışma, 33 ilde 2028 kişiyle yüz yüze görüşülerek, gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın bulguları AKP seçmeninin seçimlerde hangi faktörleri ön plana çıkararak oy vereceğinin bir göstergesidir. Araştırma bulgularına göre, genel seçimlerde AKP’ye oy vereceğim diyen seçmenler AKP’ye oy verme nedenlerini, dini ve ahlaki değerlere daha önem vermesi olarak göstermektedirler. Özellikle AKP’nin türban sorununa bakış açısı, dayandığı seçmen kitlesi tarafından olumlu karşılanmaktadır. AKP’ye oy vereceğini açıklayan seçmenin önem verdiği ikinci konu ise ekonomide canlanma beklentisidir ve AKP’nin bunu yapacağına inanmasıdır. Sonuç olarak, çalışmanın bulgularına göre din ve ekonomi AKP’ye oy vermeyi düşünüyorum diyen seçmeni etkileyen, temel faktörlerdir⁵⁴⁵.

2002 genel seçimlerinde seçmen davranışı üzerinde yapılan diğer ayrıntılı bir çalışma, Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Çarkoğlu tarafından gerçekleştirilmiştir⁵⁴⁶. Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu, tarafından seçimlerden sonra 1984 seçmen üzerinden yapılan çalışma kapsamında, 2002 genel seçimlerindeki seçmen davranışı incelenmiştir. Çalışmanın bulgularına göre iki partili yapının Meclis’te temsil edildiği bu seçimlerde sosyo-demografik özellikler bağlamında en dikkat çekici bulgu AKP’nin 18-30 yaş arası genç seçmen grubundan diğer yaş gruplarına göre daha fazla oy almasıdır. Özellikle MHP tabanından AKP’ye, bu seçimlerde genç seçmenlerden kaymalar olduğu gözlemlenmiştir. Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu’na göre çalışmanın en

⁵⁴⁵ Derya Sazak, “Seçmen Öncelikleri”, *Milliyet Gazetesi*, 2 Kasım 2002.

⁵⁴⁶ Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Çarkoğlu, *Turkish Democracy Today: Elections, Protest and Stability in Islamic Society*, (New York: I.B.Tauris & Co Ltd, 2007), s.203-205.

temel bulgusu, 2002 genel seçimlerinde seçmen eğilimlerinde, ideolojik faktörlerin ve dini değerlerin, cinsiyet, yaş, meslek, etnik kimlik gibi sosyo-demografik değişkenlerden daha etkili olmasıdır. Her ne kadar dinin ve ideolojinin yanında 2002 genel seçimlerinde ekonomik krizin seçmen üzerinde yarattığı öfke, seçmen davranışında ve seçim sonuçları üzerinde tepkisel olarak etkili olsa da; Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu'na göre, ekonomik duruma bakılarak verilen tepki oyları, seçmen davranışının açıklanması bağlamında din ve ideoloji kadar etkili bir değişken değildir. Yazarlara göre, ekonomi, dönemin siyasal konjonktürüne göre değişkenlik gösterdiği için, seçmen ekonomide yaşanan değişimlere göre kısa süreli de olsa partisini cezalandırabilir ve geçici bir davranış sergileyebilir. Oysaki din ve ideoloji, seçmenin partisyle kurduğu bağın gelişmesi ve seçmenin oy verme davranışının yerleşmesi bağlamında ekonomik değişkene göre seçmen üzerinde daha etkilidir⁵⁴⁷.

2004 yerel seçimleri, genel seçim havasında geçmiştir. Seçim öncesinde bol bayrak kullanılmıştır. Seçimlere kadar büyük kentlerin bile ilan tahtalarında mal ve hizmetlere ilişkin ilanların yerine siyasal ilanlar yer almıştır. Özellikle AKP tarafından seçim meydanlarında 2 yıldaki ekonomik iyileşme Tayyip Erdoğan'ın liderlik ve karizması altında her defasında duyurulmuştur⁵⁴⁸. Bu seçimlerde genellikle hizmet açısından herhangi bir içeriği olmayan sloganlar üretilmiştir. “Aşkla”, “Sevgi Kazanacak” gibi ifadeler seçim meydanlarında bolca kullanılmıştır. Hizmete ilişkin vaatler genellikle büyükşehirlerde ön plana çıkmıştır. Örneğin AKP İstanbul adayı Kadir Topbaş, seçim sürecinde yerel kalkınmayı ön plana çıkaran hizmetlerle gündeme gelirken; DYP İstanbul adayı Ahmet Vefik Alp, turizme ilişkin projelerini seçmen karşısına

⁵⁴⁷ Kalaycıoğlu ve Ali Çarkoğlu, *op.cit.*, s. 203-221.

⁵⁴⁸ “1950' den Günümüze Yerel Seçim Çalışmaları ve Sonuçları”, 2011, <<https://onedio.com/haber/1950-den-gunumuze-yerel-secim-calismalari-ve-sonuclari-1-265101>>, (erişim tarihi: 08.03.2014).

çıkarmıştır. Ankara adayı Gökçek ise maketten hayvanların oluşturduğu hayvanat bahçesi yapma vaadini ön plana koymuştur⁵⁴⁹. Bu seçimlerde kamuoyu araştırmaları, medyada çok sık yer edinmeye başlamıştır. Özellikle, Tarhan Erdem ve Verso tarafından⁵⁵⁰ 2004 yerel seçimlerinden önce yapılan kamuoyu araştırması sonuçları hem bulguları hem de televizyonda seçim öncesi tartışmalara konu olması açısından oldukça önemli etkiler bırakmıştır. Ankara, İstanbul ve İzmir için yapılan kamuoyu tahminlerinin seçim sonuçları ile örtüşmesi, gündemde kamuoyu araştırmalarına güveni artırmıştır.

2004 yerel seçimlerinde seçim sonuçları ve seçmen davranışı kapsamında yapılan çalışmalar incelenecek olursa, Ersin Kalaycıoğlu tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre, AKP'nin 2004 yerel seçimlerde kazanmasının nedenleri birkaç noktada toplanabilir. Kalaycıoğlu'na göre, AKP seçimler yaklaşırken çatışmacı olmayan, uzlaşma arayan, eleştirildiğinde geri adım atmayı bilen, bazı politikaları dayatmayan bir tavır ve üslup içinde olmuştur⁵⁵¹. Kalaycıoğlu yapmış olduğu değerlendirmesinde seçmenin genel tutumuna bakmaktadır. Ona göre seçmen sağa doğru kaymakta; düşünce iklimi daha milliyetçi, kendini din bağlamında tanımlayan muhafazakârlığa dönmektedir. Dini ve ideolojik değerlerin yanında bu yerel seçimlerde de genel seçimlerde olduğu gibi, özellikle AKP seçmeninde lidere yönelik bir oy verme tutumu söz konusudur. Kalaycıoğlu'na göre, parti kurulurken dahi lider belli bir konumdadır. Erdoğan hapse girmiş ve seçmen bunu bir haksızlık ve mağduriyet olarak algılamış ve kendisini onunla özdeşleştirerek sempati beslemiştir.

⁵⁴⁹ Ali Eşref Turan, *Yerel Seçimler*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008), s. 346.

⁵⁵⁰ *Hürriyet Gazetesi* 19 Mart 2004, s. 19; *Milliyet Gazetesi* 19 Mart 2004, s. 19; *Radikal Gazetesi* 30 Mart 2004, s.7.

⁵⁵¹ Defne Sarısoy, "Seçmen İstikrardan Yana Tavır Aldı", *NTV MSNBC*, 30 Mart 2004, < <http://arsiv.ntv.com.tr/news/263669.asp>>, (erişim tarihi: 23.01.2015).

Kalaycıoğlu'na göre AKP seçmeni kendisini Erdoğan ve ailesi ile özdeşleştirmiştir. Ona göre, AKP seçmeni, kendisini iktisadi darbe yemiş, horlanmış, kenara itilmiş hissetmektedir. Seçmenin neredeyse % 30'una yakın bir bölümü, Türkiye'deki en önemli ayrımcılık simgesini türban olarak görmekte; ya kendisi ya da eşi türban takmaktadır. Erdoğan da seçmenin gözünde eşinin türbanı dolayısıyla mağdur edilmiş mazlum bir kişidir. Seçmen, Erdoğan ve ailesi ile aynı duyguyu paylaştığını hissetmektedir. Bu nedenle, bu seçimlerde seçmen kendini anlayabileceği ve muzdarip olduğu durumu değiştirebilecek biri olarak algıladığı Erdoğan'ı desteklemeyi tercih etmiştir⁵⁵². Seçmenin kendisini AKP ve parti lideri ile özdeşleştirmesine ilişkin benzer bir değerlendirme Ahmet İnsel tarafından da yapılmıştır. İnsel tarafından yapılan değerlendirmeye göre, AKP sermaye çevrelerinin, mülk sahiplerinin isteklerini; toplumun alt kesimlerinin değişim ve refah istekleri içine yedirerek, alt kesimi büyük ölçüde temsil etmektedir⁵⁵³.

2004 yerel seçim sonuçlarını değerlendiren Ali Bayramoğlu'na göre, seçimler sağ-sol, yerel-evrensel tarzı bir kutuplaşmadan çok değişim-statüko arasındaki bir kırılma ortamında geçmiştir⁵⁵⁴. Bayramoğlu'na göre değişimi savunan partinin seçimleri kazandığı, değişime direnenlerin ise siyasal anlayışı gerilemiştir. Konuyu seçmen davranışı bağlamında merkez-çevre açısından da ele alan Bayramoğlu, AKP'nin bu dönemle beraber bir çevre hareketi olmaktan çıkıp; bir merkez ya da merkez sağ partisi olmaya doğru ilerlediğini belirtmektedir⁵⁵⁵.

⁵⁵² Defne Sarısoy, "Seçmen İstikrardan Yana Tavır Aldı", *NTV MSNBC*, 30 Mart 2004, < <http://arsiv.ntv.com.tr/news/263669.asp> >, (erişim tarihi: 23.01.2015).

⁵⁵³ Ahmet İnsel, "CHP'nin Genetik Bozukluğu", *Birikim Dergisi*, Sayı. 180, 2004, s. 25-30.

⁵⁵⁴ Ali Bayramoğlu, "Seçim Sonuçlarının Dip Akıntıları", *Birikim Dergisi*, Sayı.180, 2004, s.36.

⁵⁵⁵ Bayramoğlu, *op.cit.*, s. 36.

Fikret Adaman, Ali Çarkoğlu ve Burhan Şenatalar tarafından ilki 1999 yılında ikincisi 2004 yılında yerel seçimlerden önce yapılan diğer bir çalışma “Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform”dur. Bu çalışma, Türkiye’de kamu yönetiminin yeniden şekillendirilmesi çabalarının gündemde olduğu bugünlerde bu çabalara girdi sağlamak düşüncesiyle merkezi ve yerel yönetimlerin kentte yaşayanların gözünden karşılaştırmalı performans değerlendirmelerini sunmak ve 2004 yerel seçimleri öncesinde nasıl bir değişime uğradığını saptamayı amaçlamaktadır⁵⁵⁶. Çalışma, yazınınımızın temel araştırma konusu olan belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin incelenmesi bağlamında da önemli girdiler sunmaktadır. İlki 1999 yerel seçimlerinden önce 1206 kişi üzerinde yapılmış; ikincisi ise 2004 yerel seçimlerinden önce 1220 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmalar kapsamında hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimlerin sunmuş oldukları hizmetlerden, vatandaş memnuniyeti ölçülmüştür. Araştırmaların ayrıntıları incelenecek olursa; 1999 yılında vatandaşın merkezi yönetim tarafından sunulan; adalet sistemi, polis teşkilatı, sağlık sistemi, eğitim, ulaşım ve özellikle şehirlerarası yollar ve vergi sistemi gibi hizmetlerden memnuniyet düzeyi yıllar itibari ile 10 üzerinden 2,8 puan olarak belirlenmiştir⁵⁵⁷. 2004 yılında ise bu memnuniyet düzeyi 5,8 puana⁵⁵⁸ kadar yükselmiştir. Yerel hizmetler bağlamında ise her iki dönemde de park ve oyun alanları, pazar yerleri, sağlık tesisleri, trafik düzenlemesi, kanalizasyon ve su şebekesi, sokakların aydınlatılması, elektrik şebekesi, kaldırımlar, çöp toplama, sokakların temizliği, zabıta denetimi, inşaatların denetimi,

⁵⁵⁶ Fikret Adaman, Ali Çarkoğlu ve Burhan Şenatalar, *Toplumun Kamu Yönetimine, Kamu Hizmetlerine ve Reforma Bakışı*, (Ankara: TESEV Yayınları, 2005), s. 17.

⁵⁵⁷ Ali Çarkoğlu ve Fikret Adaman, *Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform*, (İstanbul: TESEV Yayınları, 2000), s. 43

⁵⁵⁸ “TESEV Araştırdı: Halk İşsiz Ama Mutlu”, *Radikal Gazetesi*, 2004, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=111714>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

asfaltlama, itfaiye ve otopark hizmetleri değerlendirmeye sunulmuştur. Değerlendirme kapsamında yerel hizmetlerden duyulan memnuniyet düzeyi, 1999 yılında 10 üzerinden 5,1 puan olurken; 2004 yılında bu puan 5,3'e ulaşmıştır. Yine aynı araştırma kapsamında, yerel hizmetlerden memnuniyet sıralamasında itfaiye ve su işleri ilk sırada yer alırken; çöp toplama, sokakların aydınlatılması ve sokakların temizliği hizmetleri için memnuniyet düzeyinde bir azalış saptanmıştır. Ayrıca ankete katılanların verdiği yanıtlarda ön plana çıkan ilginç bir noktayı da vurgulamak gerekir ise 1999 yılına göre 2004 yılında memnuniyet derecesi en fazla yükselen hizmet, inşaatların denetimi olmuştur⁵⁵⁹. 2004 yılında çalışmanın toplu sonuçları seçmen davranışı açısından irdelendiğinde, AKP seçmenlerinin çoğunluğu AKP iktidarında olan yerel yönetimlere ait hizmetlerden memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir. Ancak, ağırlıklandırmada, belediye başkan adaylarının “dini bütün olması”, “ideolojisi” ve adayın “erkek” olması AKP’li seçmenler tarafından daha önemli seçim kriterleri olarak vurgulanmıştır⁵⁶⁰. Dolayısıyla, 2004 yerel seçimlerinde din ve ideoloji değişkenleri, hizmetlerden daha çok seçmen üzerinde etkili olmuştur demek yanlış olmayacaktır.

Birol Akgün de temel olarak 2004 yerel seçimleri için Fikret Adaman, Ali Çarkoğlu ve Burhan Şenatalar tarafından yapılan tespitleri doğrular nitelikte değerlendirmeler yapmıştır. Akgün’e göre, AKP’nin din ve ideoloji bağlamında seçmenle kurduğu birebir ilişki, 2004 yerel seçimlerinde AKP’nin oy oranının artırılmasında çok etkili olmuştur. Akgün ayrıca; “CHP’nin geniş yığınlara hitap etmeyen söylem ve vaatleri, CHP kadrosuna ve parti liderine duyulan tepki, CHP’nin seçmenin sandığa gitme konusunda yeterince motive edememesi ve partinin geniş

⁵⁵⁹ Özel, Eren ve İnal, **op.cit.**,s.39.

⁵⁶⁰ Adaman, Çarkoğlu ve Şenatalar, **op.cit.**, s.44-88.

kitleleri kucaklayıcı bir söylemin olmaması” nedenleriyle, 2002 seçimlerinden bu yana CHP’nin oy oranlarını artıramadığını vurgulamıştır⁵⁶¹.

İdeoloji ve din dışında AKP’nin ekonomik temelli politikaları da seçmen tercihinde önemli etkiler yapmıştır. Ali Akarca tarafından 2011 yılında yapılan bir çalışma kapsamında Türkiye’nin 2002-2011 yılları arasında gerçekleştirilen genel ve yerel seçimlerin sonuçları ekonomik göstergeler bağlamında incelenmiştir. Bu çalışma, Akarca ve Tansel tarafından 2006 yılında yayımlanan ve 1950-2004 yılları arasındaki seçimleri inceleyen araştırmanın devamı niteliğindedir. Çalışma kapsamında bir önceki araştırmada olduğu gibi Akarca tarafından yerel ve genel seçim sonuçları ile ülkenin büyüme ve enflasyon oranlarına ilişkin verileriyle regresyon analizi yapılmıştır⁵⁶². Analiz sonuçlarına göre, 2004 yılındaki büyüme oranı bir önceki seçimlere göre (2002 genel seçimleri büyüme oranı) %4,4’ten %4,7’ye ulaşırken, enflasyon oranı %18,8’den, %9,0’a gerilemiştir. Bu sonuçlar, 2004 yerel seçimlerinde iktidar partisi olan AKP’nin oy oranlarına olumlu olarak yansıdığını göstermiştir. Akarca’ya göre, bu seçimlerde seçmen ekonomideki olumlu gelişmeleri de dikkate alarak, iktidarda olan partiyi ödüllendirmiştir⁵⁶³.

Görüldüğü üzere 2004 yerel seçimleri ile 2002 genel seçimlerinde seçmenin oy verme davranışı ve seçmeni etkileyen faktörler üzerinde yapılan çalışmalar göz önünde bulundurulduğunda, seçmen davranışları arasında 2 seçim arasında ciddi farklılıklar olmadığı dikkatleri çekmekte; yerel seçimlerin kendi karakteristik

⁵⁶¹ Birol Akgün, “Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven”, *Uluslararası Politika Akademisi*, 2 Aralık 2016, < <http://politikaakademisi.org/2016/12/02/birol-akgunden-turkiyede-secmen-davranisi-partiler-sistemi-ve-siyasal-guven/>>, (erişim tarihi: 2.12.2016).

⁵⁶² Aki Akarca, “Inter-Election Vote Swings for the Turkish Ruling Party: the Impact of Economic Performance and Other Factors”, *Equilibrium*, Cilt.6, Sayı.3, 2011, s.8-25.

⁵⁶³ Akarca, *op.cit.*, s.16-17.

özellikleri, genel seçimlerden ayrılmamaktadır. Seçim yarışında AKP'nin din ve ideoloji temelli söylemleri, ekonomi yönetiminde gösterdiği başarı, bu seçimlerde de seçmen davranışlarının şekillenmesinde büyük rol oynamıştır⁵⁶⁴. Ayrıca, bu seçimlerde kendini dindar ve ideolojisini muhafazakâr sağ olarak tanımlayan seçmen, AKP ile ve AKP'nin lideri olan R. Tayyip Erdoğan ile kendisini özdeşleştirerek, partiyle olan bağını kuvvetlendirmiştir. Kısacası, bu seçilmelerle beraber AKP'li seçimlerde parti kimliği yerleşmeye başlamış ve bu kimliğin yerleşmesinde liderin yanı sıra %40 oranında ailenin de etkili olduğu gözlemlenmiştir⁵⁶⁵. Sonuç olarak, 2004 yerel seçimlerinin genel seçimler havasında geçmesi, seçimlerdeki yerel olguyu zayıflatmış ve yerel seçimlerin temel faktörlerini oluşturan hizmet ve aday gibi yerel nitelikli unsurlar, bu seçimlerde seçmeni daha az etkilemiştir. Bu seçimlerde sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlar ekseninde; din, ideoloji, parti ve aday imajı faktörlerinin yanı sıra; ekonomik değişkenlerin de seçmen üzerinde etkili olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye 2007 genel seçimlerine, rejim tartışmaları arasında ve son derece kutuplaşmış bir ortamda girmiştir. 22 Temmuz 2007 genel seçimlerine, 15 siyasal parti katılmıştır. Laiklik-İslamcı bir tartışma ekseninde gerçekleşen bu seçimlerde, sağ oylarda önemli bir yükselme gözlemlenmiştir.

Seçim sonuçları değerlendirildiğinde, seçimlerin en önemli sonuçlardan biri, MHP'nin %14,2 oy oranı ile Meclis'e girmiş olmasıdır. Bunun yanında, 2002 seçimlerinde Meclis'e sadece AKP ve CHP girebildiği için, oyların %45'i temsil

⁵⁶⁴ “1950’ den Günümüze Yerel Seçim Çalışmaları ve Sonuçları”,
<<https://onedio.com/haber/1950-den-gunumuze-yerel-secim-calismalari-ve-sonuclari-1-265101>>,
(erişim tarihi: 08.03.2014).

⁵⁶⁵ Kenan Aydın ve Volkan Özbek, “Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004, s.144-167.

edilememiştir. MHP'yle beraber bu seçimlerde DTP'lilerin de bağımsız adaylar yoluyla Meclis'e girmeleri ve grup oluşturmalarıyla Meclis'te temsil oranı %86'ya ulaşmıştır.

2007 genel seçimlerinde seçim sonuçları ve seçmen davranışı kapsamında yapılan çalışmalara bakılacak olursa; bu çalışmalardan ilki 2007 genel seçimleri sonrasında Yılmaz Esmer tarafından yapılan “Seçmenle İlgili Bilgi Düzeyi Araştırması”dır⁵⁶⁶. Bu araştırma, Meclise giren 3 partinin eşit seçmen tabanlarından olan 1398 kişiyle (446 kişi AKP seçmeni, 446 kişi CHP seçmeni, 446 kişi MHP seçmeni) yüz yüze yapılan bir anket çalışmasıdır. Yapılan çalışma Esmer'in 1999 yılındaki seçimlerden sonraki seçmen tercihlerini etkileyen faktörler araştırması ile benzerlik taşımaktadır. Çalışmanın sonuçları Esmer tarafından NTV'de 13 Ağustos 2007 tarihinde yapılan bir röportajda açıklanmış ve detaylandırılmıştır. Yapılan alan araştırmasının sonuçlarına göre, 2007 yılı genel seçimlerindeki seçmen davranışı ile 1999 yılı genel seçimlerindeki seçmen davranışını etkileyen faktörlerin neredeyse birbirlerinin aynısı olduğu vurgusu yapılmıştır. 1999 yılında yapılan seçimlerdeki seçmen davranışında Esmer'e göre, bu seçimlerde de din, sol-sağ ideoloji ve liderlerin güvenilirliği seçmen tercihinin ve parti desteğinin ana belirleyicisidir. Yılmaz bu faktörleri etkileycilik sırasına göre sıralamış ve en etkili faktörün sol ve sağ ideoloji faktörü olduğunu belirtmiştir. İdeoloji ve din dışında seçmeni diğer etkileyen faktörler; etkileycilik sırasına göre liderlerin karizması, seçim kampanyaları ve kitle iletişim araçlarından televizyondur.

⁵⁶⁶ “Seçmenle İlgili Bilgi Düzeyi Araştırması”, NTV Metinler, 2011, < <http://arsiv.ntv.com.tr/news/417261.asp>>, (erişim tarihi: 13.01.2016).

Esmer tarafından yapılan çalışma kapsamında ideolojiye ve eğitime ilişkin faktörler, Esmer tarafından yüz yüze yapılan mülakatlar sonucunda elde edilmiştir. Esmer'e göre seçmenlerin demografik özellikleri dikkate alındığında, en eğitilmiş seçmen grubunu CHP seçmeni oluşturmaktadır. CHP'yi MHP, MHP'yi AKP seçmen tabanı izlemektedir. Esmer'e göre, buradan çıkarılacak en temel sonuç, Türkiye'de eğitim düzeyi arttıkça, sosyal demokrat partilerin desteğinin de artmakta olmasıdır. Eğitimin yanında ideoloji faktörü de seçmenin kendisini ve partilerini sağ-sol yelpazesinde nereye yerleştirdiği sorusu ile tespit edilmiştir. Partilerin sağ-sol konumu konusunda seçmen son derece tutarlı cevaplar vermiştir. Partilerin vermiş olduğu yanıtlara bakıldığında, seçmen, yelpazenin en soluna CHP'yi, en sağına ise AKP'yi yerleştirmiştir. Kendisini solda tanımlayan seçmenlerin %70'i CHP'ye oy verdiklerini belirtirken, solda tanımlayanların %3'ü MHP ve AKP'ye oy verdiklerini vurgulamışlardır. Benzer yaklaşım kendisini sağ uçta tanımlayan seçmenlerle solda yer alan partiler ilişkisi için de geçerlidir. Buna göre, sağ seçmenin %64'ü AKP'yi, %35'i MHP'yi ve %1'i CHP'yi tercih ettiğini belirtmişlerdir. Esmer'e göre 1999 yılından bu yana seçmenin kendilerini sağ-sol şeklinde ideolojik olarak konumlandırması neredeyse hiç değişmemiştir.

Din ve lider faktörlerine yönelik tespitler, çalışmanın diğer başlığını oluşturmaktadır. Esmer tarafından seçmen tercihlerini ve bu tercihleri etkileyen din faktörüne ilişkin saptamalar vardır. Çalışmaya katılan seçmenlere, "içinde bulunduğumuz dünyayı ve evreni anlayabilmek için din kitapları mı, yoksa bilimsel buluşlar mı daha önemli?" sorusu yöneltilmiştir. Kendisini AKP seçmeni olarak tanımlayan seçmenlerin % 59'u din kitaplarına öncelik verirken, %36'si bilimsel buluşlara öncelik verdiğini, CHP seçmenin %15'i din kitaplarını ön plana koyarken

%84'ü bilimsel buluşlara öncelik verdiğini, MHP seçmeninin % 46'sı din kitaplarına, %51'i ise bilimsel buluşlara öncelik verdiğini açıklamıştır. Bu sonuçlara göre, iktidar partisinin seçmelerinin yarısından fazlası için, dünyayı ve evreni anlayabilmek için din kitapları, bilimsel çalışmalara göre daha çok tercih edilmektedir. Ancak muhalefet partilerinin seçmen grubu, aynı başlık altında bilimsel buluşları daha öncelikli tutmuşlardır. Sağ-sol ayrımının laiklik ve dindarlık ayrımı ile örtüşüp örtüşmediği ile ilgili “din ve dünya işleri kesinlikle birbirinden ayrılmalı” mı, yoksa “din ve dünya işleri birbirinden ayıramaz” mı? sorusuna AKP seçmenlerinin % 53'ü ayrılmalı yanıtını verirken, CHP seçmeninde ise ayrılmalı yanıtı % 90 oranında, MHP'de ise ayrılmalı yanıtı %73 oranındadır. Yine iktidar partisinin seçmen kitlesinin yarısına yakını din ve siyaset işlerini bir bütün olarak gördüklerini belirtirken, muhalefet partilerinin seçmen kitlesi iki olguyu birbirlerinden ayırmışlardır. Laiklik ve dindarlık başlığı altında yöneltilen bir başka soru ise “Ramazan ayında lokantalar oruç saatinde kapalı mı olmalı?” sorusudur. Bu soruya AKP seçmenin % 53'ü kapanmalı derken, MHP seçmenlerinde bu yöndeki tercih % 30 düzeyinde kalmış, CHP seçmenleri %88 oranında lokantalar açık kalmalı yanıtı vermiştir. Laiklik ve dindarlık alanındaki son soru ise “kadınların plajda mayo ile dolaşması günah mıdır?” sorusudur. Bu soruya AKP seçmenin %83 günahtır derken, CHP seçmeninin % 86'sı ve MHP seçmenin de %70'i “hayır değildir” yanıtını vermişlerdir.

Din faktörünün dışında “lider” faktörünün, seçmen tercihlerinin belirlenmesinde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyük bir etkisi vardır. Esmer’in çalışmasına göre, oy tercihi üzerinde etkili olan faktörler sıralanırken “liderin güvenilirliği” faktörüne, 0 ile 10 arasında verilen ortalama puan 7 olmuştur. Ancak AKP ve CHP seçmenleri arasında liderin güvenilirliği faktörüne verilen önem ilginç farklılıklar

göstermektedir. Çalışma kapsamında AKP seçmeni R. Tayyip Erdoğan'ın güvenilirliğine 10 üzerinden 8.35 puan verirken, CHP seçmeni 5.45, MHP seçmeni ise 7.54 puan vermiştir. Bu durum da göstermektedir ki, iktidar partisi seçmenleri için R. Tayyip Erdoğan'ın güvenilirliği üst düzeydedir. Gene liderin güvenilirliği açısından sonuçlar toplu olarak değerlendirildiğinde sağ seçmenler için liderlerine güvenilirlilik puanı, sol seçmenlerin güvenilirlilik puanlarına kıyasla daha üst noktadır. Liderlerin güvenilirliği tüm partilerin seçmenleri açısından tek tek ele alınacak olursa, AKP Lideri Recep Tayyip Erdoğan, tüm partilerin seçmen tabanlarından ortalama 10 puan üzerinden 6,48 puan almıştır. Erdoğan, kendi seçmen grubundan 10 üzerinde 9,31 puan alırken, Erdoğan CHP seçmeninden 2,86 puan almış ve MHP seçmeninden ise 4,18 puan almıştır. CHP lideri Deniz Baykal'ın tüm seçmenlerden aldığı ortalama güvenilirlilik puan 2,27 olurken, MHP lideri Devlet Bahçeli'nin ortalama puanı 3,21'dir. Parti liderlerine yönelik tüm bu puanlamalar göz önünde tutulduğunda, araştırmaya katılanlar için güvenilirliliğin temsil edildiği lider Recep Tayyip Erdoğan olarak belirlendiği yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Din ve lider güvenilirliği dışında Esmer'in çalışmasına göre, seçim kampanyaları ve kitle iletişim araçları da seçmen üzerinde belirleyici faktörler olarak dikkatleri çekmektedir. Sorularda yer almasa da Esmer yüz yüze yaptığı mülakatlarda seçim kampanyalarını ve süreçlerini, AKP ve MHP seçmenlerinin, CHP seçmenlerine göre daha yakından izlediği, tespitini yapmıştır. Yine yüz yüze yapılan mülakatlarda televizyonun, seçmenlerin gerek kampanya, gerek seçim sonuçlarını öğrenmelerinde başvurdukları en temel kitle iletişim aracı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak din, ideoloji, aday imajı Esmer'e göre bu seçimlerde seçmeni etkileyen temel faktörlerdir.

Yılmaz Esmer'in yanında Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu' da "Seçim 2007: Devam eden eğilimler mi? Yoksa yeni başlangıçlar mı?" başlıklı 2018 kişi üzerinden bir çalışma yapmışlardır. Çalışma kapsamında 2007 genel seçimleri ile beraber Türkiye'de muhafazakârlık eğilimlerinde artış yaşandığını gözlemlenmiştir. Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu'nun temel bulgularından biri, AKP seçmeninin yarısından fazlasının kendini muhafazakâr sağ ideoloji altında konumlandırmasıdır. İkincisi ise seçmenlerin sağda gördüğü partiler arasında tercih yaparken, öncelikle ülkenin iktisadi durumu ile kendi ekonomik durumunun ne durumda olduğuna bakmasıdır. Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu'na göre, 2007 genel seçimlerinde seçmen ideoloji-din ve ekonomiye baktıktan sonra, kendini nerede görüyorsa, o civardaki partiler arasında tercih yapmıştır⁵⁶⁷. Benzer değerlendirme daha sonrasında Ali Çarkoğlu tarafından kaleme alınan bir değerlendirme yazısı kapsamında da ele alınmıştır⁵⁶⁸. Çarkoğlu'na göre, 2007 genel seçimlerinde ideoloji, seçmenin kendisini AKP-CHP konumlandırmasında çok önemlidir. Seçmen, "solun ve sağın iki ucunda yer alan bu iki partiyi değerlendirirken, olaya "ideoloji" temelinde yaklaşmaktadır. Seçimde muhafazakârlığa ya da sağa yönelik eğilim var ise oy tercihleri AKP'ye kaymakta; ama zaten sağ grubun içindeyse MHP, DP ve AKP karşılaştırmasında ideoloji hiçbir rol oynamamaktadır. Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu'na göre bu durum, 1995 RP dönemi ile başlamış ve 2000'li yıllarda da güçlü bir zemine yerleşmiştir. Dolayısıyla yazarlara göre din, ideoloji ve ekonomik gelişmeler, bu seçimlerin temel belirleyicileri arasında olmuştur. Çarkoğlu'na göre bu seçimlerde, pragmatik ekonomik değerlendirmeler seçmen tarafından esas alınmıştır.

⁵⁶⁷ Ali Çarkoğlu ve Ersin Kalaycıoğlu, "Türkiye'de Seçmen Kararını En Az Altı Ay Önce Veriyor", *Yeni Aktüel Dergisi*, 2007,

< <http://www.yeniaktuel.com.tr/tur106,126@2100.html>>, (erişim tarihi: 01.04.2015).

⁵⁶⁸ Ali Çarkoğlu, "Süregelen eğilimler ve yeni başlangıçlar", Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 3 Ekim 2007, s.1-9.

<http://www.obarsiv.com/pdf/ali_carkoglu.pdf>, (erişim tarihi: 3.05.2016)

Seçim sonuçlarına göre seçmenin büyük bir çoğunluğunun ortanın sağında yer aldığı düşünülürse, 2007 seçimlerinde ideolojinin yanında “pragmatik iktisadi değerlendirmeler”inin de etkin olduğu ortaya ıkmaktadır⁵⁶⁹. Benzer bir görüş Ali Akarca’nın yapmış olduğu çalışmada da gözlemlenmektedir. Akarca’ya göre 2007 seçimlerinde her ne kadar ekonomik koşullarda bir düşüş yaşansa da seçmenlerin ekonomik performansı değerlendirilmesi gene ön plandadır. Akarca seçmenlerin 2007 yılı için yapmış olduğu ekonomik performans değerlendirmesini diğer yıllara oranla regresyon analizine dayanarak yapmıştır. Akarca’ya göre 2007’ seçimlerindeki seçmenin ekonomik performans değerlendirmesi, 2002 genel seçimlerinden daha fazla, 2004 yerel seçimlerinden daha azdır⁵⁷⁰. Abdullah zkan tarafından 2007 yılı genel seçimlerine ilişkin olarak yapılan çalışma da Akarca, arkoğlu ve Kalaycıoğlu’nun ekonomik performans değerlendirmesi sonucunda ön plana çıkaran bulguları destekler niteliktedir. zkan’a göre, 2007 seçim sonuçlarında ekonomi politiği, seçmenin kararında önemli bir etken olarak görülmüş; 2007 yılında Türkiye ekonomisinde 2002-2006 yıllarına göre yaşanan daralma, seçmen üzerinde doğrudan bir etki yaratmamış ve seçmen 2002-2006 yılındaki büyümeyi, 2007 yılı için de devam olarak okumuřtur⁵⁷¹. Sonuç olarak, 2007 seçimlerinde din, ideoloji, lider ve siyasal propaganda araçlarının yanında seçmen, iktidarın ekonomi politiğine de oy vererek, AKP’yi ödüllendirmiş ve bu seçimlerde sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlarının yanı sıra, seçmen ekonomi temelli de oy kullanmıştır.

⁵⁶⁹ arkoğlu, **op.cit.**,s.9.

⁵⁷⁰ Akarca, **op.cit.**,s. 16-17.

⁵⁷¹ Abdullah zkan, “Ekonomi Politik ve Oy Verme Davranışı”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2007,
<http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/665/ekonomi_politik_ve_oy_verme_davranisi>,
(erişim tarihi: 10.10.2015).

29 Mart 2009 yerel seçimleri, AKP'nin tek partili iktidarının yedinci yılında gerçekleştirilmiştir. Ancak bu yerel seçimleri, son 20 yıldır gerçekleştirilen diğer pek çok seçimden ayıran birtakım farklar vardır. Bunlardan ilki, 2004-2005 yıllarında yerel yönetimlerin yasal çerçevesini yeniden ele alınması ve seçimlere bu yeni düzenlemelerle gidilmesidir. Bu düzenlemeler; i) 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu⁵⁷², ii) 2005 tarihli 5393 sayılı Belediyeler Kanunu⁵⁷³ ve iii) 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunudur⁵⁷⁴. Yerel yönetimlerle ilgili yasal düzenlemelere kısaca göz atmak gerekir ise; 2004 tarihli 5216 sayılı yeni Büyükşehir Belediye Kanunu, 1984 tarihli 3030 sayılı Büyükşehir Kanunu'nu yeniden ele almıştır. 3030 sayılı Büyükşehir Kanunu'na, “i) görev ve yetkilerin paylaşılmasında nesnel ölçütler bulunmadığı, ii) yönetim kademeleri arasında işbirliği kurma mekanizmalarının yeterli olmadığı, iii) büyükşehir yönetiminin kesin bir hâkimiyetinin bulunduğu, iv) büyükşehir çapında planlama ve koordinasyon yapılamadığı, v) belediye büyüklüklerinin çok farklı olduğu, vi) büyükşehir belediyesi ile ilçe ve ilk kademe belediyeleri arasındaki imar yetkilerinin paylaşımı konusunda açıklık bulunmadığı; vii) büyükşehir belediyelerine kaçak yapılaşma ile mücadele konusunda etkin ve uygulanabilir yetkiler de verilmediği” biçiminde eleştiriler yöneltilmiştir⁵⁷⁵. Tüm bu eleştiriler dikkate alınarak 2004 tarih ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu hazırlanmıştır. 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu ise temel felsefesini, belediyelerin görev ve yetki bakımından güçlendirilmesi, yerellik ilkesi ve yerel

⁵⁷² “23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 23/7/2004 Sayı :25531”, (erişim tarihi: 11 Şubat, 2016).

⁵⁷³ “3 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 13/7/2005 Sayı: 25874”, (erişim tarihi: 11 Şubat, 2016).

⁵⁷⁴ “22 Şubat 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu Yayımlandığı R.Gazete: Tarih: 4/3/2005 Sayı :25745”, (erişim tarihi: 11 Şubat, 2016).

⁵⁷⁵ “Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı ile İçişleri, Avrupa Birliği Uyum ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları”, 1/768, (2008),

<<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss619m.htm>>, (erişim Tarihi: 18.16.2015).

özerklik şartı gibi uluslararası kabul görmüş ilkelere uyum sağlamak üzerinden kurmuş ve yeni yönetim yaklaşımının bir uygulama aracı olarak, neo-liberal politikalara paralel düzenlemeler içermektedir⁵⁷⁶. İl Özel İdareleri ise 2005 tarihinden itibaren, önemli yetki ve kaynaklara sahip olmuşlardır. Nitekim tüm dünyada, uzun yıllardan beridir yerinden yönetimi güçlendirici gelişmeler özelinde yapılan düzenlemeler, 2004 ve 2005 yılları itibari ile Türkiye’de de yapılmıştır. Ancak bu reformların, yerel yönetimlerin birikmiş, köklü sorunlarına ne ölçüde çözüm geliştirip geliştirmediği başka bir çalışmanın konusudur.

2009 yerel seçimlerini, mevzuat değişikliği dışında farklı kılan diğer bir etmen ise seçimlerin güvenilirliği konusundaki endişelerdir. Şöyle ki, 2007 genel seçimlerinde resmi rakamlara göre, 42.571.284 seçmen oy kullanmıştır. 29 Mart Yerel Seçimlerinin “seçmen kütüklerinin Adres Kayıt Sistemi (AKS) esas alınarak hazırlanacağını” belirten Yüksek Seçim Kurulu (YSK) 27 Kasım 2008 tarihinde seçmen sayısını 48.249.645 kişi olarak⁵⁷⁷ açıklamıştır. Aradaki 5 buçuk milyondan fazla yeni seçmenin ortaya çıkması, kafalarda ciddi soru işaretlerinin oluşmasına neden olmuştur⁵⁷⁸. Seçim güvenliğini zedeleyen diğer önemli bir gelişme ise YSK’nın tüm yasaklama kararlarına rağmen, seçim süreci boyunca “sosyal devletin gereği” iddiasıyla dağıtılan kömür, gıda, beyaz eşya gibi seçim süreci boyunca bazı belediyelerin seçmenlerin oylarını etkilemeye yönelik uygulamalarıdır⁵⁷⁹.

⁵⁷⁶ Veysel Eren, “Belediye Yöneticilerinin Yerel Yönetim Reformları Hakkındaki Algıları”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt.8, Sayı:16, 2011, s. 89-111.

⁵⁷⁷ Erdem Türközü ve Evren Özer, *Türkiye İnsan Hakları Raporu*, (Ankara, Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınevi, 2009, s. 225.

⁵⁷⁸ Tarhan Erdem, “İlan edilen nüfus ve seçmen sayısı yanlış!”, *Radikal Gazetesi*, 7 Nisan 2008.

⁵⁷⁹ “29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde ve Sonrasında Yaşanan Hak İhlallerine İlişkin Özel Rapor”, *Türkiye İnsan Hakları Vakfı*, 2009, <<http://docplayer.biz.tr/3763689-29-mart-2009-yerel-secimleri-oncesinde-ve-sonrasinda-yasanan-hak-ihlallerine-iliskin-ozel-rapor.html>>, (erişim tarihi: 23.02.2015).

Mevzuat değişikliğinin ve seçimlerin güvenilirliği konusundaki endişelerin yanı sıra, Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) %61 oranında gerilemiş, Türkiye’deki uluslararası yatırımlarda azalma görölmüştür. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye ekonomisinin 2009 yılında % 4,7 daraldığı açıklanmıştır. Kişi başı milli gelir 10 bin 436 dolardan, 8 bin 590 dolara gerilemiştir⁵⁸⁰. Türkiye küresel ekonomik krizden etkilenmiş ve bu krizle beraber, “Türkiye ekonomisinde yaklaşık yedi yıl süren büyüme süreci, küresel krizin etkisiyle yerini 2009 yılında % 4,7’lik küçülmeye bırakmıştır”⁵⁸¹. Bu ekonomik daralmayla birlikte yerel seçimlere gidilmiştir.

Seçimlere 2008 yılında kurulan ve Kürt etnik kimliğini temsil eden Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) ile birlikte toplam 19 parti katılmıştır. Seçimlerde AKP, 16 büyükşehrin dâhil olduğu toplam 81 ilin 45’inde belediye başkanlığını kazanmıştır. Toplam 2946 belediyenin de 1490’unda belediye başkanlığını kazanmıştır. Ancak 2004 yılı yerel seçimleri göz önüne alındığında AKP açısından bir gerilemenin yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. AKP, belediye başkanlığı seçimlerinde aldığı % 38,39 ile oy oranı birinci parti olmuştur. Büyükşehir de ise oyların %42,19’unu olarak 16 büyükşehirden 10’unun⁵⁸² belediye başkanlığını kazanmıştır. CHP ise %32, 43 oy oranı ile İzmir, Eskişehir ve Mersin’de büyükşehir belediyelerini; MHP ise %12,37 oy oranı ile Adana Büyükşehir Belediyesi’ni kazanmıştır.

2009 yerel seçimleri gerek CHP, gerek AKP gerekse, diğer partiler açısından yerel seçimden çok genel seçim havasında geçmiştir. Yerel seçim yarışında AKP, “siyaset

⁵⁸⁰ “İstatistik Göstergelerle 1923-2009”, Türkiye İstatistik Kurumu, 2009, s. 620-650.

⁵⁸¹ Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 65. Genel Kurul, *2009 Ekonomik Raporu*, (Ankara:TOBB Yayınevi, 2009), s. 3.

⁵⁸² 2009 yerel seçimlerinde AKP’nin kazandığı 10 büyükşehir: Ankara, Bursa, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kayseri, Kocaeli, Konya, Sakarya ve Samsun’dur.

yerelde başlar” söylemiyle yola çıkmış; yerel yönetimlerin demokrasinin kılcal damarı olduğunu sık sık vurgulamış, seçimlerin ana temasını da; “Ak Belediyeler, Marka Şehirler” olarak belirlemiştir⁵⁸³. Bu sloganların dışında AKP dönemin başbakanı ve AKP genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın ve partisinin, kendi karizması üzerinden ve iktidara geldiği günden beri gerçekleştirdiği hizmetleri ön plana çıkaran bir kampanya yürüttüğü gözlemlenmiştir. 2009 yerel seçimleri için AKP, “işimiz hizmet gücümüz millet”, “durmak yok, hizmete devam”, “her şey Türkiye için”, “ak belediyeler marka şehirler: 2009”, “durmak yok yola devam”, “hizmet için geliyoruz”, “beraber yürüdük biz bu yollarda”, “6 yılda 60 yıllık icraat yaptık”, “tek Türkiye”, “70 milyon kardeşiz” gibi sloganları kullanmıştır. Ancak bu sloganlar içinde yerel yönetimlere göndermede bulunan tek sloganın “ak belediyeler marka şehirler” olduğudur. CHP ise muhafazakâr kesimi kazanmaya gayret eden bir strateji izlemiştir. Bunun en somut örneği, Deniz Baykal’ın İstanbul’da çarşafı kadınlarla parti rozeti takmasıdır. Baykal’ın seçimlerdeki bu tutumu gerek akademik dünyada, gerekse medyada muhafazakâr seçmenin oyunu almaya yönelik bir girişim olarak değerlendirilmiş ve inandırıcı bulunmamıştır⁵⁸⁴. CHP her seçim bölgesinde farklı reklam ajansları ile çalışmış ve seçim kampanyasında hizmetler bağlamında internet kullanımını ve interaktif uygulamaları ön plana çıkarmıştır. CHP “İstanbul Aşkımız, Hizmete Hazırız”, sloganıyla; sosyal demokrat yerel yönetim anlayışıyla kentleri yeniden inşa etmeyi; çağdaş, demokrat, güvenli, yaşam kalitesi yüksek, hayatı yaşanır

⁵⁸³ Abdullah Özkan, “29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinde Siyasal İletişim Uygulamaları”, TASAM Siyasal İletişim Enstitüsü, 2009, s.1-2.
< <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/29MartYerelSecimleriStratejikRaporu.pdf> >, (erişim tarihi: 19.11.2015).

⁵⁸⁴ Ömer Çaha ve Michelangelo Guida, “Türkiye’de Partilerin Oy Toplama Stratejisi ve Seçmen Davranışına Etkisi: 2009 Yerel Seçimleri İstanbul Örneği”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 61-62, 2009, s.170-171.

kılmayı hedeflediğini açıklamış ve CHP, “çağdaş belediyecilik” kavramı ile “sosyal demokrat belediyecilik” anlayışına vurgu yapmıştır”. MHP, “Ülke Senin Karar Senin” sloganını kullanmış, SP seçimlere “Fark Var” sloganı ile girmiştir.⁵⁸⁵ Seçimlerde özellikle 3 büyük kentte hizmete yönelik söylemlere yer verilecek olursa; AKP Ankara büyükşehir belediye başkan adayı İ. Melih Gökçek; i) metro projesi, ii) turizmi artırmak için müze faaliyetlerini, iii) Ankara’nın girişine dev heykeller dikilmesini vaat ederken, CHP adayı Karayalçın, doğalgaz bağlantısı, planlama sürecinin yeniden ele alınması, ulaşım açısından hızlı tren hattının güçlendirilmesi gibi hizmet vaatlerinde bulunmuşlardır. İstanbul için ise partiler, kentsel tasarım, yol genişletme, çevre koruma, engellilere yönelik hizmetlerin geliştirileceğine yönelik vaatlerde bulunmuştur. İzmir’de ise metro ve raylı sistemler, engellilere yönelik hizmetler, su ve kanalizasyon altyapısının güçlendirilmesi gibi projeler ön plana çıkmaktadır⁵⁸⁶

Bu seçimlerde AKP’nin oyları bir önceki seçim dönemine göre düşmüştür. Bunun en önemli nedeni ekonomide yaşanan daralma olarak gösterilebilir⁵⁸⁷. Seçmen ekonomide yaşanan sorunlardan AKP hükümetini sorumlu tutmuş ve sandıkta onu cezalandırmayı tercih etmiştir. Ancak bu cezalandırma 1994 krizi ya da 2001 krizinde olduğu gibi partiyi birincilikten düşürmek gibi büyük bir cezanın ötesinde, partiyi sarsma ya da dürtme gibi sezgisel ya da stratejik bir oy verme şeklinde yorumlanmalıdır⁵⁸⁸ AKP’nin yanında bu seçimlerde CHP bir önceki döneme göre daha başarılı bir seçim yaşamıştır. Bunun en önemli sebebi de CHP içinde sert

⁵⁸⁵ Özkan, **op.cit.**,s.3-4

⁵⁸⁶ Burcu Karabaş ve Zeynep Güney, “Adayların Ankara, İstanbul ve İzmir Vaatleri”, *Arkitera*, 27 Şubat 2009,

< <http://v3.arkitera.com/h38896-adaylarin-ankara-istanbul-ve-izmir-vaatleri.html>,>, (erişim tarihi: 11.02.2016).

⁵⁸⁷ Akarca, **op.cit.**,s. 16.

⁵⁸⁸ Akarca, **op.cit.**,s. 16-17.

duruşlarıyla bilinen politikacıların sahneden çekilmiş olmaları ve bunların yerine hükümetin somut politikaları üzerinde yoğunlaşan İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan adayı Kemal Kılıçdaroğlu gibi başkan adaylarının CHP kadrosunda yer almasıdır⁵⁸⁹. Ancak, Ankara ve İstanbul dışındaki büyükşehirlerin dışında yerel seçimlerde aday faktörü çok etkili olamamış, parti genel başkanları üzerinden seçim yarışları sürdürülmüştür. Kısacası yerel seçimler, genel seçim havasında geçmiştir⁵⁹⁰.

2009 yerel seçimlerinde seçmen davranışı ve bu davranışa etki eden faktörler ele alınacak olursa, Bianet tarafından 2009 yerel seçimlerinde ilçe belediye başkanlıkları kapsamında yapılan bir araştırmaya göre, AKP seçmeni için daha çok parti faktörü, MHP ve CHP seçmeni için ise aday etkisi, seçmen davranışını etkileyen faktörler olarak belirlenmiştir. Yine aynı araştırma kapsamında, AKP'nin bu seçimlerde kazandığı 250 ilçe belediye başkanlığından sadece 32 tanesinde ya da %12,8'inde seçmen adayın imajını dikkate alarak oy verdiğini belirtmiştir. Geri kalan %87,2'sinde ise partinin ideolojisi, dini değerlere olan yakınlığı ve partinin genel lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın karizması, seçmen davranışının belirlenmesinde en etkili faktörler olarak rol oynamıştır. Yine aynı araştırmaya göre, AKP dışında kalan partilerde aday etkisi daha belirleyici olmuştur. MHP'li belediyenin kazandığı toplam 69 ilçenin 63'ünde (%91,3'ünde) aday etkisi belirleyici faktör olarak hesaplanmıştır. CHP'nin kazandığı 119 ilçe belediyesinin %40'ında (47'sinde) aday etkisi önemli bir yer tutmuştur⁵⁹¹. Bianet tarafından elde edilen bu bulgular, 29 Mart 2009 yerel seçimleri

⁵⁸⁹ Ahmet Demirel, “İrtica Gelmiyormuş, Laiklik Elden Gitmiyormuş”, *Star Gazetesi Açık Görüş Eki*, 5 Nisan 2009, s.13.

⁵⁹⁰ Çaha ve Guida, *op.cit*, s. 167-198.

⁵⁹¹ Sezgin Tüzün, “2014 Yönetim Seçimleri: Yoksa Genel Seçimler mi, Demeli? (2)”, *Bianet İletişim Ağı*, 2014, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/154408-2014-yonetim-secimleri-yoksa-genel-secimler-mi-demeli-2>>, 25 Mart 2014, (erişim tarihi: 25 Mart 2014).

öncesinde gündemi izleyen Yılmaz Esmer'in "*Türkiye'de Seçmen Davranışı: Rasyonel Seçmen Efsanesi*"⁵⁹² konulu yayımlanmamış araştırmasıyla da desteklenir niteliktedir. Yılmaz Esmer'e göre, 29 Mart 2009 yerel seçimlerinde seçmeni etkileyen faktörler, 2007 genel seçimlerinde de yine kendisi tarafından yapılan "*Seçmenle İlgili Bilgi Düzeyi Araştırması*"nın sonuçları kapsamında geliştirilen faktörlerdir. Bu faktörler; din, ideoloji ve liderdir. Esmer'e göre, seçmenler genel olarak seçimlerde rasyonel davranmaz ve tam bilgi sahibi olarak hareket etmezler. Esmer'e göre, anket yapılırken genel olarak, seçmenler, seçtikleri belediye başkan adayının imajına ve partisine bakarak oy verdiklerini söylemekten çekindikleri için ekonomik ve sosyal politikalardan akla gelenleri sıralamayı tercih etmektedir. Seçmenlerin bu konudaki bilgi eksiği, anket esnasında görülmektedir. Ancak seçmen, seçim sırasında duyu organlarını kapatarak bilgilenmeyi reddetmekte, tipik bir sosyo-psikolojik yaklaşım örneğini göstererek, aday ve parti imalına yönelik oy vermektedir. Yılmaz'a göre 2005 yılı itibarı ile ne ekonomik, kriz ne savaş, ne de mali yardımların oy vermede temel bir etkisi yoktur. Hatta 2008 küresel kriz sonrasında ekonomide yaşanan %4,7'lik daralma bile her ne kadar AKP'nin oyunu düşürse de bu daralma gerçek anlamda AKP'nin birinci parti olmasına engelleyememiş; seçmen Türkiye ekonomisinde yaşanan daralmadan ötürü AKP'yi cezalandırmanın ötesinde, ufak bir uyarıda bulunmuştur⁵⁹³. Sonuç olarak, 2009 yerel seçimlerinde sezgisel oy verme yaklaşımı seçmende görülen oy verme yaklaşımlarından birisidir. Bunun yanı sıra, seçmenlerin oy verme

⁵⁹² Yaşar Süngü, "Prof. Yılmaz Esmer ve rasyonel seçmen efsanesi", *Yeni Şafak Gazetesi*, 27 Mart 2009

< <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasarsungu/prof.-y%C4%B1lmaz-esmer-ve-rasyonel-secmen-efsanesi-15980>>, (erişim tarihi: 15.04.2015).

⁵⁹³ Yaşar Süngü, "Prof. Yılmaz Esmer ve rasyonel seçmen efsanesi", *Yeni Şafak Gazetesi*, 27 Mart 2009

< <http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasarsungu/prof.-y%C4%B1lmaz-esmer-ve-rasyonel-secmen-efsanesi-15980>>, (erişim tarihi: 15.04.2015).

kararlarında hala lider, din ve ideoloji faktörlerinin etkili olduğu da gözlemlenmektedir.

Türkiye, 12 Haziran 2011 tarihinde genel seçimlere gitmiştir. Seçim yarışında, 1995 yılında YSK'nın fırsat eşitliği gerekçesiyle yasakladığı televizyon reklamları, 2011 yılında yapılan bir düzenleme ile kaldırılmış ve partilerin sloganlarında ve seçim kampanyaları seçimlerde tekrar görülmeye başlamıştır. Televizyon reklamlarında CHP, "Türkiye rahat bir nefes alacak". MHP "Ses ver Türkiye" ve AKP "Hayaldi, gerçek oldu" sloganları ile görünürlüğünü sağlamıştır. O dönemde yapılan bir çalışmaya göre seçmen en çok AKP reklamlarından etkilenmiştir. Bu reklamlarda AKP'nin sunmuş olduğu hizmetlere dayanan ve seçimde "AKP çok iyi hizmet sunuyor" şeklinde bir algı yaratılmaya çalışmıştır. AKP özellikle sunmuş olduğu hizmetlerden Bolu Tüneli, Eskişehir hızlı treni, TOKİ, Karadeniz Sahil Yolu Projesi gibi konuları reklamlarda kullanmış, ayrıca, "Ekonomik-İcraat 2002-2011" isimli bir filmi de internet üzerinden kamuoyu ile paylaşmıştır⁵⁹⁴.

Bu seçimlerde de AKP, %49,83 oy oranı ve 327 milletvekili ile yeterli çoğunluğu sağlayarak yeniden iktidara gelmiştir. AKP'yi %25,98 oy oranı 135 milletvekili ile CHP ve %13,01 oy oranı ve 53 milletvekili ile MHP izlemektedir.

AKP'nin bu seçim başarısı ile Türkiye artık, Kalaycıoğlu'na göre, hâkim parti sistemine geçmiştir⁵⁹⁵. Kalaycıoğlu'na göre, bir parti eğer 4 seçim döneminde üst üste tek başına iktidar olmak için yeterli çoğunluğa sahip olmuş ise o ülke için hâkim parti

⁵⁹⁴ Kübra Güran Yiğitbaşı, "22 Temmuz'dan 7 Haziran'a Kampanyalar Ekseninde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Siyasal İletişimi", *Türkiye'de Siyasal İletişim*, ed. İsmail Çağlar ve Yusuf Özkır, (İstanbul: SETA Yayınları, 2016), s. 19-42.

⁵⁹⁵ "Kalaycıoğlu: AK Parti En Az İki Dönem Daha İktidarda!", *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*, 20.06.2011, <<http://t24.com.tr/haber/kalaycioglu-ak-parti-en-az-iki-donem-daha-iktidarda.152183>>, (erişim bilgisi: 08.11.2015).

sistemine geçilmiş demektir. Yine Kalaycıoğlu, hâkim parti sisteminin kritik altyapısının, seçmen saflaşması olduğunu belirtmiştir. Bu saflaşma sonucunda, seçmende belli bir yerde ve artan bir şekilde kümelenme oluşmaktadır. Kümelenmeyi temsil eden parti ve partinin çalışmaları kümelenmeyi oluşturan o seçmen grubu tarafından büyük bir dayanışma ruhuyla seçimden seçime desteklenmektedir. Hâkim parti sistemi ile beraber, AKP seçmeni de yerini sağlamlaştırmıştır. AKP seçmeni, 1950’lerde kırdan kente yeni göçen, kırdan hiçbir şekilde insan kaynağı geliştirici bir olanağa sahip olamayan, vasıfsız işçi olabilecek ama istihdam da edilmeyen bir kitlenin dönüşümüdür. Bu kitle 2000’lere kadar merkez sağı temsil etmiştir. Bu kitle önce DP’de buluşmuş, sonra AP’de yer almış, 1980’lerde Özal’da birleşmiş, 1994’lerde RP çatısı altında toplanmış, 2000’lerde de Cumhuriyetin temel ilkelerinden baştan beri rahatsızlık duyan çevrelerin desteğini de alarak, Türkiye’nin en büyük seçmen blokunu oluşturmuştur. Bu aynı zamanda son derece muhafazakâr, dindar, gelenekçi ve milliyetçi, hatta kolayca şoven olabilen bir kitledir. Bu kritik seçmen saflaşmasının şu andaki en temel temsilcisi de AKP’dir⁵⁹⁶. Muhafazakâr, dindar, gelenekçi bir kimlik kazanan seçmen saflaşmasının asıl olarak kendini göstermesi de RP’nin birinci parti olduğu 1995 yılı genel seçimlerinin ardından başlamıştır. 1995 yılı ile birlikte, sağda yoğun bir kümeleşme başlamıştır. Son 20 yıldan bu yana yapılan seçim araştırmaları da Türkiye’de seçmen dağılımlarının sağın ortasıyla, sağın sağı arasında kümelendiğini göstermektedir. Buradaki en önemli parti de 2011 genel seçimlerinde de görüldüğü üzere AKP, sonra MHP, ardından BBP ve Saadet Partisi’dir. Fakat Kalaycıoğlu’na göre bu sağ partilerin çekiciliği AKP ile

⁵⁹⁶ “Kalaycıoğlu Karamsar Konuştu”, *Açık Gazete*, 11.10.2015

< <https://www.acikgazete.com/soylesi/2015/11/10/kalaycioglu-karamsar-konustu.htm> > (erşim tarihi: 11.10.2015).

kıyaslanamaz durumdadır⁵⁹⁷. Aslında bu dönemle beraber, seçimde partiyle özdeşleşme de gerçekleşmiştir. Seçmen 4. dönem iktidarın sonunda partisiyle bütünleşmiş ve o yönde kümelenmiştir. Yine Kalaycıoğlu tarafından bir gazeteye verilmiş olan bir röportaja⁵⁹⁸ göre, 12 Eylül 1980 ile birlikte, Türk solu bitmiş, bunun yerini Türk-İslam sentezi almıştır. 1990'larda %7 oranında olan aşırı sağ, 1995'te %20'lere, 2011 yılı seçimlerinde de ise %49'lara kadar yükselmiştir. Bu durum kritik seçmenin saflaşması olarak isimlendirilmiştir. Kalaycıoğlu röportajını, "hâkim parti sistemi ile beraber, Türkiye'de eğer ciddi bir ekonomik kriz yaşanmaz ya da ideolojik ortam değişmez ise AKP'nin bu hâkimiyeti, bir kuşak değişene kadar yani en erken 2025 yılına kadar devam edecektir" sözleriyle tamamlamıştır⁵⁹⁹.

2011 yılı genel seçimleri ile birlikte artık AKP seçmenin benzer sosyo-kimlik özelliklere sahip olduğu da belirlenmiştir. 2011 yılında yapılan bir araştırmaya⁶⁰⁰ göre, düşük eğitimliler arasında AKP'ye verilen desteğin daha yüksek oranlarda olduğu, tüm araştırmalarda tutarlı olarak görülen bir bulgudur. İlkokul mezunları ve diplomasızlar, AKP'nin ortalama oy oranının biraz üstünde, lise ve özellikle üniversite mezunları ise altındadır. Bunun yanında yapılan araştırmaya göre, CHP'ye verilen destek de AKP'deki gibi eğitime bağlı olarak değişmektedir. Seçimde eğitim düzeyi

⁵⁹⁷ Selin Ongun, "Demokrasiyi Sürdürmek Mümkün Mü, Sanmıyorum", *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Kasım 2015, http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/411805/Demokrasiyi_surdurmek_mumkun_mu_sanmiyorum.html, (erişim tarihi: 10.11.2015).

⁵⁹⁸ "Kalaycıoğlu: AK Parti En Az İki Dönem Daha İktidarda!", *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*, 20.06.2011, <http://t24.com.tr/haber/kalaycioglu-ak-parti-en-az-iki-donem-daha-iktidarda,152183>, (erişim tarihi: 12.11.2016).

⁵⁹⁹ "Kalaycıoğlu: AK Parti En Az İki Dönem Daha İktidarda!", *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*, 20.06.2011, <http://t24.com.tr/haber/kalaycioglu-ak-parti-en-az-iki-donem-daha-iktidarda,152183>, (erişim tarihi: 12.11.2016).

⁶⁰⁰ 2011 Genel Seçim Sonuçlarının Analizi-4. Ara Rapor" *Konda Barometresi, Siyasal ve Toplumsal Araştırmalar Dizisi*, 2011, s. 8-61.

arttıkça CHP desteği de artmaktadır. Eğitim düzeyinde üniversite mezunu temel alındığında CHP'ye verilen oy oranı %50'lere çıkmaktadır⁶⁰¹.

Yapılan bir diğer araştırmaya göre⁶⁰², 2011 yılında AKP'nin yürüttüğü seçim kampanyaları da %55'lik oranda seçmeni etkilemiştir. Yapılan araştırmada seçmen %51,8 ile bu kampanyalarda AKP tarafından sunulan hizmetlerden etkilendiğini belirtmiş ve AKP'nin vaatlerini ikna edici ve gerçekçi bulduğunu vurgulamıştır. Son olarak 2011 genel seçimlerinde ekonomi politik de Ali Akarca'ya göre seçmen davranışında etkili faktörlerden biri olarak gösterilmiştir⁶⁰³. 2009 yılından bozulan ekonomi 2011 yılı itibari ile tekrar canlanmaya ve toparlanmaya başlamıştır. 2009 yılında kişi başına düşen 8 bin 590 dolar milli gelir, 2011 yılı itibari ile 10 bin 444 dolara çıkmıştır. Enflasyon oranı da bir önceki yıla göre %7 oranında azalmıştır⁶⁰⁴. Ekonomide yaşanan bu olumlu gelişme de AKP'nin 2009 yılında azalan oyunu, tekrar yukarılara çekmiştir. Ekonomik olarak iyileşme ile beraber seçmen, AKP'yi ödüllendirmiştir. Sonuç olarak, 2011 genel seçimlerinde, ekonomik temelli oy verme ile birlikte, din, ideoloji, parti imajı, parti lideri gibi sosyo-psikolojik yaklaşımın ve siyasal pazarlama yaklaşımının değişkenlerinin, seçmen kararında etkili faktörler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2000'li yıllar özellikle yerel yönetimlerdeki büyük kentlerin yönetimine ilişkin reform sürecinin devam ettiğini gösteren bir dönemdir. 2004-2005 yılları arasında yerel yönetim reform süreci ile başlayan değişimler, 2011 yılında hız kazanmıştır.

⁶⁰¹ "2011 Genel Seçim Sonuçlarının Analizi-4. Ara Rapor" *Konda Barometresi, Siyasal ve Toplumsal Araştırmalar Dizisi*, 2011, s. 8-61.

⁶⁰² Kübra Güran Yiğitbaşı, "22 Temmuz'dan 7 Haziran'a Kampanyalar Ekseninde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Siyasal İletişimi", *Türkiye'de Siyasal İletişim*, ed. İsmail Çağlar ve Yusuf Özkır (İstanbul, SETA Yayınları, 2016), s. 19-42.

⁶⁰³ Akarca, **op.cit.**, s. 17.

⁶⁰⁴ Akarca, **op.cit.**, s. 21-22.

2011 yılı Haziran ayındaki genel seçimlerden önce Hükümetin birtakım il belediyelerine büyükşehir statüsü kazandırılacağına yönelik düzenlemelere ilişkin açıklamaları, bu alanda atılan adımlardan birisidir. Belediye hizmetlerinde etkinlik, verimlilik hedefini sağlamak ve hizmetleri daha hızlı sunmak için AKP İktidarı yerel yönetimlere ilişkin böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Aslında amaç 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden önce, yerel yönetimlere ilişkin bu yeni Kanun önerisini uygulamaya geçirmektir Nitekim Aralık 2012 tarihinde, “6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” yasalaşmıştır⁶⁰⁵. Bu Kanun ile beraber mevcut 16 büyükşehir belediyesine 13 il belediyesi daha eklenmiş ve büyükşehir belediye sayısı 29’a yükselmiştir. Bu Kanun kapsamında büyükşehirlerin sınırları il sınırı ile çakıştırılmak istenmiştir. 29 büyükşehir belediyeleri ile ilgili tartışmalar devam ederken, 14 Mart 2013 tarihinde, 6447 sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”un çıkarılması ile (Ordu belediyesinin de büyükşehir statüsü kazanması ile birlikte) büyükşehir belediye sayıları 29’dan 30’a ve ilçe sayısı da 26’dan 27’ye yükseltilmiştir. Düzenleme ile büyükşehir statüsüne sahip olan 30 ilde, ilin toplam nüfusu 750.000’e ulaştığı için büyükşehir statüsü kazanmıştır. Yapılan yeni düzenleme ile büyükşehirlerin sınırları il mülki sınırlarına kadar genişletilmiştir. Daha önceki 5216 sayılı Kanun ile ilk kez İstanbul ve Kocaeli illeri için geçerli olan bu uygulama, yeni Kanun ile 30 büyükşehir için geçerli hale getirilmiş

⁶⁰⁵Ferit İzci ve Menaf Turan, “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.18, Sayı.1, 2013, s.119-120.

ve 30 büyükşehir belediyesinin sınırları il sınırı ile örtüştürülmüştür. Belediyelerle ilgili yapılan bu düzenlemelerle birlikte büyükşehir statüsü kazanan illerdeki bir diğer yerel yönetim biriminin organlarından olan il özel idarelerinin tüzel kişiliğine son verilmiş, ayrıca il sınırları içerisindeki tüm belde belediyelerinin ve köylerin tüzel kişiliği kaldırılarak; buraları mahalle statüsüne dönüştürülmüş ve bulundukları ilçe belediyelerine bağlanmışlardır. Bu düzenleme ile toplam 30 büyükşehirdeki 1.053 belde belediyesi ile 16.082 köy, mahalleye dönüştürülerek, tüzel kişilikleri sona erdirilmiştir. Yasa çerçevesinde köylerin %47'si, belediyelerin ise % 54'ü kapanmıştır.

Yeni düzenlemeyle, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda büyükşehir belediyelerine daha geniş yetkiler verilmiş; il bütününde hizmetlerin yürütülmesinde büyükşehir belediyesi birinci dereceden sorumlu kılınmıştır. Bu yeni düzenleme ile büyükşehir belediyelerinin görevi, koordinasyon ve uyumu sağlamak olduğu için, daha merkeziyetçi bir yapı kurulmak istenmiştir⁶⁰⁶. Kanun ile ayrıca hem yeni kurulan Hatay, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin gibi bazı büyükşehirlerde hem de Ankara ve İstanbul'da sınır değişiklikleri gerçekleştirilmiştir. Zonguldak ise büyükşehir belediyesi olmamasına rağmen, kentte idari bağlılık ve sınır değişikliğine gidilmiştir. Bu değişikliklerin bir bölümü Kanunun uygulanmasını kolaylaştırmak üzere gerçekleştirilirken, Ankara ve İstanbul için yapılan değişikliklerin 2014 yerel seçimlerine ilişkin bir düzenleme olduğu kanısı da vardır⁶⁰⁷. Bu değişiklik sonucunda, Şişli ilçesine bağlı Ayazağa, Maslak ve Huzur mahalleleri Sarıyer ilçesine

⁶⁰⁶ Asmin Kavas Urul, "Yeni Kentsel Politikalar Ekseninde Türkiye'de Büyük Kent Yönetimi", *Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu*, Ed. Deniz İşçioglu, KKTC, 2014, s.325-344.

⁶⁰⁷ Sezgin Tüzün, "İki Seçim, 29 Büyükşehir ve Birkaç Saptama", *Bianet*, 2012 <<http://www.bianet.org/bianet/belediye/142129-iki-secim-29-buyuksehir-ve-birkaç-saptama>>, (Erişim Tarihi: 11.02.2015)

bağlanmıştır. Yine Ankara’da da CHP’li Yenimahalle ilçesine bağlı ve en yüksek oranda CHP seçmen kitlesine sahip Çayyolu, Ümit, Koru, Konutkent ve Yaşamkent mahalleleri Çankaya ilçesine bağlanmış ve yeni seçimlerde Yenimahalle’nin CHP oy oranı azaltılmaya çalışılmıştır⁶⁰⁸. Aslında Kanun ile beraber genel olarak seçim çevreleri ve seçmen yapıları değiştirilmek istenmektedir. Seçim çevresi büyükşehir belediye başkanlığı açısından ilin tamamı olmuştur. Değerlendirmeler dikkate alındığında, bu Kanunun asıl çıkış sebebi, 2009 yerel seçimlerinde 16 büyükşehir belediyesinden 10 büyükşehir belediyesini kazanan iktidar partisinin yeni düzenleme ile 30 büyükşehir belediyesinin en az 20’sinde seçimleri kazanabilmek istemesi olarak yorumlanabilir. Yapılan yeni düzenleme başta yerel yönetimler açısından olmak üzere seçim çevreleri ve seçmen yapıları açısından da ciddi ses getirmiştir. Özellikle muhalefet tarafından düzenlemenin yerel seçimlerde üstünlük sağlamak amacıyla yapıldığına ilişkin görüşler dikkatleri çekmektedir.

Yapılan yasal düzenlemenin yanında, 30 Mart 2014 yerel seçimlerine kaygı ile gidilmiştir. 6360 sayılı Kanunun sırf iktidarın yerel seçimleri kazanması için hazırlandığı, tüm muhalefet cephesi tarafından dile getirilmektedir. Bunun yanında, seçim güvensizliği de hat safhadadır. Yaşanan tüm kaygının nedeni de iktidar partisinin kutuplaştırıcı politikaları olarak gösterilebilir. Aslında bu kutuplaştırma 2010 yılı itibari ile görünür hale gelmeye başlamıştır. 2010 yılı itibari ile Türkiye’de yaşanan siyasal gerginlikler, hükümetin eylem ve işlemleri, şiddetli kutuplaşmayı beraberinde getirmiş ve seçmen resmen AKP’li ve AKP’li olmayan olarak ikiye bölünmüş bir hale gelmiştir. Seçmenlerin bir bölümü, yargı bağımsızlığına, özgürlüklere, internet yasası ile sosyal medyaya yapılan müdahalelere, ranta dayalı

⁶⁰⁸ İzci ve Turan, **op.cit.**,s.130-131.

politikalara, çevre değerlerinin talan edilmesi gibi iktidar partisinin eylem ve işlemlerine karşı şiddetli bir tepki göstermeye başlamıştır. 2013 yılı bu kutuplaşmanın iyice belirginleştiği bir dönem olmuş ve Mayıs 2013 tarihinde, bu gerilim Taksim Gezi Parkı protestosu ile beraber patlak vermiştir. Bu protesto, hükümetin eylem ve işlemlerine karşı ortak bir kullanım alanı içerisindeki hem toplumsal hem de ekolojik ilişkileri bünyesinde barındıran bir eylemdir. Kendisini, AKP karşıtı tanımlayan seçmenlerce başlatılan protesto, başta Türkiye’de ve uluslararası arenalarda ses getiren en önemli olaylardan birisi haline gelmiştir. Protestolar, 61. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından Taksim Gezi Parkı’na Taksim Yayalaştırma Projesi kapsamında yapılmak istenen Topçu Kışlası Projesi çerçevesinde imar izni olmadan yeniden inşa edilmesini engelleme eylemi olarak başlamış ve bu eylem zamanla hükümetin bugüne kadar yapmış olduğu faaliyetlere de bir eleştiri zemini hazırlamıştır. Hükümetin şiddete başvurarak dindirmeye çalıştığı bu eylem, ortak bir kullanım alanı olan Taksim Meydanı’nın göbeğinde bulunan bir parkın metalaştırılmasına karşı bir direnişin en önemli simgesi haline gelmiştir⁶⁰⁹. Tüm bu gelişmelerin yanında iktidar partisi 2013 yılının Aralık ayında hakkında çıkan yolsuzluk iddiaları ve AKP-Cemaat tartışmaları nedeniyle de büyük bir paniğe kapılmış ve önündeki seçimleri kazanabilmek ve adını aklayabilmek için hem iktidarının ona sağladığı güç ve avantajdan hem de yasama erkinden aldığı her türlü imkânından yararlanmıştır. Bu yüzden 2014 yerel seçimleri AKP’nin siyasal kutuplaşma politikası üzerinden bir genel seçim havasıyla yürümüştür. 30 Mart 2014 yerel seçimlerine böyle bir atmosferde ve siyasal ortamda gidilmiştir.

⁶⁰⁹ Asmin Kavas Urul, “Devletçilikten Girişimciliğe: Ortak Alanların Kullanımı”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kent ve Çevre Bilimleri, Sosyal Bilimler Doktora Dersi Final Ödevi*, 25.04.2014.

Katılım oranının %90'larda olduğu 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde AKP belediye başkanlığı seçimlerinde bütün ülkede aldığı %45,50 oy oranı ile birinci parti olmuştur. 30 büyükşehir belediyesinin, 18'ini kazanmış, geri kalan 51 il belediyesinden 30 il belediyesini almıştır. AKP, Türkiye'deki toplam 1351 belediyenin 800'ünü kazanmıştır. AKP'yi %26,45 ile ve 226 belediye ile CHP, CHP'yi, %17,76 ve 166 belediye ile MHP, MHP'yi %4,18 ve 97 belediye ile Barış ve Demokrasi Partisi (BDP), BDP'yi %2,84 ile SP takip etmektedir. Görüldüğü üzere 6360 sayılı Yasa ile büyükşehir belediyeleri için getirilen düzenlemelerin seçim çevrelerine olan etkisi AKP'nin lehine sonuçlanmıştır.

Genel seçim havasında geçen 2014 yerel seçimlerinde yürütölen seçim kampanyaları da genel seçimlere özgüdür. Örneğın, AKP'nin kampanyası tek kişi üzerinden yürümüştür. Bu kampanyada belediye başkan adaylarının, ne parti, ne de seçmen açısından lider kadar etkisi yoktur. Adayların üzerinde kampanyalar gene tek bir adam Başbakan Recep Tayyip Erdoğan üzerinden yürümektedir. Yerel hizmetlere ve projelere de kampanyalarda fazla önem verilmemiş, seçim yarışı boyunca, AKP'nin kampanyası yolsuzluk iddialarını geri püskürtme üzerinden yürümüştür. AKP'nin yanında seçimlere, İstanbul, Ankara, İzmir ve sahil kentlerinde iddialı giren CHP'nin bu yerel seçimlerde daha etkin çalıştığı dikkatleri çekmektedir. CHP, lider faktöründen daha çok, özellikle büyükşehirlerde yerel adayları ön plana çıkarmış; Mustafa Sarıgül ve Mansur Yavaş gibi halk tarafından daha olumlu karşılanan adayları ön plana koyarak, seçim yarışlarında önemli bir strateji izlemiştir. CHP bu seçimlerde kampanyasını, hizmetler üzerinden geliştirmiştir. Özellikle Ankara adayı Mansur Yavaş'ın “Yeşil Koridor Projesi”, “Ulus Meydanı Yayalaştırma Projesi”,

“Sincan/Mamak ve Kızılay Arası Banliyö Treni Hattı”⁶¹⁰, seçim kampanyalarında öne çıkan vaatlerinden bazılarıdır. MHP ise AKP gibi kendi lideri üzerinden seçim kampanyalarını yürütmüş; hizmet ya da adaydan çok ulusal sorunlarla kampanyasını yürütmüş; BDP ise kampanyasını Kürt sorunu üzerinden kurgulamıştır⁶¹¹.

2014 seçimlerinde seçim kampanyalarının seçmen tercihlerinde önemli bir etkisi vardır⁶¹² Ümit Arklan tarafından yapılan bir çalışmayla, 2014 yılı yerel seçimlerinde seçim kampanyalarının seçmenin oy verme davranışı üzerinde etkisi olduğu, desteklenmiştir⁶¹³. Arklan tarafından 500 seçmen üzerinden yapılan çalışmanın en önemli bulgusu yerel seçim kampanyalarının seçmenin oy verme kararında önemli bir etki düzeyine sahip olduğudur. “Partiye güçlü bağlılığı bulunanlar, siyasete ilgi düzeyi güçlü olanlar, esnaf ve serbest meslek sahipleri” yerel seçim kampanyalarından daha fazla etkilenmekte ve tercihlerin de bu doğrultuda belirlemektedirler⁶¹⁴. Seçim kampanyalarının dışında, 2014 yerel seçimlerinde seçmen davranışı üzerinde etkili olduğu test edilen diğer bir faktör aday imajıdır. Hasan Gülüpınar tarafından 747 kişi üzerinde, aday imajının yerel seçimlerde etkisi test edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, aday imajına ilişkin; “sosyal, hitabet, konu, siyasal ve görsel faktörler” olmak üzere beş faktör seçmen üzerinden seçimlerde ön plana çıkmıştır⁶¹⁵. Erdoğan Teyyare ve Mehmet Avcı tarafından da “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel

⁶¹⁰ İlknur Sudaş, “Ankara, Kararını Verdin mi?”, 27 Mart 2014,

< http://www.arkitera.com/haber/20454/ankara-kararini-verdin-mi_/2>, (erişim tarihi: 17.03.2015).

⁶¹¹ Ozan Örmeci, “2014 Yerel Seçimleri Seçim Kampanyası Değerlendirmesi”, *Uluslararası Politika Akademisi*, 8 Mart 2014,

< <http://politikaakademisi.org/2014/03/08/2014-yerel-secimleri-secim-kampanyasi-degerlendirmesi/>> (erişim tarihi: 25.04.2015).

⁶¹² İbrahim Uslu, Kürşat Birinci ve Meryem Ay, “ANAR – 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Analizi”, *İletişim ve Diplomasi Hakemli Dergisi*, Özel Sayı, 5 Haziran 2014, s. 111-127.

⁶¹³ Ümit Arklan, “Yerel Seçim Kampanyalarının Seçmen Tercihine Etkisi: 30 Mart Yerel Seçimleri Sivas Araştırması”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt.10, Sayı.6, 2015, s.121-156.

⁶¹⁴ Arklan, *op.cit.*, s. 151.

⁶¹⁵ Güllüpınar, *op.cit.*, s.42-45.

Seçimleri ve Zonguldak İli Örneği”⁶¹⁶ başlıklı çalışma yürütölmüştür. Çalışma 860 seçmen üzerinde yapılmış ve oy davranışını belirleyen faktörlere ilişkin bir anket uygulanmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, Teyyere ve Avcı 2014 yerel seçimlerinde seçmenlerin oy verme tercihlerinde; adayın geçmiş dönemdeki siyasi tavırları ve icraatı yanında, geleceğe dönük vaatlerden, projelerden ve hedeflerde, parti, lider, din, ideoloji gibi diğer faktörlerden daha önemlidir. Yazarlar bu seçimlerde seçmen davranışını, geçmişe ve geleceğe yönelik oy verme davranışı bağlamında rasyonel tercih kuramı üzerinden açıklamıřlardır⁶¹⁷. Benzer bir bulgu, Hamza akır ve Ahmet Biçer tarafından yapılan “Türkiye Yerel Seçimlerinde Seçmen Tercihlerini Etkileyen Kriterler (30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Kayseri Örneği”) başlıklı çalışmada da dikkatleri çekmektedir. 905 kişi üzerinde seçmen davranışının etkilendiği faktörleri araştıran çalışmanın bulgularına göre, 2014 yerel seçimlerinde seçmen üzerinde en etkili kriterler, i) lider, ii) adayın proje ve vaatleri ve iii) belediye meclis üyesi listesi ve adayın ekibi olarak belirlenmiştir. akır ve Biçer’e göre, bu temel faktörler seçmenin konuya ve hizmete oy verme eğiliminde olduğuna yönelik önemli bir işarettir ve bu nedenle 2014 yerel seçimlerinde rasyonel oy verme eğilimlerinin yüksek olduğu görölmektedir⁶¹⁸.

2014 yerel seçimlerinde hem seçmenin sosyo-demografik özellikleri hem de oy verme davranışına ilişkin olarak KONDA Araştırma ve Danışmanlık Firması tarafından yapılan “30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen

⁶¹⁶ Erdoğan Teyyare ve Mehmet Avcı, “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel Seçimleri ve Zonguldak İli Örneği”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2016, s. 51-76.

⁶¹⁷ Teyyare ve Avcı, *op.cit.*, s. 72-73.

⁶¹⁸ Hamza akır ve Ahmet Biçer, “Türkiye Yerel Seçimlerinde Seçmen Tercihlerini Etkileyen Kriterler (30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Kayseri Örneği)”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt.4, Sayı.1, 2015,

< <http://dx.doi.org/10.17680/akademia.v4i1.5000078178>>, (erişim tarihi: 14.04.2016).

Analizi”⁶¹⁹ başlıklı çalışma 3767 kişiyle görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma kapsamında, AKP’li seçmenlerin %51’nin, CHP’li seçmenlerin %54’ünün, MHP’li seçmenlerin %40 nın, BDP’li seçmenin %48’inin kadın seçmenler tarafından desteklendiği görülmektedir. Parti seçmenlerinin yaş dağılımlarına bakılacak olursa, AKP ve CHP seçmenin ortalama %42 oranında 44 yaş ve üstü seçmen grubu tarafından desteklendiği gözlemlenirken; MHP’nin 29-43 yaş arası seçmen tarafından, BDP’nin ise 18-28 yaş arası genç seçmen grubu tarafından daha çok destek aldığı görülmektedir. Eğitim seviyesi açısından seçmenlerin genel durumuna bakılacak olursa AKP’ye oy verenlerin % 67’si lise seviyesinin altında eğitime sahip iken, %23’ü lise mezunu ve %10’u üniversite eğitim almıştır. BDP seçmenin eğitim profili de AKP seçmenine benzer durumdadır. CHP ve MHP seçmenleriyse, Türkiye ortalamasının üstünde bir eğitim düzeyine sahiptirler. CHP seçmenin % 22’si ve MHP seçmenin %18’i üniversite seviyesinde eğitim almıştır. Aylık gelir durumu açısından parti seçmenleri değerlendirilecek olursa, en yüksek gelir seviyesinin CHP seçmenine ait olduğu görülmektedir. CHP’li seçmenlerin %34’ünün hanesine ayda ortalama 2000 TL’den fazla para girmektedir. Buna karşılık, gelir seviyesi en düşük seçmenler BDP’lilerdir. BDP’li seçmenlerin %22’sinin hanesine ayda 700 TL’den az, % 74’ünün evine ise 1200 TL’den az para girmektedir. AKP’li seçmenlerin de gelir seviyesinin Türkiye ortalamasının altında olduğu ve gelir açısından ülke ortalamasına en yakın seçmenin MHP seçmeni olduğu gözlemlenmektedir. Mesleki durumlarına göre seçmenler değerlendirildiğinde, AKP’nin daha çok işçi, esnaf, ev kadını, işsiz kesimden; CHP’nin emekli, özel sektörde çalışan ve öğrencilerden daha çok oy aldığı

⁶¹⁹ 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014, s. 24-78.

görülmektedir. Diğer partilerin ise yaklaşık olarak her meslek grubundan %5-%10 arasında oy aldığı dikkatleri çekmektedir. Parti seçmenlerinin etnik kökenlerine göre dağılımlarına bakıldığında zaman, BDP'li seçmenin %88'i etnik kimliğini Kürt olarak tanımlarken; bu rakam AKP'de %13, CHP'de %3'tür. Din/mezhebe göre yerel seçim oylarına bakıldığında kendisini Sünni Müslüman olarak tanımlayan seçmenlerin %45'i AKP'ye oy verdiğini; %20'si CHP'ye, %14'ü MHP'ye, % 5'i BDP'ye oy verdiğini belirtmiştir. Din faktörü üzerinden kadın parti seçmenin örtünme durumuna bakılacak olursa; AKP seçmenin % 63'ünün başörtüsü taktığı görülürken; CHP'de bu rakam %24, MHP'de %44 oranındadır. Buna göre. din ve AKP faktörünün bu seçimlerde birbiri ile daha yakın ilişkide olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Seçmenlerin bölgelere göre dağılımları incelendiğinde AKP seçmenin İç Anadolu, Marmara ve Orta Karadeniz Bölgelerinde, CHP ve MHP seçmenin Ege ve Akdeniz gibi kıyı bölgelerinde, HDP seçmenin Marmara, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yoğunlaştığı gözlemlenmiştir.

Çalışma kapsamında 2014 yerel seçimlerinde seçmen davranışının tespit edilmesi amacıyla da birtakım sorular sorulmuştur. Bu sorulardan özellikle seçmenin ekonomik temelli oy verme davranışını sorgulayan “Son bir yılda ekonomik durumunuz ne yönde değişti?” sorusu önemli bir sorudur. Soruya, AKP seçmenlerin %81'i ekonomik durumunun çok iyiye gittiğini belirtirken, %13'ü ekonomik durumunun kötüye gittiğini belirtmiştir. CHP seçmenin ise sadece %4, MHP seçmenin %6'sı ekonomik durumunun çok iyiye gittiğini belirtmiştir. “Gelecek bir yılda ekonomik durumunuz ne yönde değişecek?” sorusuna ise AKP seçmenin %72'si, CHP seçmenin %12'si, MHP seçmenin %9'u çok iyiye gideceğini belirtmiştir. Bu sonuç, AKP seçmeninin genel olarak kendi partisinin ekonomi politikasını desteklediğini göstermektedir.

“Başbakan’ın da adının karıştığı yolsuzluk iddialarıyla ilgili fikri” seçmene sorulduğunda ise AKP seçmenin %75’i haberleri asılsız bulunduğunu belirtirken; CHP’lilerin %80’i, MHP’lilerin %64’ü ve BDP’lilerin %75’i yolsuzluk olayına inandıklarını belirtmişlerdir. AKP seçmeni yolsuzluk iddialarını doğrulamazken; diğer parti seçmenleri yolsuzluk iddialarının geçerli olduğuna inanmaktadırlar. 2014 yerel seçimlerinde seçmen davranışının tespit edilmesine ilişkin olarak sorulan diğer önemli sorulardan biri; “Partiye oy verme nedeni”ne ilişkindir. Seçimlerde AKP seçmeninin %42’si parti liderine oy verdiklerini, %19’u parti imajına ve partinin bir taraftarı olduğunu, %18’i ideolojiye oy verdiğini, %19’u ise son dakika karar verdiğini belirtmektedir. Aynı kriterlere yönelik CHP seçmeni için bu oranlar, %13, %22, %38 ve %22 iken; MHP seçmeni için ise %16, %20, %33 ve %24’tür. Görüldüğü üzere seçimin galibi olan AKP seçmeni için oy verme davranışını en çok etkileyen faktör, parti lideri R. Tayyip Erdoğan’dır. CHP ve MHP seçmenleri için ise ideoloji, seçmen davranışının belirlenmesinde en önemli faktördür. “Oy verme şekline göre yerel seçim oyu” sorulduğunda AKP seçmeninin %46’sı “Beni temsil ettiğine inandığım partiye oy verdim” cevabını verirken; %18’i “Beni temsil etmediği halde, taktik olarak başka partiye oy verdim” cevabını vermiştir. Bu oranlar CHP’de %23 ve %37 civarında olurken; MHP’de %13 ve %19’dur. Bu sonuçlara göre, AKP seçmenin büyük bir çoğunluğu kendisini temsil ettiği için AKP’ye oy verirken; CHP ve MHP seçmenlerinin daha büyük bir kısmı bu seçimlerde, taktik olarak başka partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak, KONDA tarafından 2014 yerel seçimlerinde seçmen davranışını en çok etkileyen faktörler, partinin ağırlıkları hesaba alındığında tarafından lider, parti imajı, ideoloji ve seçmenin ekonomik durumu olarak belirlenmiştir.

2014 yerel seçimleri, 2011 genel seçimlerinde oluşan siyasal dengelerin korunduğu⁶²⁰ ve 2011 genel seçimlerindeki benzer seçmen davranışını etkileyen faktörlere rastlandığı bir seçim olmuştur. 2014 yılı ile beraber seçim sonuçları ve bu alanda yapılan seçmen davranışı araştırmaları da göstermektedir ki, AKP seçmeni AKP hakkındaki tüm yolsuzluk iddialarına ve olumsuz mesajlara kulaklarını tıkamış durumdadır. Bu seçmen grubu, parti liderine, partinin imajına, parti ideolojisine ve kendi ekonomik koşullarına önemli bir anlam yüklemektedir. CHP ve MHP seçmeni ise parti ideolojisini diğer faktörlere karşın ön plana çıkarmakta ve İktidarı yolsuzluk iddialarına inanarak oy verdiklerini belirtmişlerdir. Siyasal kutuplaşmanın ve kamplaşmanın seçmenleri kesin çizgilerle ayırdığı böyle bir ortamda, konuya oy verme ve hizmet gibi faktörlerin ötesinde seçmende, 2014 yerel seçimlerinde de seçmen tercihinde yine sosyo-psikolojik ve rasyonel tercih kuramı bağlamında AKP seçmeni için lider, parti bağı, ideoloji, din ve ekonomik durum ön plana çıkmıştır. CHP ve MHP seçmeni için ise ideoloji faktörü oy verme davranışında daha çok dikkatleri çekmektedir⁶²¹.

7 Haziran 2015 yılında Türkiye'nin 24. genel seçimleri yapılmıştır. Bu seçim, 2000'li yılların en kritik seçimi olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. Katılım oranının %86, 38'lerde olduğu seçimlerde AKP seçimlerde “Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma”⁶²² başlıklı seçim beyannamesi ile seçmenin karşısına çıkmıştır. Beyannamesi 6 ana başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar bildirgede şu sırayla yer almıştır: i) Demokratikleşme ve yeni Anayasal Sistem, ii) İnsani Kalkınma

⁶²⁰Uslu, Birinci ve Ay, **op.cit.**,s. 123.

⁶²¹ 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 16 Nisan 2014, s.15.44.

⁶²² “Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma”, *AKP 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi*, <<https://www.akparti.org.tr/site/haberler/secim-beyannamesi-aciklandi/73293#1>>, (erişim tarihi: 06.06.2015).

ve Nitelikli Toplum, iii) İstikrarlı ve Güçlü Ekonomi, iv) Bilim, Teknoloji ve Yenilikçi Üretim, v) Yaşanabilir Şehirler ve Sürdürülebilir Çevre, vi) Vizyoner ve Öncü Ülke⁶²³ CHP seçimlere “Yaşanacak bir Türkiye”⁶²⁴, bildirgesi ile girmiş ve bu bildirmede en çok öne çıkan husus, seçmenin ekonomik akılcılığına hitap eden noktalara büyük önem vermesidir. MHP “Bizimle Yürü Türkiye”⁶²⁵ başlıklı beyannamesi ise toplumsal onarım ve huzurlu bir Türkiye söylemini geliştirmiş ve yolsuzluk, adaletsizlik, bölücülük ile mücadeleyi merkezi tema olarak belirlemiştir. HDP ise “Büyük İnsanlık”⁶²⁶ başlıklı bildirgesi ile seçim yarışında yer almış; seçim barajını aşmaya odaklı bir strateji kapsamında, özellikle farklı toplumsal kesimlerden destek almaya yönelik bir dil kullanmayı tercih etmiştir⁶²⁷.

Seçim yarışına, Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan’ın başkanlık sisteminden yana olması damgasını vurmuştur. Erdoğan, seçim yarışında zaman zaman eski partisinin ismini zikretmeden, sahip olduğu liderlik ve karizma gücünü kullanarak, kalabalık mitingler düzenlemiş, Anayasa değişikliği ile başkanlık sistemine geçiş isteğini bu mitinglerde dile getirmiş ve üstü kapalı bir biçimde eski partisinin görünürlüğünü devam ettirmiştir. Erdoğan söylem ve üslubu ile kutuplaştırmayı derinleştirerek, eski partisinin oy tabanını güçlendirmek istemiş; Cumhurbaşkanlığı’nın kendisine vermiş olduğu tarafsızlık misyonunu bir kenara bırakarak; AKP ile diğer partiler arasında

⁶²³ Mustafa Altunoğlu, *2015 Seçimleri ve Türkiye’de Hakim Parti Dönemi*, (Ankara: SETA Yayınları, 2015), Sayı.145, Aralık 2015, s. 10.

⁶²⁴ “Yaşanacak bir Türkiye”, *CHP 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi*, 2015, < <https://www.chp.org.tr/Public/0/Folder/52608.pdf> >, (erişim tarihi: 06.06.2015).

⁶²⁵ “Bizimle Yürü Türkiye”, *MHP 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi*, 2015, < https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf >, (erişim tarihi: 06.06.2015).

⁶²⁶ “Büyük İnsanlık”, *HDP 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi*, 2015, < <http://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf> > (erişim tarihi: 06.06.2015).

⁶²⁷ Altunoğlu, op.cit.,s. 11-12.

yaşanan gerilimin iyice artmasına neden olmuştur⁶²⁸. Partiler seçimlere vaatlerin ötesinde birbirleri üzerinden siyaset yaparak, gergin bir ortamda girmişler ve bu gerilim seçmenlere ve seçimlere yansımıştır. Seçimler sonucunda AKP %40,87 oy oranı ile meclis çoğunluğunu kaybetmiş fakat 258 sandalye sayısı ile seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. CHP, %24,95 oy oranı ile 132 sandalye elde etmiş ve ikinci parti olmuştur. MHP, 80 milletvekili ile oyların %16,3'ünü almış ve sandalye sayısını bir önceki seçimlere göre arttırmıştır. Seçimin en büyük sürprizi ise seçimlere ilk kez katılan Halkların Demokratik Partisi (HDP) %13,12 oy oranı ile Meclis'te 80 milletvekili ile temsil edilmeye hak kazanmıştır⁶²⁹. Bu seçimlerde hiçbir parti tek başına iktidar gelebilecek oy sayısına ulaşmamış ve 2002 yılından bu yana tek partili iktidar yönetimi, bu seçimlerde bozulmuştur. Seçim sonrası koalisyon arayışları başlamıştır.

Bu seçimlerin, yukarıda da belirtildiği gibi, en büyük sürprizi Kürt seçmeninin menfaatlerini yansıtan HDP olmuştur. Barajı geçme ihtimali seçim öncesinde tam bir muammaya dönüşen HDP, elde ettiği %13,12'lik oranı ve 6 milyon oyla siyasal dengelerin değişmesini sağlamıştır. BDP/HDP'nin 2014 Yerel Seçimlerinde % 6,6'lık oy oranı, 2,8 milyon oy sayısı ve 10 Ağustos 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinde Selahattin Demirtaş'ın aldığı %9,8'lik oy oranı, 3,9 milyon oy ile karşılaştırıldığında, HDP'nin 7 Hazirandaki performansının büyük bir başarı olduğu ortadadır. Bu

⁶²⁸ E. Fuat Keyman, "Cumhurbaşkanı Erdoğan 7 Haziran seçimini nasıl okumalı?", *Aljazeera*, 24 Haziran 2015, <<http://www.aljazeera.com/tr/gorus/cumhurbaskani-erdogan-7-haziran-secimini-nasil-okumali>>, (erişim tarihi: 18.07.2015).

⁶²⁹ Coşkun Polat, Mehmet Ali Akkaya ve Kasım Binici, "07 Haziran 2015 Türkiye Genel Seçimleri Parti Bildirgelerinde Bilgi ve Belge Yönetimi ve Kütüphanecilik", *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt.2, Sayı. 29, 2015,s. 296-308.

başarının nereden kaynaklandığı sorusu da hem seçmenin davranışını anlamaya yönelik hem de seçim sonrasının en tartışmalı konularından birisini oluşturmaktadır⁶³⁰.

7 Haziran genel seçimlerinde parti programı, kampanya ve adayların yanında en belirgin figür, parti lideridir. Seçimlerde HDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş başta olmak üzere HDP’li yetkililerin seçim kampanyası süresi boyunca kullandıkları yumuşak ve toplumun her kesimini içine alan kapsayıcı dil ve Türkiyelileşme çabaları HDP’nin barajı aşmasında önemli bir adım olarak görülmektedir. HDP’nin, Türkiye’nin demokratikleşmesi, halkların ve inançların haklarına ulaşması konularında gösterdiği siyasal tutum, seçimde başarılı ve alternatif bir parti olmasını sağlamıştır. HDP’nin seçim süreci boyunca yürüttüğü kapsayıcı “Biz” politikası çok önemlidir ve “Bizler Meclise” sloganı da Türkiye’de ötekileştirilen kesimlerin seçim sırasında bir adresi konumuna gelmiştir⁶³¹.

7 Haziran 2015 seçimlerinde hem seçmenin sosyo-demografik özellikleri hem de oy verme davranışına ilişkin KONDA Araştırma ve Danışmanlık firması tarafından yapılan “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”⁶³² bütün Türkiye’de 150 binden fazla insanla yapılan görüşmeler neticesinde oluşturulmuştur. Bu çalışma geniş bir örnekleme dayandığı ve seçmenin sosyo-demografik özelliklerini ayrıntılı olarak incelediği ve oy kaymalarını analiz ettiği için; 7 Haziran 2015 genel seçimlerindeki seçmen davranışının yorumlanması açısından önemli bir referans niteliğindedir. Yapılan çalışma kapsamında AKP’li ve CHP’li seçmenlerin %49’unun, MHP’li

⁶³⁰ Ebru Aydın ve Nezih Onur Kuru, *2015 Genel Seçimlerinin Sürprizi: HDP*, (Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, 2015), s. 7-10.

⁶³¹ Halil Bayhan, “7 Haziran Seçimleri: HDP ve Kürtlerin Dönüşümü”, *Birikim Dergisi*, 4 Temmuz 2015, <<http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1229/7-haziran-secimleri-hdp-ve-kurtlerin-donusumu#.WLWX5PmLRRY>>, (erişim tarihi: 15.11.2015).

⁶³² “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 2015.

seçmenlerin %36'sının, HDP'li seçmenin %42'sinin kadın seçmenler tarafından desteklendiği görülmektedir. Araştırmaya göre parti seçmenlerinin yaş dağılımlarına bakılacak olursa, 2014 yerel seçimlerinde olduğu gibi AKP ve CHP seçmenlerinin ortalama %44'ünün 44 yaş ve üstü seçmen grubu tarafından desteklendiği gözlemlenmektedir. MHP'nin 29-43 yaş arası seçmen grubu, BDP'nin ise 18-28 yaş arası genç seçmen grubu tarafından daha çok destek aldığı görülmektedir. Parti seçmenlerinin eğitim durumu dikkate alınacak olursa genel olarak 2014 yerel seçimlerine benzer bir tablo dikkatleri çekmektedir. Yine KONDA tarafından yapılan araştırmaya göre, eğitim düzeyleri açısından AKP'ye oy verenlerin % 68'i lise seviyesinin altında eğitim düzeyine sahip iken, % 23'ü lise mezunu ve % 10'u üniversite mezunudur. CHP ve MHP seçmenleriye Türkiye ortalamasının üstünde bir eğitim düzeyine sahiptirler (CHP seçmeninin % 20'si ve MHP seçmeninin %15'i üniversite seviyesinde eğitim almıştır). HDP seçmeninde ise bir önceki yerel seçimlere göre üniversite mezunu seçmen oranında, %7 oranında bir artış yaşanmıştır. Bir önceki seçimlerde %4 olan üniversite mezunu oranı, bu seçimlerde %11'e ulaşmıştır. HDP'yi destekleyenlerin eğitim seviyelerindeki bu değişim, CHP'den HDP'ye oy kaymasının bir işareti olarak gösterilebilir⁶³³. Aylık gelir durumu açısından parti seçmenleri değerlendirilecek olursa, en yüksek gelir seviyesinin CHP seçmenine ait olduğu görülmektedir. CHP'li seçmenlerinin %33'ünün hanesine ayda ortalama 2000 TL'den fazla para girmektedir. Buna karşılık gelir seviyesi en düşük seçmenler HDP'lilerdir. HDP'li seçmenlerin % 20'sinin hanesine ayda ortalama 2000 TL'den fazla para girmektedir Mesleki durumlarına göre seçmenler değerlendirildiğinde, AKP'lilerin daha çok işçi, esnaf, ev kadını, işsiz kesimden; CHP'nin emekli, özel sektörde çalışan

⁶³³ “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 2015, s. 104. s. 68. s. 64.

ve öğrencilerden daha çok oy aldığı görülmektedir. Diğer partilerin ise yaklaşık olarak her meslek grubundan %5-%10 arasında oy aldığı dikkatleri çekmektedir. Parti seçmenlerinin etnik kökenlerine göre dağılımlarına bakıldığında zaman, HDP’li seçmenin %84’i etnik kimliğini Kürt olarak tanımlarken; bu rakam AKP’de %9, CHP’de %5’tir⁶³⁴. Din/mezhebe göre yerel seçim oylarına bakıldığında kendisini Sünni Müslüman olarak tanımlayan seçmenlerin %38’i AKP’ye oy verdiğini; %20’si CHP’ye, %14’ü ise MHP’ye %10’u ise HDP’ye oy verdiğini belirtmiştir. Bir önceki yerel seçimlerde AKP’deki bu oran %45 civarında iken, bu seçimlerde bu oranın %38’lere kadar gerilediği gözlemlenmektedir. HDP’de %5’lik bir artış dikkatleri çekmektedir. Bu durum da özellikle AKP’den, HDP’ye olan oy kaymasını gösterebilir. Seçmenlerin bölgelere göre dağılımları incelendiğinde AKP seçmenin Marmara’da, İç Anadolu ve Karadeniz Bölgesi’nde, CHP ve MHP seçmenin Ege ve Akdeniz gibi kıyı bölgelerde, HDP seçmenin Marmara, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde daha çok oy aldığı gözlemlenmiştir. Mekânsal ölçek değişmesi ile siyasal eğilimler arasında bağlantı kapsamında çalışma ele alındığında, çalışma kapsamında alt nüfus kriteri 500.000 olarak belirlenmiştir. Buna göre nüfusu 500.000 altı olan 53 ilin %42,7’sinde AKP’nin üstün olduğu gözlemlenirken, AKP’yi %18 ile MHP, %17,4 ile CHP ve %16,9 ile HDP izlemektedir. Nüfusu 500.000-1 milyon arası olan yerleşim yerlerinde ya da büyükşehirlerde yine %41 oranında AKP’nin üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. AKP’yi, sırasıyla %23,6 ile CHP, %15, 4 ile MHP ve %15,6 oy oranı ile HDP izlemektedir. Nüfusu 1 milyon fazla olan yerleşim yerlerinde AKP gene birinci olurken oy oranı %39,6’lara düşmüş, CHP ise oy oranını bu yerleşim yerlerinde %17’lerden %29,5’lere çıkarmıştır. CHP’yi %15,8 ile MHP ve %9,9 oy oranı HDP

⁶³⁴ “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”, *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 2015, s. 104. s. 68.

izlemektedir. Bu sonuçlarla beraber her ne kadar ölçek büyüdükçe düzenli olarak solun oylarında bir artış olduğu dikkatleri çekse de sağ eğilimin göreceli olarak ölçek büyümesine rağmen sol eğilim karşısında daha yüksek oranda oy aldığı görülmektedir. Son olarak sosyo-demografik özellikler dikkate alınarak geliştirilen bu çalışmanın sonuçlarına göre, oy kaymalarına ilişkin bir analiz de yapılmış ve bu analiz bulgularına göre, 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde HDP'nin oy artışının daha öncesinde AKP ve CHP'ye oy veren seçmenlerden geldiği belirlenmiştir. Yapılan analize göre, CHP seçmenlerinin %1,3'ü, AKP seçmenlerinin %6'sı bu seçimlerde stratejik ya da sezgisel olarak kendi partilerinin dışındaki bir partiyi desteklemiştir⁶³⁵.

Yapılan çalışmalar ve araştırmalar göstermektedir ki, Türkiye'de cemaat ve yolsuzluk iddiaları ile beraber iyice artan siyasal kutuplaşma ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bu gerginliği iyice artıran söylemleri, 7 Haziran genel seçim sonuçlarına AKP aleyhine yansımış; seçmen oylarıyla HDP'yi de Meclise taşıyarak Meclis'teki temsiliyet oranını %81'den %97'ye çıkarmıştır. "Seçim sonucunda, AKP'nin oy kaybı, buna karşın seçmenin "Uzlaşın" mesajı ve toplumun % 97'sinin temsil edildiği Meclis yapısının ortaya çıkması, seçmenin kutuplaşmanın ötesinde daha adil bir toplum düzeni isteğini ortaya koymuştur"⁶³⁶. Seçimlerde büyük oranda hem AKP hem de CHP seçmenlerinin toplam %7'si, stratejik olarak HDP'yi desteklemişlerdir. AKP seçmeni kendi partisine tepki ya da ceza olarak, CHP seçmeni ise iktidarın seçimleri kaybetmesi için taktiksel olarak HDP'ye oy vermişler ve onun Meclis'te temsil edilmesini sağlamışlardır. AKP ve CHP seçmenlerinin bu davranışı, tipik bir sezgisel

⁶³⁵ "7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi", *KONDA Araştırma ve Danışmanlık*, 2015, s.51.

⁶³⁶ Fuat Keyman, "Cumhurbaşkanı Erdoğan 7 Haziran seçimini nasıl okumalı?", *Aljazeera*, 24 Haziran 2015, <<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/cumhurbaskani-erdogan-7-haziran-secimini-nasil-okumali>>, (erişim tarihi: 18.07.2015).

ya da stratejik oy verme davranışıdır⁶³⁷. Hatırlanacağı üzere sezgisel oy verme davranışında, parti seçmenleri kendi partilerine kızmış ve onları cezalandırmak isterse, sezgilerine ve kendisi gibi düşünen kişilerin görüşlerine güvenerek, sonuçları değiştireceğine inandıkları başka bir partiye oy verirler⁶³⁸. Dolayısıyla bu seçimlerde CHP ve AKP seçmenleri genel itibariyle AKP'nin politikalarına karşı durarak HDP'yi desteklemişlerdir. HDP'ye yönelen taktik/emanet oyları, HDP'nin barajı aşmasını sağlamıştır. Sonuç olarak 7 Haziran seçimleri ile seçmen iktidardaki partiye önemli bir uyarı mesajı vermek istemiştir. Seçmenin tüm uyarı mesajlarına rağmen; 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde başta iktidar partisi olmak üzere Meclis'e giren partiler, 45 gün içinde hükümeti kurmak için koalisyon görüşmelerinden başarılı bir netice elde edememişler, YSK, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın seçimlerin yenilenmesi kararının ardından 1 Kasım 2015'te seçimlerin tekrar yapılması kararını açıklamıştır⁶³⁹.

1 Kasım 2015'te genel seçimlerine Türkiye tarihinin en aşırı terör eylemlerine tanık olarak gitmiştir⁶⁴⁰. Hatta bu eylemler 1 Kasım seçimlerini normal siyasal parti rekabetinin dışına taşımıştır. Katılım oranının %87,40'larda olduğu bu seçimlerde AKP kaybettiği oyları geri alarak, %49,50 oy oranı ve 317 milletvekili ile birinci parti olmuş ve tek başına iktidara gelmiştir. AKP'yi, %25,32 oy oranı 134 milletvekili ile

⁶³⁷ Erol Erdoğan, "Seçmen davranışı stratejik oy", *Yeni Şafak Gazetesi*, 3 Kasım 2015, < <http://www.yenisafak.com/hayat/secmen-davranisi-stratejik-oy-2340324>>, (erişim tarihi: 17.12.2015).

⁶³⁸ Demir, **op.cit.**,s.133-204.

⁶³⁹ "YSK Başkanı erken seçim tarihini açıkladı: 1 Kasım 2015", *Hürriyet Gazetesi*, 25 Ağustos 2015, < <http://www.hurriyet.com.tr/ysk-baskani-erken-secim-tarihini-acikladi-1-kasim-2015-29901387>>, (erişim tarihi: 25.09.2015).

⁶⁴⁰ İstanbul - BİA Haber Merkezi, "1 Kasım 2015'e Doğru AK Parti, CHP, MHP ve HDP'nin Seçim Beyannamelerinin Değerlendirilmesi", *Stratejik Düşünce Enstitüsü*, Ekim 2015, Ankara, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/7%20KASIM%20SEC%C4%B0M_BEYANNAMES%C4%B0_WEB.pdf>, (erişim tarihi: 11.12.2015).

CHP, CHP'yi %11,90 oy oranı ve 40 milletvekili ile MHP, MHP'yi de %10, 76 oy oranı ve 59 milletvekili ile HDP izlemektedir.

7 Haziran-1 Kasım seçimleri arasında AKP'nin tekrar birinci parti olmasının en büyük nedeni, seçmeni ikna edici mesaj stratejilerinden özellikle "korku çekiciliği"nden yararlanmış olması olarak gösterilmektedir⁶⁴¹. Hatırlanacak olursa korku çekiciliği, genel olarak duygusal öğelerin ön planda tutulduğu, fakat rasyonel yönleri de barındıran tutum temelli bir ikna tekniğidir⁶⁴². Parti veya adaylar tarafından bu araç kullanılırken, "diğer rakip parti ya da adayın seçimi kazanmasıyla ülkenin çok kötü günler geçireceği, temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanacağı, ekonomik durumun kötüye gideceği, istikrarın kaybolacağı gibi mesajlar kullanılmıştır"⁶⁴³. Dolayısıyla, AKP, seçim kampanyası süresinde, "kazanımlarımız kaybolacak, hükümet bozulursa istikrar kaybolur", "Ben olmazsam diğerleri bu ülkeyi yönetemez" gibi ⁶⁴⁴ mesajlar ile seçimde bir korku yaratmayı başarmış ve kaybettiği oyları yeniden kazanmıştır⁶⁴⁵. Seçimlerin en büyük kaybedenlerinden birisi de seçimler öncesi kamuoyu araştırmaları ve seçim tahminleri yapan anket firmalarıdır. Seçim sonuçları açıklandığında kamuoyu araştırma sonuçlarını yayımlayan 9 kamuoyu araştırma firmasının biri⁶⁴⁶ dışında, diğerlerinin tahminleri tutmamıştır. Seçimler için 9

⁶⁴¹ "Manşetlerde 1 Kasım Seçimleri", *Bianet*, 2 Kasım 2015,

<<http://bianet.org/bianet/siyaset/168878-mansetlerde-1-kasim-secimleri>>, (erişim tarihi: 02.11.2015).

⁶⁴² Kalender, **op.cit.**,s.132.

⁶⁴³ Çavuşoğlu ve Pekkaya, **op.cit.** s 91- 94.

⁶⁴⁴ Selin Ongun, "Demokrasiyi Sürdürmek Mümkün Mü, Sanmıyorum", *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Kasım 2015,

<http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/411805/ Demokrasiyi_surdurmek_mumkun_mu_sanmiyorum_.html>, (erişim tarihi: 10.11.2015).

⁶⁴⁵ Tanju Tosun ve Gülgün Erdoğan Tosun, "Kazananı ve Kaybedenleriyle 1 Kasım Seçimleri", *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi*, 9 (19-20), Ocak-Aralık 2015, s.1-23

⁶⁴⁶ 1 Kasım 2015 genel seçimlerine ilişkin 9 kamuoyu araştırma firması, seçimlerden önce yaptıkları son kamuoyu araştırmasına göre seçim tahminlerini yayımlamışlardır. Bu sonuçlar arasında A&G (Adil Gür) tarafından yapılan son araştırmaya ve tahminlere göre AKP% 47,2, CHP %25,2, MHP %13,5, HDP %12,2 ve diğerleri %1,8 oy alacaktır. Bu sonuçlar 1 Kasım 2015 genel seçimlerini Türkiye özelinde en yakın tahmin eden firma olmuştur. Diğer firmaların detaylarına bakmak için bkz:

kamuoyu araştırma firmasının yapmış olduğu tahminler, 7 Haziran seçim sonuçları ile benzerlik taşımaktadır. 7 Haziran seçim sonuçlarında anket firmalarının yapmış oldukları ortalama tahminler, AKP için; %43,3 CHP için, %27,3, MHP için %14, HDP için %13 ve diğer partiler %3 oranında oy alacaktır. Anket firmalarının tahminlerine göre, hiç bir parti tıpkı 7 Haziran seçim sonuçlarında olduğu gibi tek başına iktidar olabilecek mutlak çoğunluğa erişemeyecektir. Ancak bilindiği üzere, gerçek sonuçlar⁶⁴⁷ tahminlerden farklı olmuş; AKP %49,50 oranı ile mutlak çoğunluğu sağlamış ve tek başına iktidar olarak, anket firmalarının büyük bir çoğunluğunu yanıltmıştır. Anket firmalarının bu başarısızlığı, ulusal düzeyde önemli tartışmalara sahne olmuştur. Kalaycıoğlu'na göre, bu kaybın en büyük nedeni, kaotik ortam nedeniyle anket firmalarının seçmene kolay ulaşamaması, yüz yüze görüşme yapmaktan kaçınması; onun yerine telefonla görüşme yaparak kamuoyunun nabzını tutmasıdır⁶⁴⁸.

7 Haziran'ın ardından bitmeyen koalisyon görüşmeleri sonrasında seçmen Haziran'da iktidara verdiği mesajı geri alarak, AKP'yi tekrar tek başına iktidara getirmiştir. Seçimde, tek başına iktidar olmamanın büyük bir kaosu getireceği endişesi, ekonomik, siyasal ve demokratik taleplerin, özgürlüklerin önüne geçmiştir. Bu tablo ile beraber hâkim parti sistemi Türkiye'deki varlığını ve yerini tekrar

“Dokuz araştırma şirketinin 1 Kasım tahminlerine göre hangi parti, yüzde kaç oy alıyor? ”, 21 Ekim 2015, <<https://t24.com.tr/haber/dokuz-anket-sirketinin-1-kasim-tahmininlere-gore-hangi-parti-yuzde-kac-oy-aldi.313836>>, (2 Kasım 2015).

⁶⁴⁷ 7 Haziran 2015 genel seçim sonuçlarına göre; AKP %40,87 oy oranı ile meclis çoğunluğunu kaybetmiş fakat 258 sandalye sayısı ile seçimlerden birinci parti olarak çıkmıştır. CHP, %24,95 oy oranı ile 132 sandalye elde etmiş ve ikinci parti olmuştur. MHP, 80 milletvekili ile oyların %16,3'ünü almış ve sandalye sayısını bir önceki seçimlere göre arttırmıştır. Seçimin en büyük sürprizi ise, seçimlere ilk kez katılan Halkların Demokratik Partisi (HDP) %13,12 oy oranı ile parlamentoda 80 milletvekili ile temsil edilmeye hak kazanmıştır. Detaylı bilgi için bkz: “7 Haziran 2015 genel seçim sonuçları”, <<http://www.ysk.gov.tr/>> adresinden yayımladığı resim sonuçlardan alınmıştır.

⁶⁴⁸ Emel Temel, “Kamuoyu araştırma şirketleri neden yanıldı?”, 2 Kasım 2015, <http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151102_secim_arastirma_sirketleri>, (erişim tarihi: 2.11.2015).

güçlendirmiştir. Hâkim parti sistemine vurgu yapan Kalaycıoğlu bu seçimlerde AKP'nin yüksek bir oy oranıyla seçimleri kazanmasını özellikle iki nedene bağlamaktadır: Bunlardan birincisi, “PKK terör örgünün resmi yüzü’ olarak lanse edilen HDP üzerinde büyük bir baskı kurulması”, ikincisi ise AKP'nin istikrar vurgusu propagandasını çok iyi yürütmesi olarak gösterilmektedir.⁶⁴⁹

Kasım 2015 seçimlerinden sonra seçmen davranışının analiz edildiği diğer bir araştırmaya⁶⁵⁰ göre, 7 Haziran seçimlerinde AKP için oy kullanmayan 1,6 milyon seçmenin büyük bir kısmı, oyunu AKP lehine kullanmıştır. Yine bu araştırmaya göre, Türkiye siyasetindeki ve muhalefetteki alternatifsizliğin, istikrarın bozulma endişesinin, seçmeni böyle bir davranışa itme ihtimali kuvvetlidir⁶⁵¹. Yapılan bir başka araştırmaya göre de AKP'nin 7 Haziran'dan sonra MHP'den 4,42 puan, HDP'den 2,28 puan, CHP'den 0,72 puan ve diğer siyasal partilerin seçmenlerinden 3,4 puan oy aldığı belirtilmiş ve AKP'den en çok oy, bir önceki seçimde ona oy vermeyenlerden gelmiştir⁶⁵².

Sonuç olarak, ortalama %40'a yakın bir seçmen tabanına sahip olan AKP'nin, 1 Kasım seçimlerinden daha da güçlenerek çıkması, büyük ölçüde 7 Hazirandan sonra, ülkede yaşanan siyasal ve ekonomik belirsizliği seçmenin kabullenmemesi, güven ve

⁶⁴⁹ Emel Temel, “Kamuoyu araştırma şirketleri neden yanıldı?”, 2 Kasım 2015, <http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151102_secim_arastirma_sirketleri>, (erişim tarihi: 2.11.2015).

⁶⁵⁰ “Kasım 2015 Seçim Analizi ve Oy Geçişleri”, <<http://cilekagaci.com/2015/11/05/kasim-2015-secim-analizi-ve-oy-gecisleri/>>, 05.11.2015 (erişim tarihi: 12.11.2015).

⁶⁵¹ “Kasım 2015 Seçim Analizi ve Oy Geçişleri”, <<http://cilekagaci.com/2015/11/05/kasim-2015-secim-analizi-ve-oy-gecisleri/>>, 05.11.2015 (erişim tarihi: 12.11.2015).

⁶⁵² Emrah Aslan, Batuhan Kurtaran, “Kazananlar, Kaybedenler ve CHP”, *Yeniarayış*, 11 Kasım 2015. <yeniarayis.com>, (erişim tarihi: 12.11.2015).

istikrar arayışıyla yeniden bu partiye yönelimiyle ilgili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2000’li yıllar Türkiye için hâkim parti sisteminin yerleştiği bir dönem olmuştur. Bu yıllardan itibaren tek partili iktidar dönemi Türkiye’de yeniden resmen başlamıştır. Bu dönemde artık yerel ve genel seçimler ayrımı çoğunlukla kaybolmuş, yerel seçimlere genel seçimler havasında gidilmiştir. Yerel seçimlerde etkili olan aday imajı ve hizmetler, AKP’nin seçim kazandığı belediyelerde, parti ve lider kadar etkili olmamıştır. Seçmen davranışı açısından 2002-2006 yıllarında en çok i) ekonomi, ii) partinin felsefesi ve ideolojisi, iii) dini değerlere yakınlığı, iv) lider ve liderin karizması, etkili faktörlerdendir. Bu faktörlerden özellikle lider, ideoloji, din ve ekonomi politiği seçmenin kararında belirleyici faktörler olmuştur. Yaşanan 2001 krizi ile beraber AKP’nin Türkiye ekonomisinin gelişmesine yönelik icraatı, 2002-2006 yılları arasında yapılan seçimlerle ödüllendirilmiştir. Bu yıllarla beraber yapılan araştırmalarda, seçmende AKP’ye yönelik parti kimliğinin gelişmeye başladığını göstermiş ve bu gelişmede %40 oranında ailenin etkili olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında, sosyo-demografik özelliklere göre yapılan araştırmalarda, her bir seçme grubunun benzer sosyo-demografik özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin AKP seçmeni daha çok 44 yaş ve üstü, ortaokul altı, yoksul gruptan oy alırken, CHP en az lise mezunu, hanehalkı gelirinin Türkiye ortalamasının üzerinde olan seçmen grubundan oy almaktadır.

2007-2015 dönemi, yerel yönetim yasalarında yapılan değişiklikler, ekonomik daralmalar, iktidara ilişkin yolsuzluk söylemleri ve AKP-Cemaat gerginlikleri, seçmenlerin ötekileştirilmesi sonucunda yaşanan Gezi Eylemleri gibi toplumsal hareketler ve 2015’in ortasından itibaren artan terör olayları, seçim çehresini (7

Haziran 2015 genel seçimleri dışında) değiştirmeye etkili olmamıştır. Hatta 2002'den sonra en son 1 Kasım 2015 genel seçimleri ile beraber AKP'nin hâkim parti sistemi Türkiye'ye iyice yerleşmiş ve AKP'nin kitle partisi özelliği iyice sağlamlaşmıştır. Sonuç olarak, 2002 yılından bu yana, "seçmen kendi menfaatlerini koruduğuna ve kendi ideolojik görüşünü temsil ettiğine inandığı partileri desteklemiştir. İktidar maliyeti, ekonomik başarımlar gibi faktörler sabit tutulduğunda, seçmen bir önceki seçimde oy verdiği partiyi tutmaya devam etmiştir⁶⁵³.

II. 1980'den Günümüze Ankara İlinde Seçmen Davranışının Analizi

Çalışmanın Ankara ili Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyelerinde belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisine yönelik alan araştırmasının analizlerine ışık tutması amacıyla, bu kısımda, Ankara belediye/ büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçim sonuçlarının seçmen davranışı üzerindeki etkisi, Türkiye'de yerel yönetimlerde yeniden yapılanma sürecinin başladığı 1984 yılından günümüze kadar ele alınacaktır. Çalışmada Ankara ilinde seçimlerin 1980 yılı ile birlikte ele alınmasının nedenleri arasında; 23 Mart 1984 tarihinde kabul edilerek yasalaşan 3030 sayılı Kanun ile birlikte Ankara'nın da büyükşehir belediyesi statüsü kazanması ve seçim sonuçlarına ilişkin verilere bu yıllarla beraber daha kolay ulaşılması olarak gösterilebilir. Çalışmada bu yılların tercih edilmesinin diğer bir nedeni ise yerel seçimlerde 1994 yılından itibaren 5 dönem üst üste büyükşehir belediye başkanı olan İ. Melih Gökçek'in ve sunmuş olduğu hizmetlerin yerel seçimlerde etkisi olup olmadığının tespit edilmesidir. Çalışmada yıllar itibarıyla yerel yönetimlerin hizmet politikasını etkileyen faktörler değişse bile, 5 dönem üst üste aynı belediye başkanı ile devam edilmesi Ankara ilinde başkan faktörünün ya da aday imajının, seçmen

⁶⁵³ "Prof. Dr. Akarca, TEPAV'da İktidarın Oy Oranını Hesapladı", TEPAV, 3 Haziran 2011, < <http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/2149>>, (erişim tarihi: 14.11.201).

davranışında önemli bir etken olduğunu düşündürmektedir. Bu düşünceden hareketle, Ankara'nın büyükşehir belediyesi olma süreci ve Ankara'da aday imajının etkisini kısmen belirleyebilmek amacıyla, Gökçek'ten 2 önceki dönemden başlayarak Ankara'da yerel ve genel seçim sonuçları değerlendirilmeye alınmıştır.

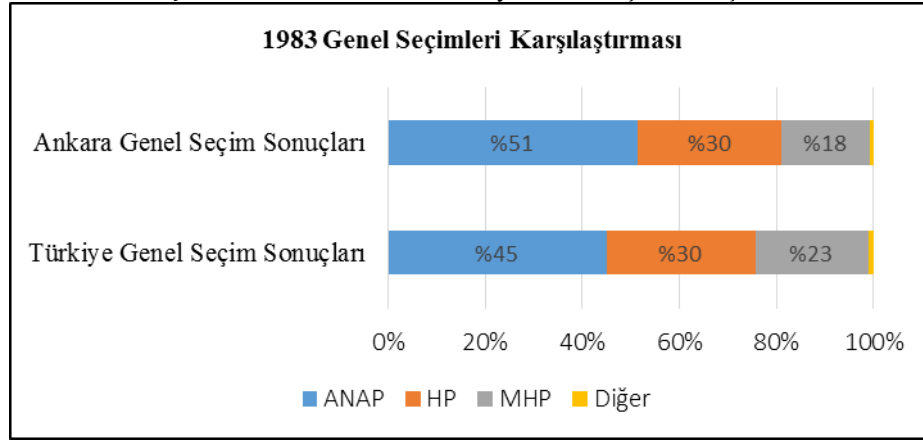
Ankara için genel ve yerel seçimler sonucunda seçmen davranışına yönelik yapılan çalışmalar son derece sınırlıdır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında, Ankara'da yerel ve genel seçim sonuçlarına göre, seçmen davranışının yorumlanmasında; eğer ilgili seçim dönemine ilişkin Ankara ve Türkiye'deki seçim sonuçlarında benzer eğilimler söz konusu ise Türkiye'de o döneme ilişkin olarak seçmen davranışı üzerine yapılan tespitler, Ankara için de geçerli sayılmıştır.

Genel seçimlerde, Ankara ilinin Türkiye genel görünümünün bir yansıması olduğu ve seçmenin Türkiye'deki genel seçimlerle benzer davranışlar sergilediği düşünülmektedir. Türkiye'de belirli seçim dönemleri dışında yerel ve genel seçimler ayrımı kaybolduğu için, yerel ve genel seçimlerin Ankara'da birbirlerini etkileyip etkilemediği de bu kısımda araştırılmıştır.

A. 1983 Ankara İli Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

Türkiye'de 1980 askeri darbesinin ardından 1983'te yapılan ilk genel seçimlerde, ekonomi temelli serbest piyasaya yönelik mesajları ile Turgut Özal liderliğindeki ANAP ülkede %45,14 oy oranı ile birinci parti olmuştur. ANAP'ın birinciliğinin en görünür biçimde yaşandığı illerden birisi de başkent Ankara olmuştur. Ankara'da oyların yarısını kazanan (%51,41) ANAP, önemli bir başarı elde etmiştir. Diğer partilerin Ankara'da aldıkları oy oranları ile Türkiye'deki toplam oy oranları arasında iki-üç puanlık farklılıklar dışında paralellik gözlemlenmektedir.

Şekil 5: 1983 Ankara ve Türkiye Genel Seçim Sonuçları

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> alınan verilerden oluşturulmuştur.

Şekil-5'e göre, Ankara'da %51,4 oy oranı ile ANAP ülke toplamından %6 puan fazla oy almıştır. Ankara iline bağlı Altındağ, Yenimahalle ve Çankaya ilçelerinin yanında, 18 belediye ve köy teşkilatı da (Sadece Nallıhan Turgut Sunalp'in partisi MDP'yi desteklemiştir), ANAP'ı desteklemiştir. MDP ise Ankara'da %18,72 oy oranı ile ülke toplamından %3 puan daha düşük oy almasıdır. Bir önceki seçimlerde merkez soldan CHP'yi destekleyen Altındağ, Bala, Çankaya, Delice, Elmadağ, Haymana, Keskin, Kırıkkale, Ankara Merkez, Sulakyurt, Şereflikoçhisar ve Yenimahalle'nin bu seçimlerdeki oyları merkez soldan, merkez sağ destekleyen ANAP'a kaymıştır.

Tablo 4: Ankara İlçeleri 1983 Genel Seçim Sonuçları

1983 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması	1977 Genel Seçimleri Kazanan Parti	1983 Genel Seçim Sonuçları Kazanan Parti	1983 Genel Seçimleri Oy Oranı
Altındağ	CHP	ANAP	%55,1
Ayaş	AP	ANAP	%59,1
Bala	CHP	ANAP	%40,8
Bey pazarı	AP	ANAP	%67,2
Çamlıdere	AP	ANAP	%47,8
Çankaya	CHP	ANAP	%47,0
Çubuk	AP	ANAP	%69,6
Delice	CHP	ANAP	%46,4
Elmadağ	CHP	ANAP	%45,2
Güdül	AP	ANAP	%48,4
Haymana	CHP	ANAP	%38,9
Kalecik	AP	ANAP	%49,4
Keskin	CHP	ANAP	%51,7
Kırıkkale	CHP	ANAP	%49,4

Kızılcahamam	AP	ANAP	%61,9
Nallıhan	AP	MDP	%44,4
Polatlı	AP	ANAP	%59,1
Sulakyurt	CHP	ANAP	%40,6
Şereflikoçhisar	CHP	ANAP	%42,6
Yenimahalle	CHP	ANAP	%57,2

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Her ne kadar 1983 genel seçimleri üzerinde Ankara'daki seçmen davranışına yönelik bir çalışma yapılmamış olsa da 1983 genel seçimlerinde Ankara'da ve Türkiye'deki seçim sonuçlarının birbirlerine yakın olması nedeniyle, 1983 genel seçimlerinde Türk seçmen davranışı ile Ankara'daki seçmen davranışının birbirine benzediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Buna göre, bir önceki bölümde Türkiye'de 1983 genel seçimlerinde seçmeni etkileyen faktörler ve seçmen davranışının tartışıldığı yaklaşımların, Ankara'nın bütünü içinde geçerli olduğu söylenebilir. Buna göre 1983 genel seçimlerinde Türk seçmenin etkilendiği;

- 1983 seçimlerinde sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımların alt bileşenlerini oluşturan dini ve ideolojik faktörler,
- Özal'ın liderlik vasfı, siyasal pazarlama yaklaşımı çerçevesinde orta direk sloganı ile halkla bütünleşmesinin yarattığı etki,
- Siyasal pazarlama yaklaşımı içerisinde Özal'ın ekonomik vaatleri ile beraber başta TV olmak üzere kitle iletişim araçlarını iyi kullanması,
- Sezgisel yaklaşımın sonucu olarak seçmenin askeri yönetime tepki olarak oylarını MDP'ye değil ANAP'a vermesi,
- Ekonomik oy verme davranışı kapsamında ANAP'ın ekonominin geleceği için yeni vaatlerle seçmeni ikna etmesi;

Ankara'da yaşayan seçmenin genel davranış özellikleri olarak da sıralanabilir.

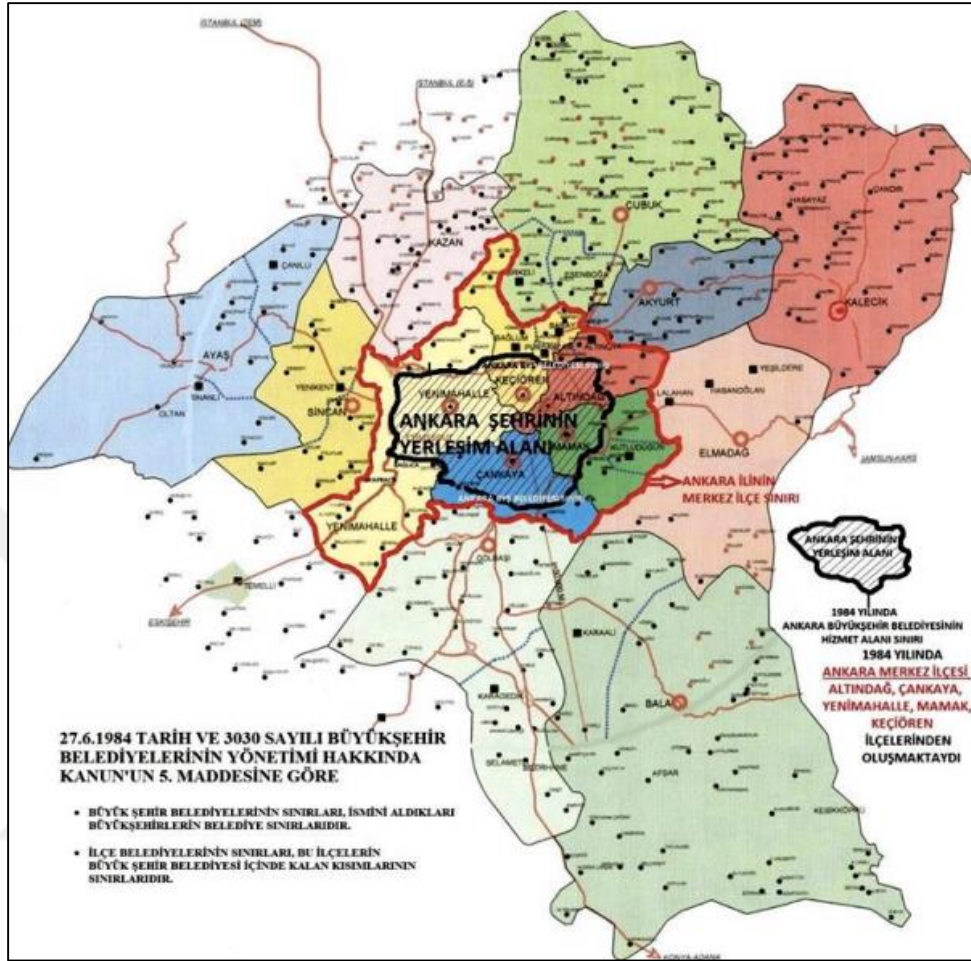
B. 1984 tarihli Ankara Büyükşehir Belediyesi Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

Ankara Belediyesi, 1984'te Büyükşehir Belediyesi statüsüne kavuşmadan önce Çankaya (1936), Altındağ (1953), Yenimahalle (1957) semtlerinde kaymakamlık örgütleri kurulmuş; bu 3 ilçenin Ankara Belediyesi'nin sınırları içinde kalan kesimleri Ankara büyükşehrini oluşturmuştur. 1983 yılında kabul edilen 2963 sayılı Kanunla Çankaya ilçesinin bölünmesiyle Mamak ilçesi, Altındağ ilçesinin bölünmesi ile Keçiören ilçesi kurulmuştur⁶⁵⁴. 1984 yılına gelindiğinde, 3030 sayılı Büyükşehir Kanunu ile İstanbul ve İzmir'in yanında, Ankara Belediyesi'ne de büyükşehir belediyesi statüsü kazandırılmış ve şehrin büyükşehir belediye sınırları içinde kalan kesimleri ile büyükşehir belediye sınırları dışında kalan köyler ve belediye teşkilatlı yerleşmeler, bu ilçeler tarafından paylaşılmıştır. Ankara Belediyesi'nin yönetsel sınırları içinde yer alan Altındağ, Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Keçiören merkez ilçeleri, büyükşehir sınırları içine alınmıştır. Bu ilçelere bağlı köyler ve belediye teşkilatlı yerleşmeler, Ankara Büyükşehir Belediyesinin hizmet alanı dışında bırakılmışlardır⁶⁵⁵. Sincan ve Gölbaşı da 1983 yılında çıkartılan aynı Kanun ile (2963 sayılı Kanun) ilçe merkezi haline getirilmişlerdir. Bu iki ilçe, Altındağ, Çankaya, Keçiören, Yenimahalle, Mamak ilçeleri gibi Ankara şehrini oluşturacak şekilde bütünleşmedikleri ve merkeze uzak oldukları için aşağıda Şekil-6'da da gösterildiği üzere, Ankara ilinin merkez ilçeleri arasında yer almamışlardır.

⁶⁵⁴ Ali Özçağlar ve Rüya Bayar, "Yönetmel Coğrafya, Arazi Kullanımı, Planlama, Cbs Uygulamaları", Türkiye Coğrafya ve Uygulama Araştırma Merkezi, 2014, s.177, <http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp8_19.pdf>, (erişim tarihi: 18.11.2015).

⁶⁵⁵ Özçağlar ve Bayar, **op.cit.**,s 177-178.

Şekil 6: Ankara Şehrinin Yerleşim Alanı

Kaynak: Ali Özçağlar ve Rüya Bayar, “Yönetmelik Coğrafya, Arazi Kullanımı, Planlama, Cbs Uygulamaları”, Türkiye Coğrafya ve Uygulama Araştırma Merkezi, 2014, s.181. http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/sem8_19.pdf, (erişim tarihi: 15.03.2016).

3030 sayılı Büyükşehir Kanunu ile İstanbul, İzmir ve Ankara’nın büyükşehir statüsü kazanmasının hemen ardından, 25 Mart 1984’te Türkiye’de yerel seçimler yapılmıştır. Bu seçimlerde merkez ilçelerdeki Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle seçmenleri hem büyükşehir hem de ilçe belediye başkanları için oy kullanmışlardır. Merkez ilçeler dışındaki ilçeler ve belde belediyeleri de kendi belediye başkanları için oy kullanmışlardır.

Yerel seçim yarışında, seçime katılan 4 partinin Ankara büyükşehir belediye başkan adaylarının hizmet vaatleri birbirinden farklıydı. ANAP ülkenin tümünde

gecekondularda yaşayanlara yönelik söylem ve vaatlerini geliştirmiş ve seçimden önce gecekonduya yaşayanlara “tapu tahsis belgesi” dağıtmış, seçimlere 1 ay kala da “imar affını”⁶⁵⁶ çıkarmıştır. ANAP’ın Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Mehmet Altınsoy da gecekonduya yaşayanlar üzerinden, seçmenleri etkilemeye çalışmıştır. Ayrıca Altınsoy, Ankara için ağırlıklı olarak bitmemiş projeler için aday olduğunu belirtmiştir⁶⁵⁷. Halkçı Parti’nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Turan Timuçin de seçilmesi halinde gecekonduculara sosyal konut yapma sözü vermiştir⁶⁵⁸. SODEP Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Vedat Dalokay da seçim dönemi boyunca 25 Martı, genel olarak sınıf mücadelesi perspektifinden değerlendiren tek aday olmuş ve “25 Martta sandıktan ben çıkarsam, Özal’a, ‘kendine başka halk ara’ diyeceğim. 25 Mart, sermaye ile halkın kavgasıdır...” diyerek, Ankaralıyı mesaj stratejisi üzerinden etkilemeye çalışmıştır⁶⁵⁹. MDP’nin Ankara adayı Cemil Erkök ise Ankara için metro hizmeti ile gündeme gelmiştir⁶⁶⁰.

Şekil-7’ye göre, Türkiye’deki yerel seçim sonuçları ile Ankara yerel seçim sonuçları karşılaştırıldığında ANAP Türkiye’de olduğu gibi büyükşehir Ankara’da da %53,07 oy oranı ile geçerli oyların yarısını kazanmıştır. Böylelikle dönemin ANAP’lı Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Mehmet Altınsoy, büyükşehir belediye başkanı olmaya hak kazanmıştır.

⁶⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: 24 Şubat 1984 tarihli ve 2981 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun”, Yayımlandığı Resmi Gazete: Tarih: 8/3/1984, Sayı:18335.

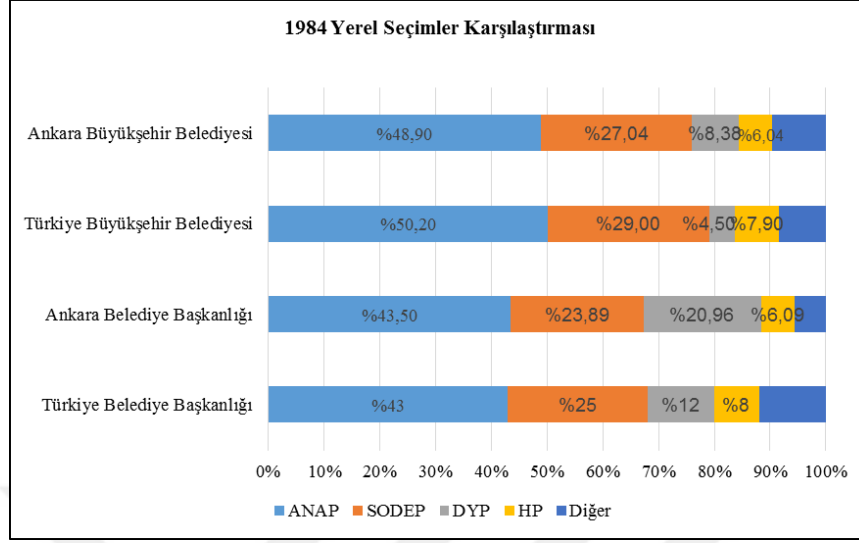
⁶⁵⁷ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 180-186.

⁶⁵⁸ Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 145-146.

⁶⁵⁹ Mustafa Şener, “1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, 2010, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

⁶⁶⁰ Turan, **op.cit.**,s. 203.

Şekil 7: 1984 Yerel Seçim Sonuçları

Kaynak: http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=06&yil=1984 alınan veriler, derlenerek oluşturulmuştur.

Ankara iline bağlı 4 büyükşehir ilçe belediyesi dâhil toplam 24 ilçe belediyesi ve bu ilçelere bağlı, 35 belde belediyesinde, (toplam 59 belediyenin, 37'sinde) ANAP'ın üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. Aşağıda Tablo-5'te, ayrıca 19 büyükşehir olmayan ilçe belediyeleri ve büyükşehir olan 5 ilçe belediyelerinin ayrı ayrı başkanlarına ve 1983 genel seçimlerinin yerel seçimlere etkisine yer verilmiştir.

Tablo 5: Ankara Büyükşehir İlçe Belediyelerinin Seçim Sonuçları

1984 Yerel Seçimlerinde Kazanan Parti		1987 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	1984 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		İlçe Belediye Başkanı Oy Oranı	1984 Yerel Seçimlerinde Büyükşehirde Kazanan Aday ve Parti	
			Parti	Aday		Parti	Aday
Ankara Büyükşehir					%53,17	ANAP	Mehmet Altınsoy
Büyükşehir İlçe	Altındağ	ANAP	ANAP	Muzaffer Atılgan	%58,35	ANAP	Mehmet Altınsoy
Büyükşehir İlçe	Çankaya	ANAP	ANAP	Erdoğan Yavuzlar	%47,92	ANAP	Mehmet Altınsoy
Büyükşehir İlçe	Keçiören	ANAP	ANAP	İ.Melih Gökçek	%56,59	ANAP	Mehmet Altınsoy
Büyükşehir İlçe	Mamak	ANAP	ANAP	Mehmet Akgün	%50,02	ANAP	Mehmet Altınsoy
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	ANAP	ANAP	Mustafa Vuran	%55,86	ANAP	Mehmet Altınsoy

Kaynak: http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=06&yil=1984 alınan veriler, derlenerek oluşturulmuştur.

Büyükşehir ilçe belediyelerinde, yukarıda da görüldüğü üzere 5 büyükşehir ilçe belediyesi hem ilçede hem de büyükşehirde aynı partinin adaylarını desteklemişlerdir. Ayrıca, bu belediyelerde 1983 tarihli genel seçim sonuçları ile 1984 tarihli ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı sonuçları ANAP açısından tamamen benzerlik taşımaktadır. Büyükşehir dışında kalan ilçe belediyelerindeki belediye başkanlığı seçimlerinde adayın önemine yönelik seçmen algısı incelendiğinde; Ankara iline bağlı 19 ilçe belediyesinin 6'sında 1 yıl önceki genel seçimlerde desteklenen, ANAP'ın dışında, ilçe belediyesinde başka partilerin adaylarının seçildiği görülmektedir. Örneğin, Kalecik ilçesinde genel seçimlerin aksine ilçe belediyesinde SODEP'li aday Halit Cevri Aslangil, başkanlığı kazanmıştır. Bunun gibi Elmadağ, Kırıkkale, Nallıhan, Sulakyurt, Şereflikoçhisar ilçeleri de genel seçimlerden farklı bir partiye oy vermiştir. Her ne kadar Ankara ilinde bu döneme ilişkin seçmen davranışına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmasa da yerel ve genel seçimlerde bu ilçeler için partiler arasında görülen farklılıklarda aday imajı veya başkan adayının seçmen tarafından beğenilmesi etkili olmuş olabilir yorumunun yapılması yanlış olmayacaktır. Altı çizilmesi gereken bir diğer nokta da 1984 yerel seçimleri ile beraber, ilerleyen dönemlerde büyükşehir belediye başkanı olarak adından sıkça söz ettirecek İ. Melih Gökçek'in, ANAP'tan Keçiören Belediye Başkanlığı'na seçilmiş olmasıdır.

Tablo 6: Ankara İlçe Belediyeleri 1984 Yerel Seçim Sonuçları

1984 Yerel Seçimlerinde Kazanan Parti ve Aday		1983 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	1984 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		İlçe Belediye Başkanı Oy Oranı
			Parti	Aday	
Ankara Belediyesi					%43,5
İlçe Bel.	Ayaş	ANAP	ANAP	Mehmet Çelebier	%50,6
İlçe Bel.	Bala	ANAP	ANAP	Fethi Bayatlı	%53,0
İlçe Bel.	Beypazarı	ANAP	BĞMSZ	İbrahim Demir	%41,5
İlçe Bel.	Çamlıdere	ANAP	ANAP	Ahmet Hamdi Gürel	%54,97
İlçe Bel.	Çubuk	ANAP	ANAP	Veli Neşeli	%48,8

İlçe Bel.	Delice	ANAP	ANAP	Ekrem Karakaya	%63,5
İlçe Bel.	Elmadağ	ANAP	BĞMSZ	Şevket Kurusakız	%38,31
İlçe Bel.	Gölbaşı	**	ANAP	Mümtaz Sarıtaş	%48,0
İlçe Bel.	Güdül	ANAP	ANAP	Şükrü Mert	%52,4
İlçe Bel.	Haymana	ANAP	ANAP	Mustafa Namal	%27,3
İlçe Bel.	Kalecik	ANAP	SOEP	Halit Cevri Aslangil	%27,2
İlçe Bel.	Keskin	ANAP	ANAP	Yahya Ucaçelik	%33,4
İlçe Bel.	Kırıkkale	ANAP	BĞMSZ	Ağabey Pehlivanlı	%40,2
İlçe Bel.	Kızılcahamam	ANAP	ANAP	Fethi Albayrak	%44,7
İlçe Bel.	Nallıhan	MDP	ANAP	Mehmet Halis Öztürk	%38,7
İlçe Bel.	Polatlı	ANAP	ANAP	Kazım Bıyıklıoğlu	%44,6
İlçe Bel.	Sincan	**	ANAP	Ali Rıza Acar	%41,4
İlçe Bel.	Sulakyurt	ANAP	SOEP	Kemal Tamkoç	%45,6
İlçe Bel.	Şereflikoçhisar	ANAP	DYP	Osman Yıldız	%31,8

****Gölbaşı ve Sincan,** 1983 yılı genel seçimlerinden sonra ilçe statüsü kazandırılmıştır. **Kaynak:**http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=6&yil=1984&bbb=1878#baskan 'nden elde edilen verilerin derlenmesi ile oluşturulmuştur.

Hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri “Özal’ın ikinci zaferi” ya da “Özal’a güvenoyu” şeklinde kamuoyunda yer edinmiştir⁶⁶¹. Dolayısıyla, 1984 yerel seçimlerinde ANAP’ın Ankara’daki bu başarısının altında 1983 seçimlerinden farklı bir durum yatmamaktadır. Hatırlanacağı üzere seçimlerde Özal görünürlüğünün yanında, yerel seçimler boyunca bir milyon gecekondulu için imar affı çıkardığını vurgulamış ve gecekondulu sahiplerine gerçek tapu vereceğini söylemiş, seçimlere, “Türkiye’nin bütün belediyelerine iş bitirici başkan, Anavatan” sloganı hâkim olmuştur⁶⁶². Özal’ın bu görünürlüğü Ankara’da da büyük bir yankı uyandırmıştır. Özetlemek gerekir ise bu seçimlerde bütün Türkiye’de olduğu gibi, Ankaralı seçmen de Özal’ın aday imajından özellikle de liderlik vasfından çok etkilenmişlerdir. Bunun yanında, Özal, kitle iletişim araçlarını çok iyi kullanarak seçmene ikna edici mesaj stratejilerini bir pazarlamacı gibi davranarak aktarmış, kendisini ve parti programlarını seçim kampanyaları gibi uygulama araçları üzerinden seçmenlere anlatıp oylarını almıştır. Her ne kadar siyasal parti davranışı olsa da literatüre seçmen davranışı olarak

⁶⁶¹ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.155.

⁶⁶² Turan, **op.cit.**,s. 201.

geçen siyasal pazarlama yaklaşımının da etkisinin Ankara'daki seçmen davranışında görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

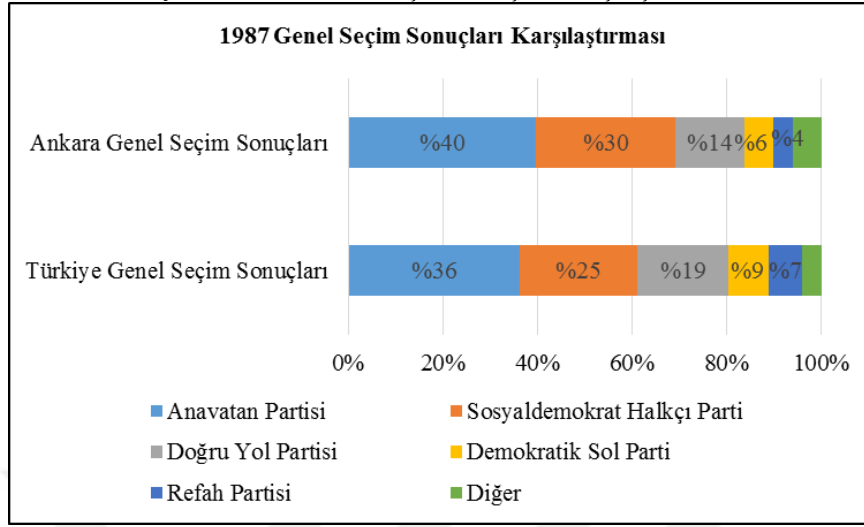
Sonuç olarak, Ankara'daki bu seçimlerde hizmetler ve geleceğe yönelik vaatler hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkan adaylarının temel gündemini oluşturmamış; bu dönemde sadece Ankara değil, Türkiye genelinde de hizmetten memnuniyetin ötesinde Özal'ın görünürlüğü onu yerel seçimlerin galibi haline getirmiştir⁶⁶³.

C. 1987 Yılı Ankara İli Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

29 Kasım 1987 erken genel seçimler öncesi, mali istikrarsızlığın Türkiye genelinde yaratmış olduğu etki ve seçmenin seçimlerdeki genel davranışı, Ankara'da da hissedilmiş ve ANAP bir önceki genel seçimlerde almış olduğu oy oranını hem Ankara ilinde hem de Türkiye'de düşürmüştür. Hatırlanacağı üzere, 1987 yılı ile birlikte yaşanan mali istikrarsızlık, enflasyonun yükselmesi, eski liderlerin referandum sonucu siyasal yasağının kalkması ve bu liderlere duyulan özlem, ülkenin tümünde olduğu gibi Ankara'da da genel seçim sonuçlarını etkilemiştir.

⁶⁶³ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s.140.

Şekil 8: 1987 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> alınan verilerden oluşturulmuştur.

Ankara’da bir önceki genel seçimlerde %51 oranında oy alan ANAP, bu seçimlerde oy oranını %41’lere düşürmüştür. Ancak ANAP Ankara’da ülkenin tümünden daha fazla bir oy almıştır. Ekonomik anlamda olumsuz süreçlerin yaşanması; iç, dış borçlar, enflasyon ve işsizliğin artması her ne kadar seçmeni olumsuz yönde etkilese de bu durum ANAP’ın gene birinci parti olmasını engelleyememiştir. Kalaycıoğlu’na göre, bunun en önemli sebebi, ANAP’ın seçim kampanyası boyunca, toplanan vergilerle sunulan hizmetler arasındaki ilişkiyi göstermesi ve seçmenin toplanan vergilerle iyi bir hizmet sunulduğu konusunda ikna edilmesidir⁶⁶⁴. Yukarda Şekil-8’de de görüldüğü üzere, Türkiye’deki genel seçim sonuçları ile Ankara’daki sonuçlar dört-beş puanlık farklar dışında paralellik göstermektedir. Bu paralellik, Türkiye ile Ankara’daki seçmen davranışının benzer olduğu yorumunu da beraberinde getirebilir. Hatırlanacak olursa Özal tarafından 1983-1987 yılları arasında gerçekleştirilen işler, başta TRT olmak üzere gazete ve radyolarda da düzenli olarak duyurulmuş, televizyondaki

⁶⁶⁴ Ersin Kalaycıoğlu, “The Motherland party: the challenge of institutionalization in a charismatic leader party”, *Turkish Studies*, Cilt.3, Sayı.1, 2002, s.49-50.

programlar, Özal için seçmenle kurduğu siyasal bir propaganda aracına dönüşmüştür. Kısacası seçmen, yeni ve popüler olmaya başlayan kitle iletişim araçlarından bu dönemde çok etkilenmiş; Özal'ın bu araçları kullanması ile seçmen gözünde görünürlüğünü arttırması, onun seçim şansını da arttırmıştır. Ayrıca, seçmen davranışını açıklayan yaklaşımlar açısından bu seçimde siyasal pazarlama yaklaşımının dışında seçmenin, iktidar partisinin geçmiş dönem faaliyetleri kapsamında geçmişe yönelik bir oy verme davranışı da sergilemiş olduğu gözlemlenmektedir. Faaliyetlerin değerlendirilmesi bu noktada hizmetlerin değerlendirilmesi ile örtüşmektedir. Dolayısıyla, hizmet temelli bir oy verme davranışının da bu genel seçimler özelinde seçmende görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye'nin tümünde seçmende görülen bu davranışların, seçim sonuçlarındaki benzerlikler nedeniyle Ankara ilinde de görüldüğünü söylemek yanlış olmayacaktır.

1987 genel seçimleri, 1983 tarihli bir önceki genel seçimler ve 1984 yerel seçimlerinin Ankara'ya yansısı da göz önünde bulundurularak, Ankara'nın 24 ilçesi kapsamında tartışılacak olursa; (aşağıda Tablo-7'de de görüldüğü üzere) Ankara il sınırlarındaki 24 ilçenin 17'sinde ANAP'ın oy oranı düşse de hala birinci parti konumunda olduğu görülmektedir. Büyükşehirler bağlamında, Altındağlı seçmenin 1983 genel seçimlerinde CHP tercihinin bıraktığı ve ondan sonraki 2 seçim döneminde merkez sağa yönelik bir tercihte bulunduğu dikkatleri çekmektedir. Benzer yorum, Yenimahalle ilçesi için de getirilebilir. Büyükşehir dışında Bala, Delice, Keskin, ve Şereflikoçhisar ilçeleri de tercihlerini merkez sağ yönde yapmışlardır.

Tablo 7: 1987 Genel Seçim Sonuçları İlçelerin Karşılaştırması

1987 Birinci Parti ve 1984 Yerel Seçimlerinde Belediye Başkanlığını Kazanan Parti	1983 Yerel Seçimlerinin Birinci Partisi	1984 Yerel Seçimlerinin Birinci Partisi	1987 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
---	---	---	---	----------

Ankara		ANAP	ANAP	ANAP	%39,6
İlçe	Altındağ	CHP	ANAP	ANAP	%43,9
İlçe	Ayaş	AP	ANAP	ANAP	%48,8
İlçe	Bala	CHP	ANAP	ANAP	%37,1
İlçe	Beypazarı	AP	BĞMSZ	ANAP	%54,7
İlçe	Çamlıdere	AP	ANAP	ANAP	%50,6
İlçe	Çankaya	CHP	ANAP	SHP	%42,4
İlçe	Çubuk	AP	ANAP	ANAP	%48,3
İlçe	Delice	CHP	ANAP	ANAP	%48,4
İlçe	Elmadağ	CHP	BĞMSZ	ANAP	%31,1
İlçe	Gölbaşı		ANAP	ANAP	%39,6
İlçe	Güdül	AP	ANAP	ANAP	%53,8
İlçe	Haymana	CHP	ANAP	SHP	%37,6
İlçe	Kalecik	AP	SODEP	ANAP	%45,5
İlçe	Keçiören		ANAP	ANAP	%40,2
İlçe	Keskin	CHP	ANAP	ANAP	%33,4
İlçe	Kırıkkale	CHP	ANAP	ANAP	%39,1
İlçe	Kızılcahamam	AP	BĞMSZ	ANAP	%52,2
İlçe	Mamak		ANAP	ANAP	%39,2
İlçe	Nallıhan	AP	ANAP	DYP	%35,7
İlçe	Polatlı	AP	ANAP	ANAP	%39,9
İlçe	Sincan		ANAP	ANAP	%40,7
İlçe	Sulakyurt	CHP	SODEP	ANAP	%33,9
İlçe	Şereflikoçhisar	CHP	DYP	ANAP	%44,5
İlçe	Yenimahalle	CHP	ANAP	ANAP	%41,5

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> 'nden alınan verilerden oluşturulmuştur.

D. 1989 Yılı Ankara Büyükşehir Belediyesi Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

1984 yılı yerel seçimlerinin ardından ANAP Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Altınsoy 5 yıllık başkanlık dönemi boyunca daha çok ulaşım hizmetlerine ağırlık veren projeleri hayata geçirmiş, hatta 5 yıllık başkanlık sürecinde Altınsoy'un isminin 'kavşak' sözcüğüyle anıldığı dikkatleri çekmiştir⁶⁶⁵.

⁶⁶⁵ Mehmet Altınsoy Başkanlığında Ankara Büyükşehir Belediyesi için gerçekleştirilen projeler içerisinde en çok ulaşım projeleri dikkatleri çekmektedir. Genelkurmay kavşağı, Süzgeç kavşağı, Dışkapı kavşağı, Hıfzıssıhha ve Dikmen Tanyeli kavşağı gibi kavşak projeleri için toplam 46 milyar lira harcanmıştır. Sürekli projeler ve gerçekleştirme oranları; % 10 Ankara Doğalgaz, %90'ı tamamlanan döner kule, %20'si tamamlanan otobüs terminali %50 Altınpark Projeleridir. Kavşak çalışmaları ve altyapı çalışmalarına ayrılan toplam ödenek 301 milyar liradır. Projeler kapsamında bütçe ödeneginden

24 Mart 1989 yerel seçimlerine giderken, Ankara’da merkez ilçe sayısı 5’ten 6’ya çıkartılmış; ilçe sayısındaki bu artış yeni bir ilçe oluşturarak değil, merkez ilçe olmayan Sincan’ın merkez ilçeye dönüştürülmesi ile gerçekleştirilmiştir. 1989 yerel seçimlerine ülkede 7 parti ile gidilmiştir. Siyasal parti yelpazesi açısından bu seçimlerde ANAP bir önceki Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mehmet Altınsoy’u Ankara’dan tekrar aday gösterirken; SHP Murat Karayalçın’ı, RP Oğuzhan Asiltürk’ü, DYP Şükrü Sezen Aygen’i, DSP Necmi Çitçi’yi, MÇP Abdülhadi Toplu’yu ve IDP Sami Gönen’i Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na aday olarak göstermişlerdir.

ANAP adayı Altınsoy bitiremediği projeler üzerinden aday olduğunu açıklamış ve Özal’ın görünürlüğü üzerinden seçim yarışında yer almıştır⁶⁶⁶. Özal daha çok korku içerikli mesaj söylemleri ile yerel seçimlerde yer almıştır. Özal seçim propagandasında, rakip partilerin elinde ‘belediyelerin anarşi yuvalarına döneceği’ ve ‘Eski karanlık günlere mi dönmek istersiniz? ‘SHP’ye oy verirsiniz anarşistleri davet edersiniz’ .gibi korku içerikli mesaj stratejilerinden yararlanmıştır⁶⁶⁷. RP adayı Asiltürk adaylık yarışında başkan olursa sosyal yardım hizmetlerinin artırılacağı vurgusu ile ön plana çıkmıştır. Seçim yarışında Başkentlilere vaatlerini ‘Dürüst ve namuslu bir idare, rüşvetten, haksız kazançtan kendini arındırmış bir idare vaat

ayrılan paralar şöyledir: Kavşaklar için 46 milyar, Metro (keşif bedeli 380 milyon dolar, doğalgaz keşif bedeli 200 milyon dolar, otobüs terminali 120, milyar, döner kule 11.5 milyar, Altınpark 20 milyar, altyapı yatırımları 10 milyar, Batıkent yol ve kanal inşaatı 28.5 milyar, protokol yolu 1 milyar 850 milyon, Adnan Ötügen buz sahası 5.5 milyar, semt hali ve otoparklar 3 milyar, Kocatepe Camisi çevre düzenlemesi 7 milyar, Ulus çevre düzenlemesi 2.5 milyar, içmesuyu şebekesi yenilenmesi 158.5 milyon mark, diğer bazı harcamalar 17.5 milyardır.

Ayrıntılı bilgi için bkz: *Cumhuriyet Gazetesi*, 24.3.1989, s.7.

⁶⁶⁶ Turan, op.cit.,s. 224-225.

⁶⁶⁷ Mustafa Şener, “1989 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, 2010, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1989.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

ediyoruz' şeklinde sıralamıştır⁶⁶⁸. DYP adayı Aygen ise Ankara'nın nüfusunun iki yıl sonra 6 milyona ulaşacağına dikkat çekerek, altyapı hizmetlerine duyulan ihtiyacı vurgulamıştır. Aygen'in seçim yarışlarında başkan olması halinde vaat ettiği hizmetlerin başında "Halk Ekmek Fabrikası, Belediye, Hizmet Binası, Belediye Kreşi, 50. Yıl Ormanı, Asfalt Fabrikası, çamursuz asfaltlanmış yollar, herkese içme suyu" hizmetleri gelmektedir⁶⁶⁹.

Seçim yarışında tüm Türkiye'de olduğu gibi Ankara'da da en büyük çıkışlardan birisi, SHP'ye aittir. SHP bu seçimlerde basında en fazla yer alan partilerin başında gelmektedir. SHP'nin Genel Başkanı Erdal İnönü ve büyükşehir adayları ile diğer belediye başkan adaylarının seçim etkinlikleri ve vaatleri gazetelerde büyük yer tutmuştur. SHP, başta Ankara olmak üzere İstanbul ve İzmir için özel afişler bastırmıştır. Bu afişlerde "sosyal devleti kurmaya belediyelerimizden başlayalım" sloganı işlenmiştir. Özellikle SHP vaatleri ile Ankara'da bu seçim döneminde ön plana çıkmıştır⁶⁷⁰. SHP'den Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Adayı olarak gösterilen Murat Karayalçın, adaylık çalışmaları sırasında Ankaralı seçmenin karşısına "Ankara Programı" adını verdiği bir kapsamlı projeler seti ile çıkmıştır. Ankara Programı birçok uzmanlık alanından kişilerle katılımcı yöntemlerle oluşturulmuş, Ankara için daha kolay, açık ve anlaşılabilir faaliyetleri içermektedir. Bu Programda, 8 temel proje vardır. Bu projeler, i) Fiziksel Planlama ve Yerleşim Alanları projeleri, ii) Ulaşım Projeleri, iii) Altyapı Projeleri, iv) Enerji ve Hava Kirliliği Projeleri, v) Ekonomik Programlar ve Düzenlemeler ile ilgili projeler, vi) Sağlıkla ilgili, Eğitimsel ve Sosyal

⁶⁶⁸ *Cumuriyet Gazetesi*, 24.3.1989, s.7.

⁶⁶⁹ *Cumuriyet Gazetesi*, 24.3.1989, s.7.

⁶⁷⁰ Mustafa Şener, "1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi", 2010 <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

projeler, vii) Kültürel, Toplumsal örgütlenme ve Katılım Projeleri, viii) Kentsel Dönüşüm Projeleri (Metro, Ankaray, Büyük Ankara Kanalizasyon projesi, Portakal Çiçeği Vadisi Projesi, Doğalgaz Projesi) dir⁶⁷¹.

Program kapsamında ayrıca, 1,5 milyon nüfuslu Ankara’da yaşayan 300.000 gecekonduluya, tapularının verileceği vaat edilmiştir. Yine Program kapsamında, gecekondulu bölgelerinde imar ıslah planlarının hazırlanması ve o plan kapsamında belediye hizmetlerinin ve öteki kamu hizmetlerinin tek başına götürülmesi yeterli görülmemiştir. O nedenle gecekondulu bölgelerinde plan uygulamasında halkın etkin katılımını sağlayan ve mahalle muhtarlıklarıyla ilişki içinde işleyecek bir kooperatif örgütlenme öngörülmüştür. Karayalçın’ın gecekondulu seçmenine yönelik olarak geliştirdiği bu proje, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı adaylığı sürecinde ciddi ses getirmiştir. Ayrıca seçim yarışında “Ankara... Söz Veriyorum” başlıklı kitapçık da Karayalçın’ın adaylık sürecinde vaat ettiği, eğitim, sağlık, ulaşım hizmetleri ve barınmaya ilişkin hedeflerini içeren kapsamlı bir çalışmadır⁶⁷². Çalışma kapsamında Karayalçın “ilk yüz günde iktisadi ve sosyal planlama sonra hizmet”⁶⁷³ sloganı ile Ankaralıların karşısına çıkmıştır. Seçim yarışlarına iyi hazırlanan Karayalçın’ın tüm bu vaatleri, onun Ankara genelinde ön plana çıkmasında çok etkili olmuştur.

Ankara’da seçim yarışları daha çok Karayalçın ile Altınsoy arasında geçmiştir. Bu seçim yarışında kamuoyu araştırmalarından da sıkça söz edilmiştir. Özellikle

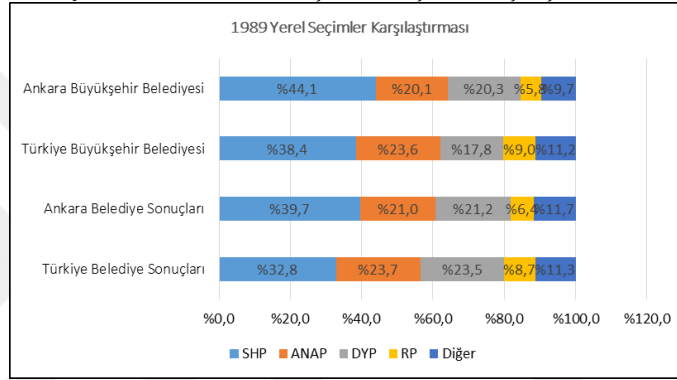
⁶⁷¹ Fatma Şule Balcı, “Ankara Büyükşehir Belediyesi: Kamu Yararı Kavramı Çerçevesinde Kentsel Dönüşüm”, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2015, <http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/sem5_24.pdf>, (erişim tarihi: 04. 01.2016).

⁶⁷² Ferhat Karaağaç, “Ankara Söz Veriyorum- Ankara Büyükşehir Belediyesi 1989-1993 Murat Karayalçın Dönemi”, 2015, <[https://www.academia.edu/11547175/ Ankara... S%C3%B6z veriyorum Ankara B%C3%BCy%C3%BCk%C3%9C_Fehir_Belediyesi_1989-1993_Murat_Karayal%C3%A7%C4%B1n_D%C3%B6nemi](https://www.academia.edu/11547175/Ankara..._S%C3%B6z_veriyorum_Ankara_B%C3%BCy%C3%BCk%C3%9C_Fehir_Belediyesi_1989-1993_Murat_Karayal%C3%A7%C4%B1n_D%C3%B6nemi)>, (erişim tarihi: 17.04.2016).

⁶⁷³ Oya Çitçi ve diğerleri, *op.cit.*,s. 170-186.

kamuoyu araştırma firmalarından Yönelim, KONDA, Piar ve Kama'ın yapmış olduğu anketlerde, Ankara'da SHP'nin birinci parti çıkacağı tahmin edilmiştir⁶⁷⁴ Nitekim anket firmaları yanılmamış, ANAP 26 Mart 1989 yerel seçimlerinde, Türkiye'de olduğu gibi Ankara'da da solda SHP karşısında büyük bir yenilgi almıştır. Türkiye'nin bütünü ile Ankara belediye ve Ankara büyükşehir belediye başkanlığı sonuçları karşılaştırıldığında, SHP'nin Ankara'da Türkiye toplamından yaklaşık olarak 12 puan fazla alarak birinci parti olduğu dikkatleri çekmektedir.

Şekil 9: 1989 Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak:<http://rapory.tuik.gov.tr/16-10-2016-21:56:27-1932364151171195051303363245.html?> alınan verilerden oluşturulmuştur.

Yukardaki Şekil-9'da da görüldüğü üzere, Türkiye'deki yerel seçim sonuçları ile Ankara'da elde edilen sonuçlar, partilerin sıralaması açısından benzerlik göstermektedir. Her ne kadar bu döneme ait Ankara'da seçmen davranışına yönelik bir çalışmaya rastlanmasa da Ankara'daki seçmen davranışının Türkiye toplamı ile benzer eğilimlerde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Hatırlanacağı üzere, bu seçimlerde SHP Erdal İnönü ile siyaset sahnesine tekrar dönen bir parti olarak 1989 yerel seçimlerinde Ankara adayı Karayalçın başta olmak üzere birçok büyükşehirde sağ partilere karşı iyi bir sol söylem geliştirmiş, diğer partiler üzerinden siyaset yapmamış, temel söylemini, hizmetleri esas alarak geliştirmiştir. Tüm Türkiye'de

⁶⁷⁴ Turan, op.cit.,s226.

olduğu gibi Ankara için de hizmet ve vaatler bu seçim döneminde seçmen tarafından dikkat çekmiş; özellikle Karayalçın'ın kentin yoksul kesimlerini hedef alan politikaları ve hizmet vaatleri, başta gecekondulu kesim olmak üzere toplumun büyük bir kesimi tarafından için çekici bulunmuştur⁶⁷⁵. Tüm bu sonuçlarla beraber Ankaralı seçimde bu yerel seçimler için Karayalçın'a ve partisine yönelik hizmet temelli ve geleceğe dönük vaatlerle güçlenen bir oy verme davranışının geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Ankara'nın büyükşehir ve ilçe belediyeleri açısından seçim sonuçları incelenecek olursa, aşağıda Tablo-8'de görüldüğü üzere, bir önceki seçimlerde büyükşehirde ANAP'ı destekleyen büyükşehir ilçe belediyeleri, bu seçimlerde hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığında SHP'ye ve SHP'nin adaylarını desteklemişlerdir. Sincan ilçe belediyesi ile beraber 6 ilçe belediye başkanlığında yerel seçimlerde seçmenler, merkez sağdan merkez sola yönelmişlerdir. Ayrıca, büyükşehir içindeki ilçe belediye başkanlığı seçimleri açısından dikkat çeken bir diğer unsur ise bir önceki yerel seçimlerde başkanlık yapmış olan adayların bu seçimlerde aday gösterilmemesidir. Dolayısıyla bu tabloya göre, aday imajından çok partinin imajı büyükşehir ilçe belediyelerinde daha ön plana çıkmıştır, yorumu getirilebilir.

Tablo 8: 1989 Yerel Seçim Sonuçları ve Ankara Büyükşehir İlçe Belediyeleri Sonuçların Karşılaştırması

1987 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi		1984 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		1989 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday ve Parti		İlçe Belediye Başkanı Oy Oranı	1989 Yerel Seçimlerinde Büyükşehirde Kazanan Parti
		Parti	Aday	Parti	Aday		
Altındağ	ANAP	ANAP	Muzaffer Atılğan	SHP	Ali Rıza Koç	37,20%	SHP

⁶⁷⁵ Altan, **op.cit.**, s. 183.

Çankaya	ANAP	ANAP	Erdoğan Yavuzlar	SHP	M. Doğan Taşdelen	54,30%	SHP
Keçiören	ANAP	ANAP	İ. Melih Gökçek	SHP	Hamza Kırmızı	36,30%	SHP
Mamak	ANAP	ANAP	Mehmet Akgün	SHP	Selahattin Öcal	41,40%	SHP
Sincan*	ANAP	ANAP	Ali Rıza Acar	SHP	Aziz Gürsoy	27,30%	SHP
Yenimahalle	ANAP	ANAP	Mustafa Vuran	SHP	Abdurrahman Oğultürk	40,50%	SHP

Kaynak: http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=6&yil=1989 'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo-8'e göre, büyükşehir sınırları içinde olmayan ilçe belediyelerinde bu seçimlerde SHP'nin, büyükşehir ilçe belediye başkanlığı kadar yüksek oy almadığı; ANAP, DYP gibi merkez sağ partilerin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bunun nedenine ilişkin somut olarak bir çalışma yapılmasa da büyükşehir sınırları içinde olmayan birçok ilçede, bir önceki dönemde ilçe belediye başkanlığı yapmış kişilerin tekrar seçilmesi, bir neden olarak yorumlanabilir. Bir başka ifadeyle, aday imajının ilçe belediyelerinde parti ve hizmet faktörü gibi diğer faktörlerden daha ön plana çıktığı söylenebilir. Özellikle Beypazarı, Delice, Haymana ve Sulakyurt ilçelerinde bir önceki ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde başkanlık yapmış olan isimler bu seçimlerde tekrar kazanmıştır. 1984 yerel seçimlerinde Beypazarı ilçesinde Bağımsız aday İbrahim Demir başkan seçilmiş, aynı aday 1989 seçimlerinde de ANAP'tan aday gösterilmiş ve tekrar seçilmiştir. Sulakyurt örneğindeki gibi, 1984 yerel seçimlerinde SODEP'ten Başkanlığı kazanan Kemal Tamkoç, 1989 yerel seçimlerinde ANAP'tan aday olmuş ve seçimleri tekrar kazanmıştır. Tamkoç ideolojik olarak farklı görüş sahibi olan 2 partiden de 2 seçim döneminde aday olmuş ve başkan seçilmiştir. Burada aday, partinin önüne geçmiştir. Benzer yorumlar Haymana ve Kırıkkale ilçeleri içinde getirilebilir. Kısacası bu ilçelerde parti imajından ziyade aday imajının etkili olduğu söylenebilir. Sonuç olarak, Tablo-9'daki seçim sonuçları incelendiğinde bu seçimlerde

Ankara’da büyükşehir ilçe belediyelerinde parti imajının ön planda çıktığı, diğer ilçe belediyelerinde ise seçimde aday imajının daha ön planda olduğu varsayımı yapılabilir.

Tablo 9: 1989 Yerel Seçim Sonuçları ve Ankara Büyükşehir İlçe Belediyesi Olmayan İlçelerde Sonuçların Karşılaştırması

1987 Genel Seçimleri Birinci Partisi		1984 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		1989 Yerel Seçimlerinde Aday ve Parti		Oy Oranı
		Parti	Aday	Parti	Aday	
Ayaş	ANAP	ANAP	Mehmet Çelebier	DYP	Mustafa Süzen	40,70%
Bala	ANAP	ANAP	Fethi Bayatlı	BĞMSZ	Selahattin Çakır	32,70%
Beypazarı	BĞMSZ	BĞMSZ	İbrahim Demir	ANAP	İbrahim Demir	54,70%
Çamlıdere	ANAP	ANAP	Ahmet Hamdi Gürel	SHP	Yusuf İset	48,80%
Çubuk	ANAP	ANAP	Veli Neşeli	DYP	Ali Yurt	30,10%
Delice	ANAP	ANAP	Ekrem Karakaya	ANAP	Ekrem Karakaya	48,40%
Elmadağ	BĞMSZ	BĞMSZ	Şevket Kurusakız	SHP	Ömer Ağa Kurt	31,10%
Gölbaşı	ANAP	ANAP	Mümtaz Sarıtaş	SHP	Erdal Eren	44,70%
Güdül	ANAP	ANAP	Şükrü Mert	ANAP	Hüseyin Erdoğan	56,10%
Haymana	ANAP	ANAP	Mustafa Namal	DYP	Mustafa Namal	43,10%
Kalecik	ANAP	SODEP	Halit Cevri Aslangil	ANAP	Ömer Çetinkaya	41,50%
Kazan *				SHP	Remzi Çırpan	42,20%
Keskin	ANAP	ANAP	Yahya Ucaçelik	DYP	Celal Altınışık	36,90%
Kırıkkale	ANAP	BĞMSZ	Ağabey Pehlivanlı	MCP	Hayati Karayol	30,50%
Kızılcahamam	BĞMSZ	ANAP	Fethi Albayrak	DYP	Esen Ali Sezen	37,90%
Nallıhan	ANAP	ANAP	Mehmet Öztürk	DYP	Ahmet Öntaş	30,50%
Polatlı	ANAP	ANAP	Kazım Bıyıklıoğlu	DYP	Fikret Sururi Evirgen	27,40%
Sulakyurt	ANAP	SODEP	Kemal Tamkoç	ANAP	Kemal Tamkoç	32,70%
Şereflikoçhisar	DYP	ANAP	Osman Yıldız	SHP	Aşir Görgülü	30,80%

***Kazan:** 9 Haziran 1987’de 3392 sayılı Kanun ile ilçe merkezi olmuştur.

Kaynak: http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/il_secim.php?ilid=6&yil=1989 ‘nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur

E. 1991 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen

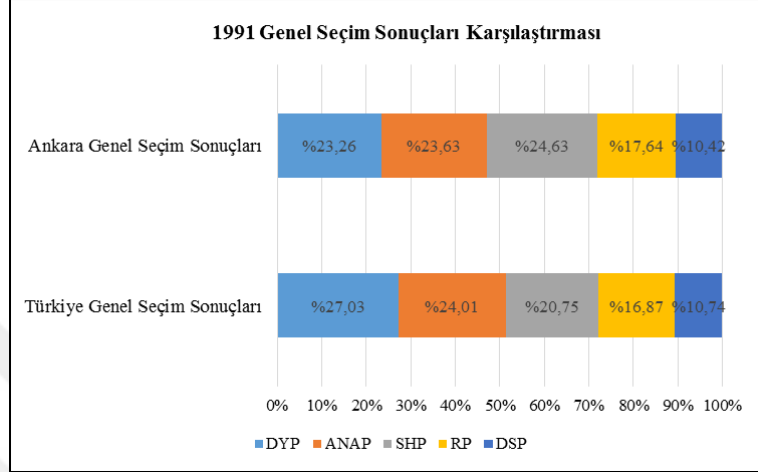
Davranışlarının Etkisi

20 Ekim 1991 erken genel seçimlerine Türkiye, “ihracata dayalı büyüme modeli”

içerisindeki ihracat payı düşmüş ve dış borçlanması artmış bir durumda gitmiştir. 1989

yerel seçimlerinden birinci parti olarak çıkan SHP, 1991 genel seçimlerinde oy oranını düşürse de Ankara'daki üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. Türkiye'de seçim sonuçlarında birinci parti olan DYP ise Ankara'da üçüncü parti olmuştur.

Şekil 10: 1991 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> alınan verilerden oluşturulmuştur.

Parti içi çatışmaların kamuoyunda yarattığı sıkıntı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde yaşanan İSKİ skandalı, 1989 yerel seçimlerinin galibi olan SHP'ye, 1991 yılında oy kaybı olarak geri dönmüştür. Ankara'da her ne kadar SHP'nin 1989 seçimlerinde almış olduğu puan 1991 genel seçimlerinde yarı yarıya azalmışsa da başkentte hala SHP genel seçimlerde de birinci parti konumundadır. Ancak SHP diğer partilerden açık ara ile seçimin galibi olmamıştır. Bunun yanında, Türkiye'de birinci parti olan DYP, Ankara'da %4 daha düşük puan alarak üçüncü parti olmuştur. Ancak, Ankara'da DYP-ANAP ve SHP'nin oy oranlarının da birbirlerine çok yakın olduğunu belirtmek gerekir. Tüm bu sonuçlar göstermektedir ki, Türkiye'nin tümüne kıyasla, Ankara'daki seçmen daha farklı parti tercihinde bulunmuş olsa da oyların birbirlerine yakın olması, yine seçmenin net bir davranış geliştirmede kararlı bir tutum sergilemediğini göstermektedir. Oylar merkez sağ ve merkez sol partiler arasında bölünmüş ve iktidar DYP-SHP koalisyonu ile sağlanmıştır.

1989 yerel seçimlerinden bu yana belediye başkanı seçilen Murat Karayalçın'ın yürütmüş olduğu hizmetler ve seçmenin Karayalçın'ın sunduğu hizmetlerden memnun olunması, Ankara'da SHP'nin seçimlerden birinci parti olarak çıkmasının nedenleri, arasında değerlendirilebilir. Şöyle ki, Karayalçın 1989 seçimlerinde başkan olması ile beraber, 1991 genel seçimlerine kadar ilk icraatı, Ankara Programını hayata geçirmeye başlamak olmuştur. Program kapsamında, Ankara'da yaklaşık 300.000 gecekonduluya gerçek tapuların verilmesine başlanmıştır. Programda ayrıca ulaşım ve kentsel dönüşüm hizmetlerine önem verilmiştir. Bu kapsamda 1991 genel seçimlerine kadar Karayalçın ve ekibi tarafından, yoksul ailelerin ulaşım giderlerine destek olmak ve zirve saatlerde toplu taşımadaki yoğunlukları azaltmak için “Halk Taşıt” adı verilen ücretsiz otobüs seferleri düzenlenmiş, Kızılay kent merkezi başta olmak üzere yaya düzenlemelerine önem verilmiş, Kızılay-Batıkent Metro Hattının inşaat hazırlıklarına⁶⁷⁶ ve Dikmen Vadisi'nde kentin kültürel ve rekreasyon sisteminin hazırlık çalışmalarına⁶⁷⁷ başlanmıştır. Bu hizmetler ve hizmetlerden duyulan memnuniyet, Ankara'da bu seçimlerin belirleyicisi olmuş olabilir. Ancak belirtmekte fayda var ki SHP, aşağıda Tablo-10'da da görüldüğü üzere birçok ilçede birinci parti konumunda olma özelliğini yitirmiştir. Hatta büyükşehir ilçe belediyelerinde Altındağ, Keçiören, Sincan ve Yenimahalle'de seçmen son 3 seçim dönemi ile birlikte tekrar merkez sağ partilere yönelik bir tutum sergilemiştir. Nüfus açısından en büyük ilçe olan Çankaya'da, SHP hala birinci parti konumundadır. Benzer şekilde, Mamak belediyesinde de SHP'nin etkin olduğu gözlemlenmektedir. Büyükşehir olmayan ilçe

⁶⁷⁶ M. Ayça Öncü, “Yetmişli Yıllardan Günümüze Ankara Kent Yönetimlerinin Ulaşım Politikaları ve Uygulamaları”, *Dosya 11*, TMMOB Ankara Şubesi, 2009, s. 9-10, <<http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya11.pdf>>, (erişim tarihi: 07.08.2015).

⁶⁷⁷ İrem Yılmaz, “Gecekonduların Direnişi: Dikmen Vadisi Örneği”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt.39, Sayı. 2, 2015, s.310.

belediyelerinde ise Haymana dışında merkez sağ partiler birinci sırayı almaktadır. Ancak partiler arası puanlar birbirlerine o kadar yakındır ki birçok ilçeyi SHP alamasa da ilçelerin nüfusları göz önünde tutulduğunda SHP'nin Ankara'daki sıralaması değişmemiştir.

Tablo 10: 1991 Genel Seçim Sonuçları Ankara İlçe Sonuçları Karşılaştırması

1989 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 1991 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		1987 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	1989 Yerel Seçimlerinin Birinci Partisi	1991 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
Ankara		ANAP	SHP	DYP	%24,6
Büyükşehir İlçe	Altındağ	ANAP	SHP	ANAP	%21,0
Büyükşehir İlçe	Çankaya	ANAP	SHP	SHP	%28,7
Büyükşehir İlçe	Keçiören	ANAP	SHP	ANAP	%20,6
Büyükşehir İlçe	Mamak	ANAP	SHP	SHP	%23,3
Büyükşehir İlçe	Sincan	ANAP	SHP	DYP	%21,7
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	ANAP	SHP	DYP	%21,2
İlçe	Akyurt*			ANAP	%25,8
İlçe	Ayaş	ANAP	DYP	ANAP	%30,7
İlçe	Bala	ANAP	BĞMSZ	DYP	%24,2
İlçe	Beypazarı	BĞMSZ	ANAP	ANAP	%30,7
İlçe	Çamlıdere	ANAP	SHP	ANAP	%28,7
İlçe	Çubuk	ANAP	DYP	RP	%28,2
İlçe	Elmadag	BĞMSZ	SHP	DYP	%22,1
İlçe	Evren*			ANAP	%17,1
İlçe	Etimesgut*			RP	%23,3
İlçe	Gölbaşı	ANAP	SHP	ANAP	%21,4
İlçe	Güdül	ANAP	ANAP	ANAP	%33,8
İlçe	Haymana	ANAP	DYP	SHP	%24,2
İlçe	Kalecik	ANAP	ANAP	RP	%26,3
İlçe	Kazan		SHP	ANAP	%29,3
İlçe	Kızılcahamam	ANAP	DYP	ANAP	%28,6
İlçe	Nallıhan	ANAP	DYP	DYP	%38,0
İlçe	Polatlı	ANAP	DYP	DSP	%23,7
İlçe	Şereflikoçhisar	DYP	SHP	DYP	%23,5

*1990'da Akyurt, Evren ve Etimesgut 3644 sayılı Kanun ile ilçe olarak, Ankara iline bağlanmışlardır. Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

F. 1994 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

1989-1993 yılları arasında SHP Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Karayalçın Altınsoy yönetiminin başlattığı büyük ölçekli altyapı çalışmalarına devam etmiş⁶⁷⁸; katılım odaklı bir yönetim anlayışını gündeme getirerek önemli hizmetler sunmuştur. Başkanlık dönemi boyunca daha çok ulaşım ve kentsel dönüşüm hizmetleriyle ilgili projeleri hayata geçirmiş; ancak sosyal demokrat belediyeciliğin ayırt edici unsuru olan kamu yararı anlayışı yerine iktisadi uygulamaların daha çok liberalleştiği bir dönem geçirmiştir.

DYP-SHP koalisyonu iş başındayken 27 Mart 1994 yerel seçimlerine, toplumsal ve siyasal gündemde etnik ve dini kimlikler, iktisadi gündemde ise kriz vardır. Böyle bir ortamda yerel seçimlere gidilmiştir. Seçimlerden önce, Ankara’da merkez ilçe sayısı Etimesgut ve Gölbaşı’nın da eklenmesi ile 6’dan 8’e çıkarılmıştır. 1994 yerel seçimlerine ülke genelinde 13 parti ile gidilmiştir. Siyasal parti yelpazesi açısından bu seçimlerde ANAP Rüştü Yüce’yi, SHP Korel Göymen’i, DYP Saffet Arıkan Bedük’ü, RP eski Keçiören Belediye Başkanı İ. Melih Gökçek’i, MHP Hüseyin Cevizoğlu’nu, CHP eski Ankara Belediye Başkanı Ali Dinçer’i aday olarak göstermiştir. Seçimlerde büyük yarış, Murat Karayalçın’ın SHP Genel Başkanlığını ve dönemin koalisyonun

⁶⁷⁸ Karayalçın döneminde, halkın belediye hizmetlerine ilişkin bilgi sahibi olması için “Halk Danış” hattının hayata geçirilmesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi kentsel kararlara halk katılımını gerçekleştirmek amacı ile “Ankara Kurultayı”nı hayata geçirmiştir. Dikmen Vadisi Konut ve Çevre Geliştirme Projesi’ni uygulamaya konmuş, 1993 yılında 400 konutluk inşaat bitirilmiş, 1990 yılında toplu taşımada fiyat belirleme ve denetleme yetkisini esnaf derneklerine veren ilk belediye olmuştur Karayalçın döneminde, metro çalışması 1993 Mart ayında başlamış ancak metro taşımacılığını uygulamaya geçirmeye karar verdiğinde bunun finansmanı için dış borçlanmaya gitmiştir. ABB, 1994 yılında Kentsel Dönüşüm Projeleri çerçevesinde, Büyük Ankara Kanalizasyon Projesi’ni (BAKAY) de başlatmıştır.

Ayrıntılı bilgi için bkz: Fatma Şule Balcı, “Kamu Yararı Kavramı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlarının Uygulamaları: Mehmet Altınsoy, Murat Karayalçın ve İ. Melih Gökçek”, (yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2006).

hükümetinin başbakan yardımcılığını üstlenmesi nedeniyle, Ankara’da SHP’den Prof. Dr. Korel Göymen’i aday göstermiştir. Seçim yarışı da Korel Göymen ile RP aday Melih Gökçek arasında geçmiştir. Seçim yarışında Ankara başta olmak üzere MHP ile RP arasında seçim ittifakı kurulmuş, bu ittifak, MHP’lilerin büyükşehir seçimlerinde Melih Gökçek’e oy vermeleri, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ise RP’lilerin MHP’yi desteklemeleri üzerine kurulmuştur⁶⁷⁹. Türkiye’nin tümünde olduğu gibi, Ankara’da da seçim yarışında siyasal partilerin büyük çoğunluğunda adaylar kampanyalarını genel siyasal söylem üzerinden kurgulamışlardır. Laiklik-İslamcılık tartışmaların yoğun olarak geçtiği bu seçimlerde, Türkiye’nin tümünde olduğu gibi, Ankara’da da yerel seçimler, genel seçim havasında geçmiş, adaylar, partilerine oy istemiş ve yerel yönetim anlayışlarını ortaya koymamışlardır. RP önerdikleri belediye sisteminin Osmanlı İmparatorluğu’nun yükselme döneminde uygulanan sistem olduğunu belirtirken; SHP Karayalçın’ın Ankara’da yaptıklarını anlatan afişlere yer vermiş ve yerel çözümlerle yeni dönemin yerel sorunları üzerinden seçimlere gitmiş⁶⁸⁰ “Vazgeçmeyin ne Metrodan ne Laiklikten” gibi, Laiklik-İslamcılık vurgusunu içeren sloganlara yer vermişlerdir⁶⁸¹.

Türkiye’de yapılan yerel seçim sonuçlarında partilerin ülke çapındaki oy oranları ile Ankara’daki partilerin almış oldukları oy oranları karşılaştırıldığında, aşağıda Şekil-11’de de görüldüğü üzere Türkiye’deki ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçları ile Ankara’daki ilçe belediye başkanlığı sonuçlarının farklı olduğu görülmektedir. Türkiye’de belediye başkanlığı seçimlerinde %22 oy oranı ile ANAP birinci parti, DYP ikinci parti olurken; Ankara’da %23,8 ile SHP birinci parti, %19 oy oranı ile

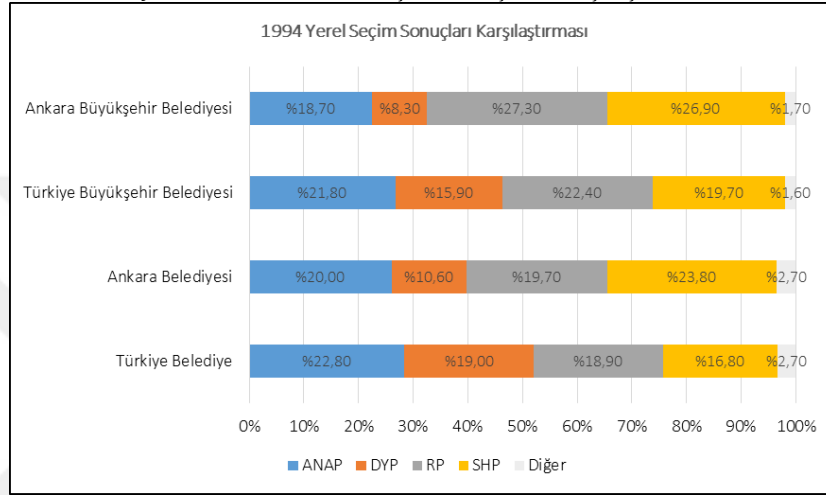
⁶⁷⁹ Sonay Bayramoğlu, “Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu”, 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015)

⁶⁸⁰ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 213.

⁶⁸¹ Turan, **op.cit.**,s.260.

ANAP ikinci parti olmuştur. Ankara’da büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde %27 oy oranı ile RP birinci parti olurken; %26,9 ile SHP ikinci parti, %19 ile ANAP üçüncü, %8 ile DYP dördüncü parti olmuştur. Türkiye çapında büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ise RP birinci olurken, RP’yi, ANAP, SHP ve DYP izlemektedir.

Şekil 11: 1994 Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/03-03-2017-12:49:07-14544954018248774451406766756.html>?alınan verilerden oluşturulmuştur.

27 Mart 1994 tarihinde yapılan yerel seçimlerde iktidar ortağı olan DYP’nin oy oranları ile SHP’nin oy oranlarında ciddi anlamda bir düşüş yaşanmıştır. RP’de dini değerleri öne çıkaran söylem ve politikalarıyla sağda önemli bir alternatif olarak görülmüştür. Bunun en önemli nedeni, hatırlanacağı üzere, başta 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz olmak üzere toplumsal ve siyasal karışıklıklara verilen tepki oylarıdır⁶⁸². Hem tüm Türkiye’de hem de Ankara’da, DYP ve SHP’nin oy oranlarında görünen düşüş, Kemal Görmez’e göre de benzer nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ona göre, 1994’te iktidara tepki için seçmen DYP ve SHP’ye oy vermemiştir⁶⁸³. Bir başka

⁶⁸² Sonay Bayramoğlu, “Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu”, 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015)

⁶⁸³ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.64.

ifadeyle seçmen hizmetlerden öte tepkisel davranarak, sezgisel yaklaşım kapsamında stratejik olarak oy vermiştir.

Ankara’da yerel seçim sonuçları RP açısından değerlendirildiğinde, RP’nin bir önceki yerel seçimlere göre, oy oranını yaklaşık %10 oranında arttırdığı görülmektedir. Bu artışın temel nedeni, o dönemde Refah Partisi milletvekili ve eski Keçiören Belediye Başkanı olan İ. Melih Gökçek’in seçmen tarafından RP’nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkan Adayı olarak gösterilmesidir. Görüldüğü üzere aday ve partinin imajı da bu seçimlerde önemli bir rol oynamıştır. Görmez’e göre bunu sadece aday faktörüne bağlamak yerinde değildir⁶⁸⁴. Çünkü seçimlerde SHP adayı Korel Göymen de azımsanmayacak derecede oy almıştır ve sadece 5000 oy farklı ile seçimleri RP adayı Gökçek’e kaptırmıştır⁶⁸⁵. Hatta seçimden önce veri araştırma şirketi tarafından yapılan bir kamuoyu araştırması, Ankara’da SHP adayı Korel Göymen’in seçim yarışında önde gittiğini bile göstermektedir. Araştırma kapsamında elde edilen önemli bir bulguya göre, seçmen bir önceki seçimlerde Karayalçın’ın hizmetlerinden genel anlamda memnun olduğunu ve onun belediyeçilik anlayışını onayladıklarını belirtmiş ve bu seçimlerde de Karayalçın’ı Göymen ile aynı karede ve onu destekler tutum içinde görmek istediklerini, belirtmişlerdir⁶⁸⁶. Yapılan araştırma sonucunda, oyunu Göymen’e vereceğim diyen seçmenin, Korel Göymen’in belediyeçiliğinin Karayalçın’ın devamı olacağına ikna olmak istediği görülmüştür. Göymen seçim kampanyası boyunca, Karayalçın kendisini desteklediğine ilişkin bir

⁶⁸⁴ Görmez ve Sancak, **op.cit.**, s.65.

⁶⁸⁵ 1993 yılının Eylül ayında SHP’den Erdal İnönü’nün parti başkanlığından ayrılmasının ardında, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan Karayalçın, Belediye Başkanlığı’ndan ayrılmış ve yapılan kongrede SHP’nin yeni Genel Başkanı seçilmiştir. İktidarda da DYP-SHP koalisyonu olması nedeni ile Başbakan Yardımcısı görevini üstlenmiştir. Ankara Büyükşehir Belediyesi ise 1 yıl süreliğine SHP’li Başkan Yardımcıları’nca yönetilmeye başlanmıştır. Bu nedenle de yerel seçimlere Karayalçın yerine onun desteklediği Göymen girmiştir.

⁶⁸⁶ Haluk Ağabeyoğlu, “Yerel Seçimlerde Solda İmece”, *Bianet*, 2008, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/111555-yerel-secimlerde-solda-imece>>, (erişim tarihi: 21.12.2015).

görüntü vermek istememiştir. Ancak Karayalçın seçmenin zihninde kurmak istediği Göymen ile özdeşlik görüntüsünü yaratacak hiçbir hareket yapmamıştır. Yapılan araştırmalara göre, Karayalçın bunu bilinçli olarak yapmıştır. Karayalçın, İnönü ile yakın ilişkisi olan Göymen'in, ileride kendisine rakip olabilme ihtimaline karşı seçimleri kazanmasını istememiştir⁶⁸⁷. Ayrıca o günlerde SHP ile CHP'nin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı için güç birliğine gitmeleri yolundaki çağrılar karşılıksız kalmış ve CHP Göymen'in karşısına aday olarak eski belediye başkanı Ali Dinçer'i çıkarmıştır. Bu da sol oylarda iyice bölünme yaşanmasına yol açmıştır⁶⁸⁸. Oyların bölünmesi, Göymen'e göre de seçimlerin kazanılmamasının en önemli nedenlerinden biridir. Göymen'e göre, sol oyların, SHP, DSP ve yeni açılmış olan CHP arasında bölünmesidir. Göymen'e göre, seçimlerin 5000 oy farkıyla kaybedilmesinin diğer bir nedeni de 10 bin nüfuslu kırsal bir ilçe olan Pursaklar'ın, büyükşehir belediye başkanlığı için merkez ilçe bünyesine alınmasıdır. Pursaklar'da ANAP % 28,9 ile RP- %28, 1 en yüksek oyu alırken; SHP %9,7 ile en düşük oranda oy almıştır. Göymen'e göre bu seçim sonuçlarına çok ciddi etki yaratmıştır⁶⁸⁹.

SHP'nin düşüşünün yanında, bu dönemde hem büyük kentlerde hem de Gündeydoğu Anadolu Bölgesinde RP yükseliştir. RP'nin sadece seçim dönemi ile sınırlı olmayan din temelli söylemleri, adil düzen sloganı ve her alanda kesintisiz, sistemli bir şekilde insanlarla yüz yüze sürdürdüğü propagandanın büyük bir etkisi olmuştur. Bu propaganda ile RP Ankara'da da özellikle dışlanmış ve yoksul

⁶⁸⁷ Haluk Ağabeyoğlu, "Yerel Seçimlerde Solda İmece", *Bianet*, 2008, < <http://bianet.org/bianet/siyaset/111555-yerel-secimlerde-solda-imece>>, (erişim tarihi: 21.12.2015).

⁶⁸⁸ Sedat Ergin, "Sosyal Demokratlar Ankara'yı Çok Sever", *Hürriyet Gazetesi*, 21 Şubat 2014, < <http://www.hurriyet.com.tr/sosyal-demokratlar-ankarayi-cok-sever-204386>>, (erişim tarihi: 14.04.2014).

⁶⁸⁹ Aysel Alp, "Korel Göymen'den Çarpıcı Tespitler", *Hürriyet Gazetesi*, 06.04.2014, < <http://www.hurriyet.com.tr/korel-goymenden-carpici-tespitler-26164744>>, (erişim tarihi: 06.04.2014).

kesimlerden oy almıştır. Bunun yanında, Bayramoğlu'na göre, RP yürütmüş olduğu seçim propagandasının yanı sıra, seçimlerde başta Ankara olmak üzere ülkenin tümünde ittifak kurma yoluna giderek, kazandığı belediye başkanlığı sayısını artırmıştır. Bu anlamda Ankara'da, MHP-RP ittifakı dikkatleri çekmektedir. MHP ve RP, büyükşehirlerde Gökçek'i, ilçe seçimlerinde ise MHP'yi destekleme kararı almışlardır⁶⁹⁰. Bunun en önemli sonucu aşağıda Tablo-11'de görüldüğü üzere, büyükşehir ilçe belediyesi olan Keçiören seçimlerinde ortaya çıkmıştır.

RP'nin büyükşehirde desteklendiği ancak ilçelerde MHP'nin dışında başka bir partinin desteklendiği belediyeler Gölbaşı ve Yenimahalle'dir. Her iki belediye de büyükşehirde RP'yi desteklemiş olsa da ilçe belediyesi seçimlerinde SHP'yi desteklemişlerdir. İdeolojik olarak tamamen karşıt görüşlerde olan bu iki partinin belediye seçimlerinde tercih edilmesinin sebeplerinden birisi, her iki belediyede de daha önceki yerel seçimlerde başkan seçilen kişilerin bu seçimlerde tekrar aday gösterilmesi ve seçmen tarafından tercih edilmesi, olabilir. Seçmenlerin, aday imajı ya da adayın sunmuş olduğu hizmetlerden memnun kalması, bu adayların yeniden seçilmesinde etkili faktörlerdendir, denebilir. Büyükşehir olmayan ilçe belediyelerinde ise benzer durum, Beypazarı, Elmadağ, Güdül, Kalecik ve Nallıhan için vardır. Buralarda da aday imajının ya da hizmet temelli bir oy verme davranışının gerçekleşmiş olabileceğini söylemek, yanlış olmayacaktır.

Tablo 11: 1994 Ankara Yerel Seçim Sonuçları Büyükşehir İlçe Belediyeleri Sonuçları Karşılaştırması

1991 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	1989 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday ve Parti	1994 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti	İlçe Oy Oranı	1994 Yerel Seçimlerinde Büyükşehir de Kazanan Parti

⁶⁹⁰ Sonay Bayramoğlu, "Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu", 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

		Parti	Aday	Parti	Aday		
Altındağ	ANAP	SHP	Ali Rıza Koç	RP	Ziya Kahraman	28,80%	RP
Çankaya	SHP	SHP	Doğan Taşdelen	SHP	Doğan Taşdelen	35,10%	SHP
Etimesgut	RP			RP	Yalçın Beyaz	23,30%	RP
Gölbaşı*	ANAP	SHP	Erdal Eren	SHP	Erdal Eren	28,20%	RP
Keçiören	ANAP	SHP	Hamza Kırmızı	MHP	Turgut Altınok	24,00%	RP
Mamak	SHP	SHP	Selahattin Öcal	SHP	İsmail Değerli	25,70%	RP
Sincan	DYP	SHP	Aziz Gürsoy	RP	Bekir Yıldız	27,90%	RP
Yenimahalle	DYP	SHP	Abdurrahman Oğultürk	SHP	Abdurrahman Oğultürk	25,50%	RP

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1994Mahalli/Buyuksehir/1994Mahalli-Buyuksehir-Ankara.pdf> nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 12: 1994 Ankara Yerel Seçim Sonuçları Büyükşehir Olmayan İlçe Belediyeleri Sonuçları Karşılaştırması

1991 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi		1989 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday ve Parti		1994 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		Oy Oranı
		Parti	Aday	Parti	Aday	
Akyurt	ANAP	**yeni ilçe olmuştur		ANAP	Fedai Yağcı	50,72%
Ayaş	ANAP	DYP	Mustafa Süzen	ANAP	Mehmet Çelebi Er	32,10%
Bala	DYP	BĞMSZ	Selahattin Çakır	SHP	Neşet Altıntop	36,59%
Beypazarı	ANAP	ANAP	İbrahim Demir	ANAP	İbrahim Demir	33,33%
Çamlıdere	ANAP	SHP	Yusuf İset	CHP	Hamdi Gürel	26,11%
Çubuk	RP	DYP	Ali Yurt	RP	Süleyman Haksever	25,21%
Elmadag	DYP	SHP	Ömer Ağa Kurt	SHP	Ömer Ağa Kurt	38,76%
Evren	ANAP	**yeni ilçe olmuştur		DYP	İbrahim Eren	59,50%
Etimesgut	RP	**yeni ilçe olmuştur		RP	Yalçın Beyaz	23,34%
Güdül	ANAP	ANAP	Hüseyin Erdoğan	ANAP	Hüseyin Erdoğan	48,71%
Haymana	SHP	DYP	Mustafa Namal	ANAP	Bünyamin Adacı	43,09%
Kalecik	RP	ANAP	Ömer Çetinkaya	ANAP	Ömer Çetinkaya	40,25%
Kazan	ANAP	SHP	Remzi Çırpan	ANAP	Seyfettin Aslan	20,00%
Kızılcahamam	ANAP	DYP	Esen Ali Sezen	BBP	Yaşar Yıldırım	34,75%
Nallıhan	DYP	DYP	Ahmet Öntaş	DYP	Ahmet Öntaş	38,54%
Polatlı	DSP	DYP	Fikret Sururi Evirgen	MHP	Orhan Şahinli	19,43%
Şereflikoçhisar	DYP	SHP	Aşir Görgülü	DYP	Sezai Şimşek	38,55%

Gölbaşı İlçe Belediyesi, 7 Eylül 1991 gün ve 20702 sayılı kararla Büyükşehir Belediyesi sınırları içerisine alınmıştır.

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenIslemleri/Secimler/1994Mahalli/BelediyeBaskanligi/1994Mahalli-BelediyeBsk-Ankara.pdf>, nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

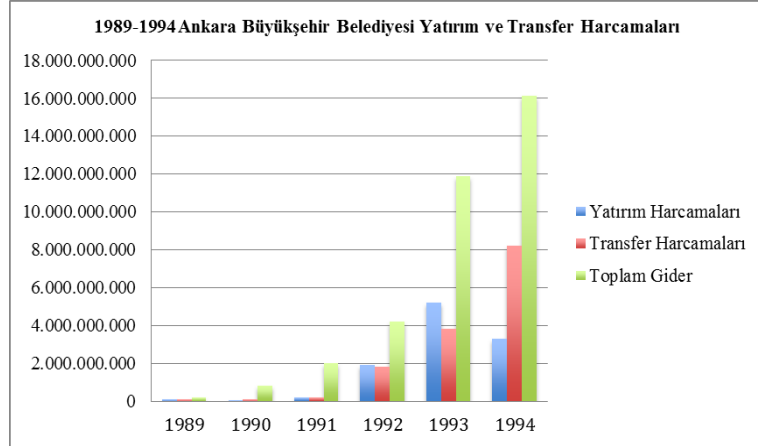
Ankara büyükşehir belediyesi seçimlerinde, seçim sonuçları, Ankara’da yerel hizmetlerle ilişkilendirilmek için 1989-1994 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin yatırım ve transfer harcamaları çıkarılmış ve aşağıda Şekil-12’ye yansıtılmıştır. Bu harcamalar analiz edildiğinde, transfer harcamalarının⁶⁹¹ seçim öncesindeki iki yılda arttığı görülür. Bu artış uzmanlar tarafından seçim yatırımı olarak değerlendirilse de Görmez ve Sancak’a göre seçim sonuçlarıyla karşılaştırıldığında başkanın ve partinin değişmesi nedeniyle, seçim yatırımlarının ya da seçim döneminde sunulan hizmetlerin oy verme davranışını etkilemediği, görülmektedir⁶⁹².

⁶⁹¹Transfer harcamaları, merkezi idarenin yerel yönetimlere yaptığı mali yardımlardandır. Kamu hizmetlerini gerçekleştirebilmek için mahalli idarelerin yetersiz kalması durumunda idarenin mahalli idarelere parasal yönden destek sağlamasıdır. Genel bütçeden yapılan bu yardımlar, mahalli idareler tarafından mal ve hizmet alımında kullanılmış olsa bile, merkezi idareye herhangi bir karşılık sağlamadıkları için transfer harcaması olarak kabul edilebilir. Yerel yönetimler tarafından kullanılan bu transfer harcamalarının en temel özelliği, karşılığında devlete mal ve hizmet ya da üretim faktörü verme zorunluluğunun bulunmamasıdır. Sosyal yardımlar, sosyal sigorta yardımları, iktisadi gayeli mali yardımlar, sübvansiyonlar transfer harcamalarına bazı örneklerdir. Transfer harcamaları kişilere, ailelere ve bazı gruplara yapılan, kazanç amacı bulunmayan sosyal yardımı temel alan harcamalardır. Literatürde bu harcamalar, hediye kavramı ile açıklanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla sosyal yardımlarda yaşanan artış, transfer harcamalarının artışıyla da doğru orantılıdır.

Ayrıntılı bilgi için bkz: *Bütçe İzleme-Belediye Bütçesini Anlamak ve Harcamaları Mekânsallaştırmak*, (Ankara: Başak Matbaa, 2014), s. 15-30.

⁶⁹² Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.67.

Şekil 12: 1989-1994 Ankara Büyükşehir Belediyesi Yatırım ve Transfer Harcamaları

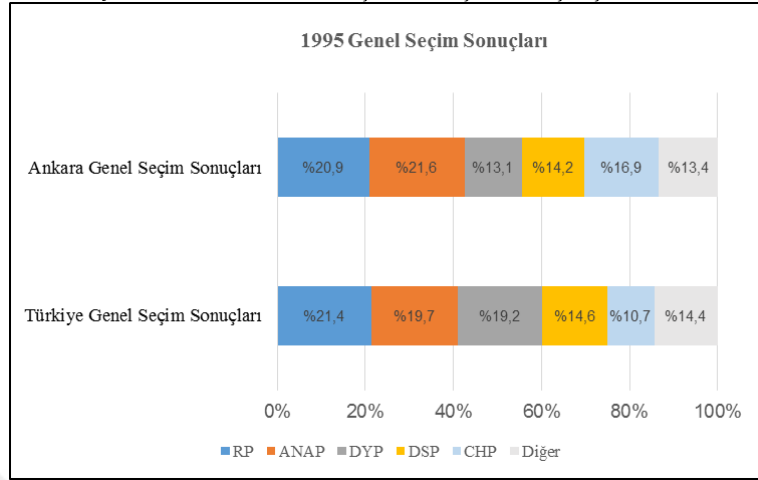
Kaynak: DİE, Kesin Hesaplar; Belediyeler ve İl Özel İdareleri'nden alınan verilerden derlenerek oluşturulmuştur.

Sonuç olarak 1994 yerel seçimleri ile birlikte tepkisel olarak koalisyona verilen oylar sonucunda, Ankara'da radikal sağ partinin güçlenmesi ve din temelli oy verme davranışının gelişmesi doğrultusunda yepyeni bir dönem başlamıştır. Seçimlerde aday imajının yanı sıra RP'nin Türkiye çapında yürütmüş olduğu seçim propagandasının etkileri de çok büyüktür.

G. 1995 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

1994 yerel seçimlerini izleyen 1 yıl içinde 24 Aralık 1995 tarihinde yapılan genel seçimler, ilginç sonuçlara sahne olmuş ve Refah Partisi ülkede en çok oyu alarak birinci parti olmuştur. Ankara'da ise RP ve ANAP çok yakın oranlarda oy almış ve ANAP, %1,6 puan fark ile birinci parti olmuştur.

Şekil 13: 1995 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zulalman.verilerden.derlenerek.olusturulmustur>.

Ankara’da 1995 genel seçimlerinde ANAP, 1994 yerel seçimlerine göre ciddi bir oy artışı yaşarken, RP %7’lik bir oy kaybına uğramıştır. Ankara’da neden böyle bir oy kaybının yaşandığına ilişkin herhangi bir çalışma yapılmış olmasa da çalışmanın yazarına göre, Ankaralı seçmen bir önceki genel seçimlerde olduğu gibi, net bir tavır sergilemenin ötesinde, kararsız kalmış ve oylar sağ ve sol partiler arasında bölünmüştür. Ankaralı seçmen ne 1994 yerel seçimlerinden etkilenip RP’ye tam destek vermiş, ne de 1994 yılında yaşanan kriz nedeni ile koalisyon ortakları olan DYP ve CHP’yi tam olarak cezalandırmıştır. Kısacası, 1995 genel seçimlerinde, Ankaralı seçmenin kararsız kaldığı bir seçim dönemi yaşanmıştır. Ancak, Türkiye genel seçimlerinde seçmen davranışına yönelik çalışmalar incelendiğinde din ve kimlik temelli bir davranışın geliştiği; bunun yanında, iktidarın ekonomik performansının da seçmen tarafından dikkate alındığı gözlemlenmekte olduğu vurgusu da hatırlanmalıdır. Bu kapsamda da Ankara’da seçmen davranışına yönelik her ne kadar bir araştırma yapılmış değilse de Ankara’nın Türkiye tümünün bir parçasını yansıttığını unutmamak gerekir.

1995 genel seçim sonuçlarının hem büyükşehir ilçe belediyelerine hem de büyükşehir sınırları içinde olmayan ilçe belediyelerine, nasıl yansımış olduğuna bakılacak olursa, Tablo-13'e göre göre büyükşehir ilçe belediyeleri özelinde Altındağ, Sincan, Gölbaşı, Keçiören ve Mamak, genel seçimlerde büyükşehir belediye başkanlık seçimlerinde destekledikleri RP'ye destek vermişlerdir. Özellikle, Altındağ ve Sincan'da hem ilçe hem büyükşehir belediye başkanlığı hem de genel seçimlerde RP adına bir kararlılık söz konusudur. İlçe belediyeleri için de Tablo-14'te de vurgulandığı üzere Ayaş, Evren, Güdül ve Nallıhan'da 1994 yerel seçimlerinde ilçe belediyesinde desteklediği partiyi genel seçimlerde de destekleyerek, daha net bir davranış sergilemişlerdir. Ancak diğer yıllara göre, 1995 genel seçimlerinde seçimde gerçek anlamda bir kararlılığa rastlanmamaktadır.

Tablo 13: 1995 Ankara Büyükşehir İlçe Belediyeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

1994 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 1995 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		1994 Yerel Seçimlerinde İlçede Birinci Parti	1994 Yerel Seçimlerinde Büyükşehirde Partisi	1995 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
Büyükşehir İlçe	Altındağ	RP	RP	RP	% 23,43
Büyükşehir İlçe	Çankaya	SHP	SHP	ANAP	% 19,58
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	RP	RP	ANAP	% 19,24
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	SHP	RP	RP	% 18,18
Büyükşehir İlçe	Keçiören	MHP	RP	RP	% 19,12
Büyükşehir İlçe	Mamak	SHP	RP	RP	% 20,13
Büyükşehir İlçe	Sincan	RP	RP	RP	% 24,41
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	SHP	RP	ANAP	% 18,13

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 14: 1995 Ankara Büyükşehir Olmayan İlçe Belediyeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

1994 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 1995 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti	1994 Yerel Seçimlerinin İlçede Birinci Parti	1995 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
İlçe-Akyurt	ANAP	RP	% 30,70
İlçe-Ayaş	ANAP	ANAP	% 28,54
İlçe-Bala	SHP	RP	% 15,76
İlçe-Beyazıt	ANAP	RP	% 22,36

İlçe-Çamlıdere	CHP	RP	% 26,20
İlçe-Çubuk	RP	RP	% 33,96
İlçe-Elmadag	SHP	ANAP	% 17,41
İlçe-Evren	DYP	DYP	% 16,61
İlçe-Etimesgut	RP	ANAP	% 19,24
İlçe-Güdül	ANAP	ANAP	% 26,51
İlçe-Haymana	ANAP	RP	% 27,05
İlçe-Kalecik	ANAP	RP	% 24,84
İlçe-Kazan	ANAP	RP	% 25,53
İlçe-Kızılcahamam	BBP	RP	% 25,51
İlçe-Nallıhan	DYP	DYP	% 32,13
İlçe-Polatlı	MHP	DSP	% 20,87
İlçe-Şereflikoçhisar	DYP	MHP	% 13,84

Kaynak:<http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

H. 1999 Yılı Ankara Yerel ve Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

Mehmet Altınsoy'dan Murat Karayalçın'a ve ondan da Melih Gökçek'e giden başkanlık sürecinde, Ankara Büyükşehir Belediyesi, giderek güç kazanan bir eğilim olarak serbest piyasa mantığını esas alan liberal politikalar, Melih Gökçek'in uygulamalarında tepe noktasına varmıştır. Onun döneminde (1994-1999) kamu yararı kavramı bireysel çıkarın dolaylı bir fonksiyonu olarak ele alınmış, bireysel çıkar ön planda tutulabildiği ölçüde yatırımlara ağırlık verilmiştir⁶⁹³. Bu dönemle beraber Gökçek, Murat Karayalçın döneminden farklı olarak kamu yararı ilkesi yerine bireysel çıkar ön plana çıkarılmakla kalmamış; katılım odaklı belediyeçilik anlayışından da uzaklaşmıştır. Nüfusun büyük bir çoğunluğunu ilgilendiren uygulamalarda yönetimlerce dikkate alınması gereken ve toplumsal eşitsizliklerin azaltılmasında

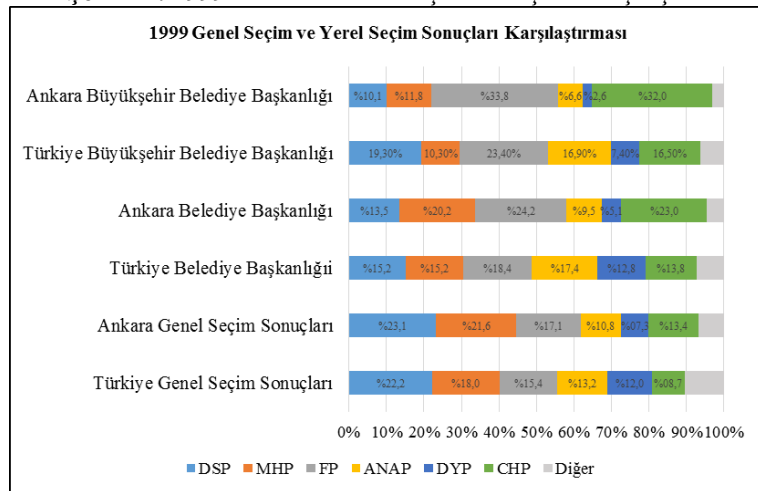
⁶⁹³Melih Gökçek'in 1994-1999 başkanlık yaptığı birinci dönemde, Bu yapılarak uygulama aşamasına geçirilmiştir. Gecekondu bölgelerine yönelik çalışmalar ağırlık kazanmıştır. Dikmen Vadisinin I. ve II. etapları tamamlanmış, III. IV. ve V. Etapları projelendirilmiştir. Bu dönemde geçmiş iki dönemden farklı olarak cami yapımı projelerinde artış olmuştur. Kent içi trafiğin rahatlaması için tek çözüm yolunun köprülülük kavşaklar olduğunu düşünen Gökçek, "Şehir içi Köprülülük Kavşaklar Projesi" için ilk olarak Akay Kavşağında çalışmaları başlatmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Fatma Şule Balcı, "Kamu Yararı Kavramı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlarının Uygulamaları: Mehmet Altınsoy, Murat Karayalçın ve İ. Melih Gökçek", (yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2006).

etkili olacak olan kamu yararı ilkesinin gözetilmemesi, bu dönemin belirgin nitelikleri arasında yer almıştır. Gökçek, ilk belediye başkanlığı döneminde, su, doğalgaz, kömür, ulaşım ve ekmeğe %1700-%3800 oranları arasında yapmış olduğu zamlarla ve şehrin birçok noktasına “fiskiyeli havuzlar” yaptırmakla eleştirilmiş ve 1999 yerel seçimlerine bu eleştirilerle gidilmiştir.

18 Nisan 1999 seçimleri, yerel ve genel seçimlerin birlikte yapıldığı ve seçmenin sandık başında aynı anda hem belediye başkanlığı hem de milletvekilliği seçimleri için oy kullandıkları bir seçim olmuştur. Bu seçimler ülkede yerel ve genel seçim farklılaşmasının en çarpıcı örneklerinden birisini oluşturmuştur. Milletvekilliği seçimlerinde tüm ülkede DSP birinci parti olurken; yerel seçimlerde RP’nin mirasçısı FP’nin başarısı ile sonuçlanan bir seçim olmuştur.

1999 yerel ve genel seçimleri Ankara için değerlendirildiğinde, gene yerel ve genel seçim farklılaşmasının en çarpıcı örneklerinden birisine rastlanmaktadır. Partiler hem belediye başkanlığı hem de genel seçim yansımaları açısından çok farklı sonuçlar elde etmişlerdir⁶⁹⁴.

Şekil 14: 1999 Yerel ve Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <http://www.yerelnet.org.tr/belediyeler/index.php?belediyeid=129531>’den alınan verilerden oluşturulmuştur.

⁶⁹⁴ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.65.

Ankara örneği açısından, yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere, genel seçim sonuçları incelendiğinde, partilerin Ankara’da aldıkları oy oranları ile Türkiye çapında oy oranları arasında iki-üç puanlık farklar dışında paralellik gözlemlenmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi, seçimler öncesinde Abdullah Öcalan’ın Kenya’da yakalanıp Türkiye’ye getirilmesi, Ecevit’in başbakanlığını yaptığı DSP hükümetinin Ankara başta olmak üzere bütün ülkede birinci parti çıkmasını sağlamıştır. Bu durum aynı zamanda, milliyetçi hareketin oylarının da artmasına neden olmuş ve MHP’nin seçimden ikinci parti olarak çıkmasına yol açmıştır. 1995 genel seçimlerinden farklı olarak DSP Ankara’da ve Türkiye’de oylarını ortalama 8 puan artırmıştır. Ankara’da 1999 genel seçimlerindeki seçmen davranışı bağlamında bir araştırma yapılmış olmasa da seçim sonuçları açısından, Ankara ile Türkiye’nin paralel bir görünüme sahip olması, seçmenin benzer davranışlara sahip olarak oy tercihinde bulunduğu yorumu yapılabilir. Buna göre Ankaralı seçmen de Türkiye’nin tümünde olduğu gibi Öcalan’ın yakalanmasındaki başarının ardında, o dönemin başbakanı ve DSP Genel Başkanı Ecevit’i görmüş, oyları ile onu ve partisini ödüllendirmek istemiş olabilirler.

Aynı gün yapılan yerel seçimlerde ise Ankara’da ve Türkiye’de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin sonuçlarını yansıtan şekil, FP’nin ikisinde de birinci parti olması dışında tamamen farklıdır. 28 Şubat süreci ile birlikte kapatılan RP’nin yerine, partinin devamı niteliğindeki FP, 18 Nisan 1999 yerel seçimlerinde hem Türkiye’de hem de Ankara’da birinci parti çıkmıştır. FP, Ankara büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy oranını bir önceki yerel seçimlere göre 12 puan artırmıştır. Ankara ve Türkiye’deki yerel seçimlerde sonuçların farklılaşmasındaki bir diğer neden CHP’nin Ankara’da aldığı oy oranıdır. CHP, Ankara’da bir önceki yerel seçimlerde aldığı oy oranını FP gibi ortalama 15 puan artırmıştır. Yerel seçimlerde bu

ilişkinin tam tersi bir tabloyu DYP ve ANAP çizmektedir. Bu iki parti de Ankara’da, Türkiye’nin tümünde aldığı oy oranından daha düşük oy almışlardır.

Seçim yarışları Ankara’da FP ve CHP arasında geçmiştir. 1994 yerel seçimleri ile birlikte 5000 oy farkı ile belediye başkanı seçilen İ. Melih Gökçek, 1999 yerel seçimleri için bu seferde kapatılan RP’nin devamı niteliğinde olan FP’den aday gösterilmiştir. CHP de eski Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan Murat Karayalçın’ı aday göstermiştir. Murat Karayalçın ile İ. Melih Gökçek arasındaki kıyasıya bir mücadele yaşanmıştır. FP’den Gökçek 1,8 puan farklı ile yaklaşık olarak 30 bin fark ile Karayalçın’ı yenmiştir. Seçim süresi boyunca FP’nin adayı Gökçek’in seçim kampanyasında kullandığı yöntemlerden birisi, yoksul semtlere gıda, ekmek ve para yardımında bulunmak olmuştur. Bu yöntem Gökçek’in en önemli propaganda araçlarından biri haline gelmiştir. Gıda, ekmek ve para yardımlarının yanında gezici sağlık hizmetleri, yaşlılara bakım hizmeti, gıda yardımı, öğrencilere burs, öğrencilere burs, yakacak yardımı gibi hizmetlerde Gökçek’in seçim süresi boyunca başvurduğu sosyal hizmetlerden bazılarıdır. Seçim kampanyasını Gökçek yardımların yanında, CHP adayı Murat Karayalçın karşıtlığı üzerine kurmuştur. Karayalçın ise Ankara’nın kimlik sorununu ön plana alarak 1999-2004 yıllarında yeni bir “kentsel düzen” vaat etmiştir. DSP adayı Taşdelen de ulaşım sorunu üzerinde durmuş ve kentin sorunlarına üniversiteler, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte çözüm arayacaklarını söylemiştir⁶⁹⁵.

Murat Karayalçın’ın seçimi kaybetmesinin en önemli sebeplerinden birisi, siyasal partiler yelpazesinde sol oyların bölünmesi olarak gösterilmektedir⁶⁹⁶. Ayrıntılı olarak

⁶⁹⁵ Sonay Bayramoğlu, “Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu”, 2010, < http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

⁶⁹⁶ “Birlikte olsaydık seçimleri kaybetmezdik”, *Hürriyet Gazetesi*, 02.04.2012,

açıklamak gerekir ise seçimlerde büyükşehir belediye başkanlığı için resmi adaylığının açıklanmasından önce Karayalçın, büyükşehir belediye başkanlığı için aday olmayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine Çankaya Belediye Başkanı Doğan Taşdelen, son anda CHP’den istifa etmiş ve DSP, büyükşehir belediye başkanlığı için kendisini aday göstermiştir. Ancak, ardından, Karayalçın CHP’den aday olduğunu açıklamıştır. Taşdelen’e göre solda birlik olunmamasının sorumlusu Karayalçın’dır. Taşdelen, seçimlerde DSP-CHP birlikteliği yakalanıp bu birlikten büyükşehir için tek aday çıkarılabilirdi, kesinlikle seçimi kazanacaklarını belirtmiştir⁶⁹⁷. Karayalçın ise solda birlik için en çok kendisinin uğraştığını bildirmiş ve solu böldüğüne ilişkin suçlamaları kabul etmemiştir⁶⁹⁸. Nitekim seçimlerde sol oylar DSP ve CHP arasında (CHP %32 oy, DSP ise %10) bölünmüş ve seçimin galibi tekrar İ. Melih Gökçek olmuştur.

1994-1999 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin yatırım ve transfer harcamalarına bakacak olursak, Melih Gökçek tarafından seçim dönemi boyunca yoksul semtler başta olmak üzere yürütülen sosyal yardım hizmetlerinin, bir seçim yatırımı olduğu görüşü desteklenmektedir. Aşağıda Şekil-15’te de görüldüğü üzere, Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin giderleri incelendiğinde, 1996 yılına kadar transfer harcamalarının, yatırım harcamalarından daha fazla olduğu dikkatleri çekmektedir. 1997 ve 1998 yıllarında ise yatırım harcamalarının arttığını söylemek mümkündür. Seçim yılı olan 1999’da yatırım harcamaları bir yıl önceki ile aynı seviyede kalırken, transfer harcamalarında artış görülmektedir. Seçimden önceki iki yıl içinde yapılan

< <http://www.hurriyet.com.tr/birlikte-olsaydik-secimleri-kaybetmezdik-20260481>>, (erişim tarihi: 14.03.2015).

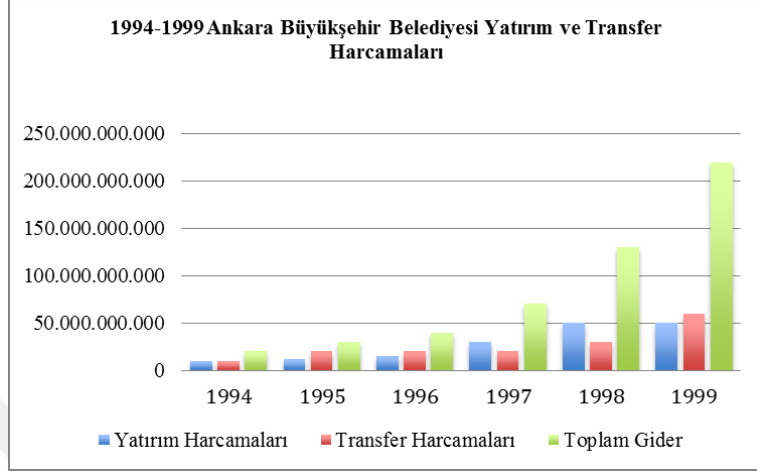
⁶⁹⁷ “Birlikte olsaydık seçimleri kaybetmezdik”, *Hürriyet Gazetesi*, 02.04.2012,

< <http://www.hurriyet.com.tr/birlikte-olsaydik-secimleri-kaybetmezdik-20260481>>, (erişim tarihi: 14.03.2015).

⁶⁹⁸ Oya Çitçi ve diğerleri, **op.cit.**,s. 244.

transfer harcamalarının bu artışını seçim yatırımı olarak değerlendirmek mümkündür⁶⁹⁹.

Şekil 15: 1994-1999 Ankara Büyükşehir Belediyesi Yatırım ve Transfer Harcamaları

Kaynak: DİE, Kesin Hesaplar; Belediyeler ve İl Özel İdareleri'nden alınan verilerden derlenerek oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları için Karayalçın ve Taşdelen'in iki ayrı sol partiden adaylığı sol oyların bölünmesine yol açmış ve bu durum Gökçek'in seçimleri kazanmasında etkili olmuştur. Gökçek'in kazanmasındaki ikinci faktör ise seçim dönemi boyunca ekmek, gıda, para gibi yapılan sosyal yardımlar olarak gösterilebilir. Bir başka ifadeyle, seçim öncesinde yapılan sosyal yardım hizmetleri, seçmenin oy kararında etkili olmuştur denebilir.

Belediye ve genel seçim sonuçlarına ilçeler düzeyinde bakacak olursak, Çankaya, Etimesgut ve Yenimahalle dışında, diğer büyükşehir ilçe belediyelerinde sağ partilerin hem ilçe hem büyükşehir belediyesi hem de genel seçimlerde yükselişte olduğunu görüyoruz. Özellikle Altındağ ve Keçiören'de hem parti hem de aday açısından bir kararlılık söz konusudur. Seçmenler hem ilçede hem büyükşehirde hem de genel seçimlerde aynı partiyi desteklemiştir. Ayrıca, 2 büyükşehir ilçe belediyesinde de ilçe belediye başkan adayları, bir önceki seçimlerde başkan seçilen kişilerdir. Dolayısıyla,

⁶⁹⁹ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.67.

aday imajı da parti imajının yanında bu ilçelerde önemli bir faktör olmuştur. Altındağ ve Keçiören'in yanında Çankaya ile Yenimahalle'de de merkez sol partilere yönelik bir kararlılık söz konusudur, denebilir. Seçmenler, genel seçimlerde DSP'yi, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde SHP'yi, ilçe belediye başkanlıklarında ise CHP'yi desteklemişlerdir. Gerçi bu kararlılık Yenimahalle için yeni bir olgudur. Çünkü 1994 ve 1995 seçimlerinde Yenimahalle'de ANAP ve RP'nin üstünlüğü söz konusudur. Çankaya seçmeni ise uzun süredir merkez sol partilerden yana oy kullanmayı tercih etmiştir. Büyükşehir belediyesi olmayan ilçeler de ise seçmenler Akyurt ve Çamlıdere yerel seçimlerinde aday imajını ya da adayın sunmuş olduğu hizmetlere, genel seçimlerde de parti imajına bakarak oy vermişlerdir demek, (aşağıda tabloyu göz önünde bulundurarak), yanlış olmayabilir. Çünkü her iki belediyede de yerel ve genel seçim sonuçları birbirlerinden tamamen farklıdır. Her iki ilçede de daha önceki seçimlerde başkan olan adaylar, eski partilerinden yeniden aday olmuşlar ve kazanmışlardır.

Tablo 15: 1994-1999 Ankara Büyükşehir İlçe Belediyeleri Yerel ve Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

1999 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi		1994 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday ve Parti		1999 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		Oy Oranı (%)	1999 Yerel Seçimlerinde Büyükşehirde Kazanan Parti
		Parti	Aday	Parti	Aday		
Altındağ	FP	RP	Mehmet Z. Kahraman	FP	Mehmet Z. Kahraman	31,30	FP
Çankaya	DSP	SHP	M. Doğan Taşdelen	CHP	Haydar Yılmaz	32,50	CHP
Etimesgut	DSP	RP	Yalçın Beyaz	MHP	Enver Demirel	22,50	FP
Gölbaşı	MHP	SHP	Erdal Eren	MHP	Cevdet Kara	19,70	FP
Keçiören	MHP	MHP	Turgut Altınok	FP	Turgut Altınok	39,40	FP
Mamak	MHP	SHP	İsmail Değerli	FP	Gazi Şahin	30,00	FP
Sincan	MHP	RP	Bekir Yıldız	FP	Rüstem Altunbaş	33,50	FP
Yenimahalle	DSP	SHP	Abdurrahman Oğultürk	CHP	Tuncay Alemdaroğlu	27,90	CHP

Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/content/conn/YSKUCM/path/Contribution%20Folders/SecmenI slemleri/Secimler/1999Mahalli/Buyuksehir/1999Mahalli-Buyuksehir-Ankara.pdf>’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 16: 1994-1999 Ankara İlçe Belediyeleri Yerel ve Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

1989 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 1991 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti	1999 Genel Seçiminin Birinci Partisi	1994 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday ve Parti		1999 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Parti		Oy Oranı (%)
		Parti	Aday	Parti	Aday	
Akyurt	MHP	ANAP	Fedai Yağcı	ANAP	Fedai Yağcı	31,40
Ayaş	MHP	ANAP	Mehmet Çelebi Er	DYP	Rifat Mavioğlu	34,30
Bala	MHP	SHP	Neşet Altıntop	MHP	Selahattin Çakır	46,40
Beypazarı	MHP	ANAP	İbrahim Demir	MHP	Mansur Yavaş	51,10
Çamlıdere	DYP	CHP	Ahmet H. Gürel	CHP	Ahmet Hamdi Gürel	26,50
Çubuk	FP	RP	Süleyman Haksever	MHP	Mustafa Gökmen	26,10
Elmadag	MHP	SHP	Ömer Ağa Kurt	MHP	Zeki Yağdıran	38,10
Evren	MHP	DYP	İbrahim Eren	MHP	Mithat Keskin	53,60
Güdül	MHP	ANAP	Hüseyin Erdoğan	MHP	Cemil Sezer	36,50
Haymana	ANAP	ANAP	Bünyamin Adacı	FP	Mustafa Namal	32,70
Kalecik	MHP	ANAP	Ömer Çetinkaya	DYP	Ömer Çetinkaya	30,40
Kazan	MHP	ANAP	Seyfettin Aslan	MHP	Yusuf Fidantek	35,10
Kızılcahamam	MHP	BBP	Yaşar Yıldırım	MHP	Salih Öztürk	24,70
Nallıhan	DYP	DYP	Ahmet Öntaş	MHP	Safa Gür	43,30
Polatlı	DSP	MHP	Orhan Şahinli	DSP	Sami Çay	21,00
Şereflikoçhis	MHP	DYP	Sezai Şimşek	MHP	Nevzat Kılıçarslan	25,30

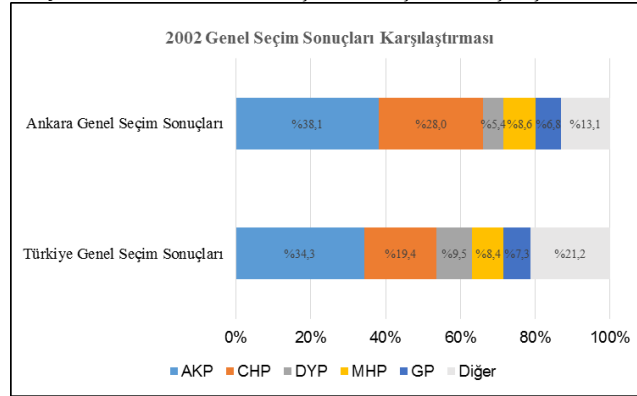
Kaynak: <http://www.ysk.gov.tr/ysk/nden%20alınan%20veriler%20derlenerek%20oluşturulmuştur>.

I. 2002 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen

Davranışlarının Etkisi

Gerek Türkiye’de gerekse Ankara’da mevcut parti sistemi, 2001 yılında yaşanan krizle ve 2002 seçimleri ile birlikte değişim sürecine girmiştir. 2001 yılında Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında kurulan AKP, 2002 genel seçimleri ile birlikte Türkiye’de tekrar tek partili iktidar döneminin başlamasında etkili olmuştur.

Şekil 16:2002 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/2016394737421480787730208734.html?>'nden alınan verilerden derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere, Türkiye'deki genel seçim sonuçları ile Ankara'daki genel seçim sonuçları arasında benzerlikler, bizce Türkiye'de ve Ankara'da benzer seçmen davranışı tartışmalarının yapılmasını da beraberinde getirebilir ve genel olarak Türkiye'de tartışılan seçmen davranışını, özel olarak Ankara için de tartışmak mümkündür. 2001 ekonomik krizi ile beraber Türkiye'de olduğu üzere, Ankaralı seçmen de koalisyonlar yönetiminden bıkmış ve yeni bir umut arayışına geçmiştir. İslam kimliğinin kalkınma ve çağdaşlaşma vurgusuyla birlikte kullanılması, halkla kurduğu yüz yüze ilişkiler, ekonomik krizler, yolsuzluk ve rüşvet gibi toplumun çoğunluğunun gündemini oluşturan sorunların çözümüne ilişkin olarak partinin geliştirdiği “toplum” ve “insan merkezli” siyasal mesajlar; AKP'nin seçimlerde birinci parti olmasını sağlamıştır. Sonuç olarak seçmenin AKP'ye oy vermesinin ardında; partinin sunduğu ekonomik vaatler başta olmak üzere, partinin ideolojisi, dini değerleri ön planda tutması, halkın partiyi kendisine yakın görmesi ve parti liderinin görünürlüğü gibi faktörler etkili olmuştur⁷⁰⁰.

⁷⁰⁰ Gökçe, Akgün ve Karaçor, **op.cit.**,s.26-32.

Büyükşehir ilçe belediyelerinde Çankaya ve Yenimahalle dışındaki tüm büyükşehir ilçe belediyelerinde AKP yönünde bir tercih söz konusudur. Büyükşehir olmayan ilçe belediyelerinin hepsi, tamamen AKP’ye oy vermişlerdir.

Tablo 17:2002 Ankara İline Bağlı İlçelerin Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

1999 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 2002 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		1999 Genel Seçimlerinde Birinci Parti	2002 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
Büyükşehir İlçe	Altındağ	FP	AKP	%39,5
Büyükşehir İlçe	Çankaya	CHP	CHP	%35,3
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	FP	AKP	%28,6
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	FP	AKP	%29,4
Büyükşehir İlçe	Keçiören	FP	AKP	%36,8
Büyükşehir İlçe	Mamak	FP	AKP	%35,1
Büyükşehir İlçe	Sincan	FP	AKP	%43,8
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	CHP	CHP	%26,9
1999 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 2002 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		1999 Genel Seçimlerinde Birinci Parti	2002 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı (%)
İlçe	Akyurt	MHP	AKP	%54,1
İlçe	Ayaş	MHP	AKP	%33,0
İlçe	Bala	MHP	AKP	%28,0
İlçe	Beypazarı	MHP	AKP	%35,7
İlçe	Çamlıdere	DYP	AKP	%39,1
İlçe	Çubuk	FP	AKP	%57,4
İlçe	Elmadağ	MHP	AKP	%25,6
İlçe	Evren	MHP	AKP	%20,2
İlçe	Güdül	MHP	AKP	%33,8
İlçe	Haymana	ANAP	AKP	%25,3
İlçe	Kalecik	MHP	AKP	%40,3
İlçe	Kazan	MHP	AKP	%44,2
İlçe	Kızılcahamam	MHP	AKP	%40,2
İlçe	Nallıhan	DYP	AKP	%21,1
İlçe	Polatlı	DSP	AKP	%30,0
İlçe	Şereflikoçhisar	MHP	AKP	%23,4

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> ‘nden alınan verilerden oluşturulmuştur.

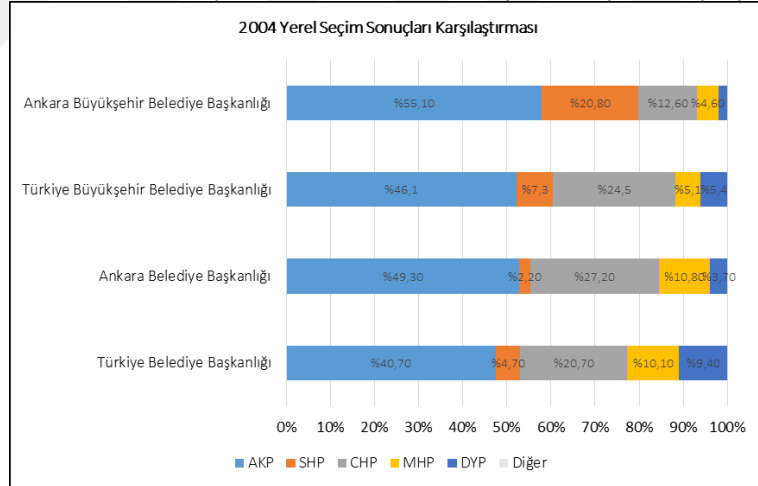
2002 genel seçimlerinde, Türkiye’nin içinde bulunduğu genel konjonktür göz önünde bulundurularak, Türkiye’de ve Ankara’da seçmenler için i) AKP’nin vergi, kamu harcamaları ve finans sektörüne yönelik ekonomik vaatleri ile seçmeni ikna etme

gücü⁷⁰¹, ii) AKP'nin sahip olduğu kimlik, dini değerlerle ilişkisi ve temsil ettiği siyaset anlayışı ve iii) bu kimliği temsil eden lider, seçmen davranışını etkileyen kritik değişkenlerdir. Özellikle AKP'nin seçim zaferinde parti lideri olan R. Tayyip Erdoğan'ın liderlik vasfı ve karizması, partiye oy veren seçmeni doğrudan etkilemiştir⁷⁰². Bir başka ifadeyle, Türkiye'de olduğu gibi, Ankara'da da din, ideoloji, aday imajı ve ekonomik vaatleri seçmeni etkileyen unsurlar olarak görmek mümkündür.

J. 2004 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

Gökçek'in bitmeyen projelerinin devamı niteliğinde olan yeni bir dönemle⁷⁰³ 2004 yerel seçimlerine gidilmiştir.

Şekil 17: 2004 Yerel Seçimleri ve Ankara Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/> 'nden alınan verilerden derlenerek oluşturulmuştur.

⁷⁰¹ AKP'nin ekonomik vaatleri için bkz: "2002 Seçim Beyannamesi-Her Şey Türkiye İçin", *AKP Parti Seçim Beyannamesi*, 2002.

⁷⁰² Gökçe, Akgün ve Karaçor, **op.cit.**,s.25-27.

⁷⁰³ Bu dönemde en çok dikkat çeken projeler: Sincan Metrosu İnşaat çalışmaları sürdürülmüş, Ankaray AŞTİ - Çayyolu hattının da yapımına başlanmıştır. Doğalgaz Ankara'da 650 bin abone tarafından kullanılır duruma getirilmiştir. Esenboğa Yolu Kentsel Dönüşüm Projesi'ne başlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Fatma Şule Balcı, "Kamu Yararı Kavramı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlarının Uygulamaları: Mehmet Altınsoy, Murat Karayalçın ve İ. Melih Gökçek", (yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, 2006).

2004 yerel seçimlerinde yukarıdaki şekilde de görüldüğü üzere Ankara iline bağlı 24 ilçe belediye başkanlıklarının seçim sonuçları ile Türkiye'deki belediye başkanları seçim sonuçları neredeyse birebir örtüşmektedir. Ankara belediye başkanlık sonuçlarına göre, AKP birinci, CHP'de ikinci partidir. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ise AKP oy oranını artırırken, CHP oyunu azaltmış, SHP'de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde Ankara'da, Türkiye'ye kıyasla yüksek bir oy almıştır. SHP'nin oy oranındaki kısmi artışın sebebi CHP dışındaki sol partilerin SHP ile seçime girmeleri ve Murat Karayalçın'ın yeniden adaylığı olarak gösterilebilir⁷⁰⁴. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı için önce RP'den sonra FP'den aday olan ve başkan seçilen Melih Gökçek, bu seçimler için de AKP'den adaylığını açıklamıştır. Bu dönemde de tıpkı 1994 ve 1999 yıllarında olduğu gibi Gökçek'in karşısına soldan, CHP ve SHP'den iki farklı büyükşehir belediye başkanlığı için adaylar çıkarılmıştır. SHP'den Murat Karayalçın, CHP'den ise eski CHP Ankara milletvekili Yılmaz Ateş aday gösterilmiştir. Bu kapsamda Ankara için 2004 yerel seçilmelerinde verilen mücadele 1999 ve 1994 yılından farklı değildir. Gene sol oylar bölünmüş ve bu bölünme 2004 seçimleri ile beraber üçüncü dönem seçilen Melih Gökçek'in işine yaramıştır. Ancak bu seçimlerde, Gökçek'in oylarında ciddi bir artış söz konusudur. 1994'te %27,34, 1999'da da %33,79 oyla başkanlığı kazanan Gökçek, 2004 yılı yerel seçimlerinde oy oranını % 55'e kadar çıkarmıştır.

2004 yılı seçimlerine kadar Gökçek'in Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nı yaptığı Ankara'da, verilen hizmetlerde şehrin ve vatandaşların temel öncelikleri ve ihtiyaçları dikkate alınmadığı için sorunlar artarak devam etmiştir. Örneğin, bu yıla kadar ulaşım yapılan yatırımlar, şehrin trafik sorununu çözmekte yeterli olmamıştır. Bunun en

⁷⁰⁴ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.68.

önemli sebebi, ulaşım sorununda yaya önceliğinden daha çok, otomobillerin geçişine yönelik hizmetlerin sunulmasıdır. “Gökçek yönetimi tarafından başlatılan 3 metro hattı yalan hikayesine dönmüştür. 3 dönemdir seçimler öncesinde kentlilerden oy isterken metroların seçimden sonra hizmete açılacağı tekrarlanan bir seçim vaadi” haline gelmiştir⁷⁰⁵. Seçim yarışında Gökçek gene Ankara’nın önceliklerinden uzak vaatlerde bulunmuştur. Bu vaatler arasında i) uluslararası fuar projesi, ii) Ankara’nın girişlerine heykeller, iii) maketlerden yapılan bir hayvanat bahçesi, iv) Hıdırlık Tepesi’nde bir otel, v) Ankara Kalesi’nde dünyanın en büyük bayrak direği vaatlerinde bulunmuştur. Solun iki adayı ise seçim kampanyası ve yarışını birbirleri ile uğraşma ve birleşme tartışmaları ile geçirirken, Gökçek 1999 yılında olduğu gibi Ankara’nın yoksul kesimlerine yapmış olduğu seçim öncesi yardımların ve sosyal yatırımların etkisini görmüştür⁷⁰⁶.

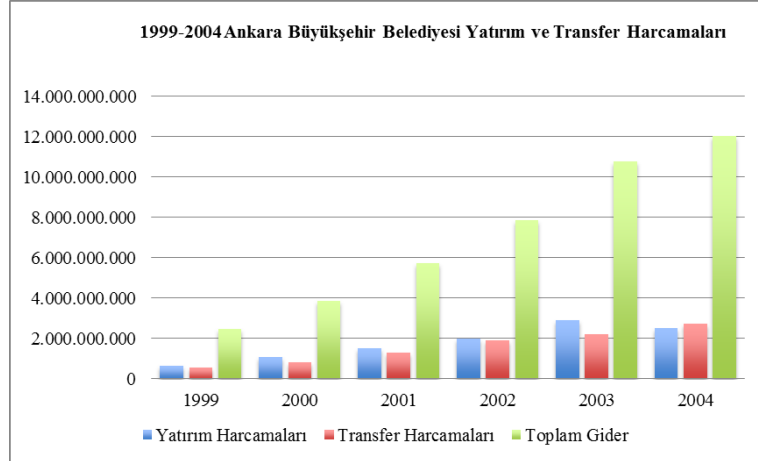
1999-2004 yılları arasında Büyükşehir Belediyesi’nin yatırım ve transfer harcamalarına bakacak olursak, Melih Gökçek tarafından seçim dönemi boyunca yoksul semtler başta olmak üzere yürütülen sosyal yardım hizmetlerin, bir seçim yatırımı olduğu görüşü, desteklenmektedir. 1999-2004 yılları arasında giderlere bakıldığında 2003 yılına kadar transfer ve yatırım harcamalarının neredeyse eşit aralıklarda olduğu görülmektedir. 2003 yılında yatırım harcamalarının transfer harcamalarının önüne geçildiği gözlemlenirken, 2004 yılında seçimden hemen önce transfer harcamalarının yatırım harcamalarının önüne geçtiği, görülmektedir. Seçim öncesi transfer harcamalarının artışı, seçim yatırımı olarak değerlendirmek mümkündür⁷⁰⁷.

⁷⁰⁵ Öncü, **op.cit.**,s.18.

⁷⁰⁶ “Sol bölündü Gökçek üçledi”, *Sabah Gazetesi*, 29 Mart 2004, < <http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/29/gnd112.html>>, (erişim tarihi: 14.04.2014).

⁷⁰⁷ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.68.

Şekil 18: 1999-2004 Ankara Büyükşehir Belediyesi Yatırım ve Transfer Harcamaları

Kaynak: Kesin Hesaplar Belediyeler ve İl Özel İdareleri, 2005, TÜİK, s. 1-5’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

İlçe ve büyükşehir ilçe belediyeleri açısından ayrıntılara bakılacak olursa, Çankaya da dâhil olmak üzere 2004 yerel seçimlerinde büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde AKP’nin üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. Büyükşehir ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde de Çankaya dışında AKP gene birinci parti olmuştur. Aday faktörünün ön plana çıkmasına örnek gösterilebilecek büyükşehir ilçe belediyeleri ise Keçiören ve Mamak’tır. Büyükşehir olmayan ilçe belediyelerinde de AKP’nin üstünlüğü dikkat çekmektedir. AKP’nin seçimleri kazanmadığı ilçeler, Beypazarı ve Nallıhan’dır. Bu ilçelerde, 2002 genel seçimlerinden her ne kadar AKP birinci parti olarak çıkmış olsa da yerel seçimlerde bir önceki dönemdeki başkanların eski partilerinden tekrar aday olması ve kazanması, bu ilçelerde yerel seçimlerde aday imajı veya hizmetten memnuniyeti ön plana çıkarabilir.

Tablo 18: 2004 Ankara Büyükşehir İlçe Belediyelerinde Yerel Seçim Sonuçları

2002 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi		2004 Büyükşehir Belediye Başkanlığını Kazanan Parti	1999 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday	2004 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday ve Partisi	İlçe Belediye Seçimleri Oy Oranı
Altındağ	AKP	AKP	Mehmet Kahraman	AKP-Veyssel Tiryaki	47,04
Çankaya	CHP	AKP	Haydar Yılmaz	CHP-Muzaffer Eryılmaz	34,37
Etimesgut	AKP	AKP	Enver Demirel	AKP-Serhat K.Yılmaz	31,42
Gölbaşı	AKP	AKP	Cevdet Kara	AKP-Abdul Nasır Haşlak	26,14

Keçiören	AKP	AKP	Turgut Altınok	AKP-Turgut Altınok	42,17
Mamak	AKP	AKP	Gazi Şahin	AKP-Gazi Şahin	37,34
Sincan	AKP	AKP	Rüstem Altınbaş	AKP-Hasan Altın	49,09
Yenimahalle	CHP	AKP	Tuncay Alemdaroğlu	AKP-Ahmet Duyar	35,78

Tablo 19: 2004 Ankara İlçe Belediyelerinde Yerel Seçim Sonuçları

2002 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi		1999 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday Parti	2004 Yerel Seçimlerinde İlçede Kazanan Aday	İlçe Belediye Seçimleri Oy Oranı (%)
Akyurt	AKP	Fedai Yağcı	AKP-Gültekin Ayantaş	59,3
Ayaş	AKP	Rifat Mavioğlu	CHP-Ali Başkaraağaç	37,6
Bala	AKP	Selahattin Çakır	MHP-İbrahim Gürbüz	28,6
Beyazır	AKP	Mansur Yavaş	MHP-Mansur Yavaş	45,9
Çamlıdere	AKP	Ahmet Hamdi Gürel	AKP-Hazım Caner Can	41,2
Çubuk	AKP	Mustafa Gökmen	AKP-Adem Tuğluca	47,7
Elmadag	AKP	Zeki Yağdın	CHP-Ömer Ağa Kurt	31,3
Evren	AKP	Mithat Keskin	AKP-Dursun Çekim	42,8
Güdül	AKP	Cemil Sezer	AKP-Hüseyin Erdoğan	38,1
Haymana	AKP	Mustafa Namal	DYP-Bünyamin Adacı	29,1
Kalecik	AKP	Ömer Çetinkaya	AKP-Orhan Benli	27,3
Kazan	AKP	Yusuf Fidantek	AKP-Lokman Ertürk	43,3
Kızılcahamam	AKP	Salih Öztürk	AKP-Adem Özbekler	41,3
Nallıhan	AKP	Safa Gür	MHP-Safa Gür	28,3
Polatlı	AKP	Sami Çay	AKP-Yakup Çelik	28
Şereflikoçhisar	AKP	Nevzat Kılıçarslan	AKP-Ramazan Ceylan	27,92

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr>’nden derlene verilerden oluşturulmuştur.

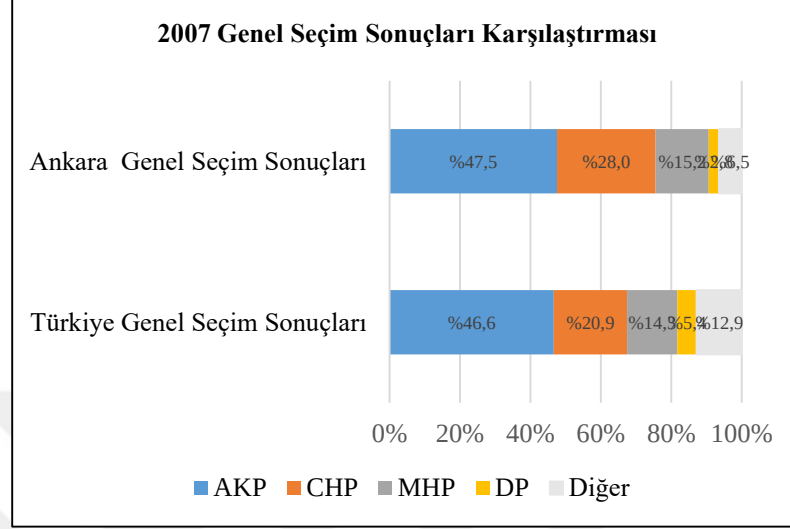
2004 yerel seçimlerinde de 1999 ve 1994’te olduğuna benzer faktörler seçmenin kararında etkili olmuştur. Bu kapsamda aday faktörünün yanında, sol oyların bölünmesi ve Gökçek’in yoksul kesimler başta olmak üzere seçim döneminde yapılan yardımları, seçmen tercihinde öne çıkan faktörlerdir.

K. 2007 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

AKP’nin 2003–2007 yılları arasında ekonomik ve sosyal politikalar alanında başarılı uygulamalar gerçekleştirmesi, onu 2007 tarihindeki erken genel seçimlerde, sağ seçmenlerin temsilcisi konumuna getirmiştir. 2007 genel seçimleri ile merkez sağ partiler ülkede büyük bir oy kaybına uğrarken, AKP %46,7 oy oranı ile muhafazakâr

ve sağ seçmenlerin tek temsilcisi olmuştur⁷⁰⁸. Ülkenin bütünü için var olan bu durum, Ankara için de geçerlidir.

Şekil 19: 2007 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

2007 genel seçimleri ile birlikte CHP'nin oy oranındaki değişim dışında, Ankara ve Türkiye'deki seçmen davranışları birbirlerine benzerdir. AKP, Ankara'da Türkiye'de aldığı oy oranına yakın bir oranda oy almıştır. Türkiye'de %46,6 oranında oy alan AKP, Ankara'da %47,5 olarak birinci parti olmuştur. Böylelikle, bu güne kadar ki genel seçimlerde AKP, Ankara'daki en yüksek oyunu kazanmıştır. Türkiye'de %20,9 oy alan CHP, Ankara'da %28,0 oy almıştır.

Büyükşehirde ve büyükşehir ilçesi olmayan ilçelerdeki seçim sonuçlarına bakılacak olursa, 2007 genel seçimleri ile beraber, Çankaya dışında kalan diğer bütün büyükşehir ilçe belediyeleri, oylarını AKP'ye vermişlerdir. Büyükşehir ilçe belediyesi olmayan ilçe belediyelerinde de 2002 genel seçimlerindeki ile benzer sonuçlar çıkmış ve bütün ilçe belediyeleri AKP'ye oy vermişlerdir.

Tablo 20: 2007 Ankara Büyükşehir İlçeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

⁷⁰⁸ Zafer Yükseler, "1977-2007 Döneminde Milletvekili Genel Seçim Sonuçları ve Siyasal Eğilimlerdeki Değişim", *Researchgate*, 2011, s.1-18
<http://www.researchgate.net/profile/Zafer_Yuekseler>, (erişim tarihi: 01.12.2015).

2004 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 2007 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		2002 Genel Seçimlerinde Birinci Parti	2004 Yerel Seçimlerinin İlçede Birinci Parti	2004 Yerel Seçimlerinin Büyükşehirde Birinci Parti	2007 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
Büyükşehir İlçe	Altındağ	AKP	AKP	AKP	AKP	60,2
Büyükşehir İlçe	Çankaya	CHP	CHP	AKP	CHP	49,0
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	AKP	AKP	AKP	AKP	43,9
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	AKP	AKP	AKP	AKP	53,5
Büyükşehir İlçe	Keçiören	AKP	AKP	AKP	AKP	55,0
Büyükşehir İlçe	Mamak	AKP	AKP	AKP	AKP	49,6
Büyükşehir İlçe	Sincan	AKP	AKP	AKP	AKP	64,4
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	CHP	AKP	AKP	AKP	39,4

Tablo 21: 2007 Ankara İlçeleri Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırması

2004 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 2007 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		2002 Genel Seçimlerinde Birinci Parti	2004 Yerel Seçimlerinin İlçede Birinci Parti	2007 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
İlçe	Akyurt	AKP	AKP	AKP	%74,3
İlçe	Ayaş	AKP	CHP	AKP	%46,1
İlçe	Bala	AKP	MHP	AKP	%61,1
İlçe	Beypazarı	AKP	MHP	AKP	%53,7
İlçe	Çamlıdere	AKP	AKP	AKP	%63,7
İlçe	Çubuk	AKP	AKP	AKP	%72,7
İlçe	Elmadag	AKP	CHP	AKP	%46,8
İlçe	Evren	AKP	AKP	AKP	%45,8
İlçe	Güdül	AKP	AKP	AKP	%56,3
İlçe	Haymana	AKP	DYP	AKP	%67,8
İlçe	Kalecik	AKP	AKP	AKP	%56,5
İlçe	Kazan	AKP	AKP	AKP	%66,4
İlçe	Kızılcahamam	AKP	AKP	AKP	%62,1
İlçe	Nallıhan	AKP	MHP	AKP	%42,7
İlçe	Polatlı	AKP	AKP	AKP	%55,4
İlçe	Şereflikoçhisar	AKP	AKP	AKP	%51,5

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'dan aktarılan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Ankara için seçmenin bu seçimlerdeki tercihlerine ilişkin genel bir çalışma yapılmış olmasa da Türkiye için bu seçimler üzerine Esmer, Kalaycıoğlu ve Çarkoğlu gibi önemli akademisyenlerin yapmış olduğu çalışmalarda varılan sonuçların, Ankara için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan tüm çalışmalara göre, 2007 genel seçimlerinde Türkiye’de olduğu gibi Ankara’da da seçmen, sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımlardan din, ideoloji, lider ve siyasal propaganda araçlarından

etkilenmiş, bunun yanında, AKP'nin ekonomi politiğine, geçmişe yönelik olarak oy vererek, onu ödüllendirmiştir.

L. 2009 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

Türkiye 2009 yerel seçimlerine, yerel yönetimler alanındaki mevzuat değişikliğinin yanı sıra, Türkiye ekonomisindeki daralmayla gitmiştir. 2009 yerel seçimlerinde AKP görev başındaki Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan Melih Gökçek'i, CHP Murat Karayalçın'ı, MHP ise 1994-2009 yılları arasında Ankara Beypazarı İlçe Belediye Başkanlığı yapmış Mansur Yavaş'ı aday göstermiştir⁷⁰⁹. Ankara'da seçim, bu 3 aday arasında geçmiştir.

Seçim yarışında AKP adayı Gökçek Ankaralıların karşısına, bir önceki seçimlerde vaat ettiği, ancak bitiremediği projeleri ve şehrin önceliklerinden çok özel sermayenin çıkarlarına hitap eden vaatlerle çıkmıştır. Bu vaatler 5 temaya ayrılmaktadır: i) Keçiören, Çayyolu ve Sincan metro projelerinin tamamlanması ve uygulama geçirilmesi; ii) 1 milyon 700 bin metrekarelik bir alanın fuar alanı olarak düzenlenmesi; iii) 10 adet kent müzesinin kurulması; iii) Kalenin arkasındaki Hıdırlık Tepesi'nin düzenlenmesi ve alanın villa projesi ile yeniden planlanması; iv) Ankara'nın beş girişine ve Esenboğa yolu üzerine 50'şer metrelik dev heykellerin yapılması; v) Karacören Ormanlık alanın golf alanına dönüştürülmesi ve golf turizmin canlandırılmasıdır. Gökçek'in vaatlerinin kentin ne kadar temel ihtiyaçlarına ne ölçüde hizmet ettiği sorgulanabilir niteliktedir.

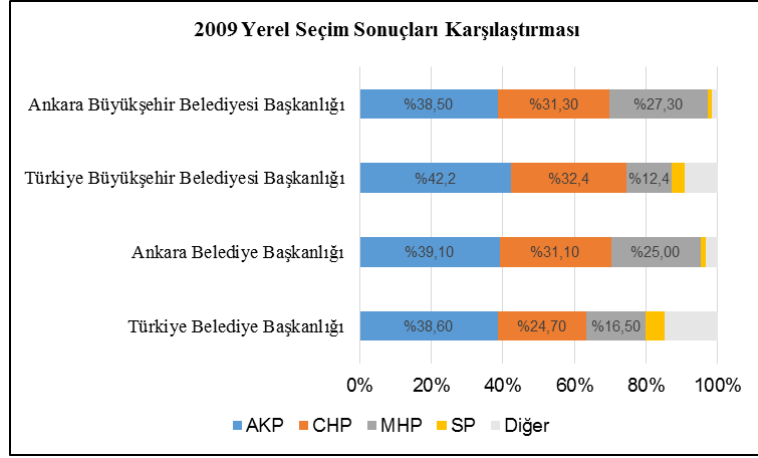
⁷⁰⁹ İhsan Kamalak, Hakan M. Kiriş ve Hüseyin Gül, "Türkiye'de Siyasal Partilerin Belediye Başkan Adayı Belirleme Etkinliğinin 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt.22, Sayı.3, Temmuz 2013, s.22.

CHP adayı Karayalçın ise diğer seçimlerdeki vaatlerine benzer şekilde daha çok ulaşım ve altyapı projelerini içeren vaatlerle Ankaralıların karşısına çıkmıştır. Bu vaatler: i) Ankaralıları sağlıklı suya kavuşturmak amacıyla Işıklı Barajı'nın yapımına başlamak; ii) Kızılırmak suyunu arıtabilecek nitelikte yeni bir arıtma tesisi yapmak; iii) Metro çalışmalarını hızlandırmak, iv) Doğalgaz bağlantılarının ve bacalarının denetlenmesi; v) Belediye meclis toplantılarının, yatırım kararlarının ve ihalelerinin kamuoyuna duyurulmasını sağlayacak altyapının geliştirilmesi, vi) katılımcı bir yöntemle kent için geliştirilen tüm projeden etkilenecek paydaşların katılacağı Proje Karar Kurulları oluşturulması; vii) Yeni yaya bölgelerinin açılması, viii) Kızılay, Güven Park, Gençlik Parkında düzenlemelerin yapılması, olarak sıralanabilir. .

MHP adayı Mansur Yavaş ise altyapı ve ulaşım vaatlerinin yanı sıra, diğer adaylardan farklı olarak, Ankara'nın kent kimliği özelliklerini ön plana çıkaran ve Ankara'nın tarihi, kültürel, doğal mirasının korunmasına yönelik vaatleriyle dikkatleri çekmektedir. Bu vaatler; i) Ankara'nın tarihi ve kültürel değerlerini ortaya çıkarması amacıyla yenileme çalışmalarına ağırlık verilmesi; ii) Şehir içi bisiklet parkurlarının geliştirilmesi; iii) Atık suların kullanılabilir hale getirecek altyapının geliştirilmesi, iv) Engellilere yönelik hizmetlerin artırılması; v) Kızılcahamam, Ayaş, Beypazarı, Güdül, Haymana ilçelerimizdeki termal kaynakları daha etkin kullanılması; vi) Metro çalışmalarının tamamlanması; vii) Ankara için doğalgaz altyapısının %100 tamamlanması, şeklindedir⁷¹⁰.

⁷¹⁰ Burcu Karabaş ve Zeynep Güney, "Adayların Ankara, İstanbul ve İzmir Vaatleri", *Arkitera*, 27 Şubat 2009, < <http://v3.arkitera.com/h38896-adaylarin-ankara-istanbul-ve-izmir-vaatleri.html> >, (erişim tarihi: 19.12.2015).

Şekil 20:2009 Yerel Seçimleri ve Ankara Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

29 Mart 2009 yerel seçimlerinin sonuçları değerlendirildiğinde yapılabilecek olan ilk çıkarım, AKP'nin almış olduğu oy oranı dışında, Türkiye ile Ankara seçim sonuçları, diğer seçimlere oranla farklılaşmaktadır. Bu seçimlerde Ankara ilçe belediyeleri ile Ankara Büyükşehir Belediyesi seçim sonuçları benzerlik taşımaktadır.

Seçim sonuçlarına göre, MHP'nin Ankara'da almış olduğu oy oranı, Türkiye'de aldığı oyun çok üstündür. (Türkiye büyükşehir belediyelerinde %12,4 oranında oy alan MHP, Ankara'da büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde %27,30 oranında oy alırken; ilçe belediyelerinde bu oran %25 civarındadır). Büyükşehirde Melih Gökçek'i dördüncü kere aday gösteren AKP'nin bir önceki seçimlere göre oy oranında yaklaşık olarak 17 puanlık bir gerileme gözlemlenirken, CHP'nin 2009 seçimleri ile birlikte, Ankara'daki oy oranında değişiklik olmamıştır. MHP ise bu oranı 15-20 puan arası bir artışla, %28'lere taşımıştır. Görmez ve Sancak'a göre Ankara'da ve Türkiye'deki seçim sonuçları arasında bu farklılaşmanın en önemli nedenleri arasında; i) AKP'nin adayları olan ve 3 dönem belediye başkanlığı yapmış olan Melih Gökçek'in artık yıpranması, ii) solda ittifak yapılarak solun oylarının Karayalçın'a kaydırılması, iii) Ankara'nın Beypazarı ilçesinin, 1999-2009 yılları arasında başarılı belediye

başkanlığı görevini yürüten, hukukçu ve yöre yaşayanları tarafından sevilen Mansur Yavaş'ın MHP tarafından aday gösterilmesi, olarak belirtilmiştir⁷¹¹. Görmez ve Güleç'e göre AKP'de görülen bu gerilemenin nedenleri, aday imajındaki yıpranmanın yanında, MHP adayı Mansur Yavaş'ın hizmete dayalı vaatleriyle ön plana çıkması sonucunda AKP'ye duyulan tepkiden kaynaklanan oyların bir kısmının MHP'ye kayması olarak gösterilmiştir⁷¹². Görüldüğü üzere, AKP adayının etkinlik düzeyi düşük kalırken Ankara'da en yüksek etkinlik düzeyine MHP adayı ulaşmıştır. Her ne kadar MHP adayının etkinlik düzeyi MHP'nin oy oranında yükselişe sebep olsa da Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimini AKP adayı Melih Gökçek dördüncü kez kazanmıştır. Dolayısıyla, bu seçimlerde belediye başkanlığı adayı belirleme etkinliği tek başına belediye başkanlığını kazanmadaki başarıyı açıklayamaya yetmemiştir⁷¹³.

İlçe belediye seçimlerinin sonuçları açısından 2009 yerel seçimleri değerlendirildiğinde, 2007 genel seçimlerinde Ankara'nın 25 ilçesinin 24'ünde (Çankaya hariç) birinci parti olan AKP, aşağıda Tablo-22'ye de yansıdığı üzere 2009 yerel seçimlerinde 14 ilçe ve bir büyükşehir belediyesi kazanmıştır. MHP, 2009 seçimlerinde 7 ilçede (Bala, Beypazarı, Etimesgut, Evren, Gölbaşı, Kızılcahamam, Nallıhan) belediye başkanlıklarını kazanmıştır. CHP ise 2 büyükşehir ve büyükşehir sınırları içinde olmayan ilçe belediye başkanlıklarını (Ayaş, Çankaya, Kalecik, Yenimahalle) kazanırken, belediye sınırları içerisinde aldığı oy oranıyla ikinci parti olmasına karşın, kazandığı ilçe belediye başkanlığı sayısı açısından Ankara'da üçüncü parti konumuna gerilemiştir. Ayrıca Akyurt, Altındağ, Ayaş, Bala, Kazan, Çamlıdere,

⁷¹¹ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.69.

⁷¹² Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.69.

⁷¹³ Kamalak, Kiriş ve Gül, **op.cit.**,s.22.

Güdül ve Polatlı’da eski başkanlar, tekrar seçilmiştir. Bu da yerel seçimlerde aday imajının bu ilçelerde etkili olduğuna yönelik bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Tablo 22: Ankara 2009 Yerel Seçim Sonuçları⁷¹⁴

2009 Büyükşehir ve İlçe Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları		2004 Yerel Seçimlerinde Kazanan Parti ve Adayı	2009 Yerel Seçimlerinde Kazanan Aday Kazanan Aday	Kazanan Parti	Geçerli Oy Oranı (%)
Ankara	Büyükşehir	İ. Melih Gökçek		AKP	38,5
Büyükşehir İlçe	Akyurt	AKP-Gültekin Ayantaş	Gültekin Ayantaş	AKP	50,6
Büyükşehir İlçe	Altındağ	AKP-Veyssel Tiryaki	Veyssel Tiryaki	AKP	46,3
Büyükşehir İlçe	Ayaş	CHP-Ali Başkaraağaç	Ali Başkaraağaç	CHP	46,5
Büyükşehir İlçe	Bala	MHP-İbrahim Gürbüz	İbrahim Gürbüz	MHP	39,4
Büyükşehir İlçe	Çankaya	CHP-Muzaffer Eryılmaz	Bülent Tanık	CHP	47,6
Büyükşehir İlçe	Çubuk	AKP-Adem Tuğluca	Lokman Özden	AKP	42,2
Büyükşehir İlçe	Elmadağ	CHP-Ömer Ağa Kurt	Gazi Şahin	AKP	36,5
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	AKP-Serhat K.Yılmaz	Enver Demirel	MHP	27,8
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	AKP-Abdul Nasır Haşlak	Yakup Odabaşı	MHP	32,9
Büyükşehir İlçe	Kalecik	AKP-Orhan Benli	Nevzat Şahin	CHP	23,2
Büyükşehir İlçe	Kazan	AKP-Lokman Ertürk	Lokman Ertürk	AKP	47,7
Büyükşehir İlçe	Keçiören	AKP-Turgut Altınok	Mustafa Ak	AKP	34,4
Büyükşehir İlçe	Mamak	AKP-Gazi Şahin	Mesut Akgül	AKP	34,6
Büyükşehir İlçe	Pursaklar		Selçuk Çetin	AKP	49,2
Büyükşehir İlçe	Sincan	AKP-Hasan Altın	Mustafa Tuna	AKP	41,6
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	AKP-Ahmet Duyar	Fethi Yaşar	CHP	33,2
İlçe	Beypazarı	MHP-Mansur Yavaş	Mehmet Cengiz Özalp	MHP	39,0
İlçe	Çamlıdere	AKP-Hazım Caner Can	Hazım Caner Can	AKP	42,7
İlçe	Evren	AKP-Dursun Çekim	Nedim Keskin	MHP	37,6
İlçe	Güdül	AKP-Hüseyin Erdoğan	Hüseyin Erdoğan	AKP	44,2

⁷¹⁴ 2004 tarihli 5216 sayılı “Büyükşehir Belediye Kanunu” kapsamında, Akyurt, Ayaş, Bala, Çubuk, Elmadağ, Kalecik, Kazan, Pursaklar ilçe belediyelerine, büyükşehir ilçe belediyesi statüsü kazandırılmıştır.

İlçe	Haymana	DYP-Bünyamin Adacı	Hacı Aysu	AKP	33,1
İlçe	Kızılcahamam	AKP-Adem Özbekler	Coşkun Ünal	MHP	35,8
İlçe	Nallıhan	MHP-Safa Gür	Ahmet Adnan Okur	MHP	30,0
İlçe	Polatlı	AKP-Yakup Çelik	Yakup Çelik	AKP	33,6
İlçe	Şereflikoçhisar	AKP-Ramazan Ceylan	Hakverdi Altuğ	AKP	32,3

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Bianet tarafından⁷¹⁵ Ankara’da aday etkisinin ölçülmesi üzerine 2009 yerel seçimleri temel alınarak yapılan bir araştırma kapsamında aşağıda Tablo-23 geliştirilmiştir. Tablo-23’te, “aday etkisi seçimleri ne kadar etkiledi?”⁷¹⁶, sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmaya göre, 2007 genel seçim sonuçlarıyla 2009 belediye başkanlığı seçim sonuçları karşılaştırıldığında belediye sınırları içinde AKP’nin 10 ilçede kaybetmesine karşılık; MHP’nin 7, CHP’nin ise 3 ilçede kazanan parti konumuna geldiği görülmektedir. Ankara’da AKP, Altındağ, Ayaş, Çubuk, Kazan, Pursaklar, Sincan, Çamlıdere olmak üzere 7 ilçeyi kazanmıştır. Çalışmaya göre, CHP, özellikle adayın etkisi ile Yenimahalle ve Kalecik olmak üzere 2 belediye başkanlığını kazanmıştır. Çünkü seçmen, 2007 genel seçim ve 2009 yerel seçimlerinde farklı partileri desteklemişlerdir. Çankaya da uzun dönemdir, CHP’nin kalesi konumunda olduğu için, Bianet’in çalışmasına göre aday etkisinin bu ilçede ölçülmesi anlamlı

⁷¹⁵ Sezgin Tüzün, “2014 Yerel Seçimlerinin İl İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara”, *Bianet*, 5 Mart 2014,

<<http://bianet.org/bianet/siyaset/153865-yerel-secimlerde-ankara>>, (erişim tarihi: 5 Mart 2014).

⁷¹⁶ Adayın etkisi Bianet yazarına göre şu şekilde belirlenmiştir: Eğer ilçede 2009 yerel seçimlerinde birinci parti, 2007 genel seçimlerden farklı ise seçimlerde adayın etkisi var demektir. Eğer 2007 ve 2009 seçimlerinde parti değişmemiş ise seçimlerde adayın etkisi yoktur. Bunun işareti de çalışmanın yazarı tarafından “(+) aday etkisi” olarak gösterilmektedir. “(-) aday etkisi” ise eğer bir ilçede hem 2007 genel seçimlerinde hem de 2009 yerel seçimlerinde birinci parti aynı fakat, 2009 yerel seçimlerinde birinci parti 2007 sonuçlarına göre daha düşük oy almış ise adayın etkisi, yazar tarafından olumsuz olarak yorumlanmakta ve “(-) aday etkisi” olarak gösterilmektedir. “Aday Etkisi Yok”, ise eğer bir ilçede hem 2007 genel seçimlerinde hem de 2009 yerel seçimlerinde birinci parti aynı ve partiler her iki seçimde de neredeyse eşit oy almış (iki seçim oranı arasında en fazla %5 oranında fark var ise) adayın etkisi, yazar tarafından görülmemekte ve “Aday Etkisi Yok”, olarak gösterilmektedir.

görülmemektedir⁷¹⁷. MHP ise Bala, Etimesgut, Gölbaşı, Beypazarı, Evren, Kızılcahamam ve Nallıhan'da aday etkisi ile seçimleri kazanmıştır. Bu ilçeler, 2007 genel seçiminde AKP'yi desteklerken, 2009 yerel seçimlerinde farklı bir partiyi desteklemişlerdir. AKP açısından, tüm ilçelerde AKP belediye başkan adayları partilerine ya hiç oy kazandıramıyor ya da oy kaybettirmektedirler.

Tablo 23: 2007 Genel Seçimleri ve 2009 Seçimlerinde Belediye Başkanlığını Kazanan Partiye Göre Aday Etkisi

Aday Etkisi	2007 Genel Seçimleri Kazanan Parti	2007 Genel Seçimlerin Geçerli Oy Oranı	2009 Yerel Seçimlerinde Kazanan Parti	2009 Yerel Seçimlerinde Geçerli Oy Oranı	Oy Değişimi	Aday Etkisi
Ankara Büyükşehir	AKP	52,28	AKP	38,5	↓	(-) Aday Etkisi
Akyurt	AKP	74,3	AKP	57,1	↓	(-) Aday Etkisi
Altındağ	AKP	60,2	AKP	57,3		Aday Etkisi Yok
Ayaş	AKP	46,1	CHP	51,3	(+)	Aday Etkisi
Bala	AKP	61,1	MHP	45,8	(+)	Aday Etkisi
Çankaya	CHP	49	CHP	59,1		Aday Etkisi Yok
Çubuk	AKP	72,7	AKP	48,1	↓	(-) Aday Etkisi
Elmadag	AKP	46,8	AKP	41	↓	(-) Aday Etkisi
Etimesgut	AKP	43,9	MHP	35,2	(+)	Aday Etkisi
Gölbaşı	AKP	53,5	MHP	44,2	(+)	Aday Etkisi
Kalecik	AKP	56,5	CHP	33,1	(+)	Aday Etkisi
Kazan	AKP	66,4	AKP	53,9	↓	(-) Aday Etkisi
Keçiören	AKP	55	AKP	42,2	↓	(-) Aday Etkisi
Mamak	AKP	49,6	AKP	41,8	↓	(-) Aday Etkisi
Sincan	AKP	64,4	AKP	49,6	↓	(-) Aday Etkisi
Yenimahalle	AKP	39,4	CHP	40,4	(+)	Aday Etkisi
Beypazarı	AKP	53,7	MHP	45,3	(+)	Aday Etkisi
Çamlıdere	AKP	63,7	AKP	50	↓	(-) Aday Etkisi
Evren	AKP	45,8	MHP	51,9	(+)	Aday Etkisi
Güdül	AKP	56,3	AKP	52,1		Aday Etkisi Yok
Haymana	AKP	67,8	AKP	39,1	↓	(-) Aday Etkisi
Kızılcahamam	AKP	62,1	MHP	50,9	(+)	Aday Etkisi
Nallıhan	AKP	42,7	MHP	35,1	(+)	Aday Etkisi
Polatlı	AKP	55,4	AKP	41,2	↓	(-) Aday Etkisi
Şereflikoçhisar	AKP	51,5	AKP	40,3	↓	(-) Aday Etkisi

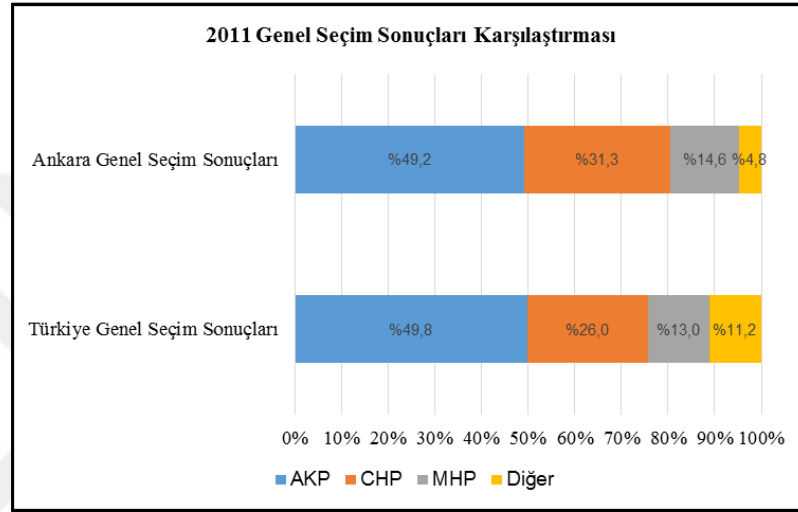
Kaynak: Sezgin Tüzün, "2014 Yerel Seçimlerinin İl İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara", 5 Mart 2014, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/153865-yerel-seccimlerde-ankara>>nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

⁷¹⁷ İlçede ilk iki parti arasındaki oy farkı, çalışma kapsamında şu şekilde hesaplanmıştır: =İlçedeki Birinci Parti Oy Kullanana Seçmen Sayısı-İlçedeki İkinci Parti Oy Kullanan Seçmen Sayısı / İlçe Kayıtlı Seçmen Sayısı*100

Sonuç olarak yapılan çalışmaya göre CHP ve MHP ekseninde 2009 yerel seçimlerinde aday etkisi önemli ölçüde seçimlerde etkili olsa da yerel seçimleri genel seçimlerden farklı kılan bu unsur, yeteri kadar etkili olmamıştır.

M. 2011 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

Şekil 21: 2011 Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

2011 genel seçimlerinde Ankara'da ve Türkiye'deki seçmen eğilimleri bir iki puan farklılıklar dışında birbirlerine çok benzemektedir. Hatta bu sonuçlar 2007 genel seçimleri ile de benzerlik taşımaktadır. AKP, 2009 yerel seçimlerindeki oy oranlarını tekrar yükseltmiş ve 2007 genel seçimlerindeki benzer oy oranına ulaşmış; Türkiye çapında %49,8 oy alan AKP, Ankara'da %49,2 oy alarak birinci parti olmuştur. Bu seçimlerle birlikte AKP, Türkiye'de bugüne kadar aldığı en yüksek oy oranını yakalamıştır. İkinci parti olan CHP ise %31,3 ile Ankara'da 2000 yılından bu yana en yüksek oy oranına sahip olmuştur. MHP ise 2007 genel seçimlerine göre yerini %14,2 oy oranı ile korumuş, ancak 2009 yerel seçimlerine göre ciddi bir düşüş yaşamıştır.

Ankara'nın ilçelerine göz atacak olursak, MHP'nin Mansur Yavaş ile birlikte 2009 seçimlerindeki başarısının, 2011 genel seçim sonuçlarına taşınmadığını görürüz.

2009 yerel seçimlerinde aday imajı ön planda olduğu için, MHP bu kazanımını 2011 seçimlerine taşıyamamış ve 2009 seçimlerinde kazandığı; Bala, Etimesgut, Gölbaşı, Beypazarı, Evren, Kızılcahamam ve Nallıhan'da AKP birinci parti olma durumunu korumuştur. CHP ise 2009 yerel seçimlerinde başarı elde ettiği Kalecik ve Ayaş'ı kaybederek, Çankaya ve Yenimahalle'de birinciliği elden bırakmamıştır. AKP ise 2007 seçimlerinde benzer bir başarı yakalayarak, Ankara iline bağlı 25 ilçenin 23'ünde birinci parti olarak çıkmıştır. 2009 yerel seçimlerine göre de oy oranını ciddi anlamda artırmıştır.

Tablo 24: 2011 Ankara İlçeleri Genel Seçim Sonuçları

2009 Yerel Seçimlerinde Birinci Parti ve 2011 Genel Seçimlerinde Kazanan Parti		2007 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	2009 Yerel Seçimlerinin İlçede Birinci Parti	2011 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı
Büyükşehir İlçe	Akyurt	AKP	AKP	AKP	%75,6
Büyükşehir İlçe	Altındağ	AKP	AKP	AKP	%62,7
Büyükşehir İlçe	Ayaş	AKP	CHP	AKP	%50,6
Büyükşehir İlçe	Bala	AKP	MHP	AKP	%64,4
Büyükşehir İlçe	Çankaya	CHP	CHP	CHP	%55,2
Büyükşehir İlçe	Çubuk	AKP	AKP	AKP	%73,6
Büyükşehir İlçe	Elmadağ	AKP	AKP	AKP	%46,2
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	AKP	MHP	AKP	%47,8
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	AKP	MHP	AKP	%55,6
Büyükşehir İlçe	Kalecik	AKP	CHP	AKP	%62,9
Büyükşehir İlçe	Kazan	AKP	AKP	AKP	%65,9
Büyükşehir İlçe	Keçiören	AKP	AKP	AKP	%55,5
Büyükşehir İlçe	Mamak	AKP	AKP	AKP	%49,7
Büyükşehir İlçe	Pursaklar	*2008 yılında ilçe olmuştur.	AKP	AKP	%74,9
Büyükşehir İlçe	Sincan	AKP	AKP	AKP	%64,5
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	AKP	CHP	CHP	%40,7
İlçe	Beypazarı	AKP	MHP	AKP	%61,1
İlçe	Çamlıdere	AKP	AKP	CHP	%75,7
İlçe	Evren	AKP	MHP	AKP	%59,0
İlçe	Güdül	AKP	AKP	AKP	%62,8
İlçe	Haymana	AKP	AKP	AKP	%70,2
İlçe	Kızılcahamam	AKP	MHP	AKP	%64,7
İlçe	Nallıhan	AKP	MHP	AKP	%51,0
İlçe	Polatlı	AKP	AKP	AKP	%55,9

İlçe	Şereflikoçhisar	AKP	AKP	AKP	%56,5
------	-----------------	-----	-----	-----	-------

*5747 Sayı Ve 06.03.2008 Tarihli Kanunla Pursaklar İlçesi Kurulmuştur

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'dan aktarılan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Sezgin Tüzün tarafından “2014 Yerel Seçimlerinin İl İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara”, başlıklı çalışmasında 2011 genel milletvekilleri seçimlerinde Ankaralı seçmenlerin toplumsal konumlarına göre yaşadıkları yerlerde, yöneldikleri siyasal partilere dağılımları geliştirilmiştir⁷¹⁸. Bu dağılımlarda mahalle ölçeğindeki yerleşim yerleri, büyükşehir belediyesine bağlı olan 5 toplumsal konuma göre ayrılmıştır. Bunlar i) en üst /gelir durumu yüksek olan kişilerin yaşadığı yerler, ii) üst, iii) orta üst, iv) alt, vi) en alt/ (gelir durumu en düşük) seçmenlerin yaşadığı yerlerdir. Çalışma kapsamında ilçelerin ya da mahallelerin tek tek isimleri verilmemiş; ancak yerleşim yerlerine ilişkin bu statüler, toplam nüfus, işyeri sayısı, konut sayısı, 4'lü yaş grupları, eğitim seviye oranları, ortalama emlak değeri dataları karşılaştırılarak oluşturulmuştur. Örneğin, en üst statülü yerleşim yerlerinin sakinleri, yüksek arsa metrekare değerli sokak ve caddelerde yaşayan, eğitim düzeyi yüksek seçmenlerden oluşmaktadır. Bir başka anlatım ile en üst statülü yerlerde yaşayanlar, kentlerin göreceli olarak varsıllarının yaşadığı yerlerdir. Bu kesimi üst, sonra orta ve giderek alt statülü mahalleler izlemektedir.

⁷¹⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Sezgin Tüzün, “2014 Yerel Seçimlerinin İl İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara”, başlıklı çalışmasında Mahalle Statüleri Veri tabanı'ndan yararlanarak hesaplanmıştır. Mahalle Statüleri Veri tabanı (20 bin ve üzeri nüfuslu) tüm Türkiye kentleri için Mahalle Statü katmanlaşmasını gösteren ve dönemsel ya da yıllık verilerle sürekli güncellenen bir veri setidir. Bu veri tabanında kentsel Türkiye'nin tüm mahalleleri; arsa metrekare değerleri, mahalle yerleşik nüfusunun eğitim düzeyleri ve mahalle gözlem değeri istatistiklerinden yararlanarak 7'li bir statü tabaka yapısına göre ayrıştırılarak indekslenmiştir. En üst'ten en alt sosyo-ekonomik tabakaya kadar 7 katmanlı bu mahalle statü yapısında üst 2, orta 3 ve alt sosyo-ekonomik statüler de 2 tabakadan oluşmakta ve bu tabakalarda yaşayan hanelerin gelir ve harcama trendleri de –il'den il'e değişimler gösterse de- benzer yönelişler sergilemektedir. Veri Araştırma A.Ş. tarafından oluşturulmuş **Mahalle Statüleri Veri tabanı** bu çalışmada da esas alınmış ve partilerin hangi toplumsal tabanlardan oy aldıklarına ilişkin bulgular da söz konusu veri tabanının ürünü olarak kullanılmıştır.

Tablo 25: Ankara Büyükşehir’e Kayıtlı Mahalle Statülerine Göre, Ankara’daki Seçmenlerin Oy Verdikleri Partilerin Dağılımı

Mahalle Statüsü	AKP	CHP	MHP	Diğer Partiler	Oy Vermeyen	Toplam Kayıtlı Seçme
1. En Üst	%1,0	%3,7	%0,8	%0,2	%0,9	%6,6
2. Üst	%3,3	%5,2	%1,8	%0,5	%1,6	%12,4
3. Orta Üst	%5,4	%5,4	%2,0	%0,6	%1,9	%15,3
4. Orta	%7,8	%5,8	%2,6	%0,8	%2,4	%19,3
5. Orta Alt	%13,2	%4,6	%2,9	%1,1	%3,1	%25,0
6. Alt	%7,7	%1,6	%1,6	%0,6	%1,6	%13,1
7. En Alt	%2,4	%0,6	%0,6	%0,3	%0,4	%4,3
20 binden az nüfuslu yerlerde yaşayanlar	%2,2	%0,6	%0,5	%0,2	%0,6	%4,0
TOPLAM	%43,0	%27,3	%12,8	%4,2	%12,6	%100,0

Kaynak: Sezgin Tüzün, “2014 Yerel Seçimlerinin İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara”, 5 Mart 2014, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/153865-yerel-secimlerde-ankara>>nden derlenen verilere göre oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tablo göz önünde tutularak 2011 genel seçim sonuçlarına bakıldığında Ankara’da 20 binden küçük yerleşim yerleri ve kırsal kesimin ağırlığı toplam kayıtlı seçmenlerin % 4’ünü oluşturmaktadır. Bu kesimin yarısından fazlası AKP’ye, dörtte biri de CHP ile MHP’ye oy veren seçmenlerden oluşmaktadır. Bu bir çeşit kümeleşme örneğini oluşturmaktadır. Ankara’da en üst ve üst mahallerde yaklaşık olarak %19 oranında seçmen yaşarken, seçmenlerin %34,6’sı orta üst ve orta statülü mahallelerde, %42,4’ü orta altı, alt ve en alt konumlu mahallelerde yaşamaktadır. Bu dağılımda dikkat çeken nokta, en üst ve üst düzeli mahallelerde yaşayan seçmenlerin %8,9’u CHP’ye oy verirken, %4,3’ünün, AKP’ye oy verdiği görülmektedir. Ortanın üstü mahallelerde yaşayanlardan %11,2’si CHP, %13,2’sinin de AKP seçmenleri oldukları dikkati çekmektedir. Son olarak orta alt-alt ve en alt konumlu mahallelerde yaşayanların da %6,8’nin CHP’li, %23,3’ünün de AKP’li seçmenlerden oluştuğu görülmektedir. Bu sonuçlar, Ankara’da AKP ile CHP seçmenin tam bir toplumsal kutuplaşma sergilemiş olduğunu göstermektedir. Bu kutuplaşmada AKP’li seçmenlerin, orta ve ortanın altı semtlerinde, CHP’li seçmenlerin ise ortanın üstü ve üst bölgelerde kümelenmiş bir

siyasal gücün temsilcisi oldukları görülmektedir. MHP’li seçmenler ise orta toplumsal bir grubun temsilcisi olarak kendilerini ön plana çıkarmaktadırlar⁷¹⁹.

2011 genel seçimleri ile birlikte, yukarıda tabloda da görüldüğü üzere, artık AKP seçmeninin benzer sosyo-kimlik özelliklere sahip olduğu belirlenmiş ve AKP’nin dördüncü dönem iktidar olması ile beraber hâkim parti sistemine geçilmiştir.

2011 genel seçim sonuçlarının karşılaştırılması kapsamında Türkiye ve Ankara’daki oy oranlarındaki benzerlik nedeniyle, Türkiye’nin bütünü için seçmen davranışına yönelik yorumları, Ankara için de yapmak mümkündür. Dolayısıyla, 2011 genel seçimlerinde Ankara için de sosyo-psikolojik yaklaşımın değişkenlerini oluşturan ve partiyle kurulan bağları güçlendiren; parti imajı, lider ve siyasal pazarlama yaklaşımının değişkeni olan televizyonun, seçmen kararında etkili faktörler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

N. 2014 Yılı Ankara Yerel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

2012 yılında 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu yeniden ele alınarak, 6360 sayılı Kanun kapsamında, Ankara iline bağlı tüm ilçeler büyükşehir ilçe belediyesi statüsüne kavuşmuştur. Kanun kapsamında Yenimahalle, Etimesgut ve Çankaya Belediyelerinin sınırları değiştirilmiştir. CHP seçmenin yüksek oranda yaşadığı mahalleler, Kanun kapsamında CHP’nin kalesi konumunda olan Çankaya ilçesine; AKP seçmenin yüksek oranda yaşadığı mahalleler de bir önceki seçimlerde AKP’nin kazanamadığı Yenimahalle ve Etimesgut ilçelerine bağlanmıştır⁷²⁰. Bu

⁷¹⁹ Sezgin Tüzün, “2014 Yerel Seçimlerinin İl İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara”, *Bianet*, 5 Mart 2014, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/153865-yerel-secimlerde-ankara>>, (erişim tarihi: 5 Mart 2014).

⁷²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Kanun No: 6360, 12.11.2012, Yayımlandığı R.Gazete Tarih: 6.12.2012, Sayı: 28489”, erişim tarihi: 11 Şubat, 2016, madde 42 ve 43’e göre Ankara İli “Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alacaath

düzenlemelerle beraber muhalefet, Kanun'un, AKP'nin bir önceki yerel seçimlerde kaybettiği ilçeleri kazanması için hazırlandığına yönelik iddialarını gündeme getirmiştir.

6360 sayılı Kanun kapsamında sınır değişikliği ile birlikte Ankara'da seçmen sayısı ve yapısı değişime uğramıştır. Aşağıda Tablo-26'da Ankara'nın ilçelerindeki seçmen sayısındaki değişimlere yer verilmiştir. Tabloya göre seçmen sayısındaki değişimlerde en yüksek artış, Etimesgut'ta yaşanmıştır. Etimesgut'u sırasıyla Pursaklar, Gölbaşı ve Kazan izlemektedir. Seçmen sayısındaki artışın yanında, seçmen sayısında azalma görülen toplam 8 ilçe de dikkatleri çekmektedir. Seçmen sayısında en çok azalma görülen ilk 3 ilçe; Altındağ, Nallıhan ve Yenimahalle'dir.

Tablo 26: Büyükşehir İlçe Belediyelerine Göre Seçmen Sayısı Değişimi

İlçeler	2014 Yerel Seçimleri Seçmen Sayısı	2009 Yerel Seçimleri Seçmen Sayısı	Toplam Seçmen Artışı (%)	2009 Seçmen Sayısına Göre Değişim %
Etimesgut	327.211	213.577	29,7	53,2
Pursaklar	81.985	60.284	5,7	36
Gölbaşı	77.096	57.879	5	33,2
Kazan	30.669	24.958	1,5	22,9
Akyurt	18.989	16.208	0,7	17,2
Çankaya	683.071	602.249	21,1	13,4
Mamak	402.276	355.858	12,1	13
Sincan	327.066	289.497	9,8	13
Kızılcahamam	22.098	19.636	0,6	12,5
Keçiören	609.900	548.833	15,9	11,1
Polatlı	81.723	74.563	1,9	9,6
Çubuk	57.139	52.599	1,2	8,6
Elmadağ	30.873	28.859	0,5	7

mahallelerinin çevre yolu dışında kalan kısımları Şehitali Mahallesi ile birleştirilmiştir. Şehitali, Aşağıyurtçu, Yukarıyurtçu, Ballıkuyumcu ve Fevziye mahalleleri, Etimesgut ilçe sınırlarına dâhil edilerek, Etimesgut Belediyesine katılmıştır. Ankara ilinde, Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alacaatlı mahallelerinin çevre yolu içinde kalan kısmı ile Çayyolu, A. Taner Kışlalı, Ümit, Koru, Konutkent ve Yaşamkent mahalleleri, Çankaya ilçe sınırlarına dâhil edilerek, Çankaya Belediyesine katılmıştır.

Beypazarı	35.475	34.296	0,3	3,4
Ayaş	11.439	11.150	0,1	2,6
Haymana	29.628	28.943	0,2	2,4
Şereflikoçhisar	24.870	24.850	0	0,1
Altındağ	249.010	249.620	-0,2	-0,2
Nallıhan	23.534	24.163	-0,2	-2,6
Yenimahalle	435.579	453.069	-4,6	-3,9
Bala	22.183	23.392	-0,3	-5,2
Kalecik	10.481	11.282	-0,2	-7,1
Güdül	7.241	7.938	-0,2	-8,8
Çamlıdere	5.835	7.688	-0,5	-24,1
Evren	2.414	3.405	-0,3	-29,1
Toplam	3.607.785	3.224.796	100	

Kaynak: YSK resmi sitesi ve Mansur Yavaş, “2009 Yerel Seçimleri- 2014 Yerel Seçimleri Karşılaştırması” < http://www.mansuryavas.com.tr/content/ankara_il_raporu.pdf> kapsamında derlenen verilerden oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloya göre, 6360 sayılı Kanun sonrasında Etimesgut hem doğrudan hem de oransal olarak en yüksek düzeyde seçmen sayısı açısından değişime uğramış bir ilçedir. Diğer iki ilçe ise Çankaya ve Keçiören’dir. Kanun kapsamında sınır ve seçmen sayılarında yapılan değişiklikler, AKP’nin bir önceki yerel seçimlerde kaybettiği illeri kazanmasına yönelik iddiaları doğrular niteliktedir.

Yerel yönetimlere ilişkin olarak yapılan bu yasal değişiklikle beraber, 30 Mart 2014 yerel seçimlerine gidilmiştir. Yerel yönetim seçimlerine toplam 27 parti katılmıştır. Ankara’da bu seçime yarışı AKP ile CHP arasındaki geçmiştir. 2014 yerel seçimlerinde AKP mevcut Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olan Melih Gökçek’i beşinci kez aday gösterirken; 2009 yerel seçimlerinde MHP’den aday olan ve yüksek bir oy oranı yakalayan Mansur Yavaş, 2014 seçimlerinde CHP’den Ankara büyükşehir belediye başkanlığına aday gösterilmiştir. Kulislerde bu durum CHP ile MHP’nin “seçim ittifakı”na girmesi gibi iddiaları beraberinde getirir de MHP, Prof. Dr. Mevlüt

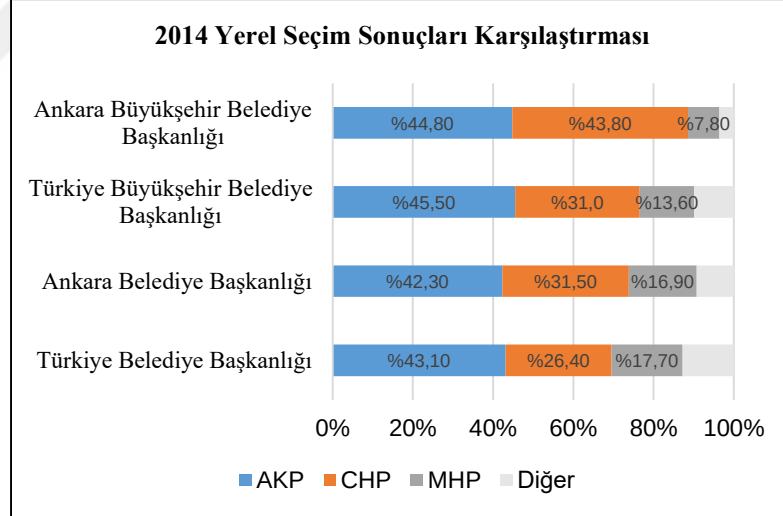
Karakaya'yı kendi partisinden büyükşehir belediye başkan adayı olarak göstermesi, bu iddiaları çürütmüştür⁷²¹.

Seçim yarışında AKP adayı Gökçek ve CHP aday Mansur Yavaş'ın vaatleri önemli yer tutmuştur. AKP adayı Gökçek, 12 mega proje olarak isimlendirdiği vaatleri ile Ankaralı seçmenin karşısına çıkmıştır. Bu projeler içerisinde daha önce yapmış olduğu ve yerine getiremediği seçim vaatleri de dikkatleri çekmektedir. Mega Projeler kapsamında Gökçek'in vaatleri şöyledir: i) TOKİ ile hazırlanan bir ortaklık çerçevesinde, 3.344.000 metrekarelik bir alana kurulacak olan "Disneyland" isimli oyun alanı projesi; ii) Atatürk Orman Çiftliği içerisindeki hayvanat bahçesinin genişletilmesi suretiyle yapılacak olan hayvanat bahçesi projesi; iii) Esenboğa Havalimanı yanında kurulması planlanan Ankara Fuar Alanı; iv) 10 bin kişilik kapalı spor salonu; v) 19 Mayıs Stadı'nın yenilenmesi, vi) Ankara'nın içme suyu ihtiyacının karşılanması kapsamında yapılacak olan Gerede Projesi; vii) Ankara ucuz sayfiye bölgesinin kurulması projesi; viii) Raylı sistem projelerinin hayata geçirilmesi (Ankara-Sincan, Ankara-Çayyolu, Söğütözü-Kızılay, Keçiören metrosunun tamamlanması, Çankaya-Altındağ-Mamak tramvay projesi), x) Trafik projeleri (tüneller yollar projesi, Gölbaşı-Haymana yolunun genişletilmesi, Anadolu Bulvarı-Konya yolu bağlantısı, Hacettepe-Konya yolu bağlantısı, gerekli yerlere yay üst geçidinin yapılması, şehir içi trafik yönetimi için dijital kontrol sistemlerini yaygınlaştırmak, otoparkları çoğaltmak), xi) Prestij projeleri hayata geçirmek (Söğütözü Kongre Merkezi, Ankara ili içerisindeki termal tesisleri yaygınlaştırmak, Gölbaşı'nda büyük oto galerisi, İmrahor Vadisinde yeniden düzenlenecek olan dev kanalda yaşam ve

⁷²¹ "CHP ve MHP'den ittifak yalanlaması", *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Ocak 2014, < http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/434286/CHP_ve_MHP_den_ittifak_yalanlamasi.html >, (erişim tarihi: 01.01.2014).

dinlenme alanları dinlenme evleri projesi, cadde ve meydanlarda yeni aydınlatma çalışmalarının hız kazanması, Ankara Kent Müzesi) , xii) Rekreasyon ve park alanlarının artırılması (yeşil alanların artırılması, Kuzey Ankara rekreasyon alanı, ve benzerleri gibi) projelerinden oluşmaktadır⁷²². Kısacası, Gökçek bu seçimlerde de şehrin temel önceliklerinden çok sermayenin çıkarlarına hitap eden vaatleriyle gündeme gelmiştir. CHP adayı Yavaş ise toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçlarını gözeterek ve Ankara'nın kent kimliğini ön plana çıkaran vaatleri ile seçmen karşısına çıkmıştır. Bu vaatler arasında, i) toplu taşıma sisteminin geliştirilmesi, ii) su ve kanalizasyon altyapılarının güçlendirilmesi, iii) dar gelirli ailelere yönelik uygulamaların geliştirilmesi, iv) kablosuz internet hattının şehrin tümüne yayılması ve v) Ulus Tarihi Kent Projesi'nin hayata geçirilmesi, yer almaktadır.

Şekil 22: 2014 Yerel Seçimleri ve Ankara Yerel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde beşinci defa Ankara'da AKP adayı Melih Gökçek %44,8 oy alarak birinci olmuştur. 2009 yerel seçimlerinde MHP'den aday olan ve 2014 seçimlerinde CHP'den Ankara büyükşehir belediye başkanlığı için aday gösterilen Mansur Yavaş ise oyların %43,8 oy almış ve %1'lik

⁷²² <http://www.melihgokcek.com/projeler/>

bir puan farkıyla seçimi kaybetmiş ve ikinci parti olmuştur. (CHP bu seçimlerde oy oranını %12 oranında artırmıştır.) Görüldüğü üzere, 2014 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimleri AKP ve CHP yarışına sahne olmuştur. MHP ise bir önceki seçimlerde almış olduğu oy oranını %20 civarında kaybetmiştir. Bu durum MHP tabanından CHP'ye önemli bir oy kaymasının yaşandığını göstermektedir.

İlçe belediye başkanlığı sonuçları açısından 2014 yerel seçimleri değerlendirildiğinde, 2009 genel seçimlerinde Ankara'nın 25 ilçesinin 14'ünde ve büyükşehirde birinci olan AKP, bu seçimlerde 25 büyükşehir ilçe belediyesinin 21'inde ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde birinci parti olmuştur. MHP, Polatlı ve Etimesgut ilçe belediye başkanlıklarını, CHP'de Çankaya ve Yenimahalle ilçe belediye başkanlıklarını kazanmıştır. Bunun dışında, dikkat çeken bir diğer unsur da Ankara'nın 25 ilçesinden sadece 1'inde (Çankaya) CHP'nin hem 2011 genel seçimlerinde hem de 2014 yerel seçimlerinde birinci parti olmasıdır.

Tablo 27: Ankara 2014 Yerel Seçimi Kazananlar ve Oy Dağılımları

2009-2014 Büyükşehir ve İlçe Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları	2009 İlçe Seçimlerinde Kazanan Parti	2009'da İlçede Kazanan Aday	2014 İlçede Kazanan Parti	İlçe Seçimlerinde Kazanan Aday
Akyurt	AKP	Gültekin Ayantaş	AKP	Gültekin Ayantaş
Altındağ	AKP	Veysel Tiryaki	AKP	Veysel Tiryaki
Ayaş	CHP	Ali Başkaraağaç	AKP	Bülent Taşan
Bala	MHP	İbrahim Gürbüz	AKP	İbrahim Gürbüz
Çankaya	CHP	Haki Bülent Tanık	CHP	Alper Taşdelen
Çubuk	AKP	Lokman Özden	AKP	Tuncay Acehan
Elmadağ	AKP	Gazi Şahin	AKP	Gazi Şahin
Etimesgut	MHP	Enver Demirel	MHP	Enver Demirel
Gölbaşı	MHP	Yakup Odabaşı	AKP	Fatih Duruay
Kalecik	CHP	Nevzat Şahin	AKP	Filiz Ulusoy
Kazan	AKP	Lokman Ertürk	AKP	Lokman Ertürk
Keçiören	AKP	Mustafa Ak	AKP	Mustafa Ak
Mamak	AKP	Mesut Akgül	AKP	Mesut Akgül
Pursaklar	AKP	Selçuk Çetin	AKP	Selçuk Çetin

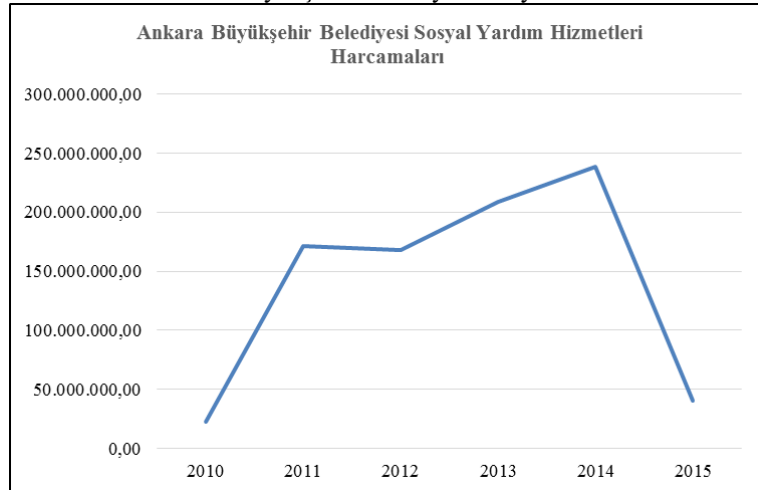
Sincan	AKP	Mustafa Tuna	AKP	Mustafa Tuna
Yenimahalle	CHP	Fethi Yaşar	CHP	Fethi Yaşar
Beypazarı	MHP	Mehmet Cengiz Özalp	AKP	Tuncer Kaplan
Çamlıdere	AKP	Hazım Caner Can	AKP	Hazım Caner Can
Evren	MHP	Nedim Keskin	AKP	Abdülkadir Demirci
Güdül	AKP	Hüseyin Erdoğan	AKP	Hava Yıldırım
Haymana	AKP	Hacı Aysu	AKP	Özdemir Turgut
Kızılcahamam	MHP	Coşkun Ünal	AKP	Muhittin Güney
Nallıhan	MHP	Ahmet Adnan Okur	AKP	İsmail Öntaş
Polatlı	AKP	Yakup Çelik	AKP	Mürsel Yıldızkaya
Şereflikoçhisar	AKP	Hakverdi Altuğ	CHP	Ferda Polat

2009 ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimleri sonucunda 12 ilçede belediye başkanları değişmemiştir. Bu durum aday imajının ya da hizmetlerden memnuniyetin seçimlerde belirleyici olduğunu gösteren iyi bir örnek olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında, Etimesgut ve Yenimahalle de yaşayan seçmenlerin büyük bir çoğunluğu, muhalefet partilerinin temsilcileri olan adayları desteklemişler ve bu adaylar ikinci kez, ilçe belediye başkanlığı seçimlerini kazanmışlardır. Ancak bu iki ilçe de genel seçimlerde, yerel seçimlerde desteklediği partiden farklı bir partiyi desteklemiştir. Örneğin, Etimesgut'ta MHP adayı Enver Demirel 2009 ve 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde en çok oyu alarak birinci parti olurken; büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde Mansur Yavaş'ın aday olduğu CHP ilçede birinci parti olmuştur. 2015 genel seçimlerinde de ilçede AKP en çok oyu almıştır. Yenimahalle'de de Etimesgut gibi benzer bir seçim yarışında yer almıştır. Yenimahalle'de yaşayan seçmenlerin büyük bir çoğunluğu, 2009-2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde CHP adayı Fethi Yaşar'ı desteklerken, 2015 genel seçimlerinde AKP'ye oy vermişlerdir. Bu noktada Yenimahalle ve Etimesgut için aday imajı ve hizmetlerden duyulan memnuniyete yönelik bir oy verme davranışının geliştiğini söylemek yanlış olmayabilir. Çankaya ilçesi için ise durum farklıdır. Çünkü

Çankaya’da 1999 yılından bu yana (2004 büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri hariç) genel ve yerel seçimlerde (hem ilçe hem de büyükşehir seçimlerinde) tercih tek bir parti üzerinden olmuştur. Bu parti CHP’dir. Belediye başkan adayları her seçim dönemi değişmiştir, ama parti tercihi değişmemiştir. Bu noktada aday imajı ya da hizmetten öte parti ve ideolojinin daha ön plana çıktığını söylemek yanlış olmayacaktır.

AKP için ise diğer seçimlerde olduğu gibi seçim öncesi yoksul kesimlere yönelik olarak yapılan sosyal yardımların payının, seçmenin eğiliminde etkili olduğu söylenebilir. Aşağıda Şekil-23’e de yansıtıldığı üzere, 2010-2015 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin transfer harcamaları içerisindeki “sosyal yardım hizmeti harcamaları” seçim öncesi yardımlar kapsamında ele alınabilir. Şekil-23’e göre sosyal yardımlar, 2011-2012 yılında sabit değerinde giderken; 2013 yılında artış göstermiş ve 2014 yerel seçimlerinden önce yükselişe geçmiştir. Seçim öncesi iki yıl yapılan sosyal yardım hizmetlerinde yaşanan bu artışı, seçim yatırımı olarak değerlendirmek mümkündür.

Şekil 23: Yıllara Göre Ankara Büyükşehir Belediyesi Sosyal Yardım Hizmeti Harcamaları

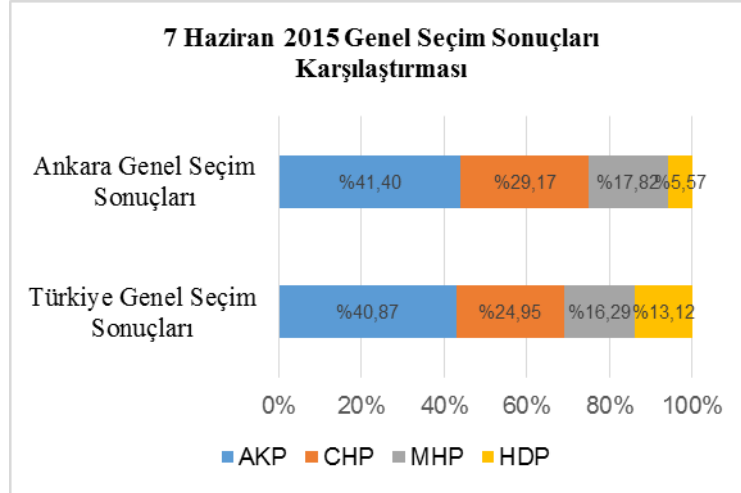

Kaynak: “Ankara Büyükşehir Belediyesi Kesin Hesap Bütçesi, 2010-2015”,
<https://www.ankara.bel.tr/stratejik-yonetim/kesin-hesap-butcesi> ‘nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

O. 2015 Yılı Ankara Genel Seçim Sonuçları ve Bu Sonuçlara Seçmen Davranışlarının Etkisi

7 Haziran 2015 genel seçimleri ile beraber Türkiye’de 2000’li yılların en kritik seçimi yaşanmıştır. Bu seçimlerde ülkenin tümünde AKP, 2011 genel seçimlerine göre ortalama %9 civarında oy kaybetmiştir. Ankara’daki seçim sonuçları da Türkiye sonuçları ile benzerdir. Bir önceki seçimlerde %49,2 oy oranına sahip olan AKP, 7 Haziran seçimlerinde Ankara’da %41,4 oy oranında kalmıştır. AKP’nin oy oranının düşmesine yol açan seçimin galipleri, HDP, CHP ve MHP, ülkede oy oranını artırmış, hatta Ankara’da da 3 parti toplam %52,7 oy oranına ulaşmıştır. Belirtildiği gibi, Türkiye sonuçları ile Ankara genel seçim sonuçları CHP ve HDP’nin oyları dışında birbirleri ile paralellik taşımaktadır. CHP, Ankara’da ülkenin tümünde %5 daha fazla oy alırken, HDP ise ortalama %8 daha düşük oy almıştır.

Şekil 24:7 Haziran 2015 Genel Seçimleri ve Ankara Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

AKP’nin ülke çapında bu derece oy kaybetmesinin ardında yatan sebep, çalışmanın “Yeniden Tek Partili İktidar Dönemi: 2002-2015” başlıklı bölümünde de tartışıldığı üzere, Türkiye’de cemaat ve yolsuzluk iddiaları ile beraber iyice artan siyasal kutuplaşma ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın bu kutuplaşmayı ve tansiyonu iyice

artıran söylemleri, olarak gösterilebilir. Genel seçimlere partiler, vaatlerin ötesinde birbirleri üzerinden siyaset yaparak, gergin bir ortamda girmişler ve bu gerilim seçmenlere ve seçimlere yansımıştır. Seçmen AKP'nin iktidarını zorlamak üzere sezgisel oy verme yaklaşımı / sınırlı rasyonel yaklaşıma göre tepkisel oy verme davranışı ile hareket etmiş; AKP'nin kesinlikle kazanmasını istemediği için onun iktidarını zorlayacak en sağ ya da soldaki rakip partiye oy vermeyi tercih etmişlerdir. Bu durumda Ankara'da CHP ve MHP ön plana çıkarken, ülkede HDP ön plana çıkmıştır.

7 Haziran seçimlerini, bir önceki 2011 genel seçimleri ve 2014 yerel seçimleri bağlamında Ankara iline bağlı büyükşehir ilçeleri açısından bakılacak olursa, sonuçlarda Çankaya ilçesi hariç, Ankara'nın 24 ilçesinin AKP'yi desteklemiş olduğu görülmekte ve ilçeler bağlamında 2011 genel seçimlerine benzer bir tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo 28: Ankara İli ve İlçeleri 7 Haziran 2015 Genel Seçimi Kazananlar ve Oy Dağılımları

7 Haziran 2015 Genel Seçim Sonuçları 2011 Genel Seçim ve 2014 Yerel Seçim Karşılaştırılması		7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	Oy Oranı	2011 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	2014 Büyükşehirde Desteklediği Birinci Aday
Ankara	Büyükşehir	AKP	%41,4	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Akyurt	AKP	%66,4	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Altındağ	AKP	%54,8	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Ayaş	AKP	%48,7	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Bala	AKP	%54,1	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Çankaya	CHP	%52,0	CHP	CHP
Büyükşehir İlçe	Çubuk	AKP	%66,6	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Elmadağ	AKP	%36,0	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	AKP	%38,0	AKP	CHP
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	AKP	%44,0	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Kalecik	AKP	%54,9	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Kazan	AKP	%58,6	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Keçiören	AKP	%47,0	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Mamak	AKP	%41,6	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Pursaklar	AKP	%66,6	AKP	AKP

Büyükşehir İlçe	Sincan	AKP	%54,1	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	AKP	%36,0	CHP	CHP
Büyükşehir İlçe	Beypazarı	AKP	%48,2	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Çamlıdere	AKP	%72,3	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Evren	AKP	%53,7	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Güdül	AKP	%61,2	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Haymana	AKP	%58,0	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Kızılcahamam	AKP	%58,4	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Nallıhan	AKP	%44,8	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Polatlı	AKP	%46,9	AKP	AKP
Büyükşehir İlçe	Şereflikoçhisar	AKP	%46,1	AKP	AKP

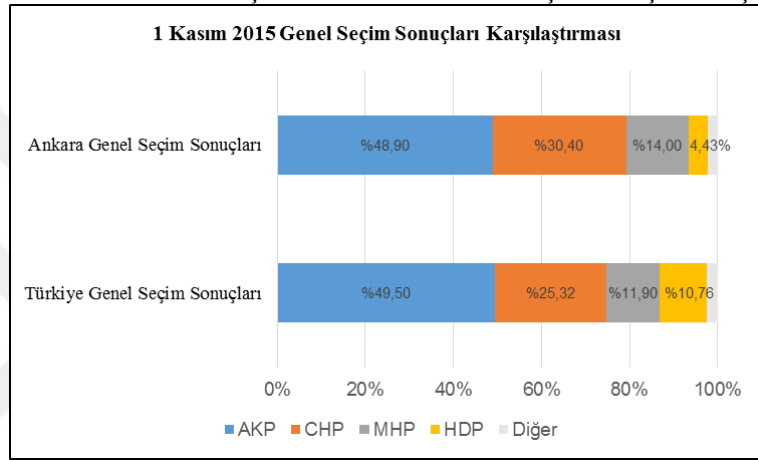
Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Seçimlerden sonra AKP bütün Türkiye’de almış olduğu % 40,87 oy oranı ile tek başına hükümet kuracak çoğunluğa erişememiş ve %10 barajını geçen diğer 3 partiyle koalisyon arayışlarına başlamıştır. AKP, hükümeti kurmak için koalisyon görüşmelerinden başarılı bir sonuç elde edemeyince ve 1 Kasım 2015 tarihinde erken seçim yapılması kararı alınmıştır. Türkiye 1 Kasım 2015’te genel seçimlerine giderken tarihinin en aşırı terör eylemlerine tanık olmuştur. Bu terör eylemlerinin en büyüğü de seçimlerden 3 hafta önce 10 Ekim 2015 tarihinde, Ankara Garı önünde yaşanmış ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en ölümcül bombalı intihar saldırısı olarak tarihe geçmiştir⁷²³. Hatta bu eylemler, 1 Kasım seçimlerini normal siyasi parti rekabetinin dışına taşımıştır. Böylesine kanlı bir atmosferde 1 Kasım 2015 seçimlerine gidilmiştir. Seçim yarışında Cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan öncülüğünde, AKP “korku çekiciliği” mesaj stratejisinden yararlanmış, seçmene, diğer rakip parti ya da adayın seçimi kazanması sonucunda Türkiye’nin çok kötü günler geçireceği, istikrarın bozulacağı, terör eylemlerinin çok daha artacağı, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanacağı, ekonomik durumun kötüye gideceği gibi korku içerikli mesajlar vermiştir. Korku içerikli bu mesajlar seçimlerin yönünün belirlenmesinde çok ciddi

⁷²³ “Anadolu Ajansı: İki canlı bomba ve TNT”, *CNN Türk*. 10 Ekim 2015. (Erişim tarihi: 10 Ekim 2015).

ölçülerde etkili olmuş ve bir önceki genel seçimlerde AKP'den uzaklaşan seçmen, istikrar arayışını devam ettirme kaygısı ile tekrar AKP'ye geri dönmüştür. AKP'nin oyları yinelenen bu seçimlerde, %40,87'den %49,50'lere çıkmış ve Parti tek başına iktidara gelebilecek çoğunluğa erişmiştir. AKP'nin bu yükselişi, Ankara ve Ankara ilçeleri için de geçerlidir. Bir önceki genel seçimlerde Ankara'da %41,40 oy alan AKP, 1 Kasım seçimlerinde oyunu %48,90'a yükseltmiştir.

Şekil 25:1 Kasım 2015 Genel Seçimleri ve Ankara Genel Seçim Sonuçları Karşılaştırılması

Kaynak: <http://rapory.tuik.gov.tr/>'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Seçim kampanyalarıyla yürütülen “korku stratejileri” başarıya ulaşmış ve AKP tüm ülkede salt çoğunluğu yakalayarak birinci parti olmuştur. Bütün ülkedeki benzer başarı, Ankara için de geçerlidir. Ankara'da seçim sonuçları incelendiğinde 2015 genel seçimlerinde de seçmen, Türkiye'nin tümü ile benzer bir davranış sergilemiş, 1 Kasım seçimlerinde 4,5 milyon nüfuslu başkent Ankara'da AKP, 1. 618. 498 kişiden oy alarak toplam oy oranını %48,90'a çıkarmıştır.

Ankara'nın ilçelerinde de AKP, 7 Haziran seçimlerinde almış olduğu oy oranlarını artırmış ve Çankaya ilçesi dışında Ankara'nın geri kalan 24 ilçesinde birinci parti olmuştur.

Tablo 29: Ankara İli ve İlçeleri 1 Kasım 2015 Genel Seçimi Kazananlar ve Oy Dağılımları

7 Haziran 2015 Genel Seçim Sonuçları 1 Kasım 2015 ve 2014 Yerel Seçim Karşılaştırılması		7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	7 Haziran Oy Oranı	1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinin Birinci Partisi	1 Kasım Oy Oranı
Ankara	Büyükşehir	AKP	%41,4	AKP	%48,9
Büyükşehir İlçe	Akyurt	AKP	%66,4	AKP	%76,8
Büyükşehir İlçe	Altındağ	AKP	%54,8	AKP	%63,2
Büyükşehir İlçe	Ayaş	AKP	%48,7	AKP	%54,8
Büyükşehir İlçe	Bala	AKP	%54,1	AKP	%64,1
Büyükşehir İlçe	Çankaya	CHP	%52,0	CHP	%56,0
Büyükşehir İlçe	Çubuk	AKP	%66,6	AKP	%75,7
Büyükşehir İlçe	Elmadağ	AKP	%36,0	AKP	%45,6
Büyükşehir İlçe	Etimesgut	AKP	%38,0	AKP	%45,6
Büyükşehir İlçe	Gölbaşı	AKP	%44,0	AKP	%52,8
Büyükşehir İlçe	Kalecik	AKP	%54,9	AKP	%64,3
Büyükşehir İlçe	Kazan	AKP	%58,6	AKP	%68,2
Büyükşehir İlçe	Keçiören	AKP	%47,0	AKP	%55,5
Büyükşehir İlçe	Mamak	AKP	%41,6	AKP	%49,5
Büyükşehir İlçe	Pursaklar	AKP	%66,6	AKP	%75,5
Büyükşehir İlçe	Sincan	AKP	%54,1	AKP	%64,8
Büyükşehir İlçe	Yenimahalle	AKP	%36,0	AKP	%42,7
Büyükşehir İlçe	Beypazarı	AKP	%48,2	AKP	%59,9
Büyükşehir İlçe	Çamlıdere	AKP	%72,3	AKP	%80,6
Büyükşehir İlçe	Evren	AKP	%53,7	AKP	%58,5
Büyükşehir İlçe	Güdül	AKP	%61,2	AKP	%67,1
Büyükşehir İlçe	Haymana	AKP	%58,0	AKP	%69,5
Büyükşehir İlçe	Kızılcahamam	AKP	%58,4	AKP	%67,0
Büyükşehir İlçe	Nallıhan	AKP	%44,8	AKP	%52,4
Büyükşehir İlçe	Polatlı	AKP	%46,9	AKP	%56,5
Büyükşehir İlçe	Şereflikoçhisar	AKP	%46,1	AKP	%54,9

Kaynak: Ankara İlinde Seçim Sonuçları ve Seçmen Davranışlarının Genel Değerlendirmesi
<http://rapory.tuik.gov.tr/'nden> alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Ankara’da 1984 yılından bu yana ele alınan yerel ve genel seçimler açısından bir değerlendirme yapacak olursak, genel seçimlerde Ankara ve Türkiye’deki davranış kalıpları ve partilerin aldıkları oy oranlarının birbirlerine çok benzediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir başka ifadeyle genel seçimlerde Ankara, Türkiye’deki seçmen davranışının yansımını oluşturmaktadır. Yerel seçimlerde ise Ankara’da 2 farklı tutum söz konusudur. Bunlardan ilki, büyükşehir belediye başkanlığı

seçimlerinde, 2000’li yıllar itibari ile tek partili iktidar döneminin sonuçlarının Ankara seçimlerine de yansımastır. İkincisi ise 5 dönem üst üste belediye başkanlığına seçilen Gökçek’in Başkanlığındaki Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin kesin hesaplarına göre seçim öncesi yapılan sosyal yardımların, seçmen kararında etkili olmasıdır. İlçe belediye başkanlığı seçimlerinde ise Türkiye’deki yerel seçim sonuçları ile çok örtüşen bir tablo ortaya çıkmaktadır. Ancak bazı ilçelerde seçmen davranışını etkileyen unsurlar, Kemal Görmez ve Hatice Sancak tarafından yapılan bir çalışmayla ele alınmıştır. Görmez ve Sancak tarafından yapılan çalışmaya göre, Ankara’nın nüfus olarak en kalabalık ilçelerini oluşturan Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Yenimahalle, Keçiören ve Mamak’ta aday profili ve ilçelerin sosyo-ekonomik yapıları ile seçmen davranışları arasında doğrudan bir ilişki vardır⁷²⁴. Görmez ve Sancak, bu 6 ilçeyi 2007 genel seçimleri ve 2009 yerel seçim sonuçları doğrultusunda karşılaştırmış ve davranış değişikliklerinin nedenlerini yorumlamıştır. Örneğin Etimesgut’ta hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde seçmen davranışında oluşan farklılaşmasının nedeni, Görmez ve Sancak’a göre, Etimesgut’un düşük gelir grupları ile orta gelir grubunun birlikte yaşadığı bir bölge olmasından kaynaklıdır. Altındağ’da ise AKP, Ankara’nın bütününde ve Türkiye genel seçim sonuçlarından daha yüksek oranda oy almaktadır. Görmez ve Sancak’a göre Altındağ’daki bu durumu 2 temel nedene dayanarak açıklamaktadır. Birincisi Altındağ başkan adayının halk tarafından beğenilmesi, ikincisi ise Altındağ’ın sosyo-ekonomik yapısı ve düşük-orta gelir grubundan gelen seçmen profili ile ilgilidir⁷²⁵. Diğer ilçelerdeki durum da benzer unsurlar üzerinden yorumlanmıştır. Çalışmanın yazarı tarafından da bir sonraki bölümde Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerindeki durum üzerinden özellikle

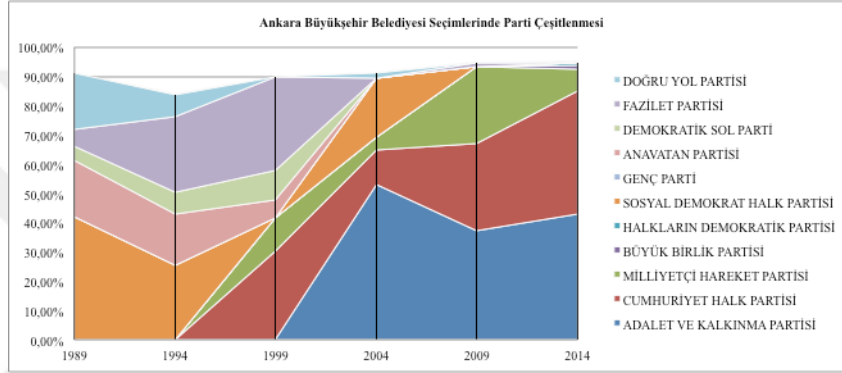
⁷²⁴ Görmez ve Sancak, **op.cit.**,s.92-100.

⁷²⁵ Kemal Görmez, “Seçim Ayrışması Gösterdi”, 2023 *Dergisi*, Sayı. 96, 2009.

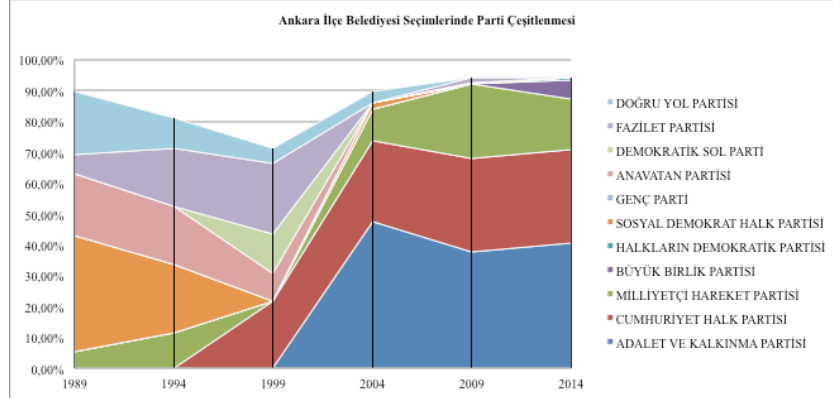
yerel seçimlerde seçmen davranışındaki farklılaşma hem teorik olarak hem de anket yolu ile sorgulanacak ve ele alınacaktır.

Bitirmeden, aşağıda Şekil-26, Şekil-27 ve Şekil-28’de Ankara’nın yerel seçimler ve genel seçimlerinde parti çeşitlenmesine/ partiler arasındaki farklılaşmaya yer verilmiştir. İlk iki şekil ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerindeki farklılaşmayı yansıtmaktadır.

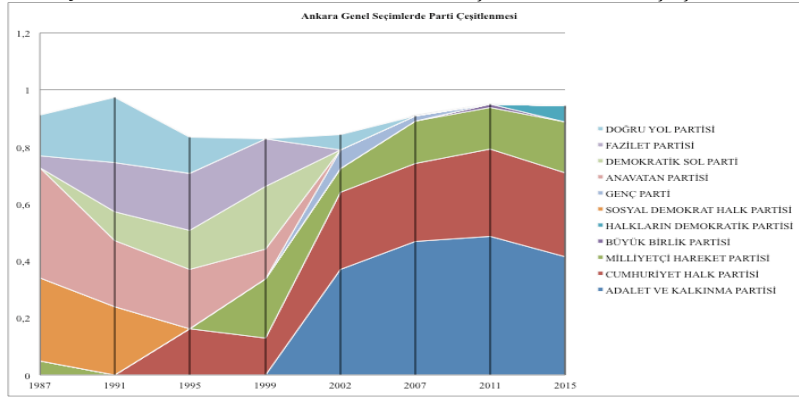
Şekil 26: 1989-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Seçimlerinde Parti Çeşitlenmesi

Şekil 27: 1989-2014 Ankara Büyükşehir Belediyesi Seçimlerinde Parti Çeşitlenmesi

Şekil 28: 1989-2014 Ankara Genel Seçimlerinde Parti Çeşitlenmesi

1989-2015 yılları arasındaki 3 seçime göre, Ankara’da 1989-1994 yılları arasında, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, yelpazenin solunda etkili olan SODEP baskın görülmektedir. Aynı dönemde ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ise SODEP’in üstünlüğü dikkat çekmektedir. Genel seçimler için ise seçmenin kafası yerel seçimler kadar net değildir ve solun yanında ANAP gibi sağ bir parti de etkili olmuştur. 1994-1999 döneminde ülkedeki karmaşıklık Ankara seçim sonuçlarına da yansımıştır. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmen, İslamcı söylemleri ile dikkat çeken Fazilet Partisini desteklemiştir. İlçe belediye başkanlığı seçim sonuçlarında da benzer bir tablo ortaya çıksa da, hala sol ideolojinin etkisinin bazı ilçelerde devam ettiği gözlemlenmektedir. Genel seçimlerde 1989-1991 yılları arasında SODEP ve ANAP’ın yarışı dikkat çekmekte ve kıl payı SODEP üstünlüğü gözlemlenmektedir. 1991-1995 dönemine RP’nin üstünlüğü damgasını vurmuştur. Bu dönemde sol ideoloji, yerini sağ ideolojiye bırakmıştır. Sonuç olarak, Ankara’da 1984’ten bu yana yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ve genel seçimler temel olarak birbirlerine benzer bir görünüm içermektedir. Seçmen, kısmen de olsa, ilçede daha farklı bir davranış sergilese de tablonun geneline bakıldığında Ankara’daki seçim sonuçları, Türkiye’deki temel siyasal konjonktüre göre ülkenin bütününe yansıyan seçim sonuçları ile benzerlikler taşımaktadır.

Tüm bu tartışmalara referansla Ankara’da partiler arasındaki farklılaşmanın ardından son olarak aşağıda Şekil-29 ve Şekil-30’da ilçelerin 1983’den günümüze kadarki ideolojilerine göre partiler arasındaki farklılaşmayı içeren renkli çizelge geliştirilmiştir. Bu çizelgede, genel seçimlerin yanında ilçe belediye başkanlığı seçimlerine de yer verilmiştir. Çizelgede, 1983-2015 yılları arasında gerçekleştirilen ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçimlerde 25 ilçede birinci olan partiler, gösterilmiştir. Etmisegut dışında (2014 ilçede MHP, büyükşehirde CHP birinci parti olmuştur) 24 ilçede, ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde birinci olan partiler değişmediği için, çizelgede ilçe belediye başkanlığı sonuçlarına yer verilmiştir. Çizelgede aşağıda yer alan partiler, turuncu tonları, soldaki partiler ise mavi tonlarında gösterilmiştir. Çizelgede ilçelerde, sağ ideolojinin yoğunluğu ciddi anlamda hissedilmektedir. Şekil-29 ve Şekil-30’a göre 2002’den bu yana Ankara’nın Çankaya ve Yenimahalle ilçeleri dışında neredeyse tüm ilçelerinde, özellikle de Altındağ, Gündül, Şereflikoçhisar, Kızılcahamam, Evren ve Haymana’da hâkim parti sistemi kurulmuş ve bu ilçelerde sağ ideolojinin yerleştiği gözlemlenmiştir.

Şekil 29: Ankara İlçelerinin Seçmen Tercih Cetveli⁷²⁶

	Akyurt	Altındağ	Ayaş	Bala	Beypazarı	Çamlıdere	Çankaya	Çubuk	Elmadağ	Etimesgut	Evren	Gölbaşı	Güdül	Haymana
1983 (g)		ANAP	ANAP	ANAP	ANAP	ANAP	ANAP	ANAP	ANAP				ANAP	ANAP
1984 (y)		ANAP	ANAP	ANAP	BĞMSZ	ANAP	ANAP	ANAP	BĞMSZ			ANAP	ANAP	ANAP
1987 (g)		ANAP	ANAP	ANAP	ANAP	ANAP	SHP	ANAP	ANAP			ANAP	ANAP	ANAP
1989 (y)		SHP	DYP	BĞMSZ	ANAP	SHP	SHP	DYP	SHP			SHP	ANAP	DYP
1991 (g)	ANAP	ANAP	ANAP	DYP	ANAP	ANAP	SHP	RP	DYP	ANAP	RP	ANAP	ANAP	SHP
1994 (y)	ANAP	RP	ANAP	SHP	ANAP	CHP	SHP	RP	SHP	RP	DYP	SHP	ANAP	ANAP
1995 (g)	RP	RP	ANAP	RP	RP	RP	ANAP	RP	ANAP	ANAP	DYP	RP	ANAP	RP
1999 (y)	ANAP	FP	DYP	MHP	MHP	CHP	CHP	MHP	MHP	MHP	MHP	MHP	MHP	FP
1999 (g)	MHP	FP	MHP	MHP	MHP	DYP	DSP	FP	MHP	DSP	MHP	MHP	MHP	ANAP
2002 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP
2004 (y)	AKP	AKP	CHP	MHP	MHP	AKP	CHP	AKP	CHP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP
2007 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP
2009 (y)	AKP	AKP	CHP	MHP	MHP	AKP	CHP	AKP	AKP	MHP	MHP	MHP	AKP	AKP
2011 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP
2014 (y)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP	AKP	AKP	MHP	AKP	AKP	AKP	AKP
2015 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP

(g): Genel Seçim (y): Yerel Seçim

⁷²⁶ IEJAND:

BBP	ANAP	MDP	DYP	MHP	RP	FP	AKP	CHP	SHP	DSP	SODEP	BĞMSZ

Şekil 30: Ankara İlçelerinin Seçmen Tercih Cetveli ⁷²⁷

	Kalecik	Kazan	Keçiören	Kızılcahamam	Mamak	Nallıhan	Polath	Pursaklar	Sincan	Şereflikoçhisar	Yenimahalle
1983 (g)	ANAP			ANAP		MDP	ANAP			ANAP	ANAP
1984 (y)	SODEP		ANAP	ANAP		ANAP	ANAP		ANAP	DYP	ANAP
1987 (g)	ANAP		ANAP	ANAP	ANAP	DYP	ANAP		ANAP	ANAP	ANAP
1989 (y)	ANAP	SHP	SHP	DYP	ANAP	DYP	ANAP		SHP	SHP	SHP
1991 (g)	RP	ANAP	ANAP	ANAP	SHP	DYP	DSP		DYP	DYP	DYP
1994 (y)	ANAP	ANAP	MHP	BBP	SHP	DYP	MHP		RP	DYP	SHP
1995 (g)	RP	RP	RP	RP	RP	DYP	DSP		RP	MHP	ANAP
1999 (y)	DYP	MHP	FP	MHP	FP	MHP	DSP		FP	MHP	CHP
1999 (g)	MHP	MHP	MHP	MHP	MHP	DYP	DSP		MHP	MHP	DSP
2002 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP		AKP	AKP	CHP
2004 (y)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	MHP	AKP		AKP	AKP	AKP
2007 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP		AKP	AKP	AKP
2009 (y)	CHP	AKP	AKP	MHP	AKP	MHP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP
2011 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	CHP
2014 (y)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	MHP	AKP	AKP	AKP	CHP
2015 (g)	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP	AKP

(g): Genel Seçim (y): Yerel Seçim

⁷²⁷ IEJAND:

BBP	ANAP	MDP	DYP	MHP	RP	FP	AKP

CHP	SHP	DSP	SODEP

BĞMSZ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YENİMAHALLE VE ALTINDAĞ İLÇE BELEDİYELERİNDE BELEDİYE HİZMETLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞI İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

I. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisi üzerine yapılan alan araştırmasına yer verilecektir. Bu bölüm 3 temel kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda, “Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler” başlığı altında, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin kısa tarihçelerine ve sosyo-demografik özelliklerine yer verilecektir. İkinci kısımda, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin yerel ve genel seçim sonuçlarının grafiksel analizleri, seçmen eğilimleri ve parti tercihleri ele alınacaktır. Son kısımda ise, alan araştırmasının amacına, kapsamına ve varsayımlarına yönelik temel bilgilerin verilmesinin ardından, 1101 kişi üzerinde yapılan alan araştırmasının sonuçları değerlendirilecek ve sonuçlar belediye hizmetleri-seçmen davranışı ilişkisi bağlamında tartışılacaktır.

A. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler

Çalışmanın “Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler” başlıklı bu kısmında, alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin kısa tarihçelerine yer verildikten sonra, iki ilçenin sosyo-demografik özelliklerini oluşturan; nüfus, nüfusun cinsiyet dağılımlarına, yaş gruplarına ve eğitim düzeylerine ilişkin genel bilgilere yer verilecektir.

1. Altındağ İlçesinin Kısa Tarihçesi ve Sosyo-Demografik Özellikleri

Altındağ ilçesi, Ankara’nın en eski yerleşim yerlerinden birisidir. İlçenin tarihi çok eskilere dayanmakta; Ankara’nın ve Ankara Kalesi’nin tarihiyle özdeş sayılmaktadır. Yapılan arkeolojik kazılar ilçenin tarihini, M.Ö. 4000-1200 yıllarına, Hititler

dönemine kadar götürmektedir⁷²⁸. Bu nedenle, Altındağ ilçesi, Ankara ilinin gelişimi ile birlikte ele alınmaktadır.

Ankara'nın 1923 yılında başkent ilan edilmesinin ardından, kentte yaşanan göç ve hızlı nüfus artışı ile beraber Altındağ, Ankara'nın yoğun göç alan ilk gecekondu ağırlıklı bölgesi olmuştur. Bölge, 1953 yılında ilçe statüsü kazanmıştır⁷²⁹. 30 Kasım 1983 gün ve 2963 sayılı Kanun⁷³⁰ kapsamında yapılan düzenleme ile merkez ilçe Altındağ'a dâhil edilmiş, aynı düzenleme kapsamında ilçenin bir kısmı ayrılarak Keçiören ilçesi kurulmuştur. Altındağ, günümüzde ilçe, idari yönden, 38 mahalle ve 1 merkez ilçe belediyesinden oluşmaktadır⁷³¹.

Altındağ, Ankara Ovası, Çubuk ve Akıncı Ovaları arasındaki engebeli bir arazide kurulmuştur. İlçenin doğusunda Elmadağ, kuzeyinde Çubuk, batısında Keçiören ve Yenimahalle; güneyinde ise Çankaya ve Mamak ilçeleri bulunmaktadır. İlçenin yüz ölçümünün %31'i dağlık, %6'sı ova ve %63'ü engebeli araziden oluşmaktadır⁷³². Altındağ adı, ilçenin dağlık ve engebeli araziler üzerinde kurulması ve arsalarının altın gibi değerli görülmesinden gelmektedir⁷³³.

Altındağ ilçesinde yaşayanların Cumhuriyet döneminin temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Hızlı artan nüfus ve gecekondulaşma ile birlikte, ilçenin ekonomisi ticaret ve hizmet sektörüne doğru kaymıştır⁷³⁴.Günümüzde Altındağ, toptan

⁷²⁸ “Altındağ İlçe Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı”, Ekim 2014, s.12.

< http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/statejik_plan_%202017-2019.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

⁷²⁹ Ruşen Keleş, *Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler, 1971), s. 12.

⁷³⁰ “16.6.1927 Tarih ve 1076 Sayılı İhtiyat Zabıtları ve İhtiyat Askerî Memurları Kanununun Adının ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin Kanun”, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarih: 30/11/1983, Sayı:18237

⁷³¹ “Altındağ İlçe Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı”, Altındağ İlçe Belediyesi Ekim 2014, s.12. < http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/statejik_plan_%202017-2019.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

⁷³² “Altındağ İlçe Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı”, Altındağ İlçe Belediyesi, Ekim 2014, s.12. < http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/statejik_plan_%202017-2019.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

⁷³³ “Ankara'nın ilçelerinin isimleri nereden geliyor?”, *Milliyet Gazetesi*, 29.08.2011.

⁷³⁴ “Altındağ İlçe Belediyesi 2015 Faaliyet Raporu”, Altındağ İlçe Belediyesi Nisan 2015, s.3.

ticaretin ve geleneksel mesleklerin ağırlıklı olarak varlığını sürdürdüğü bir ticaret merkezidir⁷³⁵.

Altındağ, hızlı kentleşme sonucunda zamanla Ankara'nın değişen yüzünden en kötü şekilde etkilenen bir ilçesine dönüşmüştür 1940'lı yıllar, bu değişimin başlangıcını oluşturmaktadır. 1940-1950 yılları arasında, Altındağ'da ilk gecekondulaşma, Kalenin kuzey bölgesinde başlamıştır. Altındağ sınırları içerisindeki nüfusun %60'ı Kalenin kuzey bölgesindeki gecekondularda yaşamaktadır. O yıllarda Altındağ'ın gecekondulaşma oranı, %67'dir. 1970 yılında Altındağ ilçe sınırları içerisinde Siteler bölgesinin kurulması ile birlikte gecekondulaşma oranı daha da artmıştır. Bu dönemde Ankara ilindeki toplam gecekondulaşma oranının %50'si Altındağ ilçesine aittir⁷³⁶. 2011 verilerine göre gecekondulaşma oranının %85'lerde olduğu Altındağ ilçesinde⁷³⁷ 10'ar yıllık nüfus değişim grafikleri incelendiğinde, Altındağ ilçesi için iki kırılma dönemi dikkatleri çekmektedir. Bu kırılma dönemlerinden ilki, 1960-1970 yıllar arasındır. 1960-70'li yıllarda Ankara nüfusu, 1,2 katına çıkarken; Altındağ ilçesinin nüfusu 1,5 katına çıkmıştır⁷³⁸. Altındağ ilçesi için ikinci kırılma dönemi ise 1970-1980 yılları arasındır. Bu yıllarda, Ankara nüfusu 1,4 katına çıkarken; Altındağ ilçesinin nüfusu 1,8 katına çıkmıştır. Bu veriler, Ankara ilinin bu yıllarda büyük miktarda göç aldığını göstermektedir. Özellikle Altındağ İlçesi, 1970-1980 yılları arasındaki bu göçün %34'ünü almıştır⁷³⁹.

⁷³⁵ Veysel Tiryaki, "Yerel Yönetimlerde Değişim Yönetimi Altındağ Belediyesi Örneği", (yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011), s.62.

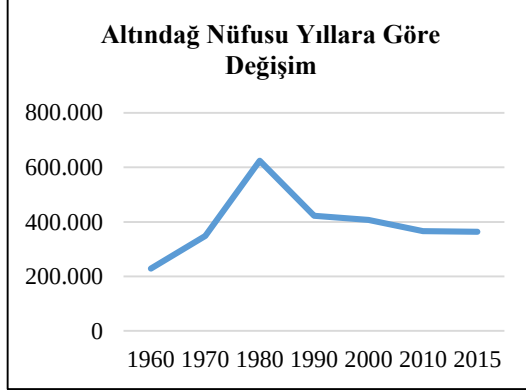
⁷³⁶ Yasin Bektaş ve Ceyhan Yücel, "Ankara-Altındağ Tepesi Gecekondu Bölgesi'nde Mekânsal Ayrışmanın Gözlenmesine Yönelik Bir Araştırma", *MEGARON*, Cilt.8, Sayı.2, 2013, s. 115-129.

⁷³⁷ Tiryaki, *op.cit.*, s. 62-63.

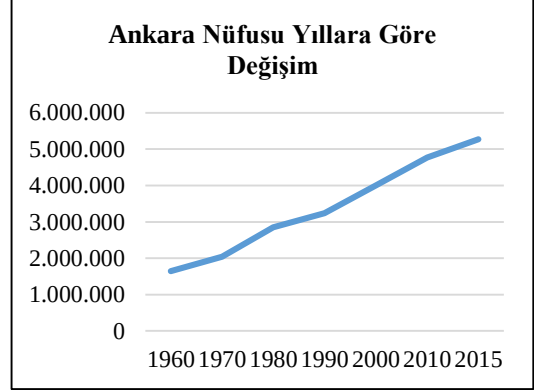
⁷³⁸ Bektaş ve Yücel, *op.cit.*, s. 118.

⁷³⁹ Bektaş ve Yücel, *op.cit.*, s. 118.

Şekil 31: Altındağ İlçesinin Yıllara Nüfus Değişimi

Şekil 32: Ankara'nın Yıllara Nüfus Değişimi

Ankara ilinin ve Altındağ ilçesinin 10'ar yıllık nüfus değişim grafiklerine göre, Ankara'da Altındağ'a göre daha sabit ivmeli büyüme oranları dikkat çekmektedir. Altındağ 1980 yılından sonra, net bir düşüş eğrisi ile karşı karşıya kalmış; 1990 yılından sonra bu düşüş, daha sabit bir ivmeyle devam etmiştir.

Altındağ'da gecekondulaşma sorunuyla birlikte, ilçede yaşayanların büyük çoğunluğunun eğitim seviyelerinin düşüklüğü ve yoksulluk kültürü de dikkatleri çekmektedir⁷⁴⁰. Ankara Kalkınma Ajansı tarafından geliştirilen Ankara Bölge Planına (2014-2023) göre, yoksulluğun mekânsal dağılımı incelendiğinde, Altındağ'da Ankara ortalamasına⁷⁴¹ göre yoksulluk oranının %15'in üzerinde (%17,9 oranında) olduğu görülmektedir. Bunun yanında, ilçe içi gelir dağılımına göre hesaplanan yoksulluk oranlarına bakıldığında da, Altındağ'da bu oranın %2,5 civarında olduğu dikkatleri çekmektedir⁷⁴².

⁷⁴⁰ Mübeccel Kıray, "Gecekondulaşma: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşmeme", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt.27, Sayı.3, 1972, s. 561-573.

⁷⁴¹ "Bireylerin içinde yaşadıkları toplumun gelir düzeyine göre hesaplanan belirli bir seviyenin altında kalmaları durumu olarak tanımlanan göreceli yoksulluk oranı ise Ankara'da %7,3 seviyelerindedir". Ayrıntılı bilgi için bkz: "Ankara Bölge Planı 2014-2023", Ankara Kalkınma Ajansı, 2015, s.65.

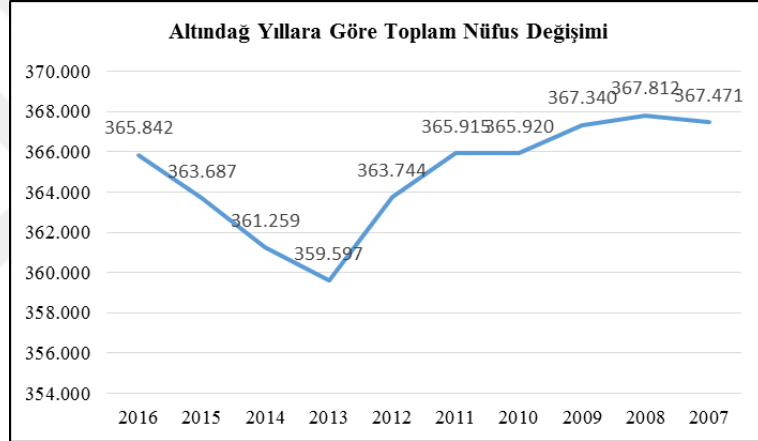
⁷⁴² "Ankara Bölge Planı 2014-2023", Ankara Kalkınma Ajansı, 2015, s.65.

Altındağ, gecekondulaşma olgusunun yarattığı tüm olumsuz sonuçları sosyo-demografik özellikleri ile beraber bünyesinde taşımaktadır. Bu nedenle, Altındağ sosyal bilim çevreslerinde özellikle pek çok araştırmaya konu olmuş bir ilçedir⁷⁴³.

a) Altındağ İlçesinin Nüfusu

2016 yılı Ankara ilinin adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre nüfusu, 5.346.518'dir. Altındağ ilçesinin de nüfusu 365.842'dir⁷⁴⁴ Şekil-33'te de görüldüğü gibi, 2007 yılından bu yana ilçe, 2014 yılına kadar göç vermiş, 2014 yılından sonra da göç almaya başlamıştır.

Şekil 33: Altındağ İlçesinde Yıllara Göre Toplam Nüfus Değişimi

Kaynak: “Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> > ‘nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

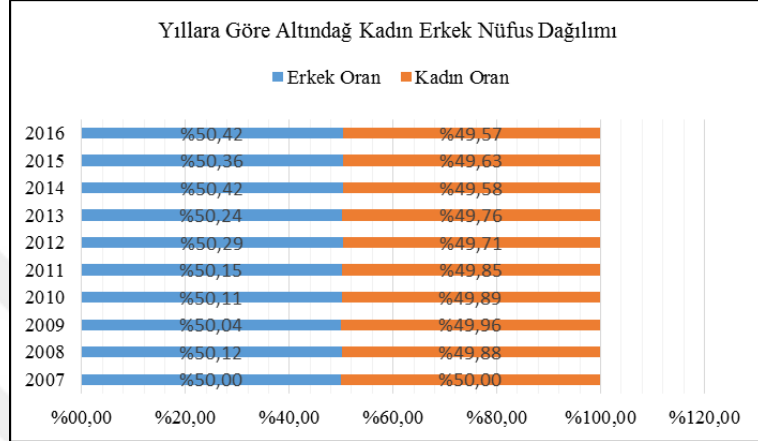
Nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, Ankara ilinde 2016 yılında toplam nüfusunun 2.693.087’si (toplam nüfusun %50,3’ü kadın) kadınlardan, 2.653.431’i (toplam nüfusun %49,6’sı erkek) erkeklerden oluşmaktadır. Ankara ilinin tümünde cinsiyete göre nüfus dağılımları dikkate alındığında, kadın-erkek nüfusunun birbirlerine çok yakın olduğu gözlemlenmektedir. Kadın nüfusu, erkek nüfusundan sadece %0,007 oranında fazladır. 2016 yılında, Altındağ’da nüfusun 181.353’ü

⁷⁴³ Yaşar Seyman, “Kent İçinde Kentsizlik”, *Mimarlar Odası*, 2015, < www.mimarlarodasankara.org/dosya/kenticinde.pdf >, (erişim tarihi: 14.04.2016).

⁷⁴⁴ “Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, *Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK*, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> >, (erişim tarihi: 11.02.2017).

kadınlardan, 184.489'u ise erkeklerden oluşmaktadır. Ankara ilinden farklı olarak, ilçede erkek nüfusu, kadın nüfusundan %0,85 oranında daha fazladır. Sonuç olarak, Altındağ ilçesinde kadın-erkek nüfusunun ve nüfus oranlarının birbirlerine çok yakın oranlarda olduğu görülmektedir.

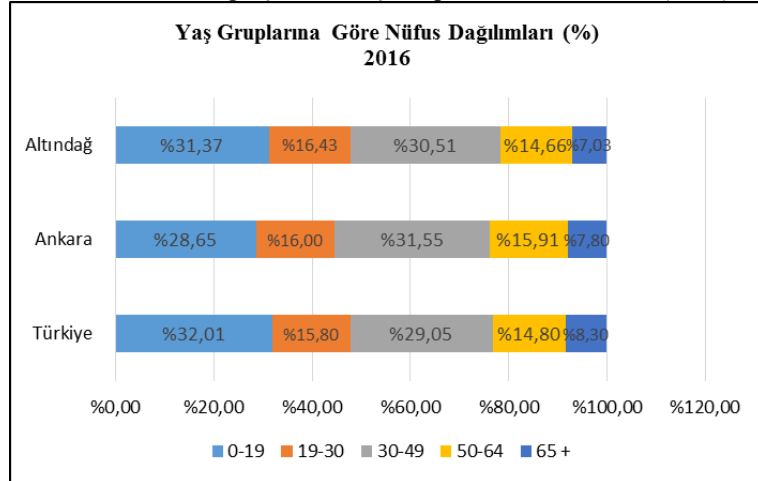
Şekil 34: Altındağ İlçesinin Yıllara Göre Kadın Erkek Nüfus Dağılımı

Kaynak: “Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>’nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Nüfusun yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde aşağıda Şekil-35’e göre, Altındağ ilçesinin daha çok genç (0-19 yaş) ve orta yaş (30-49 yaş) bir nüfusa sahip olduğu gözlemlenmektedir.

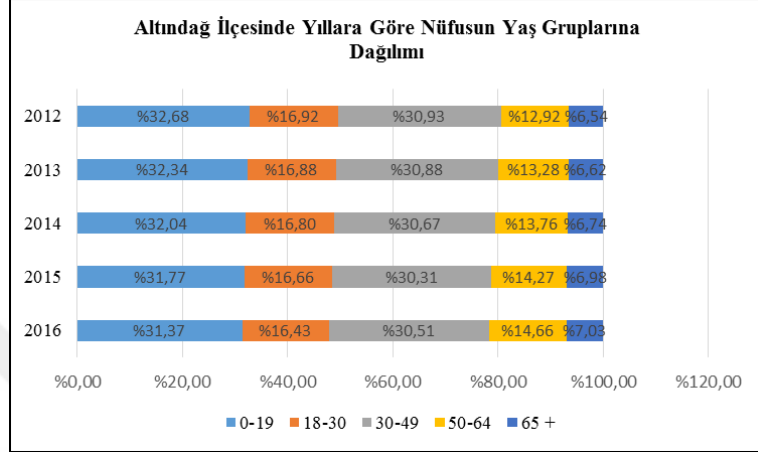
Şekil 35: Altındağ İlçesinin Yaş Gruplarına Göre Nüfusu (2016)

Kaynak: “Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>’nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Yıllara göre nüfusun yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde, 0-19 yaş arasındaki genç nüfus oranında bir azalma gözlemlenirken; 65 yaş üstü nüfusta ise bir artış yaşandığı dikkatleri çekmektedir.

Şekil 36: Altındağ İlçesinin Nüfusunun Yıllara Göre Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: “Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> >’nden elde edilen veriler derlenerek

Türkiye’de kentleşmenin başladığı 1940’lı yıllarda⁷⁴⁵, Ankara’da ilk gecekondu, Altındağ bölgesinde yapılmıştır⁷⁴⁶. Bu yıllarla beraber, Ankara ve çevre illeri ile birlikte Altındağ bölgesi de yoğun göçler almıştır. En son 2016 yılında TÜİK tarafından yapılan “İkamet Edilen İlçeye (Altındağ’da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl Araştırması” sonuçları da Altındağ ilçesinde ikamet edenlerin büyük bir çoğunluğunun, nüfusa kayıtlı oldukları illerin farklı olduğunu göstermektedir⁷⁴⁷. Altındağ’da yaşayanların %70,93’ünün nüfusa kayıtlı oldukları iller, Ankara dışındaki illerdir. Nüfusun %29,07’sinin nüfusa kayıtlı olduğu il ise Ankara’dır. Altındağ’da yaşayanların %70,93’ünün nüfusa kayıtlı oldukları illerin dağılımı, aşağıda Tablo-30 oluşturulmuştur.

⁷⁴⁵ Kemal Görmez, *Bir Metropol Kent Ankara: Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, (Ankara: Odak Yayınevi, 2004), s. 86-87.

⁷⁴⁶ Keleş, **op.cit.**, s.29.

⁷⁴⁷ “İkamet Edilen İlçeye (Altındağ’da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl”, *Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK*, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> >, (erişim tarihi: 11.02.2017).

Tablo 30: İkamet Edilen İlçeye (Altındağ'da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl Araştırması Sonuçları 2016

No	Nüfusa Kayıtlı Olunan İl	Oran	No	Nüfusa Kayıtlı Olunan İl	Oran
1	Adana	%0,34	42	Kahramanmaraş	%0,37
2	Adıyaman	%0,17	43	Karabük	%0,36
3	Afyonkarahisar	%0,24	44	Karaman	%0,13
4	Ağrı	%0,59	45	Kars	%1,90
5	Aksaray	%1,40	46	Kastamonu	%1,31
6	Amasya	%0,51	47	Kayseri	%1,42
7	Ankara	%29,07	48	Kilis	%0,07
8	Antalya	%0,12	49	Kırıkkale	%4,56
9	Ardahan	%0,33	50	Kırklareli	%0,04
10	Artvin	%0,40	51	Kırşehir	%2,39
11	Aydın	%0,09	52	Kocaeli	%0,06
12	Balıkesir	%0,15	53	Konya	%1,37
13	Bartın	%0,21	54	Kütahya	%0,10
14	Batman	%0,12	55	Malatya	%0,65
15	Bayburt	%0,70	56	Manisa	%0,14
16	Bilecik	%0,08	57	Mardin	%0,33
17	Bingöl	%0,07	58	Mersin	%0,30
18	Bitlis	%0,33	59	Muğla	%0,06
19	Bolu	%5,78	60	Muş	%0,09
20	Burdur	%0,05	61	Nevşehir	%0,79
21	Bursa	%0,19	62	Niğde	%0,72
22	Çanakkale	%0,07	63	Ordu	%1,12
23	Çankırı	%5,83	64	Osmaniye	%0,15
24	Çorum	%11,09	65	Rize	%0,39
25	Denizli	%0,12	66	Sakarya	%0,35
26	Diyarbakır	%0,32	67	Samsun	%1,47
27	Düzce	%0,14	68	Şanlıurfa	%0,47
28	Edirne	%0,04	69	Siirt	%0,23
29	Elazığ	%0,31	70	Sinop	%0,32
30	Erzincan	%0,61	71	Şırnak	%0,05
31	Erzurum	%3,00	72	Sivas	%1,22
32	Eskişehir	%0,53	73	Tekirdağ	%0,03
33	Gaziantep	%0,25	74	Tokat	%1,12
34	Giresun	%0,28	75	Trabzon	%0,70
35	Gümüşhane	%0,67	76	Tunceli	%0,14
36	Hakkari	%0,03	77	Uşak	%0,05
37	Hatay	%0,27	78	Van	%0,28
38	Iğdır	%0,09	79	Yalova	%0,01
39	Isparta	%0,30	80	Yozgat	%7,61
40	İstanbul	%0,30	81	Zonguldak	%0,26
41	İzmir	%0,15			

Kaynak: İkamet Edilen İlçeye (Altındağ'da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl araştırması sonuçları TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> > 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Tabloya göre, Ankara ili dışından gelip de Altındağ'da ikamet edenler sırasıyla (%11,09'u) Çorumlu, (%7,61'i) Yozgatlı, (%5,83'ü) Çankırlı, (%5,78'i) Bolulu, (%4,56'sı) Kırıkkaleli ve (%3,00'ü) Erzurumludur. Erzurum'u, Kırşehir, Kars,

Samsun ve Kayseri izlemektedir. Görüldüğü üzere, Altındağ'da yaşayanların nüfusa kayıtlı oldukları iller, daha çok Ankara'ya komşu olan çevre illerdir.

b) Altındağ İlçesinin Eğitim Düzeyi

Altındağ ilçesinde okuma yazma bilmeyen nüfus oranı %3,10'dur. Bu oran Ankara ilinde %2,24, Türkiye'de ise %3,65'tir. Okuma yazma bilen nüfus oranı ise Altındağ'da %93,10'dur.

Tablo 31: Türkiye, Ankara ve Altındağ'da Okuma Yazma Oranı (6 Yaş Üstü) (2016)

(6 Yaş Üstü) Okuma Yazma Durumu	Türkiye (%)	Ankara (%)	Altındağ (%)
Okuma yazma bilen	%92,95	%94,30	%93,10
Okuma yazma bilmeyen	%3,65	%2,24	%3,10
Bilinmeyen	%3,40	%3,45	%3,80
Toplam	%100	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2016,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Altındağ'da okuma yazma oranının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, kadınların okuma yazma oranının erkeklerden daha da düşük olduğu görülmektedir. Kadınların %5,26'sı, erkeklerin %0,97'si okuma-yazma bilmemektedir.

Tablo 32: Altındağ İlçesi (6 + Yaş) Okuma Yazma Oranı (2016)

Altındağ İlçesi (6+Yaş) Okuma Yazma	Erkek (%)	Kadın (%)	Toplam (%)
Okuma yazma bilen	%95,10	%91,07	%93,10
Okuma yazma bilmeyen	%0,97	%5,26%	%3,10
Bilinmeyen	%3,93	%3,66%	%3,80
Toplam	%100	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2016,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Altındağ ilçesinde Ankara'nın tümüne göre, okuma yazma oranı daha düşük kalırken; Türkiye'nin okuma-yazma oranına göre, Altındağ'ın daha iyi durumda olduğu görülmektedir.

Bitirilen eğitim kurumları dikkate alındığında, Altındağ'da ilkökul mezunlarının yüksek oranda olduğu (%23,38) dikkatleri çekmektedir. Bu oran Türkiye'de %22,57 iken, Ankara'da %17,80'dir. Altındağ'da oransal olarak en yüksek ikinci sıra, lise ve dengi meslek yüksekokullarıdır (%21,27). Altındağ'da yüksekokul veya fakülte ile

lisanüstü (yüksek lisans ve doktora) mezuniyet oranı, 15 yaş üstü toplam Altındağ'da yaşayan nüfusun %11,87'sidir. Bu oran, Türkiye'nin tümünün ve Ankara ilindeki 15 yaş üstündekiler arasında yüksekokul-fakülte ile lisanüstü (yüksek lisans ve doktora) mezuniyet oranının altında kalmaktadır. Türkiye'de bu oran %13,82 iken; Ankara ilinde %22,22'dir.

Tablo 33: Türkiye, Ankara ve Altındağ'da 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi (2016)

15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi	Türkiye (%)	Ankara (%)	Altındağ (%)
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	%5,24	%2,34	%3,36
İlkokul Mezunu	%22,57	%17,80	%23,38
İlköğretim Mezunu	%14,08	%10,62	%14,48
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul Mezunu	%9,51	%10,06	%10,89
Lise ve Dengi Meslek Okulu Mezunu	%19,63	%24,27	%21,27
Yüksekokul Veya Fakülte Mezunu	%12,60	%19,29	%10,86
Yüksek Lisans (5 Veya 6 Yıllık Fakülteler Dâhil) Mezunu	%0,97	%2,26	%0,83
Doktora Mezunu	%0,25	%0,67	%0,19
Bilinmeyen	%15,15	%12,69	%14,75
Toplam	%100	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2016,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Eğitim düzeyinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, lise ve yüksekokul/fakülte ve lisansüstü derecesi alan kadınların, erkeklerden daha düşük oranda kaldığı görülmektedir. Kadınların %18,46'sı lise ve dengi meslek okulu mezunu iken; erkeklerde bu oran %24,06'dır. Kadınların % 10,71'i, yüksekokul veya fakülte ile lisanüstü (yüksek lisans ve doktora) eğitim düzeyine sahip iken, erkeklerde bu oran %13,03'tür.

Tablo 34: Altındağ İlçesinde Cinsiyete Göre 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi (2016)

Altındağ Cinsiyete Göre 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi	Kadın (%)	Erkek (%)
Okuma Yazma Bilmeyen	%5,66	%0,97
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	%5,02	%1,72
İlkokul Mezunu	%27,52	%19,27
İlköğretim Mezunu	%12,66	%16,28
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul Mezunu	%8,90	%12,86
Lise ve Dengi Meslek Okulu Mezunu	%18,46	%24,06
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	%9,90	%11,81
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dâhil) Mezunu	%0,65	%1,00
Doktora Mezunu	%0,15	%0,22

Bilinmeyen	%11,08	%11,81
Toplam	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2016,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > ‘nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

2. Yenimahalle İlçesinin Kısa Tarihçesi ve Sosyo-Demografik Özellikleri

Başkent Ankara ile bütünleşen ve Ankara’nın merkez ilçelerinden olan Yenimahalle ilçesinin çehresi, asıl olarak 1925 yılında değişmeye başlamıştır. 5 Mayıs 1925 yılında Cumhuriyet’in kurucusu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk’ün bireysel girişimleriyle Yenimahalle’deki çorak toprakların ıslah edilmesi amacıyla, Abidin Paşa ailesinden 20.000 dönüm arazi satın alınarak Atatürk Orman Çiftliği kurulmuştur. Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) ile birlikte hem Ankara’nın hem de Yenimahalle’nin “kent bütününün mekânsal örüntülerinin değişimi ve dönüşümü de siyasal perspektif çerçevesinde birbirini izlemiş ve etkilemiştir”⁷⁴⁸. 1946-1949 yılları arasında dönemin Ankara Belediye Başkanı olan Ragıp Tüzün, Atatürk Orman Çiftliği’nin karşısındaki boş arazileri de satın almış; bu arazileri dar gelirli memurlara konut yapmaları için dağıtmıştır. Bu girişimlerle birlikte, Yenimahalle gelişmeye başlamıştır. Hızlı nüfus artışı ile beraber, Yenimahalle 1957 yılında ilçe statüsü kazanarak, ilçe merkezi haline gelmiştir⁷⁴⁹. 1983 yılında Yenimahalle’ye bağlı Kazan, Sincan, Etimesgut ve Yenikent, Yenimahalle ilçesinden ayrılmış ve 1984 yılı yerel yönetim seçimlerinden önce sayılan bu yerleşim yerlerinin her birinde bağımsız bir belediyeye dönüşmüştür⁷⁵⁰.

Yenimahalle, ilçe merkezi dışında engebeli bir arazi yapısına sahiptir. İlçenin denizden yüksekliği 830 metredir⁷⁵¹. Yenimahalle ilçesinin doğusunda Keçiören,

⁷⁴⁸ Deniz Kimyon ve Gencay Serter, “Atatürk Orman Çiftliği’nin ve Ankara’nın Değişimi Dönüşümü”, *Planlama Dergisi*, 25(1), 2015, s. 44–63

⁷⁴⁹ “Yenimahalle Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı”, 2014, s. 38.

⁷⁵⁰ “Yenimahalle Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı”, 2014, s. 38.

⁷⁵¹ “Yenimahalle”, T.C. Yenimahalle Kaymakamlığı, <<http://www.yenimahalle.gov.tr/ilcemiz>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

güneyinde Çankaya ve Etimesgut, güneydoğusunda Altındağ, batısında Sincan ve kuzeyinde Kazan ilçeleri bulunmaktadır. 2014 yılından önce ilçenin yüz ölçümü 359 km² iken; 2014 yılında 6360 sayılı Kanun'un uygulamaya konulmasının ardından ilçeye bağlı bazı mahallelerin⁷⁵², Etimesgut ve Çankaya ilçe sınırlarına dâhil edilmesi sonucunda, ilçenin yeni yüz ölçümü, 232,9 km² olmuştur. Günümüzde ilçe, idari yönden, 54 mahalle ve 1 merkez ilçe belediyesinden oluşmaktadır⁷⁵³.

Geniş bir arazi yapısına sahip olan Yenimahalle ilçesinin, Cumhuriyet döneminin başında temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır⁷⁵⁴, ancak günümüzde ilçede yaşayanların büyük bir çoğunluğu, memur, işçi ya da esnaf olarak çalışan ücretli kimselerden oluşmaktadır. Tarım ve hayvancılıktan geçimini sağlayan kişi sayısı da 1000'e yakındır. Bu sayının, ilçenin 646.559'luk nüfusu göz önüne alındığında, çok düşük olduğu görülmektedir⁷⁵⁵.

Yenimahalle ilçesinin, Ankara ortalamasına göre yoksulluk oranı %4'tür. Bu oran %7,3 yoksulluk oranına sahip olan Ankara ilinin altındadır. Ayrıca bu oran, %17,9 yoksulluk oranına sahip olan Altındağ ilçesinin de çok altındadır⁷⁵⁶. Gelir durumu ve yoksulluğun araştırılması bağlamında, Yenimahalle İlçe Kaymakamlığı tarafından yapılan bir çalışma kapsamında, ilçe sınırları içerisinde bulunan Batıkent ve

⁷⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz: "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" Kanun No: 6360, 12.11.2012, Yayımlandığı R.Gazete Tarih: 6.12.2012, Sayı: 28489", erişim tarihi: 11 Şubat, 2016, madde 42 ve 43'e göre Ankara İli "Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alacaatlı mahallelerinin çevre yolu dışında kalan kısımları Şehitali Mahallesi ile birleştirilmiştir. Şehitali, Aşağıyurtçu, Yukarıyurtçu, Ballıkuyumcu ve Fevziye mahalleleri, Etimesgut ilçe sınırlarına dahil edilerek, Etimesgut Belediyesine katılmıştır. Ankara ilinde, Yenimahalle ilçesine bağlı Dodurga ve Alacaatlı mahallelerinin çevre yolu içinde kalan kısmı ile Çayyolu, A. Taner Kışlalı, Ümit, Koru, Konutkent ve Yaşamkent mahalleleri, Çankaya ilçe sınırlarına dâhil edilerek, Çankaya Belediyesine katılmıştır.

⁷⁵³ "Altındağ İlçe Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı", Altındağ İlçe Belediyesi, Ekim 2014, s.12. < http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/statejik_plan_%202017-2019.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

⁷⁵⁴ Altındağ İlçe Belediyesi 2015 Faaliyet Raporu, Nisan 2015, s.3.

⁷⁵⁵ "Yenimahalle", T.C. Yenimahalle Kaymakamlığı", <<http://www.yenimahalle.gov.tr/ilcemiz>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

⁷⁵⁶ "Ankara Bölge Planı 2014-2023", Ankara Kalkınma Ajansı, 2015, s.65.

Yenimahalle merkez bölgelerinde daha çok orta ve orta-üst gelir grubuna mensup ailelerin yaşadığı görülmektedir. Demetevler, Şentepe, Karşıyaka ve Yahyalar bölgelerinde ise orta ve alt-orta gelir grubuna mensup aileler yaşamaktadır⁷⁵⁷.

Ankara kentinde Yenimahalle ilçesi, 1950’li yıllarda oluşturulmuş eski konut dokusu ile beraber, özellikle imar planları açısından önemli bir yere sahiptir. Yenimahalle ilçesinde, 1974 yılında Akkondu adıyla başlatılan Batıkent Yerleşim Yeri Projesi kapsamında, Ankara Belediyesi’nin girişimleri ile Batıkent bölgesinde gerekli arsaların kamulaştırılması sonucunda Batıkent Konut Kooperatifleri Birliği KENTKOOP kurulmuştur. KENTKOOP ve Ankara Belediyesi’nin işbirliği ile gerçekleştirilen Batıkent, anakentsel ölçekteki nazım planın öngördüğü “batı koridoru” olarak nitelenen oturma bölgelerinde planlı bir kentsel gelişme girişimidir⁷⁵⁸. İlçede, “toplulu konuttan, sanayi bölgelerine, mesleki okullardan, üniversitelere kadar çok sayıda önemli kamu kurum ve kuruluşları da” bulunmaktadır. Ayrıca, ilçe sınırları içerisinde i) Ortadoğu’nun en büyük sanayi alanlarından olan OSTİM sanayi bölgesi, ii) GİMAT, İvedik Organize Sanayi Bölgesi, iii) toplumcu belediyecilik uygulamalarından olan ve 1979 tarihinde kurulan Halk Ekmek Fabrikası, iv) Türk Silahlı Kuvvetleri’nin haberleşme ihtiyaçlarının milli imkânlarla karşılanması için 1975 yılında kurulan Askeri Elektronik Sanayi (ASELSAN), v) Türk Traktör, vi) AOÇ Süt, vii) AOÇ Şarap ve viii) Tekel İçki Fabrikaları da bulunmaktadır⁷⁵⁹. Bunun yanında, bireyler arasında toplumsal ve ekonomik düzey farklılıkları bulunan Batıkent, Karşıyaka, Demetevler ve Şentepe bölgeleri başta olmak üzere diğer

⁷⁵⁷ “Yenimahalle”, T.C. Yenimahalle Kaymakamlığı, <<http://www.yenimahalle.gov.tr/ilcemiz>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

⁷⁵⁸ Cevat Geray, “Şehirciliğimiz ve Ankara”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt 32, Sayı 261, 2008, s.9-26.

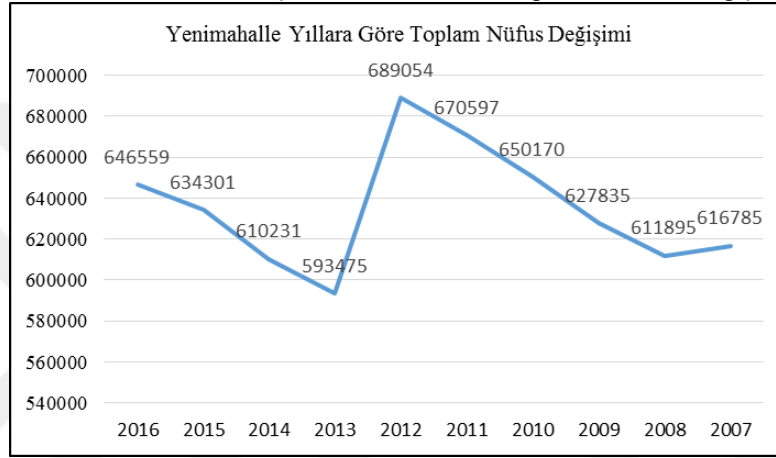
⁷⁵⁹ “Yenimahalle”, T.C. Yenimahalle Kaymakamlığı, <<http://www.yenimahalle.gov.tr/ilcemiz>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

bölgeleriyle Yenimahalle, farklı kültürleri ve toplulukları bünyesinde barındıran bir kent mozağıdır⁷⁶⁰.

a) Yenimahalle İlçesinin Nüfusu

2016 yılı TÜİK adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Yenimahalle ilçesinin nüfusu 646.559'dur⁷⁶¹ Şekil-37' de görüldüğü gibi, Altındağ ilçesinde olduğu gibi, yıllar itibarıyla Yenimahalle İlçesinin nüfusunda da düşüşler yaşanmıştır.

Şekil-37: Yenimahalle İlçesinde Yıllara Göre Toplam Nüfusun Değişimi

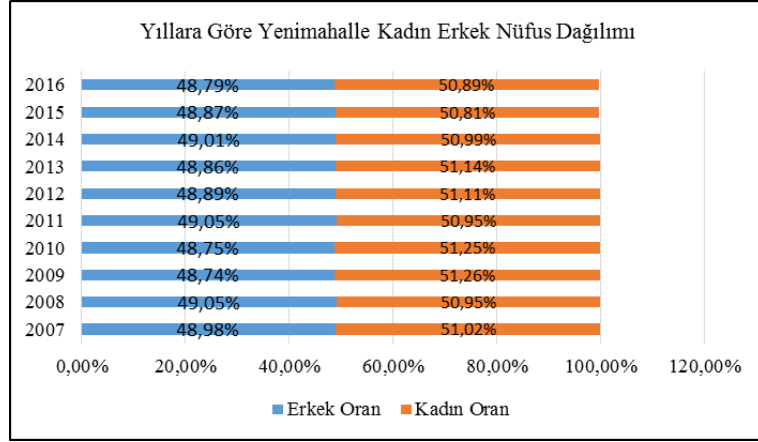
Kaynak: “Yenimahalle Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> >’nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında 2016 yılında Yenimahalle’de nüfusun 329.055’i kadınlardan, 315.488’i ise erkeklerden oluşmaktadır. Altındağ ilçesinden farklı olarak, Yenimahalle ilçesinde kadın nüfusu, erkek nüfusundan %2,10 oranında daha fazladır. Her iki ilçede de kadın-erkek nüfusunun ve nüfus oranlarının birbirlerine çok yakın olduğu dikkat çekmektedir.

⁷⁶⁰ “Yenimahalle Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı”, 2014, s. 38.

⁷⁶¹ “Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> >, (erişim tarihi: 11.02.2017).

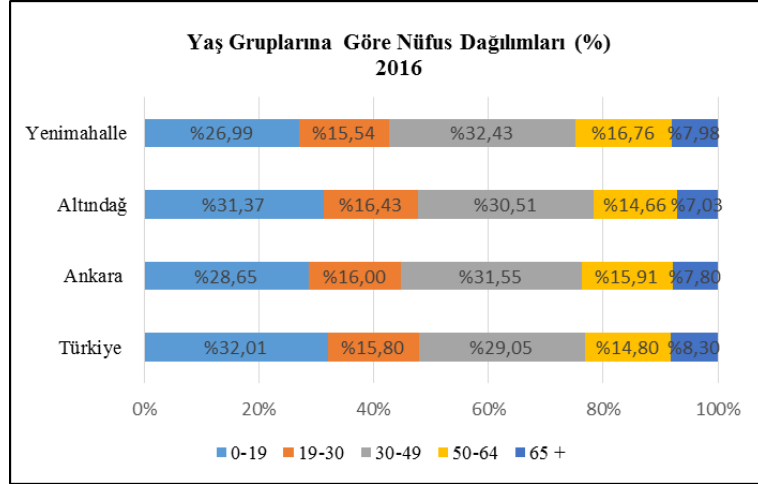
Şekil-38: Yenimahalle İlçesinde Yıllara Kadın Erkek Nüfus Dağılımı

Kaynak: “Yenimahalle-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>’nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Nüfusun yaş gruplarına göre incelendiğinde, aşağıda Şekil-39’da da görüldüğü üzere, Yenimahalle ilçesinin de Altındağ ilçesi gibi, genç (0-19 yaş) ve orta yaş (30-49 yaş) bir nüfusun ağırlıkta olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 39: Yenimahalle İlçesinin Yaş Gruplarına Göre Nüfusu (2016)

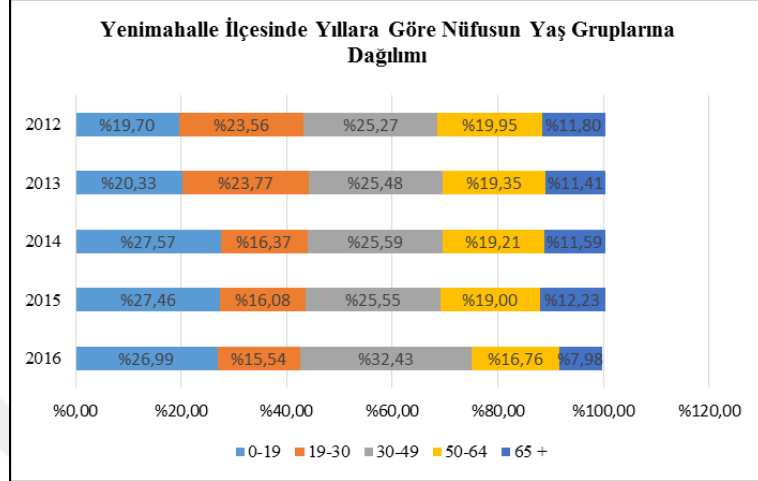

Kaynak: “Yenimahalle-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>’nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Yıllara göre nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde Altındağ ilçesinin aksine Yenimahalle ilçesinde de 0-19 yaş arası genç ve 30-49 yaş arası orta yaş nüfus oranında artış görülürken; 65 yaş üstü nüfus oranında da bir azalma yaşandığı dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, yıllar itibariyle Altındağ ilçesinin

nüfusunun yaşlandığı, Yenimahalle ilçesinin de daha genç bir nüfusu barındırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Şekil 40: Yenimahalle İlçesi Nüfusunun Yıllara Göre Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Kaynak: “Yenimahalle-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> > ‘nden elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Yenimahalle ilçesinin 1950’li yıllardan itibaren yapılaşmaya açılması ile birlikte ilçe çevre iller başta olmak üzere dışardan yoğun göç almıştır. En son 2016 yılında TÜİK tarafından yapılan “İkamet Edilen İlçeye (Yenimahalle’de) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl Araştırması” sonuçları da tıpkı Altındağ ilçesinde olduğu gibi Yenimahalle ilçesinde de ikamet edenlerin büyük bir çoğunluğunun nüfusa kayıtlı oldukları iller farklıdır⁷⁶² Yenimahalle’de yaşayanların %72,72’sinin, nüfusa kayıtlı oldukları iller, Ankara dışıdır. %27,28’inin ise nüfusa kayıtlı olduğu il ise Ankara’dır. Yenimahalle’de yaşayanların %72,72’sinin nüfusa kayıtlı oldukları illere göre, durumu aşağıda Tablo-35 gösterilmiştir.

Tablo 35: İkamet Edilen İlçeye (Yenimahalle’de) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl (2016)

No	Nüfusa Kayıtlı Olunan İl	Oran	No	Nüfusa Kayıtlı Olunan İl	Oran
1	Adana	%0,70	42	Kahramanmaraş	%0,83
2	Adıyaman	%0,27	43	Karabük	%0,38

⁷⁶² “İkamet Edilen İlçeye (Altındağ’da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl”, Merkezi Dağıtım Sistemi, TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> >, (erişim tarihi: 11.02.2017).

3	Afyonkarahisar	%0,71	44	Karaman	%0,30
4	Ağrı	%0,55	45	Kars	%2,25
5	Aksaray	%0,84	46	Kastamonu	%0,87
6	Amasya	%1,07	47	Kayseri	%3,69
7	Ankara	%27,28	48	Kilis	%0,15
8	Antalya	%0,26	49	Kırıkkale	%2,84
9	Ardahan	%0,73	50	Kırklareli	%0,12
10	Artvin	%0,75	51	Kırşehir	%4,01
11	Aydın	%0,25	52	Kocaeli	%0,11
12	Balıkesir	%0,45	53	Konya	%1,99
13	Bartın	%0,15	54	Kütahya	%0,23
14	Batman	%0,14	55	Malatya	%1,17
15	Bayburt	%0,20	56	Manisa	%0,34
16	Bilecik	%0,20	57	Mardin	%0,42
17	Bingöl	%0,18	58	Mersin	%0,70
18	Bitlis	%0,32	59	Muğla	%0,15
19	Bolu	%1,69	60	Muş	%0,28
20	Burdur	%0,16	61	Nevşehir	%1,72
21	Bursa	%0,39	62	Niğde	%1,19
22	Çanakkale	%0,16	63	Ordu	%1,13
23	Çankırı	%3,42	64	Osmaniye	%0,35
24	Çorum	%5,16	65	Rize	%1,09
25	Denizli	%0,32	66	Sakarya	%0,23
26	Diyarbakır	%0,62	67	Samsun	%1,35
27	Düzce	%0,18	68	Şanlıurfa	%0,48
28	Edirne	%0,11	69	Siirt	%0,23
29	Elazığ	%0,80	70	Sinop	%0,47
30	Erzincan	%0,85	71	Şırnak	%0,07
31	Erzurum	%1,95	72	Sivas	%2,90
32	Eskişehir	%1,00	73	Tekirdağ	%0,10
33	Gaziantep	%0,52	74	Tokat	%1,33
34	Giresun	%0,54	75	Trabzon	%1,22
35	Gümüşhane	%1,14	76	Tunceli	%0,29
36	Hakkari	%0,03	77	Uşak	%0,18
37	Hatay	%0,56	78	Van	%0,37
38	Iğdır	%0,27	79	Yalova	%0,03
39	Isparta	%0,50	80	Yozgat	%6,24
40	İstanbul	%0,62	81	Zonguldak	%0,33
41	İzmir	%0,43			

Kaynak: İkamet Edilen İlçeye (Yenimahalle’de) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl araştırması sonuçları TÜİK, 2016, < <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>’nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Tabloya göre, Yenimahalle’de ikamet edenlerin %6,24’ü Yozgatlı, %5,16’sı Çorumlu, %4,01’i Kırşehirli, %3,69’u Kayserili, %3,42’si Çankırlı, %2,90’ı Sivashlı %2,84’ü Kırıkkaleli, %2,25’i Karşlı ve %1,99’u Konyalıdır. Konya’yı, Erzurum, Nevşehir, Bolu ve Samsun izlemektedir. Görüldüğü üzere Yenimahalle’de de Altındağ’daki gibi, yaşayanların nüfusa kayıtlı oldukları iller, daha çok Ankara’ya komşu olan çevre illerdir.

b) Yenimahalle İlçesinde Eğitim Düzeyi

Yenimahalle ilçesinde okuma yazma bilmeyen nüfusun oranı %1,87'dir. Bu oran Türkiye, Ankara ili ve Altındağ ilçesinin tümündeki okuma yazma bilmeyen nüfus oranlarının altındadır. Okuma yazma bilen nüfus oranı ise Yenimahalle'de %95,15'tir.

Tablo 36: Türkiye, Ankara, Altındağ ve Yenimahalle'de Okuma Yazma Oranı (2016) 6 Yaş Üstü

(6 Yaş Üstü) Okuma Yazma Durumu	Türkiye (%)	Ankara (%)	Altındağ (%)	Yenimahalle (%)
Okuma yazma bilen	92,95%	94,30%	%93,10	%95,15
Okuma yazma bilmeyen	3,65%	2,24%	%3,10	%1,87
Bilinmeyen	3,40%	3,45%	%3,80	%4,06
Toplam	100%	100%	%100	100%

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2016,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Yenimahalle'de okuma yazma oranının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında, Altındağ'da olduğu gibi kadınların okuma yazma oranının, erkeklerden daha da düşük olduğu görülmektedir. Yenimahalle'de kadınların %3,15'i, erkeklerin ise %0,80'i okuma-yazma bilmemektedir.

Tablo 37: Yenimahalle İlçesinde Okuma Yazma Oranı (6 + Yaş

Yenimahalle İlçesi (6+Yaş) Okuma Yazma	Erkek %	Kadın %	Toplam %
Okuma yazma bilen	%96,50	%93,86	%95,15
Okuma yazma bilmeyen	%0,80	%3,15	%1,87
Bilinmeyen	%2,70	%2,99	%2,98
Toplam	%100	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2015,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Bitirilen eğitim kurumları dikkate alındığında, Yenimahalle'de oransal olarak en çok lise ve dengi okul mezunları (%26,22) dikkatleri çekmektedir. Hatırlanacağı üzere, Altındağ'da oransal olarak en çok ilkokul mezunlarına (%23,38) rastlanmaktadır (Tablo-33). Lise ve dengi okul mezunlarının oranı ise, Türkiye'de %19,63, Ankara'da %24,27'i, Altındağ ilçesinde ise %21,27'dir. Görüldüğü üzere, Yenimahalle'de lise ve dengi okul mezunlarının oranı, diğerlerinden daha yüksektir. Yenimahalle'de oransal olarak ikinci en yüksek mezuniyet düzeyini, yüksekokul veya fakülte mezunları temsil etmektedir (%24,72). Bu oran Türkiye'de %12,60, Ankara'da %19,29 ve Altındağ

ilçesinde %10,86'dır. Yüksekokul veya fakülte mezunları oranı da Yenimahalle ilçesinde, Türkiye, Ankara ili ve Altındağ ilçesinden daha yüksektir. Yenimahalle'de, bitirilen eğitim kurumunun düzeyinin başta Altındağ ilçesi olmak üzere, tüm ülke ve Ankara ortalamasının üzerinde olduğunu görülmektedir.

Tablo 38: Türkiye-Ankara-Altındağ ve Yenimahalle'de Bitirilen Eğitim Kurumu (15 Yaş Üstü)

15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi	Türkiye (%)	Ankara (%)	Altındağ (%)	Yenimahalle (%)
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	%5,24	%2,34	%3,36	%1,78
İlkokul Mezunu	%22,57	%17,80	%23,38	%15,50
İlköğretim Mezunu	%14,08	%10,62	%14,48	%7,72
Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul Mezunu	%9,51	%10,06	%10,89	%9,42
Lise ve Dengi Meslek Okulu Mezunu	%19,63	%24,27	%21,27	%26,22
Yüksekokul veya Fakülte Mezunu	%12,60	%19,29	%10,86	%24,72
Yüksek Lisans (5 veya 6 Yıllık Fakülteler Dâhil) Mezunu	%0,97	%2,26	%0,83	%2,76
Doktora Mezunu	%0,25	%0,67	%0,19	%0,64
Bilinmeyen	%15,15	%12,69	%14,75	%11,23
Toplam	%100	%100	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2015,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> 'nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Yenimahalle ilçesinde, bitirilen eğitim düzeylerinin cinsiyete göre dağılımlarına bakıldığında, kadınlar arasında lise ve yüksekokul/fakülte ve lisansüstü mezuniyet derecesinin, erkeklerden daha düşük oranda kaldığı görülmektedir. Kadınların %25,13'ü lise ve dengi meslek okulu mezunu iken; erkeklerde bu oran %27,37'dir. Kadınların % 24,85'i yüksekokul veya fakülte ile lisanüstü (yüksek lisans ve doktora) derecelere sahip iken; erkeklerde bu oran %30,25'tir. Bu oranlar Altındağ ilçesi ile karşılaştırıldığında, Yenimahalle ilçesinde, bitirilen eğitim kurumunun düzeyi, Altındağ ilçesindeki bitirilen eğitim kurumu düzeyinden çok daha yüksektir.

Tablo 39: Yenimahalle ve Altındağ İlçesinde Cinsiyete Göre Bitirilen Eğitim Düzeyi (15 Yaş Üstü)

Cinsiyete Göre Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde 15 Yaş Üstü Bitirilen Eğitim Düzeyi	Yenimahalle		Altındağ	
	Kadın (%)	Erkek (%)	Kadın (%)	Erkek (%)
Okuma Yazma Bilmeyen	%3,29	%0,45	%5,66	%0,97
Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	%2,74	%0,77	%5,02	%1,72
İlkokul Mezunu	%19,18	%11,62	%27,52	%19,27
İlköğretim Mezunu	%6,82	%8,67	%12,66	%16,28

Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul Mezunlu	%8,51	%10,38	%8,90	%12,86
Lise ve Dengi Meslek Okulu Mezunlu	%25,13	%27,37	%18,46	%24,06
Yüksekokul Veya Fakülte Mezunlu	%22,58	%26,97	%9,90	%11,81
Yüksek Lisans (5 Veya 6 Yıllık Fakülteler Dâhil) Mezunlu	%2,27	%3,28	%0,65	%1,00
Doktora Mezunlu	%0,51	%0,78	%0,15	%0,22
Bilinmeyen	%8,99	%9,69	%11,08	%11,81
Toplam	%100	%100	%100	%100

Kaynak: Ulusal Eğitim İstatistikleri TÜİK, 2015,

< <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> > ‘nden alınan veriler derlenerek hesaplanmıştır.

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerine ilişkin temel bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, her iki ilçenin de Ankara’nın en eski yerleşim yerlerinden olduğu ve Ankara’nın tarihiyle özdeş sayıldığı görülmektedir. Ankara’nın merkezinde yer alan bu iki ilçede ilçe statülerini 1950’li yıllarda kazanmıştır. Sosyo-demografik değişkenler açısından iki ilçe birbirlerinden farklı bir görünüme sahiptir. Altındağ ilçesinde, gecekondulaşma olgusunun yarattığı tüm olumsuz sonuçları, sosyo-demografik değişkenlerin toplumsal boyutu eğitim ve gelir düzeylerine yansımıştır. İlçe, eğitim ve gelir düzeyleri bağlamında Ankara ortalamasının altındadır. Yenimahalle ilçesi ise Altındağ ilçesinin aksine, eğitim düzeyi ve gelir durumu açısından hem Türkiye hem de Ankara ortalamasından daha üst düzeydedir. Yenimahalle ilçesindeki bu farklılaşmanın ardında, Altındağ ilçesine oranla imar planları açısından daha düzenli bir gelişmeye sahne olması ve başta Batıkent olmak üzere, 1970’li yıllardan itibaren toplumcu belediyeçilik uygulamalarının etkilerinden yararlandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

B. 1983 Yılından Günümüze, Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde

Seçimlerin Değerlendirilmesi

Çalışmanın “1983 Yılından Günümüze Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinin Yerel ve Genel Seçim Sonuçlarının Grafiksel Analizleri ve Son 2 Seçim (Genel ve Yerel Seçim) Sonuçlarının Değerlendirilmesi” başlıklı bu bölümü, iki temel kısımdan

oluşmaktadır. “Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin 1983’ten günümüze Yerel ve Genel Seçim Sonuçlarının Grafikselsel Yöntem Analizleri ve Seçmen Eğilimleri” başlıklı birinci kısmında, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yerel ve genel seçim sonuçlarının grafikselsel analizlerine yer verilmiştir. Bu grafikselsel yöntem analizleri, bir sonraki kısımda, 2014 yerel ve 2015 genel seçim sonuçlarının Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde değerlendirilmesi ve belediye hizmeti-seçmen davranışı ilişkisine yönelik olarak yapılan alan araştırmasına ışık tutması bağlamında önemli görülmüştür. Dolayısıyla çalışmanın birinci kısmında, 1983’ten günümüze Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yapılan 7 yerel seçim ve 10 genel seçim sonuçları, seçmen eğilimleri ve partiler arasındaki farklılaşma/parti tercihleri, seçim sonuçlarında partilerin oy oranları dikkate alınarak geliştirilen grafikler yardımıyla değerlendirilecektir. Çalışmada kullanılan grafikselsel analiz yöntemi ile i) Altındağ ve Yenimahalle’de yerel ve genel seçimlerde seçmen eğilimlerine, ii) Altındağ ve Yenimahalle’de yerel ve genel seçimlerde seçmenlerin parti tercihlerine ve iii) iki ilçede yerel seçim ve genel seçimlerin birbirlerinden farklı olup olmadığı sorularına yanıt aranacak ve sonuçlar Ankara ili ile karşılaştırılacaktır.

Çalışmanın ikinci kısmında, 30 Mart 2014 tarihinde gerçekleştirilen ilçe belediye başkanlığı ve Ankara büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ile (7 Haziran ve 1 Kasım) 2015 genel seçim sonuçlarının Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki yansımalarına yer verilecektir. Bu kısım 2 alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlık, Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçlarının değerlendirmesinden oluşmaktadır. Bu başlık, seçmen davranışını etkileyen; 2 temel faktör tartışılacaktır. Bu faktörler, 2014 seçimlerinde ilçe belediye başkanlığını kazanan adayların genel özellikleri ve seçim öncesi ilçe sınırları içinde sunulan

belediye hizmetlerini ele almaktadır. İkinci başlık, Ankara büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki sonuçlarının tartışılmasına ilişkindir. Bu başlık da seçmen davranışını etkileyen aday imajı ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin iki ilçenin sınırları içinde sunmuş oldukları belediye hizmetleri dikkate alınarak tartışılacaktır. Üçüncü ve son başlığı ise, 7 Haziran ve 1 Kasım genel seçimlerinin iki ilçedeki sonuçlarının değerlendirmesi oluşturmaktadır. Bu başlık altında, her iki ilçede genel ve yerel seçim sonuçlarının, farklılık gösterip göstermediği tartışılacaktır.

1. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Seçmen Eğilimleri ve Partiler Arasındaki Farklılaşma (Parti Tercihleri)

Ankara ilinin ilçelerinden olan Altındağ ve Yenimahalle'de sosyo-demografik değişkenlerin yanında; 1983 yılından bu yana gerçekleştirilen yerel ve genel seçim sonuçlarına göre, ilçede oy kullanan seçmenlerin eğilimlerinde ve parti tercihlerinde de birtakım benzerlikler ve farklılaşmalar olduğu dikkatleri çekmektedir.

Benzerlik ve farklılaşmalar, çalışmanın bu kısmında, 1983'ten günümüze kadar Altındağ ve Yenimahalle'de gerçekleştirilen yerel (büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimleri) ve genel seçim sonuçlarında sağ ve sol partilerin aldıkları oy oranları dikkate alınarak hesaplanan seçmen eğilimleri⁷⁶³ ile gösterilecektir. Ardından da seçim sonuçlarına göre, ilçelerde ayrı ayrı sağ ve solda

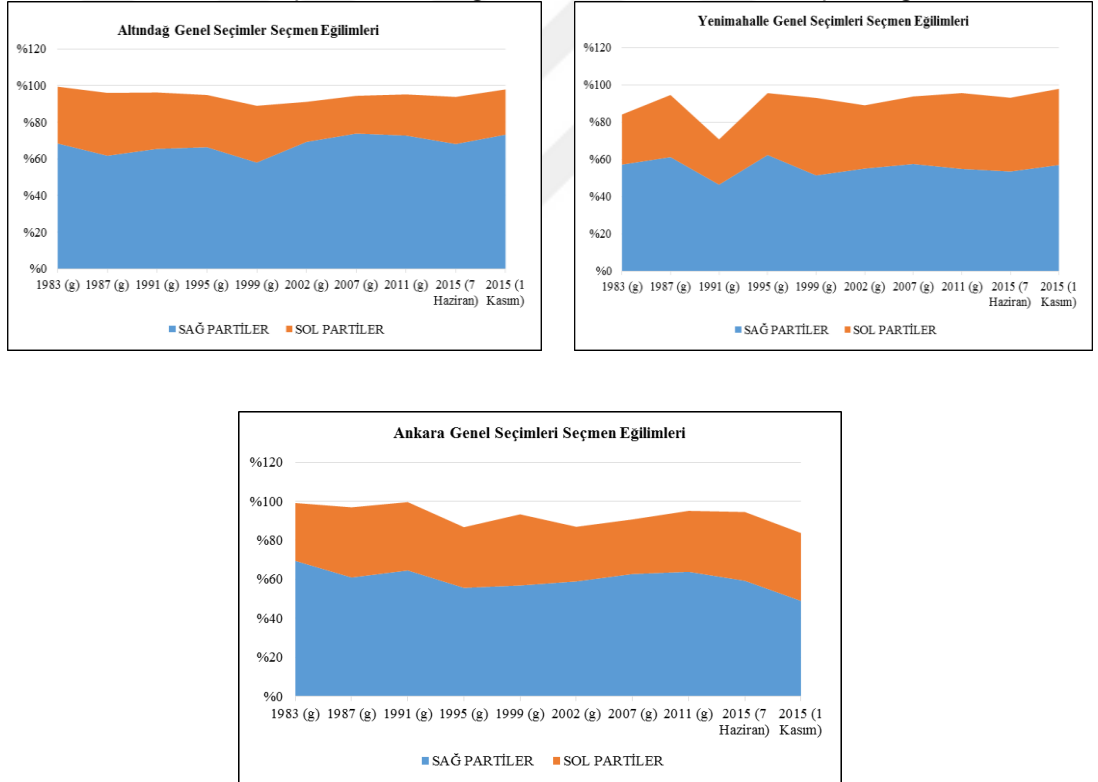
⁷⁶³ Çalışmada Ankara, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki genel ve yerel seçim sonuçları dikkate alınarak oluşturulan grafikler, 1983'ten 2015 yılı dahil olmak üzere Altındağ, Yenimahalle ve Ankara'da yerel ve genel seçim sonuçlarına göre seçimlere katılan sağ ve solda yer alan partilerinin almış oldukları toplam oy oranları kapsamında geliştirilmiştir. Grafikler geliştirilirken, seçimlerde oy oranları %1'in altında kalan partiler, kapsam dışında bırakılmıştır. Seçimlerde, oy oranları %1'in altında kalan partiler dışında sağ ve solda yer alan partilerin toplam aldıkları oy oranları, ilçe belediye başkanlığı-büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçim ilçe sonuçlarının toplamının en az %80'nini temsil etmesi dikkate alınmıştır.

yer alan partilerin oy dağılımları/ parti tercihleri, geliştirilen grafiksel yöntemlerle⁷⁶⁴ ele alınmaya çalışılacaktır.

a) Genel Seçimlerde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Seçmen Eğilimleri ve Parti Tercihleri

1983 yılından bu yana gerçekleştirilen genel seçimlerde, yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde ve Ankara’da almış oldukları toplam oy oranları göz önünde bulundurularak, seçmen eğilimlerine gösteren Şekil-41 geliştirilmiştir. Bu eğilimlere referans gösterilerek oluşturulan Tablo-40’ta da genel seçimlerde sağda ve solda yer alan partilerin oy oranlarına yer verilmiştir.

Şekil 41: Genel Seçimlerde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmen Eğilimleri

⁷⁶⁴ Seçmenlerin parti tercih grafikleri, 1983’ten bu yana gerçekleştirilen genel seçimler, ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da sağ ve solda yer alan partilerin almış oldukları oy oranlarına göre oransal grafikler şeklinde oluşturulmuştur. Grafikler geliştirilirken, seçimlerde oy oranları %1’in altında kalan partiler, kapsam dışında bırakılmıştır. Seçimlerde, oy oranları %1’in altında kalan partiler dışında sağ ve solda yer alan partilerin toplam aldıkları oy oranları, ilçe belediye başkanlığı-büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçim ilçe sonuçlarının toplamının en az %80’inin temsil etmesi dikkate alınmıştır.

Tablo 40: Genel Seçimlerde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Yelpazenin Sağında ve Solunda Yer Alan Partilerin Toplam Oy Oranları

Genel Seçimler	Altındağ Oy Dağılımı			Yenimahalle Oy Dağılımı			Ankara Oy Dağılımı		
	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı
1983	%68	%31	%99	%57	%27	%84	%69	%30	%99
1987	%61	%34	%96	%61	%33	%95	%61	%36	%97
1991	%65	%31	%96	%46	%24	%71	%65	%35	%100
1995	%58	%31	%89	%62	%33	%96	%56	%31	%87
1999	%51	%27	%78	%51	%42	%93	%57	%37	%93
2002	%69	%22	%91	%55	%34	%89	%59	%28	%87
2007	%74	%21	%94	%58	%36	%94	%63	%28	%91
2011	%73	%23	%95	%55	%41	%96	%64	%31	%95
2015 (7 Haziran)	%68	%26	%94	%54	%40	%93	%59	%35	%94
2015 (1 Kasım)	%73	%25	%98	%57	%41	%98	%49	%35	%84

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri ve Ankara İli seçim sonuçları

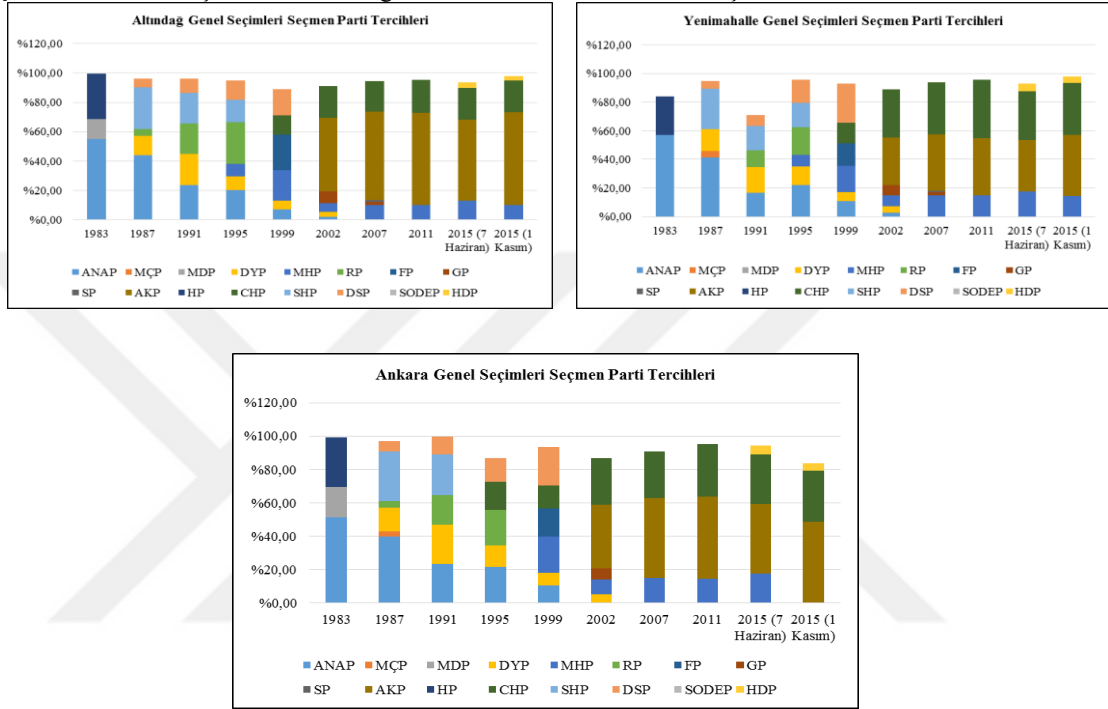
http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1049’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

1983 yılından bu yana yapılan 10 genel seçimde, hem Altındağ hem de Yenimahalle’de sağda ve solda yer alan partilerin aldıkları toplam oy oranlarına göre, her iki ilçede de benzer seçmen eğilimlerinin geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Her iki ilçede de, sağda yer alan partilerin toplam temsiliyet oranlarının, solda yer alan partilerin oy oranlarından daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. 1983’ten günümüze kadar yapılan 10 genel seçimde, Altındağ’da, sağ partilerin ortalama oy oranı %63,72 olurken; sol partilerin ortalama oy oranı % 25,43’te kalmıştır. Yenimahalle’de sağ partilerin oy oranı %53,49 olurken; sol partilerin ortalama temsiliyet oranı % 33;62’dir. Ankara’da ise, sağ partilerin oy oranı %60,08 iken; sol partilerin ortalama temsiliyet oranı % 32,57’dir.

Altındağ ve Yenimahalle’de yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin oy oranları dikkate alınarak hesaplanan seçmen eğilimlerinde benzerlik görülse de, her iki ilçede 1983’ten bu yana partilerin farklılaşması (seçmenlerin parti tercihleri) ve partilerin oy oranlarında aynı benzerlikten söz etmek mümkün değildir. Aşağıda, Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da genel seçim sonuçlarına göre, sağ ve solda yer

alan partilerin aldıkları oy oranları, Şekil-42’de geliştirilmiştir. Her iki ilçedeki seçmenlerin genel seçimlerdeki parti tercihlerini daha iyi yorumlayabilmek için de genel seçimlerde birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farklarını açıklayan Tablo-41 oluşturulmuştur.

Şekil 42: Genel Seçimlerde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmenlerin Parti Tercihleri

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1049’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 41: Genel Seçimlerde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Partilerin Oy Oranları Farkı

Genel Seçimler	Altındağ Genel Seçimler Birinci ve İkinci Parti Oy Oranları Farkı					Yenimahalle Genel Seçimler Birinci ve İkinci Parti Oy Oranları Farkı					Ankara Genel Seçimler Birinci ve İkinci Parti Oy Oranları Farkı				
	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı
	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı		Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı		Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	
1983 (g)	ANAP	%55,1	HP	%31,0	%24,1	ANAP	%57,2	HP	%26,9	%30,3	ANAP	%51,4	HP	%29,7	%21,7
1987 (g)	ANAP	%43,9	SHP	%28,4	%15,5	ANAP	%41,5	SHP	%28,1	%13,4	ANAP	%40,0	SHP	%30,0	%10,0
1991 (g)	ANAP	%23,9	DYP	%21,0	%2,9	DYP	%17,8	SHP	%17,1	%0,7	SHP	%24,6	ANAP	%23,6	%1,0
1995 (g)	RP	%28,1	ANAP	%20,4	%7,7	ANAP	%22,1	FP	%19,1	%3,0	ANAP	%21,6	FP	%20,9	%0,7
1999 (g)	FP	%23,9	MHP	%21,0	%2,9	DSP	%27,4	MHP	%18,7	%8,7	DSP	%23,1	MHP	%21,6	%1,5
2002 (g)	AKP	49,87%	CHP	21,87%	%28,0	CHP	%34,0	AKP	%33,0	%1,0	AKP	%38,1	CHP	%28,0	%10,1
2007 (g)	AKP	60,20%	CHP	20,60%	%39,6	AKP	%39,4	CHP	%36,3	%3,1	AKP	%47,5	CHP	%28,0	%19,5
2011 (g)	AKP	62,70%	CHP	22,50%	%40,2	CHP	%40,7	AKP	%40,0	%0,7	AKP	%49,2	CHP	%31,3	%17,9
2015 (7 Haziran)	AKP	54,80%	CHP	21,60%	%33,2	AKP	%36,0	CHP	%34,1	%1,9	AKP	%41,4	CHP	%29,7	%11,7
2015 (1 Kasım)	AKP	63,20%	CHP	21,60%	%41,6	AKP	%42,7	CHP	%36,5	%6,2	AKP	%48,9	CHP	%30,4	%18,5

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1049’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Şekil-42 ve Tablo-41’de de görüldüğü gibi, yapılan tüm genel seçimlerde, sağda yer alan partiler Altındağ’da birinci parti olmuştur. Yenimahalle’de ise 7 seçimde sağ

partiler, ilçede birinci parti olurken; 1999, 2002, 2011 seçimlerinde solda yer alan partilerin üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. 1983 ve 1987 genel seçimlerinde, iki ilçede de sağda yer alan ANAP, oyların yarısından fazlasını alarak birinci olmuş, yelpazenin solundaki HP ve SHP’de ikinci parti olmuştur. Her iki ilçede de, bu iki seçimde, birinci ve ikinci parti arasındaki oy oranı farkı ortalama %20 civarındadır.

1987 genel seçimlerinin ardından 2002 seçimlerine kadar Altındağ’da seçimlerde birinci ve ikinci olan partiler, sağdaki partiler olmuş ve ilk iki parti arasındaki oy oranı farkı ortalama %4,5 olmuştur. 2002 seçimlerinden günümüze kadar yapılan genel seçimlerde birinci parti AKP; ikinci parti solda yer alan CHP olmuştur. Ancak birinci ve ikinci parti arasındaki oy aralığı 2002 öncesine göre çok açılmıştır. 2002 genel seçimlerinden günümüze kadar birinci ve ikinci partiler arasındaki oy oranı farkı ortalama %35’lere ulaşmıştır.

Yenimahalle’de ise 1991 genel seçimlerinden itibaren seçim sonuçları ve iki parti arasındaki oy oran farklarının, Altındağ’dan tamamen farklı olduğu görülmektedir. İlçede yalnızca 1995 genel seçimlerinde birinci ve ikinci parti sağda yer alan partiler (ANAP-FP) dir. Onun dışındaki tüm seçimlerde, birinci ve ikinci parti sağ ve soldan olmak üzere farklılaşmıştır. Yenimahalle’de 1991 seçimlerinden 2002 geçimlerine kadar, birinci ve ikinci partinin oy oranları arasındaki fark ortalama %3,6’larda kalmıştır. 2002 seçimlerinden itibaren seçim yarışları AKP ve CHP arasında geçmiş ve iki partinin oy oranları arasındaki ortalama fark 2002 seçimleri öncesine göre daralmış ve %2,5’lere kadar gerilemiştir (Yenimahalle’de AKP, 2007 ve 2015 genel seçimlerinde birinci parti, CHP ise 2002 ve 2011 genel seçimlerinde birinci parti olmuştur.) Özellikle 2007 ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde birinci parti olan AKP ile ikinci parti olan CHP arasındaki oy oran farkı sadece %1 civarındadır. Bu nedenle,

genel seçimlerde Yenimahalle'nin Altındağ kadar daha çok sağ partileri destekleyen bir ilçe olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. İlçede her iki partinin de birbirlerine yakın oranlarda oy aldıkları gözlemlenmektedir.

Ankara'da ise, 1999 genel seçimleri hariç, geri kalan 9 genel seçimde, sağda yer alan bir partinin genel seçimleri kazanmış olduğu görülmekte; 1995 genel seçimlerinin dışındaki her seçimde, birinci ve ikinci parti sağ ve sol partilerden olmuştur. 2002 öncesinde iki partinin oy oranları arasındaki fark ortalama %7 iken, 2002 seçimlerinden günümüze kadar Ankara ilinde birinci ve ikinci partiler arasındaki oy oranı farkı genişleyerek ortalama %10'lara ulaşmıştır.

Sonuç olarak, 1983'ten günümüze kadar yapılan genel seçimlerde, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde, yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin toplam oy oranları göz önünde bulundurularak belirlenen seçmen eğilimleri, iki ilçede de sağ partilerin üstün olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, seçim sonuçlarına göre partilerin almış oldukları oy oranlarında aynı benzerlikten söz etmek mümkün değildir. Altındağ ilçesinde, genel seçimlerde sağda yer alan partiler birinciliği paylaşıırken; Yenimahalle ilçesinde genel seçimlerde birincilik, sağ ve solda yer alan partiler arasında seçim yıllarına göre değişiklikler göstermektedir. İki ilçede birinci ve ikinci partiler arasındaki oy farkı da değişmektedir.

b) Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Büyükşehir Belediye Başkanlığı

Seçimlerinde Seçmen Eğilimleri ve Parti Tercihleri

1989 yılından bu yana yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin, Altındağ, Yenimahalle ilçelerinde ve Ankara'da almış oldukları toplam oylar göz önünde bulundurularak, seçmen eğilimleri Şekil-43'te gösterilmiştir. Bu eğilimler dikkate alınarak oluşturulan Tablo-

42’de de, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde sağ ve solda yer alan partilerin oy oranlarına yer verilmiştir.

Şekil 43: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmen Eğilimleri

Tablo 42: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Sağda ve Solda Yer Alan Partilerin Oy Oranları

Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri	Altındağ Oy Dağılımı			Yenimahalle Oy Dağılımı			Ankara Oy Dağılımı		
	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı
1989	%56	%43	%99	%52	%47	%99	%50	%49	%99
1994	%67	%28	%96	%62	%35	%97	%62	%35	%96
1999	%63	%33	%97	%41	%46	%86	%55	%42	%97
2004	%65	%17	%82	%58	%27	%85	%65	%33	%98
2009	%75	%23	%98	%60	%38	%98	%66	%31	%97
2014	%66	%30	%96	%46	%51	%97	%53	%44	%96

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

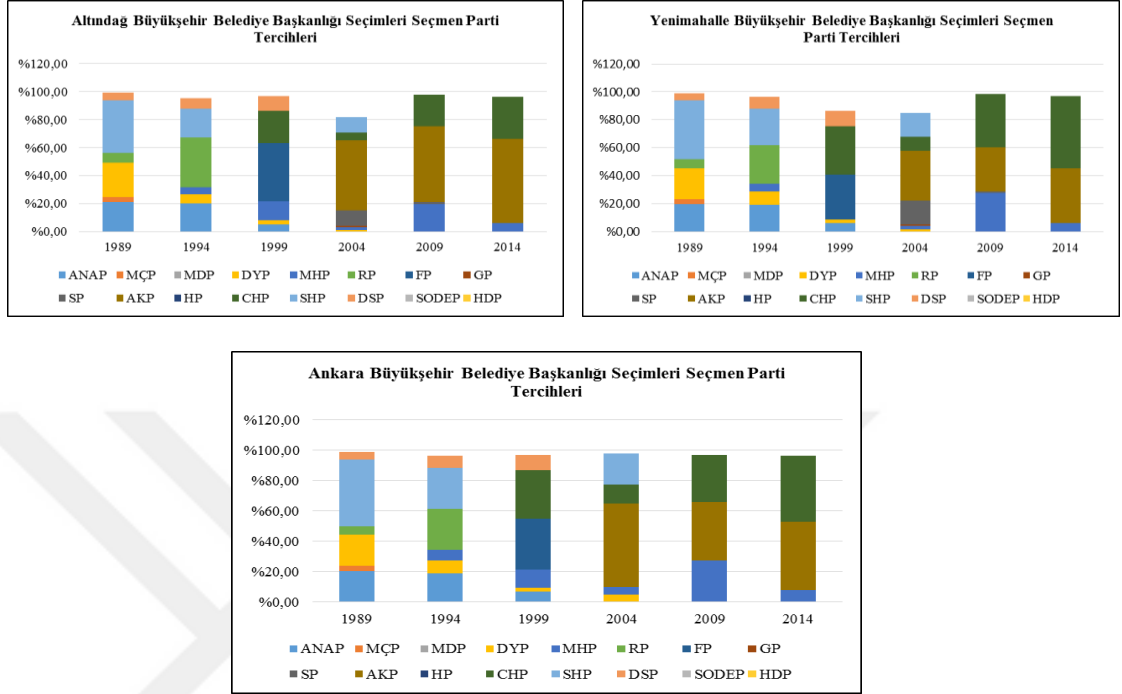
<https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Büyükşehir belediye başkanlığı⁷⁶⁵ seçimlerinde ilçelerdeki seçmen eğilimlerinde, sağ ve sol partilerin almış olduğu oy oranları göz önünde bulundurulduğunda, her iki ilçede de, benzer seçmen eğilimlerinin geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bir başka ifadeyle, her iki ilçede de sağda yer alan partilerin oy oranlarının, solda yer alan partilerin oy oranlarından daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. 1989'dan günümüze kadar yapılan 6 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde Altındağ'da, sağ partilerin ortalama oy oranı %61,52 iken; sol partilerin oy oranı % 27,57'de kalmıştır. Yenimahalle'de sağ partilerin ortalama temsiliyet oranı %50,41 iken; sol partilerin oy oranı % 38,60'dır. Ankara'da ise sağ partilerin oy oranı %58,22 iken; sol partilerin oy oranı % 39,07'dir.

Altındağ ve Yenimahalle'de, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin toplam oy oranları dikkate alınarak hesaplanan seçmen eğilimlerinde de benzerlik görülmektedir. Ancak, her iki ilçede, 1989'dan bu yana partilerin farklılaşması/seçmenlerin parti tercihleri bağlamında ve partilerin almış oldukları oy oranlarında aynı benzerlikten söz etmek mümkün değildir. Aşağıda, Altındağ, Yenimahalle ve Ankara'da büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri sonuçlarına göre, sağda ve solda yer alan partilerin aldıkları oy oranlarına göre Şekil-44 geliştirilmiştir. Her iki ilçedeki seçmenlerin büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti tercihlerini daha iyi yorumlayabilmek için de, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerde birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farklarını açıklayan Tablo-43 oluşturulmuştur.

⁷⁶⁵ Veri yetersizliğinden dolayı Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin 1984 büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarına yer verilememiştir; dolayısıyla 1989 büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçları dikkate alınmıştır.

Şekil 44: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmenlerin Parti Tercihleri

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

<https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 43: Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Partilerin Oy Oranı Farkı

Büyükşehir Belediye Başkanlığı	Altındağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri					Yenimahalle Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri					Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri				
	Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı				
	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	Farkı	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	Farkı	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	Farkı
1989	SHP	%37,5	DYP	%24,2	%13,3	SHP	%41,8	DYP	%22,1	%19,7	SHP	%44,1	DYP	%20,3	%23,8
1994	SHP	%20,6	ANAP	%20,3	%0,3	RP	%27,5	SHP	%26,3	%1,2	RP	%27,3	SHP	%26,9	%0,4
1999	FP	%41,9	CHP	%22,9	%19,0	CHP	%34,6	FP	%31,8	%2,8	FP	%33,8	CHP	%32,0	%1,8
2004	AKP	%49,9	SHP	%11,2	%38,7	AKP	%35,8	SHP	%16,8	%19,0	AKP	%55,1	SHP	%20,8	%34,3
2009	AKP	%54,1	CHP	%22,7	%31,4	CHP	%38,2	AKP	%31,5	%6,7	AKP	%38,5	CHP	%31,3	%7,2
2014	AKP	%60,1	CHP	%30,3	%29,9	CHP	%51,4	AKP	%39,5	%11,9	AKP	%44,8	CHP	%43,8	%1,0

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

<https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Şekil-44 ve Tablo-43’e göre, Altındağ’da 1989’dan günümüze kadar yapılan 6 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin 4’ünde sağda yer alan partiler ilçede birinci parti olmuş; 1989 ve 1994 seçimlerinde yelpazenin solunda yer alan SHP, ilçede birinci parti olmuştur. Yenimahalle’de ise yalnızca 2 seçimde sağ partiler, ilçede birinci parti olurken; 1989, 1999, 2009 ve 2014 seçimlerinde solda yer alan partilerin

üstünlüğü dikkatleri çekmektedir. Ankara ilinde ise büyükşehir belediye başkanlığında 6 seçimin, yalnızca birinde (1989), SHP birinci parti olmuştur.

Altındağ'da, 1989 ve 1994 büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri, sol partilerin birinci, sağ partilerin de ikinci parti olduğu seçimler olmuştur. 1989 seçimlerinde birinci parti olan SHP ile ikinci parti olan DYP'nin oy oranları arasındaki fark %13 iken; 1994 seçimlerinde birinci parti ile ikinci partinin oy oranları arasındaki fark iyice küçülerek %0,3'lere kadar gerilemiştir. Hem yerel hem de genel seçimlerin aynı günde yapıldığı 1999 seçimlerinde ise, Altındağ'da sağda yer alan FP, hem büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde hem de genel seçimlerde birinci parti olmuş ve bu tarihten itibaren yapılan seçimlerde Altındağ'da büyükşehirde, sağın temsilcilerinden olan AKP seçimleri kazanmıştır. 2004 seçimlerinden günümüze kadar yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde AKP birinci parti olurken; ikinci parti de CHP olmuştur. 2004 seçimlerinde birinci ve ikinci parti arasındaki oy oranı farkı 1999 seçimleri ve öncesine göre çok açılmış; 1989'dan 2004'e kadar birinci ve ikinci partiler arasındaki oy oranı farkı ortalama %10,9 olurken; 2004'ten günümüze kadar bu oran ortalama %29,9'lara ulaşmıştır.

Yenimahalle'de ise 1994 ve 2004 seçimleri dışında, Altındağ'ın aksine solda yer alan partilerin seçimlerde daha başarılı olduğu görülmektedir. 1994 seçimlerinde sadece %1,2 oy oranı farkı ile sağda yer alan FP'nin seçimlerde başarılı olduğu gözlemlenmektedir. Yenimahalle'de birinci partinin sol, ikinci partinin sağ partilerden olduğu seçimlerde (1989, 1999, 2009, 2014) iki parti arasındaki ortalama oy oranı farkı Altındağ'ın aksine daha dardır ve %9,8 civarındadır.

Ankara ilinde ise, Altındağ'a benzer bir tablo ortaya çıkmakta; Ankara ilinde 1989 seçimleri dışında diğer seçimlerde sağda yer alan bir partinin büyükşehir belediye

başkanlığı seçimlerini kazanmış olduğu görülmektedir. 2004'ten günümüze kadar AKP'nin birinci, CHP'nin ikinci parti olduğu seçimlerde, iki parti arasındaki ortalama oy oranı farkı %14,2'dir. Ancak 2014 seçimlerinde bu oranda ciddi bir daralma yaşanmış ve birinci-ikinci parti arasındaki oy farkı bu seçimlerde %1,2'ye kadar düşmüştür.

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde genel seçimlerin büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarını etkileyip etkilemediği sorusuna yanıt aranması kapsamında aşağıda Altındağ, Yenimahalle ve Ankara'da genel seçim ve büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçları karşılaştırılmıştır.

Tablo 44: Genel Seçimlerde ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Partiler Arasındaki Oy Oranı Farkı

Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Genel Seçimler Karşılaştırması	Altındağ Seçimlerde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Yenimahalle Seçimlerde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Ankara Seçimlerde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı				
	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı
	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı		Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı		Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	
1983 (g)	ANAP	%55,1	HP	%31,0	%24,1	ANAP	%57,2	HP	%26,9	%30,3	ANAP	%51,4	HP	%29,7	%21,7
1987 (g)	ANAP	%43,9	SHP	%28,4	%15,5	ANAP	%41,5	SHP	%28,1	%13,4	ANAP	%40,0	SHP	%30,0	%10,0
1989 (bşb)	SHP	%37,5	DYP	%24,2	%13,3	SHP	%41,8	DYP	%22,1	%19,7	SHP	%44,1	DYP	%20,3	%23,8
1991 (g)	ANAP	%23,9	DYP	%21,0	%2,9	DYP	%17,8	SHP	%17,1	%0,7	SHP	%24,6	ANAP	%23,6	%1,0
1994 (bşb)	SHP	%20,6	ANAP	%20,3	%0,3	RP	%27,5	SHP	%26,3	%1,2	RP	%27,3	SHP	%26,9	%0,4
1995 (g)	RP	%28,1	ANAP	%20,4	%7,7	ANAP	%22,1	FP	%19,1	%3,0	ANAP	%21,6	FP	%20,9	%0,7
1999 (bşb)	FP	%41,9	CHP	%22,9	%19,0	CHP	%34,6	FP	%31,8	%2,8	FP	%33,8	CHP	%32,0	%1,8
1999 (g)	FP	%23,9	MHP	%21,0	%2,9	DSP	%27,4	MHP	%18,7	%8,7	DSP	%23,1	MHP	%21,6	%1,5
2002 (g)	AKP	%49,9	CHP	%21,9	%28,0	CHP	%34,0	AKP	%33,0	%1,0	AKP	%38,1	CHP	%28,0	%10,1
2004 (bşb)	AKP	%49,9	SHP	%11,2	%38,7	AKP	%35,8	SHP	%16,8	%19,0	AKP	%55,1	SHP	%20,8	%34,3
2007 (g)	AKP	%60,2	CHP	%20,6	%39,6	AKP	%39,4	CHP	%36,3	%3,1	AKP	%47,5	CHP	%28,0	%19,5
2009 (bşb)	AKP	%54,1	CHP	%22,7	%31,4	CHP	%38,2	AKP	%31,5	%6,7	AKP	%38,5	CHP	%31,3	%7,2
2011 (g)	AKP	%62,7	CHP	%22,5	%40,2	CHP	%40,7	AKP	%40,0	%0,7	AKP	%49,2	CHP	%31,3	%17,9
2014 (bşb)	AKP	%60,1	CHP	%30,3	%29,9	CHP	%51,4	AKP	%39,5	%11,9	AKP	%44,8	CHP	%43,8	%1,0
2015 (7 Haziran)	AKP	%54,8	CHP	%21,6	%33,2	AKP	%36,0	CHP	%34,1	%1,9	AKP	%41,4	CHP	%29,7	%11,7
2015 (1 Kasım)	AKP	%63,2	CHP	%21,6	%41,6	AKP	%42,7	CHP	%36,5	%6,2	AKP	%48,9	CHP	%30,4	%18,5

(bşb): Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri

(g): Genel Seçimler

Tablo-44'e göre, Altındağ'da 1999 yılı büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine kadar genel seçimlerle yerel seçim sonuçları arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. 1999 yılından önce gerçekleştirilen 2 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde (1989-1994) solda yer alan partiler birinciliği göğüslerken; 1991, 1995 genel seçimlerinde sağda yer alan partiler ilçede birinci olmuşlardır. 1999 yılına kadar Altındağ için büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ve genel seçim sonuçları

arasında bu bakımdan farklılık görülmektedir. 1999 yılında yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ve genel seçimlerle birlikte, günümüze kadar yapılan seçimlerde sağda yer alan partiler her seçimde birinci olmuştur. 2002’den bu yana da AKP hem genel seçimlerde hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ilçede seçimlerin kazananı olmuştur. Sonuç olarak, Altındağ’da 1999 seçimleri ile birlikte günümüze kadar yapılan genel ve büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçları açısından, ilçede birinci olan partiler bağlamında farklılaşmaya rastlanmamaktadır, yorumunu getirmek yanlış olmayacaktır.

Yenimahalle’de ise birbirini izleyen genel seçimler ile büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçları Altındağ ilçesinden farklıdır. Yenimahalle’de özellikle birbirlerini takip eden; i) 1987 (g)-1989 (bşb), ii) 1989 (g)-1991 (bşb), iii) 2002 (g)-2004 (bşb), iv) 2007 (g)-2009 (bşb), v) 2014 (bşb)-2015 (g), 5 genel seçim ve 5 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, ilçede birinci ve ikinci partilerin aldıkları sonuçlar birbirlerinden tamamen ayrılmaktadır⁷⁶⁶. Bu kapsamda Yenimahalle ilçesinde, genel seçim sonuçları ile büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçları arasında farklılaşmalar olduğu ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin kendi içerisinde bir dinamiği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ankara ilinde ise, 1999 genel ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri⁷⁶⁷ dışında, diğer tüm genel ve

⁷⁶⁶ (g): Genel Seçim, (bşb): Büyükşehir Belediye Başkanlığı

Seçim sonuçları farklılaşan genel ve büyükşehir belediye başkanlığı sonuçlarına bakıldığında; 1987 genel seçimlerinde ilçede ikinci parti olan SHP, 1989 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ilçede birinci parti iken; 1991 genel seçimlerinde ikinci parti olmuştur. Yine 2002 genel seçimlerinde ilçede birinci parti olan CHP, 2004 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ilçede ikinci parti olmuştur. 2007 genel seçimlerinde birinci olan AKP, 2009 büyükşehir seçimlerinde ikinci parti olmuştur. 2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ilçede CHP seçimleri kazanmışken; 2015 genel seçimlerinde AKP ilçede birinci parti olmuştur.

⁷⁶⁷ Aynı gün yapılan 1999 seçimlerinde, genel seçimlerde Ankara ilinde DSP birinci parti iken; büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde FP ilde birinci parti olmuştur.

büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarında Altındağ ilçesine benzer bir uyum söz konusudur.

c) Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde İlçe Belediye Başkanlığı

Seçimlerinde Seçmen Eğilimleri ve Parti Tercihleri

1984 yılından bu yana gerçekleştirilen ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin, Altındağ, Yenimahalle ilçeleri ve Ankara’da almış oldukları toplam oy oranları göz önünde bulundurularak, seçmen eğilimlerini gösteren Şekil-45 hazırlanmıştır. Bu eğilimlere referans gösterilerek oluşturulan Tablo-45’te de, ilçe belediye başkanlığı seçimleri sonucunda sağda ve solda yer alan partilerin toplam oy oranlarına yer verilmiştir.

Şekil 45: İlçe ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmen Eğilimleri

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>’nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 45: İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Sağda ve Solda Yer Alan Partilerin Oy Oranları

İlçe Belediye Başkanlığı Seçimleri	Altındağ Oy Dağılımı			Yenimahalle Oy Dağılımı			Ankara Oy Dağılımı		
	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı	Sağ Parti Toplam Oy Dağılımı	Sol Parti Toplam Oy Dağılımı	Toplam Temsiliyet Oranı
1984	%65	%33	%98	%65	%33	%97	%64	%30	%94
1989	%57	%43	%99	%54	%46	%100	%54	%45	%99
1994	%66	%28	%94	%62	%35	%96	%62	%35	%96
1999	%41	%33	%74	%54	%42	%96	%59	%37	%96
2004	%74	%23	%97	%61	%35	%96	%66	%29	%95
2009	%74	%22	%96	%58	%40	%98	%64	%31	%95
2014	%72	%23	%96	%46	%51	%97	%59	%33	%92

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

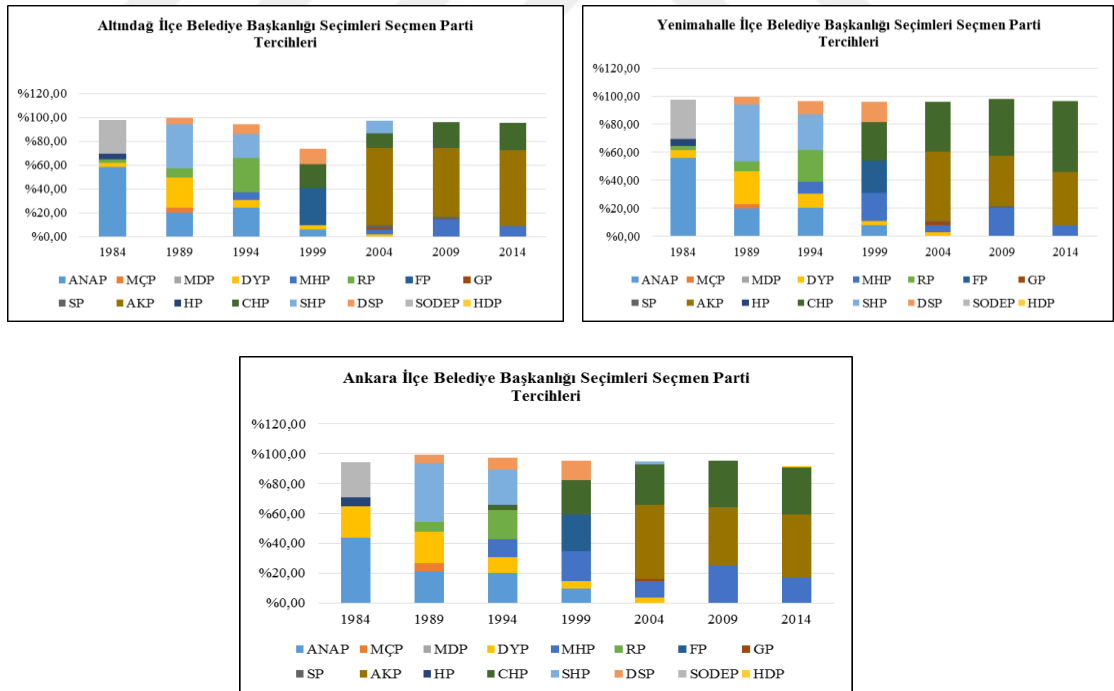
https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel_zul ‘nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

İlçe belediye başkanlığı⁷⁶⁸ seçimlerinde ilçelerdeki seçmen eğilimlerinde, sağ ve sol partilerin almış olduğu toplam oyların oranları göz önünde bulundurulduğunda, her iki ilçede de seçmen eğilimlerinin benzer durumda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Genel seçimlerde ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde de her iki ilçede, sağda yer alan partilerin oy oranlarının, solda yer alan partilerin oy oranlarından daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. 1984’ten günümüze kadar yapılan 7 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, Altındağ’da sağ partilerin oy oranı %58 iken; sol partilerin oy oranı %27’de kalmıştır. Yenimahalle’de, sağ partilerin ortalama oy oranı %49 olurken; sol partilerin oy oranı %38’dir. Bu sonuçlar, büyükşehir belediyesindeki sağ ve sol partilerdeki oy oranlarına çok benzemektedir. Ankara’da ise, sağ partilerin oy oranı %61 iken; sol partilerin oy oranı %34’tür.

⁷⁶⁸ Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde veri yetersizliğinden dolayı Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin 1984 büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarına yer verilememiştir. Ancak 1984 yılında Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyesi başkanlığına ilişkin verilere ulaşıldığı için 1984 yılı sonuçları çalışmanın bu kısmına yansıtılmıştır.

Altındağ ve Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, yelpazenin sağında ve solunda yer alan partilerin toplam oy oranları dikkate alınarak belirlenen seçmen eğilimlerinde benzerlik görülmektedir. Ancak, her iki ilçede, 1984’ten bu yana partilerin farklılaşması/ seçmenlerin parti tercihleri bağlamında ve partilerin almış oldukları oy oranlarında aynı benzerlikten söz etmek mümkün değildir. Aşağıda, Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre, sağda ve solda yer alan partilerin aldıkları oy oranlarına göre, Şekil-46 hazırlanmıştır. Her iki ilçedeki seçmenlerin büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti tercihlerini daha iyi yorumlayabilmek için de, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerde birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farklarını açıklayan Tablo-46 oluşturulmuştur.

Şekil 46: İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ, Yenimahalle ve Ankara’da Seçmenlerin Parti Tercihleri

Tablo 46: İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Birinci ve İkinci Parti Arasındaki Oy Oranı Farkı

İlçe Belediye Başkanlığı	Altındağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri					Yenimahalle Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri					Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri				
	Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı				
	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı
	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	Farkı	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	Farkı	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	Farkı
1984	ANAP	%58,4	SODEP	%23,2	%35,2	ANAP	%55,9	SODEP	%27,8	%28,1	ANAP	%43,5	SODEP	%23,9	%19,6
1989	SHP	%37,1	DYP	%24,9	%12,2	SHP	%40,5	DYP	%23,5	%17,0	SHP	%39,7	DYP	%21,2	%18,5
1994	RP	%28,8	ANAP	%24,2	%4,6	SHP	%25,5	RP	%22,8	%2,7	SHP	%23,8	ANAP	%20,0	%3,8
1999	FP	%31,3	CHP	%20,1	%11,2	CHP	%27,9	FP	%22,8	%5,1	FP	%24,2	CHP	%23,0	%1,2
2004	AKP	%64,4	CHP	%12,6	%51,8	AKP	%49,9	CHP	%35,2	%14,7	AKP	%49,3	CHP	%27,2	%22,1
2009	AKP	%57,3	CHP	%21,8	%35,5	CHP	%40,4	AKP	%36,0	%4,3	AKP	%39,1	CHP	%31,1	%8,0
2014	AKP	%63,6	CHP	%23,2	%40,4	CHP	%50,9	AKP	%37,9	%13,0	AKP	%42,3	CHP	%31,5	%10,8

Kaynak: Altındağ, Yenimahalle İlçeleri seçim sonuçları

<https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul> 'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Şekil-46 ve Tablo-46'ya göre, Altındağ'da 7 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinden 6'sında, sağda yer alan partiler ilçede birinci parti olmuştur. Sadece 1989 seçimlerinde SHP, ilçede birinci parti olmuştur. Altındağ'da, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde 1994 yılı dışında birinci partiler hep yelpazenin sağından, ikinci partiler ise yelpazenin solundaki partiler arasından çıkmıştır. 1994 yılında birinci ve ikinci olan iki parti de sağın temsilcileridir. 1989 seçimlerinde birinci parti olan SHP ile sağ ikinci parti olan DYP'nin oy oranları arasındaki fark, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde %13 iken; ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde bu oran farkı artarak %24,9'a ulaşmıştır. Hem yerel hem de genel seçimlerin aynı günde yapıldığı 1999 seçimlerinde ise Altındağ'da sağda yer alan FP hem büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı hem de genel seçimlerinde birinci parti olmuş ve bu tarihten itibaren yapılan seçimlerde Altındağ'da büyükşehirde, sağın temsilcisi olan AKP, seçimlerin kazananı olmuştur. 2004 seçimlerinden günümüze kadar yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi AKP, Altındağ ilçesinde de yine birinci parti olurken; solda yer alan CHP ikinci parti olmuştur. 2004'ten günümüze kadar birinci partinin AKP, ikinci partinin CHP olduğu seçimlerde iki parti arasındaki ortalama puan farkı %22;1'dir.

Yenimahalle’de ise, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde yalnızca 2 seçimde sağ partiler (1984 ve 2004 seçimlerinde), ilçede birinci parti olmuştur. Yenimahalle’de, 1984 ve 2004 seçimleri dışında (1989, 1994, 1999, 2009, 2014), sol partiler birinci olmuştur. İlçede birinci ve ikinci parti arasındaki oy farkı da %8’dir. Ankara ilinde ise SHP, 1989 ve 1994 yıllarında ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde birinci parti olmuştur. Onun dışındaki tüm yıllarda ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde birinci parti sağdan, ikinci parti soldan gelmiş; (1984, 1999, 2004, 2009, 2014) iki parti arasındaki ortalama puan farkı, %12, 3 olmuştur.

Tablo 47: İlçe Belediye Başkanlığı ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Farklılaşma

İlçe Belediye Başkanlığı- Büyükşehir Belediye Başkanlığı ve Genel Seçimler Karşılaştırması	Altındağ Seçimlerde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Yenimahalle Seçimlerde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı					Ankara Seçimlerde Birinci ve İkinci Parti Oy Oranı Farkı				
	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı	Birinci Parti		İkinci Parti		Oy Oranı Farkı
	Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı		Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı		Parti	Oy Oranı	Parti	Oy Oranı	
1989 (hşb)	SHP	%37,5	DYP	%24,2	%13,3	SHP	%41,8	DYP	%22,1	%19,7	SHP	%44,1	DYP	%20,3	%23,8
1989 (i.b)	SHP	%37,1	DYP	%24,9	%12,2	SHP	%40,5	DYP	%23,5	%17,0	SHP	%39,7	DYP	%21,2	%18,5
1994 (hşb)	SHP	%20,6	ANAP	%20,3	%0,3	RP	%27,5	SHP	%26,3	%1,2	RP	%27,3	SHP	%26,9	%0,4
1994 (i.b)	RP	%28,8	ANAP	%24,2	%4,6	SHP	%25,5	RP	%22,8	%2,7	SHP	%23,8	ANAP	%20,0	%3,8
1999 (hşb)	FP	%41,9	CHP	%22,9	%19,0	CHP	%34,6	FP	%31,8	%2,8	FP	%33,8	CHP	%32,0	%1,8
1999 (i.b)	FP	%31,3	CHP	%20,1	%11,2	CHP	%27,9	FP	%22,8	%5,1	FP	%24,2	CHP	%23,0	%1,2
2004 (hşb)	AKP	%49,9	SHP	%11,2	%38,7	AKP	%35,8	SHP	%16,8	%19,0	AKP	%55,1	SHP	%20,8	%34,3
2004 (i.b)	AKP	%47,0	CHP	%9,2	%37,8	AKP	%35,8	CHP	%25,2	%10,6	AKP	%49,3	CHP	%27,2	%22,1
2009 (hşb)	AKP	%43,6	CHP	%18,3	%25,3	CHP	%31,4	AKP	%25,9	%5,5	AKP	%38,5	CHP	%31,3	%7,2
2009 (i.b)	AKP	%46,4	CHP	%17,7	%28,7	CHP	%33,2	AKP	%29,7	%3,6	AKP	%39,1	CHP	%31,1	%8,0
2014 (hşb)	AKP	%51,5	CHP	%25,9	%25,6	CHP	%45,7	AKP	%35,1	%10,6	AKP	%44,8	CHP	%43,8	%1,0
2014 (i.b)	AKP	%42,3	CHP	%31,5	%10,8	CHP	%45,1	AKP	%33,6	%11,5	AKP	%42,3	CHP	%31,5	%10,8

İlçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle ilçeleri arasındaki farklılaşmayı gösteren Tablo-47’ye göre, sadece 1994 yılı büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçları, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde hem de Ankara ilinde farklılaşmaktadır.

Altındağ’da 1994 yılı büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde SHP birinci parti olurken; aynı yıldaki ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde sağda yer alan RP birinci parti olmuştur. Altındağ’da olduğu gibi, Yenimahalle’de de, 1994 yılı büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçları farklılaşmakta; iki ilçede büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçlarında birbirlerinin tersi sonuçlar olduğu dikkat çekmektedir.

Yenimahalle’de 1994 yılı büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde RP ilçede birinci parti olurken; ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde solda yer alan SHP birinci parti olmuştur. Benzer farklılaşmaya Ankara ilinde de rastlanmaktadır. Ankara ilinde de, 1994 yılında büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde RP ilçede birinci parti olurken; ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde yelpazenin solunda yer alan SHP birinci parti olmuştur.

1994 seçimleri dışındaki tüm yıllardaki büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçim sonuçlarında ilçelerde ve Ankara ilinde seçim sonuçları ile birinci ve ikinci partiler benzerdir.

Altındağ ve Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlarının ya da aday imajının seçim sonuçlarını etkileyip etkilemediği sorusuna yanıt aranması kapsamında aşağıda Tablo-48 geliştirilmiş ve tablo kapsamında Altındağ ve Yenimahalle’de 1984 yılından bu yana ilçe belediye başkanlığı yapmış kişilere yer verilmiştir.

Tablo 48: Altındağ ve Yenimahalle’de 1984 Yılından Bu Yana İlçe Belediye Başkanları ve Partileri

Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediye Başkan Aday Etkisi	Altındağ İlçe Belediye Başkan Adayı	Parti	Yenimahalle İlçe Belediye Başkan Adayı	Parti
1984	Muzaffer Atılğan	ANAP	Mustafa Vuran	ANAP
1989	Ali Rız Koç	SHP	Abdurrahman Oğultürk	SHP
1994	M. Ziya Kahraman	RP	Abdurrahman Oğultürk	SHP
1999	M. Ziya Kahraman	FP	Tuncay Alemdaroğlu	CHP
2004	Veysel Tiryaki	AKP	Ahmet Duyar	AKP
2009	Veysel Tiryaki	AKP	Fethi Yaşar	CHP
2014	Veysel Tiryaki	AKP	Fethi Yaşar	CHP

Tablo-48’e göre, Altındağ’da 1994 ve 1999 seçimlerinde RP ve sonrasında mirasçısı olan FP adayı M. Ziya Kahraman’ın üst üste 2 dönem seçildiği görülmektedir. Hemen ardından, 2004 yılında AKP adayı Veysel Tiryaki’nin 2004, 2009 ve 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde 3 dönem Altındağ ilçesinde

belediye başkanı olarak seçildiği görülmektedir. Yenimahalle’de ise, 1989 ve 1994 seçimlerinde SHP adayı Abdurrahman Oğultürk, 2 dönem üst üste belediye başkanı seçilirken; 2004 yılında AKP adayı Ahmet Duyar ilçede başkanlığı, Abdurrahman Oğultürk’ten devralmıştır. Ahmet Duyar 2009 seçimleri için tekrar AKP’den Yenimahalle adayı olmuştur. Ancak bu seçimlerde CHP ilçe belediye başkan adayı Fethi Yaşar, AKP adayı Ahmet Duyar’dan başkanlığı devralarak, hem 2009 hem de 2014 seçimlerinde 2 dönem üst üste ilçe belediye başkanı olarak seçilmiştir. Dolayısıyla, Altındağ ve Yenimahalle’de 2009 yılından bu yana Veysel Tiryaki ve Fethi Yaşar üst üste başkanlık yapmaktadırlar. Bu adayların 2009 yılından bu yana aday gösterilip, başkan seçilmelerinin ardında aday imajlarının etkili olması olasılığı yüksektir. Ancak, Altındağ ve Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aday imajının etkili olup olmadığı, Altındağ ve Yenimahalle’de yapılan alan araştırması sonuçları bağlamında tartışılacaktır.

2. 2014-2015 Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Yerel ve Genel Seçimler

Altındağ ve Yenimahalle’de en son yapılan yerel ve genel seçimlerde seçmen davranışının tespit edilmesine yönelik olarak gerçekleştirilen alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, çalışmanın bu kısmında 2014 yerel ve 2015 genel seçimleri; Altındağ ve Yenimahalle örnekler çerçevesinde tartışılacaktır. Çalışmanın bu bölümünün iki kısımdan oluşması planlanmaktadır. İlk kısımda, 2014 yerel seçim sonuçlarının, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerine nasıl yansıdığı; alan araştırması kapsamında tartışılacak; belediye başkan adayı ve belediye hizmetleri bağlamında ele alınacaktır. İkinci kısımda ise, 1 Kasım 2015 genel seçimlerine yer verilecek ve her iki ilçe bağlamında genel seçim ve yerel seçim sonuçlarının farklılaşıp, farklılaşmadığı tartışılacaktır.

a) 30 Mart 2014 Yerel Seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle İlçeleri

Çalışmanın bu kısmında, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde, 30 Mart 2014 tarihinde yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçları tartışılmaktadır. Sonuçlar, bir sonraki bölümde yerel seçimlerin konusunu oluşturan, i) belediye hizmetleri, ii) parti ve iii) aday imajı faktörlerinin Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde en son yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ne kadar etkili olduğuna yönelik olarak yapılacak olan alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, konu bu kısımda belediye hizmeti ve aday faktörleri üzerinden ele alınmış ve tartışılmıştır.

i. 30 Mart 2014 İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ İlçesi

Altındağ ilçesinde 30 Mart 2014 yerel seçim sonuçlarına göre ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde AKP ve adayı Veysel Tiryaki %63,6 oy alarak, üçüncü kez Altındağ ilçe belediye başkanlığı seçimlerini kazanmıştır. AKP adayı Veysel Tiryaki'yi %23,23 oy oranı ile CHP adayı Melih Baran Kılıç izlemiştir. MHP adayı Nedim Ağaç ise üçüncü olmuş ve oy oranı %10'un altında kalmıştır.

Tablo 49: 30 Mart 2014 Altındağ İlçe Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

PARTİ	ADAY	GEÇERLİ OY		
		ORAN	SAYI	Katılım Oranı
Adalet ve Kalkınma Partisi	Veysel Tiryaki	%63,62	135.246	%89,41
Cumhuriyet Halk Partisi	Melih Baran Kılıç	%23,23	49.391	
Milliyetçi Hareket Partisi	Nedim Ağaç	%8,69	18.480	
Büyük Birlik Partisi	Abdurrahman Keskin	%1,63	3.468	
Halkların Demokratik Partisi	İpek Gür	%1,00	2.134	

Kaynak: 30 Mart 2014 Altındağ İlçe Belediye Başkanlığı seçim sonuçları, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1090'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Altındağ'da, 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerine katılım oranı %89,41'dir. İlçede belediye başkanlığı seçimlerinde birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farkı %40,4'tür. Bu oran, 28 Mart 2004 Altındağ ilçe belediye başkanlığı

seçimlerinden sonra iki parti arasındaki puan farkının en çok açıldığı seçimlerdir. Zaten 2004 ilçe belediye başkanlığı seçimleri, AKP adayı Veysel Tiryaki'nin Altındağ'daki belediye başkanlığı serüveninin başladığı ilk seçimlerdir. Bu seçimlerde Tiryaki, geçerli oyların %64,4'ünü alarak Altındağ İlçe Belediye Başkanlığına seçilmiştir (Bu seçimlerde iki parti arasındaki puan farkı %51,8 oranındadır. Bu oran 1984'ten bu yana gerçekleştirilen ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde birinci ve ikinci partiler arasındaki puan farkının en çok açıldığı seçimlerdir). 2004 seçimlerinin ardından, 29 Mart 2009 seçimlerinde de Tiryaki geçerli oyların %57,3'ünü alarak, ikinci defa ilçe belediye başkanı seçilmiştir.

Bir sonraki bölümde yerel seçimlerin konusunu oluşturan, i) belediye hizmetleri, ii) parti ve iii) aday imajı faktörlerinin Altındağ'da ilçelerinde en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ne kadar etkili olduğuna yönelik olarak yapılacak olan alan araştırmasına ışık tutması amacıyla; aşağıda, i) Veysel Tiryaki'yi ön plana çıkaran adaylık özelliklerine, ii) 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimleri öncesinde Tiryaki başkanlığında Altındağ İlçe Belediyesi'nin ilçede sunmuş olduğu ve alan araştırmasına konu alan belediye hizmetlerine yer vermeye çalışılmıştır⁷⁶⁹. Alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, bu kısımda Tiryaki başkanlığındaki Altındağ İlçe Belediyesi'nin sunmuş olduğu belediye hizmetlerine ve faaliyet alanlarına kısaca yer verilmiştir. Bu kapsamda, 2010-2014 yılları arasını içeren Altındağ İlçe Belediyesi Stratejik Planı ve bu dönemlerde her yıl düzenli olarak yayımlanan Performans Programları ve Faaliyet Raporları, temel referans kaynağı olarak kullanılmıştır.

⁷⁶⁹ 2009 yılında ikinci kez Altındağ ilçe belediye başkanlığı seçimlerini kazanan Veysel Tiryaki başkanlığında Altındağ İlçe Belediyesi'nin 2009-2014 dönemi boyunca sunmuş oldukları belediye hizmetlerinin, 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin oy verme kararında etkili olup olmadığı, etkili olduysa hangi belediye hizmetlerinin daha ön plana çıktığı bir sonraki bölümde alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

(1) 2014 İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinin Kazanılmasında Altındağ İlçe Belediye Başkanı Veysel Tiryaki'nin İmajının Oynadığı Rol

Altındağ'da 2004 yılından bu yana üçüncü dönem belediye başkanlığını kazanan Veysel Tiryaki, 1965 yılında Bolu'nun Yukarıdüğer Köyü'nde doğmuş, ilköğretim ve ortaöğretim öğrenimini Bolu'nun merkezinde tamamlamıştır. Yükseköğretimini 1984 yılında İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü'nde tamamlayan Tiryaki, 1989-1990 yıllarında Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü "Kamu Yönetimi Yüksek Lisans" programını bitirmiştir. Yüksek lisans programının ardından 1990 yılından 2003 yılına kadar (Aksaray) Ağaçören, (Adana) Tufanbeyli, (Batman) Hasankeyf ve (Artvin) Arhavi ilçelerinde Kaymakam, Artvin ve Osmaniye illerinde Vali Yardımcısı olarak görev yapmıştır. 2003 yılında Ankara'da İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ne Daire Başkanı olarak atanan Tiryaki, aynı yılda Altındağ ilçesinin bir gecekondlu mahallesine taşınmış ve Altındağ'ı tanımaya başlamıştır. 2004 yılında Daire Başkanlığı görevinden istifa eden Tiryaki, yaşadığı Altındağ ilçesinde başta gecekondlu sorununu çözmek üzere, 2004 yerel seçimleri için AKP'den Altındağ İlçe Belediye Başkanlığı için adaylığını açıklamıştır. O yıl, Altındağ Belediye Başkanı seçilen Tiryaki, 2009 yerel seçimlerinde de Ankara'da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde en yüksek oranda oyu alarak ikinci defa başkan seçilmiştir. Belediye başkanlığı döneminde 2011 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda "*Yerel Yönetimlerde Değişim Yönetimi, Altındağ Belediyesi Örneği*"⁷⁷⁰ başlıklı yüksek lisans teziyle, yüksek lisans programını tamamlamıştır. En son 2014 seçimlerinde yine Ankara'da AKP adayı olarak yüksek

⁷⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Veysel Tiryaki, "Yerel Yönetimlerde Değişim Yönetimi Altındağ Belediyesi Örneği", (yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011).

bir oy oranıyla üçüncü defa seçimleri kazanan Tiryaki, 2015 yılında doktora tezini⁷⁷¹ hazırlayarak Doktor ünvanını kazanmıştır⁷⁷².

Seçimlerde en büyük başarısını, haftanın belirli günlerinde düzenli olarak Altındağlı vatandaşlar ile bir araya gelmeye, onların sorunlarını dinlemeye önem vermeye bağlayan Tiryaki'ye göre, belediyeçilik anlayışında vatandaşla her zaman iç içe olunması gerektiğini ve kendisinin de buna önem verdiğini, kullandığı şu cümleleriyle ifade etmektedir:

“Hem evimin önünde hem belediyedeki ofisimde, sokakta, belediye etkinliklerinde ve nerdeyse her hafta gerçekleştirdiğimiz açılış törenlerinde Altındağlı hemşehrilerimizle bir araya geliyorum. Vatandaşlardan gelen istek ve şikâyetleri çok önemsiyorum. Onlarca mektup alıyorum. Hepsini kendim okuyorum, çoğuna kendim telefon açıyorum, belediyeye davet ediyorum. İsmimi söylediğimde pek çok kişi işletildiğini düşünüyor, çok şaşıyorlar”⁷⁷³

(2) 2014 Seçimlerinden Önce Altındağ İlçe Belediyesi Tarafından Sunulan Belediye Hizmetleri

Alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, 2009-2014 döneminde Veysel Tiryaki Başkanlığında Altındağ İlçe Belediyesi tarafından sunulan belediye hizmetlerine, 2010-2014 Altındağ İlçe Belediyesi Stratejik Planı ve bu dönemler arasında her yıl düzenli olarak yayımlanan Performans Programları ve Faaliyet Raporları, temel referans kaynağı alınarak, aşağıda yer vermeye çalışılmıştır⁷⁷⁴.

⁷⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Veysel Tiryaki, “Kentsel Sit Alanlarında Koruma Çalışmalarının Finansal, Yasal ve Yönetimsel Boyutları ile Değerlendirilmesi: Ankara İli, Altındağ İlçesi, Hacettepe ve Sakarya Mahalleleri Örneği”, (doktora tezi, Ankara Üniversitesi, 2015).

⁷⁷² “Dr. Veysel Tiryaki Özgeçmişi”, Altındağ İlçe Belediyesi, 2017.

<http://www.altindag.bel.tr/menu.asp?kategori=belediye_yoneticiler&Kurum=Baskan_Ozgecmis>, (erişim tarihi: 14.03.2017).

⁷⁷³ “Başkan Tiryaki Altındağlılarla İç İç”, İl Gazetesi, 21 Kasım 2013,

<<http://www.ilgazetesi.com.tr/baskan-tiryaki-altindaglilarla-ic-ice-227638h.htm>>, (erişim tarihi: 07.02.2017).

⁷⁷⁴ 2009 yılında Altındağ ilçe belediye başkanlığı seçimlerini kazanan Veysel Tiryaki Başkanlığında Altındağ İlçe Belediyesi'nin 2009-2014 dönemi boyunca sunmuş oldukları belediye hizmetlerinin, 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin oy verme kararında etkili olup olmadığı, etkili olduysa hangi belediye hizmetlerinin daha ön plana çıktığı bir sonraki bölümde alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

2010-2014 yıllarını içeren Altındağ Belediyesi Stratejik Planı'nda⁷⁷⁵ 2014 yeni seçim dönemine kadar Altındağ Belediyesi'nin; i) “Sosyal belediyecilik anlayışı içinde Altındağ'da ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam kalitesini artırmak”, ii) “Altındağ Belediyesi'nin mali yapısını güçlendirerek kentsel gelişim seviyesini sürdürülebilir kılmak” ve iii) “Altındağ'ı Başkent'in markası yapabilmek için tarihi dokuyu koruyarak kültür, sanat ve turizm merkezi haline getirmek”, şeklinde 3 temel misyonu vardır. Bu misyonlara paralel olarak hizmetlerin kaliteli, etkin ve verimli olarak sunulması, 9 adet stratejik amaç ve bu amaçları yerine getirebilmek için 53 adet alt hedef belirlenmiştir. Altındağ Belediyesi Stratejik Planı'na göre 2010-2014 döneminde sunulması planlanan hizmetlere yönelik olarak geliştirilen 9 adet stratejik amaç şöyledir:

- “Altındağ'ın imar sorununun çözülüp, yaşanabilir bir çevre için kaçak ve çarpık yapılaşmanın yok edilerek kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleştirilmesi”;
- “Çağdaş yaşamın gerekleriyle uyumlu, halkın ihtiyaç ve beklentilerine uygun bir anlayışla kentsel düzenleme, alt ve üst yapı çalışmalarının yürütülmesi”;
- “Altındağ Belediyesi'nin mali açıdan sağlam bir yapıya kavuşturulması amacıyla gelirlerinin artırılmasının sağlanması ve bütçe dengesinin korunması”;
- “Eğitim, araştırma ve teknolojiye önem veren sürekli gelişmeye açık bir yapı oluşturularak kurumsal yapının güçlendirilmesi”;
- “Tarihi dokunun korunarak, Altındağ'ın tanıtımının yapılması”;

⁷⁷⁵ “Altındağ Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı”, Altındağ Belediye Başkanlığı, Mali Hizmetler Müdürlüğü, 2010,
< http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/stratejik_plan_2010-2014.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016);

- “Eğitim, kültür, sanat, spor faaliyetleri ile meslek edindirme kurslarına sağlanacak desteklere ilçenin kültür, sanat ve sosyal gelişiminin zenginleşmesi”;
- “Yoksulluğun azaltılması ve muhtaç durumda bulunan kişi ve gruplara etkin sosyal koruma sağlanması”;
- “Hizmetlerde vatandaş memnuniyetinin en üst seviyeye çıkartılması”;
- “Çevrenin korunması ve iyileştirilmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınması”;

şeklinde 9 adet stratejik amaç belirlenmiştir. Bu amaçlardan kentsel dönüşüm hizmetlerini oluşturan iskân hizmetleri, altyapı ve üst yapı hizmetlerini oluşturan kentsel altyapı hizmetleri, dar gelirli ailelere sağlanan sosyal yardım hizmetleri, kültür, sanat hizmetleri ve çevre koruma hizmetleri, vatandaş doğrudan ilgilendiren temel hizmet alanları arasında belirtilmiştir⁷⁷⁶.

Stratejik amaçlar doğrultusunda 5 yılda sunulan hizmet alanlarına aktarılan ödeneklere, hizmetlerin gider ve yatırım-transfer harcamaları oranlarına ilişkin her yıl yayımlanan faaliyet raporları dikkate alınarak hazırlanan bilgiler ışığında aşağıda Tablo-51 gösterilmiştir. Tablo-51’in daha iyi yorumlanabilmesi için hizmetlerin konularına göre sınıflandırılması ve genel niteliklerinin ayrıntılandırılması kapsamında tüm belediyelerce stratejik planlama süreçlerinde kullanılan “hizmetlerin fonksiyonel sınıflandırmasına” ilişkin olarak Tablo-50’de açıklama tablosuna yer verilmiştir.

Tablo 50: Belediyelerde Harcamaların Hizmet Konularına Göre Sınıflandırması⁷⁷⁷

Hizmetler	Hizmetlerin Detaylarının Açıklaması
-----------	-------------------------------------

⁷⁷⁶ “Altındağ Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı”, Altındağ Belediye Başkanlığı, Mali Hizmetler Müdürlüğü, 2010, s.30-70.

< http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/stratejik_plan_2010-2014.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016):

⁷⁷⁷ Baki Kerimoğlu, Hayrettin Güngör ve Emre Koyuncu, *Belediye Bütçesi Nasıl İzlenir? Yerel Paydaşlar İçin Bir Rehber*, (Ankara: TEPAV Yayınları, 2009), s.104.

Genel Kamu Hizmetleri	Belediyeye yasalarla görev olarak verilen hizmetleri üretmek için başta belediye başkanı ve meclis olmak üzere yönetimin maliyetini yansıtır. Bunların emrinde çalışan, personel, araç-gereç, temsil ağırlama ve her tür gider yer alır.
Savunma Hizmetleri	Belediyelerde sivil savunma ve arama kurtarma hizmetleri bu kapsamdadır.
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	Belediye zabıta ve itfaiye hizmetlerinin maliyetini gösterir.
Ekonomik İşler ve Hizmetler	Turizm, ormancılık ve balıkçılık veya ekonomik getirisi ve katkısı olan hizmetlerdir.
Çevre Koruma Hizmetleri	Kanalizasyon, çöp toplama, atık su yönetimi ve çevre kirliliği hizmetleri bu kapsamdadır.
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Su temini, sokakların aydınlatılması, park-bahçe, yol, cadde, sokak, kaldırım, kentsel dönüşüm, imar, ruhsatlandırma işleri bu kapsamdadır.
Sağlık Hizmetleri	Her türlü sağlık hizmeti, poliklinik ve hastane işleri bu hizmet kapsamındadır.
Sosyal, Kültür ve Din Hizmetleri	Dinlenme ve spor, kültür ve din hizmetleri bu kapsamdadır.
Eğitim Hizmetleri	Her türlü eğitim hizmetleri bu grup içinde yer alır.
Sosyal Yardım Hizmetleri	Evde bakım, hastalık yardımı, nakdi yardım, yaşlılara, dul ve yetimlere, çocuklara, sosyal güvenliği bulunmayanlara yardımları içerir.

Kaynak: Baki Kerimoğlu, Hayrettin Güngör ve Emre Koyuncu, *Belediye Bütçesi Nasıl İzlenir? Yerel Paydaşlar İçin Bir Rehber*, (Ankara: TEPAV Yayınları, 2009), s.104'den alınan veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 51: Altındağ Belediyesi Sunulan Hizmetler, Yatırım ve Transfer Harcamaları

Altındağ İlçe Belediyesi Sunulan Hizmetler	2013	2012	2011	2010
	Toplam Gidere Oranı	Toplam Gidere Oranı	Toplam Gidere Oranı	Toplam Gidere Oranı
Genel Kamu Hizmetleri	%18,5	%20,0	%24,5	%21,0
Savunma Hizmetleri	%0,0	%0,0	%0,0	%0,0
Kamu Düzeni ve Güvenlik	%2,2	%2,6	%2,9	%3,4
Ekonomik İşler ve Hizmetler	%0,1	%0,1	%0,1	%0,0
Çevre Koruma Hizmetleri	%20,8	%25,7	%19,9	%23,4
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	%47,7	%40,9	%42,6	%43,6
Sağlık Hizmetleri	%0,0	%0,1	%0,0	%0,0
Sosyal, Kültür ve Din Hizmetleri	%8,5	%8,9	%8,2	%7,2
Eğitim Hizmetleri	%0,3	%0,2	%0,2	%0,2
Sosyal Yardım Hizmetleri	%2,0	%1,5	%1,7	%1,2
Toplam Oran	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
Toplam Gider Tutarı (TL)	201.361.953,04	160.304.952,66	124.830.418,54	106.525.796,33
Transfer harcamaları	%45,3	%44,0	%38,0	%39,5

Kaynak: Altındağ İlçe Belediyesi 2010, 2011, 2012, 2013 yılları yıllık Faaliyet Raporlarından alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo-51'e göre, Altındağ İlçe Belediyesi'nin, 2010-2013 yılları arasında toplam belediye bütçesinin %41,7'sini yatırım ve transfer harcamalarına ayırdığı görülmektedir. En çok yatırım ve transfer harcamalarının yapıldığı dönemler, seçim

öncesi 2012 ve 2013 yıllarına aittir. Harcamaların fonksiyonel sınıflandırması dikkate alınıp Tablo-51 yorumlandığında, 2014 seçimlerine kadar, belediyenin bütçe kaynaklarının yaklaşık %65,88'i çevre koruma hizmetleri ile iskân ve toplum refahı hizmetleri için kullanılmıştır. Bu hizmetlerin yaklaşık %43,3'ü iskân ve toplum refahı hizmetlerine ayrılmıştır. Buna göre, iskân ve toplum refahı hizmetleri kapsamında sokakların aydınlatılması, park-bahçe, yol, cadde, sokak, kaldırım, kentsel dönüşüm, imar, ruhsatlandırma işleri 2009-2014 yılları arasında Altındağ Belediyesi tarafından en çok sunulan hizmet alanlarını oluşturmaktadır. Bu hizmet alanlarını, kanalizasyon, çöp toplama, atık su yönetimi ve çevre kirliliği ile mücadeleyle ilişkin hizmetler izlemektedir. Çevre koruma hizmetlerini, kültür ve sanat hizmetleri, kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri ve sosyal yardım hizmetleri izlemektedir. Altındağ Belediyesi tarafından en az harcama yapılan hizmet alanları ise eğitim, sağlık ve turizme yönelik olarak geliştirilen hizmetlerdir.

Altındağ Belediyesi tarafından Tablo-51'e göre en çok sunulan hizmetlerin ilgili ayrıntıları yıllık faaliyet ve performans programları kapsamında incelendiğinde hizmetlerin hizmet konularına göre sınıflandırmasına kapsamında aşağıdaki Tablo-52 oluşturulmuştur.

Tablo 52: Altındağ Belediyesi Tarafından 2009-2014 Yılları Arasında İlçe Belediyesi Sınırları İçinde Sunulan Belediye Hizmetleri

Hizmet Alanları	2010-2014 Döneminde Altındağ Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmetler
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Toplam 1500 adet ruhsat verilmiştir.
	Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm projeleri kapsamında toplam 1000 adet iskân verilmiştir.
	Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm projeleri kapsamında 12.000 adet evin yıkılması ile enkaz ve kamulaştırma bedellerinin ödenmiştir.
	İlçe sınırları içerisinde bulunan Hamamönü ve Ankara Kalesi civarında 15 adet sokak sağlıklılaştırması ve meydan düzenlemesi projesi hazırlanmıştır.
	İlçe sınırları içerisinde 72.032,26 m ² 'lik alanda ağaçlandırma çalışmaları tamamlanmıştır.
	İlçe sınırları içerisinde 137.265,16 m ² 'lik toplam 10 adet yeni park yapılmıştır.

	Toplam 36 adet parkın bakım, ilaçlama, gübreleme, biçme, budama, yenileme, sulama, temizlik, güvenlik önlemleri alınmıştır.
	İmarı tamamlanan mahallelerde 480 km yolun yapım ve ıslah çalışması tamamlanmıştır.
	İlçe sınırları içerisindeki tüm mahallelerde bozulan sokak kaldırımları yenilenmiştir.
Çevre Koruma Hizmetleri	Poşetli toplamının yapılamadığı bidonlu bölgelere çöp konteynırları yerleştirilmiştir.6.250.000 çöp poşetleri dağıtımı yapılmıştır. Yer üstü konteynır dağıtımına devam edilmiş, yer altı konteynır uygulaması için araştırmalar yürütülmüştür.
Sosyal yardım ve Kültür ve Sanat Hizmetleri	Gençlerin kötü alışkanlıklar edinmesini engellemek ve sporu mahallelere indirmek amacıyla plan dönemi içerisinde 12 ayrı mahalleye spor tesisleri inşaatı başlamıştır.
	Gençlerin ruhsal, bedensel ve kültürel gelişimlerini sağlayabilecekleri boş vakitlerini faydalı olarak değerlendirebilecekleri 16 adet gençlik merkezi ve bilgi evi yapılmıştır.
	Ulucanlar semtinde bulunan eski kapalı ceza evinin öncelikle belde de yaşayanların ve Ankaralıların faydalanacağı bir kültür merkezine dönüştürülerek hizmete geçirilmiştir.
	24 adet Kadınlar Eğitim Kültür Merkezinde bölge kadınlarına yönelik 120 adet kurs açılmıştır.
	5.000 öğrenciyi kapsayan “Yaz Spor Okulu” düzenlenmiştir.
	Esnafın internet kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla bilgisayar programlama ve internet kullanımı konularında kurslar düzenlenmiştir.
Sosyal Yardım Hizmetleri	Bölgede bulunan 250 adet engelli vatandaşlardan ihtiyaç sahibi olduğu tespit edilenlere ayni ve nakdi yardımlar yapılmıştır.
	6.561 fakir ve muhtaç vatandaşın gıda, giyecek, kırtasiye, temizlik, beyaz eşya ve mobilya ihtiyaçları 2014 yılı içerisinde de karşılanmıştır.
	562 yatalak hastaya ve yaşlıya bakım hizmetleri ile beraber hasta bezi ve 93 engelli vatandaşa da akülü-aküsüz tekerlekli sandalye ve ortopedik malzeme verilmiş, 359 asker ailesine yardım yapılmıştır
	10 adet konser, anma günleri, yarışmalar, sergi, gezi, çeşitli festivaller, sinema, piknik vb. etkinlikler düzenlenmiş ve geziler dışındaki faaliyetlere belediye salonları tahsis edilmiştir.
	Günün 24 saatinde defin sevk işlemi yapılmıştır.

Kaynak: Altındağ İlçe Belediyesi 2010, 2011, 2012, 2013 yılları yıllık Faaliyet Raporlarından alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıdaki Tablo-52’de de görüldüğü üzere, Veysel Tiryaki Başkanlığında 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden önce, ilçe belediyesinde, Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte, kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projeleri başta olmak üzere iskân hizmetlerine, yol-kaldırım çalışmaları, park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri gibi toplum refahı hizmetlerine ağırlık verilmiştir. Bu hizmetleri, çöplerin toplanması ve atık mücadelesi gibi çevre koruma hizmetleri izlemektedir. Ayrıca, Belediye, çocuklar, gençler, kadınlar ve yaşlılar başta olmak üzere kültür ve sanat faaliyetlerini de içeren hizmetleri de ön planda tutmuştur. Özellikle, yoksul ve hasta kimselere yönelik erzak ve para yardımlarını temel alan sosyal yardım hizmetlerine ağırlık verilmiştir. Bu

hizmetlerin 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde Altındağ'da seçmen kararında ne derecede etkili olduğu, bir sonraki bölümde yapılacak olan alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

ii. 30 Mart 2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Altındağ İlçesi

30 Mart 2014 tarihinde ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile aynı günde yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre Altındağ'da Ankara'nın AKP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı İ. Melih Gökçek geçerli oyların %60,10'unu almıştır. Altındağ ilçesinde, Ankara'nın AKP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı İ. Melih Gökçek'i %30,25 oy oranı ile CHP adayını Mansur Yavaş takip etmiştir. MHP adayını Mevlüt Karakaya'nın da oy oranı %5,94 ile %10'un altında kalmıştır. Altındağ ilçesinde büyükşehir belediye başkan adayını İ. Melih Gökçek, 1994 yılından bu yana en çok oyu alan aday olmuştur. Son seçimlerde de AKP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı İ. Melih Gökçek Ankara ilinde %44,80 oy alarak, CHP adayını Mansur Yavaş'ı %1 oy farklı ile geçerek (%43,80) Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olmuştur.

Tablo 53: 30 Mart 2014 Altındağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

PARTİ	ADAY	GEÇERLİ OY		
		ORAN	SAYI	Seçimlere Katılım Oranı
Adalet ve Kalkınma Partisi	İ. Melih Gökçek	%60,10	128.286	%89,56
Cumhuriyet Halk Partisi	Mansur Yavaş	%30,25	64.566	
Milliyetçi Hareket Partisi	Mevlüt Karakaya	%5,94	12.684	
Büyük Birlik Partisi	Remzi Çayır	%1,21	2.588	
Halkların Demokratik Partisi	Salman Kaya	%0,86	1.831	

Kaynak: 30 Mart 2014 Altındağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları, <http://rapory.tuik.gov.tr/23-03-2017-10:13:57-16630308431884310659502748531.html?> alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Altındağ'da 2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine katılım oranı %89,56'dır. İlçede büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farkı %29,9'dur. Bu fark, 28 Mart 2004 ve 29 Mart 2009

Altındağ'da büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinden sonra iki parti arasındaki puan farkının en çok açıldığı seçimleridir. 29 Mart 2009 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de AKP adayı Melih Gökçek, %54,10 oy oranında oy alarak ilçede birinci parti olmuştur. O seçim döneminde de Gökçek, Ankara ilinde %38,50 oy alarak, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olmuştur.

2014 yılında aynı gün yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile büyükşehir belediye başkanlığında seçimlerin kazananı olan AKP açısından ya da parti açısından seçim sonuçları ve oranları arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Bu noktada, partinin yerel seçimler bağlamında genel imajının seçmen kararında önemli bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayabilir. İki seçim arasındaki farklılık, daha çok CHP'nin oy oranındaki değişim nedeniyle dikkatli çekmektedir. İlçede, belediye başkanlığı seçimlerinde %23'lerde oy alan CHP, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ilçede oy oranını %7 oranında (20 bin seçmen) artırmıştır. Bu artışın CHP adayı Mansur Yavaş'ın aday olarak imajı ile ilişkili olduğu yorumunu getirmek yanlış olmayabilir (Bu kapsamda aşağıda, Altındağ ilçesinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde CHP'nin oy artışında etkisi olabileceği düşünülen Mansur Yavaş'ın aday imajına yer verilmiştir). Ancak bu görüş, bir sonraki bölümde ele alınacak olan alan araştırması kapsamındaki sonuçlar ışığında tekrar tartışılacaktır.

Aşağıda, öncelikle kısaca Altındağ büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde CHP'nin oy artışında etkisi olabileceği düşünülen Mansur Yavaş'ın özgeçmişine yer verilmiş, ardından da Altındağ Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinin kazananı olan İ. Melih Gökçek'i ön plana çıkaran aday özelliklerine değinilmiştir. Sonrasında da İ. Melih Gökçek'in 2009-2014 yılları arasında Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı yaptığı sırada, Büyükşehir Belediyesi'nin Altındağ ilçe sınırlarında sunmuş

olduğu ve alan araştırmasına konu alan belediye hizmetlerine yer verilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda 2007-2011 yılları arasını içeren Stratejik Planı ve 2010-2014 yılları arasında her yıl düzenli yayımlanan Performans Programları ve Faaliyet Raporları, Altındağ ilçe geneline yönelik yapılan hizmetler bağlamında temel referans kaynağı olarak kullanılmıştır.

(1) 2014 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Ankara

İlde Mansur Yavaş'ın İmajının Oynadığı Rol

Mansur Yavaş, 1955 yılında Ankara'nın Beypazarı ilçesinde doğmuş ve ilköğretim ve ortaöğretim öğrenimini Beypazarı'nda tamamlamıştır. Yükseköğretimini 1983 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlayan Yavaş, Beypazarı'nda serbest avukatlık yapmaya başlamıştır. Siyasete 1989 yılında giren Mansur Yavaş, Belediye Meclis Üyeliği görevinin ardından, 1999 seçimlerinde Beypazarı ilçe belediye başkanlığı seçimlerine MHP'den adaylığını koymuş ve geçerli oyların %51'ini alarak, seçimleri kazanmıştır. 2004 seçimlerinde Yavaş tekrar belediye başkanlığına adaylığını koymuş ve oy oranını, %55'e çıkararak ikinci kez Belediye Başkanı seçilmiştir. Mansur Yavaş, Başkanlığı döneminde, ilçenin yerel halkın ve sivil toplum desteğini alarak sosyal belediyecilik anlayışıyla "Beypazarı Modeli'nin mimarı olarak anılmış, ilçede turizmin geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirdiği uluslararası festivaller, şöenler, yenileme çalışmaları, konaklama kapasitesinin artırılması ve yerel lezzetlerin tanıtılması" faaliyetleri ile belediyecilik alanında önemli bir etki bırakmıştır. Yavaş özellikle Tarihi Beypazarı Konakları'nın yenilenmeleri ve binlerce yıllık Beypazarı tarihini koruma çalışmalarıyla '2001 Yılı'nın En İyi Yerel Yöneticisi' seçilmiştir. Yavaş ayrıca, Türkçe'nin korunması için gerçekleştirdiği çalışmalarla Türk Dil Kurumu tarafından onur ödülüne layık görüldü.

2004 tarihinde TUSİAV tarafından ‘Yılın Belediye Başkanı’ olarak gösterilmiştir⁷⁷⁸. 2009 yılında MHP’den Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı için adaylığını açıklayan yavaş %27 oranında bir oy desteğine sahip olmuştur. 2014 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde de CHP’den aday olan Yavaş, ildeki geçerli oyların %43,83’ünü alarak, az bir farkla seçimleri kaybetmiştir⁷⁷⁹.

(2) 2014 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Ankara İlinde ve Altındağ’da Birinci Parti Olan Melih Gökçek’in İmajının Oynadığı Rol

Ankara’nın beşinci dönem büyükşehir belediye başkanlığını kazanan İ. Melih Gökçek, 1948 yılında Keçiören’de doğmuş, ilköğretim ve ortaöğretim öğrenimini Gaziantep’te tamamlamıştır. Yükseköğretimini, Gazi Üniversitesi Gazetecilik Meslek Yüksek Okulu’nda tamamlayan Gökçek, Çalışma Bakanlığı’nda Özel Kalem Müdür Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Ardından siyasete atılmaya karar veren Gökçek, 1984 yılında ANAP’tan Keçiören İlçe Belediye Başkanı seçilmiştir. Belediye başkanlığı görevinin ardından Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’nda Genel Müdürlük yapmış ve 1991 yılında, Refah Partisi’nden Ankara Milletvekili olmuştur. 1994 yılında Refah Partisi’nden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı’na adaylığını koymuş ve seçilmiştir. Milletvekilliğinden istifa ederek partisinden ayrılan Gökçek, 2004 seçimlerinden günümüze kadar da AKP’den Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olarak görev yapmıştır. Halen beşinci döneminde Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olarak görevine devam etmektedir⁷⁸⁰.

⁷⁷⁸ “Mansur Yavaş Özgeçmiş”, <<http://www.mansuryavas.com.tr/icerik.php?page=hakkinda>>, (erişim tarihi: 04.02.2017).

⁷⁷⁹ “Mansur Yavaş Özgeçmiş”, <<http://www.mansuryavas.com.tr/icerik.php?page=hakkinda>>, (erişim tarihi: 04.02.2017).

⁷⁸⁰ “Melih Gökçek Kimdir? Melih Gökçek Mesleği Nedir?”, *Hürriyet Gazetesi*, 26 Haziran 2014 ve “Melih Gökçek Özgeçmiş”, <<http://www.melihgokcek.com/ozgecmis/>>, (erişim tarihi: 23.11.2016).

(3) 2014 Seçimleri Öncesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından Altındağ İlçesine Sunulan Belediye Hizmetleri

2007-2011 yıllarını içeren Ankara Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı'nda ⁷⁸¹ 2014 yeni seçim dönemine kadar Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin; sanayide, ticarete, kongre turizminde, termal turizmde, eğitim, sağlık, alanlarında, erişebilirlikte önemli bir kent olma stratejileri, altında 31 adet alt hedef belirlenmiştir. Bu strateji belgeleri ve alt hedeflere yönelik olarak 2010-2014 yılları arasını kapsayan faaliyet raporları incelendiğinde Altındağ ilçesinin sınırları içinde sunulan hizmetlerden; i) kentsel dönüşüm hizmetlerini oluşturan iskân hizmetleri, ii) altyapı ve üst yapı hizmetlerini oluşturan kentsel altyapı hizmetleri, iii) dar gelirli ailelere sağlanan sosyal yardım hizmetleri, iv) kültür, sanat hizmetleri ve v) çevre koruma hizmetlerinin, Altındağ ilçesinde ön plana çıktığı görülmektedir⁷⁸².

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Altındağ ilçe sınırları içinde yürütmüş olduğu hizmetlerin ayrıntıları yıllık faaliyet ve performans programları kapsamında incelendiğinde, hizmetlerin konularına göre sınıflandırması kapsamında, aşağıda Tablo-54 oluşturulmuştur.

Tablo 54: Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından 2007-2014 Yılları Arasında Sunulan Belediye Hizmetleri

Hizmet Alanları	2010-2014 Döneminde Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmetler
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm projeleri kapsamında toplam 1000 adet iskân verilmiştir.
	Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm projeleri kapsamında 12.000 adet evin yıkılması ile enkaz ve kamulaştırma bedellerinin ödenmiştir.
	Altındağ İlçe sınırları, Ankara Tarihi Kent Merkezi Yenileme (Hacıbayram Camii, Kale) Projesi, Kentsel Dönüşüm uygulaması başlamış ve tamamlanmıştır.

⁷⁸¹ “Ankara Büyükşehir Belediyesi 2007-2011 Stratejik Planı”, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Yönetim, 2008,

< <https://www.ankara.bel.tr/stratejik-yonetim> >, (erişim tarihi: 12.12.2016):

⁷⁸² Ayrıntılı bilgi için bkz: “Ankara Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları 2010,2011,2012,2013.

	Altındağ İlçesi, Hıdırlıktepe-Atıfbey 103 hektarlık kentsel dönüşüm projesi uygulanmaya başlanmış ve tamamlanmış
	Altındağ İlçesi, Hıdırlıktepe-Atıfbey kentsel dönüşüm projesi uygulanmaya başlanmış ve tamamlanmıştır.
	Altındağ İlçesi, Bentderesi konut+işyeri üretim projesi, 100 adet konut+ticaret projesi uygulanmış ve tamamlanmıştır.
	Altındağ ilçe sınırında.386,86 metrekairelik kaldırım ve 11.200,19 bordür döşenmiştir.
	Altındağ ilçe sınırında 1800 metre yol açılmış. 108.905metrekare yol bakımı yapılmıştır.
	Altındağ ilçe sınırları içerisinde 30 adet alt/üst geçit köprü viyadük ve köprülülü kavşak bitirilerek hizmete sokulmuştur.
	Altındağ ilçe sınırında 1.180 metrekairelik Altındağ Kavaklı, 225 m ² Altındağ Tesviyeciler Parkı yapılmış, 120 metrekaire Altındağ Kore Parkı yenileme çalışmaları tamamlanmıştır.
	Altındağ ilçe sınırlarında 125.454 adet ağaçlandırma yapılmıştır.
Kültür ve Sanat Hizmetleri	8.802 üye kapasiteli Altındağ Gençlik Merkezi 2011 yılında açılmıştır.
	Altındağ ilçesi dâhilinde (Ankara kalesi, Ulucanlar, Hacettepe ve Hacı Bayram Veli Cami civarındaki yerleşkeler ile Bentderesi eski tarihi dokusunda) bulunan tarihi eserlerin ve tarihi yerlerin bakım, onarım ve rehabiliteleri tamamlanmıştır.
	Altındağ İlçesi, Hacıbayram Mahallesi, Hacıbayram Cami Sur Duvarı Restorasyon Projesi tamamlanmıştır
	Altındağ Gençlik Merkezi'nde 10 adet gençlere yönelik kurslar açılmıştır.
	Altındağ ilçe sınırlarında bulunan Büyükşehir Belediyesi'nin çocuk kulüpleri, yaz kampı, hanımlar lokali ve gençlik merkezlerinde 1000 adet kurs ve faaliyetler düzenlenmiştir.
	Esnafın internet kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla bilgisayar programlama ve internet kullanımı konularında kurslar düzenlenmiştir.
Sosyal Yardım Hizmetleri	Altındağ ilçe sınırlarında 5000 adet muhtaç dar gelirli kişi/aileye 10.ton yakacak (kömür) yardımı yapılmıştır.
	Altındağ ilçe sınırlarında 10bin muhtaç dar gelirli aileye toplam 50bin paket gıda ve temizlik malzemesi yapılmıştır.
	Altındağ ilçe sınırlarında 3500 dar gelirli aileye 10000 adet ekmek dağıtımı yapılmıştır.
	Altındağ merkezde 70 yatak kapasiteli Günlük Barınma Evi açılmıştır.
	Altındağ ilçe sınırlarında yıllık 2753 cenaze işlemi gerçekleştirilmiş.

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010, 2011, 2012, 2013 yılları yıllık Faaliyet Raporlarından alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıdaki Tablo-54'te de görüldüğü üzere, Gökçek Başkanlığında 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden önce, Altındağ ilçe belediyesi ile birlikte Ankara Büyükşehir Belediyesi'nde, i) kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projeleri başta olmak üzere iskân hizmetlerine, ii) yol-kaldırım çalışmaları, park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri gibi toplum refahı hizmetlerine ve iii) dar gelirli kimselere yönelik erzak ve para yardımlarını temel alan sosyal yardım hizmetlerine de ağırlık verildiği görülmektedir. Bunun yanında, özellikle gençlere ve kadınlara yönelik kültür ve sanat faaliyetlerini

de içeren hizmetlere de yer verilmektedir. Bu hizmetlerin 2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, Altındağ'da seçmenlerin kararında ne derecede etkili olduğu, bir sonraki bölümünde yapılacak olan alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

iii. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Altındağ İlçesi

7 Haziran 2015 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda hükümeti kurmak için koalisyon görüşmelerinden başarılı bir sonuç elde edilememesi nedeniyle, 1 Kasım 2015'te tekrarlanan genel seçim sonuçlarına göre, AKP Altındağ ilçesinde geçerli oyların %63,2'sini alarak, birinci parti olmuştur. AKP'yi, %21,60 oy oranı ile CHP ve %10 oy oranı ile MHP izlemiştir.

Tablo 55: 1 Kasım 2015 Altındağ'da Genel Seçim Sonuçları

PARTİ	GEÇERLİ OY					
	Oran (7 Haziran)	Sayı (7 Haziran)	Katılım Oranı (7 Haziran)	Oran (1 Kasım)	Sayı (1 Kasım)	Katılım Oranı (1 Kasım)
Adalet ve Kalkınma Partisi	%54,8	116.843	%86,8	%63,2	138.521	%88,3
Cumhuriyet Halk Partisi	%21,6	46.161		%21,6	47.283	
Milliyetçi Hareket Partisi	%13,3	28.430		%10,0	21.289	
Halkların Demokratik Partisi	%4,1	8.816		%3,1	6.705	

Kaynak: 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Altındağ Genel Seçim Sonuçları, <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>'ndan alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo-55'te de görüldüğü üzere, Altındağ ilçesinde, 1 Kasım 2015 seçimlerinde AKP 21.678 kişinin daha oyunu alarak, oy oranını %54,8'den, %63,2'ye yükseltmiş, MHP ve HDP'de oy kaybı yaşanmış, CHP ise oy oranını korumuştur. 1 Kasım seçimlerinde 7 Haziran seçimlerine göre katılım oranı %86,8'den, %88,3'e çıkmıştır. İlçede 1 Kasım seçimlerinde birinci ve ikinci parti arasındaki oy oran farkı %41,6'dır. Bu oran, 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde birinci ve ikinci parti olan AKP ve CHP arasında puan farkı ile neredeyse aynıdır. Altındağ ilçesinde 2015 genel seçimleri ve ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin

tek kazananı AKP'dir. Ayrıca, 3 seçimde de birinci parti olan AKP'nin oy oranları arasındaki benzerlik dikkatleri çekmektedir. 3 seçimde de AKP'nin ortalama oyu %60 civarındadır. Bu noktada, partinin hem genel hem de yerel seçimlerdeki imajının seçmen kararında önemli bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayabilir. Ancak bu görüş, bir sonraki bölümde ele alınacak olan alan araştırması kapsamında elde edilecek sonuçlar ışığında tekrar tartışılacaktır.

iv. 30 Mart 2014 İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Yenimahalle İlçesi

Yenimahalle ilçesinde 30 Mart 2014 yerel seçim sonuçlarına göre ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde CHP adayı Fethi Yaşar %50,89 oy alarak, ikinci kez Yenimahalle ilçe belediye başkanlığı seçimlerini kazanmıştır. CHP adayı Fethi Yaşar'ı %37,92 oy oranı ile AKP Adayı Adem Ceylan izlemiştir. MHP adayı Devran Kutlugün üçüncü olmuş ve oy oranı %10'un altında kalmıştır.

Tablo 56: 30 Mart 2014 Yenimahalle İlçe Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

PARTİ	ADAY	GEÇERLİ OY		
		ORAN	SAYI	Katılım Oranı
Cumhuriyet Halk Partisi	Fethi Yaşar	%50,9	196.523	%91,51
Adalet ve Kalkınma Partisi	Adem Ceylan	%37,9	146.410	
Milliyetçi Hareket Partisi	Devran Kutlugün	%7,94	30.657	
Büyük Birlik Partisi	Mehmet Türksoy	%1,23	4.754	
Halkların Demokratik Partisi	İlknur Bilgen	%0,94	3.621	

Kaynak: 30 Mart 2014 Yenimahalle İlçe Belediye Başkanlığı seçim sonuçları, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1090'nden alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur

Yenimahalle'de 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerine katılım oranı %91,51'dir. İlçede belediye başkanlığı seçimlerinde birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farkı %12,97'dir. CHP adayı Fethi Yaşar 2009 yılında almış olduğu %40,35'lik oy oranını bu seçimlerde, %50,9'a çıkarmış ve AKP ile puan farkını büyütüştür (2009 seçimlerinde AKP adayı Ahmet Duyar %36,03 oy almıştır ve birinci ve ikinci partiler arasındaki oy farkı %4,32'dir). Altındağ ilçe belediye

başkanlığı seçimlerinin aksine, bu ilçede CHP, birinci parti olarak seçimlerin kazananı olmuştur.

Bir sonraki bölümde yerel seçimlerin konusunu oluşturan, i) belediye hizmetleri, ii) parti ve iii) aday imajı faktörlerinin Yenimahalle ilçelerinde en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ne kadar etkili olduğuna yönelik olarak yapılacak olan alan araştırmasına ışık tutması amacıyla; aşağıda, i) Fethi Yaşar'ı ön plana çıkaran aday özelliklerine, ii) 2009-2014 yılları arasında birinci ve ikinci dönem belediye başkanlığı sırasında Yenimahalle İlçe Belediyesi'nin ilçe sınırlarında sunmuş olduğu ve alan araştırmasına konu alan belediye hizmetlerine yer verilmeye çalışılmıştır⁷⁸³. Alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, Yaşar başkanlığındaki Yenimahalle İlçe Belediyesi'nin sunmuş olduğu belediye hizmetlerine ve çalışmalarına kısaca yer verilecektir. Bu kapsamda 2010-2014 yılları arasını içeren Yenimahalle İlçe Belediyesi Stratejik Planı ve bu dönemler arasında her yıl düzenli olarak yayımlanan Performans Programları ve Faaliyet Raporları, temel referans kaynağı olarak kullanılmıştır.

(1) 2014 İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinin Kazanan Yenimahalle İlçe Belediye Başkanı Fethi Yaşar'ın İmajının Oynadığı Rol

Yenimahalle'de 2009 yılından bu yana ikinci dönem belediye başkanlığını kazanan Fethi Yaşar, 1949 yılında Afyon'un Sandıklı ilçesinde doğmuş, ortaöğretimini Ankara'da tamamlamıştır. Eğitimini tamamladıktan sonra ailesi ile birlikte serbest ticaret yapmaya başlamış ve meslek hayatına tekstil ve turizm

⁷⁸³ 2009 yılında Yenimahalle ilçe belediye başkanlığı seçimlerini kazanan Fethi Yaşar Başkanlığında Yenimahalle İlçe Belediyesi'nin 2009-2014 dönemi boyunca sunmuş oldukları belediye hizmetlerinin, 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin oy verme kararında etkili olup olmadığı, etkili oluyorsa hangi belediye hizmetlerinin daha ön plana çıktığı bir sonraki bölümde alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

alanlarında yatırımlar yaparak devam etmiştir. Siyaset ile olan ilgisi, 1990'lı yıllarda başlamış, SHP'de Kurultay Delegeliği'nin ardından, CHP'nin tekrar açılmasıyla birlikte üç dönem CHP Yenimahalle İlçe Başkanlığı görevini yürütmüştür. Yaşar, 2004-2009 yılları arasında Yenimahalle İlçe Belediyesi ve Ankara Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyeliği görevlerinde bulunmuştur. 2009 yılında ise, CHP'den Yenimahalle İlçe Belediye Başkan adayı olarak seçimlere girmiş ve kazanmıştır. 2014 yerel seçimlerinde de Yenimahalle İlçe Belediye Başkanlığı için tekrar adaylığını koymuş ve ikini defa başkanlık koltuğuna oturmuştur.

(2) 2014 Seçimleri Öncesinde Yenimahalle İlçe Belediyesi Tarafından Sunulan Belediye Hizmetleri

Alan araştırmasına ışık tutması amacıyla, 2009-2014 yılları arasında Fethi Yaşar başkanlığında Yenimahalle İlçe Belediyesi tarafından sunulan belediye hizmetlerine, 2009-2013 yılları arasında Yenimahalle İlçe Belediyesi Stratejik Planı ve bu dönemde her yıl düzenli olarak yayımlanan Performans Programları ve Faaliyet Raporları, temel referans kaynağı olarak alınarak, aşağıda yer vermeye çalışılmıştır⁷⁸⁴.

2009-2013 yılları arasındaki dönemi Yenimahalle Belediyesi Stratejik Planı'nda⁷⁸⁵ Yenimahalle Belediyesi'nin; i) “Kaynakların doğru, adaletli ve zamanında kullanılması”, ii) “Bilimin ve teknolojinin gereklerini ön planda tutmak”, iii) “Vatandaş ve sivil toplum örgütlerini belediye çalışmalarına paydaş yapmak”, iv)

⁷⁸⁴ 2009 yılında Yenimahalle İlçe Belediye Başkanlığı seçimlerini kazanan Fethi Yaşar Başkanlığında Yenimahalle İlçe Belediyesi'nin 2009-2014 dönemi boyunca sunmuş oldukları belediye hizmetlerinin, 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin oy verme kararında etkili olup olmadığı, etkili olduysa hangi belediye hizmetlerinin daha ön plana çıktığı bir sonraki bölümde alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

⁷⁸⁵ “Yenimahalle Belediyesi 2009-2013 Stratejik Planı”, Yenimahalle Belediye Başkanlığı, Mali Hizmetler Müdürlüğü, 2009, <<http://albinacmsfile.albinasoft.com/Dosyalar/16/DosyaDeposu/Veri/Mali%20Hizmetler/2011/YEN%C4%B0MAHALLE%20BELED%C4%B0YES%C4%B0%20STRATEJ%C4%B0K%20PLAN%2009%20-%202013.pdf>>, (erişim tarihi: 12.12.2016):

“Kültürel ve sanatsal çalışmalara uluslararası boyutta destek olmak”, şeklinde 4 temel misyonu belirlenmiştir. Bu misyonlara paralel olarak, hizmetlerin kaliteli, etkin ve verimli olarak sunulması amacıyla, 10 adet stratejik amaç ve bu amaçları yerine getirebilmek için 26 alt hedef belirlenmiştir. Yenimahalle Belediyesi Stratejik Planı’na göre 2009-2013 döneminde sunulması planlanan hizmetlere yönelik olarak geliştirilen 10 adet stratejik amaç şöyledir:

- “Kent kimliğinin tanımlandığı çağdaş bir ilçe yaratmak”;
- “Yenimahalle’yi sanatın ve kültürel faaliyetlerin odağı konumuna taşımak”;
- “Her türlü hizmetin hızlı ve etkin yürütülmesi”;
- “Engelliler ve korunması gereken gruplara özel bir önem verilmesi ve esnafın haklarının korunması”;
- “Temiz ve sağlıklı bir çevre için çalışmak”;
- “Gençlerin eğitime ve çağdaş gelişimine yönelik projeler üretmek”;
- “Doğal afetlere yönelik tedbirlerin güçlendirilmesi”;
- “Tüketici dostu belediyeçilik temel önceliklerden biri olması”;
- “Gelişmiş iletişim ve bilişim teknolojilerini kullanmak”,
- “Kırsal alanların geri kalmışlığına çözümleri üretmek”

şeklinde 10 adet stratejik amaç belirlenmiştir. Bu hedeflere uygun olarak, park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri, kentsel dönüşüm, çöp toplama, kültürel ve sanatsal projeler, sosyal yardım hizmetleri ve altyapı ve üst yapı hizmetlerini oluşturan kentsel altyapı hizmetleri, vatandaş doğrudan ilgilendiren temel hizmet alanları arasında sayılmıştır⁷⁸⁶.

⁷⁸⁶ “Yenimahalle Belediyesi 2009-2013 Stratejik Planı”, Yenimahalle Belediye Başkanlığı, Mali Hizmetler Müdürlüğü, 2009, s.103-119.

< http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/stratejik_plan_2010-2014.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016):

Stratejik amaçlar doğrultusunda 5 yılda sunulan hizmet alanlarına aktarılan ödeneklere, hizmetlerin gider ve yatırım-transfer harcamaları oranlarına ilişkin her yıl yayımlanan faaliyet raporları dikkate alınarak hazırlanan bilgiler ışığında aşağıda Tablo-57 geliştirilmiştir.

Tablo 57: Yenimahalle Belediyesince Sunulan Hizmetler, Yatırım ve Transfer Harcamaları

Yenimahalle İlçe Belediyesi Sunulan Hizmetler	2013	2012	2011	2010
	Toplam Gidere Oranı	Toplam Gidere Oranı	Toplam Gidere Oranı	Toplam Gidere Oranı
Genel Kamu Hizmetleri	33,55%	34,75%	%30,2	%26,6
Savunma Hizmetleri	0,18%	0,14%	%0,1	%0,1
Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	7,92%	8,36%	%7,5	%6,4
Çevre Koruma Hizmetleri	22,38%	16,75%	%24,2	%20,8
İskân Hizmetleri	19,52%	22,95%	%21,7	%24,8
Sağlık Hizmetleri	1,27%	1,47%	%1,3	%0,6
Sosyal Yardım ve Kültür Hizmetleri	15,17%	15,58%	%15,1	%20,7
Toplam Gidere Oranı	%100,0	%100,0	%100,0	%100,0
Toplam Gider Tutarı (TL)	216.021.776,96	167.531.920,81	141.172.635,17	196.86.4831,18
Transfer harcamaları	%30,0	%34,1	%34,4	%33,8

Kaynak: Yenimahalle İlçe Belediyesi 2010, 2011, 2012, 2013 yılları yıllık Faaliyet Raporlarından alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo-57'ye göre, Yenimahalle İlçe Belediyesi'nin, 2010-2013 yılları arasında toplam belediye bütçesinin %33,1'ini yatırım ve transfer harcamalarına ayırdığı görülmektedir. En çok yatırım ve transfer harcamalarının yapıldığı dönemler, 2011 ve 2012 yıllarına aittir. Harcamaların konularına göre sınıflandırılması dikkate alınıp yorumlandığında, 2014 seçimlerine kadar, Belediyenin bütçe kaynaklarının yaklaşık %60,20'sinin çevre koruma hizmetlerine, iskân ve toplum refahı hizmetlerine, sosyal yardım ve kültür hizmetlerine kullanıldığı görülür. Bu hizmetlerin yaklaşık %24'ü iskân ve toplum refahı hizmetlerine, %20,10'u çevre koruma hizmetlerine ve %16,10'ı sosyal yardım ve kültür hizmetlerine ayrılmıştır. Buna göre, iskân ve toplum refahı hizmetleri kapsamında sokakların aydınlatılması, park-bahçe, yol, cadde, sokak, kaldırım, kentsel dönüşüm, imar, ruhsatlandırma işleriyle ilgili 2009-2014 yılları arasında Yenimahalle Belediyesi tarafından en çok sunulan hizmet alanlarını

oluşturmaktadır. Bu hizmet alanlarını, kanalizasyon, çöp toplama, atık su yönetimi ve çevre kirliliği ile mücadeleyle ilişkin hizmetler takip etmektedir. Çevre koruma hizmetlerini, engelli, genç, çocuk, kadın, yaşlı ve dar gelirlilerine yönelik sosyal yardım hizmetleri ile kültür ve sanat hizmetleri izlemektedir. Yenimahalle Belediyesi tarafından en az sunulan hizmet alanları ise sağlık ve sivil savunma ve arama kurtarmaya yönelik geliştirilen hizmetlerdir.

Yenimahalle Belediyesi tarafından en çok sunulan hizmetlerin ayrıntıları yıllık faaliyet ve performans programları kapsamında incelendiğinde, hizmetlerin konularına göre sınıflandırmasına kapsamında aşağıda Tablo-58 oluşturulmuştur.

Tablo 58: Yenimahalle Belediyesi Tarafından 2009-2014 Yılları Arasında İlçe Belediyesi Sınırları İçinde Sunulan Belediye Hizmetleri

Hizmet Alanları	2010-2014 Döneminde Altındağ Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmetler
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Toplam 1101 adet ruhsat verilmiştir.
	Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm projeleri kapsamında toplam 754 adet iskân verilmiştir.
	Ankara Büyükşehir Belediyesi ile Mehmet Akif Ersoy ve Macunköy kentsel dönüşüm projesi tamamlanmış, Macunköy Kentsel Dönüşüm Projesi Anahtar Teslim Töreni” olmak üzere toplamda 4 adet tören düzenlenmiştir
	Toplam 49 adet yeni park yapılmış ve yeşil alan miktarı 2.869.892 m2 çıkartılmıştır.
	İlçe sınırlarında toplam 2.09.321 m2’lik yol yapılmıştır.
	Toplam 197 adet parkın bakım, ilaçlama, gübreleme, biçme, budama, yenileme, sulama, temizlik, güvenlik önlemleri alınmıştır.
	150.886 ton asfalt dökülmüştür.
	1.151.708 ton evsel atık süpürülmüş ve 1.571.023 km cadde ve sokaklar süpürülmüş.
	İlçe sınırları içerisindeki tüm mahallelerde bozulan sokak kaldırımları yenilenmiştir.
	İlçe sınırlarında toplam 1175 Adet Yeraltı Çöp Konteyneri yerleştirmiş ve bu alanda Türkiye’de bir ilk olma özelliğine sahip olmuştur.
Çevre Koruma Hizmetleri	181 dalda 1202, Mesleki Eğitim ve Sosyal-Kültürel amaçlı kurs açılmış olup, açılan kurslara 17.753 kursiyer başvurmuş ancak 13.087 kursiyer belgeye almaya hak kazanarak kursu tamamlamıştır.
	786 mesleki kurstan toplamda 12.036 adet kursiyer yararlanmıştır
	İlçe sınırlarında toplam 400.000 kişiye ramazan ayında erzak dağıtımı yapılmıştır.
	Toplam 2000 adet engelli vatandaşa engelli arabası hediye edilmiştir.
	Yaz spor okulumuzdan 17 ayrı branşta toplamda 700 adet genç ve çocuğumuz faydalanmıştır.
	Sosyal belediyeciliği kendisine ve hizmetlerine esas alan bir yönetim anlayışı sergileyen belediyemiz, yardıma ve dayanışmaya ihtiyaç duyan vatandaşların sorunlarını gidermek amacıyla “YeniKart” projesi Yenikart Projesi kapsamında 5000 kişiye yardım edilmiştir. Yardıma muhtaç ailelere

	dağıtılan YeniKart'la anlaşmalı kurum ve kuruluşlardan (gıda, sağlık, giyim vb kuruluşlar) 2 ayda bir 200TL'lik alışverişler yapabilme şansı tanınmıştır.
	Her yıl toplam 20 adet olmak üzere konser, anma günleri, yarışmalar, sergi, gezi, çeşitli festivaller, sinema, piknik vb. etkinlikler düzenlenmiş ve geziler dışındaki faaliyetlere belediye salonları tahsis edilmiştir.
	Elele Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Merkezi tarafından 10.000 aileye gıda kolisi, çeşitli ev eşyaları ve muhtelif kıyafet yardımı yapılmıştır.
	5 adet Sağlık Ocağı gerekli tüm teçhizatlar bulundurmak suretiyle yapılmış ve halkımızın hizmetine sunulmuştur.
	Günün 24 saatinde defin sevk işlemi yapılmıştır.

Kaynak: Yenimahalle İlçe Belediyesi 2010, 2011, 2012, 2013 yılları yıllık Faaliyet Raporlarından alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıda Tablo-58'de de görüldüğü üzere, Fethi Yaşar Başkanlığında 30 Mart 2014 yerel seçimlerine gidilmeden önce, ilçe belediyesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projeleri başta olmak üzere iskân hizmetlerine, yol ve kaldırım çalışmaları, park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri gibi toplum refahı hizmetlerine ağırlık verilmiştir. Bu hizmetleri, çöplerin toplanması ve atık mücadelesi gibi çevre koruma hizmetleri izlemektedir. Özellikle atıkların daha sağlıklı ve kaynağında toplanması gibi yeraltı konteynır uygulaması da pilot olarak Yenimahalle ilçe sınırları içinde başlatılmıştır. Ayrıca Belediye mesleki kurslara önem vermiş ve sosyal ve kültürel faaliyetleri desteklemiştir. Bunun yanında, “Yenimahalle İlçesi sınırları içinde oturan sosyal ve ekonomik açıdan yardıma ihtiyacı olan kişi ve ailelerin belediye imkânları dâhilinde ihtiyaçlarının karşılanmasını ve sorunlarının çözümünü amaçlayan”⁷⁸⁷ Yeni-Kart Projesi de uygulama geçirilmiş ve Yenimahalle’de oturan toplam 5000 dar gelirli ailenin bu Projeden yararlandırılması sağlanmıştır. Bu yardımların yanında, yoksul ve hasta kimselere yönelik erzak ve para yardımlarını temel alan hizmetlere de ağırlık verilmiştir. Bu hizmetlerin 2014 ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde Yenimahalle’de seçmen kararında ne derecede etkili

⁷⁸⁷ Yeni-Kart Projesi’ne ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: “Yenimahalle’nin Kartı Yeni-Kart”, <<http://yenikart.yenimahalle.bel.tr/yenikartnedir>> (erişim tarihi: 11.03.2017).

olduğu, bir sonraki bölümünde yapılacak olan alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

v. 30 Mart 2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Yenimahalle İlçesi

30 Mart 2014 tarihinde ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile aynı günde yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarına göre Yenimahalle’de Ankara’nın CHP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Mansur Yavaş geçerli oyların %51,42’sini alarak, ilçede birinci aday olmuştur. İlçede, Ankara’nın CHP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Mansur Yavaş’ı, %39,49 oy oranı ile Ankara’nın AKP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı İ. Melih Gökçek izlemiştir. MHP aday Mevlüt Karakaya’nın da oy oranı %6,07 ile %10’un altında kalmıştır. Dolayısıyla Yenimahalle ilçesinde büyükşehir belediye başkanlığı seçim sonuçlarında Altındağ ilçesinden farklı olarak, CHP, birinci parti çıkmıştır. Her ne kadar Mansur Yavaş Yenimahalle ilçesinde birinci parti olarak çıksa da, AKP Büyükşehir Belediye Başkan Adayı İ. Melih Gökçek, Ankara ilinde geçerli oyların %44,80’nini alarak, CHP adayı Mansur Yavaş’ı %1 oy farklı ile geçmiş (%43,80) ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı olmuştur.

Tablo 59: 30 Mart 2014 Yenimahalle Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçim Sonuçları

PARTİ	ADAY	GEÇERLİ OY		
		ORAN	SAYI	Seçimlere Katılım Oranı
Cumhuriyet Halk Partisi	Mansur Yavaş	%51,42	199.053	%89,87
Adalet ve Kalkınma Partisi	İ. Melih Gökçek	%39,49	152.878	
Milliyetçi Hareket Partisi	Mevlüt Karakaya	%6,07	23.494	
Büyük Birlik Partisi	Remzi Çayır	%0,99	3.848	
Halkların Demokratik Partisi	Salman Kaya	%0,86	3.332	

Kaynak: 30 Mart 2014 Yenimahalle Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçim sonuçları, <http://rapory.tuik.gov.tr/23-03-2017-10:13:57-16630308431884310659502748531.html?> alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Yenimahalle’de 2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine katılım oranı %89,87’dir. İlçede büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde birinci ve ikinci olan

partiler arasındaki oy farkı %11,93'tür. Bir önceki büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde CHP'nin Ankara büyükşehir belediye başkan adayı Murat Karayalçın, Yenimahalle'de geçerli oyların %38,20'sini almıştır, bu seçimlerde Yavaş, oy oranını %51,42'ye taşımış ve birinci ve ikinci olan partiler arasındaki oy farkını açmıştır.

Yenimahalle ilçesinde aynı gün yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ana muhalefet partisi olan CHP'nin almış olduğu oy oranları arasındaki benzerlik dikkat çekmektedir. Hatta ikinci parti olan AKP'nin de iki seçimde almış olduğu oy oranları birbirine çok yakındır. Bu noktada, partinin yerel seçimler bağlamında genel imajının seçmen kararında önemli bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayabilir. Bunun yanında, Yavaş'ın aday imjı da Yenimahalle'de bir önceki seçime göre oyların %10 oranında artmasında etkili olmuş olabilir.

Aşağıda, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2009-2014 dönemi boyunca büyükşehir sınırları içerisinde özellikle Yenimahalle belediyesinde sunmuş olduğu belediye hizmetleri, alan araştırmasına ışık tutması amacıyla ele alınmıştır. Bu kapsamda, Gökçek Başkanlığındaki Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2007-2011 yılları arasını içeren Stratejik Planı ve 2010-2014 yılları arasında her yıl düzenli yayımlanan Performans Programları ve Faaliyet Raporları, Yenimahalle ilçe geneline yönelik yapılan hizmetler bağlamında temel referans kaynağı olarak kullanılmıştır.

(1) 2014 Seçimleri Öncesinde Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından

Yenimahalle İlçesinde Sunulan Belediye Hizmetleri

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 2010-2014 yılları arasını kapsayan faaliyet raporları incelendiğinde, büyükşehir sınırlarında özellikle Yenimahalle'de sunulan hizmetlerden; i) kentsel dönüşüm hizmetlerini oluşturan iskân hizmetleri, ii) altyapı ve

üst yapı hizmetlerini oluşturan kentsel altyapı hizmetleri, iii) dar gelirli ailelere sağlanan sosyal yardım hizmetleri, iv) kültür, sanat hizmetleri ve v) çevre koruma hizmetlerinin, Yenimahalle ilçesinde daha çok öne çıktığı görülmektedir⁷⁸⁸. Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin Yenimahalle ilçe sınırlarında yürütmüş olduğu hizmetlerin ayrıntıları, yıllık faaliyet ve performans programları kapsamında incelendiğinde hizmetlerin konularına göre sınıflandırmasına kapsamında aşağıda Tablo-60 oluşturulmuştur.

Tablo 60: Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından 2007-2014 Yılları Arasında Sunulan Yenimahalle İlçesinde Sunulan Belediye Hizmetleri

Hizmet Alanları	2010-2014 Döneminde Ankara Büyükşehir Belediyesi Tarafından Yenimahalle İlçe Sınırlarında Sunulan Hizmetler
İskân ve Toplum Refahı Hizmetleri	Yenimahalle İlçe Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm projeleri kapsamında toplam 754 adet iskân verilmiştir.
	Yenimahalle İlçesi, Batıkent(Kent Merkezi) konut üretim projesi, 3500 adet konut olup, 1. ve 2.etabları bitirilmiştir.
	Yenimahalle İlçe Belediyesi ile Mehmet Akif Ersoy ve Macunköy kentsel dönüşüm projesi tamamlanmış, Macunköy Kentsel Dönüşüm Projesi Anahtar Teslim Töreni” olmak üzere toplamda 4 adet tören düzenlenmiştir
	Kentsel dönüşüm projesi kapsamında Yenimahalle İlçesi 14638 Ada 6 Parselde Konut Projesi Yapımına başlanmıştır.
	4 adet; Batıkent Atlantis Arkası Park Alanı, (38.771 Metrekarelik) Başkent Bulvarı Yüksek Gerilim Kesişimi Park Alanı (5.000 Metrekarelik), Toki Parkı (18300 Metrekarelik), Ceren Parkı Yenimahalle (12.254 Metrekarelik) park yapılmıştır.
	Yenimahalle ilçesinde 648.757 ağaçlandırma yapılmıştır.
	4.790 metre yol, 456.300 metrekare yol-kaldırım bakımı tamamlanmıştır.
	Yenimahalle Kavşağı, AOÇ Kavşağı, yapım ve onarım çalışmaları tamamlanmıştır.
	15 adet alt/üst geçit köprü viyadük ve köprülül kavşak bitirilerek hizmete sokulmuştur.
Kültür ve Sanat Hizmetleri	Yenimahalle Aile Yaşam Merkezi hizmete açılmıştır. 5 yılda üye sayısı 1100’e yükselmiştir.
	Yenimahalle Gençlik Yaşam Merkezi hizmete açılmıştır. 5 yılda üye sayısı 7.891 gence hizmet verilmiştir.
	Yenimahalle ilçe sınırlarında 2000-2005 yılları arasında Şentepe ve Demetevler, Batıkent mahallelerinde kurulan hanımlar lokallerinde 3713 kadına hizmet verilmiştir.
	Yenimahalle ilçesinde kurulan Yaşlılara Hizmet Merkezinde 5000 yaşlı hizmet almıştır.
	2 adet cami bakım ve onarımı tamamlanmıştır.
	Yenimahalle ilçe sınırlarında 8000 adet muhtaç dar gelirli kişi/aileye 20.ton yakacak (kömür) yardımı yapılmıştır.

⁷⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: “Ankara Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları 2010,2011,2012,2013.

Sosyal Yardım ve Din Hizmetleri	Yenimahalle ilçe sınırlarında 7000 muhtaç dar gelirli aileye toplam 20 bin paket gıda ve temizlik malzemesi yapılmıştır.
	Yenimahalle ilçe sınırlarında 5000 dar gelirli aileye 20000 adet ekmek dağıtımı yapılmıştır.
	Yenimahalle ilçe sınırında 3000 cenaze işlemi gerçekleştirilmiş
	2 adet cami bakım ve onarımı tamamlanmıştır.

Kaynak: Ankara Büyükşehir Belediyesi 2010, 2011, 2012, 2013 yılları yıllık Faaliyet Raporlarından alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Yukarıdaki Tablo-60'da da, Gökçek başkanlığında Yenimahalle'de i) kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projeleri başta olmak üzere iskân hizmetlerine, ii) yol-kaldırım çalışmaları, park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri gibi toplum refahı hizmetlerine ve iii) dar gelirli kimselere yönelik erzak ve para yardımlarını temel alan sosyal yardım hizmetlerine de ağırlık verildiği görülmektedir. Bunun yanında, özellikle gençlere, çocuklara, kadınlara yönelik kültürel ve sanatsal faaliyetleri de içeren hizmetlere de yer verilmektedir. Bu hizmetlerin 2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde Yenimahalle'de seçmen kararında ne derecede etkili olduğu, bir sonraki bölümünde yapılacak olan alan araştırması kapsamında tartışılacaktır.

vi. 1 Kasım 2015 Genel Seçimlerinde Yenimahalle İlçesi

7 Haziran 2015 yılında yapılan genel seçimler sonucunda hükümeti kurmak için koalisyon görüşmelerinden başarılı bir netice elde edilememesinin ardından 1 Kasım 2015'te tekrarlanan genel seçim sonuçlarına göre, CHP yerel seçimlerden farklı olarak Yenimahalle'de geçerli oyların %36,49 olarak ikinci parti olmuştur. AKP ise geçerli oyların %42,72 oy alarak, ilçede birinci parti olmuştur. AKP ve CHP'yi, %14,30 oy oranı ile MHP izlemiştir.

Tablo 61: 1 Kasım 2015 Yenimahalle Genel Seçim Sonuçları

PARTİ	GEÇERLİ OY					
	Oran (7 Haziran)	Sayı (7 Haziran)	Katılım Oranı (7 Haziran)	Oran (1 Kasım)	Sayı (1 Kasım)	Katılım Oranı (1 Kasım)
Adalet ve Kalkınma Partisi	142.944	%36,0	%89,0	%42,72	176.558	%90,4
Cumhuriyet Halk Partisi	135.178	%34,1		%36,49	150.818	

Milliyetçi Hareket Partisi	69.349	%17,5		%14,35	59.295	
Halkların Demokratik Partisi	21.716	%5,5		%4,39	18.154	

Kaynak: 7 Haziran ve 1 Kasım 2015 Yenimahalle Genel Seçim Sonuçları, <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>’ndan alınan veriler derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo-61’de görüldüğü üzere, Yenimahalle ilçesinde 1 Kasım 2015 seçimlerinde AKP 33,614 kişinin daha oyunu alarak, oy oranını %36,0’dan, %42,72’ye yükseltmiştir. MHP ve HDP’den oy kaybı yaşanmış, CHP’de ilçede 7 Haziran seçimlerinden artı olarak 15.640 kişinin daha oyunu alarak, oy oranını %34,1’den, %36,49’a yükseltmiştir. 1 Kasım seçimlerde 7 Haziran seçimlerine göre katılım oranı %89,0’dan %90’a çıkmıştır. 1 Kasım seçimlerinde birinci ve ikinci parti arasındaki oy oran farkı %6,23’tür. Yenimahalle ilçesinde 1 Kasım 2015 genel seçimleri ve 1 yıl önce yapılan ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin de kazananları farklı partilerdir. Yerel seçimlerde ana muhalefet partisi CHP’nin üstünlüğü dikkatleri çekerken, genel seçimde, ilçede AKP birinci parti olmuştur. Dolayısıyla ilçede, yerel ve genel seçim sonuçları birbirlerinden ayrılmaktadır. Bu noktada, yerel seçimlerin yerelliğini oluşturan hizmet ve aday faktörlerinin Yenimahalle’de seçmenin kararında daha ön planda yer aldığını söylemek yanlış olmayabilir. Ancak bu görüş, bir sonraki bölümde ele alınacak olan alan araştırması sonuçlarının ışığında tekrar tartışılacaktır.

Sonuç olarak Altındağ ilçesinde en son yapılan yerel ve genel seçimlerde parti bağlamında benzer bir oy verme davranışının sergilendiği; Yenimahalle ilçesinde de en son yapılan yerel seçimlerde benzer, ancak genel seçimde yerel seçimlerden parti bağlamında farklılaşan bir davranışın geliştiği görülmektedir. Altındağ ilçesinde yerel seçimlerin genel seçimlerle bu benzerliğin altında, parti faktörün ya da imajının etkili olduğu yorumu getirilebilir, ancak hizmetlerin sunulma ve adayın da seçilme durumları göz önünde bulundurulduğunda bu iki faktörün de etkisiz olduğu yorumunu

getirmek yanlış olacaktır. Bu yorum, yapılacak olan alan araştırması sonuçları kapsamında tekrar değerlendirilecektir. Yenimahalle’de ise, yerel seçimlerle genel seçimlerin farklılaşmasında özellikle yerel seçimlerin yerelliğini oluşturan belediye hizmetleri ve aday faktörlerinin seçmenin kararında daha etkili olduğu yorumu getirilebilir. Ancak parti faktörünün de seçmenin kararındaki etkisini yok saymak yanlış olacaktır. Bu yorum da yapılacak olan alan araştırması sonuçları kapsamında ile tekrar ele alınacaktır.

II. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Yapılan AlanAraştırması ile İlgili

Temel Bilgiler

Çalışmanın bu kısmında ilk olarak Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyelerinde belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisi üzerine yapılan alan araştırmasının kapsamı, amacı, modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama araçları ile toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler anlatılacaktır. Daha sonra, araştırma için toplanan veriler, alt amaçlara yönelik çözümlenmiş bulgular sunulacak ve bu bulgulara ilişkin yorumlar yapılacaktır.

A. Araştırmanın Kapsamı, Amacı ve Önemi

Kamuoyu oluşum sürecinde birçok etken, seçmen tercihini şekillendirmektedir. Özellikle, yerel seçimler ve genel seçimler, seçmenin oy verme davranışında farklılıkları barındıran ikili mekanizmalardır. Bu kapsamda yapılan araştırma ve çalışmalarda da seçmenin yerel ve genel seçimlerdeki oy verme davranışını belirleyen unsurların, birbirlerinden farklı olduğu görülmektedir. Özellikle yerel seçimlerde; i) adayın sahip olduğu kimi özelliklerin (fiziksel, kişisel, eğitim, iletişim becerisi, ideoloji hemşerilik gibi) ön plana çıkması, bu özelliklerin seçmen tercihinde güçlü bir rol oynaması, ii) seçim vaatlerine yansıyan ve adayın seçmen tercihini etkilemeye

yönelik projeleri ve iii) bir önceki dönemde vatandaşın ihtiyaçlarına yönelik olarak sunulan belediye hizmetleri seçmen tercihlerinde etkili olabilmektedir. Bu da göstermektedir ki, yerel seçimler, seçmenin oy verme davranışını belirleme sürecinde yerel dinamiklerin devreye girdiği ve gerek işleyişi, gerekse sonuçları itibari ile genel seçimlerden farklılıklar gösteren, bir sistemidir.

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yapılacak olan alan araştırmasının temel amacı, en son yapılan ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanmış olan seçmenin siyasal parti tercih nedenleri ile oy verme davranışına yön veren kuramların ve bu kuramlara etki eden faktörlerin, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerle ilişkisini tespit etmektir. Bu çalışma kapsamında seçmenlerin oy verme davranışında, belediyeler tarafından sunulan hizmetlerin ne kadar ve hangi yönde etkili olduğu, yerel seçimler bağlamında Ankara ilinin Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyeleri örneği çerçevesinde ele alınmaya çalışılacaktır. Araştırmada, en son 2014 yılında yapılan ilçe belediye başkanlığı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde, belediyeler tarafından sunulan belediye hizmetlerinin seçmen davranışının belirlenmesinde etkisi olup olmadığına yanıt aranacaktır. Belediye hizmetlerinin seçmen tercihlerini etkilemesi halinde, hangi hizmetlerin seçmenin oy verme tercihini şekillendirdiği, uygulanacak olan anket sonucunda elde edilecek olan veriler çerçevesinde analiz edilmeye çalışılacaktır. Belediye hizmetlerinin seçmenin oy verme davranışında etkisinin olup olmadığının inceleneceği Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerinde yapılacak olan alan araştırmasında kullanılacak olan anket yönteminde, belediye hizmetlerinin yerel seçimlere olan etkisinin (karşılaştırmalı bir biçimde) genel seçimlere olan etkisiyle birlikte ele alınmıştır. Böylelikle belediye hizmetlerinin yerel seçimlere olan etkisinin

(karşılaştırmalı bir biçimde) genel seçimlere olan etkisiyle birlikte tartışılması, araştırma kapsamında “yerel biriminin” doğasının daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilecektir. Bu katkıyla beraber seçmenin kararında belediye hizmetlerin etkisinin olması durumunda hangi hizmetlerin seçmenin tercihinde etkisi olduğu, belediye hizmetlerin etkisinin olmadığı durumlarda da hangi faktörlerin seçmenin oy verme kararında etkili olduğu sorusuna daha iyi yanıt vereceği düşünülmektedir.

Hem siyasetin temel kurumları hem de yönetim organları için önemli bir role sahip olan seçmen davranışları üzerinde, Türkiye’de yapılan araştırmaların sayısında son dönemde önemli bir artış olduğu görülmektedir. Ancak seçmenin karar verirken nasıl bir süreçten geçtiği, bu süreç içerisinde hangi unsurlardan etkilenip, hangi unsurları dikkate almadığı ve özellikle yerel yönetim seçimlerinde “sunulan belediye hizmetlerinin” bu davranışları belirlemede etken bir rol oynayıp oynamadığı yönünde yapılan araştırmalar son derece sınırlıdır. Özellikle, son dönemlerde güncel ve tartışmaya açık olan belediye hizmetlerinin, seçmenin oy tercihlerindeki yeri ve önemi üzerinde yapılan sınırlı sayıdaki araştırmalar, bu alanda çalışma yapılmak istenmesinin temel nedenlerinden birisini oluşturmaktadır. Bu kapsamda da, Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerinde yapılacak olan bu araştırma ile birlikte, belediyeler tarafından sunulan belediye hizmetlerinin, seçmenin yerel seçimlerde oy verme davranışı üzerindeki etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınmaya çalışılacak ve tartışılacaktır.

B. Araştırmanın Soruları ve Hipotezleri

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yapılacak olan alan araştırmasında, sunulan belediye hizmetlerinin yerel seçimlere olan etkisinin, genel seçimlere olan etkisiyle karşılaştırmalı bir biçimde tartışılması bağlamında, 3 temel sorunun cevabı

aranmaktadır. Bu sorular, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde, belediye hizmetlerinin, seçmenin oy verme kararında etkisinin olup olmadığının tespit edilmesi bağlamında geliştirilmiştir. Yerel seçimlerde seçmenin oy verme kararında belediye hizmetlerinin etkili olmaması halinde, partinin mi, yoksa belediye başkan adayının mı seçmenin oy verme kararında etkisi olduğu tartışılacaktır. Alan araştırması kapsamında geliştirilen 3 temel soru aşağıda gibidir:

- i. Yerel seçimlerde seçmenin oy verme kararında belediye hizmetlerinin etkisi var mıdır? Yerel seçimlerde seçmenin oy verme kararında belediye hizmetlerinin etkisi var ise; seçmenin oy verme kararında hangi belediye hizmetleri, daha etkilidir?
- ii. Yerel seçimlerde seçmenin oy verme kararında “partiye” yönelik görüşler (parti bağlantısı) etkili ise partiye ilişkin hangi alt faktörler seçmenin oy verme tercihini şekillendirmede daha etkilidir?
- iii. Yerel seçimlerde seçmenin oy verme kararında “belediye başkan adayına” (başkan adayının kişiliğine ve başarısına) yönelik görüşler etkili ise belediye başkan adayına ilişkin hangi alt faktörler seçmenin oy verme tercihini şekillendirmede daha etkilidir?

Seçmenin oy verme kararında belediye hizmetleri, parti ve belediye başkan aday faktörlerinin ve bu faktörlerin alt değişkenlerinin nasıl oluşturulduğunun ayrıntılarının belirtilmesi gerekmektedir. Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerinde yapılacak olan alan araştırmasında; seçmen davranışını etkileyen faktörler ve bu faktörlere ilişkin alt değişkenler, 5 genel teorik yaklaşım olarak (i) sosyolojik, ii) sosyo-psikolojik, iii) sezgisel, rasyonel tercih kuramı ve v) siyasal pazarlama yaklaşımları) oluşturulmuştur.

Alan araştırmasının birinci temel sorusu, en son 2014 yılında Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediye Başkanlığı seçimleri ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde, seçmenin belediye hizmetlerini ne ölçüde dikkate alarak oy kullandığına yöneliktir. Seçmen en son yapılan ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye hizmetlerini dikkate alarak oy kullandıysa; hangi hizmetleri göz önünde bulundurarak oy kullandığına ilişkindir. Anket sorularında ilçe belediyesi ve büyükşehir belediyesi tarafından sunulan hizmetler, i) 2010-2014 dönemine ilişkin Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerinin stratejik planları, faaliyet raporlarının gider kalemlerinde yatırım harcamalarında en büyük paya sahip olan belediye hizmet alanlarına, ii) Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde en fazla hizmet sunmuş olduğu alanları ve bu yazının belediye hizmetlerinin sınıflandırılması başlıkları dikkate alınarak geliştirilmiştir. Araştırma sorularında, hem ilçe hem de büyükşehir belediyesi tarafından sunulan ve seçmenin yaşam kalitesini doğrudan ilgilendiren hizmet alanlarına; i) kentsel altyapı hizmetleri, ii) çevre koruma hizmetleri, iii) iskân hizmetleri, iv) kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri, v) sosyal yardım hizmetleri ve vi) kültür ve sanat hizmetleri, yer verilmiştir. Bu kapsamda aşağıda Tablo-62’ye göre, alan araştırması sorularında belediye hizmetine yönelik oy verdiğini açıklayan seçmenin hangi belediye hizmeti/hizmetlerini göz önünde bulundurarak oy tercihini belirlediği aşağıda gösterildiği şekilde ölçülmek istenmiştir.

Tablo 62: “Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi Alan Araştırması Anket Sorularında “Belediye Hizmetleri”

BELEDİYE HİZMETLERİ	
İlçe Belediyeleri Tarafından Sunulan Hizmet Alanları	
i. Kentsel Altyapı Hizmetleri	
✓ Yol/ kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri	
✓ Çöp (atık) toplama hizmetleri	
✓ Işıklandırma hizmetleri	
ii. Çevre Koruma Hizmetleri	

	✓ Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri temizliği ve benzerleri)
	✓ Park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri
iii. İskân Hizmetleri	
	✓ İlçe belediyesinin büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi.
iv. Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	
	✓ İmar/iskân/ ruhsatlandırma hizmetleri
v. Sosyal Yardım Hizmetleri	
	✓ Defin hizmetleri
	✓ Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardım gibi sosyal yardım hizmetleri
	✓ Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri ve benzerleri);
vi. Kültür ve Sanat Hizmetleri	
	✓ Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler
Büyükşehir Belediyesi Tarafından Sunulan Hizmet Alanları	
i. Kentsel Altyapı Hizmetleri	
	✓ Yol/ kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri
	✓ Işıklandırma hizmetleri
ii. Çevre Koruma Hizmetleri	
	✓ Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri temizliği ve benzerleri)
	✓ Park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri
iii. İskân Hizmetleri	
	✓ Kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi.
iv. Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri	
	✓ İmar/iskân/ ruhsatlandırma hizmetleri
v. Sosyal Yardım Hizmetleri	
	✓ Cenaze hizmetleri
	✓ Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardım gibi sosyal yardım hizmetleri
	✓ Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri ve benzerleri);
vi. Kültür ve Sanat Hizmetleri	
	✓ Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler

Büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında belediye hizmetlerinin etkili olmaması durumunda, araştırmanın ikinci temel sorusu sorulmuştur. İkinci soru, yerel seçimlerin temel bileşenlerinden olan “parti” faktörü dikkate alınarak oy kullanılması halinde; partiye ilişkin hangi alt değişkenler göz önünde bulundurarak oy kullanıldığına ilişkindir.

Parti başlığı altında, seçmen davranışını açıklayan yaklaşımlar ve bu yaklaşımların parti başlığı ile ilgili alt değişkenleri aşağıda Tablo-63’teki gibi geliştirilmiştir.

Tablo 63: Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi Alan Araştırması Anket Sorularında “Parti”

PARTİ	
Sosyolojik ve Sosyo-psikolojik Değişkenler	
i. Parti ve Aday İmaju	✓ Parti liderinin oy verme kararında etkili olması ✓ Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişilerin beğenilmesi ✓ Partiyle kurulan derin bağlılık
ii. Din	✓ Partinin dini değerlere önem vermesi
iii. İdeoloji	✓ Seçmenin, partinin ideolojisini benimsemesi ve aynı ideolojiye sahip olması
iv. Aile ve Çevresel Etkiler	✓ Partinin seçmenin aile fertleri tarafından destekleniyor olması ✓ Partinin seçmenin iş ve arkadaş çevresi tarafından destekleniyor olması ✓ Seçmenin üyesi/ mensubu olunan dernek, vakıf ve benzeri gibi oluşumlarla partinin kurduğu iyi ve yakın ilişkiler
Rasyonel Değişkenler ve Sezgisel/Sınırlı Rasyonel Değişkenler	
v. Ekonomik Oy Verme	✓ Partinin seçimler öncesi ekonomik vaatleri
vi. Konuya Oy Verme	✓ Partinin projeleri ve vaatleri
vii. Hizmete Oy Verme	✓ Partiye daha önce oy verilmiş olması ve sunmuş olduğu hizmetlerden duyulan memnuniyet ✓ Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanılması
Sınırlı Rasyonel Değişkenler	
	✓ Rakip parti/ partilere duyulan tepki ✓ Partinin iktidar partisinden olması ✓ Partinin muhalefet partisinden olması
Siyasal Pazarlama Değişkenleri	
viii. Seçim Kampanyaları ve Kitle İletişim Araçları	✓ Partinin seçim kampanyası ✓ Partinin medya tarafından destekleniyor olması ✓ Partinin seçim süresi boyunca kullandığı basılı reklam malzemelerinin (billboard, afiş, el ilanı, ve benzerlerinin) çok olması
ix. İkna Edici Mesaj Stratejileri	✓ Partinin kalabalık mitinglerde ikna edici mesaj stratejileri

Büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında parti faktörünün etkili olmaması durumunda, araştırmanın üçüncü temel sorusu sorulmuştur. Üçüncü soru, belediye hizmeti ve parti faktörü yerine yerel seçimlerin temel bileşenlerinden olan “belediye başkan adayı” faktörü dikkate alınarak oy kullandıysa; belediye başkan adayına ilişkin hangi alt değişkenler göz önünde bulundurarak oy kullandığına ilişkindir. Belediye başkan adayı başlığı altında, seçmen

davranışını açıklayan yaklaşımlar ve bu yaklaşımların parti başlığı ile ilgili alt değişkenleri aşağıda Tablo-64'teki gibi geliştirilmiştir.

Tablo 64: Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyesi Alan Araştırması Anket Sorularında “Belediye Başkan Adayı”

BELEDİYE BAŞKAN ADAYI	
Sosyolojik ve Sosyo-psikolojik Değişkenler	
i. Aday İmajı	✓ Belediye başkan adayın kişiliği ✓ Belediye başkan adayın seçmenin memleketlisi olması ✓ Belediye başkan adayının karizması ✓ Seçmenin belediye başkan adayını önceden tanınması ve güvenmesi
ii. Din ve Mezhep	✓ Belediye başkan adayının dini bütünlüğü ✓ Belediye başkan adayının ve seçmenin aynı mezhepten olması
iii. İdeoloji	✓ Seçmenin, belediye başkan adayın ideolojisini benimsemesi ve aynı ideolojiye sahip olması
iv. Etnik Köken	✓ Belediye başkan adayının ve seçmenin aynı etnik kökenden olması
v. Aile ve Çevresel Etkiler	✓ Belediye başkan adayının seçmenin aile fertleri tarafından destekleniyor olması ✓ Belediye başkan adayının seçmenin iş ve arkadaş çevresi tarafından destekleniyor olması ✓ Seçmenin üyesi/ mensubu olunan dernek, vakıf ve benzeri gibi oluşumlarla belediye başkan adayının kurduğu iyi ve yakın ilişkiler
Rasyonel Değişkenler ve Sezgisel/Sınırlı Rasyonel Değişkenler	
vi. Ekonomik Oy Verme	✓ Belediye başkan adayının seçimler öncesi ekonomik vaatleri
vii. Konuya Oy Verme	✓ Belediye başkan adayının projeleri ve vaatleri
viii. Hizmete Oy Verme	✓ Belediye başkan adayına daha önce oy verilmiş olması ve sunmuş olduğu hizmetlerden duyulan memnuniyet ✓ Belediye başkan adayının iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanılması
Sınırlı Rasyonel Değişkenler	✓ Rakip parti/ partilere duyulan tepki ✓ Belediye başkan adayının iktidar partisinden olması ✓ Belediye başkan adayının muhalefet partisinden olması
Siyasal Pazarlama Değişkenleri	
ix. Seçim Kampanyaları ve Kitle İletişim Araçları	✓ Belediye başkan adayının seçim kampanyası ✓ Belediye başkan adayının medya tarafından destekleniyor olması ✓ Belediye başkan adayının seçim süresi boyunca kullandığı basılı reklam malzemelerinin (billboard, afiş, el ilanı, ve benzerlerinin) çok olması
x. İkna Edici Mesaj Stratejileri	✓ Belediye başkan adayının kalabalık mitinglerde ikna edici mesaj stratejileri

Alan araştırması sorularında belediye hizmeti, parti ve aday başlıkları altında Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyelerinde yerel seçimlerde seçmeni etkileyen değişkenler, yukarıda gösterildiği şekilde ölçülmek istenmiştir.

“Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı alan araştırmasının kapsamı, amacı, önemi ve araştırma soruları çerçevesinde aşağıda hipotezler geliştirilmiştir:

Araştırmanın amacına yönelik olarak iki grup analiz yapılacaktır. Bu analizlerden ilki demografik değişkenlerle “belediye hizmeti, parti ve aday” faktörleri arasında gerçekleştirilen ortalama testleridir. Bu testlere yönelik olarak oluşturulmuş hipotezler şunlardır:

- **H₀:** Seçmenin kararında etkili olan “belediye hizmeti, parti ve aday” faktörleri sosyo-demografik özelliklere göre farklılık göstermektedir.
- **H₁:** Seçmenin kararında etkili olan “belediye hizmeti, parti ve aday” faktörleri sosyo-demografik özelliklere göre farklılık göstermemektedir.

İkinci grup analizler ise seçmenlerin, yerel seçimlerde oy verme kararında etki eden faktörlere (belediye hizmeti, parti ve belediye başkan adayı) yönelik ifadeler arasında gerçekleştirilen ortalama testleridir. Bu testlere yönelik oluşturulmuş hipotezler şunlardır:

- **H₀:** Belediye hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki yoktur.
- **H₁:** Belediye hizmetlerinin etkin ve verimli olarak sunulması ile vatandaşın oy verme davranışı arasındaki ilişkinin ötesinde; yerel düzeyde seçmen davranışını asıl etkileyen birden fazla etmen/değişken vardır. Bunlar şu şekilde

belirtilebilir:

- **H2:** Oy verme davranışı ile yerel kimlik algısının (etnik, mezhepsel ve dinsel kimlik algısı) doğrudan bir ilişkisi vardır.
- **H3:** Partiye veya onun liderine duyulan “duygusal bağlılık” ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H4:** Belediye başkan adayına duyulan “duygusal bağlılık” ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H5:** Partiye duyulan “güvenlik isteği” ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H6:** Oy verme davranışı ile aile ve çevresel etkilerin doğrudan bir ilişkisi vardır.
- **H7:** Oy verme davranışı ile ideolojik tutum arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H8:** Ekonomik vaatler ve seçmenin ekonomik yönde beklentileri ile oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H9:** Belediye başkan adayının projeleri ve vaatleri ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H10:** Partinin projeleri ve vaatleri ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.
- **H11:** Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.
- **H12:** Merkezi iktidarın mali desteğinden yararlanılarak, yerel düzeyde daha iyi hizmet sunulmasını sağlamak ile oy verme davranışı arasında

doğrudan bir ilişki vardır.

C. Araştırmanın Sınırlılıkları

Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı alan araştırmasında Ankara ili sınırları içerisindeki Altındağ ve Yenimahalle ilçe merkezleri, çalışmanın ana kütlesini oluşturmaktadır.

Alan araştırması, bütün Türkiye’de 7 bölgeden örneklem alınarak da gerçekleştirilebilirdi. Ancak, zaman ve ekonomik kaynaklar bakımından sınırlılıkların var olması sebebiyle, alan araştırması Ankara ili ile sınırlandırılmıştır. Alan araştırmasının Ankara ilinde planlanmasının nedenleri; Ankara’nın başkent olması, Ankara’da bu kapsamda akademik bir çalışmanın yapılmamış olması ve bölgeyi iyi tanımak olarak sıralanabilir. Alan araştırması ve çalışmanın evrenini, Ankara iline bağlı Altındağ ve Yenimahalle ilçe merkezlerinde oy kullanan seçmenler oluşturmaktadır.

Çalışmanın alan araştırması kapsamında, Ankara ilinde siyasal partilerinde ve sosyo-demografik özelliklerinde farklılık gösteren örneklem büyüklüğü göz önünde bulundurularak karşılaştırmaya fırsat tanıyacak şekilde, Altındağ ve Yenimahalle olmak üzere iki ilçe seçilmiştir. İlçe Belediyelerinin yanında alan araştırması, Ankara’nın siyasal partilerinde farklılık gösteren ve en büyük ilçeleri olan Çankaya ve Keçiören İlçe Belediyelerinde de yapılabilirdi. Ancak zaman ve ekonomik kısıtlar nedeniyle çalışmanın örneklemi, Altındağ ve Yenimahalle ilçe belediyeleri ile sınırlandırılmıştır.

D. Araştırmanın Yöntemi, Evreni ve Örneklem Süreci

Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı Doktora Tez Çalışması, “Lisansüstü Öğrencileri için Araştırma Projesi Desteği” kapsamında 15 Şubat 2016 tarihinde projelendirilmiştir. 15 Haziran 2016 tarihinde de “16L0640001” Proje No’su ile Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir⁷⁸⁹. Çalışmanın alan araştırması ve anket uygulama aşamasında teknik ve danışmanlık hizmeti veren H.Y.D.R.A. Uluslararası Proje Danışmanlık A.Ş. Şirketi’nden, araştırmanın deneysel çalışma aşamasında katkıda bulunmak ve anket sonuçlarının analizi için gerekli olan teknik dokümanın ve yazılım programının kullanılması kapsamında destek alınmıştır.

Bu araştırma, Ankara ilinin Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki vatandaşların belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisine yönelik tarama modeline dayanmaktadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırma kapsamında yukarıda belirtilen sınırlılıklardan ötürü seçilen Yenimahalle ve Altındağ ilçe belediyeleri sınırları içerisinde yaşayan, 2014 yerel seçim dönemlerinde aynı ilçe sınırlarında oy kullanmış, 18 yaşını doldurmuş ve oy verme hakkına sahip toplam nüfus, çalışmanın ana kütlelerini oluşturacaktır. Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı verilerine göre (ysk.gov.tr Resmi Gazete’de ilan tarihi: 11.11.2015); Altındağ ilçe merkezindeki seçmen sayısı 251.367 ve Yenimahalle ilçe merkezindeki seçmen sayısı 461.309’dur. Bu kapsamda, oluşturulacak olan soru formları, (artı eksi binde 3 hata

⁷⁸⁹ Projeye ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, BAP Takip Sistemi, < <http://bap.ankara.edu.tr/servis/bap-takip-sistemi/>>.

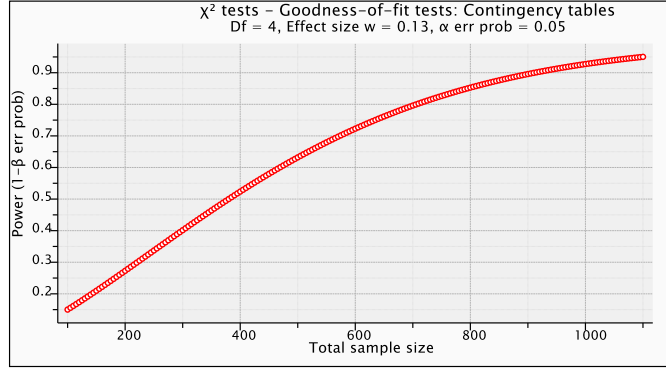
payı ve % 95 doğruluk payı göz önüne alınarak) toplam 1101 kişi ile yüz yüze yapılmıştır.

E. Araştırmanın Örneklem Seçimi ve Evreni

Alan araştırmasında 1101 kişi ile örneklem ana kütesinin belirlenmesi kapsamında güç (power) analizi yapılmıştır⁷⁹⁰. “Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” kapsamında belirlenen 1101 kişilik örneklem sayısı, G-POWER programı kullanılarak hesaplanmış ve buna göre aşağıda Şekil-47 ve buna bağlı olarak Tablo-65 geliştirilmiştir.

⁷⁹⁰ Güç Analizinde; “Güç (Power); iki ya da daha fazla yönteminin etkinliklerini karşılaştırırken gerçekte fark olduğunda kullanılan istatistiksel testin bunu saptayabilme olasılığıdır. $1-\beta$ olarak hesaplanan güç alan araştırmalarında minimum %80 olmalıdır. Güç analiziyle örneklem sayısını belirlerken aşağıda bahsedilen bileşenlerin belirlenmesi ve bu bileşenler doğrultusunda hesaplamalara gidilmesi gereklidir. Güç (Power) analiziyle örneklem sayısını hesaplamak için gerekli bileşenler; i). I. tip hata (α) düzeyi; ii) II. tip hata (β) düzeyi; iii) Etki büyüklüğü (EB-effect size); iv) Gruplara dağıtım oranı; ve v) Araştırma Hipotezinin (H_1) yönüdür”. I. tip hata (α) düzeyi kapsamında, herhangi bir yöntemin etkinliğin araştırıldığı kontrollü bir çalışmada etkinlik açısından gerçekte “fark olmadığında” araştırma sonucu yanlışlıkla “fark var” bulunma olasılığıdır. I. tip hatanın (α) araştırmalarda maksimum % 5 olarak seçilmesi uygundur. II. tip hata (β) düzeyinde herhangi bir yöntemin etkinliğinin araştırıldığı kontrollü bir çalışmada, etkinlik açısından gerçekte “fark var” iken araştırma sonucu yanlışlıkla “fark yok” bulunması olasılığıdır. $1-\beta$ değeri çalışmanın gücünü (power) gösterir ve çalışmalarda en düşük power değeri % 80, dolayısıyla β (II.tip hata) da maksimum olarak 0.2 olarak seçilmelidir. Etki büyüklüğünde (EB-effect size) ise istatistiksel anlamlı farkın aynı zamanda teorik olarak da anlam ifade etmediğini gösteren ölçüt “Etki Büyüklüğü (EB)”dir. Alan araştırma çalışmalarda etki büyüklüğünün değerinin ≥ 0.2 olması önerilir. Gruplara dağıtım oranı ise örneklem sayısını etkiler. Bu nedenle örneklem sayısı olabileceği en düşük düzeyde belirlenmek isteniyorsa plasebo kontrollü bir çalışmada 1:1 kuralına göre dağıtım yapılmalıdır. Bazen gruplara dağıtım oranı 1:2 ya da 1:3 gibi daha büyük seçilebilir. Bu gibi durumlarda 1:1 oranıyla aynı güce ulaşabilmek için daha büyük örneklemle çalışılması gereklidir. Araştırma Hipotezinin (H_1) yönü ise alan araştırmalarda tek yönlü ya da iki yönlü olabilir. İki yönlü oluşturulan hipotez testlerinde testin gücü tek yönlülere göre daha düşüktür.

Şekil 47: GPower Programı kapsamında 1101 kişilik örneklem kütesinin sonuçları

Tablo 65: GPower Programında 1101 kişilik örneklem üzerinden Güç Analizi Tablosu

Örneklem Büyüküğü	Güç (1- β)	Örneklem Büyüküğü	Güç (1- β)	Örneklem Büyüküğü	Güç (1- β)	Örneklem Büyüküğü	Güç (1- β)	Örneklem Büyüküğü	Güç (1- β)
100	0.150	300	0.401	500	0.632	700	0.796	900	0.896
105	0.156	305	0.408	505	0.637	705	0.799	905	0.898
110	0.162	310	0.414	510	0.642	710	0.802	910	0.899
115	0.168	315	0.42	515	0.647	715	0.806	915	0.901
120	0.173	320	0.427	520	0.652	720	0.809	920	0.903
125	0.179	325	0.433	525	0.656	725	0.812	925	0.905
130	0.185	330	0.439	530	0.661	730	0.815	930	0.906
135	0.191	335	0.445	535	0.666	735	0.818	935	0.908
140	0.197	340	0.452	540	0.670	740	0.821	940	0.910
145	0.204	345	0.458	545	0.675	745	0.823	945	0.911
150	0.210	350	0.464	550	0.680	750	0.826	950	0.913
155	0.216	355	0.470	555	0.684	755	0.829	955	0.914
160	0.222	360	0.476	560	0.689	760	0.832	960	0.916
165	0.228	365	0.482	565	0.693	765	0.835	965	0.917
170	0.235	370	0.488	570	0.697	770	0.837	970	0.919
175	0.241	375	0.494	575	0.702	775	0.840	975	0.920
180	0.247	380	0.500	580	0.706	780	0.843	980	0.922
185	0.254	385	0.506	585	0.710	785	0.845	985	0.923
190	0.260	390	0.512	590	0.715	790	0.848	990	0.925
195	0.266	395	0.518	595	0.719	795	0.850	995	0.926
200	0.273	400	0.524	600	0.723	800	0.853	1000	0.927
205	0.279	405	0.529	605	0.727	805	0.855	1005	0.929
210	0.286	410	0.535	610	0.731	810	0.858	1010	0.930
215	0.292	415	0.541	615	0.735	815	0.860	1015	0.931
220	0.299	420	0.547	620	0.739	820	0.863	1020	0.933
225	0.305	425	0.552	625	0.743	825	0.865	1025	0.934
230	0.311	430	0.558	630	0.747	830	0.867	1030	0.935
235	0.318	435	0.563	635	0.750	835	0.869	1035	0.936
240	0.324	440	0.569	640	0.754	840	0.872	1040	0.937
245	0.331	445	0.574	645	0.758	845	0.874	1045	0.939
250	0.337	450	0.58	650	0.762	850	0.876	1050	0.940
255	0.344	455	0.585	655	0.765	855	0.878	1055	0.941
260	0.350	460	0.591	660	0.769	860	0.880	1060	0.942
265	0.357	465	0.596	665	0.772	865	0.882	1065	0.943

Örneklem Büyük­lüğü	Güç (1-β)	Örneklem Büyük­lüğü	Güç (1-β)	Örneklem Büyük­lüğü	Güç (1-β)	Örneklem Büyük­lüğü	Güç (1-β)	Örneklem Büyük­lüğü	Güç (1-β)
270	0.363	470	0.601	670	0.776	870	0.884	1070	0.944
275	0.369	475	0.606	675	0.779	875	0.886	1075	0.945
280	0.376	480	0.612	680	0.783	880	0.888	1080	0.946
285	0.382	485	0.617	685	0.786	885	0.890	1085	0.947
290	0.389	490	0.622	690	0.789	890	0.892	1090	0.948
295	0.395	495	0.627	695	0.793	895	0.894	1095	0.949
								1101	0.950

Araştırmanın evrenini Ankara'nın Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki vatandaşlar oluşturmaktadır. Toplam seçmen sayıları, hata ve doğruluk payları dikkate alınarak hesaplanan ve hesaplamalar sonucunda 1101 kişiye uygulanan anket; Altındağ İlçe Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan 38 mahallenin 27'sinde 400 kişiye, Yenimahalle İlçe Belediyesi sınırları içerisinde yaşayan, 54 mahallenin 43'ünde 701 kişiye uygulanmıştır. Araştırmanın örnekleme, evrendeki tüm elemanların (vatandaşların) eşit seçilme şansına sahip oldukları basit tesadüfi örnekleme tekniği ile oluşturulmuştur. Söz konusu vatandaşlar için hangi mahallelerden kaç kişi ile görüşüldüğüne yönelik örneklem tablosu, Altındağ için Tablo-66'da ve Yenimahalle için Tablo-67'de sunulmuştur.

Tablo 66: Altındağ İlçesi Mahalle Örnekleme

No	Mahalle	Görüşü len Kişi Sayı	No	Mahalle	Görüşülen Kişi Sayı	No	Mahalle	Görüşülen Kişi Sayı
1	Doğu Mah.	27	10	Çamlık	15	19	Baraj Mah.	13
2	Karapürçek	25	11	Doğantepe	15	20	Kale Mah.	13
3	Beşikkaya Mah.	18	12	Zübeyde Hanım Mah.	15	21	Önder Mah.	13
4	Ayın­lı­kevler	17	13	Gültepe	14	22	Sakarya Mah.	13
5	Altın­park Mah.	16	14	Karacaören	14	23	Ulubey Mah.	13
6	Battalgazi Mah.	16	15	Plevne Mah.	14	24	Atıfbey Mah.	12
7	Gülpınar Mah.	16	16	Yıldıztepe	14	25	Feridun Çelik	12
8	Örnek	16	17	Aktaş Mah.	14	26	Hacettepe	12
9	Başpınar Mah.	15	18	Ali Ersoy	14	27	Güneşevler	4
TOPLAM								400

Tablo 67: Yenimahalle İlçesi Mahalle Örnekleme

No	Mahalle	Görüşülen Kişi Sayı	No	Mahalle	Görüşülen Kişi Sayı	No	Mahalle	Görüşülen Kişi Sayı
1	Turgut Özal	36	16	Çamlıca	14	31	Barış Mah.	11
2	Kardelen	36	17	Burç Mah.	13	32	Anadolu Mah.	11
3	Demetevler	34	18	Susuz	13	33	Yeniçağ Mah.	10
4	Kent Koop	32	19	A.Yahyalar	13	34	Gazi Mah.	10
5	Demetgül	31	20	Yeşilevler	13	35	Karşıyaka	10
6	Serhat	30	21	Özevler	12	36	Demetlale	10
7	İlkyerleşim	29	22	Çiğdem	12	37	Gayret Mah.	10
8	Batı Sitesi	27	23	Kaletepe	12	38	Işınlar Mah.	10
9	Yakacık	23	24	Ergazi	12	39	Uğur Mumcu	10
10	Ostim Mah.	22	25	Esentepe	11	40	Emniyet	9
11	Macun	21	26	Güzelyaka	11	41	Ragıp Tüzün	9
12	Yuva Mah.	20	27	Kayalar	11	42	K.Yıldızı	8
13	Memlik	20	28	Barıştepe	11	43	Tepealtı	8
14	Karacakaya	19	29	Y.Yahyalar	11			
15	Beştepe	15	30	M.A Ersoy	11			
TOPLAM								701

Uygulanan anket sonrası ortaya çıkan verilerin analizinde IBM SPSS 23,0 istatistik paket programından yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında görgül (ampirik) yöntemler izlenmiştir. Elde edilen anket verileri geçerli varsayımlar altında temel ve ileri düzey istatistiksel yöntemler ile çözümlenmiştir.

F. Verilerin Toplanması

Veri toplama aracının belirlenmesi aşamasında alan yazın taraması yapılmış, ilgili araştırmalar incelenmiştir. Araştırmada bir veri toplama aracı olan anket kullanılmıştır. Kullanılan araç (anket) “Belediye Hizmetleri, Parti ve Belediye Başkan Adayı” Ölçeği”dir. Bu ölçeklerin içinde ayrıca ankette vatandaşların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 13 adet soru da yer almaktadır. Anket sorularına çalışmanın **EK-1** kısmında yer verilmektedir. Araştırma kapsamında anket sorularının doğruluğunun tespit edilmesi için Altındağ ilçesinde 40 adet, Yenimahalle ilçesinde

60 adet olmak üzere toplam 100 pilot uygulama yapılmıştır. Anket 3 temel başlık altında ele alınmıştır:

- **Belediye Hizmetleri Ölçeği (BHÖ)**

Ankara'nın Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki kenttaşlarının belediye hizmetlerine ilişkin görüşleri, Belediye Hizmetleri Ölçeği (BHÖ) kullanılarak ölçülmüştür. BHÖ, çeşitli belediye hizmet faaliyetlerini ifade eden toplam 11 maddeden oluşmaktadır ve her madde için 5'li Likert tipi aralık kullanılmıştır (1=hiç katılmıyorum, 2=biraz katılıyorum, 3=orta derece katılıyorum, 4=çok katılıyorum, 5=tam katılıyorum).

- **Parti Ölçeği (PÖ)**

Ankara'nın Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki kenttaşlarının siyasi partilere ilişkin görüşleri, Parti Ölçeği (PÖ) kullanılarak ölçülmüştür. PÖ, çeşitli parti faaliyetlerini ifade eden toplam 18 maddeden oluşmaktadır ve her madde için 5'li Likert tipi aralık kullanılmıştır (1=hiç katılmıyorum, 2=biraz katılıyorum, 3=orta derecede katılıyorum, 4=çok katılıyorum, 5=tam katılıyorum).

- **Belediye Başkan Adayı Ölçeği (BAÖ)**

Ankara'nın Altındağ ve Yenimahalle ilçelerindeki kenttaşlarının belediye başkan adayına ilişkin görüşleri, Belediye Başkan Adayı Ölçeği (BAÖ) kullanılarak ölçülmüştür. BAÖ, çeşitli başkan aday faaliyetlerini ifade eden toplam 21 maddeden oluşmaktadır ve her madde için 5'li Likert tipi aralık kullanılmıştır (1=hiç katılmıyorum, 2=biraz katılıyorum, 3=orta derecede katılıyorum, 4=çok katılıyorum, 5=tam katılıyorum).

Kullanılan ölçek “Belediye Hizmetleri Ölçeği” ,” Parti Ölçeği” ve “Belediye Başkan Adayı Ölçeği” olmak üzere üç alt ölçekten oluşmuştur. Üç alt ölçek 50

maddeden oluşmaktadır. BHÖ, PÖ ve BAÖ ölçeğinde düşünceler (görüşler) maddelenerek verilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan ölçekler geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları daha önceden yapılmış standart ölçeklerdir. Yine de bu çalışmada ölçeklerin yapı geçerliği ve güvenilirlikleri incelenmiştir. Geçerlilik, bir ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı özelliği, başka herhangi bir özellik ile karıştırmadan, doğru olarak ölçebilme derecesidir. Bir ölçeğin kapsam geçerliği mantıki yoldan ve istatistiki yoldan olmak üzere iki türlü incelenebilir. Bu araştırmada istatistiki yöntem kullanılmıştır. Bu amaçla *cronbach alpha test* istatistiği hesaplanmıştır.

BHÖ, PÖ ve BAÖ ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğini kanıtlamak amacıyla Cronbach Alfa (α) istatistiği kullanılmıştır. Cronbach alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütü;

- $\leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir⁷⁹¹

BHÖ ölçeğinde Cronbach Alpha (α) istatistiği = 0.878, PÖ ölçeğinde Cronbach Alpha (α) istatistiği = 0.835 ve BAÖ ölçeğinde Cronbach Alpha (α) istatistiği = 0.864 olarak hesaplanmıştır. Bulunan bu sonuçlara göre ankette kullanılan SYÖ ve SPÖ ölçeklerinin maddelerinin geçerlilik ve güvenilirlik test sınavasında geçerliliği ispatlanmıştır. Ölçeklere ve alt boyutlarına ait güvenilirlik katsayıları Altındağ ilçesi için Tablo 68’de ve Yenimahalle ilçesi için ise Tablo-69’da yer almaktadır.

⁷⁹¹ Kazım Özdamar, *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, (Eskişehir: Kaan Kitapevi, 2002), s.673

Tablo 68: Altındağ İlçesi İçin Alt Maddelere Ait Güvenilirlik Katsayıları

Ölçek	Madde Sayısı	Güvenilirlik (Cronbach α)
Belediye Hizmetleri Ölçeği	11	0.861 – 0.880
Parti Ölçeği	18	0.817 – 0.844
Belediye Başkan Adayı Ölçeği	21	0.848 – 0.873

Tablo 68’de ölçeklere ait güvenilirlik katsayıları verilmiştir. Bir ölçeğin güvenilir olabilmesi için güvenilirlik katsayısının 0.60 ve üstünde olması gerekir. Tablodan da görüldüğü gibi güvenilirlik katsayıları 0.817 ile 0.880 arasındadır. Dolayısıyla kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu ve yapısal geçerliliği sağladığı söylenebilir.

Tablo 69: Yenimahalle İlçesi İçin Alt Maddelere Ait Güvenilirlik Katsayıları

Ölçek	Madde Sayısı	Güvenilirlik (Cronbach α)
Belediye Hizmetleri Ölçeği	11	0.748 – 0.770
Parti Ölçeği	18	0.805 – 0.838
Belediye Başkan Adayı Ölçeği	21	0.859 – 0.872

Tablo-69’da ölçeklere ait güvenilirlik katsayıları verilmiştir. Bir ölçeğin güvenilir olabilmesi için güvenilirlik katsayısının 0.60 ve üstünde olması gerekir. Tablodan görüldüğü gibi güvenilirlik katsayıları 0.748 ile 0.870 arasındadır. Dolayısıyla kullanılan ölçeklerin güvenilir olduğu ve yapısal geçerliliği sağladığı söylenebilir.

III. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Alan Araştırması Veri ve Bilgi

Analizi

Çalışmanın “Ankara İli Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyelerinde Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Alan Araştırmasına Yönelik Veri Analizleri ve Temel Bulgular” başlıklı bu bölümünde, araştırma için toplanan veriler, sorular temel alınarak çözümlenmiş, elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar sunulmuştur.

A. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinin Sosyo-Demografik Verilerinin

Analizi

Anketlerden elde edilen sosyo-demografik verilerin uygun istatistik teknikler kullanılarak analiz edilmesi araştırmanın en önemli kısmını oluşturmaktadır.

Araştırmanın bu bölümünde alt amaçlar ve alt amaçların test edilmesine ilişkin istatistiksel testler yer almaktadır. Alt amaçların incelenmesi faktörler düzeyinde yapılan karşılaştırmaları içermektedir.

Çalışmanın verilerinin analizinde ilk aşamada hem kişisel bilgi formu için, hem de ölçekler ile incelenen Belediye Hizmetleri, Parti ve Belediye Başkan Adayına yönelik boyutları için frekans tabloları yorumlanacaktır. Bu tablolar önce Altındağ ilçesi için sonrasında da Yenimahalle ilçesi için ele alınacak ve tartışılacaktır.

1. Altındağ İlçesinde Seçmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin

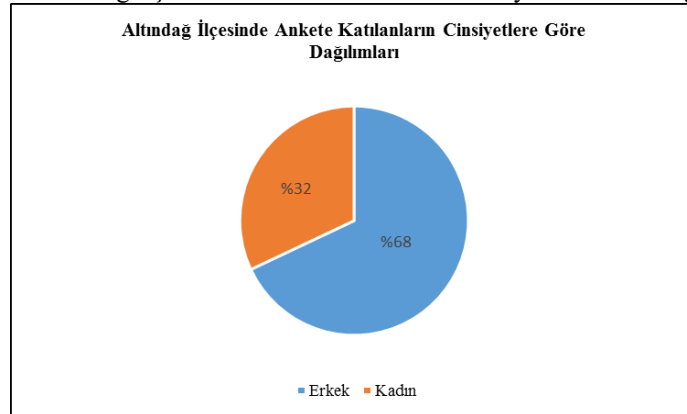
Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Altındağ ilçesinde yapılan anket formunda yer alan ilk bölümdeki katılımcılara ait 13 demografik soru için frekans dağılım tabloları oluşturulup yorumlanmıştır.

a. Cinsiyet

Altındağ ilçesinde (400 kişiyle yapılan yüz yüze görüşme kapsamında), ankete katılanların % 68'i (272 kişi) 'erkek', % 32'sinin (128 kişi) ise 'kadın' olduğu görülmektedir.

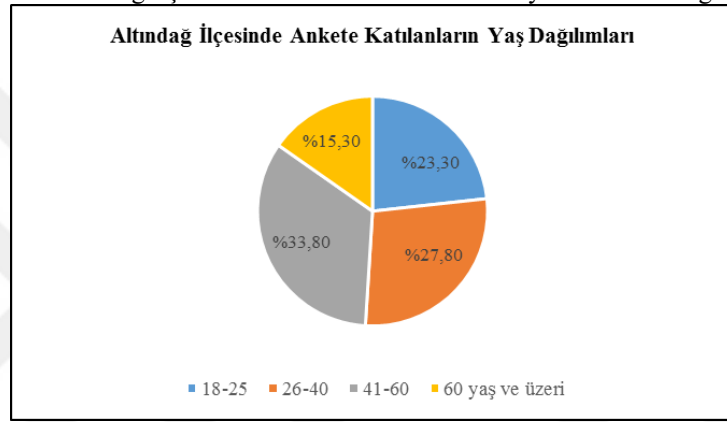
Şekil 48: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları

b. Yaş Dağılımı

Altındağ ilçesinde ankete katılanların yaş dağılımları göz önünde bulundurulduğunda en yüksek oranı % 33,8 (135 kişi) ile ‘41-60 yaş’ arası katılımcıların oluşturduğu görülmektedir. Bunu % 27,8 oranıyla (111 kişi) ‘26-40 yaş’ ve % 23,3 (93 kişi) oranıyla ‘18-25 yaş’ aralığında olanlar takip etmektedir. Ankete en az katılım % 15,3 (61 kişi) oranıyla ‘60 yaş ve üzeri’ bireylerden oluşmaktadır.

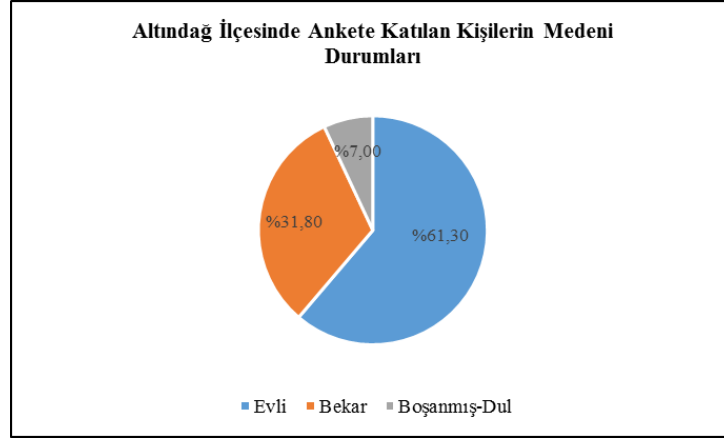
Şekil 49:Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları

c. Medeni Durum

Altındağ ilçesinde ankete katılanların medeni durumları göz önünde bulundurulduğunda % 61,3 (245 kişi) oranıyla katılımcıların ‘evli’ olduğu dikkatleri çekmektedir. ‘Bekâr’ olan katılımcıların oranı % 31,8’lerde (127 kişi) kalırken; ‘dul-boşanmış’ olan katılımcıların oranı % 7,0 (28 kişi)’dir.

Şekil 50: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

d. Eğitim Durumu

Altındağ ilçesinde ankete katılanların eğitim durumlarına bakıldığında aşağıda Tablo-70’de de görüldüğü üzere, katılımcıların en yüksek oranla ‘Üniversite’ mezunu olduğu görülmektedir. Bunu ‘lise’ ve ‘ortaokul’ mezunları izlemektedir. ‘Okuryazar olmayan ve’ ‘lisansüstü’ eğitim yapmış olanların oranları ise birbirine yakındır.

Tablo 70: Altındağ İlçesinde Ankete Katılanların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzdesi (%)
Okur Yazar Değil	6	%1,50
İlkokul	84	%21,00
Ortaokul	60	%15,00
Lise	104	%26,00
Üniversite	139	%34,80
Lisansüstü	4	%1,00
Toplam	400	100.0

e. Memleket

Altındağ ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “Aslen nerelisiniz?” sorusuna göre, aşağıda Tablo-71’de de görüldüğü üzere, ankete katılanların memleketlerinin % 30,2’si (117 kişi) Ankara, Konya ve Karaman; %21,7 oranıyla Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas ve Yozgat illerini kapsayan ‘Orta Anadolu Bölgesi’ illerini kapsamaktadır. ‘Orta Anadolu Bölgesi’ni, Kastamonu, Çankırı,

Sinop, Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya illerinin yer aldığı ‘Batı Karadeniz’ Bölgesi izlemektedir. Katılımcıların %0,5 oranıyla en az ‘İstanbul Bölgesi’ cevabı verdikleri görülmektedir. Bu soruya 13 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 71: Altındağ İlçesinde Yaşıyorsunuz, Aslen Nerelesiniz? (İBBS Düzey 1 Bölgelerine göre)

Bölgeler	Sayı	Yüzdesi (%)
İstanbul Bölgesi	2	%0,5
Batı Marmara Bölgesi	3	%0,8
Ege Bölgesi	16	%4,1
Doğu Marmara Bölgesi	18	%4,7
Batı Anadolu Bölgesi	117	%30,2
Akdeniz Bölgesi	17	%4,4
Orta Anadolu Bölgesi	84	%21,7
Batı Karadeniz Bölgesi	59	%15,2
Doğu Karadeniz Bölgesi	30	%7,8
Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi	21	%5,4
Ortadoğu Anadolu Bölgesi	16	%4,1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	4	%1,0
Toplam	387	100.0

f. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Altındağ ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “*Hanenizde siz de dahil olmak üzere toplam kaç kişi yaşıyor?*” sorusuna % 35, 0 (140 kişi) oranı ile ‘4 kişi’ cevabı verilmiştir. Hanede 5 kişi ve üzerinde yaşayanların oranı ise % 27,2 (108 kişi) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 72: Altındağ İlçesinde Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Kişi Sayısı	Sayı	Yüzdesi (%)	Kişi Sayısı	Sayı	Yüzdesi (%)
1 Kişi	23	5.8	6 Kişi	21	5,3
2 Kişi	43	10.8	7 Kişi	7	1,8
3 Kişi	86	21.5	8 Kişi	1	0,3
4 Kişi	140	35.0	9 Kişi	2	0,5
5 Kişi	76	19.0	15 Kişi	1	0,3
Toplam				400	100.0

g. Ankete Katılanların Çalışma Durumları

Altındağ ilçesinde anket kapsamında katılımcılara çalışma durumları sorulduğunda Tablo-73’te de görüldüğü üzere katılımcıların en yüksek oranla % 20,5

(82 kişi) ‘özel sektörde çalışan işçi’ olduğu görülmektedir. Özel sektörde çalışan işçileri % 15,5 (62 kişi) oranla ‘emekli’ler izlemektedir. Emeklileri, %13,3 (53 kişi) oranıyla ‘öğrenci’ler, %12,8 oranla (51 kişi) ‘ev kadın’ları, %9,3 (37 kişi) oranıyla ‘devlet memuru’ ve ‘esnaf/küçük tüccarlar’ izlemektedir. İşsiz olduğunu belirtenlerin oranı %3,3 (13 kişi)’tür. Ankete katılanların içinde %0,5 gibi en düşük oranla ordu mensuplarının yer aldığı dikkatleri çekmektedir.

Tablo 73: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzdesi (%)	Çalışma Durumu	Sayı	Yüzdesi (%)
Özel sektörde işçi	82	20,50	Ev hanımı / ev kızı	51	12,80
Bir kamu kuruluşunda işçi	16	4,0	Ordu mensubu	2	0,50
Esnaf / küçük tüccar	37	9,30	Esnaf - Zanaatkâr	8	2,00
Büyük tüccar / sanayici	3	0,8	Serbest (pazarcı, işportacı, inşaatçı)	23	5,80
Yükseköğrenimli serbest meslek sahibi	3	0,8	İşsiz	13	3,30
Özel sektörde yönetici, uzman	5	1,30	Emekli	62	15,50
Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman	5	1,30	Öğrenci	53	13,30
Devlet memuru	37	9,30	Toplam	400	100,0

h. Ankete Katılanların Temel Geçim Kaynakları

Altındağ ilçesinde “*Hanenizin temel gelir kaynağı nedir?*” sorusuna ankete katılanların yarısından fazlası, temel geçim kaynaklarının % 54,3 (217 kişi) oranıyla ‘işyerinden alınan maaş’ olduğu cevabını vermiştir. İş yerinden alınan maaşla geçinenleri, %20,8 (83 kişi) oranıyla emeklilik geliriyle, %15,5 (62 kişi) oranıyla da kendi işyeri geliriyle geçinenler izlemektedir.

Tablo 74: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Temel Geçim Kaynakları

Geçim Kaynağı	Sayı	Yüzdesi (%)
İşyerinden alınan maaş	217	54,3
Başkasının hesabına çalışma karşılığı maaş, ücret, yevmiye	5	1,3
Kendi işyeri gelirim	62	15,5
Kendi tarla veya hayvanlardan elde ettiğim gelir	2	0,5
Devlet veya eş dosttan alınan yardım	10	2,5

Kira geliri	5	1,3
Emeklilik geliri	83	20,8
Diğer	16	4,0
Toplam	400	100.0

i. Ankete Katılanların Ortalama Hane Halkı Geliri

Altındağ ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “*Ortalama aylık toplam hanehalkı geliriniz ne kadardır?*” sorusu kapsamında; katılımcıların gelir durumları göz önünde bulundurulduğunda, en yüksek dağılımın % 60,8 (243 kişi) oranıyla ‘1001-3000 TL’ aralığında geliri olanlara ait olduğu görülmektedir. Bunu %26,3 (105 kişi) oranıyla 3001-5000 TL aralığında geliri olanlar izlemektedir.

Tablo 75: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Ortalama Hane Halkı Geliri

Gelir Aralığı	Sayı	Yüzdesi (%)
0-1000 TL	30	7,5
1001-2000 TL	110	27,5
2001-3000 TL	133	33,3
3001-5000 TL	105	26,3
5001-10000 TL	21	5,3
10001 ve daha fazla	1	0,3
Toplam	400	100.0

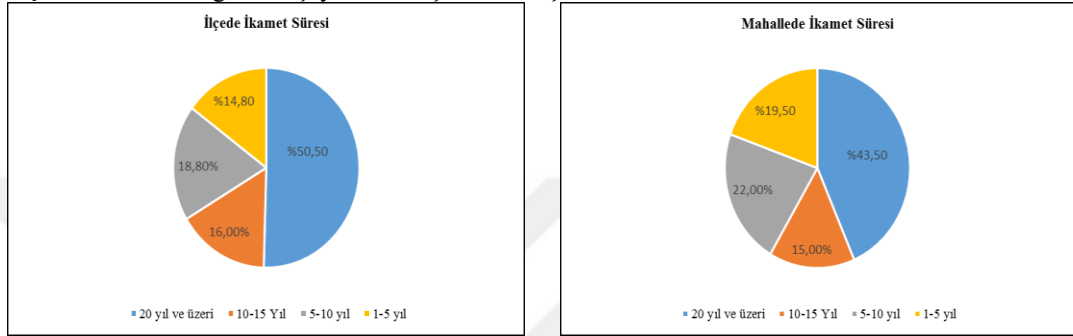
j. Ankete Katılan Kişilerin İlçede ve Yaşadıkları Mahallelerde İkamet

Etme (Oturma) Süreleri

Altındağ ilçesinde “*Kaç yıldır ilçenizde ve mahallenizde ikamet ediyorsunuz?*” sorusu kapsamında, katılımcıların ilçedeki ikamet durumları göz önünde bulundurulduğunda; katılımcıların % 50,5’inin (202 kişi) ‘20 yıl ve üzeri’ Altındağ ilçesinde ikamet ettikleri görülmektedir. Bunu % 16,0 (64 kişi) ile ‘10-15 Yıl’ ve % 18,8 (75 kişi) ile ‘5-10 Yıl’ cevapları izlemektedir. Ankete en az katılım % 14,8 (59 kişi) oranıyla ‘1-5 Yıl’dan bu yana Altındağ ilçesinde ikamet eden bireyler oluşturmaktadır.

Altındağ'da ankete katılanların oturdukları mahallelerinde ikamet durumları sorulduğunda en yüksek oranın % 43,5 ile (174 kişi) '20 yıl ve üzeri' olduğu görülmektedir. Bunu % 22,0 ile (88 kişi) '5-10 Yıl' ve % 19,5 ile (78 kişi) '1-5 Yıl' ikamet edenler takip etmektedir. Ankete en az katılım % 15,0 (60 kişi) oranıyla '10-15 Yıl'dan bu yana mahallelerinde ikamet eden bireyler oluşturmaktadır.

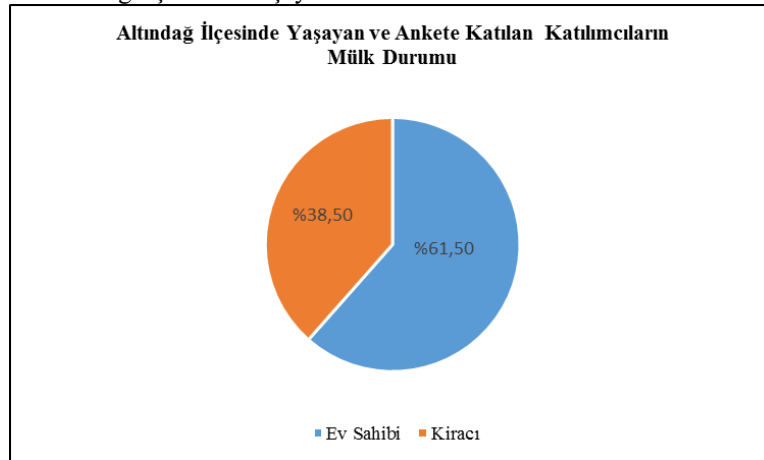
Şekil 51: Altındağ'da Yaşayanların İlçede ve Yaşadıkları Mahallelerinde İkamet Etme Süreleri

k. Ankete Katılan Kişilerin Mülk Durumu

Altındağ ilçesinde “*Şu anda oturduğunuz ev size mi ait yoksa kiracı mısınız?*” sorusu kapsamında, ankete katılanların, aşağıda Şekil-52’de de görüldüğü üzere % 61,5 (246 kişi) oran ile ‘ev sahibi’ ve % 38,5 (154 kişi) oran ile ‘kiracı’ olduğu görülmektedir.

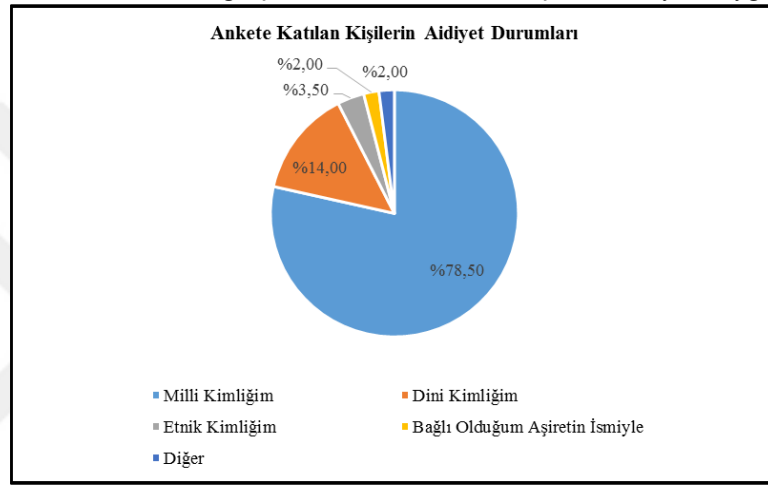
Şekil 52: Altındağ İlçesinde Yaşayan ve Ankete Katılan Katılımcıların Mülk Durumu

1. Ankete Katılan Kişilerin Aidiyet Duygusu

Altındağ ilçesinde “*Sen kimsin? Denildiğinde kendinizi nasıl tanımlarsınız*” sorusu kapsamında, ankete katılanların, % 78,5’i (314 kişi) kendilerini ‘milli kimliğimle’ tanımlarım cevabını verirken; % 14,0’ı (56 kişi) ‘dini kimliğimle’, %3,5 (14 kişi) ile ‘etnik kimliğimle’ cevabını vermişlerdir. Bunun yanı sıra eşit oranlarla %2,0 (8 kişi) ‘bağlı olduğum aşiretin ismiyle’ ve ‘diğer’ cevapları verilmiştir.

Şekil 53: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Kişilerin Aidiyet Duygusu

m. Ankete Katılan Ankete Katılan Kişilerin Siyasal İdeolojileri

Altındağ ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “*Kendinizi siyasi ideolojilerden hangisine bağlı hissediyorsunuz?*” sorusuna göre, katılımcıların, % 30’u (120 kişi) kendilerinin ‘Dindar’ ideolojiye yakın olduklarını belirtirken; %28,3’ü (117 kişi) ‘Milliyetçi’ olarak ideolojilerini tanımlamaktadır. Milliyetçi ideolojiyi, %19 (77 kişi) ile ‘Muhafazakâr’, %10,5 (42 kişi) ile ‘Atatürkçü’, %9 (36 kişi) ile ‘Demokrat’ cevabı izlemiştir. İdeolojik anlamda en az değere sahip olan %0,8 (4 kişi) oranıyla, kendisini laik ideolojiye bağlı olarak hissedenlerdir.

Tablo 76: Altındağ İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Siyasal İdeolojileri

İdeolojiler	Sayı	Top. İçindeki Yüzdesi (%)	Genel İçindeki Yüzdesi (%)*

Demokrat	36	% 9,0 (36/400)	% 8,7 (36/416)
Laik	4	% 0,8 (4/400)	% 0,8 (4/416)
Atatürkçü	42	% 10,5 (42/400)	% 10,09 (42/416)
İslamcı/ Dindar	120	% 30 (120/400)	% 28,84 (120/416)
Sosyalist/ Komünist	6	% 1,1 (6/400)	% 1,4 (6/416)
Milliyetçi	117	% 28,3 (117/400)	% 28,12 (117/416)
Liberal	6	% 1,1 (6/400)	% 1,4 (6/416)
Muhafazakâr	77	% 19,0 (77/400)	% 18,5 (77/416)
Diğer	8	% 2,0 (8/400)	% 1,9 (8/416)
Toplam	416	100.0	100.0

* Bu soruda birden çok seçenek işaretlenebilir. Bu nedenle N = 416 olmuştur. İlk Sütun (%) N = 400 kişi içindeki yüzdeyi göstermektedir. İkinci Sütun (%) N = 416 içindeki yüzdeyi göstermektedir.

1. Yenimahalle İlçesinde Seçmenlerin Demografik Özelliklerine İlişkin

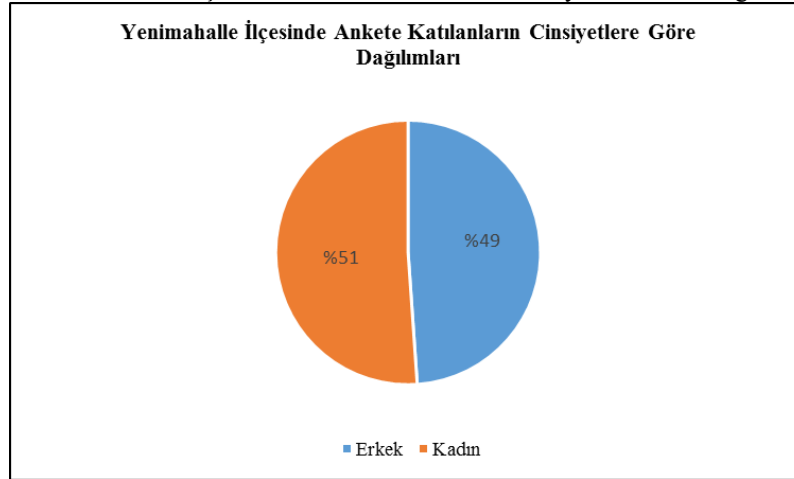
Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde Altındağ ilçesinin ardından Yenimahalle ilçesinde yapılan anket formunda yer alan ilk bölümdeki katılımcılara ait 13 demografik soru için frekans dağılım tabloları oluşturulup yorumlanmıştır.

a. Cinsiyet

Yenimahalle ilçesinde (701 kişiyle yapılan yüz yüze görüşmede), aşağıda Şekil-54'te görüldüğü gibi, ankete katılanların % 51,1'inin (358 kişi) 'kadın' ve % 48,9'unun (343 kişi) 'erkek' olduğu görülmektedir.

Şekil 54: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları

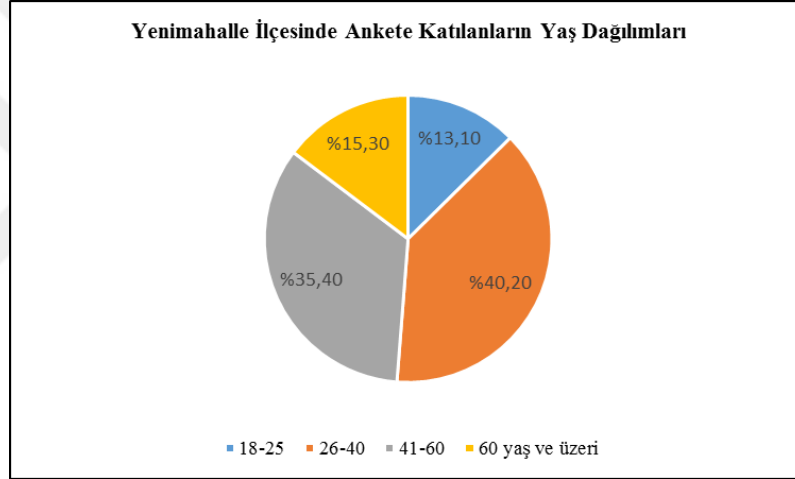
Altındağ ilçesine göre Yenimahalle'de ankete katılan katılımcıların cinsiyet dağılımları farklılaşmaktadır. Altındağ'da ankete katılanlardan erkek oranı, kadınların

oranına göre daha yüksektir. Yenimahalle’de ise ankette kadınların oranları, erkeklerin oranlarından yüksektir.

b. Yaş Dağılımı

Yenimahalle ilçesinde ankete katılanların yaş dağılımları göz önünde bulundurulduğunda en yüksek oranın % 40, 2 (282 kişi) ile ‘26-40’ yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bunu % 35,4 (248 kişi) oranıyla ‘41-60 Yaş’ ve % 13,1 (92 kişi) oranıyla ‘18-25 yaş’ aralığında olanlar izlemektedir. Ankete en az katılım % 15,3 (79 kişi) oranıyla ‘60 yaş ve üzeri’ bireylerden oluşmaktadır.

Şekil 55: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Cinsiyetlere Göre Dağılımları

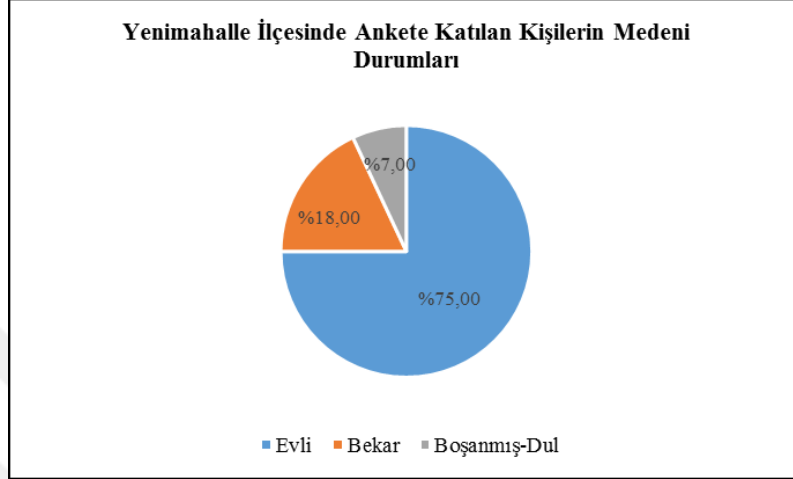
Yenimahalle ve Altındağ ilçelerinde ankete katılanların yaş dağılımları karşılaştırıldığında, .Altındağ’da en çok 41-60 yaş arası orta yaş grubunun, ankete daha büyük bir oranda katılımı gözlemlenirken; Yenimahalle’de 26-40 yaş arası grubun ankette diğer yaş gruplarına göre daha büyük bir oranda katılımı dikkatleri çekmektedir. Her iki ilçede de en az katılım 60 yaş ve üzeri’ bireylerden meydana gelmektedir.

c. Medeni Durum

Yenimahalle ilçesinde ankete katılanların medeni durumları göz önünde bulundurulduğunda, Altındağ ilçesinde olduğu gibi evli oranının, bekâr, dul-boşanmış

oranlarından yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 75,0'ı (526 kişi) 'evli' iken; 'bekâr' olan katılımcıların oranı % 18 (126 kişi), 'dul-boşanmış' olanların oranı % 7,0'de (49 kişi) kalmaktadır.

Şekil 56: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

d. Eğitim Durumu

Yenimahalle ilçesinde ankete katılanların eğitim durumlarına bakıldığında, aşağıda Tablo-77'de de görüldüğü üzere, katılımcıların en yüksek oranda eğitim durumlarının 'lise' mezunu olduğu görülmektedir (%33,81 (237 kişi). Yenimahalle'de lise mezunlarını % 25,96 (182 kişi) oranla 'üniversite' mezunları izlerken; üniversite mezunlarını da %17,4 (122 kişi) oranla 'ortaokul' ve %13,4 (94 kişi) oranla 'ilkokul' mezunları izlemektedir.

Tablo 77: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılanların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzdesi (%)
Okur Yazar Değil	8	%1,14
İlkokul	94	%13,41
Ortaokul	122	%17,40
Lise	237	%33,81
Üniversite	182	%25,96
Lisansüstü	58	%8,27
Toplam	701	100.0

e. Memleket

Yenimahalle ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “*Aslen nerelisiniz?*” sorusuna göre, aşağıda Tablo-78’de de görüldüğü üzere, ankete katılanların memleketlerinin %32,1’i (225 kişi) Ankara, Konya ve Karaman, %16,8’i (118 kişi) Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas ve Yozgat illerini kapsayan ‘Orta Anadolu Bölgesi’ndendir. Orta Anadolu Bölgesi’ni, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya illerinin yer aldığı ‘Batı Karadeniz’ izlemektedir. Katılımcıların %2,0 oranıyla en az ‘İstanbul Bölgesi’ cevabı verdikleri görülmektedir. Görüldüğü üzere Yenimahalle ilçesi ile Altındağ ilçesinde ankete katılanlardan aslen ait oldukları bölgelerin sıralaması birbirlerine benzemektedir.

Tablo 78: Yenimahalle Yaşıyorsunuz, Aslen Nerelisiniz? (İBBS Düzey 1 Bölgelerine göre)

Bölgeler	Sayı	Yüzdesi (%)
İstanbul Bölgesi	14	%2,0
Batı Marmara Bölgesi	22	%3,1
Ege Bölgesi	28	%4,0
Doğu Marmara Bölgesi	40	%5,7
Batı Anadolu Bölgesi	225	%32,1
Akdeniz Bölgesi	26	%3,7
Orta Anadolu Bölgesi	118	%16,8
Batı Karadeniz Bölgesi	91	%13,0
Doğu Karadeniz Bölgesi	41	%5,8
Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi	42	%6,0
Ortadoğu Anadolu Bölgesi	28	%4,0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	26	%3,7
Toplam	701	100.0

f. Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Yenimahalle ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “*Hanenizde siz de dahil olmak üzere toplam kaç kişi yaşıyor?*” sorusuna en yüksek oranla Altındağ ilçesinde olduğu gibi % 33,5 (235kişi) oranla ‘4 kişi’ cevabı verilmiştir. Hanede 3 kişiyle yaşayanların oranı ise % 30,2 (212 kişi) olarak tespit edilmiştir. Hanede 5 kişi ve üzerinde yaşayanların oranının ise % 18,3 (129 kişi) olduğu görülmektedir.

Tablo 79: Yenimahalle İlçesinde Hanede Yaşayan Kişi Sayısı

Kişi Sayısı	Sayı	Yüzdesi (%)	Kişi Sayısı	Sayı	Yüzdesi (%)
1 Kişi	23	3,3	6 Kişi	25	3,6
2 Kişi	101	14,4	7 Kişi	15	2,1
3 Kişi	212	30,2	8 Kişi	5	0,7
4 Kişi	235	33,5	9 Kişi	1	0,1
5 Kişi	82	11,7	15 Kişi	1	0,1
Toplam				701	100.0

g. Ankete Katılanların Çalışma Durumları

Anket kapsamında katılımcılara çalışma durumları sorulduğunda Altındağ ilçesindeki katılımcıların aksine Tablo-80’de de görüldüğü üzere Yenimahalle ilçesinde ankete katılan katılımcıların %18,69’unun (131 kişi) ‘esnaf-zanaatkâr’ olduğu görülmektedir. Bunu %16,26 (114 kişi) ile ‘yükseköğrenimli serbest meslek sahipleri, %12,84 (90 kişi) oranla ‘özel sektörde çalışan işçiler’ izlemektedir. İşsiz olduğunu belirtenlerin oranı ise %3,42’dir (24 kişi).

Tablo 80: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Çalışma Durumu

Çalışma Durumu	Sayı	Yüzdesi (%)	Çalışma Durumu	Sayı	Yüzdesi (%)
Özel sektörde işçi	90	12,84	Ev hanımı / ev kızı	23	3,28
Bir kamu kuruluşunda işçi	21	3,0	Ordu mensubu	8	1,14
Esnaf / küçük tüccar	60	8,56	Esnaf - Zanaatkâr	131	18,69
Büyük tüccar / sanayici	10	1,43	Serbest (pazarcı, işportacı, inşaatçı)	19	2,71
Yükseköğrenimli serbest meslek sahibi	114	16,26	İşsiz	24	3,42
Özel sektörde yönetici, uzman	23	3,28	Emekli	98	13,98
Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman	19	2,71	Öğrenci	49	6,99
Devlet memuru	12	1,71			
Çiftçi	3	0,43	Toplam	701	100.0

h. Ankete Katılanların Temel Geçim Kaynakları

Yenimahalle ilçesinde anket kapsamında geliştirilen “*Hanenizin temel gelir kaynağı nedir?*” sorusuna, ankete katılanların % 34,1’inin (239 kişi) temel geçim

kaynağının ‘işyerinden alınan maaş’ olduğu görülmektedir. Bunu %15,5 (109 kişi) oranla temel geçim kaynakları ‘işyeri geliri’ olduğunu belirtenler takip ederken; işyeri geliri ile geçinenleri %15,3 (107 kişi) oranla emeklilik geliri ile geçinenler izlemektedir. Son olarak ankette %32,4’ünün (227 kişi) temel geçim kaynakları, aile yardımı, birikimler gibi diğer faktörlerden meydana gelen bireyler oluşturmaktadır.

Tablo 81: Yenimahalle’de Ankete Katılan Katılımcıların Temel Geçim Kaynakları

Geçim Kaynağı	Sayı	Yüzdesi (%)
İşyerinden alınan maaş	239	34,1
Başkasının hesabına çalışma karşılığı maaş, ücret, yevmiye	1	0,1
Kendi işyeri gelirim	109	15,5
Kendi tarla veya hayvanlardan elde ettiğim gelir	1	0,1
Devlet veya eş dosttan alınan yardım	11	1,6
Kira geliri	6	0,9
Emeklilik geliri	107	15,3
Diğer	227	32,4
Toplam	701	100.0

i. Ankete Katılanların Ortalama Hane Halkı Geliri

Yenimahalle ilçesinde “*Ortalama aylık toplam hanehalkı geliriniz ne kadardır?*” sorusu kapsamında; katılımcıların gelir durumları göz önünde bulundurulduğunda, en yüksek dağılımın % 39,7 (278 kişi) oranıyla “3001-5000 TL” aralığında geliri olanlara ait olduğu görülmektedir. Hatırlanacağı üzere Altındağ’da bu oran %26,3 oranındadır. Diğer gelir aralıklarına göre Altındağ’da ankete katılanlar, Yenimahalle kadar üst düzeyde bir gelir durumuna sahip değildirler. Yenimahalle’de “3001-5000 TL” aralığında geliri olanları, %31,8 oran (223 kişi) oranıyla 2001-3000 TL aralığında geliri olanlar takip etmektedir.

Tablo 82: Yenimahalle’de Ankete Katılan Katılımcıların Ortalama Hane Halkı Geliri

0-1000 TL	7	1,0
1001-2000 TL	74	10,6
2001-3000 TL	223	31,8
3001-5000 TL	278	39,7
5001-10000 TL	103	14,7
10001 ve daha fazla	16	2,3
Toplam	701	100.0

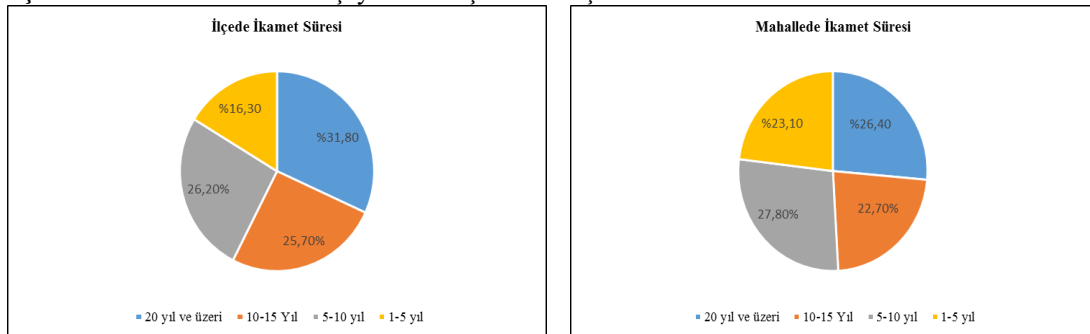
j. Ankete Katılan Kişilerin İlçede ve Yaşadıkları Mahallelerde İkamet

Etme (Oturma) Süreleri

Yenimahalle ilçesinde “Kaç yıldır ilçenizde ve mahallenizde ikamet ediyorsunuz?” sorusu kapsamında, katılımcıların ilçedeki oturma yılları göz önünde bulundurulduğunda; ankete katılanların % 31,8’inin (223 kişi) ‘20 yıl ve üzeri’ Yenimahalle ilçesinde ikamet ettikleri görülmektedir. Bunu % 26,2 (184 kişi) oranıyla ‘5-10 yıl’ ve % 25,7 (180 kişi) oranıyla ‘10-15 yıl’ cevapları takip etmektedir. Ankete en az katılım % 16,3 (114 kişi) oranıyla ‘1-5 yıl’ oturan bireylerden meydana gelmektedir. Görüldüğü üzere Yenimahalle ilçesinde oturma sürelerinin oransal dağılımı, Altındağ ilçesinde ikamet etme oranları ile benzerlik taşımaktadır.

Yenimahalle ilçesinde ankete katılanların oturdukları mahallelerinde oturma yılları göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların % 27,8’inin (195 kişi) ‘5-10’ yıldır, mahallelerinde oturdukları görülmektedir. Bunu % 26,4 gibi yakın bir oranla (185 kişi) ‘20 yıl ve üzeri’ ve % 23,1 (162 kişi) oranla ‘1-5 yıl’ oturanlar takip etmektedir. Ankete en az katılım % 22,7 (159 kişi) oranıyla ‘10-15 yıl’ oturan bireylerden meydana gelmektedir.

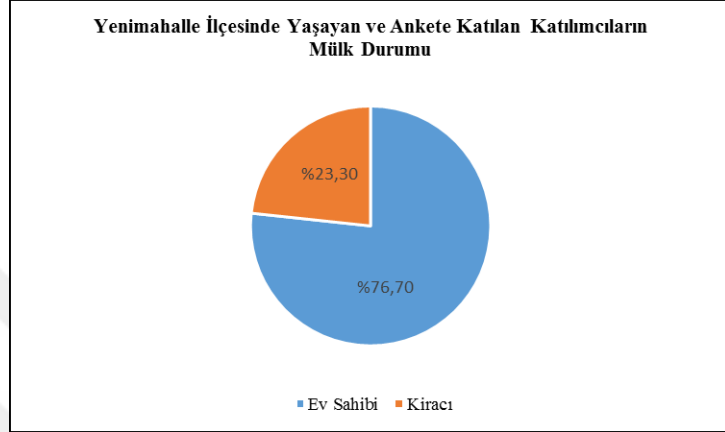
Şekil 57: Yenimahalle’de Yaşayanların İlçede ve Yaşadıkları Mahallelerinde İkamet Etme Süreleri

k. Ankete Katılan Kişilerin Mülk Durumu

Yenimahalle ilçesinde “*Şu anda oturduğunuz ev size mi ait yoksa kiracı mısınız?*” sorusu kapsamında, ankete katılanların aşağıda Şekil-58’de de görüldüğü üzere % 76,7’sinin (538 kişi) ‘ev sahibi’ ve % 23,3’ünün (163 kişi) de ‘kiracı’ olduğu görülmektedir.

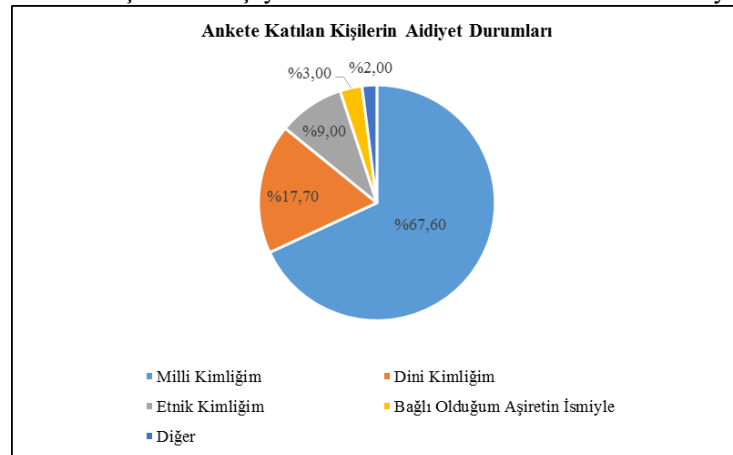
Şekil 58: Yenimahalle İlçesinde Yaşayan ve Ankete Katılan Katılımcıların Mülk Durumu

I. Ankete Katılan Kişilerin Aidiyet Duygusu

Yenimahalle ilçesinde “*Sen kimsin? Denildiğinde kendinizi nasıl tanımlarsınız*” sorusu kapsamında, ankete katılanların, % 67,6’sı (474 kişi) kendilerini ‘milli kimliğimle’ tanımlarım cevabını verirken; % 17,7’si (124 kişi) ‘dini kimliğimle’, %9’u ‘etnik kimliğimle’ cevabını vermişlerdir. Bunun yanı sıra eşit oranlarla %3,0 (8 kişi) ‘bağlı olduğum aşiretin ismiyle’ ve ‘Diğer’ cevaplarını vermişlerdir.

Şekil 59: Yenimahalle İlçesinde Yaşayan ve Ankete Katılan Katılımcıların Aidiyet Duygusu

m. Ankete Katılan Ankete Katılan Kişilerin Siyasal İdeolojileri

Yenimahalle ilçesinde “Kendinizi siyasal ideolojilerden hangisine bağlı hissediyorsunuz?” sorusu kapsamında, ankete katılanların, % 46’sı (325 kişi) kendilerini ‘Atatürkçü’ ideolojiye yakın olduklarını belirtirken; %36,6’sı (257 kişi) ‘Milliyetçi’ olarak ideolojilerini tanımlamaktadırlar. Milliyetçi ideolojiyi, yakın bir oranla %34,6 (243 kişi) ile İslamcı/Dindar ideolojiyi benimseyenler izlemektedir. İslamcı/Dindar ideolojiyi, %19 (132 kişi) ile Muhafazakâr, %18 (126 kişi) ile demokrat ideoloji takip etmektedir. İdeolojik anlamda en az değere sahip olan %1 (13 kişi) oranıyla, kendisini liberal ideolojiye bağlı olarak hissedenlerdir.

Tablo 83: Yenimahalle İlçesinde Ankete Katılan Katılımcıların Siyasal İdeolojileri

İdeolojiler	Sayı	Top. İçindeki Yüzdesi (%)	Genel İçindeki Yüzdesi (%)*
Demokrat	126	% 18,0 (126/701)	% 10 (126/1217)
Laik	92	% 13 (92/701)	% 8 (92/1217)
Atatürkçü	325	% 46 (325/701)	% 27 (325/1217)
İslamcı/ Dindar	243	% 34,6 (243/701)	% 19,96 (34,6/1217)
Sosyalist/ Komünist	20	% 2,85 (20/701)	% 1,64 (20/1217)
Milliyetçi	257	% 36,6 (257/701)	% 21,11 (42/416)
Liberal	13	% 2 (13/701)	% 1 (13/1217)
Muhafazakâr	132	% 19,0 (132/701)	% 11 (132/1217)
Diğer	9	% 1 (9//701)	% 0,7 (9/1217)
Toplam	1217	100.0	100.0

* * Bu soruda birden çok seçenek işaretlenebilir. Bu nedenle N = 1217 olmuştur. İlk Sütun (%) N = 701 kişi içindeki yüzdeyi göstermektedir. İkinci Sütun (%) N = 1217 içindeki yüzdeyi göstermektedir

Görüldüğü üzere Yenimahalle ilçesi ideolojik anlamda Altındağ ilçesinden farklıdır. Altındağ’da ankete katılanlar en çok kendilerini İslamcı/Dindar ideolojiye ait olarak tanımlarken; Yenimahalle’de Atatürkçü ideoloji ön plana çıkmaktadır. Atatürkçü ideolojiyi ‘de yakın oranlarda Milliyetçi ideoloji takip etmektedir. Burada dikkat çeken en önemli nokta Atatürkçü ideoloji, Altındağ’da %9 oranlarda kalırken; Yenimahalle’de %46’lara ulaşmasıdır.

Sonuç olarak Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde ankete katılanların, cinsiyet, yaş dağılımı, eğitim, gelir ve çalışma durumu ve siyasal ideolojileri kapsayan sosyo-

demografik özellikleri birbirlerinden farklılaşmaktadır. Aidiyet durumu, mülk durumu, medeni durum gibi sosyo-demografik özelliklerinde de benzerlikler gözlemlenmektedir.

IV. Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde Alan Araştırmasının Bulguları

Anketler sonucunda seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen verilerin uygun istatistik teknikler kullanılarak analiz edilmesi, araştırmanın en önemli kısmını oluşturmaktadır. Araştırmanın bu bölümünde, alt amaçlar ve alt amaçların test edilmesine ilişkin istatistiksel testler yer almaktadır. Alt amaçların incelenmesi faktörler düzeyinde yapılan karşılaştırmaları içermektedir.

A. Altındağ İlçesinde Seçmenlerin Siyasal Tercihlerini Etkileyen Bulgular

Altındağ ilçesinde demografik değişkenlere ilişkin genel verilerin toplanmasının ardından, çalışmanın bu bölümünde önce Altındağ ilçesinde yapılan anket formunun ikinci bölümünde, katılımcılara en son yapılan 1 Kasım 2015 genel seçimleri ile 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde (ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri) oy verme davranışlarının farklılaşıp farklılaşmadığı sorulmuştur. Yerel seçim ve genel seçimlerde oy verme davranışının farklılaşıp farklılaşmadığının tespitinin yapılmasının ardından, ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin kararında etkili olan faktörler; ‘belediye hizmeti’, ‘parti faktörü’ ve ‘belediye başkan adayı’ kapsamında sorgulanmış ve her bir soru kendi içerisinde tartışılmış, değerlendirilmiştir. Seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan, belediye hizmeti, parti tercihi ve belediye başkan adayı ve bunlara ilişkin alt değişkenlere ilişkin her bir ifadeye verilen cevaplar toplanarak; maddelerin aritmetik ortalamaları frekans ve

yüzdeleri hesaplanmıştır. Böylece seçmen tercihlerini etkileyen faktörlerin, seçmenler üzerinde ne derece etkili oldukları hesaplanmaya çalışılmıştır.

- “En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?”

Altındağ ilçesinde ankete katılan 400 katılımcıya, seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak, yerel (ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı) ve genel seçimlerde benzer seçmen davranışı sergileyip sergilemediklerini tespit etmek amacıyla bu bölümde 1 soru sorulmuştur. Bu sorunun temel amacı, en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde seçmen kararının farklılaşıp farklılaşmadığının tespit edilmesine yöneliktir. Bu kapsamda ankette, “en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?” sorusu sorulmuştur.

Altındağ ilçesinde ankete katılanların bu soruya verdikleri cevaplar dikkate alındığında, katılımcıların % 92,8’inin (371 kişi) en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiyi desteklediklerini belirten ‘evet’ cevabı verdiği görülmüştür. Ankete katılanların %7’si (28 kişi), en son yapılan genel seçim ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde aynı partiyi desteklemediklerini belirten ‘hayır’ cevabı verirken; sadece 1 kişi ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanıp, genel seçimlerde oy kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo 84: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Evet	371	92,8
Hayır	28	7,0
İlçe belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, genel seçimde oy kullanmadım	1	0,3
Toplam	400	100.0

Altındağ'da ankete katılanların cinsiyete göre dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, kadınların %96,6'sı, erkeklerin ise %90,8'i ilçe belediye başkanlığı seçimi ve genel seçimde aynı partiyi desteklediklerini belirtmişlerdir. Aynı partiyi desteklemediklerini belirtenlerin ise 24'ü erkek (%8,8), 4'ü (%3,1) kadındır. Bu tabloya göre Altındağ ilçesinde en son yapılan genel seçimler ile ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği ve seçmenin her iki seçimde de parti bağlamında benzer yönde karar aldığı görülmektedir.

Genel seçimler ile ilçe belediye başkanlığı seçimlerinin parti bağlamında durum tespitinin yapılmasının ardından; birinci soruya evet ve hayır cevabı veren katılımcılara, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında etkili olan faktörlere yönelik alt kırılım soruları sorulmuştur. Bu sorulardan ilki, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini belirten %92,8 oranındaki çoğunluğa yöneltilmiştir. Çoğunluğa, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle aynı kararı almalarında; i) ilçe belediyesi tarafından sunulan belediye hizmeti, ii) parti ve iii) belediye başkan adayı faktörlerinden hangilerinin oy verme kararlarında etkisi olduğu sorulmuş ve verilen cevaplara göre katılımcıların bu faktörlerin ilgili alt değişkenlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

- *“En son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda i) belediye hizmetlerinin sunulması, ii) parti, iii) belediye başkan adayı faktörlerinin hangileri etkili olmuştur?”*

Altındağ ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan 371 katılımcının % 48,5'i (180 kişi), ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde 'parti' faktörünün oy verme kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Parti

faktörünü %42,6 (158 kişi) gibi bir oranla ‘belediye hizmetleri’ cevabı izlemektedir. Geri kalan %8,9 da (33 kişi) ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ‘ilçe belediye başkan adayı’nın oy verme kararlarında etkili olduğu cevabını vermiştir.

Tablo 85: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetleri	158	42.6
Parti	180	48.5
İlçe belediye başkan adayı	33	8.9
Toplam	371	100.0

Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan “**H4:** Belediye başkan adayına duyulan bağlılık ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır” hipotezini doğrulamamaktadır. Çünkü Tablo-85’te de görüldüğü gibi, Altındağ’da ilçe belediye başkanlığı seçiminde, parti, diğer faktörlere göre seçmenin kararında daha çok etkili olan faktördür.

Çalışmanın genel konusunu oluşturan belediye hizmeti ve seçmen davranış ilişkisinin sorgulanması bağlamında; ilçe belediyesi ile genel seçimlerde bu 3 faktörü göz önünde bulundurarak oy verdiğini açıklayan katılımcıların, genel demografik özellikleri aşağıda Tablo-86’da gösterilmiştir.

Tablo-86: İlçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermenizle belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Altındağ)

Demografik Özellikler	Belediye Hizmetlerinin Sunulması	Parti	Başkan Adayına Duyulan Yakınlık	Toplam	χ^2 / Π
Cinsiyete Göre Dağılım					
Kadın	52	62	10	124	0,247
Erkek	106	118	23	247	
Yaş Gruplarına Göre Dağılım					
18 - 25 Yaş arası	35	44	3	82	7,250 (0,298)
26 - 40 Yaş arası	46	46	11	103	
41 - 60 Yaş arası	48	67	12	127	
60 Yaş ve Üzeri	29	23	7	59	
Eğitim Durumlarına Göre Dağılım					
Okur-yazar ve okuma yazma bilmeyen	3	5	1	9	1,387 (0,967)
İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	56	69	13	138	
Lise Mezunu (Orta Eğitimli)	39	46	9	94	

Yüksekokul-Fakülte-Lisansüstü-Doktora (Yüksek Eğitimli)	60	60	10	130	
Çalışma Durumlarına Göre Dağılım					
Özel sektörde işçi	34	30	8	72	30,770 (0,327)
Bir kamu kuruluşunda işçi	4	10	2	16	
Esnaf/küçük tüccar	12	19	4	35	
Büyük tüccar/sanayici	2	1	-	3	
Yükseköğrenimli serbest meslek	-	2	1	3	
Özel sektörde yönetici, uzman	2	3	-	5	
Devlet Memuru	20	12		32	
Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman	4	-	1	5	
Ev hanımı/ev kızı	19	25	5	49	
Ordu mensubu	-	2	-	2	
Esnaf-Zanaatkâr	1	7	-	8	
Serbest(pazarcı, işportacı, inşaatçı)	10	10	2	22	
İşsiz	5	7	1	13	
Emekli	24	26	7	57	
Öğrenci	21	26	2	49	
Gelir Durumlarına Göre Dağılım					
0 - 1000 TL	9	16	3	28	20,371 (0,026)
1001 - 2000 TL	38	51	13	102	
2001 - 3000 TL	62	53	8	123	
3001 - 5000 TL	33	56	8	97	
5001 - 10000 TL	15	4	1	20	
10001 ve daha fazla	1	-	-	1	
Siyasal İdeolojilerine Göre Dağılım					
Demokrat	16	9	5	30	5,408
Dindar/İslamcı	45	56	15	116	4,463
Laik	1	2	1	4	1,475
Sosyalist	0	3	3	6	14,185
Milliyetçi	45	56	5	106	3,482
Liberal	4	-	1	5	4,827
Atatürkçü	8	15	2	25	1,458
Muhafazakâr	33	38	6	77	0,148
Diğer	5	2	-	7	2,613

Tablo-86'ya göre 'belediye hizmetleri' faktörüne bağlı olarak, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların %32,91'i (52 kişi) kadınlardan, %67,09'u (106 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş dağılımları açısından belediye hizmetlerini tercih ettiklerini belirtenlerin büyük çoğunluğunu % 30,38 (48 kişi) oran ile 41-60 yaş arası katılımcılar oluşturmaktadır. Belediye hizmetlerini en az tercih edenler ise %18,35 (29 kişi) oran ile 60 yaş üstü bireylerden oluşmaktadır. Belediye hizmeti faktörünü göz önünde bulundurarak ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanan seçmenlerin %62,66'sı (99 kişi) en az

lise mezunlarından oluşmaktadır. Bunun %37,97'si (60 kişi), üniversite ve lisansüstü mezunu olan yüksek eğitimli kişilerden meydana gelmektedir. Belediye hizmeti cevabı verenlerin çalışma durumlarına göre %21,52'sini özel sektörde çalışan işçiler oluştururken; onu %15,19 oran ile emekliler izlemektedir. Yine belediye hizmeti faktörünü göz önünde bulundurarak ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullananların, gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, en büyük oran %39,24 ile (62 kişi) gelir durumu, aylık 2001-3000 TL arasında olan katılımcılardır. Son olarak belediye hizmetine oy verenlerin ideolojik görüşleri ele alındığında en büyük oranın eşit bir şekilde %27,78 ile (45'er kişi) Dindar/İslamcı ve Milliyetçi ideolojiye sahip katılımcılar arasında paylaşıldığı görülmektedir. Bunu %20,37 oran ile (33 kişi) Muhafazakâr ideolojiyi benimsediklerini belirtenler izlemektedirler.

Kadınların %34,44'ü (62 kişi), erkeklerin ise %65,56'sı (118 kişi), 'parti' faktörünü göz önünde bulundurarak, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Yaş dağılımları açısından parti faktörünü tercih ettiklerini belirtenlerin büyük çoğunluğunu % 37,22 (67 kişi) oran ile 41-60 yaş arası katılımcılar oluşturmaktadır. Bunu %25,56 oran ile 26-40 yaş arası bireyler izlemektedir. Belediye hizmet tercihinin yapanlardan farklı olarak parti tercihinin yapanların eğitim düzeyleri açısından büyük çoğunluğu %38,33 (69 kişi) oran ile ilkokul mezunlarından oluşmaktadır. Belediye hizmetlerinde olduğu gibi parti tercihinin yapanların da çalışma durumlarına göre %16,67'sini (30 kişi) özel sektörde çalışan işçiler oluşturmaktadır. Parti tercihinin göre oy verenlerin gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, en büyük oran %31,11 ile (56 kişi) gelir durumu aylık 3001-5000 TL arasında olan katılımcılardır. Bu yönüyle belediye hizmetlerini tercih edenlerden ayrılmaktadır. İdeolojik açıdan da tıpkı belediye hizmetlerinde olduğu gibi

parti tercihini yapanların da en büyük oranını eşit bir şekilde %29,95 ile (56'şar kişi) Dindar/İslamcı ve Milliyetçi ideoloji arasında paylaşıldığı görülmektedir.

Yalnızca 33 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Oransal olarak düşük bir değere sahip olan belediye başkan aday faktörünü tercih eden seçmenlerin demografik özellikleri, Tablo-86'ya göre, parti tercihi yapanların cinsiyet, yaş, eğitim ve ideolojilerine ilişkin demografik özellikleri ile benzerlik taşımaktadır.

Sonuç olarak Tablo-85 ve Tablo-86'ya göre genel seçim ile ilçe belediye başkanlığı seçiminde aynı partiye oy verenlerin Altındağ'da daha çok parti faktörünü göz önünde bulundurarak oy tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Bu tercihi yapanlar daha çok eğitim düzeyi düşük, ancak belediye hizmeti ve aday faktörlerini tercih edenlere göre daha üst düzeyde gelir düzeyine sahip kesimlerden oluşmaktadır. Belediye hizmeti tercihini yapanlar da parti ve belediye başkan adayı tercihini yapanlara göre, eğitim düzeyi yüksek ve orta düzey bir gelir grubuna mensup katılımcılardır. Yapılan alan araştırmasına göre belediye başkan adayı diğer faktörlere göre daha düşük bir oranda kalmakta ve Altındağ'da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan aday imajı diğerlerine göre daha az ön plana çıkmaktadır.

- *“En son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur?”*

Altındağ'da en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde parti faktörü %48,5 oranla, belediye hizmeti ve aday faktörlerine göre seçmenin kararında daha belirleyici olan faktördür. Ankete katılanlardan, birinci tercih olarak ‘parti’ faktörü cevabını veren 180 kişiye, partiye ilişkin hangi görüşlerin ya da alt değişkenlerin oy verme

kararında daha çok etkili olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplara göre, aşağıda Tablo-87 geliştirilmiştir.

Tablo 87: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Altındağ)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Parti ideolojisi	8	4,6	5	2,9	27	15,5	43	24,7	91	52,3	174
Partiye olan derin bağlılığım	8	4,5	7	3,9	35	19,6	26	14,5	103	57,5	179
Partinin iktidar partisi olması	52	29,7	6	3,4	21	12,0	24	13,7	72	41,1	175
Partinin muhalefet partisi olması	120	69,4	12	6,9	5	2,9	8	4,6	28	16,2	173
Partinin seçim vaatleri	13	7,3	8	4,5	31	17,5	35	19,8	90	50,8	177
Partinin dini değerlere önem vermesi	14	7,9	5	2,8	20	11,2	37	20,8	102	57,3	178
Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler	20	11,4	12	6,8	35	19,9	35	19,9	74	42,0	176
Parti lideri oy verme kararında etkilidir,	11	6,1	7	3,9	12	6,7	35	19,6	114	63,7	179
Rakip parti/partilere duyulan tepki	36	21,1	18	10,5	19	11,1	34	19,9	64	37,4	171
Partinin benimsediği ekonomik model	16	9,6	9	5,4	35	21,0	36	21,6	71	42,5	167
Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	82	50,0	14	8,5	23	14,0	17	10,4	28	17,1	164
Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	77	44,0	23	13,1	15	8,6	23	13,1	37	21,1	175
Partinin ailem tarafından destekleniyor olması	43	24,2	19	10,7	19	10,7	25	14,0	72	40,4	175
Partinin mitinglerinin kalabalık olması	85	48,6	21	12,0	13	7,4	16	9,1	40	22,9	175
Partinin medya tarafından destekleniyor olması	95	54,3	21	12,0	17	9,7	11	6,3	31	17,7	175
Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması	92	52,9	21	12,1	21	12,1	12	6,9	28	16,1	174
Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	23	13,1	2	1,1	12	6,9	29	16,6	109	62,3	175
Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	16	8,9	2	1,1	20	11,2	33	18,4	108	60,3	179

Altındağ'daki katılımcıların % 83,2'si (149 kişi), ilçe belediye başkanlığı seçiminde 'parti lideri' alt değişkenine, (oy verme kararında etkili olduğunu belirten) '*katılıyorum*'⁷⁹² cevabı vermiştir. Bunu, % 78,9 (141 kişi) oran ile 'partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam' cevabı izlemektedir. Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam cevabını, % 78,7 (139 kişi) oran ile 'partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam' yanıtı takip etmektedir. Partiye ilişkin bu alt faktörleri, i) % 78,1 (138 kişi) oran ile 'partinin dini değerlere önem vermesi', ii) % 77,0 (134 kişi) oran ile 'parti ideolojisi', iii) % 72,0 (129 kişi) oran ile 'partiye olan derin bağlılığım' cevapları izlemektedir. Seçmenlerin bu alt değişkenlere '*katılıyorum*' cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle seçmenlerin ilçe belediye başkanlığı seçimlerindeki oy verme kararlarında, partiye ilişkin bu faktörlerin etkili olduğu dikkatleri çekmektedir. Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, "**H₃**: Partiye veya onun liderine duyulan bağlılık ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır" hipotezini doğrulamaktadır. Çünkü Tablo-87'de de görüldüğü gibi, Altındağ'da ilçe belediye başkanlığı seçiminde, parti lideri alt değişkeni, seçmenin kararında en etkili değişkendir.

Altındağ ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verilmesinde etkili olan parti faktörünü ile demografik değişkenler arasında Ki – Kare (χ^2) ilişki analizi yapılmıştır. Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda, Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük ise; H_1 hipotezi, bir başka ifadeyle "değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki vardır" sonucu kabul

⁷⁹² Katılıyorum cevabı, "tam katılıyorum" ve "çok katılıyorum" cevaplarının genel toplamından oluşmaktadır.

edilmiş ve değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlılık Düzeyi (P) > Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden büyük ise H_0 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki yoktur sonucuna ulaşılmıştır. Altındağ ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiği partiye oy vermiş olan katılımcıların bu kararı almasında ‘partinin iktidar partisi’ ile cinsiyet değişkeni arasında Ki – Kare (χ^2) ilişki analizi yapılmıştır.

Tablo 88: Partinin iktidar partisi olması’ değişkeni ile ‘Cinsiyetiniz’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)

Partinin iktidar partisi olması		Cinsiyetiniz		Toplam
		Kadın	Erkek	
Katılmıyorum	Sayı	12	46	58
	Sütun (%)’si	20	40	33,1
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	6	15	21
	Sütun (%)’si	10	13	12
Katılıyorum	Sayı	42	54	96
	Sütun (%)’si	70	47	54,9
Toplam	Sayı	60	115	175
	Sütun (%)’si	100	100	100

0 hücre (%0,0) beklenen değer 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değer 7.20’dir.

Ki Kare (χ^2) = 8.880 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,012

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu için, H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle ‘cinsiyet’ ile ‘partinin iktidar partisi olması’ PÖ alt maddesi arasında istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyete göre vatandaşların ‘partinin iktidar partisi olması’ görüşüne verdikleri cevap dağılımları incelendiğinde; kadınların % 70,0’ı (42 kişi), erkeklerin ise % 47,0’si (54 kişi) partinin iktidar partisi olmasının, kendi oy kararlarında belirleyici olduğuna katıldığını beyan etmiştir.

Katılımcılardan, ‘partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam’ ve ‘partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’ cevabını verenlere anket kapsamında tekrar hangi hizmetler, partiyi tercih

etmenizde ön plana çıkar sorusu sorulmuş ve anket içerisinde belediye hizmetlerinin yer aldığı bölüme yönlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların %94,96'sı (132 kişi), 'park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri' ni, %92,08'i (128 kişi), 'belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetleri' gibi hizmetleri ön plana çıkarmıştır. Ancak hizmet cevabını verenlerin daha çok partinin iktidar partisi olmasından dolayı iyi hizmet sunacağına inanıldığını, göstermektedir. Bu sonuç araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, "**H₁₂**: Merkezi iktidarın mali desteğinden yararlanılarak, yerel düzeyde daha iyi hizmet sunulmasını sağlamak ile oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır" hipotezini doğrulamaktadır. Bir başka ifadeyle partinin iktidar partisi ve mali desteğe sahip olmasından kaynaklı, daha iyi hizmet sunulacağına inanılması ile seçmen davranışı arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu aynı zamanda partiye olan güven ve istikrarın devamını da işaret eden güvenlik isteğini yansıtmakta ve "**H₅**: Partiye duyulan "güvenlik isteği" ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır." hipotezini de doğrulamaktadır.

Parti özelliklerinden olan 'partinin muhalefet partisi olması' (%76,3-132 kişi), 'partinin medya tarafından destekleniyor olması' (%66,3-116 kişi), 'partinin mitinglerinin kalabalık olması' (%60,6-106 kişi), alt değişkenlerine katılımcıların oy kararını belirlemede '***katılmıyorum***'⁷⁹³ cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle bu alt faktör, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Partinin medya tarafından destekleniyor olması ve partinin mitinglerinin kalabalık olması sonuçları, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, "**H₁₁**: Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları

⁷⁹³ Katılmıyorum cevabı, "hiç katılmıyorum" ve "biraz katılmıyorum" cevaplarının genel toplamından oluşmaktadır.

ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır” hipotezini doğrulamamaktadır. Bu da siyasal pazarlama araçları ile seçmenin oy verme kararında doğrudan bir ilişki olmadığını göstermektedir.

Parti faktörüne ilişkin yanıtlar sonucunda, Altındağ ilçesinde sosyo-demografik kuram kapsamında partiyle özdeşleşme modelinin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde önemli bir yer tuttuğu görülmekte ve parti liderine olan derin güvenin seçmen tercihlerinde belirleyici olduğu dikkatleri çekmektedir. Bunun yanında seçmenin partinin iktidar partisi olması nedeniyle daha iyi hizmet sunacağına ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olması cevaplarıyla beraber çevre koruma ve sosyal yardım hizmetleri de ön plana çıkmaktadır. Ayrıca, siyasal pazarlama araçlarından olan kitle iletişim araçları, seçim kampanyaları ve mitinglerin seçmenin oy verme davranışında parti imajı kadar etkisi gözlemlenmemektedir.

- “En son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermeniz “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur?”

Parti faktörünün ardından, Altındağ’da en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verilen partiye oy verme kararında ikinci en büyük tercih olarak ‘belediye hizmetleri’ faktörü cevabını veren 158 kişiye, oy verme kararlarında etkili olan hizmet alanlarının alt değişkenleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre aşağıda Tablo-89 geliştirilmiştir.

Tablo 89: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermeniz “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Altındağ)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri	7	4,5	5	3,2	39	25,0	43	27,6	62	39,7	156

Çöp (atık) toplama hizmetleri	4	2,6	7	4,5	39	25,0	34	21,8	72	46,2	156
Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs),	2	1,3	4	2,6	33	21,2	43	27,6	74	47,4	156
Işıklandırma hizmetleri	1	0,6	7	4,4	35	22,2	45	28,5	70	44,3	158
Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri	1	0,6	2	1,3	35	22,4	35	22,4	83	53,2	156
İmar / iskân / ruhsatlandırma hizmetleri	6	4,8	23	18,5	27	21,8	33	26,6	35	28,2	124
Defin hizmetleri	5	4,3	18	15,4	24	20,5	25	21,4	45	38,5	117
Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri	10	7,5	11	8,2	25	18,7	40	29,9	48	35,8	134
Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs)	6	4,7	6	4,7	20	15,5	32	24,8	65	50,4	129
Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler	7	4,9	9	6,3	22	15,4	42	29,4	63	44,1	143
Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi	10	6,8	10	6,8	28	18,9	38	25,7	62	41,9	148

*Her soruda 'Fikrim Yok' cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Altındağ'da belediye hizmeti yanıtını veren 158 kişinin % 75,6'sı (118 kişi)

Altındağ ilçe belediyesi tarafından sunulan 'park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri' ne '***katılıyorum***' cevabı verdiği görülmüştür. Bir başka ifadeyle 118 kişi, Altındağ İlçe Belediyesi tarafından sunulan park bahçe ve yeşil alan hizmetlerinin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kararlarını belirlemede etkili olduğunu vurgulamıştır. Park bahçe hizmetlerini, i) %75,2 (129 kişi) oran ile 'engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları' (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs)', ii) % 75,0 (117 kişi) oran ile 'temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs)', iii) %72,8 (115 kişi) oran ile 'ışıklandırma hizmetleri', iv) %68,0 (106 kişi) oran ile 'çöp, atık toplama hizmetleri', v) %67,6 (106 kişi) oran ile 'büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi', vi) %67,3 (105 kişi) oran ile 'yol/kaldırım yapım, bakım

ve onarım hizmetleri’ ve vii) %65,7 (88 kişi) oran ile ‘gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri’ takip etmektedir. Bu hizmet alanlarına, katılımcılar tarafından en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde **‘katılıyorum’** cevabı verilmiştir. % 23,3 (29 kişi) oranı ile ‘imar, iskân/ruhsatlandırma hizmetleri’ ve %19,7 (23 kişi) oran ile ‘defin hizmetleri’ de katılımcıların oy kararını belirlemede, **‘katılmıyorum’** cevabı verdikleri hizmet alanlarını oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle bu hizmet alanları, en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde seçmenin oy verme kararındaki etkisi en az olan hizmet alanlarıdır.

Altındağ ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde oy verdiği partiye oy vermiş olan katılımcıların bu kararı almasında belediye hizmetlerinin sunulmasında ortaya çıkan bazı hizmet alanları ile demografik değişkenler arasında Ki – Kare (χ^2) ilişki analizi yapılmıştır. İlçe belediye başkanlığı seçiminde seçmenin genel seçim ile aynı partiye oy vermesinde etkili olan hizmet alanlarından birisi ilçe belediyesi tarafından sunulan yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetidir. Buna göre aşağıda yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri ve cinsiyet değişkeni arasında Ki-kare ilişki analizi yapılmıştır.

Tablo 90: Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’ değişkeni ile ‘Cinsiyetiniz’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)

Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri		Cinsiyetiniz		Toplam
		Kadın	Erkek	
Katılmıyorum	Sayı	11	41	52
	Sütun (%)’si	8,9	16,9	14,2
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	22	60	82
	Sütun (%)’si	17,7	24,7	22,3
Katılıyorum	Sayı	91	142	233
	Sütun (%)’si	73,4	58,4	63,5
Toplam	Sayı	124	243	367
	Sütun (%)’si	100	100	100

0 hücre (%0,0) beklenen değer 5’den küçük değildir. Beklenen en küçük değer 17.57’dir.

Ki Kare (χ^2) = 8.375 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,015

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda, Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu görülmüş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle ‘cinsiyet’ ile ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’ BHÖ alt maddesi arasında istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyete göre vatandaşların ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’ görüşüne verdikleri cevap dağılımı incelendiğinde; kadınların % 73,4’ü (91 kişi), erkeklerin ise % 58,4’ü (142 kişi) ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetlerine’ katıldığını beyan etmiştir.

Yapılan diğer bir Ki-kare (χ^2) ilişki analizi, ‘ışıklandırma hizmetleri’ değişkeni ile ‘eğitim durumu’na ilişkindir.

Tablo 91: ‘Işıklıandırma’ değışkeni ile ‘Eğitim Durumu’ değışkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)

Işıklıandırma hizmetleri		Eğitim Durumu				Toplam
		Okur Yazar ve Altı	Düşük Eğitimliler	Orta Eğitimliler	Yüksek Eğitimliler	
Katılmıyorum	Sayı	1	8	8	19	36
	Sütun (%)’si	11,1	5,8	8,5	15,1	9,8
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	0	23	20	32	75
	Sütun (%)’si	0	16,7	21,3	25,4	20,4
Katılıyorum	Sayı	8	107	66	75	256
	Sütun (%)’si	88,9	77,5	70,2	59,5	69,8
Toplam	Sayı	9	138	94	126	367
	Sütun (%)’si	100	100	100	100	100

2 hücre (%16,7) beklenen değeri 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değeri 0.88’dir. Ki Kare (χ^2) = 13.922 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,031

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu görülmüş ve H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Böylelikle ‘eğitim durumu’ ile ‘ışıklandırma hizmetleri’ BHÖ alt maddesine göre istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumuna göre vatandaşların ‘ışıklandırma hizmetleri’ görüşüne verdikleri cevap dağılımı

incelendiğinde; okuryazar ve okuryazar olmayanların % 88,9'u (8 kişi), ilkokul ve ortaokul mezunlarının % 77,5'i (107 kişi), lise mezunu mezunlarının %70,2'si (66 kişi) ve yüksekokul veya fakülte mezunlarının % 59,5'i (75 kişi), 'ışıklandırma hizmetleri'ne katıldıklarını beyan etmiştir. Buna göre eğitim düzeyi ile ışııklandırma hizmetleri arasında ters bir orantı vardır. Eğitim düzeyi azaldıkça, ışııklandırma hizmetlerinin oy verme davranışındaki etkisi artmaktadır.

Yapılan diğer bir Ki-kare (χ^2) ilişki analizi 'gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı' gibi sosyal yardım değişkeni ile cinsiyete ilişkindir.

Tablo 92: 'Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri' değişkeni ile 'Cinsiyet' değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)

Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri		Cinsiyetiniz		Toplam
		Kadın	Erkek	
Katılmıyorum	Sayı	14	46	60
	Sütun (%)'si	12,7	21,4	18,5
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	14	40	54
	Sütun (%)'si	12,7	18,6	16,6
Katılıyorum	Sayı	82	129	211
	Sütun (%)'si	74,5	60	64,9
Toplam	Sayı	110	215	325
	Sütun (%)'si	100	100	100

0 hücre (%0,0) beklenen değer 5'den küçük değildir. En küçük beklenen değer 18.28'dir.

Ki Kare (χ^2) = 6.846 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,033

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu için, H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle cinsiyet ile gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri' BHÖ alt maddesi arasında istatistiksel olarak ilişki vardır, sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyete göre vatandaşların, 'gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetlerine' verdikleri cevap dağılımları incelendiğinde; kadınların % 74,5'i (82 kişi), erkeklerin ise % 60,0'ı (129 kişi), 'gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetlerine' katıldığını beyan etmiştir. Bu sonuçlara göre, Altındağ'da erkekler, kadınlara göre 'gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı

gibi sosyal yardım hizmetlerini’ oy verme kararlarında daha çok ön planda tutmaktadırlar.

Yapılan diğer bir Ki-kare (χ^2) ilişki analizi ‘İlçe Belediyesinin Ankara Büyükşehir Belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’ ve eğitim durumuna ilişkindir.

Tablo 93: Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’ değişkeni ile ‘Eğitim Durumunuz’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Altındağ)

Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi		Eğitim Durumunuz				Toplam
		Okur Yazar ve Altı	Düşük Eğitimliler	Orta Eğitimliler	Yüksek Eğitimliler	
Katılmıyorum	Sayı	2	21	11	34	68
	Sütun (%)’si	33,3	16,5	12,8	27,6	19,9
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	0	18	20	19	57
	Sütun (%)’si	0	14,2	23,3	15,4	16,7
Katılıyorum	Sayı	4	88	55	70	217
	Sütun (%)’si	66,7	69,3	64	56,9	63,5
Toplam	Sayı	6	127	86	123	342
	Sütun (%)’si	100	100	100	100	100

3 hücre (%25,0) beklenen değer 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değer 1,0’dır.

Ki Kare (χ^2) = 12.511 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,049

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu için, H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle ‘eğitim durumu’ ile ‘Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’ BHÖ alt maddesi arasında istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumuna göre, vatandaşların ‘Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’ görüşüne verdikleri cevapların dağılımları incelendiğinde; okuryazarların ve okuryazar olmayanların % 66,7’si (4 kişi), lise mezunu mezunlarının % 64,0’ı (55 kişi) ve lisans ve lisansüstü mezunlarının % 56,9’u (70 kişi), bu hizmete

katıldığı beyan edilmiştir. Bu sonuçlara göre, eğitim düzeyi ile kentsel dönüşüm hizmetleri arasında ters bir orantı vardır. Eğitim düzeyi düştükçe, kentsel dönüşüm hizmetlerinin oy verme davranışındaki etkisi artmaktadır.

Sonuç olarak Altındağ'da ilçe belediyesinin sunmuş olduğu hizmet alanlarından oy verme davranışını etkileyenler önem sırasına göre; i) park bahçe ve yeşil alan hizmetleri, ii) yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları ve iii) temizlik hizmetleri, iv) ışıklandırma hizmetleri, v) çöp, atık toplama hizmetleri, vi) büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi, vii) yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri ve viii) gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri, en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararında etkili olan hizmet alanlarının başında gelirken; defin ve imar, iskân/ruhsatlandırma hizmetleri, oy kararında en az etkili olan hizmet alanlarındandır.

- *“İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?”*

Altındağ'da ankete katılanlardan sadece 33 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklamışlardır. Her ne kadar belediye başkan adayına ilişkin faktör, diğer faktörlere göre oransal olarak düşük bir değere sahip olsa da, katılımcıların belediye başkan aday faktörüne ilişkin hangi alt değişkenlerden etkilendiğini ele almak önemlidir. Verilen cevaplara göre belediye başkan aday faktörüne ilişkin seçmen tercihlerinin yer aldığı alt değişkenlere yönelik aşağıda Tablo-94 geliştirilmiştir.

Tablo 94: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Altındağ)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs,)	5	15,2	-	-	5	15,2	2	6,1	21	63,6	33
Adayın dini değerlere önem vermesi / dini bütün olması	6	18,2	-	-	5	15,2	4	12,1	18	54,5	33
Adayın iktidar partisinden olması	13	40,6	2	6,3	2	6,3	2	6,3	13	40,6	32
Adayın muhalefet partisinden olması	21	67,7	-	-	3	9,7	1	3,2	6	19,4	31
Adayının memleketlim olması	27	84,4	-	-	1	3,1	2	6,3	2	6,3	32
Aday ile aynı mezhepten olmam	24	72,7	1	3	-	-	-	-	8	24,2	33
Adayın etnik kökeni	24	72,7	-	-	1	3	1	3	7	21,2	33
Adayın karizması	9	28,1	-	-	6	18,8	2	6,3	15	46,9	32
Adayın projeleri ve vaatleri	11	33,3	-	-	-	-	5	15,2	17	51,5	33
Adayın ekonomik vaatleri	4	12,5	1	3,1	8	25	5	15,6	14	43,8	32
Adayın önceki dönem/ dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması	2	6,1	2	6,1	2	6,1	4	12,1	23	69,7	33
Adayın ideolojisi	3	9,7	2	6,5	6	19,4	6	19,4	14	45,2	31
Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem	5	15,2	2	6,1	3	9,1	6	18,2	17	51,5	33
Adayın partisi	7	21,2	1	3	6	18,2	5	15,2	14	42,4	33
Adayın üyesi/mensubu olduğum dernek, vakıf, vb ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	15	51,7	3	10,3	1	3,4	2	6,9	8	27,6	29
Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	16	50	2	6,3	3	9,4	2	6,3	9	28,1	32
Adayın ailem tarafından destekleniyor olması	15	45,5	2	6,1	4	12,1	2	6,1	10	30,3	33
Adayın mitinglerinin kalabalık olması	20	60,6	5	15,2	-	-	3	9,1	5	15,2	33
Adayın medya tarafından destekleniyor olması	19	59,4	4	12,5	-	-	1	3,1	8	25	32
Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	1	3,1	-	-	6	18,8	9	28,1	16	50	32
Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	2	6,1	1	3	2	6,1	4	12,1	24	72,7	33

‘İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayı” ile ilgili hangi görüşleriniz etkili olmuştur?’ sorusu sorulduğunda; katılımcıların % 84,8’i (28 kişi), oy kararlarını belirlemede ‘adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’, cevabını vermişlerdir. Bunu % 81,8 (27 kişi) oran ile ‘adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir belediye başkanı olması’, %78,1 (25 kişi) oran ile ‘adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağı’ gibi cevaplar izlemiş ve seçmenler adayın bu özelliklerine ‘*katılıyorum*’ cevabı vermişlerdir. Aday özelliklerinden olan; i) ‘adayının memleketlim olması’ (% 84,4-27 kişi), ii) ‘aday ile aynı mezhepten olmam ve adayın etnik kökeni’ (%75,7- 24 kişi), iii) ‘adayın muhalefet partisinden olması’ (%67,7- 21 kişi), iv) ‘adayın mitinglerinin kalabalık olması’ (%60,6-20 kişi), v) ‘adayın medya tarafından destekleniyor olması’ (%57,57-19 kişi) alt değişkenlerine katılımcıların oy kararını belirlemede ‘*katılmıyorum*’ cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle bu alt faktör, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Sonuç olarak adayın iktidarın temsilcisi olması, ona daha önce oy verilmiş olması ve önceki dönem başarılı bir belediye başkanlığı yapmış olması, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aday faktörünü öne çıkaran alt değişkenler arasındadır. Bunun yanında, adayın siyasal pazarlama araçlarını kullanımı ve adayın memleketi, etnik kökenine yönelik adayın genel özellikleri seçmen kararında en az belirleyici olan alt değişkenlerdir. Bu sonuç araştırmamızın hipotezlerinden olan, “**H11:** Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.” ve “**H2:** Oy verme davranışı ile yerel kimlik algısının (etnik, mezhepsel ve dinsel kimlik algısı) doğrudan bir ilişkisi vardır” hipotezlerini çürütmektedir.

Adaya ilişkin ‘adayın iktidar partisinden olması, daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’ cevabını verenlere anket kapsamında tekrar hangi hizmetler, adayı tercih etmenizde ön plana çıkar sorusu sorulmuş ve anket içerisinde belediye hizmetlerinin yer aldığı bölüme yönlendirilmiştir. Buna göre seçmenlerin %85,18’i (23 kişi), ‘park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ni, %77,77’si (21 kişi), ‘temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs.)’ gibi hizmetlerini ön plana çıkarmıştır. Ancak hizmet cevabını verenlerin daha çok adayın iktidar partisi olmasından dolayı iyi hizmet sunacağına inandıklarını göstermektedir.

Görüldüğü üzere, belediye başkan adayına yönelik, seçmenin adaya daha öncesinden oy vermesi ve adayın iktidar partisinin temsilcisi olması, en başta oy verme gerekçeleri arasındandır. Bu gerekçe, bir önceki kısımda Altındağ’da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde katılımcıların çoğunluğunun oy verme davranışında etkili olan parti faktörü ve özellikle de partinin iktidar partisi olması alt faktörü ile de doğrudan ilişkilidir.

Altındağ’da ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermediğini belirten 28 katılımcının %46,4’ü (13 kişi), belediye hizmetlerinin sunulmasını, %39,3’ü (11 kişi) parti faktörünü, geri kalan %14,3’ü (4 kişi) de belediye başkan adayı faktörlerinden ötürü, iki seçimde de farklı partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Belediye hizmetleri, parti ve belediye başkan aday cevaplarını verenler sayıca az oldukları için alt maddeler için ayrı ayrı frekans tablosu dökülmesi anlamlı bir sonuç yaratmayacağı görülmüş ve ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde farklı partiye oy verdiğini belirtenler için frekans tablosu oluşturulmamıştır.

Tablo 95: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiden farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler değiştirdi? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetleri	13	46,4
Parti	11	39,3
Belediye başkan adayı	4	14,3
Toplam	28	100.0

Sonuç olarak Altındağ’da yapılan alan araştırması çerçevesinde ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan adayının imajından öte, partinin liderine olan güvenin, bağlılığın ve partinin iktidar partisi olması gerekçesiyle iyi hizmet sunulacağına inanılması seçmen kararında etkili temel değişkenlerdir. Bu değişkenler, Altındağ’da ilçe belediyesi seçimlerinde özellikle sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında partiyle özdeşleme modelinin daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Ancak partinin iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunulacağına inanılması da seçmeni istikrar arayışına itmekte; bu durum seçmenin hizmetleri de göz önünde bulundurarak oy kullandığını göstermektedir. Buna göre, ilçe belediyesinin yürütmüş olduğu çevre koruma hizmetlerinden ‘park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’, ‘temizlik hizmetleri’, sosyal yardım hizmetlerinden ‘yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmetleri ve iskân hizmetlerinden ‘kentsel dönüşüm’ uygulamaları gibi hizmetler, katılımcılar tarafından ön plana çıkarılan hizmet alanlarının başında gelmektedir.

- “En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?”

Altındağ ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimler arasında seçmen kararındaki genel durumun tespit edilmesinin ardından; bu kısımda en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ile genel seçimlerde seçmen kararının farklılaşıp, farklılaşmadığına ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu kapsamda ankette “en

son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?” sorusu sorulmuştur.

Altındağ ilçesinde ankete katılanların 1’i dışında 399’u bu soruyu cevaplandırmıştır. Altındağ ilçesinde ankete katılanların bu soruya verdikleri cevaplar dikkate alındığında, katılımcıların % 91,5’i (365 kişi) en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye oy verdiklerini belirten ‘evet’ cevabını vermiştir. Ankete katılanların %7,8’i (31 kişi) en son yapılan genel seçim ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde aynı partiye oy vermediklerini belirten ‘hayır’ cevabı verirken; sadece 3 kişi büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanıp, genel seçimlerde oy kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo 96: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Evet	365	91,5
Hayır	31	7,8
Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, genel seçimde oy kullanmadım	3	0,8
Toplam	399	100.0

Altındağ’da ankete katılanların cinsiyete göre dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, kadınların %95,3’ü, erkeklerin ise %90,8’i büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiyi desteklediklerini belirtmişlerdir. Aynı partiyi desteklemediklerini belirtenlerin ise 24’ü erkek (%8,7), 5’i (%3,9) kadındır. Bu tabloya göre Altındağ ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçimlerde de parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir.

Genel seçimler ile büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin parti bağlamında durum tespiti için yapılmasının ardından; birinci soruya evet ve hayır cevabı veren katılımcılara, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında

etkili olan faktörlere yönelik alt kırılım soruları sorulmuştur. Bu sorulardan ilki, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini belirten %91,5 oranındaki çoğunluğa yönlendirilmiştir. Çoğunluğa, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle aynı kararı almalarında, büyükşehir belediyesi tarafından sunulan i) belediye hizmeti, ii) parti ve iii) belediye başkan adayı faktörlerinden hangilerinin oy verme kararlarında etkisi olduğu sorulmuş ve verilen cevaplara göre katılımcılara bu faktörlerin ilgili alt değişkenlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

- “En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda i) belediye hizmetlerinin sunulması, ii) parti, iii) belediye başkan adayı faktörlerinin hangileri etkili olmuştur?”

Altındağ ilçesinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların % 48,2’si (176 kişi), büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ‘parti’ faktörünün oy verme kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Parti faktörü yanıtını %46,6 (170 kişi) gibi bir oranla ‘belediye hizmetleri’ cevabı izlemektedir. Geri kalan %5,2 de (19 kişi) büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ‘büyükşehir belediye başkan adayı’nın oy verme kararlarında etkili olduğu cevabını vermiştir.

Tablo 97: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetleri	170	46,6
Parti	176	48,2
Büyükşehir belediye başkan adayı	19	5,2
Toplam	365	100.0

Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan “**H4:** Belediye başkan adayına duyulan bağlılık ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır”.

hipotezini doğrulamamaktadır. Çünkü Tablo-97’de de görüldüğü gibi, Altındağ’da ilçe belediye başkanlığı seçiminde olduğu gibi, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde de parti, diğer faktörlere göre seçmenin kararında daha çok etkili olan faktördür.

Çalışmanın genel konusunu oluşturan belediye hizmeti ve seçmen davranış ilişkisinin sorgulanması bağlamında; büyükşehir belediyesi ile genel seçimlerde bu 3 faktörü göz önünde bulundurarak oy verdiği açıklayan Altındağ’da yaşayan katılımcıların, genel demografik özellikleri aşağıda Tablo-98’de gösterilmiştir.

Tablo 98: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Altındağ)

Demografik Özellikler	Belediye Hizmetlerinin Sunulması	Parti	Başkan Adayına Duyulan Yakınlık	Toplam	χ^2 / Π
Cinsiyete Göre Dağılım					
Kadın	55	63	4	122	1,839 (0,399)
Erkek	115	113	15	243	
Yaş Gruplarına Göre Dağılım					
18 - 25 Yaş arası	37	44	2	83	6,093 (0,413)
26 - 40 Yaş arası	47	48	6	101	
41 - 60 Yaş arası	58	61	5	124	
60 Yaş ve Üzeri	28	23	6	57	
Eğitim Durumlarına Göre Dağılım					
Okur-yazar ve okuma yazma bilmeyen	4	4	1	9	2,051 (0,915)
İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	61	67	9	137	
Lise Mezunu (Orta Eğitimli)	46	43	4	93	
Yüksekokul-Fakülte-Lisansüstü-Doktora (Yüksek Eğitimli)	59	62	5	126	
Çalışma Durumlarına Göre Dağılım					
Özel sektörde işçi	41	30	4	75	30,843 (0,324)
Bir kamu kuruluşunda işçi	2	12	2	16	
Esnaf/küçük tüccar	14	17	3	34	
Büyük tüccar/sanayici	1	2	-	3	
Yükseköğrenimli serbest meslek	-	2	1	3	
Özel sektörde yönetici, uzman	2	1	-	3	
Devlet Memuru	4	1	-	5	
Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman	18	12	1	31	
Ev hanımı/ev kızı	21	23	3	47	
Ordu mensubu	-	2	-	2	
Esnaf-Zanaatkâr	3	4	-	7	
Serbest(pazarcı, işportacı, inşaatçı)	11	9	1	21	
İşsiz	5	7	1	13	
Emekli	29	25	3	57	
Öğrenci	19	29	-	48	

Gelir Durumlarına Göre Dağılım					
0 - 1000 TL	13	13	1	27	9,646 (0,472)
1001 - 2000 TL	48	47	8	103	
2001 - 3000 TL	65	53	3	121	
3001 - 5000 TL	36	54	6	96	
5001 - 10000 TL	7	9	1	20	
10001 ve daha fazla	1	-	-	1	
Siyasal İdeolojilerine Göre Dağılım					
Demokrat	16	9	4	29	6,892
Dindar / İslamcı	44	64	6	114	5875
Laik	2	2	-	4	0,223
Atatürkçü	11	21	2	34	3,232
Sosyalist	-	2	2	4	17,476
Milliyetçi	51	50	3	104	1,695
Liberal	4	-	1	5	5,792
Muhafazakâr	38	35	2	75	1,555
Diğer	6	2	-	8	2,759

Tablo-98'e göre, 'belediye hizmetleri' faktörüne bağlı olarak, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların %32,35'i (55 kişi) kadınlardan, %67,65'i (115 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş dağılımları açısından belediye hizmetlerini tercih ettiklerini belirtenlerin büyük çoğunluğunu % 34,12 (58 kişi) oran ile 41-60 yaş arası katılımcılar oluşturmaktadır. Belediye hizmetlerini en az tercih edenler ise %16,47 (28 kişi) oran ile 60 yaş üstü yaş bireylerden oluşmaktadır. Belediye hizmetini göz önünde bulundurarak büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullandıklarını açıklayan seçmenlerin, %70,59'unun (120 kişi) en az lise mezunu kişilerden oluştuğu görülmektedir. Bunun %35,23'ü (62 kişi), üniversite ve lisansüstü mezunu olan yüksek eğitimli kişilerden meydana gelmektedir. Yine belediye hizmeti cevabı verenlerin çalışma durumlarına göre %24,12'sinin özel sektörde çalışan işçiler oluştururken; onu %17,06 oran ile emekliler takip etmektedir. Belediye hizmetine oy verenlerin gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, en büyük oran %38,24 ile (65 kişi) gelir durumu aylık 2001-3000 TL arasında olan katılımcılardır. Son olarak belediye hizmetine oy verenlerin ideolojik görüşleri ele alındığında; en büyük oranın

%29,65 ile (51 kişi) Milliyetçi ideolojiyi benimseyenler olduğu görülmektedir. Milliyetçi ideolojiyi, %25,58 ile (44 kişi) Dindar/İslamcı ve %22,09 (38 kişi) Muhafazakâr ideolojiyi benimsediklerini belirtenler izlemektedirler. Görüldüğü üzere Altındağ ilçesinde yapılan anket sonuçlarına göre genel ve yerel seçimlerde aynı partiyi ve en son büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde belediye hizmetlerini göz önünde bulundurarak oy verdiğini açıklayan seçmenlerin, demografik özellikleri birbirlerine çok benzemektedir.

Kadınların %35,80'i (63 kişi), erkeklerin %64,20'si (113 kişi), 'parti' faktörünü göz önünde bulundurarak büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Yaş dağılımları açısından parti faktörünü tercih ettiklerini belirtenlerin de büyük çoğunluğunu % 34,66 (61 kişi) ile 41-60 yaş arası katılımcılar oluşturmaktadır. Bunu %27,27 (48 kişi) oran ile 26-40 yaş arası bireyler izlemektedir. Belediye hizmet tercihinin yapanlardan farklı parti tercihinin yapanların eğitim düzeyleri açısından büyük çoğunluğu %38,07 (67 kişi) oran ile ilkökul mezunlarından oluşmaktadır. Belediye hizmetlerinde olduğu gibi parti tercihinin yapanların da çalışma durumlarına göre %17,05'ini (30 kişi) özel sektörde çalışan işçiler oluşturmaktadır. Bunu %16,48 (29 kişi) oran ile öğrenciler takip etmektedir. Parti tercihinin göre oy verenlerin gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda; en büyük oran %31,11 ile (54 kişi) gelir durumu aylık 3001-5000 TL arasında olan katılımcılardır. Bu yönüyle parti tercihinin yapanlar, belediye hizmetlerini tercih edenlerden ayrılmaktadır. İdeolojik açıdan da parti tercihinin Dindar/ İslamcı ideolojiyi benimseyenler daha büyük bir orana sahiptir. %36,36 (64 kişi) oran ile Dindar/İslamcı ideolojiyi benimseyenleri, %28,41 (50 kişi) oran ile Milliyetçi ideolojiyi benimseyenler izlemektedir.

Yalnızca 19 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Oransal olarak düşük bir değere sahip olan büyükşehir belediye başkan aday faktörünü tercih eden katılımcıların demografik özellikleri, Tablo-98'e göre parti tercihi yapanların cinsiyet, yaş, eğitim ve ideolojilerine ilişkin demografik özellikleri benzerlik taşımaktadır.

Sonuç olarak Altındağ'da Tablo-97 ve Tablo-98'e göre genel seçim ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde aynı partiye oy verenlerin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi daha çok parti faktörünü göz önünde bulundurarak tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Bu tercihi yapanlar daha çok eğitim düzeyi düşük, ancak belediye hizmeti ve aday faktörlerini tercih edenlere göre daha üst düzeyde bir gelir düzeyine sahip kesimlerden oluşmaktadır. Belediye hizmeti tercihinin yapanlar da parti ve büyükşehir belediye başkan aday faktörlerini tercih edenlere göre eğitim düzeyi yüksek ve orta düzey bir gelir grubuna sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Yapılan alan araştırmasına göre belediye başkan aday diğer faktörlere göre daha düşük bir oranda kalmakta ve Altındağ'da büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan aday imajı diğerlerine göre daha az ön planda kalmaktadır.

- *“En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur?”*

Altındağ'da en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde parti faktörü %48,2 oranla, belediye hizmeti ve aday faktörlerine göre seçmenin kararında daha belirleyici olan faktördür. Ankete katılanlardan birinci tercih olarak 'parti' faktörü

cevabını veren 176 kişiye, oy verme kararlarında etkili olan, partiye ilişkin hangi görüşlerin ya da alt değişkenlerin daha çok oy verme kararında etkili olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplara göre aşağıda Tablo-99 geliştirilmiştir.

Tablo 99: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur. (Altındağ)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Dercede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Parti ideolojisi	8	4,7	6	3,5	27	15,9	39	22,9	90	52,9	170
Partiye olan derin bağlılığım	7	4,0	7	4,0	40	22,7	20	11,4	102	58,0	176
Partinin iktidar partisi olması	46	26,6	5	2,9	17	9,8	28	16,2	77	44,5	173
Partinin muhalefet partisi olması	118	69,4	7	4,1	4	2,4	6	3,5	35	20,6	170
Partinin seçim vaatleri	10	5,8	6	3,5	30	17,3	32	18,5	95	54,9	173
Partinin dini değerlere önem vermesi	14	8,1	3	1,7	21	12,2	26	15,1	108	62,8	172
Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler	16	9,3	12	7,0	39	22,7	30	17,4	75	43,6	172
Parti lideri oy verme kararında etkilidir,	10	5,7	2	1,1	17	9,7	29	16,6	117	66,9	175
Rakip parti / partilere duyulan tepki	41	23,8	20	11,6	14	8,1	32	18,6	65	37,8	172
Partinin benimsediği ekonomik model	13	8,0	9	5,5	39	23,9	33	20,2	69	42,3	163
Partinin üyesi / mensubu olduğum dernek, vakıf, vb ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	77	48,7	11	7,0	27	17,1	13	8,2	30	19,0	158
Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	73	42,2	17	9,8	16	9,2	21	12,1	46	26,6	173
Partinin ailem tarafından destekleniyor olması	41	23,8	12	7,0	25	14,5	21	12,2	73	42,4	172
Partinin mitinglerinin kalabalık olması	94	55,0	21	12,3	15	8,8	8	4,7	33	19,3	171
Partinin medya tarafından destekleniyor olması	95	55,9	22	12,9	17	10,0	8	4,7	28	16,5	170
Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs.) çok olması	95	55,6	20	11,7	18	10,5	12	7,0	26	15,2	171
Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	22	12,9	1	0,6	17	10,0	17	10,0	113	66,5	170
Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	15	8,7	1	0,6	20	11,6	24	13,9	113	65,3	173

Altındağ'daki katılımcıların % 83,5'i (146 kişi) büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde ‘parti lideri’ alt değişkenine (oy verme kararında etkili olduğunu belirten) ‘*katılıyorum*’ cevabı vermiştir. Bunu % 79,2 (137 kişi) oran ile ‘partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’ cevabı izlemiştir. Partiye

daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam cevabını % 77,9 (134 kişi) oran ile ‘partinin dini değerlere önem vermesi’, % 76,5 (130 kişi) oran ile ‘partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam’ cevapları izlemektedir. Seçmenlerin bu alt değişkenlere **‘katılıyorum’** cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle seçmenlerin büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında, partiye ilişkin bu faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, “**H3: Partiye veya onun liderine duyulan bağlılık ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır**” hipotezini doğrulamaktadır. Çünkü Tablo-99’da da görüldüğü gibi, Altındağ’da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, parti lideri alt değişkeni, seçmenin kararında en etkili değişkendir.

İlçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de ‘hizmetlerden memnun olunması, partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam’ cevabını verenlere, anket kapsamında tekrar hangi hizmetler, partiyi tercih etmenizde ön plana çıkar sorusu sorulmuş ve anket içerisinde belediye hizmetlerinin yer aldığı bölüme yönlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların i) %92,08’i (128 kişi), çevre koruma hizmetlerinden, ‘park, bahçe ve yeşil alan hizmetlerini’, ii) %88,32’si (121 kişi), sosyal yardım hizmetlerinden ‘yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamalarını’ (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs.), iii) %84,67’si (116 kişi) ‘belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetleri’ ve iv) % 83,3’ü (114 Kişi) kentsel altyapı hizmetlerinde ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’ gibi hizmetleri ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla, büyükşehir belediye

başkanlığı seçimlerinde partinin iktidar partisi olması ve bu nedenle iyi hizmet sunacağına inanılması görüşü altında; çevre koruma, sosyal yardım ve kentsel altyapı hizmetleri, seçmen tarafından öne çıkarılan hizmet alanlarının başında gelmektedir. Ancak, hizmet cevabını verenlerin daha çok partinin iktidar partisi olmasından dolayı iyi hizmet sunacağına inandıklarını göstermektedir. Bu sonuç araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, “**H12:** Merkezi iktidarın mali desteğinden yararlanılarak, yerel düzeyde daha iyi hizmet sunulmasını sağlamak ile oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır” hipotezini doğrulamaktadır. Bir başka ifadeyle partinin iktidar partisi ve mali desteğe sahip olmasından kaynaklı daha iyi hizmet sunulacağına inanılması ile seçmen davranışı arasında bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu aynı zamanda partiye olan güven ve istikrarın devamını da işaret eden güvenlik isteğini yansıtmakta ve “**H5:** Partiye duyulan “güvenlik isteği” ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır.” hipotezini de doğrulamaktadır.

Parti özelliklerinden olan, i) ‘partinin muhalefet partisi olması’ (%73,5-125 Kişi), ‘partinin medya tarafından destekleniyor olması’ (%68,8 -117 kişi) ve ii) ‘partinin mitinglerinin kalabalık olması’ (%67,3 -115 kişi), alt değişkenlerine katılımcıların oy kararını belirlemede **‘katılmıyorum’** cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle, bu alt faktör, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Partinin medya tarafından destekleniyor olması ve partinin mitinglerinin kalabalık olması sonuçları, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, “**H11:** Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.” hipotezini doğrulamamaktadır. Bir başka ifadeyle siyasal pazarlama araçları ile seçmenin oy verme kararında doğrudan bir ilişki olmadığı dikkatleri çekmektedir.

Görüldüğü üzere Altındağ ilçesinde sosyo-demografik kuram kapsamında partiyle özdeşleşme modelinin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de önemli bir yer tuttuğu görülmekte ve parti liderine olan derin güvenin seçmen tercihlerinde belirleyici olduğu dikkatleri çekmektedir. Bunun yanında seçmenin partinin iktidar partisi olması nedeniyle daha iyi hizmet sunacağına ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olması cevaplarıyla beraber çevre koruma ve sosyal yardım hizmetleri de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ön plana çıkmaktadır. Ayrıca; bu seçimlerde de siyasal pazarlama araçlarından olan kitle iletişim araçları, seçim kampanyaları ve mitinglerin seçmenin oy verme davranışında parti imajı kadar etkisi gözlemlenmemektedir.

- *“Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin kaliteli, yeterli bir düzeyde sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur?”*

Parti faktörünün ardından Altındağ’da en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verilen partiye oy verme kararında ikinci en çok tercih olarak ‘belediye hizmetleri’ faktörü cevabını veren 170 kişiye, oy verme kararlarında etkili olan hizmet alanlarının alt değişkenleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre aşağıda Tablo-100 geliştirilmiştir.

Tablo 100: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin kaliteli, yeterli bir düzeyde sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Altındağ)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri	10	6	7	4,2	39	23,2	46	27,4	66	39,3	168

Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs),	1	0,6	8	4,7	37	21,9	50	29,6	73	43,2	169
Işıklandırma hizmetleri	14	9,3	12	8	26	17,3	46	30,7	52	34,7	150
Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri	1	0,6	5	3	29	17,3	47	28	86	51,2	168
İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri	8	6	29	21,8	27	20,3	30	22,6	39	29,3	133
Cenaze hizmetleri	8	6	19	14,2	28	20,9	26	19,4	53	39,6	134
Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri	3	1,8	6	3,6	33	19,5	50	29,6	77	45,6	169
Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs.)	6	4,1	8	5,5	24	16,6	43	29,7	64	44,1	145
Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler	9	5,6	13	8,1	30	18,6	45	28	64	39,8	161
Kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi	7	4,6	10	6,5	21	13,7	51	33,3	64	41,8	153

*Her soruda 'Fikrim Yok' cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Altındağ'da belediye hizmeti yanıtını veren 170 kişinin %79,2'sinin (133 kişi)

büyükşehir belediyesinin sunmuş olduğu 'park bahçe ve yeşil alan hizmetleri'ne **'katılıyorum'** cevabı verdiği görülmüştür. Bir başka ifadeyle 133 kişi, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan park bahçe ve yeşil alan hizmetlerinin bir önceki büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kararlarını belirlemede etkili olduğunu vurgulamıştır. Park bahçe hizmetlerini i) %75,2 (127 kişi) oranı ile 'gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri', ii) %75,1'i (115 kişi) oranı ile 'kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi', iii) %72,8 (123 kişi) oranı ile 'temizlik hizmetlerini (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs.),' iv) %67,8'i (112 kişi) oranı ile 'Büyükşehir Belediye kapsamında verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler' ve v) %66,7 (109 kişi) oranı ile 'yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri' takip

etmektedir. Bu hizmet alanlarına katılımcılar tarafından en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde **‘katılıyorum’** cevabı verilmiştir. Büyükşehir belediye hizmetlerinden olan, ‘imar, iskân/ruhsatlandırma hizmetleri’ (% 27,8-37 kişi) ve %20,2 (27 kişi) oran ile ‘cenaze hizmetleri’ne katılımcıların oy kararını belirlemede **‘Katılmıyorum’** cevabı verildiği görülmektedir. Buna göre imar, iskân ve ruhsatlandırma ile cenaze hizmetleri en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde çevre koruma, kentsel altyapı, iskân hizmetleri ve sosyal yardım hizmetleri kadar seçmenin oy verme kararında belirleyici değildir.

Sonuç olarak Altındağ’da seçmenler Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin sunmuş olduğu hizmet alanlarından i) park bahçe ve yeşil alan hizmetleri, ii) sosyal-kültürel hizmetleri, iii) iskân hizmetlerini ve kentsel altyapı hizmetleri, en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararında etkili olan hizmet alanlarının başında gelirken; cenaze ve imar, iskân/ruhsatlandırma hizmetleri, oy kararında en az etkili olan hizmet alanlarındandır.

- *“Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde oy verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?”*

Altındağ’da ankete katılanlardan sadece 19 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklamışlardır. Her ne kadar, belediye başkan adayına ilişkin faktör, diğer faktörlere göre oransal olarak düşük bir değere sahip de olsa, katılımcıların belediye başkan aday faktörüne ilişkin hangi alt değişkenlerden etkilendiğini ele almak önemlidir. Verilen cevaplara göre belediye başkan aday faktörüne ilişkin seçmen tercihlerinin belirlediği alt değişkenlere yönelik aşağıda Tablo-101 geliştirilmiştir.

Tablo 101: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Altındağ)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.)	3	15,8	-	-	1	5,3	3	15,8	12	63,2	19
Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması	5	26,3	-	-	-	-	1	5,3	13	68,4	19
Adayın iktidar partisinden olması	1	5,3	-	-	2	10,5	5	26,3	11	57,9	19
Adayın muhalefet partisinden olması	11	64,7	-	-	3	17,6	-	-	3	17,6	17
Adayının memleketlim olması	16	84,2	1	5,3	-	-	-	-	2	10,5	19
Aday ile aynı mezhepten olmam	14	73,7	-	-	-	-	-	-	5	26,3	19
Adayın etnik kökeni	11	57,9	-	-	1	5,3	1	5,3	6	31,6	19
Adayın karizması	5	27,8	-	-	-	-	3	16,7	10	55,6	18
Adayın projeleri ve vaatleri	4	21,1	2	10,5	-	-	2	10,5	11	57,9	19
Adayın ekonomik vaatleri	4	21,1	1	5,3	3	15,8	3	15,8	8	42,1	19
Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması	1	5,3	-	-	2	10,5	5	26,3	11	57,9	19
Adayın ideolojisi	2	10,5	2	10,5	-	-	4	21,1	11	57,9	19
Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem	4	21,1	3	15,8	-	-	6	31,6	6	31,6	19
Adayın partisi	3	15,8	1	5,3	1	5,3	6	31,6	8	42,1	19
Adayın üyesi/mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	9	52,9	1	5,9	-	-	2	11,8	5	29,4	17
Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	7	41,2	2	11,8	1	5,9	1	5,9	6	35,3	17
Adayın ailem tarafından destekleniyor olması	8	47,1	1	5,9	1	5,9	1	5,9	6	35,3	17
Adayın mitinglerinin kalabalık olması	8	47,1	4	23,5	-	-	1	5,9	4	23,5	17
Adayın medya tarafından destekleniyor olması	7	41,2	5	29,4	1	5,9	1	5,9	3	17,6	17
Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	-	-	-	-	2	10,5	3	15,8	14	73,7	19
Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	-	0	1	5,3	-	0	1	5,3	17	89,5	19

‘Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?’ sorusuna katılımcıların neredeyse tamamı, % 94,8’i (18 kişi) ‘adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’ cevabını vermişlerdir. Bunu,

i) %89,5 (17 kişi) oran ile ‘adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanma’ ve ii) %84,2 (16 kişi) oran ile ‘adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir belediye başkanı olması’ gibi cevaplar izlemiş ve seçmenler adayın bu özelliklerine **‘katılıyorum’** cevabı vermişlerdir. Aday özelliklerinden olan, i) ‘adayının memleketlim olması’ (% 84,2 -17 kişi), ii) ‘aday ile aynı mezhepten olmam’ (%73,7-14 kişi) ve iii) ‘adayın muhalefet partisinden olması’ (%64,2-11 kişi) alt değişkenlerine katılımcıların oy kararını belirlemede **‘katılmıyorum’** cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle bu alt faktör, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Sonuç olarak adayın iktidarın temsilcisi olması, ona daha önce oy verilmiş olması ve önceki dönemde başarılı bir belediye başkanlığı yapmış olması, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aday faktörünü öne çıkaran alt değişkenler arasındadır. Bunun yanında, adayın siyasal pazarlama araçlarını kullanımı ve adayın memleketi, mezhebi, etnik kökeni ile ilgili genel özellikleri seçmen kararında en az belirleyici olan alt değişkenlerdir. Bu sonuç araştırmamızın hipotezlerinden olan, “**H₁₁**: Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.” ve “**H₂**: Oy verme davranışı ile yerel kimlik algısının (etnik, mezhepsel ve dinsel kimlik algısı) doğrudan bir ilişkisi vardır” hipotezlerini doğrulamamaktadır.

Adaya ilişkin ‘adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’ cevabını verenlere anket kapsamında tekrar hangi hizmetler, adayı tercih etmenizde ön plana çıkar sorusu sorulmuş ve anket içerisinde belediye hizmetlerinin yer aldığı bölüme yönlendirilmiştir. Buna göre, seçmenlerin %88,88’i (16 kişi), ‘kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’, %77,7 (14 kişi), ‘park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ ni ön plana çıkarmıştır.

Görüldüğü üzere, belediye başkan adayı ile ilgili olarak, seçmenin adaya daha öncesinden oy vermesi ve adayın iktidar partisinin temsilcisi olması, aday faktörünü ön plana çıkaranların en başlı oy verme gerekçeleri arasındandır. Bu gerekçe, bir önceki kısımda Altındağ'da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde katılımcıların çoğunluğunun oy verme davranışında etkili olan parti faktörü ve özellikle de partinin iktidar partisi olması ile doğrudan ilişkilidir.

Altındağ'da büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimlerde aynı partiye oy vermediğini belirten 31 katılımcının eşit olarak %32,3'ü (10'ar kişi), belediye hizmetlerinin tatmin edici düzeyde sunulmasını ve parti faktörünü, geri kalan %35,5'i (11 kişi) de belediye başkan adayı faktörlerinden ötürü, iki seçimde farklı partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Belediye hizmetleri, parti ve belediye başkan aday cevaplarını veren kişi sayısı az olduğu için, alt maddeler için ayrı ayrı frekans tablosu dökülmesinin anlamlı bir sonuç yaratmayacağı görülmüş ve ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde farklı partiye oy verdiğini belirtenler için frekans tablosu oluşturulmamıştır.

Tablo 102: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiden farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler değiştirdi? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetlerinin sunulması	10	32.3
Parti	10	32.3
Belediye başkan adayı	11	35.5
Toplam	31	100.0

Son olarak, ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya çıkarılmasının ardından, bu seçimlerde seçmenin benzer davranışı sergileyip sergilemediklerini tespit etmek amacıyla “en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde(Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?” sorusu sorulmuştur. Altındağ ilçesinde ankete katılan katılımcıların 3'ü dışında 397 kişi soruyu

cevaplamıştır. Soruyu cevaplayanların % 94,7'si (376 kişi) en son büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aynı partiye oy verdiklerini belirten 'evet' cevabını verdikleri görülmüştür. Ankete katılanların %5,3'ü (21 kişi) aynı partiye oy vermediklerini belirtmiştir.

Tablo 103: En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Altındağ)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Evet	376	94,7
Hayır	21	5,3
Toplam	397	100.0

Bu tabloya göre, Altındağ ilçesinde ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir.

Sonuç olarak, Altındağ ilçesinde yapılan anketin sonuçlarına göre, en son gerçekleştirilen yerel seçimlerle genel seçimlerde parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir. Yerel seçimlerde de bu farklılaşmaya rastlanmaz. Seçimde oy tercihlerini belirlemede en etkili faktörün hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de parti faktörü olduğu dikkatleri çekmektedir. Her iki seçimde, belediye başkan adayının imajından öte, partinin liderine olan güvenin, bağlılığın ve partinin iktidar partisi olması gerekçesiyle iyi hizmet sunulacağına inanılması seçmen kararında etkili olan temel değişkenlerdir. Bu değişkenler, Altındağ'da yerel seçimlerde özellikle sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında partiyle özdeşleme modelinin daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Bunun yanında, hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, özellikle adayın partisinin iktidar partisi olması, hizmetlerin daha iyi sunulacağına inanılması; seçmenin hizmetleri de göz önünde bulundurduğunu göstermektedir. Buna göre, hem büyükşehir hem de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde belirli hizmet alanları

seçmenin kararında en etkili hizmet alanları olarak vurgulanmıştır. Bu hizmetler; i) çevre koruma hizmetlerinden ‘park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ ve ‘temizlik hizmetleri’, ii) kentsel altyapı hizmetlerinden ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’; iii) sosyal yardım hizmetlerinden ‘yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları ve ‘gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım, iv) iskân hizmetlerinden ‘kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’ gibi hizmet alanları, katılımcılar tarafından ön plana çıkarılan hizmet alanlarının başında gelmektedir. Bunun yanında; imar/iskân ve ruhsatlandırma hizmetleri ile cenaze hizmetleri seçmen tarafından en az etkili olduğu belirtilen hizmet alanları arasındadır.

İmar/iskân ve ruhsatlandırma hizmetleri ile cenaze hizmetleri gibi belediye hizmetinin dışında seçmenin kararında etkisiz olan değişkenleri vurgulamak gerekir ise; parti tarafından gerçekleştirilen mitingler, seçimlere ilişkin basılı materyalleri, partinin medya tarafından destekleniyor olması gibi partinin siyasal pazarlama araçları, seçmenin kararında en az etkili olan parti faktörleri arasındadır. Belediye başkan aday konusunda da benzer bir yorum getirmek mümkündür. Buna göre adayın mitingleri, adayın seçim kampanyaları, basılı materyaller, medya ile ilişkisi seçmenin kararında en az etkili olan alt değişkenler arasındadır. Bunun yanında, adayın memleketi, etnik kökeni, mezhebi de seçmenin kararında aday faktörü başlığı altında en az etkisi olan değişkenler olarak belirlenmiştir. Görüldüğü üzere, yapılan ankete göre hem parti hem de aday üzerinde siyasal pazarlama araçlarının seçmen üzerinde doğrudan etkisi, diğer faktörlere göre daha azdır.

B. Yenimahalle İlçesinde Seçmenlerin Siyasal Tercihlerini Etkileyen Bulgular

Yenimahalle ilçesinin demografik değişkenlerine ilişkin genel verilerin toplanmasının ardından, çalışmanın bu bölümünde önce, Yenimahalle ilçesinde uygulanan anket formunun ikinci bölümünde, katılımcılara en son yapılan 1 Kasım 2015 genel seçimleri ile 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde (ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri) oy verme davranışlarının farklı olup olmadığı sorulmuştur. Yerel seçim ve genel seçimlerde oy verme davranışının farklılaşıp farklılaşmadığının tespitinin yapılmasının ardından, ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin kararında etkili olan faktörler; ‘belediye hizmeti’, ‘parti faktörü’ ve ‘belediye başkan adayı’ kapsamında sorgulanmış ve her bir soru kendi içerisinde tartışılmış, değerlendirilmiştir. Seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan, belediye hizmeti, parti tercihi ve belediye başkan adayı ve bunlara ilişkin alt değişkenlere ilişkin her bir soruya verilen cevaplar toplanarak; maddelerin aritmetik ortalamaları frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Böylece, seçmen tercihlerini etkileyen faktörlerin, seçmenler üzerinde ne derece etkili oldukları hesaplanmaya çalışılmıştır.

- *“En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?”*

Yenimahalle ilçesinde ankete katılan 701 katılımcıya, seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak, yerel (ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı) ve genel seçimlerde benzer seçmen davranışı sergileyip sergilemediklerini tespit etmek amacıyla bu bölümde 1 soru sorulmuştur.

Bu sorunun temel amacı, en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde seçmen kararının farklı olup olmadığının tespit edilmesine yöneliktir. Bu kapsamda ankette “en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?” sorusu sorulmuştur.

Yenimahalle ilçesinde ankete katılanların bu soruya verdikleri cevaplar dikkate alındığında, katılımcıların % 95,7’sinin (671 kişi), en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye oy verdiklerini belirten ‘evet’ cevabı verdikleri görülmüştür. Ankete katılanların %3,9’u (27 kişi) genel seçim ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde farklı partiye oy verdiklerini belirtirken; sadece 3 kişi ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanıp, genel seçimlerde oy kullanmadığını belirtmiştir.

Tablo 104: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Evet	671	95,7
Hayır	27	3,9
İlçe belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, genel seçimde oy kullanmadım	3	0.3
Toplam	701	100.0

Yenimahalle’de ankete katılanların cinsiyete göre dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, kadınların %95,3’ü, erkeklerin ise %96,2’si ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiyi desteklediklerini belirtmişlerdir. Farklı partiyi desteklediklerini belirtenlerin ise 11’i (%3,2) erkek, 16’sı (%4,5) kadındır. Bu tabloya göre Yenimahalle ilçesinde en son yapılan genel seçimler ile ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görülmekte ve bu yönüyle Altındağ ilçesi ile benzerlik göstermektedir.

Genel seçimler ile ilçe belediye başkanlığı seçimlerinin parti bağlamında durum tespitinin yapılmasının ardından; birinci soruya evet ve hayır cevabı veren

katılımcılara, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında etkili olan faktörlere yönelik alt kırılım soruları sorulmuştur. Bu sorulardan ilki, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini belirten %95,7 oranındaki çoğunluğa yönlendirilmiştir. Çoğunluğa ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle aynı kararı almalarında, i) ilçe belediyesi tarafından sunulan belediye hizmeti, ii) parti ve iii) belediye başkan adayı faktörlerinden hangilerinin oy verme kararlarında etkisi olduğu sorulmuş ve verilen cevaplara göre katılımcılara bu faktörlerin ilgili alt değişkenlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

- “İlçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermenizde, i) belediye hizmetlerinin sunulması, ii) parti, iii) belediye başkan adayı faktörlerinin hangileri etkili olmuştur?”

Yenimahalle ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan 671 katılımcının % 57,8'i (388 kişi), ilçe belediye başkanlığı seçiminde ‘belediye hizmeti’ faktörünün oy verme kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Hatırlanacağı üzere Altındağ ilçesinde, ‘parti’ tercihi seçmenin kararında etkili faktör olurken; Yenimahalle’de belediye hizmetini, %35,3 (237 kişi) gibi bir oranla ‘parti’ cevabı izlemektedir. Geri kalan %6,9’u da (46 kişi) ‘ilçe belediye başkan adayı’nın oy verme kararlarında etkili olduğu cevabını vermiştir.

Tablo 105: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetleri	388	57,8
Parti	237	35,3
Belediye başkan adayı	46	6,9
Toplam	671	100.0

Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan “**H₀**: Belediye hizmetlerinin etkin ve verimli olarak sunulması ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki yoktur” ve “**H₄**: Belediye başkan adayına duyulan bağlılık ile seçmenin oy

verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır”. hipotezlerini doğrulanmadığını göstermektedir. Çünkü Tablo-105’te de görüldüğü gibi, Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçiminde, belediye hizmetleri, diğer faktörlere göre seçmenin kararında daha çok etkili olan faktördür.

Çalışmanın genel konusunu oluşturan belediye hizmeti ve seçmen davranış ilişkisinin sorgulanması bağlamında; ilçe belediyesi ile genel seçimlerde bu 3 faktörü göz önünde bulundurarak oy verdiği açıklayan Yenimahalle’de yaşayan katılımcıların, genel demografik özellikleri aşağıda Tablo-106’da gösterilmiştir.

Tablo 106: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizle belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Yenimahalle)

Demografik Özellikler	Belediye Hizmetlerin in Sunulması	Parti	Başkan Adayına Duyulan Yakınlık	Topl am	χ^2 / Π
Cinsiyete Göre Dağılım					
Kadın	199	127	15	341	6,864 (0,032)
Erkek	189	110	31	330	
Yaş Gruplarına Göre Dağılım					
18 - 25 Yaş arası	50	31	9	90	6,022 (0,421)
26 - 40 Yaş arası	157	85	22	264	
41 - 60 Yaş arası	137	90	11	238	
60 Yaş ve Üzeri	44	31	4	79	
Eğitim Durumlarına Göre Dağılım					
Okur-yazar ve okuma yazma bilmeyen	5	1	-	6	11,282 (0,0080)
İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	116	87	7	210	
Lise Mezunu (Orta Eğitimli)	124	84	20	228	
Yüksekokul-Fakülte- Lisansüstü-Doktora (Yüksek Eğitimli)	143	65	19	227	
Çalışma Durumuna Göre Dağılım					
Özel sektörde işçi	50	31	7	88	42,120 (0,070)
Bir kamu kuruluşunda işçi	11	7	1	19	
Esnaf/küçük tüccar	30	24	4	58	
Büyük tüccar/sanayici	5	3	0	8	
Yükseköğrenimli serbest meslek	80	27	5	112	
Özel sektörde yönetici, uzman	11	8	2	21	
Devlet Memuru	6	3	1	10	
Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman	9	7	1	17	
Ev hanımı/ev kızı	15	5	1	21	
Ordu mensubu	4	2	0	6	
Esnaf-Zanaatkâr	80	41	8	129	

Serbest(pazarıcı, işportacı, inşaatçı)	5	10	2	17	
İşsiz	7	12	3	22	
Emekli	50	40	6	96	
Öğrenci	25	17	5	47	
Gelir Durumlarına Göre Dağılım					
0 - 1000 TL	1	5	-	6	13,009 (0,223)
1001 - 2000 TL	42	20	8	70	
2001 - 3000 TL	131	72	13	216	
3001 - 5000 TL	157	98	15	270	
5001 - 10000 TL	49	37	8	94	
10001 ve daha fazla	8	5	2	15	
Siyasal İdeolojilerine Göre Dağılım					
Demokrat	68	39	11	118	1,480 (0,477)
Dindar	141	87	10	238	3,971 (0,741)
Laik	55	25	6	86	1,734 (0,420)
Sosyalist	6	3	1	10	0,236 (0,889)
Milliyetçi	141	93	16	250	2,519 (1,112)
Liberal	80	43	5	128	2,738 (0,254)
Atatürkçü	177	110	24	311	0,711 (0,701)
Muhafazakâr	68	39	11	118	1,480 (0,477)
Diğer	5	2	1	8	0,651 (0,722)

Tablo-106'ya göre belediye hizmetleri' faktörüne bağlı olarak, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların %50,82'si (341 kişi) kadınlardan, %49,18'i (330 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş dağılımları açısından belediye hizmetlerini tercih ettiklerini belirtenlerin büyük çoğunluğunu, % 40,46 (157 kişi) oran ile 26-40 yalar arasındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Belediye hizmetlerini en az tercih edenler ise %11,34 (44 kişi) oran ile 60 yaş üstündeki bireylerden oluşmaktadır. Belediye hizmetini göz önünde bulundurarak ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullandıklarını açıklayan seçmenlerin, yarısından fazlasını %68,81'i (267 kişi) en az lise mezunu olan kişiler oluşturmaktadır. Bunun %36, 68'i (143 kişi), üniversite ve lisansüstü mezunu olan yüksek eğitimli kişilerden meydana gelmektedir. Yine belediye hizmeti cevabı verenlerin çalışma durumlarına göre eşit olarak %20,62'si (80 kişi) esnaf-zanaatkâr ve yükseköğrenimli serbest meslek sahibi kişilerden oluşurken; onu %12,89 oran ile (50 kişi) emekliler ve özel sektörde çalışan işçiler bireyler izlemektedir. Belediye hizmeti faktörünü göz önünde bulundurarak ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy

kullanıcıların gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda; en büyük oran %40,46 ile (157 kişi) gelir durumu aylık 3001-5000 TL arasında olan katılımcılar tarafından temsil edilmektedir. Bunu %33,76 (131 kişi) oran ile 2001-3000 TL geliri olanlar izlemektedir. Son olarak belediye hizmetine oy verenlerin ideolojik görüşleri ele alındığında en büyük oranın %23,47 ile (110 kişi) Atatürkçü ideolojiyi benimseyenler arasında paylaşıldığı görülmektedir. Atatürkçü ideolojiyi eşit olarak %18,70 (93 kişi) Milliyetçi ve İslamcı ideolojiyi benimsediklerini belirtenler izlemektedirler.

Kadınların %53,59'u (127 kişi), erkeklerin ise %46,41'i (110 kişi), "parti" faktörünü göz önünde bulundurarak ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Yaş dağılımları açısından parti faktörünü tercih ettiklerini belirtenlerin de büyük çoğunluğunu % 37,97 (90 kişi) oran ile 41-60 yaş arası katılımcılar oluşturmaktadır. Bunu %35,86 (85 kişi) oran ile 26-40 yaş arasındaki bireyler izlemektedir. Belediye hizmet tercihinin yapanlardan farklı olarak parti tercihinin yapanların eğitim düzeyleri açısından büyük çoğunluğu %62,87 (149 kişi) oran ile en az lise mezunlarından oluşmaktadır. Parti tercihinin yapanların çalışma durumlarına bakıldığında, %17,30'u (41 kişi) esnaf-zanaatkârdan oluşmaktadır. Bunu %16,88 (40 kişi) oran ile emekliler izlemektedir. Parti tercihinin göre oy verenlerin gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda; en büyük oran %41,35 ile (157 kişi) gelir durumu aylık 3001-5000 TL arasında olan katılımcılar oluşturmaktadır. Bu yönüyle belediye hizmetlerini tercih edenlerle benzerlik görülmektedir. İdeolojik açıdan da tıpkı belediye hizmetlerinde olduğu gibi parti tercihi yapan katılımcıların da en büyük oranını %24,72 ile (110 kişi) Atatürkçü ideolojiyi benimseyenler oluşturmaktadır. Atatürkçü ideolojiyi %20,90 (93 kişi) oran ile Milliyetçi ideoloji,

Milliyetçi ideolojiyi %19,55 (87 kişi) oran ile İslamcı/Dindar ideolojiyi benimsediklerini belirtenler izlemektedirler.

Yalnızca 46 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimlerde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Oransal olarak düşük bir değere sahip olan başkan aday faktörüne bakarak tercihlerini yapanların demografik özelliklerine bakılacak olursa; %47,83'ü (22 kişi), 26-40 yaş arası katılımcılardan oluşmaktadır. İdeolojik olarak %27,59 (24 kişi) Atatürkçü ideolojiyi benimsediklerini belirtirken; Milliyetçi ideolojiyi benimseyenlerin oranı %18,39 (16 kişi)'dur. Dindar/İslamcı ideoloji benimseyenlerin oranı ise %11,49 (11 kişi)'dur. Gelir durumu açısından katılımcıların %32,61'i (15 kişi) 3001-5000 TL arasında bir gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Onu %28,26 (13 kişi) oy oran ile 2001-3000 TL arasında bir gelire sahip olanlar izlemektedirler. Eğitim açısından ise katılımcıların %84,78'i (39 kişi) en az lise mezunlarından oluşmaktadır. Son olarak, oy verenlerin çalışma durumlarına bakıldığında %17,39'u (8 kişi) esnaf zanaatkâr, %15,22'si (7 kişi) ise özel sektörde çalışan işçilerden oluşmaktadır.

Sonuç olarak, Tablo-105 ve Tablo-106'ya göre Yenimahalle'de en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde katılımcıların, daha çok belediye hizmet faktörünün göz önünde bulundurarak oy tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Bu tercihi yapanlar daha çok eğitim düzeyi ve gelir düzeyi yüksek, kesimlerden oluşmaktadır. Adayla ilgili oy tercihini belirleyenler ile belediye hizmeti tercihini yapanların sosyo-demografik özellikleri birbirine çok yakındır. Her ikisinde de eğitim düzeyi parti faktörünü tercih edenlere göre daha yüksek ve büyük çoğunluğu 26-41 yaş arasındaki katılımcılardan oluşmaktadır. Parti faktörünü tercih edenler aynı zamanda hizmet ve aday tercihini yapanlara göre daha yüksek bir yaş ortalamasına

(41-60 yaş) sahip bir kitleden oluşmaktadır. Her 3 faktörü tercih edenlerin de ortak özelliği, ideoloji de kesişmekte; Atatürkçü ideoloji ardından Milliyetçi ideoloji ve en son da Dindar/İslam ideolojiyi benimseyenler çoğunluğu oluşturmaktadırlar.

- “En son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermeniz, “belediye hizmetleri” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur?”

Yenimahalle’de en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde belediye hizmet faktörü %57,8’lik bir oranla, parti ve aday faktörlerine göre seçmenin kararında daha belirleyici olan faktördür. Ankete katılanların çoğunluğunun en çok tercihi olarak ‘belediye hizmet’ faktörü cevabını veren 388 kişiye oy verme kararlarında etkili olan hizmet alanlarının alt değişkenleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre aşağıda Tablo-107 geliştirilmiştir.

Tablo 107: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermeniz “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Yenimahalle)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Yol / kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri	28	7,3	21	5,4	47	12,2	57	14,8	233	60,4	386
Çöp (atık) toplama hizmetleri	17	4,4	16	4,1	53	13,7	114	29,5	187	48,3	387
Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs),	21	5,5	14	3,7	63	16,5	111	29,1	173	45,3	382
Işıklandırma hizmetleri	18	4,8	25	6,7	60	16,1	108	29,0	161	43,3	372
Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri	16	4,3	18	4,8	59	15,7	95	25,3	188	50,0	376
İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri	31	9,8	35	11,1	79	25,0	56	17,7	115	36,4	316
Defin hizmetleri	19	6,3	21	7,0	62	20,7	84	28,0	114	38,0	300
Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri	34	11,3	24	8,0	62	20,7	87	29,0	93	31,0	300
Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları	32	10,2	26	8,3	65	20,7	98	31,2	93	29,6	314

(evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs)											
Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler	26	7,4	22	6,3	58	16,6	95	27,2	148	42,4	349
Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi	42	11,5	13	3,6	44	12,0	84	23,0	183	50,0	366

*Her soruda 'Fikrim Yok' cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Yenimahalle'de belediye hizmeti yanıtını veren 388 kişinin % 77,8'inin (301 kişi)

Yenimahalle İlçe Belediyesi tarafından sunulan 'çöp (atık) toplama hizmetleri'ne katılıyorum cevabı verdikleri görülmüştür. Buna göre 301 kişi, Yenimahalle İlçe Belediyesi tarafından sunulan çöp (atık) toplama hizmetlerinin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kararlarını belirlemede etkili olduğunu vurgulamıştır. Çöp toplama hizmetlerini, i) % 75,3 (283 kişi) oranı ile 'park bahçe ve yeşil alan hizmetleri',ii) %75,2 (290 kişi) oranı ile 'yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri', iii) %74,4 (284 kişi) oranı ile 'temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs)' ve iv) %72,3 (269 kişi) oran ile 'ışıklandırma hizmetleri' gibi hizmet alanları izlemektedir. Bu hizmet alanlarına, katılımcılar tarafından en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde '**katılıyorum**' cevabı verilmiştir. % 20,9 (66 kişi) oranı ile 'imar, iskân/ruhsatlandırma hizmetleri' ve %19,3 (58 kişi) oran ile 'defin hizmetleri' ve %19,2 (56 kişi) oran ile 'yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları, katılımcıların oy kararını belirlemede, '**katılmıyorum**' cevabı verdikleri hizmet alanlarını oluşturmaktadır.

Yenimahalle ilçesinde, ilçe belediyesinin sunmuş olduğu kentsel altyapı hizmetleri (yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri ve çöp (atık) toplama hizmetleri) ve çevre koruma hizmetleri (park bahçe ve yeşil alan hizmetleri ve temizlik hizmetleri) katılımcılar tarafından en çok önem verilen ve seçim kararlarında belirleyici olan hizmet alanlarının başında gelmektedir. Altındağ ilçesinden farklı

olarak, Yenimahalle ilçesinde sosyal yardım hizmetleri (gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri ve yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamalar) katılımcılar tarafından yeterli ilgiyi görmemiştir. Her iki ilçede de kamu düzeni ve güvenlik hizmetlerinden imar, iskân/ruhsatlandırma hizmetleri, oy kararında en az etkili olan hizmet alanlarındandır.

Yenimahalle ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermiş olan katılımcıların, bu kararı almasında belediye hizmetlerinin sunulmasında öne çıkan bazı hizmet alanları ile demografik değişkenler arasında Ki – Kare (χ^2) ilişki analizi yapılmıştır. Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük ise H_1 , bir başka ifadeyle “değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki vardır” hipotezi kabul edilmiş; değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Aksi halde Anlamlılık Düzeyi (P) > Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden büyük ise H_0 hipotezi kabul edilmiş; değişkenler arasında istatistiksel olarak ilişki yoktur sonucuna ulaşılmıştır. İlçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin kararında etkili olan hizmet alanlarından birisi, ilçe belediyesi tarafından sunulan temizlik hizmetidir. Buna göre, aşağıda temizlik hizmetleri ve medeni durumu değişkenleri arasında Ki-kare analizine yer verilmiştir.

Tablo 108: Temizlik hizmetleri değişkeni ile medeni durum değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Yenimahalle)

Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs),		Medeni Durumunuz			Toplam
		Bekâr	Evli	Dul / Boşanmış	
Katılmıyorum	Sayı	6	54	0	60
	Sütun (%)’si	4,9	11	0	9,1
Orta Derece Katılıyorum	Sayı	18	66	7	91
	Sütun (%)’si	14,8	13,4	14,9	13,7
Katılıyorum	Sayı	98	373	40	511
	Sütun (%)’si	80,3	75,7	85,1	77,2
Toplam	Sayı	122	493	47	662

	Sütun (%)’si	100	100	100	100
--	--------------	-----	-----	-----	-----

1 hücre (%11,1) beklenen değer 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değer 4.26’dir.

Ki Kare (χ^2) = 9.384 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,052

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu için H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle ‘medeni durum’ ile ‘temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs).’ arasında BHÖ alt maddesine göre istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Medeni durumlarına göre vatandaşların ‘temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri vs).’ görüşüne verdikleri cevap dağılımı incelendiğinde; bekârların % 80,3 (98 kişi), evlilerin ise % 75,7 (373 kişi) ile katıldığını beyan etmiştir.

Yapılan diğer bir Ki-kare (χ^2) ilişki analizi, ‘ışıklandırma hizmetleri’ değişkeni ile ‘cinsiyet’ değişkenine ilişkindir.

Tablo 109: ‘Işıklandırma’ değişkeni ile ‘Cinsiyet’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Yenimahalle)

Işıklandırma hizmetleri		Cinsiyetiniz		Toplam
		Kadın	Erkek	
Katılmıyorum	Sayı	23	37	60
	Sütun (%)’si	7	11,7	9,3
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	39	51	90
	Sütun (%)’si	11,9	16,2	14
Katılıyorum	Sayı	267	227	494
	Sütun (%)’si	81,2	72,1	76,7
Toplam	Sayı	329	315	644
	Sütun (%)’si	100	100	100

0 hücre (%0,0) beklenen değer 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değer 29.35’dir.

Ki Kare (χ^2) = 7.805 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,020

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu için H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle ‘cinsiyet’ ile ‘ışıklandırma hizmetleri’ BHÖ alt maddesi arasında istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyete göre vatandaşların ‘ışıklandırma hizmetleri’ görüşüne verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde;

kadınların % 81,2 (267 Kişi), erkeklerin ise % 72,1 (227 Kişi) ile katıldığını bildirmiştir.

Yapılan diğer bir Ki-kare (χ^2) ilişki analizi, ‘park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ değişkeni ile ‘eğitim durumu’ değişkenine ilişkindir.

Tablo 110: ‘Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ değişkeni ile ‘Eğitim Durumuna’ değişkeni arasındaki Ki- Kare (χ^2) İlişki Analizi (Yenimahalle)

Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri		Eğitim Durumunuz				Toplam
		Okur Yazar ve Altı	Düşük Eğitimliler	Orta Eğitimliler	Yüksek Eğitimliler	
Katılmıyorum	Sayı	4	21	20	9	54
	Sütun (%)’si	66,7	10,2	8,3	4,5	8,3
Orta Derecede Katılıyorum	Sayı	1	29	31	28	89
	Sütun (%)’si	16,7	14,1	12,9	14,1	13,7
Katılıyorum	Sayı	1	155	189	162	507
	Sütun (%)’si	16,7	75,6	78,8	81,4	78
Toplam	Sayı	6	205	240	199	650
	Sütun (%)’si	100	100	100	100	100

3 hücre (%25,0) beklenen değer 5’den küçük değildir. En küçük beklenen değer 0.50’dir.

Ki Kare (χ^2) = 32.507 ve Anlamlılık Düzeyi (P) = 0,000

Yapılan Ki-kare (χ^2) ilişki analizi sonucunda Anlamlılık Düzeyi (P) < Tablo Değeri (α) = 0.05 tablo değerinden küçük olduğu için H_1 hipotezi kabul edilmiştir. Bir başka ifadeyle ‘eğitim durumu’ ile ‘park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ arasında BHÖ alt maddesine göre istatistiksel olarak ilişki vardır sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim durumuna göre vatandaşların ‘park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ görüşüne verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde; i) düşük eğitilmiş olanların (ilkokul ve ortaokul mezunlarının) % 75,6’sı (155 kişi), ii) orta eğitilmiş olanların (lise mezunu) %78,8’i (189 kişi) ve iii) yüksek eğitilmiş olanların (en az yüksek okul veya fakülte mezunu) % 81,4’ü (162 kişi) ‘park bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ katıldığını bildirmiştir. Buna

göre, eğitim düzeyi arttıkça, park bahçe ve yeşil alan hizmetlerinin oy verme davranışına etkisi de artmaktadır.

- “En son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermeniz “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur?

Yenimahalle’de belediye hizmet faktörünün ardından en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçiminde oy verme kararında ikinci en çok tercih olarak ‘parti faktörü’ cevabını veren 237 kişiye, oy verme kararında partiye ilişkin hangi görüşlerin ya da alt değişkenlerin daha çok etkili olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplara göre, aşağıda Tablo-111 geliştirilmiştir.

Tablo 111: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermeniz “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Parti ideolojisi	10	4,5	2	0,9	23	10,3	29	13	159	71,3	223
Partiye olan derin bağlılığım	25	10,7	8	3,4	26	11,2	60	25,8	114	48,9	233
Partinin iktidar partisi olması	78	33,9	27	11,7	41	17,8	46	20	38	16,5	230
Partinin muhalefet partisi olması	80	34,3	8	3,4	29	12,4	36	15,5	80	34,3	233
Partinin seçim vaatleri	19	8,3	10	4,3	48	20,9	66	28,7	87	37,8	230
Partinin dini değerlere önem vermesi	28	12	15	6,4	53	22,6	64	27,4	74	31,6	234
Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler	33	14,2	19	8,2	65	28	53	22,8	62	26,7	232
Parti lideri oy verme kararında etkilidir,	34	14,6	8	3,4	30	12,9	43	18,5	118	50,6	233
Rakip parti/partilere duyulan tepki	26	11,6	15	6,7	32	14,2	78	34,7	74	32,9	225
Partinin benimsediği ekonomik model	87	39,4	14	6,3	31	14	49	22,2	40	18,1	221
Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb., ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	68	28,9	21	8,9	50	21,3	46	19,6	50	21,3	235
Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	89	38,5	31	13,4	34	14,7	41	17,7	36	15,6	231
Partinin ailem tarafından destekleniyor olması	78	33,8	25	10,8	38	16,5	42	18,2	48	20,8	231

Partinin mitinglerinin kalabalık olması	87	37,8	34	14,8	47	20,4	31	13,5	31	13,5	230
Partinin medya tarafından destekleniyor olması	122	54,2	7	3,1	30	13,3	23	10,2	43	19,1	225
Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs.) çok olması	88	38,3	39	17	25	10,9	47	20,4	31	13,5	230
Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	49	21,1	18	7,8	38	16,4	55	23,7	72	31	232
Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	11	4,7	7	3	18	7,6	35	14,8	165	69,9	236

*Her soruda 'Fikrim Yok' cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Yenimahalle'deki katılımcıların % 84,7'si (200 kişi) 'partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olunması' alt değişkenine, (oy verme kararında etkili olduğunu belirten) '*katılıyorum*' cevabı vermiştir. Bunu, i) %84,3 (188 kişi) oran ile 'parti ideolojisi', ii) % 74,7 (174 kişi) oran ile 'partiye olan derin bağlılığım', iii) %69,1 (161 kişi) oran ile 'parti lideri' ve iv) %67,6 (152 kişi) oran ile 'rakip parti/partilere duyulan tepki' yanıtı izlemektedir. Bir başka ifadeyle seçmenlerin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında, partiye ilişkin bu faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Parti özelliklerinden olan 'partinin medya tarafından destekleniyor olması' % 57,3 (129 kişi) oran ile katılımcıların oy kararını belirlemede '*katılmıyorum*' cevabı verdikleri parti faktörünün alt değişkenlerindendir. Bunu, %55,3 (127 kişi) oran ile 'partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması', %52,6 (121 kişi) oran ile 'partinin mitinglerinin kalabalık olması' katılımcıların oy kararını belirlemede diğer '*katılmıyorum*' cevapları arasındandır. Bir başka ifadeyle partiye ilişkin bu alt faktörler, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Partinin mitinglerinin kalabalık olması, basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması ve partinin medya tarafından destekleniyor olması sonuçları, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan,

“**H11:** Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları, ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.” hipotezini doğrulamamış; siyasal pazarlama araçları ile seçmenin oy verme kararında doğrudan bir ilişki olmadığı, sonucuna ulaşılmaktadır.

Katılımcılardan, ‘partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olunması’ cevabını verenlere anket kapsamında tekrar hangi hizmetler, partiyi tercih etmenizde ön plana çıkar sorusu sorulmuş ve anket içerisinde belediye hizmetlerinin yer aldığı bölüme yönlendirilmiştir. Buna göre, katılımcıların %90’ı (180 kişi), ‘park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ni, %87,5’i (175 kişi) ‘çöp (atık) toplama hizmetleri’ni, %80’ini (160 kişi), ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri’ni %73,5’i de (157 kişi), ‘temizlik hizmetlerini’ ön plana çıkarmıştır.

Görüldüğü üzere, Yenimahalle ilçesinde en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında öne çıkan temel değişken, belediye hizmetlerinin sunulması olmuştur. Parti tercihini yapanların bile büyük çoğunluğu partinin geçmiş dönemde sunmuş olduğu hizmetlerden duyulan memnuniyetin, seçim kararlarında belirleyici olduğu vurgusunu yapmışlardır. Dolayısıyla, Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde hizmet faktörü ön planda tutularak daha çok rasyonel bir davranış sergilendiği dikkat çekmektedir. Bunun yanında, partinin ideolojisi ve partiyle olan derin bağlılık da partiyle özdeşleşme modeli içerisinde, seçmen kararında etkili olan diğer faktörlerdendir. Siyasal pazarlama araçlarının özellikle partinin basılı reklam materyalleri, parti mitingleri ve partinin medya tarafından destekleniyor olması gibi faktörlerin seçmenin kararında belirleyici olmadığı görülmektedir.

- “*İlçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermenizde, “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?*”

Yenimahalle’de ankete katılanlardan sadece 46 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklamışlardır. Her ne kadar belediye başkan adayına ilişkin faktör, diğer faktörlere göre oransal olarak düşük bir değere sahip de olsa, katılımcıların belediye başkan aday faktörüne ilişkin hangi alt değişkenlerden etkilendiğini ele almak önemlidir. Verilen cevaplara göre belediye başkan aday faktörüne ilişkin seçmen tercihlerinin yer aldığı alt değişkenlere yönelik olarak aşağıda Tablo-112 geliştirilmiştir.

Tablo 112: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.,)	1	2,2	2	4,4	4	8,9	6	13,3	32	71,1	45
Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması	5	11,1	2	4,4	9	20	15	33,3	14	31,1	45
Adayın iktidar partisinden olması	23	53,5	2	4,7	10	23,3	3	7	5	11,6	43
Adayın muhalefet partisinden olması	14	32,6	1	2,3	10	23,3	8	18,6	10	23,3	43
Adayının memleketlim olması	26	59,1	5	11,4	6	13,6	4	9,1	3	6,8	44
Aday ile aynı mezhepten olmam	30	66,7	4	8,9	5	11,1	0	0	6	13,3	45
Adayın etnik kökeni	32	74,4	4	9,3	3	7	1	2,3	3	7	43
Adayın karizması	10	22,7	0	0	7	15,9	5	11,4	22	50	44
Adayın projeleri ve vaatleri	5	11,1	0	0	7	15,6	5	11,1	28	62,2	45
Adayın ekonomik vaatleri	3	7,5	0	0	12	30	8	20	17	42,5	40
Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması	3	6,8	3	6,8	7	15,9	15	34,1	16	36,4	44
Adayın ideolojisi	3	7,7	4	10,3	7	17,9	8	20,5	17	43,6	39
Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem	11	25	6	13,6	7	15,9	8	18,2	12	27,3	44
Adayın partisi	12	26,7	6	13,3	8	17,8	7	15,6	12	26,7	45
Adayın üyesi/mensubu olduğum dernek, vakıf, vb., ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	26	49,1	6	13,6	4	19,1	2	4,5	6	13,6	44

Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	29	54,4	5	11,1	6	23,3	2	4,4	3	6,7	45
Adayın ailem tarafından destekleniyor olması	19	42,2	7	15,6	12	26,7	1	2,2	6	13,3	45
Adayın mitinglerinin kalabalık olması	21	57,7	5	11,4	9	10,5	4	9,1	5	11,4	44
Adayın medya tarafından destekleniyor olması	24	64,5	2	4,5	8	8,2	4	9,1	6	13,6	44
Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	9	20,5	2	4,5	6	13,6	10	22,7	17	38,6	44
Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	1	2,2	2	4,4	5	11,1	12	26,7	25	55,6	45

*Her soruda 'Fikrim Yok' cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Yenimahalle'de katılımcılara 'İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde "belediye başkan adayına" yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?' sorusu sorulduğunda, katılımcıların, i) % 84,8'i (38 kişi) 'adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.,)', ii) %82,3'ü (37 kişi) 'adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam', iii) %73,3'ü (33 kişi) oran ile 'adayın projeleri ve vaatleri' ve iv) % 70,5'i (31 kişi) 'adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir belediye başkanı olması', gibi adayın bu özelliklerine **'katılıyorum'** cevabı vermişlerdir. Bu alt faktörler, seçmenin adaya ilişkin kararında en etkili faktörleri oluşturmaktadır. Aday özelliklerinden olan, i) 'adayın etnik köken (% 83,7-36 kişi) ii) 'aday ile aynı mezhepten olmam' (%75,6-34 kişi) ve 'adayın mitinglerinin kalabalık olması', iii) (%69,1-26 kişi), 'adayın mitinglerinin kalabalık olması, iv) (%69-26 kişi), 'adayın medya tarafından destekleniyor olması' alt değişkenlerine katılımcıların oy kararını belirlemede **'katılmıyorum'** cevabı verdikleri görülmektedir. Görüldüğü üzere bu alt faktörler, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Bir başka ifadeyle adayın kişisel özellikler ve önceki dönem başarılı bir belediye başkanı olması, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aday faktörünü öne çıkaran

katılımcıların, önem verdikleri alt değişkenler arasındadır. Bunun yanında, adayın siyasal pazarlama araçlarını kullanımı ve adayın memleketi, etnik kökeni ile ilgili genel özellikleri seçmen kararında en az belirleyici olan alt değişkenlerdir. Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden olan, “**H₁₁**: Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.” ve “**H₂**: Oy verme davranışı ile yerel kimlik algısının (etnik, mezhepsel ve dinsel kimlik algısı) doğrudan bir ilişkisi vardır” hipotezlerini doğrulamamaktadır

Adaya ilişkin ‘adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam’ cevabını verenlere, anket kapsamında tekrar hangi hizmetler, adayı tercih etmenizde ön plana çıkar sorusu sorulmuş ve anket içerisinde belediye hizmetlerinin yer aldığı bölüme yönlendirilmiştir. Buna göre seçmenlerin %94,59’u (35 kişi), ‘park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri’ni, %86,48’i (32 kişi), ‘temizlik hizmetlerini (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs.)’, 75,67’si (28 kişi), ‘yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetlerini’ ön plana çıkarmıştır.

Görüldüğü üzere, belediye başkan adayın kişiliği, çalışkanlığı ve ankete katılanların adaya daha önce oy vermesi, aday imajı başlığı altında seçmenin oy verme kararında etkili olan alt değişkenler arasındadır.

Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçiminde genel seçimden farklı bir partiye oy verdiğini belirten 27 katılımcının %74,1’i (20 kişi) belediye hizmetlerinin sunulmasını, %14,8’i (4 kişi) parti faktörünü, geri kalan %11,1’i (3 kişi) de belediye başkan aday faktörlerinden ötürü, iki seçimde farklı partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Belediye hizmetleri, parti ve belediye başkan aday cevaplarını veren kişi sayıları az olduğu için alt maddeler için ayrı ayrı frekans tablosu dökülmesi

anlamalı bir sonuç yaratmayacağı görülmüş ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerden farklı bir partiye oy verdiğini belirtenler için frekans tablosu oluşturulmamıştır.

Tablo 113: İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler belirlemiştir?(Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetlerinin sunulması	20	74,1
Parti	4	14,8
Belediye başkan adayı	3	11,1
Toplam	27	100.0

Sonuç olarak, Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı ile genel seçimlerde seçmenin parti tercihlerinde farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir. Yenimahalle’de yapılan alan araştırmasında ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan aday ve parti imajından öte, ilçe belediyesinin sunmuş olduğu; kentsel altyapı hizmetleri ile beraber çevre koruma hizmetleri, seçmenin oy verme kararında etkili hizmet alanları arasındadır. Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ankete katılanların vermiş olduğu yanıtlar ışığında, daha çok hizmet temelli bir oy verme davranışının geliştiği yorumunu getirmek yanlış olmayacaktır. Bunun yanında Yenimahalle’de seçmenin %35,3’ünü oluşturan ve parti faktörüne oy verdiğini belirten katılımcılar da parti ideolojisini, parti ile olan derin bağlılıklarını ve rakip parti ve partilere duyulan tepkilerin oy kararlarında etkili faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönüyle, hizmet temelli oy vermenin yanında, partiyle özdeşleşme ve rakip partiye oy verme gerekçesiyle sınırlı rasyonel yaklaşımın etkili olduğu yorumunu getirmek de yanlış olmayacaktır. Yenimahalle ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmen kararı, Altındağ’daki ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin kararında başat rol oynayan; parti imajı ve özellikle partinin liderine olan güven gibi alt değişkenlerden ayrılmaktadır. Bu değişkenler, Altındağ’da ilçe belediyesi seçimlerinde özellikle sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında partiyle özdeşleme

modelinin daha belirleyici olduğunu gösterirken; Yenimahalle’de hizmet temelli bir oy verme davranışının daha çok geliştiğini göstermektedir.

- “En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?”

Yenimahalle ilçesinde ilçe belediye başkanlığı seçimi ile genel seçim arasındaki seçmen kararındaki genel durumun tespit edilmesinin ardından; bu kısımda en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ile genel seçimlerde seçmen kararının farklı olup olmadığı ortaya çıkarılmak istenmiştir. Bu kapsamda, ankette en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?” sorusu sorulmuştur.

Yenimahalle ilçesinde ankete katılan katılımcıların %96,8’i (676 kişi) en son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye oy verdiklerini belirten ‘evet’ cevabını vermişlerdir. Ankete katılanların %3,2’si (22 kişi) genel seçim ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde farklı partiye oy verdiklerini belirtmiştir.

Tablo 114: En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Evet	676	96,8
Hayır	22	3,2
Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, genel seçimde oy kullanmadım	3	0,4
Toplam	698	100.0

Yenimahalle’de ankete katılanların cinsiyete göre dağılımları göz önünde bulundurulduğunda kadınların %96,4’ü, erkeklerin ise %97,4’ü büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiyi desteklediklerini belirtmişlerdir. Seçimlerde farklı partiyi desteklediklerini belirtenlerin ise 9’u erkek, 13’ü kadındır. Bu tabloya göre Altındağ ilçesinde olduğu gibi, Yenimahalle ilçesinde de ilçe belediye

başkanlığı seçimlerinde de olduğu gibi büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçimlerde parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir.

Genel seçimler ile büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin parti bağlamında durum tespiti için yapılmasının ardından; birinci soruya evet ve hayır cevabı veren katılımcılara, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında etkili olan faktörlere yönelik alt kırılım soruları sorulmuştur. Bu sorulardan ilki, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini belirten %96,8 oranındaki çoğunluğa yönlendirilmiştir. Çoğunluğa büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle aynı kararı almalarında, büyükşehir belediyesi tarafından sunulan belediye hizmeti, parti ve belediye başkan adayı faktörlerinden hangilerinin oy verme kararlarında etkisi olduğu sorulmuş ve verilen cevaplara göre katılımcılara bu faktörlerin ilgili alt değişkenlerini değerlendirmeleri istenmiştir.

- *“En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda i) belediye hizmetlerinin sunulması, ii) parti, iii) belediye başkan adayı faktörlerinin hangileri etkili olmuştur?”*

Yenimahalle ilçesinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların, % 60,0'ı (406 kişi) büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ‘belediye hizmetleri’ faktörünün oy verme kararında etkili olduğunu belirtmiştir. Bu oran, ilçe belediyesinde verilen belediye hizmeti oranından (%57,8-388 kişi) daha yüksektir. Belediye hizmetini %33,6 (227 kişi) gibi bir oranla parti cevabı izlemektedir. Geri kalan %6,4 de (43 kişi) ‘büyükşehir belediye başkan adayı’ nın oy verme kararlarında etkili olduğu cevabını vermiştir.

Tablo 115: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi / hangileri etkili olmuştur? (Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetleri	406	60
Parti	227	33,6
Belediye başkan adayı	43	6,4
Toplam	676	100.0

Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan “**H₀:** Belediye hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki yoktur”. ve “**H₄:** Belediye başkan adayına duyulan bağlılık ile seçmenin oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır”. hipotezlerinin yanlış olduğunu göstermektedir. Çünkü Tablo-115’te de görüldüğü gibi, Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçiminde olduğu büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde de belediye hizmet faktörünün, diğer faktörlere göre seçmenin kararında daha çok etkili olan faktördür.

Çalışmanın genel konusunu oluşturan belediye hizmeti ve seçmen davranış ilişkisinin sorgulanması bağlamında; büyükşehir belediyesi ile genel seçimlerde bu 3 faktörü göz önünde bulundurarak oy verdiğini açıklayan katılımcıların, genel demografik özellikleri aşağıda Tablo-116’da gösterilmiştir.

Tablo 116: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde belediye hizmeti, parti ve başkan adayı tercih edenlerin demografik özellikleri (Yenimahalle)

Demografik Özellikler	Belediye Hizmetlerinin Sunulması	Parti	Başkan Adayına Duyulan Yakınlık	Toplam	χ^2 / Π
Cinsiyete Göre Dağılım					
Kadın	206	120	18	344	1,760 (0,415)
Erkek	200	107	25	332	
Yaş Gruplarına Göre Dağılım					
18-25 Yaş arası	57	26	7	90	3,022 (0,806)
26-40 Yaş arası	163	84	18	265	
41-60 Yaş arası	140	90	13	243	
60 Yaş ve Üzeri	46	27	5	78	
Eğitim Durumlarına Göre Dağılım					
Okur-yazar ve okuma yazma bilmeyen	40	40	5	85	9,164 (0,165))
İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	61	82	9	152	

Lise Mezunu (Orta Eğitimli)	146	62	14	222	
Yüksekokul-Fakülte-Lisansüstü-Doktora (Yüksek Eğitimli)	159	43	15	217	
Çalışma Durumlarına Göre Dağılım					
Özel sektörde işçi	69	33	8	110	42,120 (0,070)
Bir kamu kuruluşunda işçi	11	6	2	19	
Esnaf/küçük tüccar	45	33	9	87	
Büyük tüccar/sanayici	5	3	1	9	
Yükseköğrenimli serbest meslek	65	6	1	72	
Özel sektörde yönetici, uzman	13	8	1	22	
Devlet Memuru	6	3	1	10	
Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman	17	7	1	25	
Ev hanımı/ev kızı	54	10	4	68	
Ordu mensubu	3	3	0	6	
Esnaf-Zanaatkâr	10	44	0	54	
Serbest(pazarcı, işportacı, inşaatçı)	6	5	1	12	
İşsiz	9	9	2	20	
Emekli	56	43	7	106	
Öğrenci	37	14	5	56	
Gelir Durumlarına Göre Dağılım					
0 - 1000 TL	1	4	1	6	11,526 (0,318)
1001 - 2000 TL	44	19	7	70	
2001 - 3000 TL	138	67	13	218	
3001 - 5000 TL	163	94	13	270	
5001 - 10000 TL	51	37	8	96	
10001 ve daha fazla	9	6	1	16	
Siyasal İdeolojilerine Göre Dağılım					
Demokrat	64	42	9	115	4,239
Dindar	143	85	20	248	4,27
Laik	55	23	9	87	4,175
Sosyalist	13	3	3	19	4,802
Milliyetçi	145	88	21	254	0,342
Liberal	5	4	2	11	2,879
Atatürkçü	185	108	15	308	2,845
Muhafazakâr	85	39	4	128	4,114
Diğer	3	3	2	8	5,145

Tablo-116'ya göre belediye hizmetleri' bağlı olarak, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların, %50,74'ü (206 kişi) kadınlardan, %49,26'sı (200 kişi) erkeklerden oluşmaktadır. Yaş dağılımları açısından belediye hizmetlerini tercih ettiklerini belirtenlerin büyük çoğunluğunu % 40,15 (163 kişi) oran ile 26-40 yaşlar arasındaki katılımcılar oluşturmaktadır. Belediye hizmetlerine en az oy verenler ise %11,33 (46 kişi) oran ile 60 yaşın üstündeki yaş bireylerden oluşmaktadır. Belediye hizmetini göz önünde bulundurarak büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullandıklarını

açıklayan seçmenlerin, %39,16'sını (159 kişi) en az üniversite mezunu kişiler oluşturmaktadır. Bunu % 35,96 (146 kişi) oran ile en az lise mezunları izlemektedir. Yine belediye hizmeti cevabı verenlerin çalışma durumlarına göre %17,00'ı (69 kişi) özel sektörde çalışan işçilerden oluşurken; onu %16,01 (65 kişi) oran ile yükseköğrenimli serbest meslek sahipleri, izlemektedir. Belediye hizmetine oy verenlerin gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda; en büyük oran %40,15 ile (163 kişi) gelir durumu aylık 3001-5000 TL arasında olan katılımcılardır. Bunu %33,76 (138 kişi) oy oran ile 2001-3000 TL gelire sahip olanlar takip etmektedir. Son olarak belediye hizmetine oy verenlerin ideolojik görüşleri ele alındığında en büyük oranın %26,50 (185 kişi) ile Atatürkçü ideolojiyi benimseyenlerden oluştuğu görülmektedir. Atatürkçü ideolojiyi %20,77 (145 kişi) oran ile Milliyetçi ideoloji ve %20,49 (143 kişi) oran ile Dindar/ İslamcı ideolojiyi benimsediklerini belirtenler izlemektedirler.

'Parti' faktörünü göz önünde bulundurarak büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklayan katılımcıların genel demografik özelliklerine bakıldığında, kadınların %52,86'sı (120 kişi), erkeklerin ise %47,14'ü' (107 kişi), parti faktörüne dayanarak büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimlerde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Yaş dağılımları açısından parti faktörünü tercih ettiklerini belirtenlerin de büyük çoğunluğunu % 39,65 (90 kişi) ile 41-60 yaş arası katılımcılar oluşturmaktadır. Bunu %37,00 (84 kişi) oran ile 26-40 yaş arası bireyler izlemektedir. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye hizmeti ve parti faktörüne göre oy veren katılımcıların yaş gruplarının, farklılaştığı dikkatleri çekmektedir. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de seçmenlerin kararında etkili olduğu görülen belediye hizmeti yanıtını verenler de daha çok 26-40

yaş arası katılımcılar tarafından daha fazla tercih edilirken; parti faktörü 41-60 yaş arası katılımcılar tarafından daha çok ön plana çıkmaktadır. Belediye hizmet tercihini yapanlardan farklı olarak parti tercihini yapanların eğitim düzeyleri açısından durumu ele alınırsa; %55,07'sinin (149 kişi) en az lise mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Parti tercihini yapanların da çalışma durumlarına göre %19,38'i (44 kişi) esnaf-zanaatkârdan oluşmaktadır. Bunu %18,94 (43 kişi) oy oran ile emekliler izlemektedir. Parti tercihinine göre oy verenlerin gelir dağılımları göz önünde bulundurulduğunda; en büyük oran %29,52 (67 kişi) ile gelir durumu aylık 2001-3000TL arasında olan katılımcılardır Bu yönüyle de parti tercihini yapanlar, belediye hizmetlerini tercih edenlerden ayrılmaktadır. Şöyle ki, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye hizmeti faktörünü ön plana alanların gelir dağılımı 3001-5000 TL arasında kişilerden oluşurken; parti tercihini yapanlar daha düşük (2001-3000 TL) gelir grubuna sahip kişilerden oluşmaktadır. İdeolojik açıdan da en büyük oranın %27,34 (108 kişi) oran ile Atatürkçü ideolojiyi benimseyenlerden oluştuğu görülmektedir. Atatürkçü ideolojiyi %22,28 (88 kişi) Milliyetçi ve %21,52 (85 kişi) oran ile Dindar/İslamcı ideolojiyi benimsediklerini belirtenler izlemektedirler.

Yalnızca 43 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiklerini açıklamışlardır. Oransal olarak düşük bir değere sahip olan başkan aday faktörüne seçenlerin demografik özelliklerine bakılacak olursa; %41,86 (18 kişi), 26-40 yaş arası katılımcılardan oluşmaktadır. İdeolojik olarak %25,61'i (21 kişi) Milliyetçi ideolojiyi, onu %24,39 (20 kişi) oran ile Dindar/İslamcı ideoloji ve %18,29 (15 kişi) oran ile Atatürkçü ideolojiyi benimseyenler takip etmektedir. Gelir durumu açısından katılımcıların eşit olarak %30,23'ü (13'er kişi) 2001-3000 TL ile 3001-5000 TL arası

gelire sahip olduklarını belirtmişlerdir. Eğitim açısından ise katılımcıların %67,44'ü (29 kişi) en az lise mezunudur. Bunun %34,88'i (15 kişi) en az üniversite mezunlarından oluşmaktadır. Son olarak oy verenlerin çalışma durumlarına bakıldığında %20,93'ü (9 kişi) esnaf zanaatkâr ve % 18,60'ı da (7 kişi) özel sektörde çalışan işçi kesiminden oluşmaktadır.

Sonuç olarak, Tablo-115 ve Tablo-116'ya göre. Yenimahalle'de genel seçim ile büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde aynı partiye oy verenlerin ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi daha çok belediye hizmet faktörünü göz önünde bulundurarak tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Bu tercihi yapanlar daha çok eğitim düzeyi ve gelir düzeyi yüksek, kesimlerden oluşmaktadır. Adaya yönelik oy tercihini belirleyenler ile belediye hizmeti tercihini yapanların sosyo-demografik özellikleri birbirine çok yakındır. Aday ve hizmet tercihini yapanların eğitim düzeyi yüksek, yaş grupları 26-41 yaş arasında olan bireylerden oluşmaktadır. Parti faktörünü tercih edenler en az lise mezunudur. Parti faktörünü tercih edenler aynı zamanda hizmet ve aday tercihini yapanlara göre daha yüksek bir yaş ortalamasına (41-60 yaş) sahip bir kitleden oluşmaktadır. Her 3 faktörü tercih eden de ortak özellik ideoloji de kesişmekte ve Atatürkçü ideoloji ardından Milliyetçi İdeoloji ve en son da Dindar/İslam ideolojiyi benimseyenler çoğunluğu oluşturmaktadırlar.

- *“En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur?”*

Yenimahalle'de en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde belediye hizmeti faktörü %60 oranla, parti ve aday faktörlerine göre seçmenin kararında daha belirleyici olan faktördür. “Belediye hizmeti” faktörü cevabını veren 406 kişiye, oy

verme kararlarında etkili olan hizmet alanlarının alt değişkenleri sorulmuştur. Verilen cevaplara göre aşağıda Tablo-117 geliştirilmiştir.

Tablo 117: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? (Yenimahalle)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri	16	4,0	19	4,7	43	10,6	69	17,1	257	63,6	404
Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs),	18	4,5	17	4,3	58	14,6	90	22,6	215	54,0	398
Işıklandırma hizmetleri	16	4,1	23	5,9	60	15,4	102	26,2	188	48,3	389
Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri	9	2,3	21	5,3	62	15,6	101	25,4	204	51,4	397
İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri	24	6,9	20	5,7	84	24,1	95	27,2	126	36,1	349
Cenaze hizmetleri	14	4,1	19	5,6	63	18,6	96	28,3	147	43,4	339
Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri	30	9,2	29	8,9	71	21,8	86	26,4	110	33,7	326
Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs)	30	9,0	35	10,4	59	17,6	86	25,7	125	37,3	335
Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler	18	4,8	17	4,6	58	15,5	104	27,9	176	47,2	373
Kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi	40	10,6	10	2,7	44	11,7	82	21,8	201	53,3	377

*Her soruda ‘Fikrim Yok’ cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Yenimahalle’de belediye hizmeti yanıtını veren 406 kişinin % 80,7’sinin (326 kişi)

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan ‘yol-kaldırım, yapım, bakım ve onarım hizmetlerine’ katılıyorum cevabı verdikleri görülmüştür. Bir başka ifadeyle, 326 kişi, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan yol-kaldırım, yapım, bakım ve onarım hizmetlerinin büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kararlarını belirlemede etkili olduğunu vurgulamıştır Park, yol-kaldırım, yapım, bakım ve onarım hizmetlerini, i) % 76,8 (305 kişi) oranı ile ‘park bahçe ve yeşil alan

hizmetleri, ii) %76,6 (305 kişi) oranı ile ‘temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs)’ ve iii) %74,5 (290 kişi) oran ile ‘ışıklandırma hizmetleri’nin bir önceki büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kararlarını belirlemede etkili olduğunu vurgulamış ve ‘*katılıyorum*’ cevabı vermişlerdir. Büyükşehir belediye hizmetlerinden olan; i) %19,44 (65 kişi) oy oranı ile ‘yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs)’ hizmetleri, ii) %18,1 (59 kişi) oy oranı ile ‘gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri’ ve iii) %13,3 (50 kişi) oy oranı ile ‘kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi’gibi hizmetlere katılımcıların oy kararını belirlemede ‘*katılmıyorum*’ cevabı verildiği görülmüştür. Bu hizmet alanları, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında en az etkili olan hizmetlerdir.

Yenimahalle ilçesinde, büyükşehir belediyesinin sunmuş olduğu kentsel altyapı hizmetleri (yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri, ışıklandırma hizmetleri) çevre koruma hizmetleri (park bahçe ve yeşil alan hizmetleri ve temizlik hizmetleri) katılımcılar tarafından en çok önem verilen ve seçim kararlarında belirleyici olan hizmet alanlarının başında gelmektedir. Altındağ ilçesinden farklı olarak, Yenimahalle ilçesinde (gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri ve yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamalar) katılımcılar tarafından yeterli ilgiyi görmemiştir. Yine Altındağ ilçesinden farklı olarak, kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi, katılımcının oy kararında en az etkili olan hizmet alanları arasındadır.

- “En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermeniz, “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur?”

Belediye hizmeti faktörünün ardından, Yenimahalle’de en son yapılan büyükşehir oy verme kararında ikinci en çok tercih olarak ‘parti’ faktörü cevabını veren 227 kişiye, oy verme kararlarında partiye ilişkin hangi görüşlerin ya da alt değişkenlerin daha çok oy verme kararında etkili olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplara göre aşağıda Tablo-118 geliştirilmiştir.

Tablo 118: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermeniz “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Parti ideolojisi	14	6,5	3	1,4	21	9,7	21	9,7	157	72,7	216
Partiye olan derin bağlılığım	30	13,5	6	2,7	27	12,1	46	20,6	114	51,1	223
Partinin iktidar partisi olması	121	54,8	6	2,7	31	14	24	10,9	39	17,6	221
Partinin muhalefet partisi olması	83	36,9	5	2,2	28	12,4	34	15,1	75	33,3	225
Partinin seçim vaatleri	29	13,1	6	2,7	51	23,1	60	27,1	75	33,9	221
Partinin dini değerlere önem vermesi	32	14,4	16	7,2	52	23,4	56	25,2	66	29,7	222
Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler	35	15,8	14	6,3	65	29,3	51	23	57	25,7	222
Parti lideri oy verme kararında etkilidir,	19	8,4	5	2,2	18	8	33	14,6	151	66,8	226
Rakip parti/partilere duyulan tepki	19	8,4	5	2,2	18	8	33	14,6	151	66,8	226
Partinin benimsediği ekonomik model	53	23,8	14	6,3	35	15,7	48	21,5	73	32,7	223
Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	90	41,5	13	6	34	15,7	42	19,4	38	17,5	217
Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	84	37,7	24	10,8	35	15,7	37	16,6	43	19,3	223
Partinin ailem tarafından destekleniyor olması	36	15,9	7	3,1	29	12,8	45	19,8	110	48,5	227
Partinin mitinglerinin kalabalık olması	86	39,3	24	11	38	17,4	41	18,7	30	13,7	219

Partinin medya tarafından destekleniyor olması	90	40,5	33	14,9	29	13,1	43	19,4	27	12,2	222
Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması	92	41,8	36	16,4	20	9,1	38	17,3	34	15,5	220
Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	73	32,6	20	8,9	52	23,2	36	16,1	43	19,2	224
Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	30	13,8	18	8,3	32	14,7	67	30,7	71	32,6	218

*Her soruda 'Fikrim Yok' cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Yenimahalle ilçesindeki katılımcıların %82,4'ü (178 kişi) büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde 'parti ideolojisi' alt değişkenine (oy verme kararında etkili olduğunu belirten) '*katılıyorum*' cevabı vermiştir. Bunu, i) %81,4 (184 kişi) oran ile eşit olarak 'parti lideri' ve 'rakip parti/partilere duyulan tepki', ii) %71,4 (160 kişi) oran ile 'partiye olan derin bağlılığım' gibi cevapları izlemektedir. Seçmenlerin bu alt değişkenlere '*katılıyorum*' cevabı verdikleri görülmektedir. Bir başka ifadeyle, seçmenlerin büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy verme kararlarında, partiye ilişkin bu alt faktörlerin etkili olduğu görülmektedir.

Parti özelliklerinden olan, i) 'partinin basılı reklam materyallerinin (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması' (%58,2-128 Kişi), ii) 'partinin mitinglerinin kalabalık olması' (%57,5 -127 kişi) ve iii) 'partinin medya tarafından destekleniyor olması' (%55,4 -123 kişi), alt değişkenlerine katılımcıların oy kararını belirlemede '*katılmıyorum*' cevabı verdikleri görülmektedir. Partiye ilişkin bu alt faktörler, seçmenin kararında en az etkili faktörleri oluşturmaktadır. Partinin medya tarafından destekleniyor olması ve partinin mitinglerinin kalabalık olması sonuçları, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, "**H11:** Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır." hipotezini doğrulamamaktadır. Bir başka

ifadeyle, siyasal pazarlama araçları ile seçmenin oy verme kararında doğrudan bir ilişki yoktur.

Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti faktörünün oy verme kararında etkili olduğunu düşünen katılımcıların büyük çoğunluğu, 'partinin ideolojisini', 'parti liderini' ve 'rakip parti/partilere duyulan tepkiyi', 'partiye olan derin bağlılığım' gibi parti özelliklerini, dikkate aldıklarını vurgulamışlardır. Yenimahalle'de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de katılımcılar, siyasal pazarlama araçlarından özellikle; partinin basılı reklam materyalleri, parti mitingleri ve partinin medya tarafından destekleniyor olması gibi faktörlerin seçmenin kararında belirleyici olmadığı görülmektedir.

- “En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy vermeniz, “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?”

Yenimahalle'de ankete katılanlardan 43 kişi, belediye başkan aday faktörüne bağlı olarak, büyükşehir belediye başkanlığı seçimi ile genel seçimde aynı partiye oy verdiğini açıklamışlardır. Her ne kadar belediye başkan adayına ilişkin faktör, diğer faktörlere göre oransal olarak düşük bir değere sahip de olsa, katılımcıların belediye başkan aday faktörüne ilişkin hangi alt değişkenlerden etkilendiğini ele almak önemlidir. Verilen cevaplara göre belediye başkan aday faktörüne ilişkin seçmen tercihlerinin belirlediği alt değişkenlere yönelik aşağıda Tablo-119 geliştirilmiştir.

Tablo 119: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermeniz “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? (Yenimahalle)

Görüşler	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Orta Derecede Katılıyorum		Çok Katılıyorum		Tam Katılıyorum		N*
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.)	0	0	1	5,3	0	0	1	5,3	17	89,5	19

Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması	4	21,1	3	15,8	0	0	6	31,6	6	31,6	19
Adayın iktidar partisinden olması	11	64,7	0	0	3	17,6	0	0	3	17,6	17
Adayın muhalefet partisinden olması	7	36,8	0	0	1	5,3	1	5,3	10	52,6	19
Adayının memleketim olması	16	84,2	1	5,3	0	0	0	0	2	10,5	19
Aday ile aynı mezhepten olmam	14	73,7	0	0	0	0	0	0	5	26,3	19
Adayın etnik kökeni	11	57,9	0	0	1	5,3	1	5,3	6	31,6	19
Adayın karizması	5	27,8	0	0	0	0	3	16,7	10	55,6	18
Adayın projeleri ve vaatleri	0	0	0	0	2	10,5	3	15,8	14	73,7	19
Adayın ekonomik vaatleri	4	21,1	1	5,3	3	15,8	3	15,8	8	42,1	19
Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması	2	10,5	2	10,5	0	0	4	21,1	11	57,9	19
Adayın ideolojisi	1	5,3	0	0	2	10,5	5	26,3	11	57,9	19
Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem	5	26,3	0	0	0	0	1	5,3	13	68,4	19
Adayın partisi	3	15,8	1	5,3	1	5,3	6	31,6	8	42,1	19
Adayın üyesi/mensubu olduğum dernek, vakıf, vb ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler	9	52,9	1	5,9	0	0	2	11,8	5	29,4	17
Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	7	41,2	2	11,8	1	5,9	1	5,9	6	35,3	17
Adayın ailem tarafından destekleniyor olması	8	47,1	1	5,9	1	5,9	1	5,9	6	35,3	17
Adayın mitinglerinin kalabalık olması	8	47,1	4	23,5	-	-	1	5,9	4	23,5	17
Adayın medya tarafından destekleniyor olması	7	41,2	5	29,4	1	5,9	1	5,9	3	17,6	17
Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam	4	57,9	2	10,5	0	0	2	10,5	11	21,1	19
Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam	3	50	0	22,7	1	5,3	3	10,8	12	11,2	19

*Her soruda ‘Fikrim Yok’ cevabını verenler analiz dışı bırakılmıştır.

Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde tercih ettiğiniz partiye oy vermeniz “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur?’ sorusuna, ankete katılanların neredeyse tamamı, % 94,8’i (18 kişi), ‘adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.)’cevabını vermiştir. Adayın kişiliği cevabını, i) %89,5 (17 kişi) oranı ile ‘adayın projeleri ve vaatleri’, ii) %79 (15 kişi) oranı ile ‘adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir belediye başkanı olması’, iii) %73,7 (14’er kişi) oranı ile ‘adayın partisi’ ve ‘adayı daha önce tanımam ve ona güvenme’ ve iv) %72,3 (13 kişi) oranı ile ‘adayın

karizması' gibi aday özellikleri takip etmektedir. Bu alt faktörler, seçmenin adaya ilişkin kararında en etkili faktörleri oluşturmaktadır. Aday özelliklerinden olan; i) 'adayın memleketlim olması' (% 89,5'i-17 kişi), ii) 'aday ile aynı mezhepten olmam' (%73,7 -14 kişi) ve iii) 'adayın medya tarafından destekleniyor olması' ve 'adayın mitinglerinin kalabalık olması' (%70,6-12'şer kişi) gibi aday özellikleri katılımcıların oy kararını belirlemede **'katılmıyorum'** cevabı verdikleri alt faktörleri oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere, belediye başkan adayına yönelik, adayın kişiliği, çalışkanlığı, karizması ve adayın daha önce bilinir olması, aday imajı başlığı altında seçmenin oy verme kararında etkili olan alt değişkenler arasındadır. Adayın siyasal pazarlama araçlarını kullanımı ve adayın memleketi, etnik kökenine yönelik adayın genel özellikleri seçmen kararında en az belirleyici olan alt değişkenlerdir. Bu sonuç araştırmamızın hipotezlerinden olan, "**H₁₁**: Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır." ve "**H₂**: Oy verme davranışı ile yerel kimlik algısının (etnik, mezhepsel ve dinsel kimlik algısı) doğrudan bir ilişkisi vardır" hipotezlerini doğrulamamaktadır.

Yenimahalle'de büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde farklı partiye oy verdiğini belirten 31 katılımcının %32,3'ü (10 kişi) belediye hizmetlerinin sunulmasını, %32,3'ü (10 kişi) parti faktörünü, geri kalan %35,5'i (11 kişi) de belediye başkan adayı faktörlerinden ötürü, iki seçimde de farklı partiye oy verdiklerini belirtmişlerdir. Belediye hizmetleri, parti ve belediye başkan aday cevaplarını veren kişi sayıları az olduğu için alt maddeler için ayrı ayrı frekans tablosu dökülmesi anlamlı bir sonuç yaratmayacağı görülmüş ve ilçe belediye başkanlığı

seçimleri ile genel seçimlerde farklı partiye oy verdiğini belirtenler için frekans tablosu oluşturulmamıştır.

Tablo 120: Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde farklı partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıda hangi seçenek/seçenekler belirlemiştir? (Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Belediye hizmetlerinin sunulması	10	32.3
Parti	10	32.3
Belediye başkan adayı	11	35.5
Toplam	31	100.0

Son olarak, ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenlerin siyasal tercihlerini etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılmasının ardından, bu seçimlerde seçmenin benzer davranışı sergileyip sergilemediklerini tespit etmek amacıyla “*En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz?*” sorusu sorulmuştur. Soruya, Yenimahalle ilçesinde ankete katılan katılımcıların 3’ü haricinde 698 kişi soruyu cevaplamıştır. Soruyu cevaplayanların çoğunluğunun % 97,7’si (682 kişi) en son büyükşehir ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aynı partiye oy verdiklerini belirten ‘evet’ cevabını verdikleri görölmüştür. Ankete katılanların %2,3’ü (16 kişi) aynı partiye oy vermediklerini belirtmiştir.

Tablo 121: En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? (Yenimahalle)

Durum	Sayı	Yüzdesi (%)
Evet	682	97,7
Hayır	16	2,3
Toplam	698	100.0

Bu tabloya göre Yenimahalle ilçesinde ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görölmektedir. Ancak yerel seçimlerle, genel seçimlerde farklılaşmaya gidilmiştir.

Sonuç olarak, Yenimahalle’de en son yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ve genel seçimlerde seçmenin parti tercihinde farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir. Yenimahalle’de yapılan alan araştırmasında büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan aday ve parti imajından öte, büyükşehir belediyesi tarafından sunulan, kentsel altyapı hizmetleri ile beraber çevre koruma hizmetleri, seçmenin oy verme kararında etkili hizmet alanları arasındadır. Yenimahalle’de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ankete katılanların vermiş olduğu yanıtlar ışığında, daha çok hizmet temelli bir oy verme davranışının geliştiği yorumunu getirmek yanlış olmayacaktır. Bunun yanında Yenimahalle’de seçmenin %33,6’sını oluşturan ve parti faktörüne oy verdiğini belirtenler de parti ideolojisini, parti ile olan derin bağlılıklarını ve rakip parti ve partilere duyulan tepkilerin oy kararlarında etkili faktörler olduğunu belirtmişlerdir. Bu yönüyle, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde de hizmet temelli oy vermenin yanında, partiyle özdeşleşme ve rakip partiye oy verme gerekçesiyle sınırlı rasyonel yaklaşımın görüldüğü yorumunu yapmak da yanlış olmayacaktır. Yenimahalle ilçesinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmen kararı, Altındağ’da ilçesinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin kararında başat rol oynayan; parti imajı ve özellikle partinin liderine olan güven gibi alt değişkenlerden ayrılmaktadır. Bu değişkenler, Altındağ’da büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde özellikle sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında partiyle özdeşleme modelinin daha belirleyici olduğunu gösterirken; Yenimahalle’de ise hizmet temelli oy verme davranışının daha çok geliştiğini söylemek mümkündür.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Literatür Taramasından Elde Edilen Sonuçlar

Türkiye’de belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisini inceleyen bu tez çalışmasında, “Seçmenin oy verme davranışı ve belediye hizmetleri” başlıklı birinci bölümün ilk kısmında, seçmenlerin yöneticilerini seçme eylemi ya da seçmenlerin kamu politikalarını etkileme amacıyla katıldıkları ortak işlevler olarak tanımlanan seçmen davranışı, kavramsal olarak ele alınmıştır. Seçmen davranışına yön veren etkenler ve seçmen davranışını açıklayan kuramsal yaklaşımlar ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ardından, kuramsal yaklaşımlara göre, seçmen davranışını etkileyen değişkenler ele alınmıştır.

Seçmenlerin siyasal davranışlarıyla, aile, din ve mezhep, ideoloji, etnik kimlik, sosyo demografik özellikler, siyasal propaganda araçları, ekonomik gelişmeler, seçim vaatleri, sunulan hizmetler gibi değişkenler arasında önemli bir ilişki olması nedeniyle; bu bölümün ilk kısmında seçmen davranışı kavramı, onu etkileyen diğer etkenlerle birlikte ele alınıp tartışılmıştır. Çalışma kapsamında, seçmen davranışının tüm hatlarıyla tartışılabilmesi için, öncelikle geniş bir literatür taraması yapılmış ve literatür taraması sonucunda, başta ABD ve Türkiye olmak üzere, birçok ülkede seçmen davranışının ve bu davranışa konu olan değişkenlerin nasıl ele alındığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Yapılan derinlemesine araştırma ve ülke örnekleri incelemeleri sonucunda, literatürde seçmen davranışının ağırlıklı olarak, sosyolojik ve sosyo-psikolojik değişkenlerin etkisinde olduğu genel kanının aksine, çalışmanın birinci bölümünün ilk kısmında, sosyolojik ve sosyo-psikolojik değişkenlerin yanı

sıra, rasyonel, sezgisel ve siyasal pazarlama araçlarının da seçmenin davranışında önemli etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünün ikinci kısmında, seçmenin kararında etkili olan belediye hizmeti değişkeni ile seçmen davranışı ilişkisinin ayrıntılı olarak ele alınabilmesi için, rasyonel tercih kuramı değişkenlerinden olan belediye hizmeti kavramının genel çerçevesinin çizilmesinin ardından, türlerine göre belediye hizmetlerinin sınıflandırılmasıyla ilgili yasal düzenlemelere ve Türkiye’deki uygulamalara yer verilmeye çalışılmıştır. Konuya ilişkin literatür taramasının yapılmasının ardından, dünyada ve Türkiye’de sunulan belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisine yönelik olarak bugüne kadar yapılan çalışmalar incelenmiştir. Yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda, dünyada ve Türkiye’de sunulan belediye hizmetlerinin, ayrı bir başlık veya seçmen davranışına etki eden faktörler ya da unsurlar kapsamında çok sınırlı olarak ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu sınırlı araştırmalar ve örnekler incelendiğinde, belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin, iki farklı biçimde ele alındığı görülmektedir. Bunlardan ilki, belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin, geçmişe yönelik (retrospective voting) oy verme alt modeli kapsamında ele alındığı çalışmalardır. Bu çalışmalar, ağırlıklı olarak gelişmiş ülke örnekleri kapsamında yapılan incelemeler sonucunda ortaya konulmuştur. Gelişmiş ülkelerde, belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisi konusunda yapılan araştırmalara göre seçmen, sunulan hizmetleri ve bu hizmetlerin kalitesini ağırlıklı olarak yerel seçimlerde partilerin geçmiş dönem faaliyetleri ve performansları kapsamında değerlendirmekte; parti ve aday tercihlerini ona göre belirlemektedir. Bu ülkelerde seçmen, partinin bir önceki dönemde sunmuş olduğu hizmetlerden ve bu hizmetlerin kalitesinden memnun ve bu hizmetler kendi çıkarına

bir şekilde hizmet ediyor ise, seçimlerde gene aynı partiyi destekleme eğilimindedir. Seçmen, sunulan hizmetlerin kalitesinden memnun değil ise, tercihini diğer partilerden özellikle de parti programlarında kendine en yakın gelen partiyi seçerek devam etmektedir. Bu ülkelerde, özellikle ekonomik düzeni, yaşam kalitesini etkileyen ve suç oranlarını düşürmeye yönelik olarak belediyeler tarafından sunulan itfaiye, polis gibi güvenlik hizmetleri, seçmenlerin, seçimlerde öncelik verdiği hizmet alanlarının başında gelmektedir. Seçmenin yaşam kalitesini doğrudan ilgilendiren ve oy verme kararında etkili olan diğer bir hizmet alanı ise belediyeler tarafından sunulan altyapı hizmetleri olarak belirlenmiştir. Altyapı hizmetlerinden; yolların bakımı, aydınlatma hizmetleri, çöp toplama gibi hizmetler yaşam kalitesi ile doğrudan ilişkili ve seçimler sırasında değerlendirmeye alınan hizmetler olduğu, bulgusuna ulaşılmıştır.

Belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin diğer ele alınış biçimi ise konuya göre oy verme değişkeni çerçevesinde ele alan çalışmalardır. Hizmetler, konuya göre oy verme modeli kapsamında, seçmen tarafından belirtilen bir alt değişken olarak dikkatleri çekmektedir. Konu, seçmenlerin temel beklentilerini ve taleplerini içeren ve gündemi ilgilendiren temel sorunun başlığını içermektedir. Sunulan hizmetler de temel sorunlardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bunun en temel örneğine ABD’de rastlanmaktadır. ABD’de de yapılan çalışmalar incelendiğinde seçmenlerin, yerel topluluğa ya da devlete bağlı hizmetlere ve bu hizmetlere yönelik olarak çözüm önerileri sunan adaylara oy verdikleri gözlemlenmiştir. Türkiye’de ise belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin, sunulan hizmet kalitesinin, seçmen memnuniyeti üzerindeki etkisine yönelik araştırmalar çerçevesinde ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu da geçmişe dönük oy verme modelinin bir türü olarak görülmektedir. Türkiye’de belediye hizmet kalitesi ve bu hizmetten duyulan

memnuniyet ile seçmen davranışı arasındaki ilişkisi kapsamında yapılan çalışmalar, daha çok Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etütler Vakfı (TESEV) ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) gibi düşünce kuruluşlarının yaptığı çalışmalarla ölçülmeye çalışılmıştır. Ancak yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda, Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde, yerel seçimlerde belediye hizmeti hesaba katılarak oy verme faktörünün seçmenin kararında etkili bir faktör olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bölgelerde hizmetin ötesinde daha çok etnik kimlik ve parti kimliği temelli faktörlerin oy verme davranışında daha belirleyici olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bölgelerde ise, yerel seçimlerde “hizmet kalitesi ve seçmen davranışı arasında bir ilişki vardır” hipotezi doğrulanırken; bazılarında da “hizmet kalitesi ve seçmen davranışı arasında bir ilişki olmadığı” tespit edilmiştir. Belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisini inceleyen bu tez çalışmasında da, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde yapılan alan araştırması kapsamında ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmen davranışının belediyeler tarafından sunulan hizmetlerle ilişkisi ölçülmüş ve seçmenin oy verme tercihlerinde doğrudan etkili olan belediye hizmetlerinin neler olduğu belirlenmiştir. Yapılan alan araştırması kapsamında, bir önceki yerel seçimlerde siyasal partilerinde farklılık gösteren iki ilçede oy verme davranışı ile belediye hizmeti arasında ilişkilerin birbirlerinden farklı olduğu görülmüştür. İlçelerdeki seçmen davranışı ile belediye hizmeti arasındaki ilişkiye, araştırmanın sonuçları kısmında ayrıntılı olarak değinilecektir.

Seçmen davranışının genel özellikleri ve belediye hizmeti ile ilişkisine yönelik literatür taramasının ardından, çalışmanın ikinci bölümünde seçmen davranışının Türkiye ve Ankara’daki yansımalarına değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünün ilk kısmında Türkiye’de çok partili siyasal yaşama geçilmesinden sonra 5 temel önemli

(i) Çok Partili Dönem ile Beraber Seçmen Davranışı: 1946-1960; ii) İdeolojik Parçalanma ve Kutuplaşma Dönemi: 1961-1980; iii) Yeniden Yapılanma: 1983-1990; iv) İki Partili Dönemden Kutuplaşma Dönemine: 1990-2002; v) Yeniden Tek Partili İktidar: 2002-2015) 17 genel seçim ve 14 yerel yönetimler seçimleri üzerinden seçmen davranışı ve seçmen davranışına yön veren etkenler incelenmiştir. 1946 yılından günümüze kadar yapılan tüm seçimler incelendiğinde, Türkiye’de yerel ve genel seçimler ayrımının çoğunlukla kaybolduğu, yerel seçimlere genel seçimler havasında gidildiği görülmektedir. Dönemlerin genel özelliklerine ve seçmen davranışına yönelik temel tespitlere değinecek olursa; birinci dönemi oluşturan 1946-1960 yıllarında seçmen davranışı, dönemin siyasal konjonktürüne göre farklılık gösterse de, genel olarak bu yıllar arasında Türk seçmen davranışında, merkez-çevre ayrımının önemli bir etkisi olduğu, bulgusuna ulaşılmıştır. Bu dönemdeki merkez-çevre ilişkisine dayanan seçmen davranışı, sosyolojik yaklaşım kapsamında değerlendirilmiştir. Bu dönemde ayrıca sosyolojik yaklaşımın yanında AP’nin kurulması ile birlikte parti kimliğini ön plana çıkaran, aday imajını ve Menderes’in liderlik vasfını temel alan sosyo-psikolojik yaklaşımın da seçmen davranışını açıklamada etkisi olduğu yorumunu getirmek, yanlış olmayacaktır.

1961-1980 yıllarını kapsayan ikinci dönemin en belirgin özelliği, artan eylemlerle birlikte siyasal ve ideolojik kutuplaşmaların yaşandığı bir dönem olmasıdır. 1961-1980 döneminin ilk yarısını oluşturan 1961-1970 yılları arasında, seçmende ağırlıklı olarak 2 temel davranışa rastlanmaktadır. Bunlardan ilki, seçmenin hala merkez-çevre ayrımının etkisi altında oy kullanmakta olduğudur. İkincisi ise 1961 darbesi ile birlikte, DP’nin kapatılma kararına karşı, seçmende tepkisel olarak oy kullanmanın geliştiği ve bu kapsamda da sezgisel oy verme yaklaşımının hâkim olduğu bulgusuna

ulaşılmıştır. 1970-1980 arası ikinci dönemde ideolojik faktörler, seçmen davranışında etkisini hissettirmiştir. 1968 yılı ile birlikte artan ve 12 Mart 1971 Askeri Muhtırası ile birlikte daha da güçlenen ideolojik konumlanma, bu dönemin seçmenini etkileyen faktörler arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu dönem, CHP'nin toplumcu belediyeçilik uygulamaları sonucunda, özellikle 1973 ve 1977 yıllarındaki seçimlerde, rasyonel tercih kuramı kapsamında hizmet temelli oy verme davranışının da görüldüğü bir dönem olduğu için de önemlidir. Ayrıca bu dönemde, DP'nin mirasçısı olan AP'nin yönetimini üstlenen Süleyman Demirel de özellikle muhafazakâr seçmen kesimi tarafından önemli bir lider olarak nitelendirilmiş ve seçmenin kararında da bu liderlik vasfının önemli bir etkisi olmuştur.

1983-1990 dönemi, seçmen davranışı açısından birden çok unsuru barındırsa da seçmenin ağırlıklı olarak siyasal pazarlama yaklaşımı altında oy kullandığı gözlemlenmiştir. 1946-1960 ve 1960-1980 dönemlerinde etkili olan merkez-çevre ilişkisi, bu dönemle birlikte zayıflamaya başlamış, onun yerine sağ ve sol olarak parçalı bir yapı oluşmuştur. Bu yıllarda, siyaset pazarlama yaklaşımının önemli değişkenlerinden olan gazetelerin, televizyonun ve radyonun, seçmen üzerinde önemli etkiler yarattığı, sonucuna ulaşılmıştır. Bu döneme ilişkin çalışmalar yapmış olan düşünürler ve siyaset sosyolojisi araştırmacıları da bu dönemi siyasal pazarlama döneminin başlangıcı olarak kabul etmektedirler. Tüm yerel seçimler bu dönemde de genel seçimler havasında yürütülmüştür. Dolayısıyla, yapılan yerel seçimlerde, belediye hizmetlerinin doğrudan seçmen davranışı üzerinde bir etkisi olduğunu söylemek mümkün olmamaktadır.

1990-2002 dönemi, Türk siyasal hayatında ve siyasal partiler yelpazesinde önemli gelişmelere sahne olmuş bir dönemdir. Bu dönemin gelişmelerinden birisi, siyasal

İslam'ın hızla yükselişe geçmesidir. İkinci önemli gelişme ise, bu dönemle beraber etnik kimliklerin siyasallaşmasıdır. Bu dönemde Alevi ve Kürt siyasal hareketi bağlamında önemli siyasal gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemin üçüncü gelişmesi hem Meclis'te hem de seçimlerdeki üstün tek parti döneminin artık parçalanmaya başlamasıdır. Dördüncü ve son gelişme ise ekonomidir. 1980'lerde neo-liberal politikaların etkisiyle, Türkiye ekonomisindeki yakalanan olumlu ivme, bu dönemle beraber gerilemeye başlamış; siyasal konjonktürün çeşitli olması nedeniyle seçmen, seçimlerde birden fazla değişkenin etkisi altında kalmıştır. Seçmen hem sezgisel/stratejik olarak hem de ekonomik oy verme değişkenleri içerisinde, hükümetin ekonomik performansını değerlendirmiş ve geçmişe yönelik oy verme davranışı içerisinde hükümeti ya cezalandırmış ya da ödüllendirmiştir.

1994'te başlayan dönem ile beraber dini söylemlerin ve siyasal İslam'ın yükselmesiyle beraber, din temelli oy verme davranışının geliştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Ayrıca etnik kimliğe dayalı milliyetçiler ve Kürt siyasal hareketinin de hız kazandığı bu dönemde, kimlik ve ideoloji temelli oy verme davranışlarının yoğun olarak yaşandığı gözlemlenmiştir. Bu dönemde de, yerel seçimler, genel seçimler havasında yürütülmüş, hizmete yönelik oy verme siyasal gündemin gölgesinde kalmış, yerel seçim dönemlerinde yapılan propagandanın yarısından fazlası, din, terör, ekonomik kriz ve etnik temelli söylemlere dayanmıştır.

2002-2015 yıllarını oluşturan beşinci ve son dönem, Türkiye için hâkim parti sisteminin yerleştiği bir dönem olmuştur. Bu yıllardan itibaren tek partili iktidar dönemi Türkiye'de resmen yeniden başlamıştır. 2002-2006 yıllarında en çok **i)** ekonomi, **ii)** partinin felsefesi ve ideolojisi, **iii)** dini değerlere yakınlığı, **iv)** lider ve liderin karizması, seçmenin kararında etkili faktörlerdendir. Bu faktörlerden özellikle

lider, ideoloji, din ve ekonomi politiği seçmenin kararında en belirleyici faktörler olmuştur. Belediye hizmeti ise seçmen kararında doğrudan etkileyici bir faktör olarak karşımıza çıkmamaktadır.

2007-2015 döneminde, yerel yönetim yasalarında yapılan değışiklikler, ekonomik daralmalar, iktidara ilişkin yolsuzluk söylemleri ve AKP-Cemaat gerginlikleri, seçmenlerin ötekileştirilmesi sonucunda yaşanan Gezi Eylemleri gibi toplumsal hareketler ve 2015'in ortasından itibaren artan terör olayları, seçim çehresini (7 Haziran 2015 genel seçimleri dışında) değıştirmeye etkili olmamıştır. Hatta 1 Kasım 2015 genel seçimleri ile beraber AKP'nin hâkim parti sistemi Türkiye'ye iyice yerleşmiş ve AKP'nin kitle partisi özelliği iyice sağlamlaşmıştır. Bu yıllarda da, yerel seçimler, genel seçimler havasında geçmiş ve belediye hizmetlerine yönelik oy verme davranışına rastlanmamıştır. Seçmen davranışında yapılan araştırmalara göre, partinin ideolojisi, dini değerlere olan yakınlığı ve partinin lideri Recep Tayyip Erdoğan'ın karizması, seçmen davranışının belirlenmesinde hizmetlere göre daha etkili rol oynadığı görölmüştür.

Türkiye'de yerel ve genel seçimlerde, seçmen davranışının hangi değışkenlerden ve kuramsal yaklaşımlardan etkilendiğinin belirlenmesinin ardından, çalışmanın ikinci bölümünün ikinci kısmında, Türkiye'de yerel yönetimlerde yeniden yapılanma sürecinin başladığı 1984 yılından günümüze kadar yapılan yerel ve genel seçimler sonucunda Ankara'daki seçmen davranışının genel özelliklerine yer verilmektedir. Yapılan çalışmalar ve araştırmalar sonucunda, 1983'ten bu yana gerçekleştirilen genel seçimlerde Ankara ve Türkiye'deki davranış kalıpları ile partilerin aldıkları oy oranları arasında paralellik bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka ifadeyle, Ankara, Türkiye'deki genel seçimlerde seçmen davranışının bir yansımasını oluşturmaktadır.

Yerel seçimlerde ise Ankara’da 2 farklı tutumun olduğu, bulgusuna ulaşılmıştır. Bunlardan ilki, 2000’li yıllar itibari ile tek partili iktidar döneminin sonuçlarının Ankara seçimlerine de yansımastır. İkincisi ise 5 dönem üst üste belediye başkanlığına seçilen Gökçek’in Başkanlığındaki Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin kesin hesaplarına göre, seçim öncesi yoksul kesimlere yönelik olarak yapılan sosyal yardımların payının, seçmenin oy verme kararında etkili olduğudur. Ankara’da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ise Türkiye’deki ilçe belediye başkanlığı sonuçları ile çok örtüşen bir tablo ortaya çıkmaktadır. Hatta bu sonuçlar büyükşehir belediye başkanlığı ve genel seçim sonuçları ile de benzerlik göstermektedir. Bir başka ifadeyle, bütün Türkiye’de olduğu gibi Ankara’da da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde ön plana çıkan aday ve hizmet faktörlerinin seçmenin kararında doğrudan belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmamış; ancak, Ankara’nın nüfus olarak en kalabalık ilçelerini oluşturan Altındağ, Etimesgut, Keçiören, Mamak ve Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde aynı adayın başkanlığa seçilme dönemleri göz önünde bulundurulduğunda, bu ilçelerde aday profili ve ilçelerin sosyo-ekonomik yapıları ile seçmen davranışları arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak, Ankara’da 1984’ten bu yana yerel seçimlerde ilçe, büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ve genel seçimler temel olarak birbirlerine benzer bir görünüm sunmaktadır. Yenimahalle, Etimesgut gibi bazı ilçelerde seçmen diğer seçimlere göre daha farklı bir davranış sergilese de tablonun bütününe bakıldığında, Ankara’daki seçim sonuçlarının, Türkiye’deki temel siyasal konjonktüre göre, ülkenin bütününe yansıyan seçim sonuçları ile benzerlikler taşıdığı görülmektedir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümü, 3 temel kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, “Altındağ ve Yenimahalle İlçelerine İlişkin Genel Bilgiler” başlığı altında, Altındağ

ve Yenimahalle ilçelerinin kısa tarihçesi ve sosyo-demografik özelliklerinden oluşmaktadır. Bu kısımda hem Altındağ hem de Yenimahalle ilçelerinin, Ankara'nın en eski yerleşim yerlerinden olduğu ve Ankara'nın tarihiyle özdeş sayıldığı görülmektedir. Sosyo-demografik değişkenler açısından da iki ilçe birbirlerinden farklı bir görünüme sahiptir. Altındağ ilçesi, gecekondulaşmanın da etkisiyle, Yenimahalle ilçesine göre düşük bir eğitim ve gelir düzeyine sahiptir. İlçe, eğitim ve gelir düzeyi açısından Ankara ortalamasının altındadır. Yenimahalle ilçesi ise, Altındağ ilçesinin aksine eğitim düzeyi ve gelir durumu açısından hem Türkiye hem de Ankara ortalamasından daha üst düzeydedir. Yenimahalle ilçesindeki bu farklılaşmanın ardında, imar planları açısından Altındağ ilçesine oranla daha düzenli ve bilinçli bir gelişmeye sahip olması ve başta Batıkent bölgesi olmak üzere 1970'li yıllarla beraber toplumcu belediyeçilik uygulamalarının ilçede daha bilinçli bir toplumsal ve sosyal dokuyu yaratmasının etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Üçüncü bölümün ikinci kısımda, Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinin yerel ve genel seçim sonuçlarının grafiksel analizlerine, seçmen eğilimlerine ve parti tercihlerine yer verilmiştir. Bu kısımda, Altındağ ilçesinde yerel ve genel seçimlerde parti bağlamında benzer bir oy verme davranışının sergilendiği; Yenimahalle ilçesinde de yerel seçimlerde benzer, ancak genel seçimlerde yerel seçimlerden parti bağlamında farklılaşan bir davranışın geliştiği görülmektedir. Altındağ ilçesinde yerel seçimlerin genel seçimlerle bu benzerliğin altında, parti faktörün ya da imajının etkili olduğu; Yenimahalle'de ise yerel seçimlerle genel seçimlerin farklılaşmasında özellikle yerel seçimlerin yerelliğini oluşturan belediye hizmetleri ve aday faktörlerinin seçmenin

kararında daha etkili olduğu yorumu getirilebilir. Ancak tüm bu yorumlar, yapılacak olan alan araştırması sonuçları kapsamında tekrar değerlendirilmiştir.

Üçüncü bölümün son kısmında ise alan araştırmasının amacı, kapsamı ve araştırmanın varsayımlarına yönelik temel bilgilerin verilmesinin ardından, 1101 kişi üzerinde belediye hizmeti ve seçmen davranışı ilişkisinin ölçülmesi için yapılan alan araştırmasının sonuçlarına yer verilmiştir.

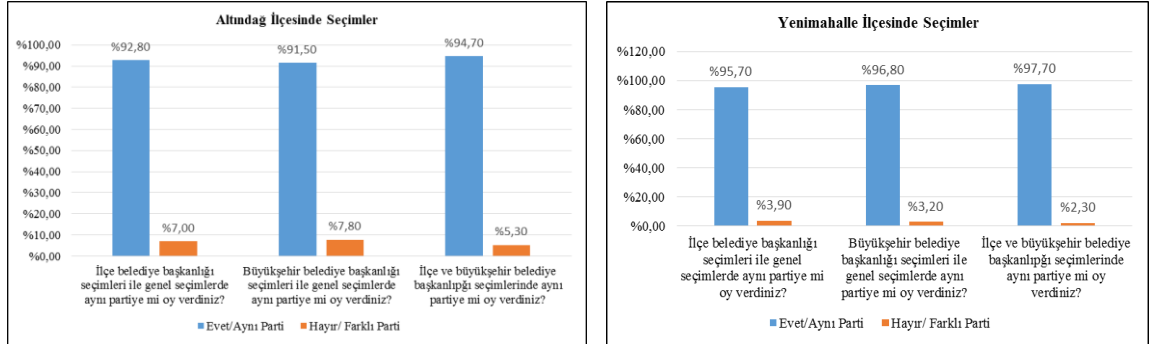
İki İlçenin Alan Araştırmasının Karşılaştırmalı Sonuçları

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisinin ölçülmesi amacıyla yapılan alan araştırmasının karşılaştırmalı sonuçlarına kısaca değinilecek olursak; aşağıda alan araştırmasının sonuçları 6 ana başlıkta grafiksel yöntemlerle iki ilçenin karşılaştırmalı verilerin istatistiksel analizlerine bakılarak genel itibariyle şu sonuçlara ulaşılmıştır;

a) Yerel ve Genel Seçimlerde Partiler Arasındaki Farklılıklar

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde, ilçe belediye başkanlığı ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde partiler arasında farklılık olmadığı görülmektedir. Her iki ilçede de, hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri ile genel seçimlerde ankete katılanların neredeyse %90'ının, aynı partiyi destekledikleri görülmektedir.

Şekil 60: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Yerel Seçimlerde Parti Farklılaşması

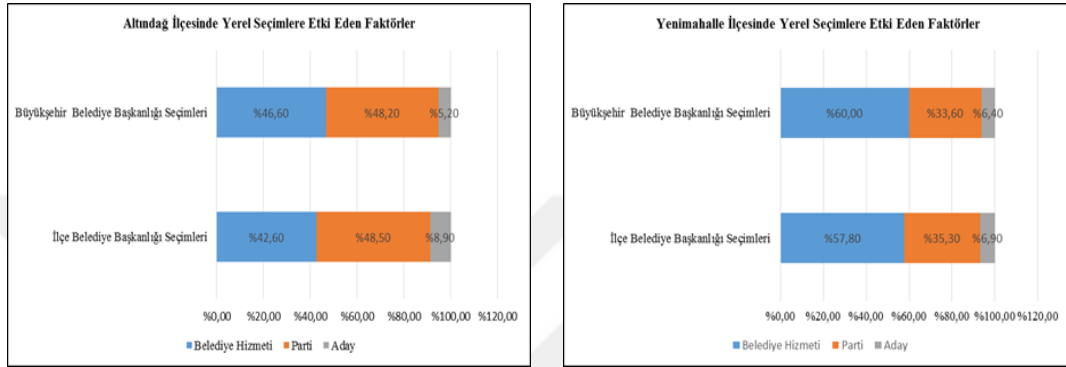

b) Yerel Seçimlerde Seçmenin Kararında Etkili Olan Faktörler

Altındağ ilçesinde, en son yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle aynı partiye oy verdiğini belirten çoğunluğun, daha çok parti faktörünü göz önünde bulundurarak oy tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, “**H₀**: Belediye hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır” hipotezini doğrulamamaktadır. Parti, diğer faktörlere göre hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde seçmenin kararında daha çok etkili olan faktördür. Yenimahalle’de ise hem ilçe hem de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle aynı partiye oy verdiğini belirten katılımcıların büyük çoğunluğu, son yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde daha çok belediye hizmet faktörünün göz önünde bulundurarak oy tercihlerini belirledikleri görülmektedir. Yenimahalle için bu sonuç, araştırmamızın hipotezlerinden biri olan, “**H₀**: Belediye hizmetlerinin etkin ve verimli sunulması ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır” hipotezini doğrulamaktadır. Belediye hizmetlerini, parti faktörü izlemektedir. Ancak, ikisi arasındaki oy farkı, Altındağ ilçesi kadar yakın değildir. Her iki ilçede de yerel seçimlerde aday imajı diğer

faktörlere göre seçmenin kararında daha az etkilidir. Dolayısıyla bu sonuç, her ilçe için de araştırmamızın hipotezlerinden bir olan, “**H4: Belediye başkan adayına duyulan bağlılık ile vatandaşın oy verme davranışı arasında doğrudan bir ilişki vardır**” hipotezini doğrulamamaktadır.

Şekil 61:Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Yerel Seçimlerde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörler

Bu sonuçlara göre, bir önceki yerel seçimlerde siyasal partilerinde farklılık gösteren iki ilçede oy verme davranışı ile belediye hizmeti arasında ilişkilerin birbirlerinden farklı olduğu görülmüştür. Hem yerel hem de genel seçimlerde ilçede birinci parti olan AKP’li seçmenin ağırlıklı olarak yaşadığı Altındağ’da, en son yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında partinin, en etkili tercih nedeni olduğu görülmektedir. Yerel seçimlerde CHP’nin kazandığı, ancak genel seçimlerde AKP’nin birinci parti olduğu Yenimahalle’de, en son yapılan ilçe ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında belediye hizmetlerinin, diğer faktörlere göre daha etkili olduğu dikkatleri çekmektedir. Bu farklılığın nedenini aşağıda görüldüğü gibi, iki ilçede ankete katılan seçmenlerin, sosyo-demografik olara farklılaşmasına bağlamak mümkündür.

c) İlçe ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörlerin Sosyo-Demografik Analizi

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde en son yapılan ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde belediye hizmeti, parti ve aday faktörünü tercih edenlerin⁷⁹⁴ sosyo-demografik özelliklerindeki benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi için, aşağıda Tablo-122 geliştirilmiştir.

Tablo 122: Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörlerin Sosyo-Demografik Analizi

İlçe Belediye Başkanlığı Seçimleri	Altındağ		Yenimahalle		Altındağ		Yenimahalle		Altındağ		Yenimahalle	
	Belediye Hizmeti				Parti				Aday			
	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili
Cinsiyet	%67,09	Erkek	%50,82	Kadın	%65,56	Erkek	%53,59	Kadın	%69,70	Erkek	%67,39	Erkek
Yaş	%30,38	41-60 yaş arası	%40,46	26-40 yaş arası	%37,22	41-60 yaş arası	%37,97	41-60 yaş arası	%36,36	41-60 yaş arası	%47,83	26-40 yaş arası
Eğitim Düzeyi	%34,71	Yüksekokul-Fakülte-Lisansüstü-Doktora (Yüksek Eğitimli) (%34,71)	%36,68	Yüksekokul-Fakülte-Lisansüstü-Doktora (Yüksek Eğitimli)	%38,33	İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	%36,71	İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	%39,39	İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	%43,48	Lise Mezunu (Orta Eğitimli)
Meslek	%21,52	Özel Sektörde işçi	%20,62	Esnaf-zanaatkarlar ve yüksek öğrenimli serbest meslek sahibi	%16,67	Özel Sektörde işçi	%17,30	Esnaf-zanaatkarlar	%24,24	Özel Sektörde işçi	%20,93	Esnaf/küçük tüccar
Gelir Durum	%39,24	2001-3000 TL	%40,46	3001-5000 TL	%31,11	3001-5000 TL	%41,35	3001-5000 TL	%39,39	1001-2000 TL	%32,61	3001-5000 TL
İdeoloji	%28,66	Dindar ve Milliyetçi	%23,89	Atatürkçü	%29,95	Dindar ve Milliyetçi	%24,94	Atatürkçü	%39,47	Dindar/İslamcı	%28,24	Atatürkçü

Tablo-122'ye göre, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde belediye hizmet faktörüne göre oy kararlarını belirleyenlerin, sosyo demografik özelliklerinden “eğitim düzeyinin” birbirlerine benzediği görülmektedir. Her iki ilçede de eğitim düzeyi yüksek ve özel sektörde çalışan bireyler, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde hizmet faktörünü ön planda tutmuşlardır. Altındağ ve Yenimahalle’de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde parti faktörünü göz önünde bulundurarak tercih yapanların eğitim ve gelir düzeyleri açısından sosyo-demografik özellikleri birbirlerine benzemektedir. Her iki ilçede de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde parti faktörüne göre oy verenler, eğitim düzeyi düşük ancak, daha yüksek bir gelir grubuna sahip bireylerden oluşmaktadır. İlçe belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan aday faktörüne göre tercih yapanlar

⁷⁹⁴ Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde bu tercihi yapanlar, çoğunluğu oluşturan katılımcıları yansıtmaktadır. Diğerleri sayıca az olduğu için, anlamlı bir sonuç yaratmayacağı görülmüştür.

da ise her iki ilçede sosyo-demografik özelliklerden cinsiyet durumlarında benzerlik dikkatleri çekmektedir. Cinsiyet durumları açısından her iki ilçede de erkekler, kadınlara göre oy kararlarında belediye başkan aday faktörünü, diğer faktörlere göre daha ön planda tutmaktadırlar. İki ilçenin de sosyo-demografik özellikleri göz önünde, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde “**H₀**: Seçmenin kararında etkili olan “belediye hizmeti, parti ve aday’ faktörleri sosyo-demografik özelliklere göre farklılık göstermektedir” hipotezinin doğrulandığı görülmektedir.

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde en son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye hizmeti, parti ve aday faktörünü tercih edenlerin⁷⁹⁵ sosyo-demografik özelliklerindeki benzerlik ve farklılıklarının tespit edilmesi için, aşağıda Tablo-123 geliştirilmiştir.

Tablo 123: Altındağ ve Yenimahalle İlçelerinde En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında Etkili Olan Faktörlerin Sosyo-Demografik Analizi

Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimleri	Altındağ		Yenimahalle		Altındağ		Yenimahalle		Altındağ		Yenimahalle	
	Belediye Hizmeti				Parti				Aday			
	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili	En Yüksek Oran	İlgili
Cinsiyet	%67,65	Erkek	%50,74	Kadın	%64,20	Erkek	%52,86	Kadın	%78,95	Erkek	%58,14	Erkek
Yaş	%34,12	41-60 yaş arası	%40,15	26-40 yaş arası	%34,66	41-60 yaş arası	%39,65	41-60 yaş arası	%31,58	26-40 yaş arası	%41,86	26-40 yaş arası
Eğitim Düzeyi	%34,71	Yüksekoku l-Fakülte- Lisansüstü Doktora (Yüksek Eğitimli)	%39,16	Yüksekoku l-Fakülte- Lisansüstü Doktora (Yüksek Eğitimli)	%38,07	İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	%36,12	İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	%47,37	İlkokul-Ortaokul Mezunu (Düşük eğitim)	%34,88	Yüksekoku l-Fakülte- Lisansüstü- Doktora (Yüksek Eğitimli)
Meslek	%24,12	Özel Sektörde işçi	%33,00	Özel sektörde işçi ve yüksek öğrenimli serbest meslek sahibi	%17,05	Özel Sektörde işçi	%19,38	Esnaf-zanaatkarlar	%21,05	Özel Sektörde işçi	%20,93	Esnaf/küçük tüccar
Gelir Durumu	%38,24	2001-3000 TL	%40,15	3001-5000 TL	%30,68	3001-5000 TL	%41,41	3001-5000 TL	%42,11	1001-2000 TL	%30,23	2001-3000 TL
İdeoloji	%29,65	Milliyetçi	%26,50	Atatürkçü	%34,59	Dindar ve Milliyetçi	%24,34	Atatürkçü	%30,00	Dindar/İslamcı	%24,71	Milliyetçi

Tablo-123’e göre, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde belediye hizmetleri hesaba katılarak oy kararlarını belirleyenlerin, sosyo demografik özelliklerinden eğitim düzeyleri ve meslek durumları birbirlerine benzemektedir. Her iki ilçede de eğitim düzeyi yüksek ve özel

⁷⁹⁵ Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde bu tercihi yapanlar, çoğunluğu oluşturan katılımcıları yansıtmaktadır. Diğerleri sayıca az olduğu için, anlamlı bir sonuç yaratmayacağı görülmüştür.

sektörde çalışan bireyler, büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde hizmet faktörünü ön planda tutmuşlardır. Altındağ ve Yenimahalle’de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti faktörünü göz önünde bulundurarak tercih yapanların ise ilçe belediye başkanlığında olduğu gibi eğitim ve gelir düzeyleri açısından sosyo-demografik özellikleri birbirlerine benzemektedir. Her iki ilçede de büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde parti faktörüne göre oy verenler, eğitim düzeyi düşük ancak, daha yüksek bir gelir grubuna sahip bireylerden oluşmaktadır. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde belediye başkan aday faktörüne göre tercih yapanlar da ise her iki ilçede sosyo-demografik özelliklerden cinsiyet durumlarında benzerlik dikkatleri çekmektedir. Cinsiyet durumları açısından her iki ilçede de erkekler, kadınlara göre oy kararlarında belediye başkan aday faktörünü, diğer faktörlere göre daha ön planda tutmaktadırlar. İki ilçenin de sosyo-demografik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde “H₀: Seçmenin kararında etkili olan “belediye hizmeti, parti ve aday” faktörleri sosyo-demografik özelliklere göre farklılık göstermektedir” hipotezinin doğrulandığı görülmektedir.

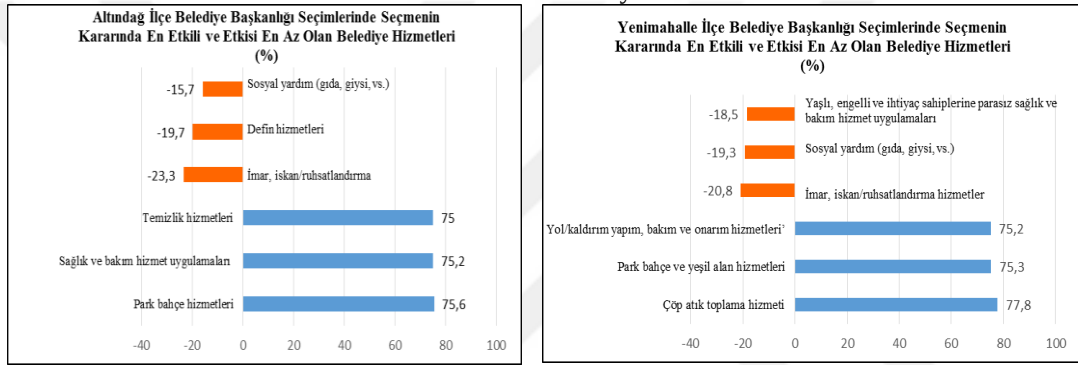
d) İlçe ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında

En Çok ve En Az Etkisi Olan Belediye Hizmetleri

Altındağ ve Yenimahalle’de yerel seçimlerde belediye hizmeti, parti ve aday faktörlerine ilişkin seçmenin kararında en etkili ve etkisi en az olan değişkenlerin neler olduğunu ele alacak olursak, Altındağ’da i) çevre koruma hizmetlerinden; park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri ve temizlik hizmetleri, ii) sosyal yardım hizmetlerinden; yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları en etkili hizmet alanları olarak ön plana çıkmaktadır. Yenimahalle’de ise i) kentsel altyapı hizmetlerinden; çöp, atık toplama ve yol-kaldırım yapım ve onarım hizmetleri, ii)

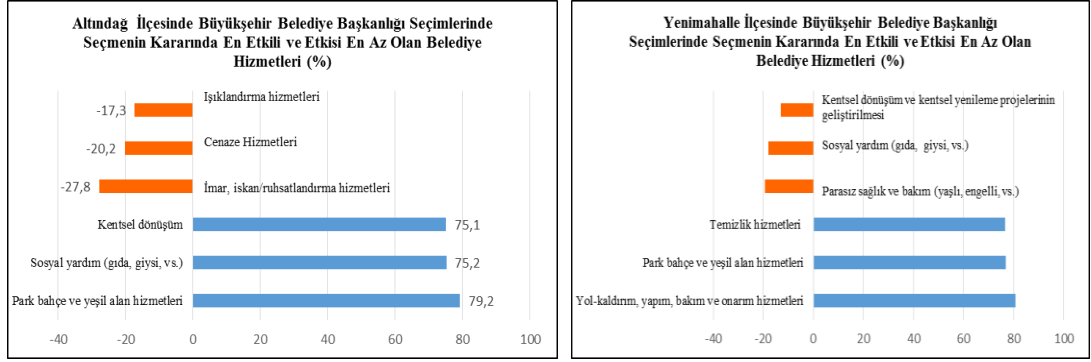
çevre koruma hizmetlerinden; park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri, seçmenin kararında etkili hizmet alanları olarak ön plana çıkmaktadır. Bir başka ifadeyle, Altındağ'da ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde sosyal yardım ve çevre koruma hizmetleri; Yenimahalle'de ise kentsel altyapı ve çevre koruma hizmetleri, seçmenin kararında etkili olan hizmet alanlarıdır. Her iki ilçede de kamu düzeni ve güvenlik hizmetlerinden imar, iskân ve ruhsatlandırma ve sosyal yardım hizmetleri seçmen tarafından en az etkili olan hizmet alanlarının başında gelmektedir.

Şekil 62: Altındağ ve Yenimahalle'de En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Çok ve En Az Etkisi Olan Belediye Hizmetleri

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında etkili olan belediye hizmetleri karşılaştırmalı olarak ele alınacak olursa; Altındağ'da kentsel dönüşüm, sosyal yardım hizmetleri ve çevre koruma hizmetleri, seçmen kararında etkili hizmetlerdendir. Yenimahalle'de ise kentsel altyapı (yol-kaldırım yapım ve onarım hizmetleri) ve çevre koruma hizmetleri (temizlik, park, bahçe ve yeşil alan hizmetleri) seçmenin kararında en etkili hizmet alanları olarak ön plana çıkmaktadır. Altındağ'ın aksine Yenimahalle'de ise sosyal yardım hizmetleri ve kentsel dönüşüm hizmetleri seçmenin kararında en az etkili olan hizmet alanlarındandır.

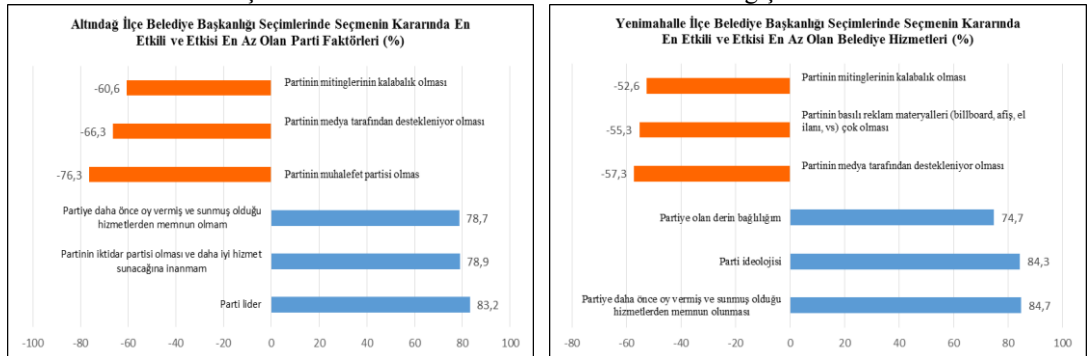
Şekil 63: Altındağ ve Yenimahalle'de En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Çok ve En Az Etkisi Olan Belediye Hizmetleri

e) İlçe ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında En Çok ve En Az Etkisi Olan Parti Faktörleri

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında etkili olan parti faktörüne ilişkin alt değişkenler karşılaştırmalı olarak ele alacak olursak; Altındağ'da parti liderinin diğer tüm faktör ve alt değişkenlerinden daha ön plana çıktığı görülmektedir. Bunu partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanılması alt faktörü takip etmektedir. Yenimahalle'de ise parti ideolojisi, partiye olan derin bağlılık ve partiye daha önce oy vermiş olunması, parti faktörü altında etkili olan alt değişkenlerdir. Her iki ilçede de parti mitinglerinin kalabalık olması, partinin basılı reklam ve materyallerinin çok olması seçmenin parti faktörü altında en az etkilendiği alt değişkenlerdir.

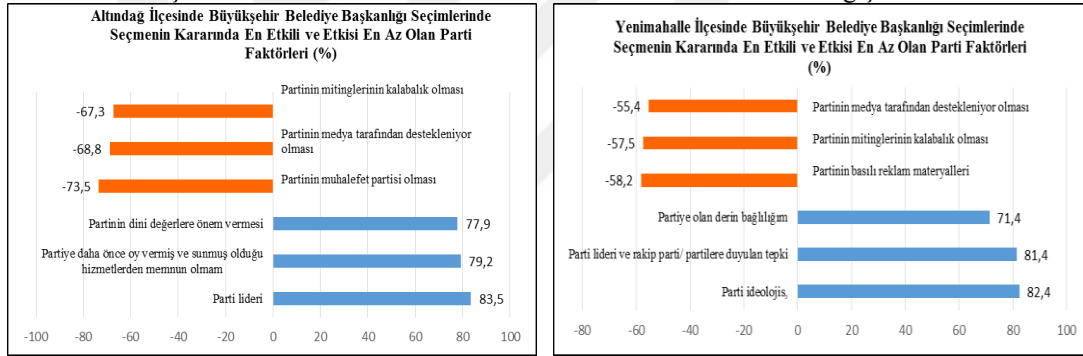
Şekil 64: Altındağ ve Yenimahalle'de En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Çok ve En Az Etkisi Olan Parti Faktörü Alt Değişkenleri

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında etkili olan parti faktörüne ilişkin alt değişkenler karşılaştırmalı

olarak ele alınacak olursa; Altındağ'da parti liderinin yine diğer tüm faktör ve alt değişkenlerinden daha etkili olduğu görülmektedir. Bunu partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanılması ve partinin dini değerlere önem vermesi alt faktörleri takip etmektedir. Yenimahalle'de ise parti ideolojisi, partiye olan derin bağlılık ve partiye daha önce oy vermiş olunması, parti faktörü altında etkili olan alt değişkenlerdir. Her iki ilçede de ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi, parti mitinglerinin kalabalık olması, partinin basılı reklam ve materyallerinin çok olması ve partinin medya tarafından destekleniyor olması, seçmenin parti faktörü altında en az etkilendiği alt değişkenlerdir.

Şekil 65: Altındağ ve Yenimahalle'de En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Etkili ve En Az Etkisi Olan Parti Faktörü Alt Değişkenleri

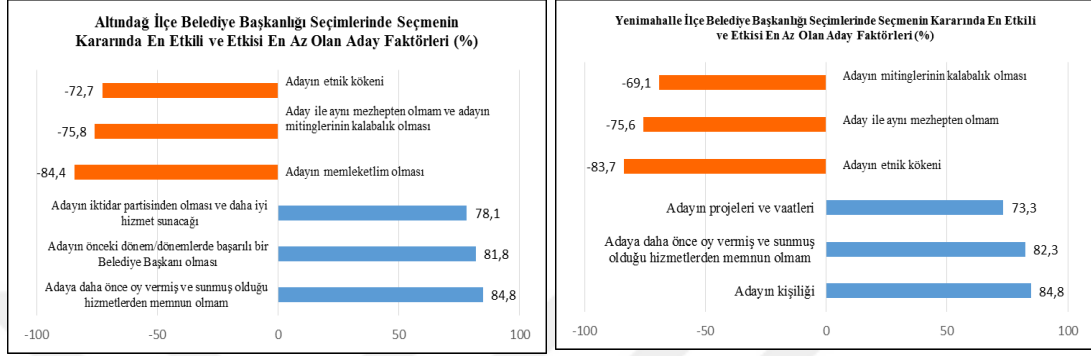

f) İlçe ve Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde Seçmen Kararında En Çok ve En Az Etkisi Olan Aday Faktörleri

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında etkili olan belediye başkan aday faktörüne ilişkin alt değişkenler karşılaştırmalı olarak ele alınacak olursa; Altındağ'da adaya daha önce oy verilmiş olması, önceki dönem başarılı belediye başkanlığı yapması ve adayın iktidar partisinin temsilcisi olması, ön plana çıkan aday alt değişkenlerini oluşturmaktadır. Yenimahalle'de ise adayın kişiliği ile birlikte hizmet temelli söylemleri ve daha önce oy verilmesi, seçmen kararında etkili olan adaya ilişkin alt değişkenleri

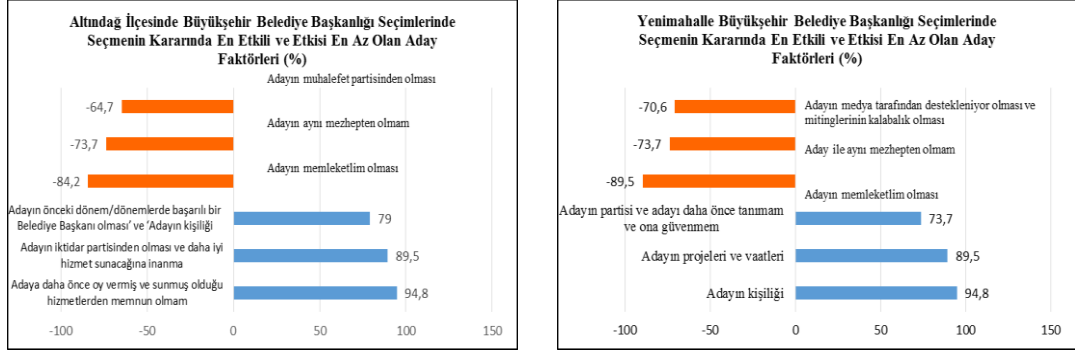
oluşturmaktadır. Her iki ilçede de adayın memleketi, etnik kökeni, mezhebi ve adayın mitingleri, seçmenin kararında en az etkisi olan aday faktörüne ilişkin alt değişkenleri oluşturmaktadır.

Şekil 66: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan İlçe Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Çok ve En Az Etkisi Olan Belediye Başkan Aday Faktörü Alt Değişkenleri

Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, seçmenin kararında etkili olan belediye başkan aday faktörüne ilişkin alt değişkenler karşılaştırmalı olarak ele alınacak olursa; Altındağ’da adaya ilişkin etkili faktörler, ilçe belediye başkan seçimleri ile benzerlik taşımaktadır. Bir başka ifadeyle, adaya daha önce oy verilmiş olması, önceki dönem başarılı belediye başkanlığı yapması ve adayın iktidar partisinden temsilcisi olması, Altındağ’da seçmenin kararında etkili olan aday alt değişkenlerindendir. Yenimahalle’de ise adayın kişiliği ile birlikte hizmet temelli söylemleri ve adayın bilinirliği, seçmen kararında etkili olan adaya ilişkin alt değişkenleri oluşturmaktadır. Yine ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde olduğu gibi her iki ilçede de adayın memleketi, etnik kökeni, mezhebi ve adayın mitingleri, seçmenin kararında en az etkisi olan aday faktörüne ilişkin alt değişkenleri oluşturmaktadır.

Şekil 67: Altındağ ve Yenimahalle’de En Son Yapılan Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde En Çok ve En Az Etkisi Olan Belediye Başkan Aday Faktörü Alt Değişkenleri

Sonuç olarak, her üç faktör ve bu faktörlerin alt değişkenleri hem sosyo demografik olarak hem de alt değişkenler açısından, Altındağ ve Yenimahalle’de genel olarak birbirlerinden farklılaşmaktadır. Ancak her iki ilçede de belediye hizmeti ve parti faktörü ile eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Belediye hizmeti faktörünü göz önünde bulundurarak oy veren seçmenlerin her iki ilçede de eğitim düzeyleri yüksektir. Benzer şekilde parti faktörünü göz önünde bulunduranların da eğitim düzeyleri düşüktür. Bunun yanında parti faktörü tercihini yapanların gelir durumları da yüksektir. Faktörlerin alt değişkenleri açısından, benzerlikler ve farklılıklara bakıldığında, Altındağ’da yerel seçimlerde, daha çok parti lideri ve partinin iktidar partisi olması, hatta adayın da iktidar partisinin temsilcisi olması gibi daha çok parti imajına ve partinin iktidar partisi olmasına yönelik özellikler, seçmen kararında ön plana çıkmaktadır. Yenimahalle’de ise parti ile kurulan derin bağın yanında; daha çok hizmet temelli bir oy verme davranışının hâkim olduğu, adayların da hizmete yönelik vaatleri ile ön plana çıktığı dikkatleri çekmektedir. Bunun yanında partinin ve adayın mitingleri, medya tarafından destekleniyor olması gibi siyasal pazarlama araçları her iki ilçede de seçmen kararında en az etkili alt değişkenleri oluşturmaktadır. Benzer şekilde adayın memleketi, etnik kökeni ve mezhebi de seçmenin yerel seçimlerde en az göz önünde bulundurduğu alt

değişkenlerdir. Bu sonuçlar araştırmamızın hipotezlerinden olan, “**H11:** Oy verme davranışı ile siyasal pazarlama araçlarının (mitingler, seçim kampanyaları, kitle iletişim araçları ve benzerleri) doğrudan bir ilişkisi vardır.” ve “**H2:** Oy verme davranışı ile yerel kimlik algısının (etnik, mezhepsel ve dinsel kimlik algısı) doğrudan bir ilişkisi vardır” hipotezlerini doğrulamamaktadır.

Genel olarak ifade edilecek olursa, Altındağ ve Yenimahalle’de yapılan alan araştırması bulgularına göre, hem ilçe hem büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde genel seçimlerle parti bağlamında farklılaşmaya gidilmediği görülmektedir. Altındağ’da sosyo-demografik özellikler de göz önünde bulundurulduğunda, hem ilçe hem büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, partinin liderine olan güven, partiye olan bağlılık gibi değişkenler, seçmenin kararında en etkili değişkenlerdir. Bu değişkenler, Altındağ’da yerel seçimlerde özellikle sosyo-psikolojik yaklaşım kapsamında partiyle özdeşleme modelinin daha belirleyici olduğunu göstermektedir. Ancak, başkanın partisinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunulacağına inanılması da merkezi iktidarın mali desteğinden yararlanılarak, yerel düzeyde daha iyi hizmet sunulacağına inanılması ve partiye olan güven ve istikrarın devamını da işaret eden güvenlik isteğini yansıtmaktadır. Yenimahalle’de ise yerel seçimlerde seçmen kararı, Altındağ’daki ilçe belediye seçimlerinde seçmenin kararında başat rol oynayan; parti imajı ve özellikle partinin liderine olan güven gibi alt değişkenlerden ayrılmaktadır. Yenimahalle’de hem ilçe hem büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde, belediye hizmetleri seçmenin kararında en etkili değişkendir. Belediye hizmetlerinden de kentsel altyapı ve çevre koruma hizmetlerinin, seçmen oy verme kararında etkili olduğu görülmektedir. Bu yönüyle Yenimahalle’de rasyonel

tercih kuramı kapsamında hizmete yönelik oy verme davranışının geliştiğini söylemek mümkündür.

Tez çalışmasının kapsamı bakımından sosyo-demografik açıdan farklı özellikleri barındıran Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde, yapılmış olan bu alan araştırmanın en önemli ve genel görgül (ampirik) sonucu; yerel seçimlerde, iktidar partisinin temsil edildiği Altındağ'da, seçmenin kararında parti ve parti lideri etkili görülürken; Ana Muhalefet Partisi'nin temsil edildiği Yenimahalle'de, belediye hizmetlerinin seçmen kararında ön plana çıktığı görülmektedir. Bu nedenle Altındağ'da seçmen oy verirken partiyle özdeşleşme modeli kapsamında sosyo-psikolojik bir tercih yaparken; Yenimahalle'de daha yoğunlukla rasyonel bir tercih yapmaktadır.

Alan araştırması sonuçlarının literatür kapsamında değinilen çalışma ve araştırmalarla paralellik göstermesi nedeniyle, alan araştırmasıyla birlikte güvenilir ve geçerli bulgulara ulaşıldığı söylenebilir. Ancak, çalışmanın sınırlılıklar bölümünde de ayrıntılı bir şekilde belirtildiği gibi, alan araştırması bazı kısıtlamaları barındırmaktadır. En başta alan araştırması, Türkiye genelinde 7 bölgeden örneklem alınarak da gerçekleştirilebilirdi. Ancak zaman ve ekonomik kaynaklar bakımından sınırlılıklar mevcut olması sebebiyle, alan araştırması Ankara ili ile sınırlandırılmıştır. İkinci olarak Ankara ili Altındağ ve Yenimahalle ilçelerinde toplam 1101 seçmen üzerinde yapılan araştırma, çalışmanın ana kütesini oluşturmakta ve elde edilen bulgular, bu sınırlar içerisinde değerlendirilmelidir. Çalışmanın sınırlılıklarının yanında, Türkiye'de yerel yönetimlere ilişkin her geçen gün yeni yapılan düzenlemeler, Anayasanın değişimine ilişkin ülke gündemin yoğunluğu ve seçmen davranışının anlık kararlara ve faktörlere göre değişme ihtimalinin göz önünde bulundurularak, belediye hizmetleri ve seçmen davranışı ilişkisine yönelik daha büyük

bir örneklem üzerinden, yeni alan araştırmalarının iki ilçede belirli aralıklarla yenilenmesi gerekeceği düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

MAKALELER (Online Erişim Mümkün)

Ağabeyoğlu, Haluk. “Yerel Seçimlerde Solda İmece”, 2008, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/111555-yerel-secimlerde-solda-imece>>, (erişim tarihi: 21.12.2015).

Ağırdır, Bekir. “Eğitim seviyesi ile parti oyları arasındaki bağlantı”, <<http://www.konda.com.tr/>>, (erişim tarihi: 11.12.2016).

Ağırdır, Bekir. “Anketler neden yanıldı?” NTV, 9.11.2016, <<http://www.ntv.com.tr/video/dunya/anketler-neden-yanildi,s0YZ7uGeqECLUYQ1MKrMmw>>, (erişim tarihi: 09.11.2016).

Akarca, Ali. “Inter-Election Vote Swings for the Turkish Ruling Party: The Impact of Economic Performance and Other Factors”, *Equilibrium*, Sayı. 6, Cilt. 3, 2011, s.8-25.

Akarca, Ali ve Aysit Tansel. “Economic Performance and Political Outcomes: An Analysis of the 1995 Turkish Parliamentary Election Results”, *ERC Working Paper in Economic*, Sayı. 4, Cilt. 1, 2004, s.1-22.

< <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0401.pdf> >, (erişim tarihi: 14.02.2016).

Akarca, Ali ve Aysit Tansel. “Social and Economic Determinants of Turkish Voter Choice in the 1995 Parliamentary Election”. *Electoral Studies*, Sayı. 26, Cilt. 3, 2007, s.633-647.

Akandere, Osman. “Bir Demokrasi Beyannamesi Olarak ‘Dörtlü Takrir’in’ Amacı ve Mahiyeti”, *Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 9, 2003, s.5-28.

Akbulut, Örsan. “Ulusal Siyaset-Yerel Siyaset İlişkisi Bağlamında 1963 Yerel Seçimleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt: 10, Sayı: 4, 2001, s.36-60.

Akbulut, Örsan. “Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi, 1968 Yılı Raporu”, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php#_Toc500973562>, (erişim tarihi: 01.03.2014).

Akbulut, Örsan. “Yerel Seçimlerin Yerelliği”, <eski.yerelnet.org.tr/secimler/yerel_secimler_yerelligi.doc>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

Akdoğan, Yalçın. “Tılsımlı söz: Ortadirek”, *Hürriyet Gazetesi*, 6 Ekim 2009, s.9.

Akgün, Birol. “Türkiye’de Siyasi Parti Sisteminin Gelişimi ve Demokratik İstikrar”, *Liberal Düşünce*, Sayı: 27, 2013, s.151-167.

Akgün, Birol. “Türkiye’de Seçmen Davranışının Ekonomi Politik’i Üzerine Bir Model Denemesi”, *Liberal Düşünce*, Cilt: 14, Sayı: 4, 1999, s.62-74. <<http://www.libertedownload.com>>, (erişim tarihi: 29.05.2016).

Akgün, Birol. “Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven”, *Uluslararası Politika Akademi Dergisi*, 2 Aralık 2016, <<http://politikaakademisi.org/2016/12/02/birol-akgunden-turkiyede-secmen-davranisi-partiler-sistemi-ve-siyasal-guven/>>, (erişim tarihi: 14.12.2016).

Akıncı Vural, Z. Beril ve Mikail Bat. “Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma”, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 5, 2010, s. 3348-3382.

Aktan, Coşkun Can ve Dilek Dileyci. “Kamu Ekonomisinde Karar Alma ve Oylama Yöntemleri”, *Kamu Tercihi ve Anayasal İktisat Dergisi*, Sayı: 1, 2001, s.1-31. <http://www.canaktan.net/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/anayasal-iktisat/aktan-dileyici-oylama.pdf>, (erişim tarihi: 12.01.2017)

Alp, Aysel. “Korel Göymen’den Çarpıcı Tespitler”, *Hürriyet Gazetesi*, 06.04.2014, <<http://www.hurriyet.com.tr/korel-goymenden-carpici-tespitler-26164744>>, (erişim tarihi: 06.04.2014).

Altan, Cemal. “Genel Seçimler - Yerel Seçimler İlişkisi (1983-2004)”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 12, 2005, s.174-190.

Altan, Cemal. “Türkiye’de Erken Genel Seçimleri Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 16, 2009, s.143 158.

Altan, Cemal. “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”, *C.Ü. İktidasi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, 2011, s. 313-329.

Ankara Stratejik Düşünce Enstitüsü. “1 Kasım 2015’e Doğru AK Parti, CHP, MHP ve HDP’nin Seçim Beyannamelerinin Değerlendirilmesi”, Stratejik Düşünce Enstitüsü, Ekim 2015, <http://www.sde.org.tr/userfiles/file/7%20KASIM%20SEC%C4%B0M_BEYANNA_MES%C4%B0_WEB.pdf>, (erişim tarihi: 11.12.2015).

Arklan, Ümit. “Yerel Seçim Kampanyalarının Seçmen Tercihine Etkisi: 30 Mart Yerel Seçimleri Sivas Araştırması”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt: 10, Sayı: 6, 2015, s.121-156.

Arslan, Ali. “1963’ten Günümüze, Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2007, s.19-35.

Arslan, Ali, Sadettin Baştürk ve Gülten Arslan. “Yerel Seçim Sonuçları Temelinde, Sarayönü’nün Sosyopolitik Yapısı”, *Capadocia Journal of History and Social Sciences*, Sayı. 4, 2015, s.1293-1326.

Aslan, Cumhur ve Şeref Uluocak. “Belediye Hizmetlerinden Memnuniyet Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Çanakkale Örneği”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 1, 2012, s.174-201.

Aslan, Emrah ve Batuhan Kurtaran. “Kazananlar, Kaybedenler ve CHP”, 11 Kasım 2015, <<http://yeniarayis.com/siyaset-ve-hukuk/2015.11.1-kasim-kazananlar-kaybedenler-ve-chp/>>, (erişim tarihi: 12.11.2015).

Aslankaya, Meral. “Ecevit’in Yükselişi”, 6.11.2006, <<http://www.haber7.com/siyaset/haber/196863-ecevitin-siyasetle-gecen-52-yili>>, (erişim tarihi: 15.04.2016).

Avcılar, Mutlu Yüksel ve Emre Yakut. “Yapay Sinir Ağları Çoklu Lojistik Regresyon ve Çoklu Diskriminant Analiz Yöntemlerinden Yararlanarak Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihlerinin Belirlenmesi: Osmaniye İli Uygulaması”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, 2015, s.207-224.

Aydoğan Ünal, Betül. “Oy Verme Davranışı Modelleri”, *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 15, Temmuz 2016, s.95-119.

Aydın, Kenan ve Volkan Özbek. “Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 8, 2004/2, s.144-167.

Aydın Kılıç, Esra. “Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği”, *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 2, 2013, s.179-222.

Aydın, Şakir. “Unutulmayan Sloganlar, Afişler, Vaatler”, *Akşam Haber*, 30 Mart 2014, <<http://www.aksam.com.tr/pazar/unutulmayan-sloganlar-afisler-vaatler/haber/295988>>, (erişim tarihi: 30.03.2014).

Balcı, Fatma Şule. “Ankara Büyükşehir Belediyesi: Kamu Yararı Kavramı Çerçevesinde Kentsel Dönüşüm”, *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2015, s. 241-250. <http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp5_24.pdf>, (erişim tarihi: 04. 01.2016).

Balcı, Şükrü. “Negatif Siyasal Reklamlarda İkna Edici Mesaj Stratejisi Olarak Korku Çekiciliği Kullanımı”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2007, 74-106.

Baloğlu, Filiz. “Rasyonalite ve Ekonomik Sosyoloji”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi TÜBİTAK-ULAKBİM*, Sayı: 26, 2000, s.217-227.

Barsbuğa, Yusuf. “Yerel Seçimlerde Sportif Hizmetlerin Seçmen Tercihine Olan Etkisi (Konya, Karaman, Aksaray Ve Niğde İli Örneği)”, *Ulusal Kop Bölgesel Kalkınma Sempozyumu*, 14-16 Kasım 2013, s.20-30.

Başlevent, Cem, Hasan Kirmanoğlu ve Burhan Şenatalar. “Empirical Investigation of Party Preferences and Economic Voting in Turkey”, *European Journal of Political Research*, Sayı. 44, Cilt.4, 2005, s.547-562.

Bayhan, Halil. “7 Haziran Seçimleri: HDP ve Kürtlerin Dönüşümü”, *Birikim Dergisi*, 4 Temmuz 2015,

<<http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1229/7-haziran-secimleri-hdp-ve-kurtlerin-donusumu#.WLWX5PmLRRY>>, (erişim tarihi: 4.07.2015).

Bayrak, Metin ve Osman Cenk Kanca. “Türkiye’de 1970-2011 Yılları Arasında Oluşan

Ekonomik ve Siyasi Gelişmelerin Seyri”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 35, 2013, s.459-462.

Bayramoğlu, Ali. “Seçim Sonuçlarının Dip Akıntıları”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 180, 2004, s.35-38.

Bayramoğlu, Sonay. “Seçim Sonuçları Değerlendirmesi 1994 Yılı Raporu”, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1994.php>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

Bayramoğlu, Sonay. “Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi 1999 Yılı Raporu”, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1999.php>, (erişim tarihi: 14.04.2016).

Bayraktar, Ulaş. “Yerelin seçimi, çözümlemenin yereli: Mersin’de Mart 2009 İl genel meclisi ve büyükşehir belediye başkanlığı seçimleri”, *Toplum ve Bilim Dergisi*, 121, 2011, s. 9-47.

Batuman, Bülent. “Toplumcu Bir Belediyecilik Modeli: ‘Yeni Belediyecilik Hareketi’ 1973–1977”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 266, 2010, s.223-241.

Bektaş, Yasin ve Ceyhan Yücel. “Ankara-Altındağ Tepesi Gecekondur Bölgesi’nde Mekânsal Ayrışmanın Gözlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *MEGARON*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2013, s.115-129.

Beren, Fatih. “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2013, s.191-214.

Berkay, Ferhan. “1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 9, 2013, s.1-20.

Bora, Tanıl. “Zifiri Karanlık Seçimleri: MHP ve Diğerleri”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 121, 1999, s. 15-21.

Botterman, Sarah ve Marc Hooghe. “The Christian Democratic Vote and Religious Belonging. The Relation between Religious Beliefs and Christian Democratic Voting and the Individual and Community Level in Belgium”, *5th General Conference of the European Consortium for Political Research (ECPR)*, 2009, s. 1-22. <<https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/248076/1/>>, (erişim tarihi: 13.07.2016).

Brooks, Clem, Paul Nieuwbeerta ve Jeff Manza. “Cleavage-based voting behavior in cross-national perspective Evidence from six postwar democracies”, *Social Science Research*, Sayı. 35, No. 1, 2006, s.88-129.

Bulut, Sedef. “27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılmalı Demokrat Parti Mirası”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 19, 2009, s.73-90.

Bulut, Feryat. “68 Kuşağı Gençlik Olaylarının Uluslararası Boyutu Ve Türkiye’de 68 Kuşağına Göre Atatürk ve Atatürkçülük Anlayışı”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 11, Sayı: 23, 2011, s.143-169.

Bulutay, Tuncer ve Nuri Yıldırım. “Türk Seçmenlerin Oy Verme Eğiliminde İktisadi Sebeplerin Önemi Üzerine Bir Deneme”, *Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 4, 1968, s.7-40.

Burdekin, Richard C.K. “Fluctuations in U.S. Voting Behavior: Evidence From Presidential Elections”, *Federal Reserve Bank of Dallas Research Paper*, 1985, s.1-14. <<http://dallasfed.org/assets/documents/research/papers/1985/wp8506.pdf>>, (erişim tarihi: 13.04.2016).

Burden, Barry C. “The Dynamic Effects Of Education On Voter Turnout”, *Electoral Studies*, Sayı. 28, 2009, s.540-549.

Burnett, Craig M. ve Vladimir Kogan. “The Politics Of Potholes: Service Quality And Retrospective Voting In Local Elections”, *Journal of Politics Harvard Dataverse*, July 20, 2016, s.302-314.

Cansun, Şebnem. “Türkiye’de Aleviler ve Siyasi Partiler İlişkisi: Cumhuriyet Gazetesi Üzerinden Bir İnceleme”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2013, s.453-465.

“CHP 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi, Yaşanacak bir Türkiye”, <<https://www.chp.org.tr/Public/0/Folder/52608.pdf>>, (erişim tarihi: 06.06.2015).

Cohn, Note. “Why Trump Won: Working Class-Whites”, 09.11. 2016, <<http://www.nytimes.com/2016/11/10/upshot/why-trump-won-working-class-whites.html>>, (erişim tarihi: 10.11.2016).

Coletto, David. “The Next Canada: Politics, political engagement, and priorities of Canada’s next electoral powerhouse: young Canadians”, Canadian Alliance of Student Association, Nisan 2016,

<http://abacusdata.ca/wp-content/uploads/2016/04/CASA_Next-Canada_Report-FINAL.pdf>, (erişim tarihi: 04.05.2016).

Coombs, Kevin. “Up to 30% of UK population will be from ethnic minorities by 2050 study”, RT Question More, 2014,

<<https://www.rt.com/uk/157012-britain-ethnic-minorities/>>, (erişim tarihi: 12.05.2016).

Cömert, Yavuz ve Yakup Durmaz. “Tüketicinin Tatmini İle Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörlere Bütünleşik Yaklaşım ve Adıyaman İlinde Bir Alan Çalışması”, *İzmir Yaşar Üniversitesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, 2013, s.351-375.

“Cumhuriyet Halk Partisi, Seçimde Başarı İçin Seçmeni Tanımak: Seçmen Davranışı: Çalışma Kılavuzu”, 2013, s. 1-70.

< <http://partiiciegitim.chp.org.tr/dosyalar/mevzuat/secmendavranis.pdf>>, (erişim tarihi: 19.12.2016).

Çaha, Ömer ve Michelangelo Guida. “Türkiye’de Partilerin Oy Toplama Stratejisi ve Seçmen Davranışına Etkisi: 2009 Yerel Seçimleri İstanbul Örneği”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı: 61-62, 2009, s.167-198.

Çakır, Hamza ve Ahmet Biçer. “Türkiye Yerel Seçimlerinde Seçmen Tercihlerini Etkileyen Kriterler: 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Kayseri Örneği”, *Erciyes İletişim Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2015, s.98-112.

< <http://dx.doi.org/10.17680/akademia.v4i1.5000078178>>, (erişim tarihi: 14.04.2016).

Çakır, Ruşen. “30 yıldan hatırladıklarım/8: 27 Mart 1994 Yerel Seçimleri: Medyaya rağmen ve Medya sayesinde RP’nin zaferi”,

<<http://rusencakir.com/30-YILDAN-HATIRLADIKLARIM8-27-Mart-1994-yerel-secimleri-Medyaya-ragmen-ve-medya-sayesinde-RPnin-zaferi/5118>>, (erişim tarihi: 21 Şubat 2015).

Çarkoğlu, Ali ve Ersin Kalaycıoğlu. “Türkiye’de Seçmen Kararını En Az Altı Ay Önce Veriyor”, *Yeni Aktüel Dergisi*, 2007,

<<http://www.yeniaktuel.com.tr/tur106,126@2100.html>>, (erişim tarihi: 01.04.2015).

Çarkoğlu, Ali. “Süregelen Eğilimler ve Yeni Başlangıçlar”, Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 3 Ekim 2007,

<http://www.obarsiv.com/pdf/ali_carkoglu.pdf>, (erişim tarihi: 3.05.2016).

Çavuşoğlu, Hüseyin ve Mehmet Pekkaya. “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Tercihine Etkisi: Zonguldak Örneği”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 3, 2015, s.91-115.

Çınar, Tayfun. “Yerel Seçimlerde Kent Büyüklüğü İle Oy Vermenin Yönü Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 62, Sayı: 3, 2007, s.142-165.

D’Antonio, William. “Religion and Political Affiliation”, *National Catholic Reporter*, 2011,
<<https://www.ncronline.org/news/catholics-america/religion-and-political-affiliation>>, (erişim tarihi: 03.10.2015).

Demirel, Ahmet. “İrtica Gelmiyormuş, Laiklik Elden Gitmiyormuş”, *Star Gazetesi Açık Görüş Eki*, 5 Nisan 2009, s.13.

Demirel, Erkan Tural, Ahmet Yatkın, Muhammet Düşükcan, Neslihan Derin, Arzu Çakınberk ve Mehmet Güven. “Yerel Siyasette Seçmen Bağlılığını Belediye Hizmet Kalitesi Aracılığıyla Oluşturmak: TRB-I Bölgesi Örneği”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı. 6, Cilt. 4, 2013, s.305-336.

Doğan, Adem ve Göksel Göker. “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 2, 2010, s.159-188.

Downs, Anthony. “An Economic Theory of Political Action in a Democracy”, *Journal of Political Economy*, Chicago: The University of Chicago Press, 1957, s. 140-150.

Duman, Doğan ve Serçin Sun İpekşen. “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt: 8, Sayı: 7, 2013, s.117-135.

Dündar, Hasan Çağlayan. “Kamu ve Belediye Hizmetlerinin Yerel Seçime Etkisi”, *TEPAV*, 2014,
<http://www.tepav.org.tr/upload/files/1399647836-5.Kamu_ve_Belediye_Hizmetlerinin_Yerel_Secime_Etkisi.pdf>, (erişim tarihi: 17.11.2015).

Easton, David and Jack Dennis. “The Child’s Image of Government”, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Sayı. 361, Political Socialization: Its Role in the Political Process, 1965, s.40-57.

Eke, Erdal ve Cemal Baltacı. “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı”, *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2012, s.115-126.

Ercins, Gülay. “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”, *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, 2007, s.25-40.

Erdem, Tarhan. “İlan edilen nüfus ve seçmen sayısı yanlış!”, *Radikal Gazetesi*, 7 Nisan 2008, s.7.

Erdoğan, Erol. “Seçmen davranışı stratejik oy”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 3 Kasım 2015, <<http://www.yenisafak.com/hayat/secmen-davranisi-stratejik-oy-2340324>>, (erişim tarihi: 17.12.2015).

Eren, Veysel. “Belediye Yöneticilerinin Yerel Yönetim Reformları Hakkındaki Algıları”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, 2011, s.89-111.

Erer, Tekin. “Seçimlerin Muhasebesi”, Son Havadis, 5.6.1968’nden aktaran; Örsan Akbulut “Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi, 1968 Yılı Raporu”, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1968.php#_Toc500973562>, (erişim tarihi: 01.03.2014).

Ergin, Sedat. “Sosyal Demokratlar Ankara’yı Çok Sever”, *Hürriyet Gazetesi*, 21 Şubat 2014, s.12. <<http://www.hurriyet.com.tr/sosyal-demokratlar-ankarayi-cok-sever-204386>>, (erişim tarihi: 14.04.2014).

Eryiğit, Burak Hamza ve Fuat Yörükoğlu. “Yerel Yönetimlerde Özelleştirme Yöntemleri Ve Hukuksal Altyapı”, *Öneri Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 37, 2012, s.151-165.

Erzen, Mehmet Ünal. “Siyasi Lider İmajlarının Seçimlerde Etkisi”, *İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 31, 2008, s.65-81.

Esmer, Yılmaz. “Türkiye Değerler Atlası, 2012”, <https://www.academia.edu/9620697/T%C3%BCrkiye_De%C4%9Ferler_Atlas%C4%B1_2012>, (erişim tarihi: 05.05.2015).

Eştürk, Özlem. “Türkiye’de Liberalizm: 1983 - 1989 Turgut Özal Dönemi Örneği”, <http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/turkiyedeliberalizm_1983-1989.pdf>, (erişim tarihi: 12.06.2016).

Geray, Cevat. “Şehirciliğimiz ve Ankara”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 261, 2008, s.9-26.

Genç, İsmail, Hasan Şahin ve Selahattin Bekmez. “Is Turkish Electorate Homo economicus?”, *Southwestern Social Science Association*, Moving Forward: The Challenges of Diversity, March 27-30, 2002, s.1-27

Goldberg, Andreas C. “The Impact of Religion on Voting Behaviour – A Multilevel Approach for Switzerland”, *Swiss Political Science Review*, Sayı.20, No.2, 2014, s.305-329.

Gomez, Brad T. ve J. Matthew Wilson. “Political Sophistication and Economic Voting in the American Electorate: A Theory of Heterogeneous Attribution”, *American Journal of Political Science*, Sayı. 45, No. 4, 2001, s.899-914.

Gökçe, Orhan, Birol Akgün ve Süleyman Karaçor. “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”, *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 4, 2002, s.1-44.

Göktürk, Gökhan. “Kütahya’da 1946-1960 Yılları Arasında Milletvekili Genel Seçimlerinin Analizi ve Siyasal Yapı”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 37, 2013, s.253-266.

“Göknel’e 60 yıl hapis isteniyor”, *Sabah Gazetesi*, 1989, <<http://www.sabah.com.tr/galeri/turkiye/iste-gazete-kupurlerinden-1989-iski-skandali>>, (erişim tarihi: 11.03.2015).

Görmez, Kemal. “Türkiye’de Siyasal Yapı ve Siyasal Kültür”, *G.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, 1/99, 1997, s.13-18.

Görmez, Kemal. “Seçim Ayrışması Gösterdi”, *2023 Dergisi*, Sayı: 96, 2009, s.33.-40.

Greece: Polls show 2 main parties in dead heat before election”, *Fox News World*, 18 Ekim 2015, <<http://www.foxnews.com/world/2015/09/18/greece-polls-show-2-main-parties-in-dead-heat-before-election.html>>, (erişim tarihi: 04.01.2016).

Gueguen, Nicolas ve Celine Jacob. “Fund-Raising on the Web: The Effect of an Electronic Foot-in-the-Door on Donatio”, *Cyber Psychology and Behavior*, Sayı. 4, Cilt. 6, 2001, s.705-709.

Güçer, Mehmet. “Türkiye’nin Politik Kültürü ve Seçmenin Eğilimi”, *Uluslararası Stratejik Araştırma Kurumu Yayını*, 2011, <http://www.usak.org.tr/_files/3042016101415-CEYUAIGCD6.pdf>, (erişim tarihi: 13.04.2015).

Güllüpınar, Hasan. “Belediye Başkanlığı Aday İmajı Algısı: Gümüşhane Örneği”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergisi*, Sayı: 36, 2013, s.30-45.

Güllüpınar, Hasan. “Seçmen Tercihlerinde Kapı Aralama Kapı Kapatma ve Korku Çekiciliği Tekniklerinin Etkilerinin Tespitine Dönük Bir Araştırma”, *International Journal of Social Science*, Cilt: 6, Sayı: 3, 2013, s.1179-1200.

Güneş Ayata, Ayşe. “İdeolojik Kutuplaşma ve Demokratikleşme: Türkiye ve Yunanistan Arasında Bir Siyasal Davranış Karşılaştırması”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, 1991, s.29-37.

Güneş Ayata, Ayşe. “Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecinde Ortanın Solu Hareketi”, *SBF Dergisi*, Cilt: 50, Sayı: 3, 1995, s.79-99.

Güneş Ayata, Ayşe. “The Republican People’s Party“, *Turkish Studies*, Sayı. 3, Issue.1, 2002, s.102-121.

Gürel, Deniz. “Birlikte olsaydık seçimleri kaybetmezdik”, *Hürriyet Gazetesi*, 02.04.2012,
<<http://www.hurriyet.com.tr/birlikte-olsaydik-secimleri-kaybetmezdik-20260481>>,
(erişim tarihi: 14.03.2015).

Hacker, Kenneth L. Walter R. Zakahi, Maury J. Giles ve Shaun McQuitty. “Components of candidate images: Statistical analysis of the issue-persona dichotomy in the presidential campaign of 1996”, *Communication Monographs*, Sayı. 67, Cilt.3, 2000, s.227-238.

Hale, Jon F. “The Making of the New Democrats.” *Political Science Quarterly*, Sayı. 110, Cilt. 2, 1995, s.207-232.

Hamel, Liz, Jamie Firth, and Mollyann Brodie. “Kaiser Health Tracking Poll: August September 2014”, *Kaiser Family Foundation*, 09 Ekim 2014,
<<http://kff.org/health-reform/poll-finding/kaiser-health-tracking-poll-august-september-2014/>>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

Henneberg, Stephan C. “The Views Of An Advocatus Dei: Political Marketing And Its Critics”, *Journal Of Public Affairs*, *Henry Stewart Publications*, Sayı. 4, Cilt. 3, 2004, s.225-243.

Hopkins, Daniel ve Lindsay Pettingill. “Economic Voting in Big-City U.S. Mayoral Elections”, 20 Feb, 2015, s.1-44.
<<http://ssrn.com/abstract=2567294>>, (erişim tarihi: 16.06.2016).

İlgaz Büyükbaykal, Ceyda. “Kitle İletişim Araçları ve Toplumsal Yaşam”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 21, 2005, s.71-76.

İnsel, Ahmet. “CHP’nin Genetik Bozukluğu”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 180, 2004, s.25-30.

İzci, Ferit ve Menaf Turan. “Türkiye’de Büyükşehir Belediyesi Sistemi ve 6360 Sayılı Yasa ile Büyükşehir Belediyesi Sisteminde Meydana Gelen Değişimler: Van Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1, 2013, s.117-152.

Kahraman Akdoğu, Serpil. “Türkiye’de Mali Serbestleşme Süreci ve Krizlerin Kısa Bir Özeti”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, 2012, s.189-208.

Kalaycıoğlu, Ersin. “The Logic of Contemporary Turkish Politics”, *Rubin Center Research in International Affairs*, 1997, s. 7-14.
<<http://www.rubincenter.org/1997/09/kalaycioglu-1997-09-06/>>, (erişim tarihi: 06.11.2015).

Kalaycıoğlu, Ersin. “The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with the Post Cold War Era”, *New Perspectives on Turkey*, No. 20, 1999, s.402-424.

Kalaycıoğlu, Ersin. “The Motherland Party: The Challenge of Institutionalization in a Charismatic Leader Party”, *Turkish Studies*, Sayı. 3, Cilt. 1, 2002, s.41-61.

Kamalak, İhsan. “Yerelin Yerel Seçimlere Etkisi: Belediye Başkan Adayları Üzerinden Bir İnceleme”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 15, Sayı: 3, 2013, s. 419-446.

Kamalak, İhsan, Hakan M. Kiriş ve Hüseyin Gül. “Türkiye’de Siyasal Partilerin Belediye Başkan Adayı Belirleme Etkinliğinin 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt: 22, Sayı: 3, Temmuz 2013, s.1-30.

Karaağaç, Ferhat. “Ankara Söz Veriyorum- Ankara Büyükşehir Belediyesi 1989-1993 Murat Karayalçın Dönemi”, 2015, s.1-15.

<[https://www.academia.edu/11547175/ Ankara... S%C3%B6z_veriyorum Ankara B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir Belediyesi 1989-1993 Murat Karayal%C3%A7%C4%B1n D%C3%B6nemi](https://www.academia.edu/11547175/Ankara...S%C3%B6z_veriyorum_Ankara_B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir_Belediyesi_1989-1993_Murat_Karayal%C3%A7%C4%B1n_D%C3%B6nemi)>, (17.04.2016).

Karabaş, Burcu ve Zeynep Güney. “Adayların Ankara, İstanbul ve İzmir Vaatleri”, *Arkitera Mimarlık Merkezi*, 27 Şubat 2009,

<<http://v3.arkitera.com/h38896-adaylarin-ankara-istanbul-ve-izmir-vaatleri.html>>, (erişim tarihi: 11.02.2016).

Karabulut, Kerem. “Özal Dönemi Türkiye’nin Ekonomi Politikası”, *Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1, 2010, s.978-1008.

Karaçor, Süleyman ve Perihan Gözümlü. “Türkiye’de Seçmen Tercihlerinin Oluşmasında Seçim Kampanyaları Ve Siyasal Pazarlamanın Rolü Üzerine Bir Araştırma”, *Konya Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 24, 2012, s.403-426.

Karaesmen, Erhan. “1940’lardan 1970’lere Seçim Panoraması”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 1977, s. 7.

Karagöl, Erdal Tanas ve Nergis Dama. “Partilerin Vaatleri Seçim Sonuçlarını Nasıl Etkiler?”, *Seta Perspektif*, Sayı: 101, Mayıs 2015, s.1-5.

Kavas Urul, Asmin. “Yeni Kentsel Politikalar Ekseninde Türkiye’de Büyük Kent Yönetimi”, *Uluslararası Türk Dünyası Yerel Yönetimler Sempozyumu*, ed. Deniz İşçioğlu, KKTC, 2014, s. 325-344.

Kavas Urul, Asmin. “Devletçilikten Girişimciliğe: Ortak Alanların Kullanımı”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kent ve Çevre Bilimleri, Sosyal Bilimler Doktora Dersi, Final Ödevi*, 25.04.2014.

Kavuncu, Ayşe Çolpan. “ ‘Sivil’ Değil ‘Sivil Görünümlü Siyasal-Gezi Park’ “, *Birey ve Toplum Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 7, 2014, s.107-134.

Keleş, Ruşen ve Bülent Duru. “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 32, Sayı: 261, 2008, s.27-44

Keloğlu İşler, Esra. “Demokrat Parti’nin Halkla İlişkileri Üzerine Bir İnceleme”, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 24, 2007, s.111-128.

Kepenç, Yakup. “5 Nisan 1994 Kararları, 1994 Ekonomik Krizin Nedenleri”, <http://www.ekodialog.com/Konular/1994_krizi.html>, (erişim tarihi: 10.10.2015).

Keyman, E. Fuat. “Cumhurbaşkanı Erdoğan 7 Haziran seçimini nasıl okumalı?”, *Aljazeera*, 24 Haziran 2015, <<http://www.aljazeera.com.tr/gorus/cumhurbaskani-erdogan-7-haziran-secimini-nasil-okumali>>, (erişim tarihi: 18.07.2015).

Kıray, Mübeccel. “Gecekondu: Az Gelişmiş Ülkelerde Hızla Toprakdan Kopma ve Kentle Bütünleşmeme” *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 27, Sayı: 3, 1972, s.561-573.

Kiewiet, D. Roderick ve Douglas Rivers. “A Retrospective On Retrospective Voting. In Economic Conditions And Electoral Outcomes”, *Political Behavior*, Sayı. 6, Cilt. 4, 1984, s. 369-393.

Kimyon, Deniz ve Gencay Serter. “Atatürk Orman Çiftliği’nin ve Ankara’nın Değişimi Dönüşümü”, *Planlama Dergisi*, Cilt: 25, Sayı: 1, 2015, s.44-63.

Koçak, Abdullah. “Siyasal Davranış ve Kamuoyu”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, 2004, s.96-102.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık, “Seçim 07, Siyasal Eğilimler Araştırmaları Özet Rapor”, 18 Temmuz 2007, s.1-40.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık, “2011 Genel Seçim Sonuçlarının Analizi-4. Ara Rapor”, *Konda Barometresi, Siyasal ve Toplumsal Araştırmalar Dizisi*, 2011, s. 1-61.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık, “30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi”, 16 Nisan 2014, s. 1-78.

KONDA Araştırma ve Danışmanlık, “7 Haziran Sandık ve Seçmen Analizi”, 2015, s. 1-104.

Köse, İsmail. “Çok Partili Siyasi Hayat, Partilerin Seçim Beyannameleri ve Propaganda Görselleri”, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, Sayı: 3, 2014, s.1-27.

Köseoğlu, Yakup ve Hamza Al. “Bir Siyasal Propaganda Aracı Olarak Sosyal Medya”, *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, Cilt: 8, Sayı: 3, 2013, s.103-125.

Laçiner, Ömer. “Çağdaş Siyasetimizden Postmodern Post Kavgasına”, *Birikim Dergisi*, Sayı: 120, 1999, s.9-14.

Levine, Kenneth J. “Voter Decision Making: The Tensions of Personal Identity, Personal Ethics, Personal Benefits”, *American Behavioral Scientist*, Sayı. 49, Cilt. 1, Sage Publications, 2005, s.63-77.

London, Eric. “The myth of the reactionary white working class”, Published by the *International Committee of the Fourth International (ICFI)*, 12.11.2016, <<https://www.wsws.org/en/articles/2016/11/12/pers-n12.html>>, (erişim tarihi: 13.11.2016).

Mardin, Şerif. “Center-Periphery Relations: A Key to Turkish Politics?”, *Daedalus*, Sayı. 102, Cilt. 1, Post-Traditional Societies, Winter 1973, s.169-190.

Miller, Michael K. “For the Win! The Effect of Professional Sports Records on Mayoral Elections”, *Social Science Quarterly*, Sayı 94, Cilt.1, March 2013, s.59-78.

Minney, Jaimee ve Jack Beckwith. “Shopping behavior of political donors provides new insights on Presidential Election”, 4 Ekim 2016, <<https://intelligence.slice.com/shopping-behavior-political-donors-provides-new-insights-presidential-election/>>, (erişim tarihi: 9 Kasım 2016).

Nal, Sabahattin. “Demokrat Parti’nin 1950-54 Dönemi Din Siyaseti”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 60, Sayı: 3, 2005, s.137-172.

Negiz, Nilüfer. “Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, 2011, s.323-341.

Negiz, Nilüfer ve Fulya Akyıldız. “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:15, 2012, s.171-199.

Newman, Bruce I. ve Jagdish N. Sheth. “A Model of Primary Voter Behavior”, *The Journal Of Consumer Research*, Sayı. 12, Cilt. 2, 1985, s.178-187.

Onat, Ferat. “Bir Halkla İlişkiler Uygulama Alanı Olarak Sosyal Medya Kullanımı: Sivil Toplum Örgütleri Üzerine Bir İnceleme”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kavram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 31, 2010, s.103-123.

Ongun, Selin. “Demokrasiyi Sürdürmek Mümkün Mü, Sanmıyorum”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 10 Kasım 2015, s.7,

<http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/411805/ Demokrasiyi_surdurmek_mum_kun_mu_sanmiyorum_.html>, (erişim tarihi: 10.11.2015).

Ökmen, Mustafa ve Uluç Çağatay. “Kamu Hizmeti - Yerel Hizmet İlişkisi ve Açılımları Üzerine Notlar”, *Yerel Politikalar Dergisi*, Sayı: 6, Temmuz-Aralık 2014, s.77-104.

Öncü, M. Ayça. “Yetmişli Yıllardan Günümüze Ankara Kent Yönetimlerinin Ulaşım Politikaları ve Uygulamaları”, *Dosya 11*, TMMOB Ankara Şubesi, 2009, s.4-20. <<http://www.mimarlarodasiansankara.org/dosya/dosya11.pdf>>.

Örmeci, Ozan, “2014 Yerel Seçimleri Seçim Kampanyası Değerlendirmesi” *Uluslararası Politika Akademisi*, 8 Mart 2014, <<http://politikaakademisi.org/2014/03/08/2014-yerel-secimleri-secim-kampanyasi-degerlendirmesi/>> (erişim tarihi: 25.04.2015).

“Özallı Yıllar Belgeseli 10. Bölüm”, 32. *Gün Programı*, der. Mehmet Ali Birand ve Soner Yalçın, 1999.

Özçağlar, Ali ve Rüya Bayar. “Yönetmel Coğrafya, Arazi Kullanımı, Planlama, Cbs Uygulamaları”, *Türkiye Coğrafya ve Uygulama Araştırma Merkezi*, 2014, s.177-188, <http://tucaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/280/2015/08/semp8_19.pdf>, (erişim tarihi: 11.12.2015).

Özel, Mehmet, Veysel Eren ve Emin İnal. “Yerel Siyaset ve Yerel Halkın Belediye Hizmetlerine Bakışı: Yerel Hizmetlerden Memnuniyet Düzeyi Üzerine Bir Araştırma”, *Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, 2009, s.34-50.

Özkan, Abdullah. “Ekonomi Politik ve Oy Verme Davranışı”, *Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 2007, <http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/665/ekonomi_politik_ve_oy_verme_davranisi>, (erişim tarihi: 10.10.2015).

Özkan, Abdullah. “29 Mart 2009 Yerel Seçimlerinde Siyasal İletişim Uygulamaları”, *TASAM Siyasal İletişim Enstitüsü*, 2009, <<http://www.siyasaliletisim.org/pdf/29MartYerelSecimleriStratejikRaporu.pdf>>, (erişim tarihi: 19.11.2015).

Öztürk, Nazım. “Anayasal İktisat Çerçevesinde Demokrasiyi Yozlaştıran İktisadi Etmenler”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt: 37, Sayı: 3, 2004, s.17-35.

Pektaş, Ethem Kadri. “Türkiye’de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2010, s.5-22.

Platt, Glenn, Keith T. Poole ve Howard Rosenthal. “Directional and Euclidean Theories of Voting Behaviour: A Legislative Comparison”, *Carnegie Mellon University Legislative Studies Quarterly*, XVII, 1992, s.561-572.

Polat, Cihat ve Banu Kültür. “Genç Seçmenler Gözüyle Siyasal Ürün (Siyasi Lider) Özellikleri: Ankara’daki Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 1, 2008, s.1-31.

Polat, Coşkun, Mehmet Ali Akkaya ve Kasım Binici. “07 Haziran 2015 Türkiye Genel Seçimleri Parti Bildirgelerinde Bilgi ve Belge Yönetimi ve Kütüphanecilik”, *Türk Kütüphaneciliği*, Cilt: 2, Sayı: 29, 2015, s.296-308.

Polat, Fatih. “51 İlde Yüz Yüze Araştırma: En Önemli Sorun: İşsizlik”, 17 Nisan 2015, <<https://www.evrensel.net/haber/110575/51-ilde-yuz-yuze-arastirma-en-onemli-sorun-issizlik>>, (erişim tarihi: 14.05.2016).

Rabinowitz, George ve Stuart Elaine Macdonald. “A Directional Theory of Issue Voting”, *The American Political Science Review*, Sayı. 83, Cilt. 1, 1989, s.131-143, <https://www.jstor.org/stable/1956436?seq=1#page_scan_tab_contents>, (erişim tarihi: 02.05.2016).

Roeder, Oliver, Lauren-Brooke Eisen ve Julia Bowling. “What Caused The Crime Decline?”, *Brennan Center For Justice At New York University School Of Law*, 2015, s.1-134.

Sarısoy, Defne. “Seçmen İstikrardan Yana Tavır Aldı”, *NTV MSNBC*, 30 Mart 2004, <<http://arsiv.ntv.com.tr/news/263669.asp>>.

Saygılı, Abdullah. “Sağ Partilerde Lider Kült ve Koşulsuz Sadakatin Nedenleri Üzerine”, *Radikal Gazetesi*, 02.02.2014, s.9. <radikal.com.tr/politika/sag-partilerde-lider-kultu-ve-kosulsuz-sadakatin-nedenleri-uzerine-48483>, (erişim tarihi: 02.02.2014).

Sazak, Derya. “Seçmen Öncelikleri”, *Milliyet Gazetesi*, 2 Kasım 2002, s.3.

Seyman, Yaşar. “Kent İçinde Kentsizlik”, <www.mimarlarodasiankara.org/dosya/kenticinde.pdf>, (erişim tarihi: 14.04.2016).

Sezer, Özcan ve Tarık Vural. “Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Devletin Değişen Rolü ve Merkezi Yönetim ile Yerel Yönetimler Arasında Yetki ve Görev Paylaşımı”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 159, 2010, s.2013-219.

“Son Darbe: 28 Şubat”: 4. Bölüm, 32. Gün Programı, der. Mehmet Ali Birand, 2012 Son Darbe: 28 Şubat: 4. ve 5. Bölüm”, 32. Gün Programı, der. Mehmet Ali Birand, 2012.

Stelter, Brian. “Debate breaks record as most-watched in U.S “, 27 Ekim 2016, <<http://money.cnn.com/2016/09/27/media/debate-ratings-record-viewership/>>, (erişim tarihi: 01.11.2016).

Sudaş, İlknur. “Ankara, Kararını Verdin mi?”, 27 Mart 2014,

<http://www.arkitera.com/haber/20454/ankara-kararini-verdin-mi_/2>, (erişim tarihi: 17.03.2015).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “Türkiye’de Genel Seçim Kampanyaları (1950-2002)”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı. 8, Cilt. 7, 2013, s.117-135.

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “1973-1977: İki Seçim ve “Milliyetçi Cephe”ler”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 14.07.2014, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/164708-1973-1977-iki-secim-ve-milliyetci-cephe-ler>>, (erişim tarihi: 23.05.2015).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “Yarın/ 1973-1977: İki Seçim ve Koalisyonlar”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 2010, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/164691-1961-1969-iki-darbe-arasi-uc-secim>>, (erişim tarihi: 03.04.2015).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “1961-1969: İki Darbe Arası Üç Seçim”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 21 Mayıs 2015, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/164677-1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi>>, (erişim tarihi: 21.05.2015).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “1991-1995-1999 Seçimleri: İmaj Çağı”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 11.03.2011, <<http://bianet.org/bianet/bianet/164719-1991-1995-1999-secimleri-imaj-cagi>>, (erişim tarihi: 25.05.2015).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman, “1983-1987: Altı Yıl Sonra Sandık Başı”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 14.07.2014, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/164709-1983-1987-alti-yil-sonra-sandik-basi>>, (erişim tarihi: 24. 05. 2015).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “Seçimler ve Kampanyalar 2: 1950-1960-Demokrat Parti’nin Üç Seçimi”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 21.05.2015, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/164677-1950-1960-demokrat-parti-nin-uc-secimi>>, (erişim tarihi: 21.02.2016).

Sun İpekşen, Serçin ve Doğan Duman. “2002: Ezber Bozan Seçim”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 26.05.2015, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/164720-2002-ezber-bozan-secim>>, (erişim tarihi: 14.02.2016).

Süngü, Yaşar. “Prof. Yılmaz Esmer ve rasyonel seçmen efsanesi”, *Yeni Şafak Gazetesi*, 27 Mart 2009, <<http://www.yenisafak.com/yazarlar/yasarsungu/prof.-y%C4%B1lmaz-esmer-ve-rasyonel-secmen-efsanesi-15980>>, (erişim tarihi: 15.04.2015).

Şener, Mustafa. “1984 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1984.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

Şener, Mustafa. “1989 Yılı Yerel Yönetim Seçim Sonuçları Değerlendirmesi”, <http://eski.yerelnet.org.tr/secimler/secim_analizleri1989.php/23.10.2010>, (erişim tarihi: 12.04.2015).

Takgöz, Oya. “Kadın Seçmen İmgesi: Türkiye’de Kadının Bireysel Siyasal Katılımı Üzerine Bir Deneme”, *TODAİE Amme İdaresi Dergisi*, Sayı: 27/4, 1994, s.97-115.

Temel, Emel. “Kamuoyu araştırma şirketleri neden yanıldı?”, *BBC*, 2 Kasım 2015, <http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/11/151102_secim_arastirma_sirketleri>, (erişim tarihi: 2.11.2015).

Teyyare, Erdoğan ve Mehmet Avcı. “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: 2014 Yerel Seçimleri ve Zonguldak İli Örneği”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2016, s.51-76.

Tosun, Tanju ve Gülgün Erdoğan Tosun. “Kazanani ve Kaybedenleriyle 1 Kasım Seçimleri”, *Tematik Yazılar, Toplum ve Demokrasi*, 9 (19-20), Ocak-Aralık 2015, s.1-23.

Tucker , Joshua A., Kristin Michelitch, Marco Morales-Barba ve Andrew Owen, “Looking to the Future: A Better Way to Study Prospective Economic Voting”, *New York University*, 2010, s.1-37.
<http://www.politics.ubc.ca/fileadmin/user_upload/poli_sci/Faculty/aowen/EconVot_eMethod.pdf>, (erişim tarihi: 03.06.2016).

Tüzün, Sezgin. “2014 Yerel Seçimlerinin İl İl Analizi-Yerel Seçimlerde Ankara”, 5 Mart 2014, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/153865-yerel-secimlerde-ankara>>, (erişim tarihi: 5 Mart 2014).

Tüzün, Sezgin. “2014 Yönetim Seçimleri: Yoksa Genel Seçimler mi, Demeli? (2)”, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/154408-2014-yonetim-secimleri-yoksa-genel-secimler-mi-demeli-2>>, 25 Mart 2014, (erişim tarihi: 25 Mart 2014).

Tüzün, Sezgin. “İki Seçim, 29 Büyükşehir ve Birkaç Saptama”, *Bianet*, 2012, <<http://www.bianet.org/bianet/belediye/142129-iki-secim-29-buyuksehir-ve-birkaç-saptama>>, (erişim tarihi: 11.02.2015).

“2014 Yerel Seçimleri Seçim Kampanyası Değerlendirmesi”, *Uluslararası Politika Akademisi*, 8 Mart 2014, <<http://politikaakademisi.org/2014/03/08/2014-yerel-secimleri-secim-kampanyasi-degerlendirmesi/>> (erişim tarihi: 25.04.2015).

Uslu, İbrahim, Kürşat Birinci ve Meryem Ay. “ANAR – 30 Mart 2014 Yerel Seçimleri Analizi”, *İletişim ve Diplomasi Hakemli Dergisi*, Özel Sayı, 5 Haziran 2014, s.111-127.

Ulu, Soner. “Almanya’da Kimlik Sorunu ve Türkler”, *Politika Dergisi*, 2012, s.171-174.

<http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/almanyada_kimlik_sorunu_ve_turkler_-_soner_ulu.pdf>, (erişim tarihi: 11.01.2016).

Valenzuela, J. Samuel, Timothy R. Scully ve Nicholas Somma. “Social And Political Effects of Religiosity and Religious Identities In Latin America”, *The Helen Kellogg Institute For International Studies*, December 2009, s.1-47.

Yıldırım, Kemal. “1950-2011 Yılları Arasında Yapılan Genel Seçimlere Yönelik Seçmen Davranışları Üzerine Bir Araştırma”, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 4, 2013, s.13-34.

Yıldırım, Mutlu. “Parti Aday Tercihlerinin Seçmen Davranışına Etkisi 2009 Yerel Seçimleri Uşak İli Örneği”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 17, 2014, s.15-38.

Yılmaz, İhsan. “Doğru Slogan Seçimi Kazandırıyor”, *Milliyet Gazetesi*, 6 Mart 1999, s.13.

Yılmaz, İrem. “Gecekondu Direnişi: Dikmen Vadisi Örneği”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: 39, Sayı: 2, 2015, s.309-314.

Yükseler, Zafer. “1977-2007 Döneminde Milletvekili Genel Seçim Sonuçları ve Siyasi Eğilimlerdeki Değişim”, *Researchgate*, 2011, s.1-18

<http://www.researchgate.net/profile/Zafer_Yuekseler>, (erişim tarihi: 01.12.2015).

Yüksel, Okan. “3 Kasım 2002 Seçimleri ve AKP’li Yıllar”, *Politik Akademi Dergisi*, 28 Şubat 2011,

<<http://politikakademi.org/2011/02/3-kasim-2002-secimleri-ve-akpli-yillar/>>, (erişim tarihi: 19.11.2015).

Zenginoğlu, Samet. “Dörtlü Takrir: Amacı, İçeriği, Neticesi”, *Akademik Perspektif*, 2012,

<<http://akademikperspektif.com/2012/06/07/dortlu-takrir-amaci-icerigi-neticesi/>>, (erişim tarihi: 12.02.2016).

KİTAPLAR

Adaman, Fikret, Ali Çarkoğlu ve Burhan Şenatalar. *Toplumun Kamu Yönetimine, Kamu Hizmetlerine ve Reforma Bakışı*, Ankara: TESEV Yayınları, 2005, s.17.

Altunoğlu, Mustafa. *2015 Seçimleri ve Türkiye’de Hâkim Parti Dönemi*, SETA Yayınları, Sayı: 145, Aralık 2015, s.10.

Aydın, Ebru ve Nezih Onur Kuru. *2015 Genel Seçimlerinin Sürprizi: HDP*, Ankara: Ankara Strateji Enstitüsü Yayınları, 2015, s.7-10.

Aydın, Suavi ve Yüksel Taşkın. *1960’tan Günümüze Türkiye Tarihi*, Ankara: İletişim Yayınları, 2014, s.325-330.

Bartels, Larry M. “The Study of Electoral Behavior”, *The Oxford Handbook of American Elections and Political Behavior*, ed. Jan E. Leighley, New York: Oxford University Press, 2010, s.242-244.

Bayramoğlu, Ali. *28 Şubat: Bir Müdahalenin Güncesi*, İstanbul: Birey Yay, 2001, s.30-45.

Bayramoğlu, Sonay. *Toplumcu Belediye Nam-ı diğer Belediye Sosyalizmi*, Ankara: Renans Yayıncılık, 2015, s.145-153.

Bektaş, Arsev. *Kamuoyu, İletişim ve Demokrasi*, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1996, s.118.

Berelson, Bernard R. Paul E. Lazarsfeld ve William N. McPhee. *Voting: A Study of Opinion Formation in A Presidential Campaign*, Chapter 1, Chicago: University of Chicago Press, Chapter 1, 1954, s.10-87.

<<http://wikisum.com/w/Berelson, Lazarsfeld, and McPhee: Voting#Chapter 1: Case Selection and Method>>, (erişim tarihi: 12.06.2016).

Birand, Mehmet Ali, Can Dünder ve Bülent Çaplı. *12 Mart İhtilalinin Gölgesinde Demokrasi*, Ankara: İmge Kitabevi, 2000, s.150-160.

Boiney, John ve Paletz, David L. “In Search of Model Model: Political Science Versus Political Advertising Perspectives on Voter Decision Making”, *Television and Political Advertising Volume 1: Psychological Process*, ed. Frank Biocca, New York: Routledge, 2011, s.3-20.

Bora, Tanıl. “Süleyman Demirel”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 7 Liberalizm*, ed. Murat Yılmaz, İstanbul: İletişim Yayınları, 2005, s.550-577.

Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller ve Donald E. Stokes. *The American Voter*, Chicago: University of Chicago Press, 1980, s.120-150.

Castells, Manuel. *Ağ Toplumunun Yükselişi-Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi*, çev. Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s.88-96.

Çaha, Ömer, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış. “Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler (Kırıkkale Örneği)”, der. Ömer Çaha, *Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, İstanbul: Gendaş Yayınları, 2002, s.2-113.

Çaha, Ömer. *Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasal Partiler*, Ankara: Orion Kitabevi, 2008, s.116-141.

Çarkoğlu, Ali ve Binnaz Toprak. *Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset*, Ankara: TESEV Yayınları, 2000, s.34.

Çarkoğlu, Ali ve Fikret Adaman. *Türkiye’de Yerel ve Merkezi Yönetimlerde Hizmetlerden Tatmin, Patronaj İlişkileri ve Reform*, İstanbul: TESEV Yayınları, 2000, s.43.

Çarkoğlu, Ali ve Gamze Avcı. “An Analysis of the Electorate from a Geographical Perspective”, *Politics, Parties & Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, Londra: Lynne Rienner Publishers, 2002, s.130-135.

Çelik, Ayşe Betül. “Etnik Çatışmaların Çözümünde Siyaset Bilimi ve Uyuşmazlık Çözümü Yaklaşımları,” *Çatışmadan Uzlaşmaya: Kuramlar, Süreçler ve Uygulama*, ed. Nimet Beriker, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009, s.163-187.

Çitçi, Oya, Örsan Ö. Akbulut, Sonay Bayramoğlu, Mustafa Şener ve Hüseyin Yayman. *Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999*, ed. Oya Çitçi, (Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 2001, s.1-134.

Çitçi, Oya. *Yerel Seçimler Coğrafyası-1963-1999*. Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 2005, s.1-357.

Çufalı, Mustafa. *Türk Parlamento Tarihi TBMM-VIII. Dönem (1946-1950) I. Cilt*, Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Sayı: 146, 2012, s.1-5.

Çukurçayır, Akif. *Siyasal Katılma ve Demokrasi*, Ankara: Yargı Yayınevi, 2000, s.83.

Dalton, Russell J. ve Martin P. Wattenberg. “The Not To Simple Act of Voting”, *In The State Of Discipline*, ed. Ada Finifter, Washington DC: APSA, 1993, s.193.

Dalton, Russell J. “Political Cleavages, Issues and Electoral Changes”, *In Comparing Democracies: Elections and Voting in Global Perspective*, Ed. Lawrence LeDuc, Richard G. Niemi ve Pippa Norris Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 1996, s.321-339.

Dedeoğlu, Emin, Hatice Kaya, Baki Kerimoğlu, Erkan Karaarslan, *Bütçe İzleme-Belediye Bütçesini Anlamak ve Harcamaları Mekânsallaştırmak*, Ankara: Başak Matbaa, 2014, s.15-30

Doğan, Ali Ekber. *Eğreti Kamusalılık: Kayseri Örneğinde İslamcı Belediyecilik*, İstanbul: İletişim Yayıncılık, 2007, s.73-74.

Doğan, Selen. *Vizyona Dayalı Liderlik*, İstanbul: Kare Yayınları, 2001, s.9.

Dönmez, Rasim Özgür. “Görünürleştirilerek Görünmez Kılmak: Sincan Uygar Sorunu”, *Orta Asya’da Siyaset ve Toplum: Demokrasi, Etnisite ve Kimlik*, der. Turgut Demirtepe, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, 2012, s.146-147.

Erer, Tekin. “Seçimlerin Muhasebesi”, Son Havadis, 5.6.1968’nden aktaran, Oya Çitçi, Örsan Ö. Akbulut, Sonay Bayramoğlu, Mustafa Şener ve Hüseyin Yayman, *Yerel Seçimler Panoraması 1963-1999*, ed. Oya Çitçi, (Ankara: Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, 2001, s.55-60.

Ergüder, Üstün. “Türkiye’de Değişen Seçmen Davranışı Örüntüleri”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, ed. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul: Alfa Yayınları, 2000, s.228-229.

Eroğul, Cem. *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 2003, s.9-10.

Ersel, Hasan, Ahmet Kuyaş, Ahmet Oktay ve Mete Tunçay. *Cumhuriyet Ansiklopedisi / 1923-2000 (I. Cilt 1923-1940, II. Cilt 1941-1960, III. Cilt 1961-1980, IV. Cilt 1981-2000)*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2003, s.342-364.

Esmer, Yılmaz. “At The Ballot Box: Determinants Of Voting Behavior in Turkey”, *Politics, Parties and Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, Boulder: Lynne Rienner Publishers, 2002, s.111-120.

Giddens, Anthony. “İrk, Etniklik ve Göç”, *Sosyoloji*, İstanbul: Kırmızı Yayınları, 2012.

Goloğlu, Mahmut. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi – III (1939-1945) Millî Şef Dönemi*, Ankara: Kalite Matbaası, 1974, s.535-538.

Görmez, Kemal. *Bir Metropol Kent Ankara: Sosyal Yapı-Kimlik-Yaşam*, Ankara: Odak Yayınevi, 2004, s.86-87.

Görmez, Kemal ve Hatice Özkan Sancak. “Türkiye’de Yerel Siyasette Seçmen Davranışının Dönüşümü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, ed. Bekir Parlak, Bursa: Dora Yayıncılık, 2009, s.80-82.

Görmez, Kemal ve Sevcan Güleç. “Yerel Siyasette Hizmet Sunumunun Seçmen Davranışına Etkisi: Ankara ve Adana Büyükşehir Belediyesi Örneği”, *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar*, ed. Bekir Parlak, Bursa: Dora Yayıncılık, 2009, s.57-79.

Göymen, Korel. “Türk Belediyeciliğinde Ankara Örneği: 1973-1980 Dönemi”, *Türk Belediyeciliğinde Yol Bildiri ve Tartışmaları*, Ankara Büyükşehir Belediyesi, IULA-EMME, Maya Matbaacılık, 1990, s.396.

Gözübüyük, Şeref. *T.C. 1982 Anayasası*, Ankara: Turhan Kitabevi Ofset, 2008, s. 154-156.

Gülalp, Haldun. *Kimlikler Siyaseti: Türkiye’de Siyasal İslamın Temelleri*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003, s.60-64.

Gülöksüz, Yiğit ve İlhan Tekeli. “1973-1980 Dönemi ve 1980 Sonrası Dönem Belediyeciliği”, *Türk Belediyeciliğinde Yol Bildiri ve Tartışmaları*, Ankara Büyükşehir Belediyesi, IULA-EMME, Maya Matbaacılık, 1990, s.374-376.

Güneş Ayata, Ayşe ve Sencer Ayata. “Ethnic and Religious Bases of Voting”, *Politics, Parties & Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, Londra: Lynne Rienner Publishers, 2002, s.133-135.

Güran Yiğitbaşı, Kübra. “22 Temmuz’dan 7 Haziran’a Kampanyalar Ekseninde Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Siyasal İletişimi”, *Türkiye’de Siyasal İletişim*, ed. İsmail Çağlar ve Yusuf Özkır, İstanbul: SETA Yayınları, 2016, s.19-42.

Green, Donald ve Ian Shapiro. *Pathologies of rational choice theory: A critique of applications in political science*, Cambridge: Cambridge University Press, 1994, s.47.

Gülmen, Yüksel. *Türk Seçmen Davranışı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1979, s.19.

İslamoğlu, A. Hamdi. *Siyaset Pazarlaması Toplam Kalite Yaklaşımı*, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ. 2002, s.84-86.

Kalaycıoğlu, Ersin. *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma: Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, 1983, s.1-110.

Kalaycıoğlu, Ersin. “1960 Sonrası Türk Politik Hayatına Bir Bakış: Demokrasi, Neo-Patrimonyalizm ve İstikrar”, *Türkiye’de Politik Değişim ve Modernleşme*, ed. Ersin Kalaycıoğlu ve Ali Yaşar Sarıbay, İstanbul: Alfa Yayınları, 2000, s.403.

Kalaycıoğlu, Ersin ve Ali Çarkoğlu. *Turkish Democracy Today: Elections, Protest and Stability in Islamic Society*, New York: I.B.Tauris & Co Ltd, 2007, s.138.

Kalaycıoğlu, Ersin ve Ali Çarkoğlu. *The Rising Tide of Conservatism in Turkey*, New York: Palgrave Macmillan, 2009, s.4-10.

Kalender, Ahmet. *Siyasal İletişim: Seçmenler ve İkna Stratejileri*, Konya: Çizgi Yayınevi, 2005, s.195.

Karahanogullari, Onur. *Kamu Hizmeti (Kavram ve Hukuksal Rejim)*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2002, s.55-65.

Kazancı, Metin. “1973 Sonrası Belediyeler ve Belediyelere İlişkin Sorunlar”, *Yeni Bir Belediyeciliğe Doğru*, ed. Ergun Türkcan, Ankara: Türk İdareciler Derneği Yayını, 1982, s.256.

Kavruk, Hikmet. *Anakent’e Bakış-Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*, Ankara: Hizmet-İş Sendikası, 2002, s.236.

Keleş, Ruşen. *Eski Ankara’da Bir Şehir Tiplojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler, 1971, s.10-12.

Keleş, Ruşen. *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, İstanbul: Cem Yayınevi, 2012, s.250-254.

Keleş, Ruşen, Can Hamamcı ve Aykut Çoban. *Çevre Politikası*, Ankara: İmge Kitabevi, 2012, s.155-156.

Kerimoğlu, Baki, Hayrettin Güngör ve Emre Koyuncu. *Belediye Bütçesi Nasıl İzlenir? Yerel Paydaşlar İçin Bir Rehber*, Ankara: TEPAV Yayınları, 2009, s.104.

Koçel, Tamer. *İşletme Yöneticiliği*, İstanbul: Beta Yayınları, 2003, s.80-82.

Kongar, Emre. *21. Yüzyılda Türkiye: 2000’li Yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1998, s.198.

Koyuncu, Emre. *Vatandaş Karnesi: Kamu Hizmet Performansının İyileştirilmesinde Vatandaşlardan Geri Bildirim Alınması, Katılımcılık Rehberleri No. 2/4*, Ankara: Başak Matbaa, 2014, 80-96.

Köktaş, Mehmet Emin. *Din ve Siyaset*, Ankara: Vadi Yayınları, 1997, s.61-66.

Lake, Celinda C. ve Pat Callbek Harper. *Kamuoyu Araştırmaları*, çev. Nurettin Güz, Ankara: Altın Küre Yayınları, 2002, s.10-20.

Lazarsfeld, Paul, Bernard Berelson ve Hazel Gaudet. *The People’s Choice: How The Voter Makes Up His Mind In A Presidential Campaign*, New York: Columbia University Press, 1968, s.69.

Mardin, Şerif. *Din ve İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014, s.13-20.

Morutan, Corina. *Family Background Influence on Romanians’ Youth Voting Behavior*, Romanya: Lumen, 2009, s.37.

Özbudun, Ergun. “Turkey: Crises, Interruptions and Reequilibrations”, *Politics in Developing Countries: Comparing Experiences with Democracy*, ed. L. Diamond, J. J. Linz ve S. M. Lipset, Boulder and London: Lynne Rienner, 1995, s.219-263.

Özdamar, Kazım. *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi*, Eskişehir: Kaan Kitapevi, 2002, s.673.

Özen, Hayriye. “Turgut Özal”, *Türkiye’de Siyasi Liderlik: Dönemler, Özellikler ve Karşılatırmalar: Menderes, Demirel, Özal ve Erdoğan örnekleri*, ed. Emre Toros, Ankara: Atılım Üniversitesi, 2011, s.128.

Özer, İnan ve Mehmet Meder. *Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı*, İstanbul: Ege Yayınları, 2008, s.30.

Özbudun, Ergun. *Social Change and Political Participation in Turkey*, Princeton: Princeton University Press, 1976, s.123-126.

Polat, Ferihan. *Din Siyaset Seçmen*, Konya: Konya Çizgi Kitabevi, 2010, s.13-14.

Popkin, Samuel L. *The Reasoning voter: Communication and Persuasion in Presidential Campaigns*, Chicago: University of Chicago Press, 1991, s.16.

Rosema, Martin. *The Sincere Vote: A psychological study of Voting*, Leiden: Febodruk, 1970, s.73-87.

Sayarı, Sabri. “Some Notes on the Beginnings of Mass Political Participation”, *Political Participation in Turkey*, ed. Engin Akarlı and Gabriel Ben-Dor, İstanbul: Boğaziçi Press, 1975, s.121-133.

Sayarı, Sabri. “The Changing Party System”, *Politics, Parties and Elections in Turkey*, ed. Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer, Boulder and London: Lynne Rienner Publishers, 2002, s.180.

Sencer, Muzaffer. *Türkiye’de Sınıfsal Yapı ve Seçmen Davranışları*, İstanbul: May Yayınları, 1974, s.277-278.

Sitembölükbaşı, Şaban. *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler*, Ankara: Nobel Yayınları, 2001, s.9-19.

Sniderman, Paul M., Richard A. Broody ve Philip E. Tetlock. *Reasoning and Choice: Explorations in Political Psychology*, Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Tan, Ahmet. *Politik Pazarlama*, İstanbul: Papatya Yayınları, 2002, s.68-69.

Soysal, Mümtaz. *100 Soruda Anayasanın Anlamı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1986, s.85-87.

Taylor, Charles. *Seküler Çağ*, çev. Dost Körpe, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2014, s.4.

Tosun, Tanju. *Türk Parti Sisteminde Merkez Sağda ve Merkez Solda Parçalanma*, İstanbul: Boyut Kitapları, 1999, s.88-89.

Tuncer, Erol. *1961 Seçimleri*, TESAV (Toplumsal Ekonomik Araştırmalar Vakfı), Ankara: Babil Yayınları, 2012, s.1-25.
<<http://www.tesav.org.tr/docs/kitaplar/1961secimleri.pdf>>, (erişim tarihi:13.01.2016).

Turan, İlter. *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul: Der Yayınları, 1991, s.49.

Turan, Ali Eşref. *Türkiye’de Seçmen Davranışı*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.59-192.

Turan, Ali Eşref. *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.245.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği 65. Genel Kurul, *2009 Ekonomik Raporu*, Ankara: TOBB Yayınevi, 2009), s.3.

Türközü, Erdem ve Evren Özer. *Türkiye İnsan Hakları Raporu*, Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı Yayınevi, 2009, s.225.

TÜSES Vakfı, *Türkiye’de Siyasi Partilerin Yandaş/Seçmen Profili (1994-2002)*, İstanbul: TÜSES Vakfı Yayınları, 2002, S.75-80.

Ulagay, Osman. *Özal Ekonomisinde Paramız Pul Olurken Kim Kazandı Kim Kaybetti*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1987, s.73-74.

Yavuz, Hakan. “Alevilerin Türkiye’deki Medya Kimlikleri: Ortaya Çıkışın Serüveni.” *Tarihi ve Kültürel Boyutlarıyla Türkiye’de Aleviler, Bektaşiler, Nusayriler*, der. Irene Melikoff, İlber Ortaylı, Hakan Yavuz, İstanbul: Ensar Neşriyat, 1999, s.57-112.

Yönelim Araştırma,”Seçimde Oy Kararı ve Nedenleri Araştırması”ndan aktaran; Ali Eşref Turan, *Türkiye’de Seçmen Davranışı*, (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004, s.150-152.

Yücekök, Ahmet. “*Türkiye’de Örgütlenmiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı: 1946-1968*”, Ankara: Sevinç Matbaası, 1971, s.59-68.

TEZLER

Balcı, Fatma Şule. “Kamu Yararı Kavramı ve Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlarının Uygulamaları: Mehmet Altınsoy, Murat Karayalçın ve İ. Melih Gökçek”, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2006, s.56-123.

Birkök, Mehmet Cüneyt. “Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1994, s.114-122.

Güler, Mahmut. “Türkiye’de Toplumcu Belediyecilik Anlayışının Evrimi”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s.97.

Gümüş, Burak. “Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü Ve Antalya Örnek Olayı”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2006, s.56-84.

Karakoç, İrem. “Türkiye’de Siyasal Parti Kimliği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, 2000, s.39.

Kaya, Halit. “Adalet Partisi ve Ragıp Gümüşpala (1961-1965)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2014, s.1.

Taşcıoğlu, Raci. “Seçim Kampanyalarındaki Dönüşüm: ‘Amerikanlaşma’ Bağlamında 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde Genç Parti Seçim Kampanyası”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2007, s.113-114.

Temizel, Metehan. “Türkiye’de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü: Kuramsal Ve Ampirik Bir Çalışma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, 2012, s.10-127.

Tiryaki, Veysel. “Yerel Yönetimlerde Değişim Yönetimi Altındağ Belediyesi Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011, s.62

Tiryaki, Veysel. “Kentsel Sit Alanlarında Koruma Çalışmalarının Finansal, Yasal ve Yönetimsel Boyutları ile Değerlendirilmesi: Ankara İli, Altındağ İlçesi, Hacettepe ve Sakarya Mahalleleri Örneği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 2015.

Türkmenoğlu, Ahmet Tarık. “Kamuoyu araştırmalarının siyasal davranış üzerindeki etkisi: Konya Örneği”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya Selçuk Üniversitesi, 2011, s.85-95.

MEVZUAT

Anayasa Mahkemesi Kararı”, 7.3.1989 gün, R.G. Tarih-Sayı: 05.07.1989-20216, Karar Sayısı: 1989/12, Esas Sayısı: 1989/1.

Anayasa Mahkemesi Kararı”, 1.5.207 gün, R.G. Tarih-Sayı: 27.06.2007- 262565, Karar Sayısı: 2007/54, Esas Sayısı: 2007/45.

On Dört İilde Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” Kanun No: 6360, 12.11.2012, Yayınlandığı R.Gazete Tarih: 6.12.2012, Sayı: 28489”, (erişim tarihi: 11 Şubat, 2016).

23 Temmuz 2004 tarihli 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, Yayınlandığı R.Gazete: Tarih: 23.7.2004 Sayı: 25531”,

<<http://www.mevzuat.gov.tr/>>, (erişim tarihi: 11 Mayıs, 2015).

3 Temmuz 2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanunu, 14. Madde, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 13.7.2005 Sayı: 25874”, <<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.Aspx?MevzuatKod=1.5.5393&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=&Tur=1&Tertip=5&No=5393>>, (erişim tarihi: 12 Şubat 2016).

27 Haziran 1984 tarihli ve 3030 sayılı “Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değıştirilerek Kabulü Hakkına Kanun”, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 09.07.1984 Sayı: 18.453.

18 Ocak 1984 tarih ve 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyeti Seçimi Hakkında Kanunu”, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 18.1.1984, Sayı:18285.

24 Şubat 1984 tarihli ve 2981 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değıştirilmesi Hakkında Kanun”, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 8.3.1984, Sayı:18335.

22 Şubat 2005 tarihli 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu Yayınlandığı R.Gazete: Tarih: 4.3.2005 Sayı: 25745”, (erişim tarihi: 11 Şubat, 2016).

24 Şubat 1984 tarihli ve 2981 sayılı “İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değıştirilmesi Hakkında Kanun”, Yayınlandığı Resmi Gazete: Tarih: 8.3.1984, Sayı:18335.

16.6.1927 Tarih ve 1076 Sayılı İhtiyat Zabıtları ve İhtiyat Askerî Memurları Kanununun Adının ve Bazı Maddelerinin Değıştirilmesine ve Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesine İlişkin Kanun”, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarih: 30.11.1983, Sayı:18237

YAZARSIZ YAYINLAR

“Ak Günlere: Cumhuriyet Halk Partisi 1973 Seçim Bildirgesi”, TBMM Kütüphanesi Siyasal Parti Yayınları, TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, <https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/e_yayin.eser_bilgi_q?ptip=SIYASAL%20PARTI%20YAYINLARI&pdemirbas=197600453>, (erişim tarihi: 13.02.2015).

“AKP Seçim Beyannamesi, 2002 Seçim Beyannamesi-Her Şey Türkiye İçin”, 2002.

“Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma”, AKP 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi, <<https://www.akparti.org.tr/site/haberler/secim-beyannamesi-aciklandi/73293#1>>, (erişim tarihi: 06.06.2015).

“AKP, Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi Kitapçığı”,
<<https://www.akparti.org.tr/site/haberler/milli-birlik-ve-kardelik-projesi-kitapc/47710#1>>, (erişim tarihi: 07.08.2016).

Ankara Büyükşehir Belediyesi, Yaşlı Hizmetleri ve Şefkat Evleri,
<<http://www.ankara.bel.tr/index.php?cID=2870>>, (erişim tarihi: 14.06.2016).

“Ankara Bölge Planı 2014-2023”, Ankara Kalkınma Ajansı, 2015.

“Altındağ Belediyesi 2010-2014 Stratejik Planı”, Altındağ Belediye Başkanlığı, Mali Hizmetler Müdürlüğü, 2010,
<http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/stratejik_plan_2010-2014.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

“Altındağ İlçe Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı”, Ekim 2014, s.12.
<http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/statejik_plan_%202017-2019.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

Altındağ-Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, Merkezi Dağıtım Sistemi, 2016, Türkiye İstatistik Kurumu, 2016,
<<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

“Altındağ İlçe Belediyesi 2015 Faaliyet Raporu”, Nisan 2015.
<http://www.altindag.bel.tr/menu.asp?kategori=faaliyet_raporlari>, (erişim tarihi: 17.02.2017).

“American National Election Studies”, <<http://www.electionstudies.org/>>, (erişim tarihi: 17.02.2017).

“Anadolu Ajansı: İki canlı bomba ve TNT”, CNN Türk. 10 Ekim 2015. (Erişim tarihi: 10 Ekim 2015).

“Ankara Büyükşehir Belediyesi, Stratejik Yönetim, Ankara Büyükşehir Belediyesi 2007-2011 Stratejik Planı”, 2008,
<<https://www.ankara.bel.tr/stratejik-yonetim>>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

“Ankara Büyükşehir Belediyesi Faaliyet Raporları 2010, 2011, 2012, 2013”
< <https://www.ankara.bel.tr/stratejik-yonetim/mali-faaliyet-raporu>>, (erişim tarihi: 14.02.2017).

“Ankara’nın ilçelerinin isimleri nereden geliyor?”, *Milliyet Gazetesi*, 29.08.2011.

“Başkan Tiryaki Altındağlılarla İç İç”, *İl Gazetesi*, 21 Kasım 2013,
<<http://www.ilgazetesi.com.tr/baskan-tiryaki-altindaglilarla-ic-ice-227638h.htm>>, (erişim tarihi: 07.02.2017).

“BAP Takip Sistemi”, Türkiye Cumhuriyeti Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü

<<http://bap.ankara.edu.tr/servis/bap-takip-sistemi/>>, (erişim tarihi: 19.12.2015).

“Brexit’e Dair Her Şey”, Turkish Yatırım 14 Haziran 2016,
<<http://www.turkborsa.net/belgeler/raporlar/brexitdairhersey.pdf>>, (erişim tarihi: 14.06.2016).

“CHP Tarihi”,
<http://arsiv.chp.org.tr/?page_id=67&page=17>, (erişim tarihi: 08.03.2016).

“CHP ve MHP’den ittifak yalanlaması”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 1 Ocak 2014,
<http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/434286/CHP_ve_MHP_den_ittifak_yalanlamasi.html>, (erişim tarihi: 01.01.2014).

“Demokratlar ile Cumhuriyetçiler Arasındaki Fark”, *Limenya Online Sosyal Politika ve Ekonomi Dergisi*, Ekim 2015,
<<https://limenya.com/demokratlar-ile-cumhuriyetciler-arasindaki-fark/>> (erişim tarihi: 05.06.2016).

“Dokuz araştırma şirketinin 1 Kasım tahminlerine göre hangi parti, yüzde kaç oy alıyor?”, 21 Ekim 2015,
<<https://t24.com.tr/haber/dokuz-anket-sirketinin-1-kasim-tahmininlere-gore-hangi-parti-yuzde-kac-oy-aldi,313836>>, (2 Kasım 2015).

“Dr. Veysel Tiryaki Özgeçmişi”, Altındağ İlçe Belediyesi, 2017.<http://www.altindag.bel.tr/menu.asp?kategori=belediye_yoneticiler&Kurum=Baskan_Ozgecmis>, (erişim tarihi: 14.03.2017).

“Elections 2016”, The New York Times,
<<http://www.nytimes.com/elections/results>>, 10.11.2016, (erişim tarihi: 29.11.2016).

“HDP, 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi, Büyük İnsanlık”,
<<http://www.hdp.org.tr/images/UserFiles/Documents/Editor/HDP%20Se%C3%A7im%20Bildirgesi%20Tam%20Metin.pdf>>, (erişim tarihi: 06.06.2015).

“İkamet Edilen İlçeye (Altındağ’da) Göre Nüfusa Kayıtlı Olunan İl, Merkezi Dağıtım Sistemi”, Türkiye İstatistik Kurumu, 2016,
<<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

“Internet Usage Statistic: The Internet Big Picture-World Internet User and 2016 Population Stats”,
<<http://www.internetworldstats.com/stats.htm>>, (erişim tarihi: 30.06.2016).

İstanbul - BİA Haber Merkezi, “Manşetlerde 1 Kasım Seçimleri”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 2 Kasım 2015,
<<http://bianet.org/bianet/siyaset/168878-mansetlerde-1-kasim-secimleri>>, (erişim tarihi: 02.11.2015).

“İstatistik Göstergelerle 1923-2009”, Türkiye İstatistik Kurumu, 2009.

“Melih Gökçek Kimdir? Melih Gökçek Mesleği Nedir?”, *Hürriyet Gazetesi*, 26 Haziran 2014.

“MHP, 7 Haziran 2015 Seçim Bildirgesi, Bizimle Yürü Türkiye”, <https://www.mhp.org.tr/usr_img/mhpweb/MHP_Secim_Beyannamesi_2015_tam.pdf>, (erişim tarihi: 06.06.2015).

“Kaiser Health Tracking Poll: August-September 2014”, <<http://kff.org/health-reform/poll-finding/kaiser-health-tracking-poll-august-september-2014/>>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

“Kalaycıoğlu: AK Parti En Az İki Dönem Daha İktidarda!”, *T24 Bağımsız İnternet Gazetesi*, 20.06.2011, <<http://t24.com.tr/haber/kalaycioglu-ak-parti-en-az-iki-donem-daha-iktidarda,152183>>, (erişim bilgisi: 08.11.2015).

“Kalaycıoğlu Karamsar Konuştu”, *Açık Gazete*, 11.10.2015 <<https://www.acikgazete.com/soylesi/2015/11/10/kalaycioglu-karamsar-konustu.htm>> (erişim tarihi: 11.10.2015).

“Kasım 2015 Seçim Analizi ve Oy Geçişleri”, <<http://cilekagaci.com/2015/11/05/kasim-2015-secim-analizi-ve-oy-gecisleri/>>, 05.11.2015, (erişim tarihi: 12.11.2015).

“KONDA-Raporlar” <<http://survey.konda.com.tr/>>.

“Leading social networks worldwide as of April 2016, ranked by number of active users (in millions)”, Statista (The Statistics Portal), <<http://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>>, (erişim tarihi: 07.06.2016).

“Mansur Yavaş Özgeçmiş”, <<http://www.mansuryavas.com.tr/icerik.php?page=hakkinda>>, (erişim tarihi: 04.02.2017).

“Manşetlerde 1 Kasım Seçimleri”, *Bianet Bağımsız İletişim Ağı*, 2 Kasım 2015, <<http://bianet.org/bianet/siyaset/168878-mansetlerde-1-kasim-secimleri>>, (erişim tarihi: 02.11.2015).

“Melih Gökçek Özgeçmiş”, <<http://www.melihgokcek.com/ozgecmis/>>, (erişim tarihi: 23.11.2016).

“National & World Religion Statistics”, <<http://www.adherents.com/>>, (erişim tarihi: 02.07.2016).

“Rapor, 1/768, (2008).”Büyükşehir Belediyeleri Kanunu Tasarısı ile İçişleri, Avrupa Birliği Uyum ve Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları”,

<<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss619m.htm>>, (erişim Tarihi: 18.16.2015).

“Seçmenle İlgili Bilgi Düzeyi Araştırması”, NTV Metinler, <<http://arsiv.ntv.com.tr/news/417261.asp>>, (erişim tarihi: 13.01.2016).

“Social Media and Voting”, Pew Research Center, <<http://www.pewinternet.org/2012/11/06/social-media-and-voting/>>, (erişim tarihi: 04.11.2015).

“Sol bölündü Gökçek üçledi”, 29 Mart 2004, <<http://arsiv.sabah.com.tr/2004/03/29/gnd112.html>>, (erişim tarihi: 14.04.2014).

TEPAV, “Prof. Dr. Akarca, TEPAV’da İktidarın Oy Oranını Hesapladı”, 3 Haziran 2011, <<http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/2149>>, (erişim tarihi: 14.11.201).

TESEV, “Kamu Harcama Analizi”, <http://tese.org.tr/wpcontent/uploads/2015/11/Kamu_Harcamaları_Analizi_El_Kitabı.pdf>, 2015, (erişim tarihi: 04.03.2015).

“TESEV Araştırdı: Halk İşsiz Ama Mutlu”,2004, <<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=111714>>, (erişim tarihi: 04.03.2015).

“The UK’s EU Referandum: All You Need To Know”, <<http://web.archive.org/web/20160624132603/http://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887>>, (erişim tarihi: 25.06.2016).

“Where Israel’s Polls Missed”, 20 Mart 2015, <http://www.huffingtonpost.com/2015/03/18/israel-election-polls_n_6893084.html>, (erişim tarihi: 25 Mart 2015).

“Yaşam Memnuniyeti Araştırması”, Türkiye İstatistik Kurumu, 2013.

“Yenimahalle Belediye Başkanlığı 2015-2019 Stratejik Planı”, 2014.

“Yenimahalle İlçemiz”, T.C. Yenimahalle Kaymakamlığı, <<http://www.yenimahalle.gov.tr/ilcemiz>>, (erişim tarihi: 11.02.2017).

“Yenimahalle Belediyesi 2009-2013 Stratejik Planı”, Yenimahalle Belediye Başkanlığı, Mali Hizmetler Müdürlüğü 2009, <http://www.altindag.bel.tr/Dosyalar/stratejik_plan_2010-2014.pdf>, (erişim tarihi: 12.12.2016).

“Yenimahalle’nin Kartı Yeni-Kart”, <<http://yenikart.yenimahalle.bel.tr/yenikartnedir>>, (erişim tarihi: 11.03.2017).

“YSK Başkanı erken seçim tarihini açıkladı: 1 Kasım 2015”, *Hürriyet Gazetesi*, 25 Ağustos 2015,
<<http://www.hurriyet.com.tr/ysk-baskani-erken-secim-tarihini-acikladi-1-kasim-2015-29901387>>, (erişim tarihi: 25.09.2015).

“Unutulmayan Sloganlar, Afişler, Vaatler”, *Akşam Haber*, 30 Mart 2014,<<http://www.aksam.com.tr/pazar/unutulmayan-sloganlar-afisler-vaatler/haber-295988>> (erişim tarihi: 30.03.2014).

“Up to 30% of UK population will be from ethnic minorities by 2050 study”, RT Question More, 2014, <<https://www.rt.com/uk/157012-britain-ethnic-minorities/>>, (erişim tarihi: 12.05.2016).

“51 İlde Yüz Yüze Araştırma: En Önemli Sorun: İşsizlik”, 17 Nisan 2015, <<https://www.evrensel.net/haber/110575/51-ilde-yuz-yuze-arastirma-en-onemli-sorun-issizlik>>, (erişim tarihi: 14.05.2016).

“7 Haziran 2015 genel seçim sonuçları”, <<http://www.ysk.gov.tr/>>, (erişim tarihi:07.06.2015).

“1950’ den Günümüze Yerel Seçim Çalışmaları ve Sonuçları”, <<https://www.evrensel.net/haber/1950-den-gunumuze-yerel-secim-calismalari-ve-sonuclari-1-265101>>, (erişim tarihi: 08.03.2014).

“6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna İlişkin Rehber”, Türkiye Belediyeler Birliği, 23.06.2014. <http://www.tbb.gov.tr/storage/userfiles/rehber_ve_bilgi_notlari/6360_torba_personel_rehber.pdf>, (erişim tarihi: 29.01.2015)

“29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde ve Sonrasında Yaşanan Hak İhlallerine İlişkin Özel Rapor”, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, 2009, <<http://docplayer.biz.tr/3763689-29-mart-2009-yerel-secimleri-oncesinde-ve-sonrasinda-yasanan-hak-ihlallerine-iliskin-ozel-rapor.html>>, (erişim tarihi: 03.06.2016).

“12 Mart İhtilalinin Gölgesinde Demokrasi Belgeseli”, 3 ve 4. Bölüm, 32. Gün Programı ,der. Mehmet Ali Birand, Can Dündar, Bülent Çaplı, 1994.

“2015 Bitirilen Eğitim Düzeyi Verileri”, Türkiye İstatistik Kurumu, 2015 <<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>> (erişim tarihi: 27.11.2016).

EK-1:

“Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” Alan Araştırması Soru Formu

**BELEDİYE HİZMETLERİ VE SEÇMEN DAVRANIŞI İLİŞKİSİ ARAŞTIRMASI ANKET
FORMU**

İYİ GÜNLER / İYİ AKŞAMLAR EFENDİM,

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı'nda yapılan, “Belediye Hizmetleri ve Seçmen Davranışı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma: Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Belediyeleri Örneği” başlıklı Doktora tezi kapsamında, belediye hizmeti ve seçmen davranışı konulu bir kamuoyu araştırması yapılmaktadır. Araştırmanın amacı Ankara Yenimahalle ve Altındağ İlçe Merkezlerinde vatandaşların belediye hizmetleri ve oy verme davranışı arasındaki ilişkiyi ve bu konu kapsamındaki düşüncelerini ortaya çıkarabilmektir. Çalışma kapsamında tek tek kişileri değil, genelde Kasım 2015 tarihli genel seçim, Mart 2014 tarihli yerel seçimlerin (büyükşehir belediye başkanlığı ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde) her ikisinde de oy kullanmış olan vatandaşlarımız ne düşündüğünü ortaya çıkarmaya çalışıyoruz. Çalışma yaklaşık 1100 kişi ile yapılmaktadır.

İlginize ve yardımlarınıza çok teşekkür ederim.

ANKETE KATILANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

1. Yaş, cinsiyet, eğitim ve medeni duruma ilişkin demografik bilgilerinizi alacağım.

CİNSİYET	KADIN	ERKEK

YAŞ	18-25	26-40	41-60	60 yaş ve üzeri

EĞİTİM DURUMU	1. OKURYAZAR DEĞİL	
	2. OKURYAZAR	
	3. İLKOKUL	
	4. ORTAOKUL	
	5. LİSE	
	6. ÜNİVERSİTE	
	7. LİSANSÜSTÜ	

MEDENİ DURUM	BEKAR	EVLİ	DUL

2. Aslen nerelisiniz? İl ve ilçe olarak söyler misiniz?

İL : **İLÇE :**

3. Hanenizde siz de dahil olmak üzere toplam kaç kişi yaşıyor? Katılımcının söylediği rakamı kutuya kodlayın!																																					
4. Çalışma durumunuzla ilgili bilgi almak istiyorum. <table border="1"> <tr> <td rowspan="15">Çalışma Durumu</td> <td>1.Özel sektörde işçi</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Bir kamu kuruluşunda işçi</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Esnaf/küçük tüccar</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3. Büyük tüccar/sanayici</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4.Yüksek öğrenimli serbest meslek sahibi</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. Özel sektörde yönetici, uzman</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6.Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman</td> <td></td> </tr> <tr> <td>7. Devlet memuru</td> <td></td> </tr> <tr> <td>8. Ev hanımı/ev kızı</td> <td></td> </tr> <tr> <td>9. Ordu mensubu</td> <td></td> </tr> <tr> <td>10. Esnaf-Zanaatkar</td> <td></td> </tr> <tr> <td>11.Serbest(pazarcı,işportacı, inşaatçı)</td> <td></td> </tr> <tr> <td>12. Çiftçi</td> <td></td> </tr> <tr> <td>13. İşsiz</td> <td></td> </tr> <tr> <td>14. Emekli</td> <td></td> </tr> <tr> <td>15. Öğrenci</td> <td></td> </tr> </table>					Çalışma Durumu	1.Özel sektörde işçi		2. Bir kamu kuruluşunda işçi		2. Esnaf/küçük tüccar		3. Büyük tüccar/sanayici		4.Yüksek öğrenimli serbest meslek sahibi		5. Özel sektörde yönetici, uzman		6.Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman		7. Devlet memuru		8. Ev hanımı/ev kızı		9. Ordu mensubu		10. Esnaf-Zanaatkar		11.Serbest(pazarcı,işportacı, inşaatçı)		12. Çiftçi		13. İşsiz		14. Emekli		15. Öğrenci	
Çalışma Durumu	1.Özel sektörde işçi																																				
	2. Bir kamu kuruluşunda işçi																																				
	2. Esnaf/küçük tüccar																																				
	3. Büyük tüccar/sanayici																																				
	4.Yüksek öğrenimli serbest meslek sahibi																																				
	5. Özel sektörde yönetici, uzman																																				
	6.Bir kamu kuruluşunda yönetici, uzman																																				
	7. Devlet memuru																																				
	8. Ev hanımı/ev kızı																																				
	9. Ordu mensubu																																				
	10. Esnaf-Zanaatkar																																				
	11.Serbest(pazarcı,işportacı, inşaatçı)																																				
	12. Çiftçi																																				
	13. İşsiz																																				
	14. Emekli																																				
15. Öğrenci																																					
5. Hanenizin temel gelir kaynağı nedir? <table border="1"> <tr> <td rowspan="8">Temel Gelir Kaynağı</td> <td>1. İşyerinden alınan maaş</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. Başkasının hesabına çalışma karşılığı maaş, ücret, yevmiye</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3. Kendi işyeri gelirim</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4. Kendi tarla veya hayvanlardan elde ettiğim gelir</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. Devlet veya eş dosttan alınan yardım</td> <td></td> </tr> <tr> <td>6. Kira geliri</td> <td></td> </tr> <tr> <td>7. Emeklilik geliri</td> <td></td> </tr> <tr> <td>8. Diğer</td> <td></td> </tr> </table>					Temel Gelir Kaynağı	1. İşyerinden alınan maaş		2. Başkasının hesabına çalışma karşılığı maaş, ücret, yevmiye		3. Kendi işyeri gelirim		4. Kendi tarla veya hayvanlardan elde ettiğim gelir		5. Devlet veya eş dosttan alınan yardım		6. Kira geliri		7. Emeklilik geliri		8. Diğer																	
Temel Gelir Kaynağı	1. İşyerinden alınan maaş																																				
	2. Başkasının hesabına çalışma karşılığı maaş, ücret, yevmiye																																				
	3. Kendi işyeri gelirim																																				
	4. Kendi tarla veya hayvanlardan elde ettiğim gelir																																				
	5. Devlet veya eş dosttan alınan yardım																																				
	6. Kira geliri																																				
	7. Emeklilik geliri																																				
	8. Diğer																																				
Ç6. Ortalama aylık toplam hanehalkı geliriniz ne kadardır? <table border="1"> <tr> <td rowspan="6">Aylık Gelir Durumu</td> <td>1. 0-1000 TL</td> <td></td> </tr> <tr> <td>2. 1000-2000 TL</td> <td></td> </tr> <tr> <td>3. 2000-3000 TL</td> <td></td> </tr> <tr> <td>4. 3000-5000 TL</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. 5000-10.000 TL</td> <td></td> </tr> <tr> <td>5. 10.000 TL'den fazla</td> <td></td> </tr> </table>					Aylık Gelir Durumu	1. 0-1000 TL		2. 1000-2000 TL		3. 2000-3000 TL		4. 3000-5000 TL		5. 5000-10.000 TL		5. 10.000 TL'den fazla																					
Aylık Gelir Durumu	1. 0-1000 TL																																				
	2. 1000-2000 TL																																				
	3. 2000-3000 TL																																				
	4. 3000-5000 TL																																				
	5. 5000-10.000 TL																																				
	5. 10.000 TL'den fazla																																				
7. Kaç yıldır ilçenizde ve mahallenizde ikamet ediyorsunuz? <table border="1"> <tr> <td></td> <td>1-5 yıl</td> <td>5-10 yıl</td> <td>10-15 yıl</td> <td>20 yıl ve üzeri</td> </tr> <tr> <td>İlçe</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Mahhelniz</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </table>						1-5 yıl	5-10 yıl	10-15 yıl	20 yıl ve üzeri	İlçe					Mahhelniz																						
	1-5 yıl	5-10 yıl	10-15 yıl	20 yıl ve üzeri																																	
İlçe																																					
Mahhelniz																																					

8. Şu anda oturduğunuz ev size mi ait yoksa kiracı mısınız?														
Oturulan konuta ilişkin bilgi	EV SAHİBİ	KİRAÇI												
9. “Sen kimsin” denildiğinde kendinizi nasıl tanımlarsınız?														
Kendinizi nasıl tanımlarsınız	<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; padding: 5px;">1. Bağlı olduğum aşiretin ismiyle</td> <td style="width: 50%;"></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">2. Etnik kimliğimle</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">3. Dini kimliğimle</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">4. Milli kimliğimle</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">5. Diğer</td> <td></td> </tr> </table>	1. Bağlı olduğum aşiretin ismiyle		2. Etnik kimliğimle		3. Dini kimliğimle		4. Milli kimliğimle		5. Diğer				
1. Bağlı olduğum aşiretin ismiyle														
2. Etnik kimliğimle														
3. Dini kimliğimle														
4. Milli kimliğimle														
5. Diğer														
10. Kendinizi aşağıdaki siyasal ideolojilerden hangisine bağlı hissediyorsunuz?														
<table style="width: 100%;"> <tr> <td>☐ Atatürkçü</td> <td>☐ Milliyetçi</td> <td>☐ Sosyal Demokrat</td> <td>☐ Muhafazakâr</td> </tr> <tr> <td>☐ Laik</td> <td>☐ Sağcı</td> <td>☐ Demokrat</td> <td>☐ İslamcı</td> </tr> <tr> <td>☐ Devrimci</td> <td>☐ Solcu</td> <td>☐ Sosyalist</td> <td>☐ Hiçbiri</td> </tr> </table>			☐ Atatürkçü	☐ Milliyetçi	☐ Sosyal Demokrat	☐ Muhafazakâr	☐ Laik	☐ Sağcı	☐ Demokrat	☐ İslamcı	☐ Devrimci	☐ Solcu	☐ Sosyalist	☐ Hiçbiri
☐ Atatürkçü	☐ Milliyetçi	☐ Sosyal Demokrat	☐ Muhafazakâr											
☐ Laik	☐ Sağcı	☐ Demokrat	☐ İslamcı											
☐ Devrimci	☐ Solcu	☐ Sosyalist	☐ Hiçbiri											
Soruyu bitirdiğinizde → 11. soruyla devam edin														
BELEDİYE HİZMETLER ve SEÇMEN DAVRANIŞ İLİŞKİSİ														
11. En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve ilçe belediye başkanlığı seçiminde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? 1. Evet → 12. soruyla devam edin 2. Hayır → 13. soruya geçin 3. Genel seçimde oy kullandım, ilçe belediye başkanlığı seçiminde oy kullanmadım 4. İlçe belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, genel seçimde oy kullanmadım → 34-37 arası soruları yanıtlayınız 5. İki seçimde de oy kullanmadım														
12. İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda aşağıdakilerden hangisi/hangileri etkili olmuştur? 1. Belediye hizmetlerinin sunulması → 14. soruyla devam edin 2. Parti → 15. soruyla devam edin 3. Belediye başkan adayına duyulan duygusal yakınlık → 16. soruyla devam edin														
13. İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiden farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıdaki hangi seçenek/seçenekler değiştirdi? 1. Belediye hizmetlerinin sunulması → 17. soruyla devam edin 2. Parti → 18. soruyla devam edin 3. Belediye başkan adayına duyulan duygusal yakınlık → 19. soruyla devam edin														
14. İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri														

☐ Çöp atık toplama hizmetleri ☐ Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri, vs). ☐ Işıklandırma hizmetleri ☐ Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri ☐ İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri ☐ Defin hizmetleri ☐ Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri ☐ Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs) ☐ Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler ☐ Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi Soruyu bitirdiğinizde → 20. soruyla devam edin	
15. İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Parti ideolojisi ☐ Partiye olan derin bağlılığım ☐ Partinin iktidar partisi olması ☐ Partinin muhalefet partisi olması ☐ Partinin seçim vaatleri ☐ Partinin dini değerlere önem vermesi ☐ Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler ☐ Parti lideri oy verme kararında etkilidir. ☐ Rakip parti/partilere duyulan tepki ☐ Partinin benimsediği ekonomik model ☐ Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin mitinglerinin kalabalık olması ☐ Partinin medya tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması ☐ Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 14. soruya geri dönüp partinin hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 14. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 20. soruyla devam edin	
16. İlçe belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.)	

☐ Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ☐ Adayın muhalefet partisinden olması ☐ Adayının memleketlim olması ☐ Aday ile aynı mezhepten olmam ☐ Adayın etnik kökeni ☐ Adayın karizması ☐ Adayın projeleri ve vaatleri ☐ Adayın ekonomik vaatleri ☐ Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması ☐ Adayın ideolojisi ☐ Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem ☐ Adayın partisi ☐ Adayın üyesi/mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın mitinglerinin kalabalık olması ☐ Adayın medya tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 14. soruya geri dönüp partinin hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 14. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 20. soruyla devam edin	
17. İlçe belediye başkanlığı seçiminde genel seçimden farklı partiye oy vermeniz “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri ☐ Çöp atık toplama hizmetleri ☐ Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri temizliği, vs). ☐ Işıklandırma hizmetleri ☐ Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri ☐ İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri ☐ Defin hizmetleri ☐ Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri ☐ Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs) ☐ Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler ☐ Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi Soruyu bitirdiğinizde → 20. soruyla devam edin	
18. İlçe belediye başkanlığı seçiminde genel seçimden farklı partiye oy vermeniz “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum	

4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Parti ideolojisi ☐ Partiye olan derin bağlılığım ☐ Partinin iktidar partisi olması ☐ Partinin muhalefet partisi olması ☐ Partinin seçim vaatleri ☐ Partinin dini değerlere önem vermesi ☐ Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler ☐ Parti lideri oy verme kararında etkilidir. ☐ Rakip parti/partilere duyulan tepki ☐ Partinin benimsediği ekonomik model ☐ Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin mitinglerinin kalabalık olması ☐ Partinin medya tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması ☐ Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 17. soruya geri dönüp partinin hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 17. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 20. soruyla devam edin	
19. İlçe belediye başkanlığı seçiminde genel seçimden farklı partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” yönelik ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.) ☐ Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ☐ Adayın muhalefet partisinden olması ☐ Adayının memleketlim olması ☐ Aday ile aynı mezhepten olmam ☐ Adayın etnik kökeni ☐ Adayın karizması ☐ Adayın projeleri ve vaatleri ☐ Adayın ekonomik vaatleri ☐ Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması ☐ Adayın ideolojisi ☐ Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem ☐ Adayın partisi ☐ Adayın üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	

☐ Adayın ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın mitinglerinin kalabalık olması ☐ Adayın medya tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 17. soruya geri dönüp hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 17. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 20. soruyla devam edin	
20. En son yapılan genel seçim (Kasım 2015) ve büyükşehir belediye başkanlığı (Mart 2014) seçimlerinde aynı partiye mi oy verdiniz? 1. Evet → 21. soruyla devam edin 2. Hayır → 22. soruya geçin 3. Genel seçimde oy kullandım, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde oy kullanmadım 4. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, genel seçimde oy kullanmadım → 38-41 arasındaki soruları yanıtlayınız 5. İki seçimde de oy kullanmadım	
21. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy verdiyseniz, aynı kararı almanızda hangisi/hangileri etkili olmuştur? 1. Belediye hizmetlerinin sunulması → 23. soruyla devam edin 2. Parti → 24. soruyla devam edin 3. Belediye başkan adayına duyulan duygusal yakınlık → 25. soruyla devam edin	
22. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde genel seçimden farklı bir partiye oy verdiyseniz, kararınızı aşağıdaki hangi seçenek/seçenekler değiştirdi? 1. Belediye hizmetlerinin sunulması → 26. soruyla devam edin 2. Parti → 27. soruyla devam edin 3. Belediye başkan adayına duyulan duygusal yakınlık → 28. soruyla devam edin	
23. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde, “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri ☐ Çöp atık toplama hizmetleri ☐ Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri temizliği, vs). ☐ Işıklandırma hizmetleri ☐ Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri ☐ İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri ☐ Cenaze hizmetleri ☐ Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri ☐ Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs) ☐ Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler ☐ Büyükşehir belediyesi ile birlikte kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi Soruyu bitirdiğinizde → 29. soruyla devam edin	

24. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Parti ideolojisi ☐ Partiye olan derin bağlılığım ☐ Partinin iktidar partisi olması ☐ Partinin muhalefet partisi olması ☐ Partinin seçim vaatleri ☐ Partinin dini değerlere önem vermesi ☐ Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler ☐ Parti lideri oy verme kararında etkilidir. ☐ Rakip parti/partilere duyulan tepki ☐ Partinin benimsediği ekonomik model ☐ Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin mitinglerinin kalabalık olması ☐ Partinin medya tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması ☐ Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 23. soruya geri dönüp partinin hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 23. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 29. soruyla devam edin	
25. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimde verdiğiniz partiye oy vermenizde, “belediye başkan adayına” yönelik hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.) ☐ Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ☐ Adayın muhalefet partisinden olması ☐ Adayının memleketlim olması ☐ Aday ile aynı mezhepten olmam ☐ Adayın etnik kökeni ☐ Adayın karizması ☐ Adayın projeleri ve vaatleri ☐ Adayın ekonomik vaatleri ☐ Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması ☐ Adayın ideolojisi ☐ Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem ☐ Adayın partisi	

☐ Adayın üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın mitinglerinin kalabalık olması ☐ Adayın medya tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 23. soruya geri dönüp hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 23. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 29. soruyla devam edin	
26. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimden farklı bir partiye oy vermeniz “belediye hizmetlerinin sunulması” etkili olduysa, hangi belediye hizmetleri oy kararınızı belirlemede öncelikli olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Yol/kaldırım yapım, bakım ve onarım hizmetleri ☐ Çöp atık toplama hizmetleri ☐ Temizlik hizmetleri (sokak, bulvar, cadde, ibadethane, pazaryerleri temizliği, vs). ☐ Işıklandırma hizmetleri ☐ Park bahçe ve yeşil alan hizmetleri ☐ İmar/iskân/ruhsatlandırma hizmetleri ☐ Cenaze hizmetleri ☐ Gıda, giysi, kömür, ramazan paketi, nakdi (parasal) yardımı gibi sosyal yardım hizmetleri ☐ Yaşlı, engelli ve ihtiyaç sahiplerine parasız sağlık ve bakım hizmet uygulamaları (evde bakım, evde temizlik, evde sağlık hizmetleri, vs) ☐ Belediye merkezlerinde verilen kurslar, düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetler ☐ Kentsel dönüşüm ve kentsel yenileme projelerinin geliştirilmesi Soruyu bitirdiğinizde → 29. soruyla devam edin	
27. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimden farklı bir partiye oy vermeniz “partiye” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Parti ideolojisi ☐ Partiye olan derin bağlılığım ☐ Partinin iktidar partisi olması ☐ Partinin muhalefet partisi olması ☐ Partinin seçim vaatleri ☐ Partinin dini değerlere önem vermesi ☐ Partinin yönetim kadrosu ve yönetim kadrosunda yer alan kişiler ☐ Parti lideri oy verme kararında etkilidir. ☐ Rakip parti/partilere duyulan tepki ☐ Partinin benimsediği ekonomik model	

☐ Partinin üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Partinin iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin mitinglerinin kalabalık olması ☐ Partinin medya tarafından destekleniyor olması ☐ Partinin basılı reklam materyalleri (billboard, afiş, el ilanı, vs) çok olması ☐ Partinin iktidar partisi olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 26. soruya geri dönüp partinin hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Partiye daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 26. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 29. soruyla devam edin	
28. Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde, genel seçimden farklı bir partiye oy vermenizde “belediye başkan adayına” ilişkin hangi görüşleriniz etkili olmuştur? 1. Tamamen katılıyorum 2. Katılıyorum 3. Ne katılıyor ne katılmıyorum 4. Katılmıyorum 5. Kesinlikle katılmıyorum 0. Fikrim Yok şeklinde verir misiniz ? ☐ Adayın kişiliği (dürüstlüğü, çalışkanlığı, namuslu olması, yolsuzluklara karşı duruşu vs.) ☐ Adayın dini değerlere önem vermesi/ dini bütün olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ☐ Adayın muhalefet partisinden olması ☐ Adayının memleketlim olması ☐ Aday ile aynı mezhepten olmam ☐ Adayın etnik kökeni ☐ Adayın karizması ☐ Adayın projeleri ve vaatleri ☐ Adayın ekonomik vaatleri ☐ Adayın önceki dönem/dönemlerde başarılı bir Belediye Başkanı olması ☐ Adayın ideolojisi ☐ Adayı daha önce tanımam ve ona güvenmem ☐ Adayın partisi ☐ Adayın üyesi/ mensubu olduğum dernek, vakıf, vb. ile kurduğu iyi ve yakın ilişkiler ☐ Adayın iş ve arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın ailem tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın mitinglerinin kalabalık olması ☐ Adayın medya tarafından destekleniyor olması ☐ Adayın iktidar partisinden olması ve daha iyi hizmet sunacağına inanmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 26. soruya geri dönüp partinin hangi hizmetleri iyi sunacağını belirtiniz.) ☐ Adaya daha önce oy vermiş ve sunmuş olduğu hizmetlerden memnun olmam (Eğer bu yanıtı puanladıysanız, 26. soruya geri dönüp hangi hizmetlerden memnun olduğunuzu belirtiniz.) Soruyu bitirdiğinizde → 29. soruyla devam edin	
29. En son yapılan büyükşehir belediye başkanlığı (Mart 2014) ve ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde (Mart 2014) aynı partiye mi oy verdiniz? 1. Evet 2. Hayır ise her iki seçimde hangi kriterleri öncelik alırsınız	

3. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullandım, ilçe belediye başkanlığı seçimlerinde oy kullanmadım	
4. İlçe belediye başkanlığı seçiminde oy kullandım, büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde seçimlerde oy kullanmadım	
5. İki seçimde de oy kullanmadım	
Anketimiz bitmiştir, anketimize katıldığınız için teşekkür ederiz	

Özet

Yerel siyasetin önemli aktörlerinden olan belediyeler, yöre yaşayanlarının ihtiyaçlarını karşılamak için, yerel hizmet sunmakla yükümlü yerel yönetim organları arasındadır. Özellikle 5 yılda bir yenilen yerel seçimlerde, seçmenlerin tercihleri doğrultusunda belediye yönetimine giren aktörlerin iktidarlarını sürdürmelerinde, “yerel hizmet” olarak tanımlanan belediye hizmetlerini başarılı bir şekilde sunmaları, çok önemlidir. Bu tez çalışması kapsamında da yerel düzeyde belediyeler tarafından sunulan belediye hizmetlerinin özellikle yerel seçimlerdeki seçmen tercihlerini, oy verme davranışlarını etkileyip, etkilemediği” sorusuna cevap aranacaktır. Belediye hizmetleriyle seçmen davranışı arasındaki ilişki, yapılacak olan teorik çalışmalarının ardından, Ankara Altındağ ve Yenimahalle İlçe Belediyelerinde yapılacak olan alan araştırması üzerinden ölçülecek, tartışılacak ve değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Seçmen, Seçmen Davranışı, Belediye Hizmetleri, Yerel Seçimler, Oy Verme,

Abstract

As important actors of local politics, municipalities are among the bodies of local governments responsible for providing local services in accordance with the needs of the locals. It is very important for actors coming to the municipal administration in line with the preferences of the electorates to achieve the successful delivery of the municipal services defined as “local services” so that they could resume their power. Within the scope of this thesis, the question whether or not the municipal services offered by the municipalities in local level have an effect especially on electorate’s preferences in local elections and voting behavior is tackled and answered. After providing a theoretical background, the relationship between municipal services and

electoral behavior is measured, discussed and evaluated on the basis of field research carried out in Ankara “Yenimahalle and Altındağ” District Municipalities.

Key Words: Electorate, Behaviour of Electorate, Municipal Services, Local Elections,

